T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doktora Tezi

TÜRK ADLİ YARGI SİSTEMİNDE SAVCILIK KURUMU

Hüseyin ŞIK
12904022

Danışman
Prof. Dr. Handan YOKUŞ SEVÜK

Diyarbakır 2018

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doktora Tezi

TÜRK ADLİ YARGI SİSTEMİNDE SAVCILIK KURUMU

Hüseyin ŞIK
12904022

Danışman
Prof. Dr. Handan YOKUŞ SEVÜK

Diyarbakır 2018

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu" adlı tezin/projenin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin/projemin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

07/06/2018

Hüseyin ŞIK

KABUL VE ONAY

Hüseyin ŞIK tarafından hazırlanan "Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu" adındaki çalışma, 07/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda **DOKTORA TEZİ** olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Handan YOKUŞ SEVÜK (Başkan)

Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ

Doç. Dr. Ezeli AZARKAN

Doç. Dr. Erdal YERDELEN

Dr.Öğr. Üyesi Neşe BARAN ÇELİK

ÖN SÖZ

Toplumda ilişkilerin artması aynı oranda uyuşmazlıkları da beraberinde getirmiştir. Ceza hukukuyla ilgili eylemler sayısal olarak artış göstermektedir. Ceza adalet sisteminin işleyişini ve hızını doğrudan etkileyen bu durum bazı sorunlara neden olmaktadır. Mağdurun daha fazla mağdur edilmemesi, mağdur ve şüpheli/sanık haklarının sağlanması, adil yargılamanın temini konusunda sadece yargılama makamları değil aynı zamanda savcılık kurumu da yükümlülük altındadır. Uluslararası ilkeler savcılığı daha etkin kılmaya çalışmaktadır. Ceza adalet sisteminin süratli işlemesi ve talep edilen adaleti sağlayabilmesi için savcılığın etkin ve daha fazla yetki ile donatılması gerekmektedir. Bu çalışmada da konu belirtilen anlayış doğrultusunda ele alınmış ve amaca hizmet edeceği değerlendirilen öneriler sunulmuştur.

Doktora eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen danışmanım Sayın Prof. Dr. Handan YOKUŞ SEVÜK'e, tez izleme komitesi üyeleri Sayın Doç. Dr. Ezeli AZARKAN'a, Sayın Dr.Öğr. Üyesi Neşe BARAN ÇELİK'e, tez savunma jürisinde yer alan ve çok değerli katkılarda bulunan Sayın Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ'a ve Sayın Doç. Dr. Erdal YERDELEN'e teşekkür ediyorum. Bu süre zarfında çok ihmal ettiğim değerli aileme sabırlarından ve desteklerinden dolayı minnet borçluyum.

Hüseyin ŞIK
Diyarbakır 2018

ÖZET

Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu konulu bu çalışmada, savcılık kurumunun bugüne kadar olan gelişimi, hukuki niteliği, diğer ülke örnekleri, uluslararası ilkeler, hukuki statüsü, diğer yargı kollarındaki savcılık kurumlarından farkı, savcı olabilme koşulları, savcılık teşkilatı, ceza muhakemesi süjeleri ile olan ilişkisi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Adalet Bakanı karşısındaki konumu, adli kolluğu sevk ve idaresi, ceza muhakemesi hukukundaki görevleri, işlemlerin denetimi, özel hukuktaki görevleri, infaz hukukundaki görevleri, idari görevleri, idari-cezai-hukuki sorumluluğu ele alınmıştır. Bilhassa mevzuat (5271 s. CMK, 5237 s. TCK, 5275 s. CGTİHK, 5235 s. Kanun, 5352 s. Kanun, 5402 s. Kanun, 5326 s. Kanun) ve uygulama değişikliği, geniş kapsamlı bir çalışmayı gerekli kılmıştır. Konuya ilişkin yargı kararlarına geniş yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Savcı, Soruşturma, Adli Kolluk, Kovuşturma Mecburiyeti, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Ceza İnfaz Kurumu, İnfaz.

ABSTRACT

In the thesis regarding The Public Prosecution Service within Turkish Judiciary System, the improvement until today, legal characteristic, other country samples, international principles,legal status, the difference from other branches of judiciary, the conditions about to be serve as a prosecutor, responsibility to discipline-criminal-judicial, prosecution organization, relation regarding to component of criminal procedure, position before the Council of Judges and Prosecutors, Minister of Justice, management of the judicial police, duties within the law of criminal procedure, supervision of the processes, duties within the private law, duties within execution law, disciplinary-legal-criminal responsibility were addressed. In particular, the legislation (Law No.5271 CPC, Law no. 5237 TCC, Law No. 5275, Law no. 5352, Law no. 5402, Law no. 5326) and the changes on practice made this study very essential. Wide coverage is given to the judicial decisions.

Keywords

Public Prosecutor, Investigation, Judicial Police, The Obligation to Prosecute, Council of Judges and Prosecutors, Prison, Execution.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖN SÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **II**
ABSTRACT ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
KISALTMALAR ..... **XV**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAM, TARİHÇE, ULUSLARARASI İLKELER, HUKUKİ STATÜ, SAVCILIK TEŞKİLATI, SAVCI OLABİLME KOŞULLARI, İLİŞKİLERİ, BAZI ÜLKELERDE SAVCILIK KURUMU

1.1. KAVRAM **4**
1.2. TARİHSEL GELİŞİM **14**
1.2.1. Batı Hukuku 14
1.2.1.1. Roma Hukuku 14
1.2.1.2. Cermen Hukuku 15
1.2.1.3. Anglo-Sakson Hukuku 16
1.2.1.4. Fransız Hukuku 18
1.2.2. İslam Hukuku 20
1.2.3. Türk Hukuku 23
1.2.3.1. Osmanlı Devleti Dönemi 23
1.2.3.2. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi 27
1.3. SAVCILIK KURUMU İLE İLGİLİ ULUSLARARASI İLKELER **30**
1.3.1. Birleşmiş Milletler 30
1.3.1.1. Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları) 30

1.3.1.2. Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı (17/2) 31
1.3.1.3.Savcıların Statüsü ve Rolü Rehberi..... 33
1.3.2. Avrupa Konseyi 33
1.3.2.1. Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik (1987/ 18) Tavsiye Kararı..... 33
1.3.2.2. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı. 34
1.3.2.3. Ceza Adalet Sistemi Dışında Savcılığın Rolüne Dair (2012/11) Tavsiye Kararı 37
1.3.2.4. Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları (Budapeşte Kuralları)..... 38
1.3.2.5. Hukukun Üstünlüğü İlkesi ile Yönetilen Demokratik Toplumlarda Savcılığın Rolüne Dair (1604) Tavsiye Kararı 39
1.3.2.6. Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş 40
1.3.2.7. Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi) 42
1.3.2.8. Savcılık ve Çocuk Adalet Sistemi Hakkında Görüş 43
1.3.2.9.Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş 45
1.3.2.10.Savcılar ve Medya Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş 46
1.3.2.11. Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü (Roma Şartı)..... 46
1.3.2.12.Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş 47
1.3.2.13.Venedik Komisyonunun Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Hakkında Raporu (Savcılık Teşkilatına İlişkin 2'nci Bölüm)..... 48
1.4.SAVCILIK KURUMUNUN HUKUKİ STATÜSÜ 51
1.4.1.Savcılık Kurumunun Devlet Yapısındaki Yeri 51
1.4.1.1.Yargı İçerisinde Yer Aldığını Savunan Görüş..... 51
1.4.1.2.Yürütme İçerisinde Yer Aldığını Savunan Görüş..... 53
1.4.1.3.Karma Görüş… 54
1.4.1.4.Değerlendirme..... 55
1.4.2.Ceza Muhakemesi Sujesi Olarak Taraf Olma Sorunu 58
1.4.2.1.Taraf Olduğunu Savunan Görüş..... 58
1.4.2.2.Taraf Olmadığını Savunan Görüş 60

1.4.2.3.Değerlendirme. 61
1.4.2.4.Savcının Reddi Sorunu 62
1.4.3.Savcılık Kurumunun Özellikleri 66
1.4.3.1. Birlik ve Bölünmezlik 66
1.4.3.2.Hiyerarşik Bir Düzene Tabi Olması 67
1.4.3.3. Savcının Sorumsuzluğu 71
1.4.4.Savcılık Kurumunun Bağımsızlık Meselesi 72
1.4.4.1.Savcıların Bağımsızlığı 72
1.4.4.2.Savcılık Teminatı 75
1.4.5.Ceza Muhakemesi Sistemleri ve Savcılık Kurumunun Diğer Muhakeme Sujeleri ile İlişkisi……. 78
1.4.5.1. Ceza Muhakemesi Sistemleri 79
1.4.5.1.1. İtham Sistemi 79
1.4.5.1.2. Tahkik Sistemi 80
1.4.5.1.3. İşbirliği Sistemi 81
1.4.5.2. Ceza Muhakemesi Sujeleri ile İlişkisi 82
1.4.5.2.1. Hâkim ve Mahkeme ile Olan İlişkisi 82
1.4.5.2.2. Savunma Makamı ile Olan İlişkisi 83
1.5. TÜRKİYE'DE SAVCILIK KURUMUNUN TEŞKİLATLANMASI 85
1.5.1.Adli Yargıda Savcılık Teşkilatı 85
1.5.1.1. İlk Derece Mahkemeleri Nezdindeki Teşkilatlanma 86
1.5.1.1.1. Soruşturma Büroları 89
1.5.1.1.1.1. Müracaat Bürosu 89
1.5.1.1.1.2. Çocuk Bürosu 91
1.5.1.1.1.3. Uzlaştırma Bürosu 92
1.5.1.1.1.4. Fikri ve Sınai Haklar Bürosu 93
1.5.1.1.1.5. Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Bürosu 93
1.5.1.1.1.6. Aile içi Şiddet Suçları Bürosu 94
1.5.1.1.1.7. Basın Suçları Bürosu 95
1.5.1.1.1.8. Faili Meçhul Suçlar (Zamanaşımı) Bürosu 96
1.5.1.1.1.9. Memur Suçları Bürosu 97
1.5.1.1.1.10. Kaçakçılık ve Örgütlü Suçlar Bürosu 97

1.5.1.1.2. Kabahatler Bürosu 98
1.5.1.1.3. İstinabe Bürosu 98
1.5.1.1.4. Yakalama Bürosu 99
1.5.1.1.5. İlamat İnfaz Bürosu 100
1.5.1.1.6. Muhabere Büroları 101
1.5.1.1.7. UYAP-Bilgi İşlem Birimi 102
1.5.1.2. İstinaf Mahkemeleri Nezdindeki Teşkilatlanma 102
1.5.1.3. Temyiz Mahkemesi Nezdindeki Teşkilatlanma 103
1.5.2.Adli Yargı Dışındaki Savcılık Kurumları 104
1.5.2.1.Anayasa Yargısında Savcılık Kurumu 104
1.5.2.1.1.Yüce Divan 104
1.5.2.1.2. Siyasi Partiler ile İlgili Davalar 105
1.5.2.2. İdari Yargıda Savcılık Kurumu 106
1.5.2.3. Askeri Yargıda Savcılık Kurumu 107
1.5.2.4. Sayıştayda Savcılık Kurumu 108
1.6.CUMHURİYET SAVCILIĞI MESLEĞİNE ATANMA KOŞULLARI 109
1.6.1.Genel Olarak 109
1.6.2. Savcı Adaylığına Atanmak için Gereken Koşullar 110
1.6.2.1.Türk Vatandaşı Olmak 110
1.6.2.2.Yaş Kriteri 111
1.6.2.3. Hukuk Fakültesi Mezunu Olmak 111
1.6.2.4. Kamu Haklarından Yasaklı Olmamak 111
1.6.2.5. Askerlik Şartı 112
1.6.2.6. Sağlık Kriteri 112
1.6.2.7. Yakışıksız Tutum ve Davranışlar 113
1.6.2.8. Hükümlülük, Soruşturma ya da Kovuşturma Altında Bulunmama 113
1.6.2.8.1. Hükümlü Olma Durumu 113
1.6.2.8.2. Soruşturma veya Kovuşturma Altında Olmamak 117
1.6.2.9. Arşiv Araştırması 117
1.6.2.10. Yazılı Sınavda ve Mülakatta Başarılı Olmak 118
1.6.3. Adaylığa Atanma 118
1.6.4. Adaylık ve Eğitim Süreci 119

1.6.5.Savcılığa Atanma 119
1.7.HÂKİMLER VE SAVCILAR KURULU İLE İLİŞKİSİ 120
1.8.ADALET BAKANLIĞI İLE İLİŞKİSİ 122
1.9.KOLLUK İLE İLİŞKİSİ 125
1.9.1. Genel Olarak 125
1.9.2. İdari Kolluk 126
1.9.3. Adli Kolluk 128
1.9.3.1. Savcının Adli Kollukla İlişkisi 132
1.9.3.2. İdari ve Adli Görev Ayrımı 141
1.10.BAZI ÜLKELERDE SAVCILIK KURUMU 144
1.10.1. Almanya 144
1.10.2. Fransa 146
1.10.3. İngiltere 151
1.10.4. Hollanda 154
1.10.5. İtalya 156
1.10.6. İspanya 158
1.10.7. İsviçre 162
1.10.8. Portekiz 166
1.10.9. Polonya 168
1.10.10. İskoçya 171
1.10.11. Avusturya 172
1.10.12. Litvanya 173

İKİNCİ BÖLÜM

SAVCILIK KURUMUNUN CEZA MUHAKEMESİNDEKİ GÖREV VE YETKİLERİ 176
2.1.GENEL OLARAK 176
2.2.SAVCILIK KURUMUNUN SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖREV VE YETKİLERİ 177
2.2.1. Soruşturma ve Delil Toplama Faaliyetleri 178
2.2.1.1. İfade Alma 180
2.2.1.1.1. Şüpheli İfadesinin Alınması 180
2.2.1.1.1.1. Suça Sürüklenen Çocuk İfadesinin Alınması 187

2.2.1.1.2. Mağdur Beyanının Alınması 189
2.2.1.1.3. Tanık Beyanının Alınması 199
2.2.1.2. Beden Muayenesi - Vücuttan Örnek Alınması – Genetik İnceleme 204
2.2.1.2.1. Şüpheli Yönünden 204
2.2.1.2.2. Diğer Kişiler Yönünden 208
2.2.1.2.3. Genetik İnceleme 212
2.2.1.3. Şüphelinin Fizik Kimliğinin Tespiti 213
2.2.1.4. Gözlem Altına Alma 214
2.2.1.5. Keşif 215
2.2.1.6. Yer Gösterme 218
2.2.1.7. Bilirkişiye Başvurma 225
2.2.1.8. Adli Muayene ve Otopsi 226
2.2.1.9. Teşhis ve Yüzleştirme 229
2.2.2. Koruma Tedbirleri Bakımından Görevleri 230
2.2.2.1. Yakalama 232
2.2.2.2. Gözaltı 234
2.2.2.3. Tutuklama 237
2.2.2.4. Adli Kontrol 240
2.2.2.5. Arama 241
2.2.2.6. Elkoyma 245
2.2.2.7. Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini 249
2.2.2.8. Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi 251
2.2.2.9. Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi 257
2.2.2.10. Teknik Araçlarla İzleme 264
2.2.2.11. Erişimin Engellenmesi 265
2.2.3. Önödeme ve Uzlaştırma 267
2.2.3.1. Önödeme 267
2.2.3.2. Uzlaştırma 272
2.2.4. Soruşturmadaki Kararlar 279
2.2.4.1. Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar 282
2.2.4.2.Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi Kararı 285
2.2.4.3.Fezleke Düzenlemek 287

2.2.4.4. Yetkisizlik Kararı 289
2.2.4.5. Görevsizlik Kararı 289
2.2.4.6. İdari Yaptırım Kararı 290
2.2.4.7. İşleme Konulmama Kararı 292
2.2.4.8. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar 294
2.2.4.8.1. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verilecek Haller 295
2.2.4.8.1.1. Yeterli Şüphe Oluşturacak Delile Ulaşılamaması 295
2.2.4.8.1.2. Kovuşturma Olanağının Bulunmaması 297
2.2.4.8.1.3. Takdir Yetkisinin Kullanılması 300
2.2.4.8.1.3.1. Etkin pişmanlık hali 301
2.2.4.8.1.3.2. Şahsi cezasızlık halleri 305
2.2.4.8.2. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Hukuki Niteliği 307
2.2.4.8.3. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Denetimi 308
2.2.4.8.3.1. Yargısal denetim 308
2.2.4.8.3.2. İdari denetim 313
2.2.4.8.3.3. Kararın re'sen kaldırılması 316
2.2.4.9. İddianame 317
2.2.4.9.1. İddianamenin Unsurları 319
2.2.4.9.1.1. Şekil unsuru 319
2.2.4.9.1.2. İrade unsuru 321
2.2.4.9.2. İddianamenin İadesi ve İtiraz Usulü 323
2.2.4.9.2.1. İade sebepleri 323
2.2.4.9.2.2. İadeye itiraz 325
2.2.4.9.3. İddianamenin Kabulü ve Kamu Davasının Açılması 325
2.2.5. Savcılık İşlemlerinin Denetimi 326
2.2.5.1. Ceza Muhakemesi İşlemleri 326
2.2.5.1.1. Ceza Muhakemesi İşlemlerinin Unsurları 328
2.2.5.1.1.1. İrade unsuru 328
2.2.5.1.1.2. Şekil unsuru 329
2.2.5.1.2. Ceza Muhakemesi işlemlerinin Sınıflandırılması 330
2.2.5.1.2.1. İşlemin şekline göre sınıflandırılma 330
2.2.5.1.2.2. İşlemi yapan makama göre sınıflandırılma 333

2.2.5.1.2.3. İşlemin gizli ya da aleni olmasına göre sınıflandırılma 334
2.2.5.1.3. Ceza Muhakemesi İşlemlerindeki Hukuka Aykırılıkların Sonuçları 335
2.2.5.1.3.1. Yokluk 335
2.2.5.1.3.2. Butlan 337
2.2.5.1.3.3. Hakdüşümü 339
2.2.5.1.3.4. Kabul edilmezlik 340
2.2.5.1.4. Ceza Muhakemesi İşlemlerindeki Hukuka Aykırılıkların Giderilmesi ... 341
2.2.5.2. Savcılık İşlemleri 342
2.2.5.2.1. Fikri İşlemler 343
2.2.5.2.2. Fiili İşlemler 344
2.2.5.3. Savcılık İşlemlerinin Denetimi 345
2.2.5.3.1. Savcılık Teşkilatının İşlemlere Etkisi 347
2.2.5.3.2. Savcılık İşlemlerine Karşı İdari Yargı Yoluna Başvuru 353
2.2.5.3.3. Fikri İşlemlerin Denetimi 355
2.2.5.3.3.1. İddianame 355
2.2.5.3.3.2. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar 359
2.2.5.3.3.3. Yetkisizlik kararı 362
2.2.5.3.3.4. Fezleke 363
2.2.5.3.3.5. Esas hakkındaki mütalaa 364
2.2.5.3.4. Fiili İşlemlerin Denetimi 364
2.2.5.3.4.1. Araştırma faaliyetleri 364
2.2.5.3.4.2. Koruma tedbiri işlemleri 365
2.2.5.3.5. Savcılık Kurumunun Diğer İşlemlerinin Denetimi 367
2.3.SAVCILIK KURUMUNUN KOVUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖREV VE YETKİLERİ 371
2.3.1. İlk Derece Mahkemesindeki Görev Ve Yetkileri 373
2.3.1.1. Duruşmalara Katılmak 373
2.3.1.2. Esas Hakkındaki Mütalaa Sunmak 375
2.3.1.3. Kanun Yollarına Başvurmak 377
2.3.2. İstinaf Kanun Yolundaki Görev Ve Yetkileri 381
2.3.3. Temyiz Kanun Yolundaki Görev Ve Yetkileri 382

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SAVCILIK KURUMUNUN ÖZEL HUKUKTAKİ GÖREVLERİ, İNFAZ HUKUKUNDAKİ GÖREVLERİ, İDARİ GÖREVLERİ, SAVCININ SORUMLULUĞU

3.1.GENEL OLARAK 384
3.2.SAVCILIK KURUMUNUN ÖZEL HUKUKTAKİ GÖREVLERİ 385
3.2.1. Medeni Hukuktaki Görevleri 386
3.2.1.1. Evliliğin Mutlak Butlanı Davası 386
3.2.1.2. Evlenmeyle Soybağının Kurulmasına İtiraz Davası 387
3.2.1.3. Tanımanın İptali Davası 388
3.2.1.4. Babalık Davası 389
3.2.1.5. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması 389
3.2.1.6. Derneklerin Feshi Davası 390
3.2.1.7. Vakfın Dağıtılması Davası 391
3.2.2. Nüfus Davalarındaki Görevleri 392
3.2.2.1. İsim Değiştirme ve Düzeltme Davaları 392
3.2.2.2. Yaş Düzeltme Davaları 392
3.2.2.3. Diğer Kayıt Düzeltme Davaları 395
3.2.3. Diğer Özel Kanunlardaki Görevleri 395
3.2.3.1. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi 395
3.2.3.2. Sendikalar Kanunu'nda Öngörülen Haller 396
3.3.SAVCILIK KURUMUNUN İNFAZ HUKUKUNDAKİ GÖREVLERİ 397
3.3.1.Cezaların İnfazı 397
3.3.1.1. Hapis Cezalarının İnfazı 398
3.3.1.2. Hapis Cezasının İnfazının Ertelenmesi 400
3.3.1.2.1. Hastalık Nedeniyle Erteleme 400
3.3.1.2.2. Hükümlünün Talebiyle İnfazın Ertelenmesi 402
3.3.1.3. Adli Para Cezalarının İnfazı 403
3.3.2. Savcının Denetimli Serbestlik Tedbirlerine İlişkin Görevleri 405
3.3.3. Ceza İnfaz Kurumunun Yönetimi 407
3.3.3.1. Kurum Yönetimi 407
3.3.3.2. İnfaz Personeli Üzerindeki Yetkileri 410

3.4. SAVCILIK KURUMUNUN İDARİ GÖREVLERİ 412
3.4.1. Temsil Görevi 412
3.4.1.1. Adalet Komisyonuna Katılmak 412
3.4.1.2. Resmi Törenlere Katılmak 413
3.4.2. Denetim Görevi 414
3.4.2.1. Noter Denetimi 414
3.4.2.2. İcra ve İflas Dairelerini Denetleme 415
3.4.2.3. Nezarethane ve İfade Alma Odalarını Denetleme 416
3.4.3. Diğer Görevleri 417
3.4.3.1. Adliye Binasının Yönetimi 417
3.4.3.2. Emanet Dairesine İlişkin Görevleri 418
3.4.3.3. UYAP-Bilgi İşlem İle İlgili Görevleri 419
3.4.3.4. Muhabere Görevleri 419
3.4.3.5. Savcının Uluslararası Sözleşmeler ve Uluslararası Adli İşbirliği Kapsamındaki Görevleri 420
3.4.3.5.1. Uluslararası Sözleşmeler Kapsamındaki Görevleri 420
3.4.3.5.2. Cezaî Konularda Uluslararası Adli İşbirliği Kapsamındaki Görevleri 423
3.4.3.6. Disiplin Amirliği 424
3.4.3.7. Basın Sözcülüğü 426
3.5. SAVCININ SORUMLULUĞU 428
3.5.1. Disiplin Sorumluluğu 428
3.5.1.1. Disiplin Eylemleri ve Cezaları 429
3.5.1.1.1. Uyarma Cezası 429
3.5.1.1.2. Aylıktan Kesme Cezası 432
3.5.1.1.3. Kınama Cezası 433
3.5.1.1.4. Kademe İlerlemesini Durdurma Cezası 439
3.5.1.1.5. Derece Yükselmesini Durdurma Cezası 442
3.5.1.1.6. Yer Değiştirme Cezası 443
3.5.1.1.7. Meslekten Çıkarma Cezası 449
3.5.2. Hukuki Sorumluluk 453
3.5.2.1. Adli Görevler Yönünden 454
3.5.2.2. İdari Görevler Yönünden 456

3.5.3. Cezai Sorumluluk 457
3.5.3.1. Görev Suçları ve Görev Sırasında İşlenen Suçlar 457
3.5.3.1.1. Soruşturma Usulü 458
3.5.3.1.2. Kovuşturma Usulü 461
3.5.3.2. Kişisel Suçlar 463
3.5.3.2.1. Soruşturma Usulü 463
3.5.3.2.2. Kovuşturma Usulü 464
SONUÇ 465
KAYNAKÇA 483

KISALTMALAR

ABD Ankara Barosu Dergisi
AGOY Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği
AİHM Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKİP Açıklamalı Kanun İçtihat Programı
AKY Adli Kolluk Yönetmeliği
AMKYUK Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun
Any. Anayasa
AÖAY Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği
AÜHFD Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM Anayasa Mahkemesi
BAM Bölge Adliye Mahkemesi
bkz. Bakınız
BM Birleşmiş Milletler
böl. Bölüm
bs. Baskı, basım
C. Cilt
CCPE Consultative Council of European Prosecutors
C.D. Ceza Dairesi
CEPEJ Commission européenne pour l'efficacité de la justice (Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu)
CGTİHK Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK Ceza Muhakemesi Kanunu
CPS Crown Prosecution Service
Çev. Çeviren
ÇİM Çocuk İzlem Merkezi
ÇKK Çocuk Koruma Kanunu
D. Daire
DMK Devlet Memurları Kanunu
DSHY Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği
DÜ Dicle Üniversitesi
E. Esas
Ed. Editör
ETK Emniyet Teşkilatı Kanunu
HSK Hâkimler ve Savcılar Kurulu/Hâkimler ve Savcılar Kanunu
HSYKK Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu
İd.D.D.K. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu

İDGSTİY	Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Öngörülen Telekomunikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik
İHK	İnfaz Hâkimliği Kanunu
İÜHFD	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Iss.	Issue / Sayı
K.	Karar
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİBB	Kazancı İçtihat Bilgi Bankası
KYOK	Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar
JTGYK	Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu
m./md.	Madde
MK	Medenî Kanun
No.	Numara
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
prg.	paragraf
PVSK	Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu
SEGBİS	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
s.	Sayfa/sayılı
S.	Sayı
StPO	Alman Ceza Muhakemesi Kanunu
T.	Tarih
TBBD	Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TCK	5237 s. Türk Ceza Kanunu
TMK	Terörle Mücadele Kanunu/Türk Medeni Kanunu
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
Vol.	Volume / Cilt
Y.C.G.K.	:Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YGİY	Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği
Y.H.G.K.	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Yön.	Yönetmelik

GİRİŞ

Suç kadar eski olan bir diğer olgu da toplumun suça olan tepkisidir. Suç sadece mağduru değil aynı zamanda toplumu da etkiler. Toplumun örgütlü bir yapı haline gelmesi, siyasi birliğini tamamlaması ile birlikte suçla mücadele çok boyutlu hale gelmiştir. Suç için cezaya hükmetme ve bu cezayı infaz etmek için bazı organların varlığı, zorunlu hale gelmiştir. Bu arayışın bir sonucu da savcılık kurumunun ortaya çıkmasıdır.

Savcılık kurumu, tarihsel süreçte katettiği aşamalar ile önemli bir noktaya gelmiş bulunmaktadır. Hâkimliğe göre genç bir kurum olan savcılık, ceza adalet sisteminde önemli bir role sahiptir. Bütün adli uyuşmazlıkların mahkemeye taşınması yönündeki klasik anlayış; savcılığın etkin olmasıyla birlikte değişmeye başlamıştır. Bunun yerine uyuşmazlıkların soruşturma evresinde alternatif yöntemler ile çözülmesi yoluna gidilmektedir. Savcılığın etkin soruşturma yapması kadar önemli olan bir diğer husus ceza adalet sisteminin verimli işlemesine yardımcı olması ve iş yükünü azaltmasıdır. Bu yetkiler arttıkça savcılığın yargı erki ile olan ilişkisi de artmaktadır. Yürütme ya da yargı erklerinin hangisi nezdinde teşkilatlanması gerektiği konusundaki tereddüt devam etmektedir.

Savcı, şüpheli/sanık/hükümlü sıfatının her aşamasında birtakım görevlere sahiptir. Soruşturmanın başlamasından hükmün infazına kadar sorumluluğu olan süje durumundadır. Adalet Bakanlığının yayımlanan son verilerine göre 2017 yılında Cumhuriyet başsavcılıklarındaki toplam soruşturma sayısı 8.479.555, çıkan iş sayısı 3.647.276(% 43)'dir.[1] İlk derece mahkemelerindeki toplam başsavcı ve savcı sayısı 4.538, bölge adliye mahkemelerinde 145, Yargıtayda 154, ülke genelindeki toplam 4.837'dir.[2] Bir savcıya düşen ortalama soruşturma sayısı 1.963'tür.[3] Soruşturmadaki

[1] Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, **Adli İstatistikler 2017**, Ankara 2018, s. 9.
[2] Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, **Adli İstatistikler 2017**, s. 2.
[3] Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, **Adli İstatistikler 2017**, s. 4.

şüpheli, mağdur sayıları ile savcının kovuşturma ve infaz evrelerindeki görevleri dikkate alındığında; savcılık kurumunun iş yükü de anlaşılacaktır. 2017 yılında soruşturma dosyalarının yüzde 43'ü sonuçlandırılmış olup geri kalan ise bir sonraki yıla devretmiştir.

Savcılık, ceza adalet sisteminde önemli bir görev üstlenmektedir. Savcılık kurumunun ayrıca özel hukukta da bazı görevleri bulunmaktadır. İdari görevleri kapsamında savcı temsil, denetim faaliyetlerini yerine getirmektedir. Yukarıda verilen sayılardan da anlaşılacağı üzere savcılık giderek artan bir iş yükü ile başetmeye çalışmaktadır. Ceza Muhakemesi Kanunu ile savcının soruşturmanın imparatoru haline geldiği belirtilse de mevcut tablonun düzeltilebilmesi için başka çözüm önerilerine ihtiyaç bulunmaktadır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, iddia pazarlığı başta gelen yeniliklerdir.

Savcılık kurumunun sistem içerisindeki rolünü ve aksayan yönlerini tespit edebilmek amacıyla konu geniş bir açıdan ele alınmıştır. Sadece ceza muhakemesi ile sınırlı kalınmamış, özel hukuk, infaz hukuku alanındaki görevler de incelenmiştir. Bunun yanısıra savcının idari görevlerine yer verilmiştir.

Tez; giriş, 3 bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

Tezin ilk bölümünde; kavram, tarihçe, savcılık kurumu ile ilgili uluslararası ilkeler, savcılık kurumunun hukuki statüsü, savcılık teşkilatı, adli yargı dışındaki savcılık kurumları, savcı olabilme koşulları, adaylık dönemi, Adalet Bakanlığı, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, adli kolluk ile ilişkiler, bazı ülke örnekleri incelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde; savcılık kurumunun ceza muhakemesinin soruşturma ve kovuşturma evrelerindeki görev ve yetkileri incelenmiştir. Bunun yanısıra savcılık işlemlerinin denetimi de ele alınmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde; savcılık kurumunun özel hukuktaki görevleri, infaz hukukundaki görevleri, idari görevleri, savcılar için öngörülen disiplin cezaları ile savcıların hukuki ve cezai sorumluluğu ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde; konu genel hatları ile özetlenmiş, sorunlu alanlar tespit edilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAM, TARİHÇE, ULUSLARARASI İLKELER, HUKUKİ STATÜ, SAVCILIK TEŞKİLATI, SAVCI OLABİLME KOŞULLARI, İLİŞKİLERİ, BAZI ÜLKELERDE SAVCILIK KURUMU

1.1. KAVRAM

Kamu adına iddia ve itham görevini tekel vaziyette yerine getiren savcılık kurumunun en önemli işlevi ceza hukuku uyuşmazlıklarını yargı makamı önüne taşımasıdır. [4] En temel ve bilinen fonksiyonu bu olmakla birlikte başka görev ve sorumlulukları da bulunmaktadır. Savcılık makamındaki kişiye savcı denir. Suçun sadece kişiler arasında bir uyuşmazlık olmayıp devleti ve toplumu ilgilendirdiğinin kabulüyle birlikte savcılık ceza adalet sistemindeki yerini almaya başlamıştır.[5] Savcı

[4]Baha Kantar, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, C. II, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1946, s.1, Selahattin Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s. 54, Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2007, s. 426, Timur Demirbaş, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2015, s. 32-33, Mustafa Tören Yücel, "İsveç, Danimarka ve Hollanda'da Savcılık Kurumu", **Yargıtay Dergisi**, C. 15, S. 1-4, Ocak-Ekim 1989, s. 645, Claus Roxin ve Bernd Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, 26. Auflage, Reemers Publishing Services GmbH, München 2009, s. 46, John H. Langbein, **Comparative Criminal Procedure: Germany**, West Publishing Co.(American Casebook Series), Chicago 1977, s. 88, Anne Van Aaken, Eli Salzberger ve Stefan Voigt, "The Prosecution of Public Figures and the Separation of Powers: Confusion within the Executive Branch - A Conceptual Framework", **Constitutional Political Economy**, Vol. 15, Iss. 3, 2004, s. 279, Bahri Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 220, United Nations Office on Drugs and Crime, **The Status and Role of Prosecutors, A United Nations Office on Drugs and Crime and International Association of Prosecutors Guide**, Criminal Justice Handbook Series, Viyana, 2014, s. 1.

[5] Doğan Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 168, Erdener Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 14. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 128.

iddia pazarlığı ve takdir yetkisi kapsamında gücünü arttırmaktadır.[6] Savcılık, hâkimliğe göre daha genç bir kurumdur.[7][8] Avrupa Konseyi Parlementerler Meclisinin, Hukukun Üstünlüğü İlkesi ile Yönetilen Demokratik Toplumlarda Savcılığın Rolüne Dair (1604) Tavsiye Kararı'na göre soruşturmalarda alternatif çözüm yöntemleri ve takdirilik sistemi genişletilmeli, somut davalar hakkında savcılara herhangi bir müdahalede bulunulmamalı ve bu konuda kuvvetler ayrılığı prensibi titizlikle uygulanmalıdır.[9] Mahkemenin maddi gerçeğe ulaşmaya yönelik işlemlerini olumsuz etkilemediği sürece savcılığın yetkileri arttırılmalıdır.[10] Savcının davayı kazanması ya da kaybetmesi söz konusu olmayıp adalet için çabalar.[11]

Ceza muhakemesinin ceza davasıyla başlayacağı yönündeki düşünce terkedilmiştir.[12] Hızlı hareket edebilme kabiliyeti sayesinde savcılık kurumu ceza adalet sisteminde önemli bir süje haline gelmiştir. Ceza soruşturmasının kamusallığı[13] dikkate alındığında, temel gayenin toplumsal barışı sağlamak olduğu görülmektedir.[14] Kamu düzeninin sağlanması için savcılık kurumunun etkin ve verimli şekilde

[6] Öztekin Tosun, "Ceza Davasının Açılmasında Sistemler", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 34, S. 1-4, 1968, s. 65.

[7] John H. Langbein, "The Origins of Public Prosecution at Common Law", **The American Journal of Legal History**, Vol. 17, 1973, s. 313.

[8] Anglo-Sakson hukukunda savcının soruşturma evresinde uyuşmazlıkları çözmedeki katkısı, "yargıçtan önceki yargıç" kavramını doğurmuştur. Bu konuda bkz. Jörg Martin Jehle, "Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu (Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Gülşah Kurt (Çev.), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 73.

[9] http://assembly.coe.int (03.07.2017).

[10] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 47.

[11] Gert Johan Kjelby, "Some Aspects of and Perspectives on the Public Prosecutor's Objectivity according to ECtHR Case-Law", **Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice**, Vol. 3, Iss. 1, 2015, s. 65.

[12] Hamide Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", Nur Centel (Ed.), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular**, (1-26), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi-1, XII Levha Yayınları, İstanbul 2015, s. 1.

[13] "Ceza muhakemesinin kamusallığı ilkesi: İlke, suç iddiasının kamu adına devlet tarafından hazırlanması ve yargılanmasını ifade eder." 6.C.D., T. 18.04.2017, E. 2016/6833, K. 2017/1003 (**UYAP**, 07.04.2018).

[14] Soruşturmanın kamusallığı ilkesi hakkında bkz. Handan Yokuş Sevük, "Soruşturma Evresine Hâkim Olan İlkeler", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 13.

çalışmasına ihtiyaç bulunduğu ortadadır.[15] Devlet örgütlenmesi içinde yer alan savcılar maaşlı kamu görevlileridir.[16] Devletten ayrı bir yapıları bulunmamaktadır.[17]

Savcılık kurumunun adalete olan hizmeti, yasaların ve hukukun bekçisi olması; onu yargı ile yakın bir ilişki içine sokmaktadır. Savcılığın faaliyetleri, hâkimin faaliyetleriyle benzer doğrultuda olup idarenin gereksinimlerini değil aksine sadece hukuki değer kavramı ile doğruluk ve adalet kriterlerini esas almıştır.[18] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'ün 6'ncı maddesine göre savcılar verdikleri kararlarda özerk, yerine getirdiği fonksiyonlarda adil, objektif ve tarafsız olmalıdır.[19] "Hâkim ve savcı" ifadesi, aynı söylem birlikteliğinin yanısıra fikri bir bütünsellik hali de almaktadır.[20] Venedik Komisyonu'nun Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Raporu'na göre savcıların yargı mensubu kabul edilmediği sistemlerde bile savcının adeta bir yargı mensubu gibi adil ve tarafsız hareket etmesi, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplaması[21] beklenmekte olup savcının hâkim ile benzer etik kurallarına tabi olması insan haklarının etkin bir şekilde korunması için önemli bir gerekliliktir (Venedik Raporu prg. 15-18).[22] Ceza muhakemesinde bir süje olan ve silahların eşitliğine göre hareket eden savcı savunma makamı ile birlikte çelişme ilkesini gerçekleştirir. Yargılama süjesi olan hâkim, her iki tarafa eşit mesafede olup adalete ve hakkaniyete uygun biçimde karar verir. Savcının

---

[15] Kantar, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, s.1.

[16] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 426, Ali Rıza Önder, "Yargı Görevinde İnsan", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 5, 1986, s. 652, Cihan Kanlıgöz, "1982 Anayasasına Göre Kamu Görevlisi Kavramının Anlam ve Kapsamı", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 3-4, 1993, s.183.

[17] Veli Özer Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2017, s. 222.

[18] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 49.

[19] https://wcd.coe.int (10.03.2018).

[20] "Her ne kadar hâkimlik ve savcılık ayrı görevler olarak görülmekte ise de; Türk Hukuk Sisteminde gerek sadece Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun uygun bulmasıyla hâkimlerin savcı, savcıların hâkim olarak atanmalarının mümkün bulunması, gerekse savcıların şüphelinin hem lehine, hem de aleyhine olan delilleri toplamalarının zorunlu olması nedeniyle, hâkim ve savcıların taşımaları gereken özellikler ve uymaları gereken meslek kuralları açısından hâkimler ile savcılar arasında önemli fark bulunmamaktadır." Y.C.G.K., T. 20.11.2007, E. 2007/5.MD-83, K. 2007/244 (**UYAP**, 04.08.2017).

[21] Savcının şüpheli haklarını koruma yükümlülüğü konusunda bkz. Erdal Yerdelen, **Soruşturma ve Koruma Tedbirleri**, Adil Yayınevi, Ankara 2006, s. 17, 20.

[22] Raporun tamamı için bkz. http://www.venice.coe.int (06.06.2017).

yargı erkine dâhil olduğunu kabul etmek, sanık karşısında bir yargı blokunun olduğu anlamına gelecektir. Böyle bir kabul, büyük gayretler sonucu ortadan kaldırılmış olan tahkik sisteminin yeniden canlanmasına neden olacaktır. Savcılık kurumunun bulunduğu yer yürütme[23] erkidir.[24]

Türkiye'de 2005 yılında ceza adalet sisteminde köklü bir reform yapılmış ve temel kanunlar yenilenmiştir.[25] Ceza Muhakemesi Kanunu[26] ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun[27]savcılık sistemini yeniden ele almış ve özellikle soruşturma evresinde güçlü bir konuma getirmiştir.[28]

Diğer ülkelerde, uluslararası birliklerde ve mahkemelerde savcılık kurumuna büyük önem verilmektedir.[29] Savcılığın önemsenmesi ve etkin bir rol verilmesi, uluslararası ilkelerin oluşmasını sağlamıştır. Alternatif çözüm bulmaya yönelik çabalar, dezavantajlı gruplar hakkında bir takım olumlu tasarruflar veya ceza adalet sisteminin diğer kurumlar ile irtibatı söz konusu olduğunda, savcılık kurumu en uygun müdahale noktası olarak görülmektedir. Alternatif çözüm yöntemlerinin temel amacı yargı sürecinin hızlandırılması ve uyuşmazlıkların yargı dışındaki mekanizmalar

[23] Erem'e göre "Savcılık, artık hükümet temsilcisi olarak kabul edilemez, sadece kanunun temsilcisidir. Halk onu bir hasım olarak değil, koruyucu olarak görmelidir. Savcının yürütme erkinin organlarından biri olduğunu söyleyen kimse savcılığın eski durumuna avdet ediyor demektir." Bkz. Faruk Erem, **Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması Hukuku**, 6. Baskı, Işın Yayıncılık, Ankara 1986, s. 150.

[24] Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2016, s. 116, Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 196.
Avrupa'da savcılıkların yer aldıkları erk için bkz. CEPEJ, **Report on "European Judicial Systems – Edition 2014 (2012 data): Efficiency and Quality of Justice"**, Strasbourg 2014, s. 292.

[25] 5237 s. Türk Ceza Kanunu, 5271 s. Ceza Muhakemesi Kanunu, 5275 s. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 5235 s. Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ve 5352 s. Adli Sicil Kanunu 2005 yılında yürürlüğe giren temel kanunlardır.

[26] R.G. 17.12.2004, 25673.

[27] R.G. 07.10.2004, 25606.

[28]Ülkemizdeki savcılık kurumu, yapısı ve yetkileri itibariyle İtalya sistemiyle benzerlik göstermektedir. İtalya'daki savcılık kurumunun temel fonksiyonları için bkz. Cumhur Şahin, "Polis Tarafından Yapılan Sanık Sorgusunun Mukayeseli Hukukta Düzenlenişi", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 1-2, 1994, s. 67.

[29] Ad hoc kurulan uluslararası ceza mahkemelerinde savcının fonksiyonu hakkında bkz. Ezeli Azarkan, **Nuremberg'ten La Haye'ye: Uluslararası Ceza Mahkemeleri**, Beta Yayınları, İstanbul 2003, s. 183.

tarafından çözülmesidir.[30] Hâkimlik ve mahkemenin klasikleşen ve oturmuş yapısı, dikkatleri savcılığa yöneltmektedir. Bu nedenle savcılık kurumu uluslararası metinlerde, ceza muhakemesinde oluşturulmaya çalışılan iyileştirmeler için temel müdahale alanı olmuştur. Öte yandan savcılıklar için ortak bir standart belirleme gayreti, bu konuda birçok uluslararası metnin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)'e [31] göre savcı ceza muhakemesinde yargıdan kesin biçimde ayrılmalıdır. [32] Savcılar suç soruşturmalarını yürütme, soruşturmalarının hukukiliğini denetleme, kamu davası açma, mahkeme kararlarının infazını denetleme, kamu yararı içeren diğer görevler bakımından atkif bir role sahiptir. [33] Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları (Budapeşte Kuralları)'na[34] göre savcılar ceza adalet sisteminde ve bazı hallerde medeni hukuk, ticaret hukuku, idare hukuku alanlarında adalete hizmet bakımından destekleyici bir işleve sahiptir.[35] Ceza Adalet Sisteminde Savcıların Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na [36] göre savcılık kamu adına ve yararına hareket eden, birey haklarının korunması, ceza adalet sisteminin etkinliğinin sağlanması, yasaların uygulanmasını temin eden resmi bir mercidir. [37]

Ulusal mevzuatta savcı, Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun [38] 3'üncü maddesinde, "İl ve ilçe Cumhuriyet başsavcılarını, Cumhuriyet başsavcı vekillerini, Cumhuriyet savcılarını, Yargıtay Cumhuriyet savcıları ile Adalet Bakanlığı merkez,

[30] Yerdelen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 53.

[31] 27 Ağustos-7 Eylül 1990 tarihleri arasında Küba'nın Havana kentinde düzenlenen 8'inci Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Konferansı'nda kabul edilmiştir. Metnin tamamı için bkz. https://www.unodc.org (27.02.2016).

[32] Bkz. Havana Kuralları prg. 10.

[33] Bkz. Havana Kuralları prg. 11.

[34] Bu ilkeler Avrupa Konseyi tarafından 29-31 Mayıs 2005 tarihinde Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de düzenlenen konferansta kabul edilmiştir. Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından 10.10.2006 tarih ve 424 sayılı karar ile benimsenip teşkilata duyurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu ilkeler, iç hukukumuzda yargı mercileri tarafından gözetilir durumdadır. Bkz. Y.C.G.K., T. 20.11.2007, E. 2007/5.MD-83, K. 2007/244 (**UYAP**, 17.02.2016).

[35] Bkz. Budapeşte Kuralları prg. 1.

[36] Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 6 Ekim 2000 tarihinde kabul edilmiştir. Metnin tamamı için bkz. http://www.refworld.org (10.04.2017).

[37] Bkz. Tavsiye Kararı(2000/19) prg. 1.

[38] R.G. 26.02.1983, 17971.

bağlı ve ilgili kuruluşlarında idari görevlerde çalışan savcıları,..ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır. Savcıların rolü ve fonksiyonları çeşitli kanunlarda düzenlenmektedir.[39]

Kara Avrupası hukukunu benimseyen sistemlerde savcılık kurumu benzer bir niteliğe ulaşmıştır. Savcılığın temel görev ve yetkilerini içeren hususlar dikkate alınmak kaydıyla savcı hakkında bir tanımın yapılması mümkündür. Savcı, bir suçun işlendiğini haber alır almaz soruşturmaya başlayan, soruşturmayı bizzat veya emri altındaki adli kolluk eliyle yürüten, soruşturmanın koordinatörü[40] konumunda olan, yeterli şüpheye ulaştığı takdirde iddianame düzenleyen, bazı takdiri durumlarda kamu davası açmama yetkisi bulunan, kovuşturma evresinde iddia makamını temsil eden, kanun yolu denetiminde yol gösterici tebliğnameler sunan, hükmün kesinleşmesi halinde infazını denetleyen, özel hukukta birtakım kamu düzenini ilgilendiren davaları açan, duruşmalarına katılan; idari görevleri de bulunan, bu kapsamda temsil, denetleme sorumlulukları olan, maaşını devletten alan, hiyerarşik bir teşkilat içinde görev yapan, yürütme erkine dâhil[41] ancak bir kamu görevlisine göre üstün teminatlara sahip, özlük hakları özel bir yasa olan 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenen, hukukun üstünlüğü için azami gayret gösteren[42] kamu görevlisidir.

---

[39] "Cumhuriyet savcısı, ceza muhakemesinin gayesini gerçekleştirmek için sanığın lehine ve aleyhine deliller ileri sürebilen, taleplerde bulunabilen, asıl amacı muhakeme diyalektiğinin sağlanması olan, kendine has statü içinde bir ceza muhakemesi süjesidir. Ceza muhakemesinin gayesi maddi gerçeği araştırmaktır. Ceza muhakemesi hukukunda hakikati araştırarak gerçeğe ulaşma, kolektif yargılama yöntemi ile sağlanmaktadır. Kollektif yargılama, hükmün verilmesine, iddia, savunma ve yargılama makamlarının birlikte katılmasını ifade eder. Kolektif yargılama yapmanın metodu, hüküm verme faaliyetine katılacakların düşüncelerini karşılıklı olarak bildirerek, bütün süjelerin birbirlerinin fikirlerini öğrenmeleridir. Günümüzde iddia, kolektif hüküm verme faaliyetinin ve bunun sonucunda maddi gerçeğe ulaşmanın vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmektedir. İddia makamı bu görevini yalnızca duruşmalara katılarak yerine getirmez. Bununla birlikte maddi gerçeğin araştırılmasını amaç edinen bir soruşturma yapılması, böyle bir soruşturmadan elde edilen, sanığın lehindeki ve aleyhindeki bütün delillerin hâkim veya mahkemeye sunulması, bu delillerin tartışılmasının sağlanması, kararlara karşı yasa yollarına gidilmesi suretiyle de iddia makamı fonksiyonunu yerine getirir." Anayasa Mahkemesi, T. 19.01.2012, E. 2011/43, K. 2012/10 (**R.G.**, 05.04.2012, 28225).

[40] Yargıtay, bazı kararlarda savcıyı soruşturmanın yöneticisi olarak nitelemektedir. "İstem yazısında belirtilen, delillerin mahkemesince değerlendirilmesine ilişkin düşünceye; soruşturmanın yöneticisi olan Cumhuriyet savcısının, CMK'nın 170/2. maddesinde kendisine verilen yeterli şüphenin oluşup oluşturmadığını takdiri yetkisinin, ancak delillerin takdir edilip değerlendirilmesi sonucunda ulaşılabilecek bir durum olduğu gerekçesiyle iştirak edilmemiştir." 18.C.D., T. 18.12.2017, E. 2017/4819, K. 2017/15005 (**UYAP**, 07.04.2018).

[41] Jörg-Martin Jehle, "The Function of Public Prosecution within the Criminal Justice System", Jörg- Martin Jehle (Ed.), Marianne Wade (Ed.), **Coping with Overloaded Criminal Justice Systems** içinde(3-25), Springer Yayınları, Göttingen/Germany 2006, s. 4.

[42] Yvon Dandurand, "The Role of Prosecutors in Promoting and Strengthening the Rule of Law", **Crime, Law and Social Change**, Vol. 47, Iss. 4, June 2007, s. 248.

Günümüz Türkçesinde savcı tâbiri kullanılmakla birlikte daha öncesinde başka terimler kullanılmıştır. Türk hukukunda savcılığa ilişkin ilk düzenleme 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi'nin 19'uncu maddesinde yer almaktadır. Nizamname'nin 19'uncu maddesinde, "Temyiz mahkemesinde…..-altı hâkim dışında-....hukuki ve kanuni işlere vakıf, devlet tarafından atanmış özel görevli bir memur bulunacaktır." denilmesine karşın bu kişiye herhangi bir unvan verilmemiştir. 1870 tarihli Nizamname'nin[43] 61'inci maddesi[44] savcılık benzeri bir sorumluluk verilen memuru, görev tanımı itibariyle biraz daha belirgin kılmıştır. 1870 tarihli Nizamnâme'nin 71'inci maddesinde[45] ilk kez müddeiumumî tâbiri kullanılmıştır.[46]

Müddei sözlük anlamı olarak davacı, umumi ise genel manasına gelmektedir.[47] Müddeiumumi genel davacı, bugünkü ifadesi ile savcı demektir. Müddeiumumi tâbiri, 1876 tarihli Kanuni Esasi'de, 1879 tarihli Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı'nda, 1879 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı'nda, Mehâkim-i Nizamiyye'nin Teşkilât Kanun-i Muvakkatı'nda, mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda[48] kullanılmıştır. [49]

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'ndaki müddeiumumi ifadesi, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un[50] 84'üncü

---

[43] Nizamname'nin tam adı Dersaadet ve Mülhakatı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamiyyesine Dair Nizamnâme'dir.

[44] 1870 tarihli Dersaadet ve Mülhakatı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamiyyesine Dair Nizamnâme'nin 61'inci maddesi; "Divan-i Temyiz'de erbab-i cinayet aleyhinde müddei sıfatında bulunmak üzere devlet namına umur-i hukukiyye ve kanuniyyeye vakıf bir memur bulunacaktır" şeklindedir.

[45] 1870 tarihli Nizamname'nin 71'inci maddesi; "Deâvi meclislerinde daimî surette birer müdde-i umumî bulunmayıp meclis maiyyetinde bulunan teftiş memurlarından biri meclisin tensibi üzerine ledilicap bu vazifeyi ifa eyliyecektir" şeklindedir.

[46] Coşkun Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", **Ord. Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan,** Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1964, s. 46, Nevin Ünal Özkorkut, "Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devleti'ne Girişi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 52, S. 4, 2003, s. 150.

[47] http://www.tdk.gov.tr (17.02.2016).

[48] R.G. 20.04.1929, 1172.

[49] İlhan Lütem, "Hususi Hukuk Sahasında Savcılık Müessesesi (Fransada ve Bizde)", **Adalet Dergisi**, S. 8, 1951, s. 1241, Üçok, **Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu**, s. 47, Osman Köksal, "Adliye Örgütünün Problemleri ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair II. Abdülhamit'e Sunulan Bir Layiha", **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S. 9, 1998, s. 264,Mehmet Emin Artuk ve Ahmet Caner Yenidünya, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", **İstanbul Barosu Dergisi,** C. 76, S. 1-3, 2002, s. 12, Ekrem Buğra Ekinci, **Osmanlı Mahkemeleri(Tanzimat ve Sonrası)**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2004, s. 229.

[50] R.G. 04.06.1985, 18774.

maddesi ile savcıya dönüştürülmüştür. Bunun yanısıra Hâkimler Kanunu'nda[51] savcı tabiri yerine, o dönemde yaygın kullanıma sahip müddeiumumi ifadesi tercih edilmiştir. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun ilk halinde savcı terimi başsavcılar için kullanılmıştır. Savcı yardımcısı şeklindeki sıfat ise bugünkü anlamıyla savcılar için kullanılmıştır. HSK'da, Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile 3221 Sayılı Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabulü Hakkında Kanun[52] ile değişiklik yapılmış ve başsavcı-savcı ifadeleri tercih edilmiştir.

1924 Anayasası'nda[53] müddeiumumi, 1961[54] ve 1982[55] Anayasalarında savcı tabiri kullanılmıştır. CMUK'da, müddeiumumi-savcı tabirinin başında "Cumhuriyet" ibaresi yer almaktadır. 1961 ve 1982 Anayasalarında, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda "Cumhuriyet savcısı" ifadesi kullanılmıştır. Terimdeki "Cumhuriyet" ibaresinin neyi ifade ettiği hususunda öğretide farklı değerlendirmeler bulunmaktadır.[56]

---

[51] R.G. 14.07.1934, 2751.
[52] R.G. 01.02.1990, 20420.
[53] R.G. 24.05.1924, 71.
[54] R.G. 20.07.1961, 10859.
[55] R.G. 09.11.1982, 17863.
[56] Savcı unvanının başına neden "Cumhuriyet" ibaresinin eklendiği hususunda birtakım aktarımlar bulunmaktadır. Bilimsel eserlerde rastlayamadığımız bu anlatımda; Cumhuriyet döneminin ilk Adalet Bakanlarından olan Mahmut Esat Bozkurt ile Mustafa Kemal Atatürk arasında geçen bir konuşmadan bahsedilmektedir. Atatürk, Bozkurt'a "Neden Cumhuriyet savcısı denilmektedir?" diye sorar. Bozkurt da cevaben "Çünkü öyle zaman olur ki, cumhuriyeti korumak için başbakandan, bakandan, müsteşardan, validen, büyükelçiden bile hesap sormak gerekebilir. İşte o hesabı soracak olan Cumhuriyet Savcısı'dır" der. Atatürk de bu cevabı tasdik eder. Mahmut Esat Bozkurt'un savcılar hakkındaki değerlendirmeleri için bkz. Emine Balcı, "Mahmut Esat Bozkurt ve Erken Cumhuriyet Dönemi Hukuk Değişimi", **Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi(15-18 Mayıs 2014, Sakarya) Bildiriler Kitabı-III**, (57-68), C. 3, İstanbul 2014, s. 65.

Atatürk, 9 Ekim 1925 tarihinde Cumhuriyet savcılarına seslenişinde; **"**Her uygar ve çağdaş devlette olduğu gibi Türk Cumhuriyeti Adliyesinde de Cumhuriyet Savcılarını yüksek ve son derece önemli bir görev ve makamın temsilcileri olmak üzere tanırım. Devrim Savcılarının, kendilerine verilen bu büyük görevin önemine uygun olarak gayretli ve çalışkan olmaları konusunu, adliyemizin başarı ve üstünlüğünün en önemli etkenlerinden sayarım. ….. Devrimlerin her biri, ulusun emeği ve hakkı ile gerçekleşmiştir. Cumhuriyet Savcılarımızın, devrimin gerekleri etrafında, en kıskanç ve uzakları gören hassas nöbetçiler olmalarını, asıl görevlerinden sayarım…….Savcılık, karar değil, dava makamıdır. Yargılama sırasında ve duruşmada, savcılarımızın kendilerini herhangi bir davanın taraflarından sayarak ısrarla açıklamaları ve görüşlerinin kabul edilmesini ve desteklenmesini sağlamak için tüm tarihsel ve yasal araçlardan yararlanmayı ihmal etmemeleri gerekir. Kamu hukuku adına ortaya koyduğu bir talebin desteklenmesini sağlayamamanın, bir Cumhuriyet Savcısı için övünülecek bir konu olamayacağını hatırlatmak isterim. Cezaevlerinin haftada bir mutlaka denetlenerek, yargılama olmaksızın tutuklu kalanların, kısaca nedenleriyle birlikte derhal en yakın müfettişliğe ve Adalet Bakanlığına bildirilmesi gerekir. Bir soruşturmanın başlatılabilmesi ve sürdürülebilmesi için bir şikâyet veya zabıtanın bildirimi beklenecektir. Duyuma dayanarak soruşturmaya başlanarak, herhangi bir olayla ilgili olarak merciinden bilgi alınarak gerçeğin

İlk görüşe göre eskiden kullanılan "müddeiumumi" ifadesi kamunun/halkın/cumhurun/umumun "iddiacı"sı/"sav"cısı [57] anlamına gelmekteydi. Bu nedenle Osmanlıca terim yerindedir. Res ve publica sözcüklerinin bileşiminden oluşan "republique, repubblica" ifadesi "cumhura/umuma ait şey" manasındadır. Yönetim biçimini vurgulayan "Cumhuriyet" tabiri ile bir ilgisi mevcut değildir. Bu nedenle, "Cumhuriyet savcısı" ifadesi yerinde bir ifadedir. Ancak daha önce kullanılmış olan "Cumhuriyet müddeiumumisi" aynı anlama gelen kelimeleri kullanmakta olduğundan yanlış bir ibaredir.[58]

Diğer görüşe göre sorunun çözümü için savcılığın çıkış noktasına bakılmalıdır. [59] Savcılığın ortaya çıkış yeri kabul edilen Fransa'da, kraliyet ve cumhuriyeti temsil eden iki tür savcılık mevcuttu. Süreç içerisinde cumhuriyet rejiminin savcıları, krallık temsilcisi olan savcılardan ayrılmıştır. Bu yönüyle savcılık unvanının başına getirilen "Cumhuriyet" ifadesi bir rejimi, yönetim biçimini simgelemektedir.[60]

Sav kelimesi, ileri sürülerek savunulan düşünce iddia, dava, tanıtlanması gereken önerme, tez, haber, söz demektir. [61] Savcı kelimesi sözlük anlamı olarak, devlet adına ve yararına davalar açan, kamu haklarını ve hukuku yerine getirmek üzere yargıç katında sanıkları kovuşturan görevli, müddeiumumi[62] şeklinde tarif edilmiştir.

---

aydınlatılması ve konunun ilgi ve dikkatle izlenmesi, kamu hukuku ve kamu güvenliğinin esenliğini sağlamak bakımından çok önemlidir…….Türkiye Cumhuriyetinde kimsesiz bir birey yoktur. Cumhuriyet, böyle bir kavramı asla kabul edemez. İnsan hakları, yasalarımızın güvencesi altındadır. En güçsüz ve en kimsesizlerin yardımcısı devlet ve onun kamu hukuku temsilcileri olan Cumhuriyet Savcılarıdır. Kendilerini kimsesiz görenlerin, yanlarında her an haklarını aramakla görevli Cumhuriyet Savcıları bulunduğunu asla unutmamaları ve bundan emin olmaları gerekir" demektedir. Bkz. Mehmet Akzambak, "Laikliğin Simgesi Söke Bölgesinden Kuvâ-yı Milliye", **Mahmut Esat Bozkurt Anısına Armağan (1892-1943)**, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2008, s. 326 vd.

[57] Procureur de la Republique, procuratore della Repubblica.

[58] Sami Selçuk, **Kısıtlı Demokrasi Sancılı Hukuk**, Truva Yayınlar, Ankara 2009, s. 244.

[59] "Fransa'daki -Procureur de la république- terimi dilimizde Cumhuriyetin savcısı anlamında Cumhuriyet savcısı olarak alınmıştır…Fransa'da savcının bir adı da Parquet'dir. Önceleri savcının ve müdafiin yerleri aynı hizada, hâkimlerin kürsüsü karşısında, yerde, -parke-de idi. Bu isim bu o zamandan kalmadır. Sonra savcı hâkimlerin kürsüsü hizasına çıkarıldı. Bu düşündürücü bir şeydir." Erem, **Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 141, 144.

[60] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.173, Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 151, Durmuş Tezcan, "Fransa'da ve Belçika'da Savcılık", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu (Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 33.

[61] http://www.tdk.gov.tr (18.02.2016.)

[62] Güncel Türkçe Sözlük , http://www.tdk.gov.tr (18.02.2016).

Yine farklı sözlüklerde sözcü, mektupçu[63], Adalet Bakanına bağlı olarak tüze yargılıklarında yürütme organının temsilcisi ve türe örgütünün yönetimi ile görevli, yasaların uygulanmasına, yar-yardımcı ve daha çok ceza türesi ile uğraşan kişi[64], " müddeî-i umûmî"[65], "müddei umumî"[66] şeklinde açıklanmıştır.

Mevzuatta tercih edilen tabir Cumhuriyet savcısıdır.[67] Başsavcılık teşkilatının başında bulunan ve savcıların üstü konumundaki kişiye de Cumhuriyet başsavcısı denir. Kanımca, Cumhuriyet tabiri halk manasında değil devletin idare biçimini, rejimini belirtmek amacıyla tercih edilmiştir.[68]

[63] Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr (18.02.2016).

[64] Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü / Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri, http://www.tdk.gov.tr (18.02.2016).

[65] Medeni Hukuk Terimleri Sözlüğü, http://www.tdk.gov.tr (18.02.2016).

[66] Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü / Türe Terimleri, http://www.tdk.gov.tr (18.02.2016).

[67] Bazı ülkelerde hâkimler ve savcılar için; yüksek dereceli memur ya da adli görevli anlamına gelen "magistarcy, magistrate" ifadesi kullanılmaktadır. İtalya ve Fransa'da bütün hâkimler ve savcılar bu sınıfa dâhildir. İspanya'da sadece hâkimler, belli bir dereceye ulaşmaları halinde bu sınıfa dâhil olur. Birleşik Krallık ve ABD'de ise belli yetkilere sahip hâkimler için bu unvan kullanılmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Giuseppe Di Federico, "Prosecutorial Accountability, Independence and Effectiveness in Italy"**, Promoting Prosecutorial Accountability, Independence and Effectiveness,** (301-339), Open Society Institute, Sofia 2008, s. 301, Michele Caianiello, "The Italian Public Prosecutor: An Inquisitorial Figure in Adversarial Proceedings?", http://ssrn.com/abstract=1976204 (06.09.2017), s. 1.

[68] Yurtcan'a göre bugün ülkemizde savcılara "Cumhuriyet Savcısı" denilmesi bir rastlantı değildir. Savcıların cumhuriyetin koruyucusu olduklarını ifade etmek için yaratılmış bir terimdir. Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 150.

1.2. TARİHSEL GELİŞİM

1.2.1. Batı Hukuku

1.2.1.1. Roma Hukuku

Roma Hukukunda, savcılık kurumunun bütün özelliklerine sahip bir makam ve görevli mevcut değildir. Romalıların hiçbir zaman ulaşamadıkları kamusal itham görevi dışında modern savcılık kurumunun diğer yetkilerini kullanan görevlilerin olduğu görülmektedir.[69] Savcılık bir Roma Hukuku eseri değildir. Censur, defenseuor, irenarque curisosi, questeur, puracuratore caesari ve avocat de fiskler savcılığın bazı yetkilerine sahip görevlilerdir.[70]

Censurlar, tarihi bakımdan suçların araştırılması ile yetkili ilk görevlilerdir. Bir suç işlendiğini öğrendikleri takdirde araştırma yapmak ve ihbarda bulunmakla yükümlüydüler.[71] Defenseuorlar, 4'üncü yüzyıl ortalarında şehirlere bir savunucu seçme hakkı kapsamında görevlendirilen memurlardır. Hazırlık soruşturması yapma, delilleri toplama, şüphelileri tutuklatma, düzenledikleri tutanakla birlikte şüpheliyi mahkeme huzuruna çıkarma, müsadere işlemlerini yapma yetkilerine sahipti. Bugünkü anlamı ile soruşturma evresine benzer bir süreci yürüten defenseuorların görevi, olayın yargı merciine intikali ile son bulmaktaydı. Savcılık görevini üstlendikleri söylenemez.[72]

Irenarque curisosiler, kendi dönemlerinde kolluk görevi yapıp kamu düzenini sağlamak ve haber aldıkları suçları üst mercilere bildirme yetkisine sahiptir. Şüphelilerin tutuklanması, delillerin toplanması, soruşturma yapılması şeklindeki yetkilerinin bulunup bulunmadığı hususu ise açık değildir.[73] Ancak bu görevlilerin

---

[69] Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", s. 37, Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 59, N. Kağan Kocaoğlu, "Roma Hukukunda Adlî Teşkilatlanma", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 2013, s. 194.

[70] Artuk ve Yenidünya, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", s. 4, Tony Paul Marguery, "**Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**", (PhD Thesis, Groningen University, Groningen 2008), s. 31

[71] Mustafa Saldırım, **Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri**, Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s. 7.

[72] Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 58.

[73] Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 58.

savcılık ve adli kolluk ile kısmi benzerliğe sahip oldukları söylenebilir.[74] Questeurler, para cezalarının infazı ile görevli olup bütün adam öldürme soruşturmalarında da görevliydiler.[75] Puracuratore caesari ve avocat de fisklerin yerine getirdiği görevlerin bugünkü anlamı ile savcılığın ifa ettiği idari işleri karşıladığı belirtilebilir.[76]

1.2.1.2. Cermen Hukuku

Cermenler'de centenarius adı verilen görevliler, kontların emrinde olup suç faillerini yakalamak ve mahkemeye sevketmekle görevliydiler.[77] Bu görevliler zamanla kont temsilcisi olarak hâkim konumuna kadar yükselmişlerdir. Alman Hukukunda halktan herhangi biri ithamcı olabilirdi. Prenslerin menfaatleri söz konusu olduğunda ise kamu adına iddiada bulunmak üzere bir memur görevlendirilirdi. Savcılık kurumuna dönüşmeye elverişli bu uygulama, Engizisyon sisteminin etkisi ile kaybolmuştur. Engisizyonda hâkim aynı zamanda itham eden konumundadır. Bu özellik, tahkik usulünün en belirleyici özelliğidir. Prenslerin kişisel ve özellikle mali haklarını mahkemelerde gözetmek üzere tayin edilen fiskale ünvanlı memurlar, birer temsilci olmaktan öteye geçememişlerdir. 1440-1493 yılları arasında, Temyiz Mahkemesi'nde[78] prenslerin menfaatlerini temsil eden fiskaiprokurator ünvanlı görevliler bulunmaktadır. Her iki görevli de savcılık konumuna ulaşamamıştır.[79]

19'uncu yüzyılın ortalarında tahkik sisteminin terki ve işbirliği usulünün benimsenmesi ile birlikte birçok Alman devleti, yasalarında savcılık kurumunu düzenlemiştir. Fransız Devriminin çocuğu olarak nitelenen savcılık kurumu, vatandaşlık haklarının kurtuluşu için hayata geçmiştir.[80] 1848 tarihli Alman Halkının Temel Haklarına Dair Kanun'un 9'uncu maddesinde, ceza işlerinde itham sisteminin

---

[74] Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 169, Mohammed Amin Hail, **Savcının Hukuki Mahiyeti ve Ceza Muhakemesindeki Görev ve Yetkileri**, Ankara 1974, s. 22, İbrahim Keskin, **Yargısal ve İdari Görevleri Kapsamında Cumhuriyet Başsavcılığı Kurumunun Türk İdari Yapısındaki Yeri**, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 19.

[75] Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 59.

[76] Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 59.

[77] Cermen Hukuku ile ilgili geniş bilgi için bkz. Coşkun Üçok, "Alman Hukukunun Tarihi Gelişmesine Bir Bakış**", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 1-2, 1950, s. 292-321. Orhan Münir Çağıl, "Garp Hukuk Tarihinde Cermen Devri", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 23, S. 1-2, 1958, s. 47-67.

[78] Kammergericht.

[79] Artuk ve Yenidünya, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", s. 9.

[80] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 45.

geçerli olacağı hüküm altına alınmıştır.[81] Almanya'nın tamamında aynı nitelik ve yetkilere sahip bir savcılık kurumunun oluşumu, 1877 tarihli Ceza Yargılama Usulü Kanunu ile mümkün olmuştur.[82] Fransa'da savcılık kurumu sembolik bir davacı konumunda iken Almanya'da şüpheliye karşı devletin cezalandırma isteğini temsil eden süje görevini üstlenmiştir.[83]

1.2.1.3. Anglo-Sakson Hukuku

Batı hukuku, Kara Avrupası hukuku ve Anglo-Sakson hukukundan oluşmaktadır.[84] Ülkemizin de dâhil olduğu Kara Avrupası hukukunda kanunlar önceden düzenlenmiş olup kurallar belirgindir.[85] Anglo-Sakson hukukunda ise mevzuattan ziyade hâkimlerlerin oluşturduğu içtihat hukuku belirleyici niteliktedir.[86] Anglo-Sakson hukukunun ana vatanı İngiltere olmakla birlikte Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Seylan, Hindistan, Güney Afrika, Pakistan gibi ülkelerde uygulanmaktadır.[87]

İngiltere'de 19'uncu yüzyılın ikinci yarısına kadar savcılık benzeri bir kurumun olmadığı görülmektedir. Adli kararların hukukçu bir soruşturmacı tarafından alınması yönündeki genel eğilimin aksine İngiltere'de bu yetkiler polis tarafından kullanılmaktadır. Aynı dönemde İskoçya'da procurator fiscal ünvanlı soruşturmacı

---

[81] Karl Peters, **Strafprozess**, 3. Auflage, Heidelberg-Karlsruhe 1981, s. 152 (Akt. Artuk ve Yenidünya, s. 9).

[82] Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", s. 43-44, Achim Brauneisen, "Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Savcılık ve Polis Arasındaki İlişkiler", Nur Centel (Ed.), Eser Olgun (Çev.), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular**, (41-52), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi-1, XII Levha Yayınları, İstanbul 2015, s. 41.

[83] Ahmet Gökcen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 10.

[84] Lord Justice Diplock, "Ulusal ve Uluslar-Üstü Hukuk Sistemlerinin Geçişmesi (Interpenetration) ", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, M. Aydoğan Özman (Çev.), C. 37, S. 1-4, 1980, s. 179.

[85] Andreas B. Schwarz, "İngiliz Hukuku ve Kontinantal Hukuk", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Hıfzı Veldet(Çev.), C. 3, 1937, s. 223.

[86] Clive Parry, "İngiliz Hukuk Sistemi" (Konferans Metni), **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Fadıl H.Sur(Çev.), C. 1, S. 3, 1943, s. 457, Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Bilimine Başlangıç**, 7. Baskı, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara 1958, s. 120, Edward King ve Joseph Hawley, "İngiliz (Common Law)'unun Gelişmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, İlhan Lütem (Çev.), C. 16, S. 1-4, 1959, s. 180.

[87] Edward Jenks, "İngiliz Hukuku Hakkında Genel Bilgiler", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Mukbil Özyörük(Çev.), C. 7, S. 1-2, 1950, s. 45, Fredrick Davis, "Common Law", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 15, S. 1-4, 1958, s. 67.

vardı. [88] İngiltere'de suç mağdurunun etkin rolüne dayalı itham sistemi benimsenmiştir. [89] Özel kişiler tarafından takipsiz bırakılan bir eylem ile kimse ilgilenmezdi. Ancak kamu veya devlet düzenine karşı gerçekleştirilen eylemlerde, General Attorney[90] bu görevi üstlenirdi. Kral tarafından avukatlar arasından atanan bu görevli, başsavcı niteliğindedir.[91]

1879 yılına kadar General Attorney, savcılık tanımlamasını karşılayan yegâne kişiydi.[92] İngiliz Parlamentosu, 1879 yılında Suçların Kovuşturulması Kanunu[93] ile savcılığı[94] kurmuştur.[95] Savcılık 20'inci yüzyılın başına kadar kısıtlı bir yetki ile soruşturmaların büyük bölümü üzerinde yönlendirici olmuştur. [96] Amerika'daki savcılık kurumu diğer ülkelerden farklı ve özgün bir yapıya sahiptir. Amerikan savcılığının tek bir kaynağı olmayıp; Hollanda, Fransa ve İngiliz sistemlerinin bir sentezi niteliğindedir. Kamu adına soruşturma yapmak ve itham etmekle görevli savcılık kurumunun ilk görünümü Amerika'da 1704 yılında Connecticut eyaletinde ortaya çıkmıştır.[97]

[88] Michael Zander, "The English Prosecution System", **Conference on the Prosecution System**, Rome 2008, s. 6.
[89] Bruce P. Smith, "The Emergence of Public Prosecution in London, 1790-1850", **Yale Journal of Law & the Humanities**, Vol. 18, Iss. 1, Article 2, 2006, s. 29.
[90] Üçok, "Taç avukatı" olarak tercüme etmiştir. Bkz. Üçok, **Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu**, s. 43.
[91] Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", s. 43.
[92] James Fitzjames Stephen, **A History of The Criminal Law of England**, Vol. 1, Macmillan and Company, London 1883, s. 501.
[93] Prosecution of Offenses Act.
[94] Director of Public Prosecutions.
[95] Philip B. Kurland ve D. W. M. Waters, "Public Prosecutions in England,1854-79: An Essay in English Legislative History", **Duke Law Jurnal**, No. 4, 1959, s. 499.
[96] Douglas Hay, "Controlling the English Prosecutor", **Osgoode Hall Law Journal**, Vol. 21, No.2, Article 2, September 1983, s. 175.
[97] Worrall, **Prosecution in America: A Historical and Comparative Account**, s. 6, Yusuf Solmaz Balo, **ABD Hukukunda Savcılık Kurumu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s. 82.

1.2.1.4. Fransız Hukuku

Savcılık kurumunun tarihi gelişiminde Fransa önemli bir konuma sahiptir. [98] Savcılığın Fransa kökenli olduğu kabul edilmektedir. [99] Kral menfaatlerini kollamak ile başlayan görev, Cumhuriyet rejiminin kabulüyle birlikte, toplum yararını gözeten bir role dönüşmüştür. [100] 13'üncü yüzyıl sonlarında, Fransa'da henüz bir savcılık kurumu mevcut değildir. Bu dönemde kralın menfaatlerini mahkemede koruma görevi, procuratores regis adı verilen özel temsilcilere verilmiştir. [101]

14'üncü yüzyılın ortalarında procureurlar savcı konumuna yükseldiler. Kralın ve asillerin ceza-hukuk davalarındaki menfaatlerini gözetirlerdi. [102] Memur statüsündeki bu görevlilere re'sen soruşturma yapma yetkisi tanınmıştır. Kral için önemli bir gelir olması nedeniyle para cezalarının tahsili de procureurlere verilmişti. Procureurler zamanla cezaların tam verilmesini kontrol etmek amacıyla duruşmalarda yer almıştır. Ayrıca Kilise hukukuna göre muhbirler tarafından başlatılan yargılamalarda bulunmuşlardır. Savcılık kurumu bir yasama faaliyeti şeklinde değil uygulamanın aşamalı bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Savcılara adalet yönetimi

---

[98] "Fransa dehası, engizisyon muhakeme usulü ile bütün dünyaya savcılık (müddeiumumîlik) müessesesini hediye edecekti. İnsanlığı inleten, mahkemeye sanığı, Dante'nin cehennemine girer gibi 'bütün ümitlerini kapıda bıraktırıp' girdirmiş olan engizisyon muhakeme usulünden insanlığın tek istifadesi savcılık müessesesine nail olmuş bulunmasıdır." Bkz. Vasfi Raşit Seviğ, "X uncu Asırdan Günümüze Kadar Ceza Muhakemeleri Usulü ve Gelişmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 13, S. 3-4, 1956, s. 342,

[99] Ejder Yılmaz, "Savcıların Hukuk Davalarındaki Görevleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 29, S. 1-2, 1972, s. 256, Tuğrul Katoğlu, "Bağımsız Yargıda Savcıların Yetkileri", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, C. 20, S. 187, 1996, s. 29.

[100] Necmeddin M. Berkin, "Hâkimler ve Savcılar Hukukuna Yenilik Getiren Hükümler", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 38, S. 1-3, 1973, s. 370.

[101] Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", s. 37, Burhan Caner Hacıoğlu, "**Türk Hukukunda Olan ve Olması Gereken Ön Soruşturma**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990), s. 71, Artuk ve Yenidünya, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", s. 6, Saldırım, **Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri**, s. 8, Umut Güneş, "Savcılığın Tarihsel Gelişimi", **Adalet Dergisi**, S. 30, 2008, s. 235, Le ministère de la Justice, www.justice.gouv.fr (18.04.2018).

[102] Barbara Huber, "Savcılık-Konumu, İşlev, Denetleme", (Konferans Metni), **Facultatis Decima Anniversaria Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10.Yıl Armağanı,** Nur Centel (Çev.), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1993, s. 355, Akif Yıldırım, "Savcılık Kurumu ve Cumhuriyet Başsavcılarının Cumhuriyet Savcıları Üzerindeki Denetim ve Gözetim Yetkisi", **Adalet Dergisi**, S. 47, 2013, s. 109.

kapsamında ceza davalarını kontrol, soruşturma, dava açma ve infaz yetkisi verilmiştir.[103]

Savcılık 16'ncı yüzyıldan itibaren olgunlaşma dönemini yaşamıştır. Sadece krala karşı sorumlu olan savcılar, mahkemeden tamamen bağımsız bir yapıya sahiptir. Savcılık kurumunun gelişmesi ile birlikte yetkilerinde de artış olmuştur. 18'inci yüzyılda suçtan zarar görenlerin ve hâkimlerin re'sen kullandıkları yetkiler kamu menfaatini temsil eden savcıların eline geçmeye başlamıştır. Örneğin, suçtan zarar gören veya hâkim davayı başlatma yetkisine sahip olmasına rağmen davayı devam ettirebilmek için savcının mevcudiyetine ihtiyaç duymaktadır. Savcılar araştırma yapıp soruşturma başlatmaya, itham etmeye, delil toplamaya, kanunun uygulanmasını talep etmeye yetkiliydiler.[104]

1790 tarihli Kararname ile commissaire du roi ünvanlı memurluk oluşturulmuştur. Kral tarafından atanan bu görevli, mahkemelerde kanunların uygulanmasını isteme ve infaz yetkisine sahiptir. Commissaire du roi ile birlikte görev yapan accusateur public isimli memur halk tarafından seçilmiştir. Onun görevi iddia jürisinin iddialarını karar jürisine bildirmek ve savunmaktan ibarettir. Duruşmada savcılığın iki memuru bulunmaktadır. 1792'de monarşinin kaldırılmasından sonra tüm yetki accusateur publice verilmiştir. 1808 tarihli Ceza Yargılama Usulü Kanunu ve 1810 tarihli Kanun ile savcılık bugünkü duruma gelmiştir.[105] Devletin temsilcisi konumundaki savcının görevi sadece itham etmek değil sanığın lehine ve aleyhine olan delilleri ortaya koyarak adil bir karar verilmesini sağlamaktır.[106]

---

[103] Artuk ve Yenidünya, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", s. 7.

[104] "Özel hukuk alanında savcılar, kralın ve devletin temsilcisi olmaktan başka küçüklerin, haklarını kullanmaktan menedilmiş olanların, gaiblerin, kilisenin, ruhanî veya dünyevî korporasyonların haklarını korumak ve kontrol etmek yetkisine sahiptirler. Ayrıca savcıların, kanunları, buyrukları ve yönetmelikleri kral adına Parlement'lara ve aşağı derecedeki mahkemelere bildirmek, bunların ilgili sicile yazılmasını ve bunlara uyulmasını istemek hakları olduğu gibi, her çeşit keyfî harekete, kanunların uygulanmamasına -isterse bu kral veya Parlement tarafından vakî olsun- karşı koymak yetkileri vardı. Savcılar nihayet Papalar'ın karar ve buyruklarını da inceler ve bunlara uyulmama izninin verilmesini kraldan isteyebilirlerdi." Bkz. Üçok, **Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu**, s. 41.

[105] Feyyaz Gölcüklü, "Ceza Muhakemeleri Usul Hukukunda Yeni Temayüller 1957 Fransız Ceza Muhakemeleri Usulu Kanunu", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 15, S. 2, 1960, s. 148.

[106] Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", s. 39-42, Mahmut Gökpınar, "Ceza Muhakemesinde Savcılık", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 12, Nisan 2010, s. 203,

Devrimin çocuğu olarak nitelendirilen savcılık kurumu, vatandaşlık haklarının kurtuluşu ve korunması yolunda önemli bir araç olarak görülmüştür. Engisizyon sisteminde var olan tahkik sisteminden vazgeçilip iddia ve karar makamlarının ayrıştırılması; yargı içinde adeta bir güçler ayrılığı sistemini getirmiştir. Savcı yasanın koruyucusu, bekçisi olarak nitelendirilmiştir.[107]

1.2.2. İslam Hukuku

İslam ceza yargılaması hukukunda suçları soruşturmak ve kovuşturmaya dönüştürmekle görevli bir savcılık kurumu bulunmamaktadır. Sistem içerisinde mağdurlar ve varisleri önemli bir konuma sahiptir. [108] İtham sistemi uygulanmaktadır. [109] Şikâyetçi taraf, karşı tarafın cezalandırılmasını sağlayacak delilleri bulup mahkemeye getirmek zorundadır.[110] İtham edilen kişi de yöneltilen isnadları çürütmek için delil sunma mecburiyetindedir.[111]

İslâm Hukuku, İslâm dinini temel alan hukuk sistemidir.[112] Klasik İslâm hukukçuları, İslâm Hukuku hükümlerini dört gruba ayırmıştır: ibâdetler, münâkehât (aile hukuku), muamelât (borçlar hukuku) ve ukûbât (ceza hukuku). [113] İslâm Hukukunun dört asli kaynağı Kur'an-ı Kerim, sünnet-i nebevi, icma'ı ümmet ve kıyas-ı fukahâdır.[114]İslâm ceza hukukunda suç türleri üçlü bir tasnife tabi tutulmuştur.[115] Bu sınıflandırma, maddi ceza hukukuna dair olmakla birlikte her suç grubunun farklı bir

İbrahim Keskin, "Cumhuriyet Başsavcılığı Kurumunun Tarihi Gelişimi, Avrupa Ülkeleri ile Ülkemizdeki Yapısı", **Adalet Dergisi**, S. 48, 2014, s. 58.

[107] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 45.

[108] Peters, "Crime and Punishment in Islamic Law Theory and Practice from the Sixteenth to the Twenty-first Century", s. 114.

[109] Peters, "Crime and Punishment in Islamic Law Theory and Practice from the Sixteenth to the Twenty-first Century", s. 9.

[110] Stephen C. Hicks, "Fukaha ve İslam", **Marmara Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Kemal Şahin(Çev.), C. 19, S. 3, 2013, s. 37.

[111] İbrahim Durhan, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Yargı Teşkilâtındaki Gelişmeler", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 3-4, 2008, s. 99.

[112] İslâm Hukuku için "fıkıh" tabiri kullanılır. Bkz. Carlo A. Nallino, "İslâm Hukuku", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Akif Erginay (Çev.), C. 11, S. 1-2, 1954, s. 543.

[113] Ekrem Buğra Ekinci, **İslâm Hukuku**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2006, s. 16- 17.

[114] Matthew Lippman, "Islamic Criminal Law and Procedure: Religious Fundamentalism v. Modern Law", **Boston College International and Comparative Law Review**, Vol. 12, Iss. 1, Article 3, 1989, s. 37, Mustafa Avcı, **Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Mimoza Yayınları, Konya 2010, s. 10.

[115] Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım**, C. 1, 14. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1997, s. 116, İlhan Akbulut, "İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 52, S. 1, 2003, s. 167.

soruşturma ve kovuşturma usulü bulunmaktadır. İslâm hukukunda, savcı süjesi bulunmamaktadır. Ancak savcılığın bazı fonksiyonlarını yerine getiren görevliler mevcuttur.

Allah'ın haklarına karşı işlenen suçlar hırsızlık, zina, irtidat[116], şarap içmek veya sarhoş olmak, kazf[117] ve yol kesmedir. Had cezası ile cezalandırılan bu suçların kovuşturulması için suçtan zarar görenin şikâyetine gerek bulunmamaktadır. Toplum düzenini sarsan ve herkesi etkileyen suçlar olup Allah'a karşı işlendikleri kabul edilir. Kovuşturma görevi, devlet başkanına veya onun atadığı kadıya düştüğü gibi her iyi Müslümanın da böyle suçları ihbar etme yükümlülüğü mevcuttur.[118] Kadı bu suçları re'sen kovuşturabilir.[119] Ancak kazf ve hırsızlık suçlarında, şikâyet ve talep zorunludur.[120]

Kulun haklarına karşı işlenen suçlar öldürme[121] ve yaralama şeklinde bireyin haklarına karşı işlenen suçlardır.[122] Kovuşturma suçtan zarar gören veya mirasçılarının talebine bağlıdır.[123] Mirasçısı bulunmayan kimseler bakımından ise dava açma hakkı devlete geçmektedir.[124] Taziren[125] cezalandırılan eylemler, kişilere

---

[116] İslâm Dinini terk etmek anlamına gelmektedir.

[117] Birisine zina iftirasında bulunma anlamına gelmektedir.

[118] Mehmet Akman, **Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması**, Eren Yayınları, İstanbul 2004, s.26-28.

[119] Ahmet Gökcen, "Adliye Teşkilatımızın Tarihi Gelişimi ve 1879 Tarihli Mehakim-i Nizamiyenin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı", **Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1999, s. 374.

[120] Coşkun Üçok, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 3, S. 1, 1946, s. 129, Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökcen ve A. Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 10. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 57, Nevin Ünal Özkorkut, "İslam Ceza Hukukunda Kadın", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 56, S. 2, 2007, s. 84.

[121] Öldürme suçları; kasten öldürme, kasıt benzeri ile öldürme, hataen öldürme, hataya benzer bir fiil ile öldürme şeklinde çeşitlenmektedir.

[122] Bu suçlarda kısas veya diyet yaptırımları uygulanır. Bkz. Artuk, Gökcen ve Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 98, Ünal Özkorkut, **İslam Ceza Hukukunda Kadın**, s. 84, Akbulut, **İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar**, s. 168.

[123] Jeffrey K. Walker, "The Rights of the Accused in Saudi Criminal Procedur", **Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review**, Vol. 15, Iss. 4, 1993, s. 868.

[124] Artuk ve Yenidünya, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", s. 10.

[125] Tazir kelimesi; engellemek, te'dib etmek, desteklemek, saygı göstermek anlamına gelmektedir. Bkz. Tuncay Başoğlu, "Ta'zir", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 40, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2011, s. 198.

veya kamuya zarar veren ve bu nedenle ulülemr veya kadı tarafından cezası[126] belirlenen eylemlerdir.[127]

İslâm adliye teşkilatının merkezinde hâkimlik görevini yapan kadı bulunmaktadır. Güçlü ve etkili bir aktördür.[128] Kadılar devlet başkanı tarafından tayin edilirdi. Hz. Peygamber bizzat dava dinleyip hüküm verdiği[129] gibi kadı da tayin etmiştir. Ondan sonraki halifeler de aynı uygulamayı devam ettirmiştir.[130] Kadıların emirlerini yerine getirmekle görevli şurta[131] unvanını taşıyan kolluk bulunmaktadır.[132] Kadının teknik konularda yararlanabileceği danışman veya Bilirkişi Konumunda Müşir Adı Verilen Kişilere Mevcuttur.[133]

[126] Azarlama, dayak, para cezası, hapis hatta idam tazir cezalarındandır. Kadı sanığı tembih etmek, uyarmak, teminat veya kefalete bağlamak, kınayan bir bakışta bulunmak suretiyle yaptırım uygulayabilir. Bir kadına söz atmak, dolandırıcılık, hakaret, kalpazanlık, halkın huzurunu bozmak gibi eylemler tazire tâbi suçlardır. Bkz. Nur Centel ve Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 13. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2016, s. 26, Artuk, Gökcen ve Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 68, Abdulkadir Gül, "Osmanlı Taşrasında Suç ve Suçlular (1919 Ocak Ayı Erzincan Sancağı Örneği)", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2013, s. 4.

[127] Dönmezer ve Erman, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım**, s. 117. Had ve kısas cezaları dışındaki yaptırımları ifade eden ve tamamlayıcı bir nitelik gösteren tazir, eylemin ağırlığına göre belirlenir. Bkz. Joseph Schacht, "İslam Hukukuna Sosyolojik Bakış", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Bülent Uçar (Çev.), Hakkı Arslan (Çev.), S. 15, 2010, s. 104, Lippman, "Islamic Criminal Law and Procedure: Religious Fundamentalism v. Modern Law", s. 38.

[128] Rudolph Peters, **Crime and Punishment in Islamic Law Theory and Practice from the Sixteenth to the Twenty-first Century**, Cambridge Universty Press, Cambridge 2005, s. 8.

[129] Mustafa Şentop, **Osmanlı Yargı Sistemi ve Kazaskerlik**, Klasik Yayınları, İstanbul 2005, s. 13.

[130] İlber Ortaylı, "Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli ve Yargı Görevi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 30, S. 1, 1975, s. 117-118, Ekrem Buğra Ekinci, "Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 2001, s. 59.

[131] "Sözlükte "yırtmak, yarmak; şart koşmak, alâmet koymak; görevlendirmek" anlamlarındaki şart kökünden türeyen şurta kelimesi terim olarak şehirlerde emniyet ve asayişin sağlanması, düzenin korunması, suçluların takibi ve yakalanması görevlerini yürüten emniyet güçlerini ifade eder." Bkz. Metin Yılmaz, "Şurta", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 39, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010, s. 242-244.

[132] Lippman, "Islamic Criminal Law and Procedure: Religious Fundamentalism v. Modern Law", s. 31, Muzaffer Sencer, "Tanzimat'a Kadar Osmanlı Yönetim Sistemi", **Amme İdaresi Dergisi**, C. 17, S. 2, 1984, s. 29.

[133] Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", s. 35.

1.2.3. Türk Hukuku

1.2.3.1. Osmanlı Devleti Dönemi

Tanzimat hareketinden önce savcılık kurumuna benzer bir yapı mevcuttur.[134] İslâm hukukunu medrese mezunu kadılar eliyle uygulayan Osmanlı Devleti, Tanzimat Döneminde batı tarzı kanunlaştırma hareketine başlamıştır.[135] İslâm Hukukuna göre itham sistemi geçerli olup soruşturma yapmaya yetkili bir kurum bulunmamaktadır. Çavuşbaşı, asesbaşı[136] ve subaşılar suç faillerinin takibi, yakalanması, mahkemeye sevki ve cezaların infazı ile görevlendirilmiştir.[137] Muhzırlar[138] mahkeme mübaşirliği, mahkeme kâtipliği ve kolluk faaliyetlerinin yanı sıra savcının bazı görevlerini de ifa etmekteydiler.[139]

Tanzimat Fermanı'ndan sonra kanunlaştırma hareketi hız kazanmıştır. Ceza hukuku alanında öncelikle 1840 yılında Ceza Kanunnamesi kabul edilmiştir. Gerek sistematik gerekse ceza hukuku bakımından yetersiz kalan bu Kanun, 1851 yılında yerini Kanun-ı Cedit adlı bir diğer ceza kanununa bırakmıştır. Belirtilen Kanun da yetersiz kalmış yedi yıl uygulandıktan sonra kaldırılmıştır. 1858 yılında Ceza Kanunname-i Humayun kabul edilmiştir. Dini hükümlere dayalı bir kısım eklemeler yapılmakla birlikte genel itibariyle 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nun tercümesi

---

[134] İbrahim Durhan, "**Yapısı ve İleyişi İtibariyle Osmanlı Yargı Örgütü ve Tanzimat Dönemindeki Gelişmeler**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1999), s. 181.

[135] Şükrü Özdemir, "Hukukçu Eğitimi", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1992, s. 167.

[136] Asesbaşı; Yeniçeri Ocağı içerisinde görevli olup idamları yerine getiren, merasimlerde güvenlik tedbiri alan kişidir. Ayrıca şehirlerin gece güvenliğinden sorumlu olup yakaladıkları şüpheli kişileri ya kendileri cezalandırır ya da kadıya götürürlerdi. Şer'iye sicillerinde; aseslerin geceleri hırsızlık, sarhoşluk, zina suçlarını işleyenleri kadı huzuruna çıkardıkları ve durumlarını tespit ettirdikleri, belirtilmektedir. Asesler geceleri, subaşılar ise gündüzleri adeta bir nöbet düzeni içinde kolluk görevi ifade etmişlerdir. Bkz. Abdullah Demir, **Medeni Yargılama Hukuku Osmanlı Mahkemesi**, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2010, s. 38.

[137] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 19.

[138] "Mahkemelerde davalı ve davacıyı mahkeme huzuruna celbeden görevli, yüksek rütbeli bir yeniçeri kumandanının unvanı(dır).Sözlükte "huzura getiren, hazır bulunduran" anlamına gelir. Klasik İslâm hukuku kaynaklarında davalı ve davacıyı mahkemeye sevkeden memur için a'vân ve müşhış kelimeleri de kullanılmıştır….Muhzırın zor kullanma yetkisi yoksa da bazı durumlarda kadının talebiyle yanına asker alabilirdi. Muhâkeme sırasında mahkemedeki asayişin temini de muhzırın görevlerindendi." Recep Ahıskalı, "Muhzır", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006, s. 85

[139] Ünal Özkorkut, "Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devleti'ne Girişi", s. 148.

niteliğindedir.[140] Kanun, 765 s. mülga Türk Ceza Kanunu[141] yürürlüğe girinceye kadar uygulanmıştır.[142] 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'nde sadece devlete karşı suçlar değil bireye karşı işlenip kamu düzenini bozan suçların da devlet tarafından soruşturulacağı hüküm altına alınmıştır.[143] Ancak devlet namına bu soruşturmayı kimin yapacağı hususu belirsiz kalmaktadır.[144] Ceza adalet sistemi içerisinde çavuşbaşı, asesbaşı ve subaşı ünvanıyla görev yapan kolluk görevlileri bulunmakla birlikte dava açmak gibi bir fonksiyonları söz konusu değildir.[145]

Osmanlı Devleti'nde savcı ile ilgili ilk düzenlemeye 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi'nin 19'uncu maddesinde rastlanmaktadır. Nizamname'nin 19'uncu maddesinde, "Temyiz mahkemesinde...-altı hâkim dışında-....hukuki ve kanuni işlere vakıf, devlet tarafından atanmış özel görevli bir memur bulunacaktır." [146] denilmektedir. Heyette hâkimler dışındaki bu görevliden beklenen görev savcılık yapmasıdır. Ancak madde metni bu beklentiyi açıklayıcı nitelikte değildir. Vilayet Nizamnamesi'nden sonra yayımlanan 1870 tarihli Nizamname'nin [147] 61'inci maddesinde [148] sorumluluk verilen memur biraz daha belirgin kılınmış, cinayet sanıklarının karşısında kamu hukukunu temsilen bulunacağı ifade edilmiştir.

---

[140] Ahmet Akgündüz, "1274/1858 Tarihli Ceza Kanunnamesinin Hukuki Kaynakları, Tatbik Şekli ve Men-i İrtikâb Kanunnamesi", **Belleten Dergisi**, C. 51, S. 199, 1987, s. 155.

[141] R.G. 13.03.1926, 320.

[142] Ahmet Gökcen, "**Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri**", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987), s. 21.

[143] Bu husus, 1858 tarihli Ceza Kanunnamesi'nin 1'inci maddesinde hüküm altına alınan "Doğrudan doğruya hükümet aleyhine vuku bulan cerâyimin icrây-ı mücâzatı devlete ait olduğu gibi, bir şahıs aleyhinde vuku bulan ecrâyimin âsayiş-i umumiyi ihlal eylemesi ciheti dahi kezalik devlete ait olduğundan, tayin ve icrası şer'an emr-i ulül-emre ait olan ta'zirin tayin-i derecâtını dahi işbu Kanunname mütekeffil ve mutazammın olup ancak herhalde şer'an muayyen olan hukuk-u şahsiyeye halel gelmeyecektir." şeklindeki düzenlemeden anlaşılmaktadır. Bkz. Gökcen, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri**, s. 159.

[144] Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, 63.

[145] Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", s. 46.

[146] Nizamnâme'nin 19'uncu maddesinin tam metni; "Divan-i Temyiz Müfettiş-i hükkâm'ın riyaseti tahtında olarak suret-i intihapları beşinci babda beyan olunacak olan mümeyyiz namyile üçü müslim ve üçü gayri müslim altı azadan mürekkep olacak ve işbu mecliste umur-i hukıukiyye ve kanuniyyeye vakıf taraf-i devletden mansup bir memur-i mahsus bulunacaktır." şeklindedir.

[147] Nizamname'nin tam adı; Dersaadet ve Mülhakatı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamiyyesine Dair Nizamnâme'dir.

[148] 1870 tarihli Dersaadet ve Mülhakatı İdare-i Zabıta ve Mülkiyye ve Mehakim-i Nizamiyyesine Dair Nizamnâme'nin 61'inci maddesi; "Divan-i Temyiz'de erbab-i cinayet aleyhinde müddei sıfatında bulunmak üzere devlet namına umur-i hukukiyye ve kanuniyyeye vakıf bir memur bulunacaktır" şeklindedir.

Nizamname'nin 71'inci maddesinde [149] ise ilk defa müddeiumumî tâbiri kullanılmıştır. [150] Nizamnâme'de savcının görev ve yetkileri ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir.[151]

Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olan 1876 tarihli Kanuni Esasi'nin "Mehakim" başlıklı bölümünde yer alan 91'inci maddesinde, ceza işlerinde kamu hukukunu korumakla görevli savcıların bulunacağı, görev ve derecelerinin yasa ile belirleneceği hüküm altına alınmıştır. [152] Böylelikle savcılık kurumu anayasal güvenceye ve zemine kavuşmuş olmaktadır.[153]

Anayasa'daki hükme uygun olarak üç yıl sonra yürürlüğe giren 1879 tarihli Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı ile adli teşkilata ilişkin önemli değişiklikler yapılmıştır.[154] Kanun'un Müdde-i umumiler başlıklı babında yer alan 56'ncı maddesine göre savcılar devlet tarafından atanan, kamu davası açmakla görevli, toplum güvenliği ve kamu haklarını koruyan, mevzuat hükümlerinin doğru şekilde uygulanmasını gözeten memurlardır.[155] Kanun'un 57'nci maddesine göre hâkimlik vasıflarını taşımak zorunda olan savcılar Adalet Bakanının emri altında olup atanmaları, azilleri Bakanın önerisi ve Padişahın kararıyla olmaktadır.[156] Osmanlı genelinde savcılık kurumu oluşturulmuştur.[157]

---

[149] 1870 tarihli Nizamname'nin 71'inci maddesi, "Deâvi meclislerinde daimî surette birer müdde-i umumî bulunmayıp meclis maiyyetinde bulunan teftiş memurlarından biri meclisin tensibi üzerine ledilicap bu vazifeyi ifa eyliyecektir." şeklindedir.

[150] Üçok, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", s.46.

[151] Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 63, Ekinci, **Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)**, s. 229.

[152] Kanuni Esasi'nin 91'inci maddesi, "Umuru cezaiyede hukuku âmmeyi vikayeye memur müddei umumiler bulunacak ve bunların vezaif ve derecatı kanun ile tâyin kılınacaktır." şeklindedir.

[153] Ekinci, **Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrası)**, s. 229.

[154] Osman Köksal, "Adliye Örgütünün Problemleri ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair II. Abdülhamit'e Sunulan Bir Layiha", **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S. 9, 1998, s. 264.

[155] Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı'n 56'ncı maddesi, "Müdde-i umumiler umur-i adliyyede hukuk-i âmmeyi vikaye için taraf-i saltanat-i seniyyeden mansup memurlardır. Bunların vazifeyi asliyyesi asayiş ve hukuk-i umuminin muhafazası için ahkâm-i kanuniyyenin hüsn-i cereyanına dikkat etmekten ibarettir." şeklindedir.

[156] Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı'n 57'inci maddesi, "Müdde-i umumiler doğrudan doğruya adliyye nezaretinin emri tahtında bulunup bunların nasb ve azli adliyye nezaretinin takririyle ba irade-i seniyye icra olunur. Müdde-i umumiler hâkimlik evsafını cami olmak lâzımdır." şeklindedir.

[157] Osmanlı Devleti'nde savcılık 1879 yılı Haziran ayı içinde kurulmuş olsa da bu kurumun toplumda kısa süre içinde kabul gördüğü söylenemez. Dönemin bürokratlarından olan Abdurrahman Şeref şu tespitte bulunmaktadır: "Savcılar neci idi? Mahkemede durumları ne olacaktı? İşte halk tarafından

Mehakim-i Nizamiye'nin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı'n 58'inci maddesinde, savcıların ceza işlerine ilişkin görevlerinin ceza usul kanunu ile düzenleneceği belirtilmiştir. 1879 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı'n -Müdde-i umumilere dairdir**-** başlıklı 4'üncü bölümü savcıların, yardımcılarının ve adli kolluğun görevlerini düzenlemektedir. Kanun'un 20'inci maddesinde, savcıların bütün suçlar ve cinayetler bakımından araştırma yapıp failler hakkında dava açmaya mecbur olduğu ifade edilmiştir. [158] Kovuşturma mecburiyet ilkesi benimsenmiştir.[159]

Savcıların hukuk davalarındaki görevleri Mehâkim-i Nizamiyye'nin Teşkilât Kanun-i Muvakkatı'n 65'inci maddesinde düzenlenmiştir. Kamu hukukuna, çocuklara,

buraları pek anlaşılamadı. Dâvâcı ve dâvâlı varken bir üçüncü şahsın duruşmaya karışmasına bir mânâ verilemedi. Şeriat hükümlerinde böyle bir kayıt ve işaret yoktu. Her yeni şey merakı çeker. Mülkiye okulunda hukuk dersi öğretmenlerine bu yeni görevin ne iş yapacağı sorulurdu. Onlar da açıklamaya çalışırlar, mesela bir yaralama olduğunda yaralı dâvâ etmese bile mâdem ki kanunun yasakladığı bir hareket yapılmıştır, onun dâvâcısı kanun olduğunu, savcıların adına genel hukuk dâvâsı açmaya mecbur olduğunu söylerlerdi." Bkz. Ekinci, **Osmanlı Mahkemeleri(Tanzimat ve Sonrası)**, s. 230.

Yeni kurulan her kurumda ve bilhassa köklü bir sistem değişikliğinde bazı aksaklıkların olması olağan olup Sultan II. Abdulhamid Han'a sunulduğu belirtilen bir lahiyada şu tespitler yer almaktadır: "Gerçekten Teşkil-i Mehakim Kanunu kaza mahkemelerinin birer reis, müdde-i umumi muavini ve müstantık(sorgu hâkimi) ile ikişer daimi üyeden oluşmasını öngörmesine rağmen bu mahkemelere henüz başkan, savcı yardımcısı ve sorgu hakimi atanamamıştır. Bunların yerine başkanlık vazifesi az bir maaşla 'kavanin ve nizamat-ı cezaiye ve adliye ahkâmına gayr-ı vakıf bulunan nüavvab-ı şeriye', savcılık görevi okuyup yazmaları olmayan zaptiye çavuş veya onbaşıları, sorgu hâkimliği hizmeti de köy halkı veya çiftçiler arasından 'intihab-ı ahali' ile alınmakta olan üyelerden birisince yürütülmektedir. Bu sebeple kazalarda ortaya çıkan her türlü cürüm ve cinayetin araştırma ve kovuşturması gereği gibi yerine getirilemeyip birçok 'hukuk-ı umumuye ve şahsiye zayi' olmaktadır.", "Üst mahkemelerce sık sık kararları bozulan veya değiştirilen ilk derece mahkemeleri hakkında tedbir alınmalıdır. Çünkü bu durum mahkeme üyelerinin ya bilgisizliğinden ya da kasıt ve garazlarından kaynaklanacağından bir yılda sonuçlandırdıkları davalara ait ilamların yüzde yirmi beşi bozulan veya değiştirilen mahkemeler fesh edilip yeniden kurulmalıdır. Mahkemelerin düzenli bir şekilde çalışmasını ve kanunların hakkaniyete uygun olarak tatbik edilmesini gözetmekle sorumlu savcılar mahkemelerin işleyişiyle ilgili uygulamalarda bir eksiklik olup olmadığına dair Adliye Nezaretine altı ayda bir layiha vermelidirler.","Mahkemelerde davaların usulünce görülmesine nezaret etmekle görevli savcılarla savcı yardımcılarının görevlerini hakkıyla yerine getirmemeleri durumunda herhangi bir müeyyide belirlenmemiş olduğundan bunların birçoğu görevlerini layıkıyla yapmamaktadır." Bkz. Köksal, "Adliye Örgütünün Problemleri ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair II. Abdülhamit'e Sunulan Bir Layiha", s. 267.

[158] Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı'n 20'inci maddesi "Müdde-i umumiler cünha ve cinayet derecesinde bulunan kâffe-i ceraimi taharri ve tecessüse ve mürtekibi aleyhine ikame-i dâvaya memurdurlar." şeklindedir.

[159] "Cezalandırma ve cezanın yerine getirilme yetkisi, devlete ait olduğuna göre(dava açma tekeli), devlet her şüpheliye onun kim ve konumunun ne olduğu göz önünde bulundurulmaksızın eşit şekilde davranmalıdır. Bu aynı zamanda eşitlik ilkesinin de bir gereğidir. İşte kovuşturma mecburiyeti ilkesinin esası budur." Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 78-79.

Kovuşturma mecburiyeti ilkesi hakkında geniş bilgi için bkz. Bahri Öztürk, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması)**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Ankara 1991, s. 18.

kısıtlılara ve gaiplere ilişkin davalarda savcı görev alır. Hâkim, bu tür davaların duruşmasından önce savcı veya yardımcısını bilgilendirir.[160]

1879 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı; 1412 s. CMUK'un yürürlüğü girdiği tarihe kadar uygulanan usul yasası olmuştur. Savcılık kurumu bu dönem boyunca görev ifa etmiş ve yürürlükte kalmıştır. Ancak savcı sayısında yetersizlik olduğu görülmektedir. Bu nedenle 1914 yılında Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı'nda yapılan değişiklik ile savcı bulunmayan ilçelerde savcılık görevinin mahkeme başkâtipleri tarafından yerine getirilmesi kabul edilmiştir.[161]

1.2.3.2. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 1 Kasım 1922 tarihinde Osmanlı Saltanatının kaldırılması ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni yönetim sistemine uygun kanunlaştırma hareketi başlamıştır.[162] 469 s. Mehakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun[163] kabul edilmiştir. Kanun'un 5'inci maddesi "Her asliye mahkemesi nezdinde bir müddeiumumi ile…..müddeiumumi muavini bulunur." şeklindedir. Böylelikle savcılık teşkilatı asliye ceza mahkemeleri ve onun dairesi kabul edilen ağır ceza mahkemeleri nezdinde kurulmuş olmaktadır.[164]

---

[160] Mehâkim-i Nizamiyye'nin Teşkilât Kanun-i Muvakkatı'nın 65'inci maddesi; "Evvelâ hukuk-i umumiyeye taallûk eden ahvale ve emval-i devlete ve bir mahal ahalisine ve umuma müteallik tesisata ve vücuh-i berre dair vasiyetnamelere, saniyen hükkâmın ahvaline ve redd-i hâkim ve iştikâ an il-hükkâma, salisen vazife ve selâhiyet maddelerine, rabian sübyan ve mahcur ve mecnun gibi taht-i vesayette bulunan eşhasa, hamisen gaip bulunanlara dair hukuk mahkemelerinde rüyet olunacak kâffe-i deâviye müdde-i umumiler müdahele eder. Bu makule dâvaların istimamdan evvel reis-i mahkeme tarafından behemahal o mahkemenin dairesinde bulunan müdde-i umumi veya muavinine evrakı tebliğ edilir"şeklindedir. Konu hakkında daha fazla bilgi için bkz. İlhan Lütem, "Hususi Hukuk Sahasında Savcılık Müessesesi (Fransada ve Bizde)", **Adalet Dergisi**, S. 8, 1951, s. 1241.

[161] Feridun Yenisey, "Ceza Yargılamasında ve Adli Teşkilatta Cumhuriyet Öncesi Durum ve Cumhuriyet'ten Sonraki Gelişmeler", **Doğumunun 100. Yılında Atatürk Sempozyumu, Atatürk ve Ceza Hukuku (15-18 Aralık 1981)**, İstanbul 1983, s. 50.

[162] "Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda savcılıkların (müdde-i umumi) kaldırılması gündeme gelmiş, Atatürk Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'a düşüncesini sormuş, Bozkurt'un Cumhuriyeti ve hukuk düzenini korumak için savcılara ihtiyaç olduğunu bu nedenle kaldırılmamaları gerektiğini söylemesi üzerine kaldırılmaktan vazgeçilmiştir." Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 171.

[163] R.G. 26.04.1924, 69.

[164] Kantar, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, s. 1.

Savcıların ceza muhakemesi hukukundaki görev ve yetkileri 1412 s. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda düzenlenmiştir. Kanun'un 153'üncü maddesi kovuşturma mecburiyetini hüküm altına almıştır. Savcı lehe ve aleyhe olan delilleri toplamakla yükümlü kılınmıştır.[165] Hâkimler Kanunu[166] ile hâkim ve savcılara ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Kanun, 2556 s. Hâkimler Kanunu [167] ile yürürlükten kaldırılmıştır. Belirtilen kanunlarda savcı tabiri yerine müddeiumumi ifadesi tercih edilmiştir. Hâkimlik ve savcılık mesleklerine giriş şartları ortaktır. 2556 sayılı Kanun'da ayrıca hâkim ve savcıların özlük hakları, terfi usulleri, görevin sona ermesi gibi hususlar düzenlenmiştir. 1983 yılında 2802 sayılı HSK ile yürürlükten kaldırılmıştır.

1924 Anayasası'nın kuvvei kazaiyye başlıklı bölümünde ve Anayasa'nın diğer bölümlerinde, savcılık teşkilatı ve savcılara ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. 1961 Anayasası'nda savcılık kurumuna ilişkin ayrıntılı hükümler bulunmaktadır. Yüksek Savcılar Kurulu oluşturulmuştur. Kurul Adalet Bakanı, müsteşar, personel genel müdürü, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtaydan seçilen 3 üye olmak üzere toplam 7 kişiden ibarettir. Kurulun başkanı Adalet Bakanıdır. Anayasa'nın 137'nci maddesine göre savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır. Özlük işleri ve disiplin cezaları hususunda Yüksek Savcılar Kurulu tam yetkilidir. [168] Bakanlık müfettişleri savcıları denetleme yetkisine sahiptir. Hâkimler ve savcılara dair iki ayrı kurulun faaliyet göstermesi 1982 Anayasası'na kadar devam etmiştir. 1982 Anayasası bu ayrımı kaldırıp tekli bir yapıyı tercih etmiştir.

Savcılık kurumu 1982 Anayasası'nda anayasal güvence altındadır. Anayasa'nın 139'uncu maddesinde savcılık teminatı, 140'ıncı maddede ise özlük hakları düzenlenmiştir. Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'da savcılık

---

[165] M.Tahrir Cantez, **Tatbikatta C.Savcılarının Görevleri(Amme Davasının Hazırlanması) ve İnfaz Hukuku**, İskender Matbaası, İstanbul 1962, s. 9.
" Mağdur, kural olarak devletin cezaandırma yetkisinden; devlet de artık bir görev niteliğinde olan cezalandırma yetkisinde vazgeçemez. Bu, kovuşturma mecburiyeti ilkesi ile açıklanır." Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 47.

[166] R.G. 20.03.1926, 326.

[167] R.G. 14.07.1934, 2751.

[168] Burada yer alan "Bu Kurulun kararları kesin olup bunlar aleyhine başka bir mercie başvurulamaz." şeklindeki ifade, Anayasa Mahkemesi'nin 27.09.1977 Tarih ve E. 1977/82, K. 1977/117 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.(**R.G.**,14.01.1978, 16169).

teşkilatlanması düzenlenmiştir. Mahkeme kuruluşunun bulunduğu her il ve ilçede savcılık teşkilatının da bulunacağı hüküm altına alınmıştır (5235 s. Kanun md. 16). Savcılık kurumunun teşkilatlanması, mahkemelerin kuruluşuna bağlı kılınmıştır. İl veya ilçedeki savcılık teşkilatlanması o yer ismi ile adlandırılır. Başsavcılık şeklindeki bu teşkilatlanmada başsavcı ve savcılar yer alır. İş yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde başsavcı vekili de atanabilmektedir. Savcıların ceza muhakemesi hukukundaki temel yetki ve görevleri CMK'da düzenlenmiştir. CMK'nın 161/1'inci maddesinde yer alan "*nezdinde görev yaptığı mahkemenin*" şeklindeki ifade savcılığın mahkemeler bazında teşkilatlandığını göstermektedir. Savcıların özlük hakları, disiplin sorumluluğu, terfileri, yargılanma usulleri 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Savcılar ve hâkimlere ilişkin hükümler aynı Kanun'da yer almaktadır.

1.3. SAVCILIK KURUMU İLE İLGİLİ ULUSLARARASI İLKELER

1.3.1. Birleşmiş Milletler

1.3.1.1. Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)

27 Ağustos-7 Eylül 1990 tarihinde Küba'nın Havana kentinde düzenlenen 8'inci Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Konferansında, Savcıların Rolüne Dair İlkeler[169] kabul edilmiştir. Bu ilkeler Havana Kuralları olarak da anılmaktadır. Birleşmiş Milletler üyesi olan ülkelerde savcılık kurumunun ceza muhakemesinde tarafsız, etkin ve adil olmasını sağlamak amacıyla oluşturulan yardımcı bir yönerge niteliğindedir. Hükümetlerin bu kurallara saygı duyup uygulaması beklenmektedir. Kural olarak savcılar için öngörülmüş olmakla birlikte, belirli bir olay için geçici olarak atanan soruşturmacılar için de uygulanması istenmektedir. Yönergede savcıların nitelikleri, seçimi, eğitimi, statü ve hizmet şartları, ifade ve örgütlenme özgürlüğü, ceza muhakemesindeki rolleri, takdiri görevleri, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, yabancı ülke kurum ve kuruluşları ile ilişkiler, disiplin soruşturması ve ilkelere riayet konularında ilkeler belirlenmiştir.

Havana Kuralları'na göre savcılar eğitimli, dürüst ve yetenekli kişiler arasından herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın seçilmelidir. Vatandaş olma şartı bir ayrımcılık değildir. İnsan hakları konusunda savcılara gerekli eğitim verilmelidir. Savcılar mesleğin şeref ve itibarını korumalı, idare savcıya herhangi bir haksız müdahale ve baskıda bulunmamalıdır. Görev nedeniyle tehdide maruz kalan savcıya ve ailesine gerekli koruma sağlanmalıdır. Savcıların özlük hakları, terfileri objektif bir şekilde yasayla düzenlenmelidir. Savcılar da diğer vatandaşlar gibi ifade, düşünce, örgütlenme ve toplanma hakkına sahip olup ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarına üye olabilirler.[170]

Savcılık kurumu yargılama faaliyetinden kesin vaziyette ayrılmalıdır. Soruşturma yapmak ya da soruşturmanın hukuka uygunluğunu denetlemek, kamu davası açmak, mahkeme kararlarının infazı konularında savcılığın atkif görevleri bulunmaktadır. Savcılar adil yargılamaya önemli katkı sağlar. Savcılar görevleri

[169] Guidelines on the Role of Prosecutors. Bkz. http://www.ohchr.org (03.06.2017).
[170] Bkz. Havana Kuralları prg. 1,2,3,7,8,9.

sırasında ayrımcılık yapmadan, objekif şekilde hareket eder, temelsiz bir isnada dayalı kovuşturmada gerçeğin ortaya çıkması için üstün çaba gösterir. Savcı yürütmekte olduğu soruşturmanın adil ve etkin bir şekilde yürümesi için kolluk, mahkemeler, hukuk uzmanları, avukatlar ve ilgili kurumlarla işbirliği yapar. Kamu görevlileri tarafından işlenen rüşvet, görevi kötüye kullanma, insan hakları ihlalleri gibi suçlar konusunda azami özeni gösterir. Hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delilleri kullanmazlar. Savcı, hukuka aykırı şekilde delil eden kişiler hakkında adli soruşturma yapar. [171]

Savcının takdir hakkına sahip olduğu ülkelerde, ortak bir uygulamanın benimsenmesi, keyfiliğin önlenmesi amacıyla gerekli yasal düzenleme yapılmalıdır. Savcılar, alternatif çözüm yöntemlerinin uygulanması konusunda ulusal mevzuatı uygulamak konusunda gerekli çabayı göstermelidir. Çocuk suçlulara ilişkin takdir yetkisinin bulunduğu durumlarda, savcı kamu davasının açılmasını son çare olarak düşünmelidir. [172]

Savcılar hakkındaki disiplin soruşturmaları, yasaya veya yasayla uyumlu yönetmeliğe dayanmalıdır. Şikâyetler süratli ve adil bir şekilde incelenmeli, objektif bir karara varılmalıdır. Savcı hakkındaki disiplin kararı, bağımsız bir gözden geçirmeye tabi olmalıdır. Disiplin soruşturması objektif bir değerlendirme ve karar verme garantisine sahip olmalıdır. Kararlar hukuka, mesleki etik ilkelerine ve Havana Kurallarına uygun olmalıdır. Savcılar Havana Kurallarına riayet eder ve ihlal edenler hakkında gereken bütün önlemleri alır .[173]

1.3.1.2. Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı (17/2)

Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu, 14-18 Nisan 2008 tarihinde Viyana'da yapılan 17'nci oturumda, Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi

[171] Bkz. Havana Kuralları prg. 10, 16, 20.
[172] Bkz. Havana Kuralları prg. 18-19.
[173] Bkz. Havana Kuralları prg. 21-24.

Kararı (17/2)'nı[174] oluşturmuştur. Sivil toplum kuruluşu olan Uluslararası Savcılar Birliği[175] tarafından hazırlanan bazı ilkeler 17/2 No'lu Karar'ın eki olarak kabul edilmiştir. Komisyon, tarafsız ve bağımsız bir mahkemede adil yargılanma, suçsuzluk karinesi, kanun önünde eşitlik konularına vurgu yapmıştır. Karar eki olan metinde ise savcılık kurumuna ilişkin birtakım açıklamalar ve ilkelere yer verilmiştir.

Savcılar her zaman mesleğin onur ve itibarını korumak, meslek etiğine uygun ve profesyonelce davranmak, bağımsız, tarafsız, istikrarlı olmak ve görünmek için çabalamak, sanık haklarını korumak, kamu yararını gözetmek, evrensel insan haklarını korumakla görevlidir. Takdirilik sisteminin kabul edildiği ülkelerde; verilen kararlar bağımsız bir denetime tabi tutulmalı, politik etkilerden korunmalıdır. Savcılıkla ilgili olmayan birimlerin savcıya genel veya özel talimat vermeye yetkili olduğu sistemlerde, talimatlar şeffaf ve savcıların bağımsızlığını korumaya yönelik ilkelerle uyumlu olmalıdır.[176]

Savcıların ceza muhakemesinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Savcılar görevlerini korkusuzca, kimseyi kayırmadan, önyargısız, tarafsız, kamu yararı dışında kimsenin ya da grubun menfaatini düşünmeksizin, objektif olarak, suçluluk ve masumiyete ilişkin bütün olasılıkları değerlendirerek, adil yargılanmayı temin hedefiyle yerine getirir. Soruşturma yapma ya da kolluk tarafından yapılan soruşturmaları denetleme konusunda yetkilendirilen savcılar görevlerini objektif, tarafsız ve profesyonelce yerine getirmelidir. Savcı kolluğun yasal kaidelere ve temel insan haklarına uymasını temin etmelidir. Ülke mevzuatında öngörülmesi halinde savcı, mahkeme kararlarının infazını denetler. İşkence, kötü muamele veya benzeri yasak yöntemlerle elde edilen delilleri reddeder. Savcı, soruşturmaların adil ve etkinliği için kolluk, mahkemeler, diğer ilgili birimler, savunma makamı, kamu kuruluşları ile işbirliği yapmalıdır. Savcıların görevlerini bağımsız şekilde yerine getirebilmeleri, yürütmenin keyfi müdahalelerine karşı korunmaları ile mümkündür.[177]

[174] Strengthening the rule of law through improved integrity and capacity of prosecution services. Bkz. http://www.iap-association.org (20.06.2017).
[175] International Association of Prosecutors. Bkz. http://www.iap-association.org (20.06.2017).
[176] Bkz. 17/2 No'lu Karar prg. 1-2.
[177] Bkz. 17/2 No'lu Karar prg. 3-5.

1.3.1.3.Savcıların Statüsü ve Rolü Rehberi

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ile Uluslararası Savcılar Birliği[178] tarafından 2014 yılında Savcıların Statüsü ve Rolü Rehberi[179] hazırlanmıştır. Rehber giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde savcının statüsü, ikinci bölümde ise savcıların ceza muhakemesindeki rolü ele alınmaktadır. Rehber, üye ülkeler için yardımcı bir kaynak niteliğindedir.

Savcıların statüsü ile ilgili bölümde, kovuşturma mecburiyet ilkesi, maslahata uygunluk ilkesi, bağımsızlığın korunması, hesap verebilirlik, savcının yürütmeye, yasamaya, mahkemelere ve kamuya karşı sorumluluğu, savcılık kurumunun yönetimi, hiyerarşik örgütlenmesi, ilkeler ve politikalar, hukuksuz ve keyfi eylemlere karşı korunma, uzmanlaşma, davalara görevlendirme, istatistiki bilgilerin takibi, mesleğe alım, eğitim, kariyer yönetimi, savcıların görevleri ve hakları, yükümlülükleri ve disiplin sorumluluğu başlıkları bulunmaktadır.

Savcıların rolüne ilişkin ikinci bölümde, savcının soruşturmadaki rolü, hukuka aykırı delilleri değerlendirmesi, şüpheliyi bilgilendirmesi, iddia pazarlığı, takdir yetkisi, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, malvarlığına el konulmasındaki görevleri, hükümden sonraki rolü, mağdurlar, tanıklar, hassas gruplar, basın ve kamuoyu, uluslararası işbirliği ele alınmıştır.

1.3.2. Avrupa Konseyi

1.3.2.1. Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik (1987/ 18) Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 17 Eylül 1987 tarihinde kabul edilmiştir. Mahkemelerdeki iş yükünün artması, hafif suçlar için uzun yargılamalar yapılması gibi sorunlar nedeniyle Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik (1987/18) Tavsiye Kararı[180] oluşturulmuştur. Ceza adalet

[178] Uluslararası Savcılar Birliği(International Association of Prosecutors) 1995 yılında kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.iap-association.org (03.06.2017).

[179] The Status and Role of Prosecutors a United Nations Office on Drugs and Crime and International Association of Prosecutors Guide. Bkz. https://www.unodc.org (03.06.2017).

[180] Recommendation No. R (87) 18 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the Simplification of Criminal Justice. Bkz. https://rm.coe.int/16804e19f8 (04.06.2017).

sisteminin hızlandırılması için savcılık kurumuna yönelik birtakım tavsiyelere yer verilmiştir.

Soruşturmada takdirilik sistemi getirilmeli ve uygulama alanı genişletilmelidir. Takdiri nedenlerle kovuşturmama kararı vermeye imkân veren yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Savcılık suçun işlendiğine dair yeterli delil elde ettiği halde kovuşturmama kararı verebilecektir. Takdirilik sistemi kamu yararı gibi genel bir temele dayanmalıdır. Takdirilik sisteminde keyfiliğin önlenmesi ve kanun önünde eşitliğin temini için suçun ağırlığı, şüphelinin kişiliği, hükmedilmesi muhtemel ceza, cezanın fail üzerindeki etkileri, mağdurun durumu dikkate alınmalıdır.[181]

Takdirilik sisteminde, kovuşturmama kararı basit bir ikazdan ibaret olabileceği gibi para cezası, zararın tazmini veya denetime tabi tutulma gibi koşullar da içerebilir. Koşula bağlı kovuşturmama kararlarında; karar verilmeden önce şüphelinin rızasına başvurulmalıdır. Kararda öngörülen tedbire itiraz edilmediği veya tedbire uyulduğu takdirde rıza var sayılır. Karar mağdura da tebliğ edilmelidir. [182]

1.3.2.2. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 6 Ekim 2000 tarihinde Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'nı kabul etmiştir.[183] Tavsiyeye konu temel başlıklar; savcıların fonksiyonu, savcılara sağlanan teminatlar, savcıların yürütme ve yasama ile olan ilişkisi, savcı-hâkim ilişkisi, savcı-kolluk ilişkisi, bireye karşı yükümlülükler ve uluslararası işbirliğidir.

Savcılar ceza gerektiren kanun ihlallerinde kamu adına ve yararına gerekli önemleri alan resmi mercilerdir. Bütün ceza adalet sistemlerinde savcının temel görevi; soruşturma yapmak, kamu davası açmak, kanun yollarına başvurmaktır. Bazı yerlerde ise ulusal ceza politikasını uygulamak, soruşturmaları yürütmek ya da denetlemek, mağdurlara yardımcı olmak, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine

[181] Bkz. Tavsiye Kararı (1987/18) prg. 1-5.
[182] Bkz. Tavsiye Kararı (1987/18) prg. 5-12.
[183] The role of public prosecution in the criminal justice system recommendation rec (2000)19. Bkz. https://rm.coe.int/16804be55a (03.06.2017).

karar vermek, mahkeme kararlarının infazını denetlemektir. Savcılık faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için devlet savcılara gerekli bütçeyi ve imkânları sağlamalıdır. Bu konuda yakın işbirliği olmalıdır. [184]

Savcıların mesleğe girişi, terfileri, disiplin soruşturmaları, özlük hakları, fiziki güvenliklerinin sağlanması, ifade, düşünce, örgütlenme özgürlükleri konusunda gerekli tedbirler alınmalıdır. Meslek öncesi ve meslekiçi eğitim bir yükümlülük ve haktır. Savcılar meslek etiği, şüpheli, mağdur ve tanık hakları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, kişi hürriyeti, adil yargılanma hakkı, yönetim hakkında bilgilendirilmiş olmalıdır. Artan suçluluk ve özellikle organize suçluluk konusunda uzmanlaşma sağlanmalı ve buna uygun olarak teşkilatlanmaya gidilmelidir. Savcılar kendilerine verilen talimatların yazılı olmasını talep edebilir. Hukuka ve vicdanına uygun görmediği talimatlar konusunda başka bir savcının görevlendirilmesini talep etme hakkı olmalıdır. [185]

Devlet, savcıların görevlerini etki altında kalmadan yerine getirebilmeleri için gerekli tedbirleri alır. Savcı, kamuya açık faaliyetleri hakkında hesap verebilir olmalıdır. Savcı, yürütme ve yasama erklerine ait yetkilere müdahale edemez. Savcılığın yürütmeye bağlı olduğu yerlerde, yürütmenin savcılık üzerindeki yetkileri yasayla belirlenmeli, genel talimatlar yazılı ve halka açık olmalıdır. Hükümet somut bir olay hakkında dava açılması talimatı vermeden önce savcıdan ya da ilgili kurumdan yazılı öngörüş almalıdır. Savcının hükümet talimatını uygun görmemesi halinde, talimat bu kez hiyerarşik yollardan yazılı olarak iletilmeli ve bu talimat tarafların denetimi için dosyada muhafaza edilmelidir. Talimata rağmen savcı duruşmada özgürce beyanda bulunabilmelidir. Hükümetin savcılara dava açmama yönünde talimat vermesi yasaklanmalıdır. Şayet bu mümkün değilse çok istisnai olarak öngörülmeli ve şeffaflığın sağlanması için azami özen gösterilmelidir. Savcı kamu görevlileri tarafından işlenen rüşvet, görevi kötüye kullanma, insan hakları ihlali gibi suçları soruştururken herhangi bir engelle karşılaşmamalıdır. [186]

[184] Bkz. Tavsiye Kararı (2000/19) prg. 1-4.
[185] Bkz. Tavsiye Kararı (2000/19) prg. 5-10.
[186] Bkz. Tavsiye Kararı (2000/19) prg. 11-16.

Bir kişi aynı anda hem savcılık hem de hâkimlik yapamaz. Ancak meslekler arası geçiş hakkı tanınmalıdır. Bu geçişlerin taleple olması ve gerekli teminatların sağlanması gerekir. Savcılar hâkimlerin bağımsızlığına ve tarafsızlığına saygı göstermek zorundadır. Savcının kanunyollarına başvurma hakkı olmakla birlikte mahkeme kararlarının geneli hakkında şüphe oluşturacak bir tutum içinde olmamalıdır. Savcılar yargılama esnasında objektif ve adil olmalıdır. Adil bir karara ulaşılabilmesi için olaya ve hukuka ilişkin bilgisini mahkemeye sunmalıdır. [187]

Savcılar kolluk tarafından yürütülen soruşturmaların insan haklarına uygunluğunu denetler. Kolluğun savcılığın emrine tâbi olduğu ülkelerde, aradaki bağın güçlendirilmesi için gereken tedbirler alınmalıdır. Kolluk ve savcılığın birbirinden bağımsız olduğu yerlerde ise aradaki işlevsel işbirliği için gerekli etkin tedbirler alınmalıdır. Savcılık adil, tarafsız, objektif olmalı, AİHS'te belirtilen haklara uymalı ve korumalı, ceza adalet sisteminin süratli bir şekilde işleyişine katkı sunmalı, ayrımcılıktan kaçınmalı, kanun önünde eşitliği sağlamalı, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamalı, temelsiz isnatlara dayanarak kamu davası açmamalı, delillerin istisnasız olarak hukuka uygun şekilde toplanmasını sağlamalı, silahlarının eşitliği uyarınca bilgileri taraflarla paylaşmalı, bireysel haklara müdahale niteliğindeki tedbirlere karar verme yetkisine sahip olduğunda etkili bir adli denetim öngörülmüş olmalı, mağdur ve tanık haklarını korumalı, kovuşturmama kararlarına karşı suçtan zarar gören itiraz hakkına sahip olmalı, bu itiraz hiyerarşik denetimden sonra yargısal denetim veya şahsi dava şeklinde olmalı, savcılar için davranış ilkeleri belirlenmelidir. [188]

Uluslararası adli işbirliği konusunda savcılar arasındaki iletişim ilerletilmelidir. Başsavcılar düzeyinde toplantılar düzenlenmeli, irtibat kişileri belirlenmeli, eğitim toplantıları yapılmalı, yabancı dil eğitimi verilmeli, yabancı ülkelerdeki adli müşavirlikler güçlendirilmeli, elektronik veri paylaşımı geliştirilmelidir. [189]

[187] Bkz. Tavsiye Kararı (2000/19) prg. 17-20.
[188] Bkz. Tavsiye Kararı (2000/19) prg. 21-36.
[189] Bkz. Tavsiye Kararı(2000/19) prg. 36-39.

1.3.2.3. Ceza Adalet Sistemi Dışında Savcılığın Rolüne Dair (2012/11) Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 19 Eylül 2012 tarihinde Ceza Adalet Sistemi Dışında Savcılığın Rolüne Dair (2012/11) Tavsiye Kararı'nı kabul etmiştir.[190] Savcıların ceza adalet sistemi dışında birtakım görevlerinin bulunması nedeniyle, bu konuda ortak bir uygulama geliştirilmesi için Tavsiye Kararı oluşturulmuştur. Üye ülkelere bu konuda gerekli hassasiyetin gösterilmesi çağrısında bulunulmuştur.

Savcılar ceza adalet sistemi dışındaki görevlerinde kamu yararını temsil etmek, insan haklarını, temel özgürlükleri ve hukukun üstünlüğünü korumak zorundadır. Savcıların görevleri herhangi bir tereddüte yer bırakmayacak şekilde kanunla düzenlenmelidir. Savcı ceza muhakemesinde olduğu gibi görevini kovuşturma mecburiyeti ilkesine göre objektif, dürüst ve tarafsız bir şekilde yerine getirmelidir. Etik ilkeler benimsenmeli ve ülke çapında aynı uygulamanın yerleşmesi için gerekli klavuzlar oluşturulmalıdır.[191]

Savcının yetkileri, gerçek ya da tüzel kişilerin mahkemeler önündeki başvuru ve diğer haklarını sınırlama anlamına gelmemektedir. Savcı özel hukuktaki yargılamanın bir tarafı olsa dahi bu kural işleyecektir. Böyle bir yetki verilmesi halinde savcı ilgili kişilerle irtibat halinde olmalıdır (2012/11 s. Tavsiye Kararı prg. 10-11). Savcının dava açması ya da davalı konumunda olması silahların eşitliği ilkesini riske atmamalıdır. Savcı dava konusuyla ilgili delilleri saklayamaz. Önceden sorgulama yapma yetkisi savcıya orantısız ve makul olmayan bir avantaj sağlamamalıdır. Kişi menfaatlerinin savcı tarafından temsil edildiği davalarda birey de taraf olarak yer almalıdır. Kamu yararının söz konusu olduğu hallerde savcının taraf olarak yer alması engellenmemelidir.[192]

Davadaki taraflar, savcının işlemleri hakkında mahkeme ya da savcı tarafından bilgilendirilmelidir. Savcının mahkemeye yazılı görüş sunması halinde bu görüş makul sürede bütün taraflara iletilmelidir. Aksi halde duruşma ertelenir. Savcı

[190] The role of public prosecutors outside the criminal justice system recommendation CM/Rec(2012)11. Bkz. https://rm.coe.int/16807096c5 (03.06.2017).
[191] Bkz. Tavsiye Kararı(2012/11) prg. 2-9..
[192] Bkz. Tavsiye Kararı (2012/11) prg. 10-16.

mahkemenin müzarekesine katılamaz ve bu yönde bir izlenim bırakamaz. Savcı kamu kurumları ya da tüzel kişileri ile olan ilişkisinde her kurumun özerkliğini saygı gösterir. Ulusal ve uluslararası ilişkilerde bütün ilgililerle irtibat kurar.[193]

1.3.2.4. Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları (Budapeşte Kuralları)

Avrupa Konseyi ve Macaristan Savcılığı işbirliğinde, 31 Mayıs 2005 tarihinde Budapeşte'de kentinde düzenlenen Avrupa Savcıları Konferansında Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları kabul edilmiştir. Budapeşte Kuralları olarak da adlandırılan bu metinde savcıların temel görevleri, genel itibariyle meslek davranışları, ceza muhakemesindeki mesleki davranışları, özel yaşamlarındaki davranışları ele alınmıştır. Belirlenen esaslar rehber niteliğinde olup ulusal uygulamalara yardımcı olması amacıyla oluşturulmuş tavsiyelerdir. Özellikle etik ve benzer sorunlar konusunda yol gösterici niteliğe sahiptir. Hâkimler ve Savcılar Kurulu 10.10.2006 tarih ve 424 sayılı karar ile bu ilkelerin benimsenmesi ve teşkilata duyurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu ilkeler, iç hukukumuzda yargı mercileri tarafından gözetilir durumdadır.[194]

Ceza adalet sistemindeki görevlerinin yanısıra savcıların medeni hukuk, ticaret hukuku, idare hukuku alanlarında da kilit rolleri bulunmaktadır. Tüm ceza adalet sistemlerinde savcılar soruşturma başlatma, kamu davası açma, kanun yollarına başvurma yetkisine sahiptir. Savcılar görevlerini ulusal ve uluslararası hukuka uygun olarak adil, tarafsız, süratli ve tutarlı olarak yerine getirir. İnsan onuru ve hakları temel değerler olup her zaman dikkat edilmelidir. Savcı birey çıkarı ile kamusal yarar arasındaki adil dengeyi bulmaya çalışır.[195]

Savcılar her zaman mesleğin onur ve şerefini korur, profesyonel davranır. Hukuki ve sosyal gelişmeler bakımından bilgi düzeyini yeniler. Görevlerini adil, korkusuz, iltimas, ayrımcılık yapmadan ve önyargı olmaksızın yerine getirirler. Savcılar adil yargılanma hakkını desteklemek, görevi hukuka uygun olarak yerine

[193] Bkz. Tavsiye Kararı (2012/11) prg. 17-27.
[194] Budapeşte Kurallarının dikkate alındığı karar için bkz. Y.C.G.K., T. 20.11.2007, E. 2007/5.MD-83, K. 2007/244 (**UYAP**, 17.02.2016).
[195] Bkz. Budapeşte Kuralları-Giriş ve Temel Görevler bölümleri.

getirmek, ceza adalet sistemini süratle işletmek, suçsuzluk karinesine saygı duymak, kovuşturmama veya kamu davası açma kararlarından önce bütün delilleri toplamış olmak, şüphelinin lehine ve aleyhine olan araştırmaları yapmak, kamu davasını takip etmek, hukuka aykırı delilleri reddetmek, silahların eşitliği uyarınca şüpheliye ve müdafie gerekli bilgileri vermek zorundadır.[196]

Savcılar özel yaşamlarındaki tavır ve davranışları ile savcılık hizmetinin adilliğini ve tarafsızlığını tehlikeye düşürmemeli, kamuoyunun savcılığa olan güvenini güçlendirmelidir. Savcılar her zaman hukuka saygı duymalı, meslek gereği öğrendiği bir bilgiyi özel yaşantısında kullanmamalı, üçüncü kişilerden teşvik, hediye, menfaat veya ikram kabul etmemeli, tarafsızlık ve adilliği tehlikeye düşürecek hiçbir görevi kabul etmemelidir. [197]

1.3.2.5. Hukukun Üstünlüğü İlkesi ile Yönetilen Demokratik Toplumlarda Savcılığın Rolüne Dair (1604) Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Parlementerler Meclisi, 27 Mayıs 2003 tarihinde Hukukun Üstünlüğü İlkesi ile Yönetilen Demokratik Toplumlarda Savcılığın Rolüne Dair (1604) Tavsiye Kararı'nı[198] oluşturmuştur. Meclis, savcılığın güvenlik ve özgürlükleri korumadaki rolünü tanımakta ve takdir etmektedir. Savcılık bu fonksiyonu; hukukun üstünlüğünü, temel hak ve hürriyetleri, sanık haklarını koruyarak ve soruşturma makamlarını izlemek suretiyle yerine getirir.[199]

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan ve AİHM içtihatları ile kabul edilen bütün haklar savcılar tarafından da gözetilmelidir. Demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkesi, güçler ayrılığını gerekli kılmaktadır. Yürütmenin idari bir birimi olan savcılık yargıdan ayrı olmalıdır. Uluslararası suçların soruşturulabilmesi için ülkeler arasında geniş kapsamlı işbirliği güçlendirilmelidir. Avrupa'da birçok kişi kendi ülkesi dışındaki savcılık kurumları ile muhatap olmaktadır. Ülkeler arası uygulama birliğinin uyumlu hale getirilmesi ve bu konuda Avrupa Konseyi kararlarının esas alınması

[196] Bkz. Budapeşte Kuralları-Mesleki Davranışlar ve Ceza Muhakemesindeki Mesleki Davranışlar bölümleri.
[197] Bkz. Budapeşte Kuralları-Özel Yaşamları bölümü.
[198] Role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law. Bkz. http://assembly.coe.int (03.07.2017).
[199] Bkz. Tavsiye Kararı (1604) prg. 1.

faydalı olacaktır. Meclis, bütün Konsey ülkelerinin katılımını hedefleyen Avrupa Başsavcıları Konferansı fikrini memnuniyetle karşılamaktadır. Farklı ülke ve kültürlere mensup uzmanların oluşturacağı havuz verimli bir tartışma ortamı sağlayacaktır. [200]

Meclis, üye ülkelere birtakım önerilerde bulunmaktadır. Soruşturmalar kolluktan ayrı ve bağımsız bir organ tarafından yürütülmelidir. Hürriyetinden mahrum kalanların, AİHS'in 5/3'üncü maddesi uyarınca yetkili yargı merciine başvurabilmesi için gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır. Soruşturmalarda alternatif çözüm yöntemleri ve özellikle takdirilik sistemi genişletilmelidir. Somut davalar hakkında savcılara herhangi bir müdahalede bulunulmamalı ve bu konuda kuvvetler ayrılığı prensibi titizlikle uygulanmalıdır. Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik (1987/ 18) Tavsiye Kararı ve Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararları etkili şekilde benimsenip uygulanmalıdır. [201]

1.3.2.6. Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş

Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi[202] 16 Ekim 2008 tarihinde Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş'ü [203] oluşturmuştur. Bu Görüş'te kovuşturmaya alternatif tedbirler ile kastedilen, soruşturmanın daimi, geçici veya şartlı olarak sonlandırılmasıdır. Mahkeme huzurundaki suç ikrarı ya da bazı ülkelerde mümkün olan hükümden sonra suçlamanın düşürülmesi bu kapsamda değildir. Alternatif tedbirler, Avrupa'da yaygın bir şekilde uygulanan kovuşturma mecburiyeti ilkesiyle çelişmemektedir. Bu sistemi benimseyen ülkelerde bile mevzuat birtakım alternatif istisnalara sahiptir. Kovuşturmanın suç tekrarına engel olmayacağının bariz şekilde anlaşılması, mali ya da diğer tazmin türleri ile çocuk suçluların bulunduğu soruşturmalarda alternatif çözüm yöntemlerine başvurulmaktadır. [204]

[200] Bkz. Tavsiye Kararı (1604) prg. 2-5.
[201] Bkz. Tavsiye Kararı (1604) prg. 7.
[202] Consultative Council of European Prosecutors (CCPE).
[203] Alternatives to Prosecution. Bkz. https://wcd.coe.int (06.06.2017)
[204] Bkz. Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş prg. 7-11.

Alternatif tedbirler, suçluyu toplum dışına atmaksızın ıslah etmeyi hedeflemektedir. Sadece para ödeme şeklindeki bir vicdan rahatlatma yerine mağduriyet giderimini toplum nazarında anlamlı bir farkındalığa kavuşturmaktadır. Alternatif tedbirler, mahkemelerin iş yükünü azaltmakta ve ceza infaz kurumlarındaki aşırı kalabalıklaşmayı engellemektedir. Alternatif tedbirlerin etkin şekilde uygulanabilmesi için maddi imkânların arttırılması, insan kaynağının zenginleştirilmesi, iyi bir hazırlık yapılması, alternatif tedbirler konusunda toplumun eğitilmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu tedbirleri uygulamakla görevli olanlar, örneğin uzlaştırmacılar iyi bir eğitime tabi tutulmalıdır. Gönüllülerden ziyade savcılar ve diğer görevliler tercih edilmeli, maddi yönden tatminleri sağlanmalıdır. [205]

Konsey üyesi ülkelerde iyi uygulama örnekleri bulunmaktadır. Uyarı olarak adlandırılan tedbirde; savcı şüpheli veya yasal temsilcisi ile bir görüşme yapıp isnad edilen suçun ağırlığı hakkında bilgilendirmede bulunur. Böylelikle failin suç hakkında bilgilenmesi ve topluma, mağdura verdiği zarar hakkında düşünmesi sağlanır. Genellikle çocuklar veya ilk kez suç işleyenler için uygulanır. Şüphelinin mesleki, sosyal ya da sağlıkla ilgili birime gönderilmesi de uygulanan tedbirlerdendir. Örneğin trafik suçları bakımından failin bir kursa gönderilmesi ya da kaza neticesinde özürlü hale gelen bir mağdurla görüştürülmesi, böylelikle kusurlu eyleminin sonuçlarını görmesi; çocuklar bakımından ailelelerin ebeveynlik kursuna gönderilmesi; alkol bağımlısı olanların gıda güvenliği kurumları tarafından seanslara tabi tutulması; ırkçı ya da antisosyal gençlere vatandaşlık bilgisi verilerek hatalarının kavratılması, mağdurdan özür dilenmesi, uzlaşma, maddi zararın giderilmesi, aile içi şiddette evden uzaklaştırma iyi uygulama örnekleridir.[206]

Savcı, yaptırım içeren bir anlaşmayı şüpheliye önerebilir. Sürücü belgesinin alınması, bedelsiz çalışma, belli yerlere gitmekten yasaklanma, belli bir miktar para ödeme gibi şartlar taşıyan bu anlaşma suç ikrarı anlamına gelmemektedir. Şüpheli anlaşmayı kabul ettiği takdirde anlaşma hâkim onayına sunulur. Mahkûmiyetin sonuçlarını doğurmaz ve adli sicile kaydedilmez. Uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılarına tedavi tedbiri uygulanabilir. Etkin pişmanlık hallerinde de kamu davası

[205] Bkz. Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş prg. 20-26.
[206] Bkz. Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş prg. 29-34.

açılmayabilir. Bunun için gerekli olan şartlar; suçun ağır bir nitelik taşımaması ve failin ilk kez suç işliyor olması, ikrarda bulunan şüphelinin kendi iradesiyle teslim olması, suçun ortaya çıkarılması için adli mercilerle işbirliği yapması, suçun artık sosyal tehlike teşkil etmiyor olmasıdır. Arabuluculuk ve uzlaşma diğer alternatif tedbirlerle beraber uygulanabilir. Şüpheli soruşturmada öngörülen tedbirlere uyduğu takdirde hakkında kamu davası açılmaz. Aksi halde kamu davası açılır.[207]

Modern ceza adalet sisteminde alternatif tedbirler önemli bir gereksinim haline gelmiştir. Hapis ve para cezasından ibaret bir sistem gerekli etkiyi sağlayamamaktadır. Üye ülkeler savcıların etkinliğini arttırıp kuralları da açık olarak ortaya koymak suretiyle yeni tedbirleri sistemlerine uyarlamalıdır. Alternatif tedbirlerin uygulanmasında ilk amaç ekonomik kaygılar değil yüksek kaliteli, hızlı ve etkin bir ceza adalet sistemine ulaşmaktır. Tedbirler, mağdurları haklarından yoksun bırakmamalıdır. [208]

1.3.2.7. Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)

Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ile Avrupa Savcıları Danışma Konseyi 20 Eylül 2009 tarihinde Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş'ü[209] oluşturmuştur. Bordo Bildirisi olarak adlandırılmaktadır. Savcılar ve hâkimler bütün muhakeme sürecinde bireysel haklar ve özgürlüklerin güvence altına alınmasından sorumludur. Savcının verdiği kovuşturmama kararlarının yargısal denetimine imkân tanınmalıdır. Mağdurun doğrudan mahkemeye dava açması da bir seçenek olarak sunulabilir. Yargının adil şekilde yönetimi silahların eşitliği, mahkemelerin bağımsızlığı, güçler ayrılığı ve mahkeme kararlarının bağlayıcı olması ile mümkündür. [210]

Ayrı ve fakat tamamlayıcı olan hâkimler ve savcılar birbirinden bağımsız olmalıdır. Buna uygun olarak gerekli mali imkânlar ve insan kaynağı temin

[207] Bkz. Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş prg. 36-41.
[208] Bkz. Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş prg. 45.
[209] On the Relations between Judges and Prosecutors in a Democratic Society. Bkz. https://wcd.coe.int (04.06.2017)
[210] Bkz. Bordo Bildirisi prg. 1-2.

edilmelidir. Hâkimler savcılardan etkilenmeden ve tesirinde kalmadan karar verme yetkisine sahiptir. Savcının soruşturma yapması, takdir yetkisini kullanması yasayla belirlenmeli, hâkimlere benzer bir teminata sahip kılınmalıdır. Savcılar verdikleri kararlarda özerk, yerine getirdiği fonksiyonlarda adil, objektif ve tarafsız olacaktır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5'inci ve 6'ncı maddeleri ile AİHM içtihatlarına göre adli görevlere sahip olan savcının şüpheli hakkında birtakım yaptırımlar içeren kararlar verebilmesi için soruşturmanın başka bir savcı tarafından yürütülmüş olması gerekir. Ayrıca bu tür kararlara karşı yargısal mercilere başvuru imkânı kısıtlanmamalıdır. [211]

Bağımsız bir savcılık statüsü için gerekli olan asgari unsurlar dışarıdan bir müdahalenin bulunmaması, mesleğe giriş, terfi ve teminatların yasayla ya da rızalarına istinaden düzenlenmiş olmasıdır. Hukukun üstünlüğü ilkesinin hâkim olduğu devletlerde savcılık hiyerarşisi şeffaf ve hesap verebilir olmalıdır. Savcılara verilen somut talimatların yazılı, mevzuata ve varsa kamu ile paylaşılmış çalışma ilkelerine uygun olması gerekir. Kamu davası açma ya da kovuşturmama kararları tarafsız ve objektif bir merci tarafından denetlenmelidir. Mağdur hakları her durumda korunmalıdır. Kamuoyunun ceza adalet sisteminin işleyişi hakkında bilgilendirilmesi için medyaya bilgi verilmelidir. Ancak bu konuda suçsuzluk karinesine, özel ve aile yaşamının gizliliğine riayet edilmelidir. Medyayla ilişkiler konusunda savcılar ve hâkimler için ayrı bir klavuz hazırlanmalıdır. [212]

1.3.2.8. Savcılık ve Çocuk Adalet Sistemi Hakkında Görüş

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi 20 Ekim 2010 tarihinde Savcılık ve Çocuk Adalet Sistemi Hakkında Görüş'ü [213] oluşturmuştur. Erivan Bildirisi olarak adlandırılmaktadır. Çocuklara ilişkin davalarda savcı, toplumun menfaatleri ile çocuğun yararı, ihtiyaçları ve hassasiyeti arasındaki dengeyi iyi gözetmelidir. Özel hukuk alanında yetkili olduğu takdirde savcı, çocuğa özel korumanın temini için

[211] Bkz. Bordo Bildirisi prg. 3-7.
[212] Bkz. Bordo Bildirisi prg. 8-11.
[213] Public prosecution and juvenile justice. Bkz. https://wcd.coe.int (07.06.2017).

gerekli teşvikte bulunur. Üye devletler çocuk suçluluğunun sosyoekonomik nedenleri olan barınma, işsizlik, eğitimsizlik konusunda gerekli idari tedbirleri almalıdır. [214]

Çocuk ifadelerinin video ya da sesli kayda alınması, ifade esnasında çocuğun yanında çocuk psikoloğu, pedagog, sosyal çalışmacı veya ilgili uzmanın, yasal temsilcisinin ya da bir yakınının bulunması, sorgu odalarının özel olarak tasarlanması, mağdur çocuklar bakımından en az sayıda ifade alınmasına gayret gösterilmesi, ifadelerin ikincil travmaya sebebiyet vermeyecek şekilde ayarlanması önemli ilkelerdir. Savcı çocuklarla ilgili soruşturmalarda özel bir ihtimam göstermeli ve soruşturmayı süratle sonuçlandırmalıdır. Haksız bir gecikme suçun mağduru ya da faili olan çocuk hakkında suçun olumsuz etkilerini ağırlaştırabilir, ıslahına engel olabilir. Hürriyetinden yoksun kalan çocukların yetişkinlerden ayrı tutulması ve aileleri ile daimi ilişki halinde olması uluslararası bir ilkedir. Savcı bu ilkenin farkında olmalı ve özen göstermelidir. [215]

Savcı, çocuklar hakkında bir karar verirken çocuk koruma biriminden görüş almalı, çocuk hakkında bir tedbir uygulanmasını hâkimden talep ederken de aynı usulü benimsemelidir. Soruşturma evresinde çocukların tutuklanması en son çare olmalı ve asgari sürelerle olmalıdır. Şayet mümkünse daha hafif nitelikteki tedbirlere başvurulmalıdır. Çocuğun tutuklanması halinde, tutukluluk halinin olumsuz etkilerini en aza indirmek için tutuklu çocuk özel yerlerde barındırılmalıdır. Kovuşturma evresinde savcı, çocuğun yargısal süreçten etkilenmesini asgari düzeye indirmek ve suçlamalar hakkında bilgi sahibi olup savunmasını yapma hususunda yardımcı olur. Cezaların infazı hususunda yetkili olan savcı cezanın uygulanmasını denetler, alternatif infaz usüllerini öncelikle gözetir. Denetimli serbestlik tedbirleri, koşullu salıverme ve ıslah faaliyetleri çocuklar için etkin şekilde kullanılmalıdır. [216]

[214] Bkz. Erivan Bildirisi prg. 5-9.
[215] Bkz. Erivan Bildirisi prg. 15, 20, 21.
[216] Bkz. Erivan Bildirisi prg. 25-34.

1.3.2.9.Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi 24 Kasım 2011 tarihinde Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş'ü[217] oluşturmuştur. Tutuklu ya da hükümlülerin bulunduğu ceza infaz kurumlarının tarafsız ve objektif bir otorite tarafından denetlenmesi gerekir. Bazı üye ülkelerde bu denetim savcılar tarafından yerine getirilmektedir. Bazı ülkelerde ise bu görev yargı ya da cezaevi dışından olan kişiler tarafından yürütülmektedir. Savcılığın böyle bir yetkiye sahip olması tutuklu ve hükümlü haklarının korunup gözetlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Hükümlü ya da tutuklunun bireysel haklardan yoksun kalması hususunda savcı doğrudan sorumludur. Savcı her zaman kanunilik ilkesine uyma, tarafsız davranma, herhangi bir etki altında kalmama, ayrımcılık yapmama mecburiyetindedir. [218]

Savcı, soruşturma makamlarının tutuklu haklarına riayet etmelerini gözetmeye, hak ihlalleri varsa gerekli tedbirleri almaya, tutuklama emrini ve şartlarını denetlemeye yetkilidir. Savcı tarafsız ve bağımsız mahkeme tarafından hükmedilen ve zamanaşımını uğramamış olan cezanın infazında hükümlüye gereken tüm bilgileri verir ve titizlikle infazını sağlar. Cezaevi idaresi infaza başlamadan önce hükmün yasallığını kontrol eder. Ülkeden ülkeye değişmekle birlikte savcılar hükümlünün şartlı tahliyeye ayrılıp topluma karışmasında da söz sahibidir. Savcı tutukevlerinin mevzuata uygunluğunu denetleme konusunda görevlendirildiği takdirde düzenli aralıklarla kurumu ziyaret etme, idarenin belgelerine ve kararlarına ulaşma, tutuklularla başbaşa görüşebilme, çalışanlardan açıklama isteme, tutuklama emri bulunmayıp da kurumda olanların derhal tahliyesi konusunda yetki sahibidir. [219]

Ceza infaz kurumlarında savcıların görev yapabilmesi için bütün üye devletler gerekli tedbirleri almalıdır. Kurumlarda yeniden suç işlenmesinin engellenmesi için her bir mahpus hakkında özel ihtimam gösterilmelidir. Savcı infaz kurumlarında bulunanların mevzuatta ve mahkeme kararında belirtilenden daha fazla hak yoksunluğuna uğramamasını gözetir. Ayrıca hükmün tam olarak infazını sağlayarak toplumun korunmasını temin eder. Savcılık bünyesinde infaz kurumları ile ilgilenecek

[217] Opinion No. 6 of the CCPE on the Relationship between Prosecutors and the Prison administration. Bkz. https://wcd.coe.int (04.06.2017).
[218] Bkz. Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş prg. 9-11.
[219] Bkz. Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş prg. 16-24.

özel bir bölüm kurulmalıdır. Ayrıca görevlendirilecek savcının da bu konuda eğitime tâbi tutulması gerekir. [220]

1.3.2.10.Savcılar ve Medya Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi 9 Ekim 2013 tarihinde Savcılar ve Medya Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş'ü [221] oluşturmuştur. Savcıların yaptığı basın açıklamalarına ve basınla olan ilişkilerine dair bazı tespit ve tavsiyelerde bulunulmuştur. Toplumun medya vasıtasıyla savcılık faaliyetleri hakkında bilgilendirilmesi için bir iletişim politikası oluşturulmalıdır. Savcılık ile medya arasındaki ilişkilerde adil yargılanma hakkı, ifade ve basın hürriyeti, bilgilenme hakkı, gizlilik, şeffaflık, suçsuzluk karinesi, silahların eşitliği, özel hayatın gizliliği, insan onuruna hassasiyet gösterilmelidir. Medya ile olan ilişkilerde sözcülerden veya uzman savcılardan yararlanma yoluna gidilmelidir. Savcılara iletişim konusunda eğitim verilmelidir. Medyaya bilgi verilmeden önce soruşturmada ilgili kişilerin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Basın açıklamalarında teknolojiden yararlanılmalı ve savcılıklar için internet siteleri oluşturulmalıdır. Savcılar hangi bilgilerin medyayla paylaşılacağı hususunu ilgili kolluk veya yetkili birimle görüşebilir.

1.3.2.11. Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü (Roma Şartı)

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi 17 Aralık 2014 tarihinde Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü'nü [222] oluşturmuştur. Roma Şartı olarak adlandırılmaktadır. Bütün hukuk sistemlerinde savcılar yetkili oldukları davalarda adil, tarafsız bir tutumla hukukun üstünlüğü ilkesinin teminine yardımcı olur. AİHS'te düzenlenen insan haklarının korunması için gereken çabayı gösterir. Savcıların ceza adalet sistemi içerisinde ve dışındaki görevleri kanunla tanımlanmalıdır. Savcılık kurumunun bağımsızlığı ve özerkliği yargı bağımsızlığının olmazsa olmaz bir sonucudur. Bu nedenle bu yöndeki eğilimler teşvik edilmelidir. Savcılar kararlarında özerk olmalı, dışarıdan gelecek müdahalelere karşı korunaklı kılınmalıdır. Savcılar tarafsız olmalı ve öyle görünmelidir. Bu ilkeyle bağdaşmayan siyasi faaliyetlerden

[220] Bkz. Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş prg. 28-35.
[221] Relations between prosecutors and the media. Bkz. https://wcd.coe.int (06.06.2017).
[222] European norms and principles concerning prosecutors. Bkz. https://wcd.coe.int (04.06.2017).

uzak durmalıdır. Mesleki etik ve davranış kuralları belirlenmelidir. Savcılar suçsuzluk karinesi, adil yargılanma hakkı, silahların eşitliği, kuvvetler ayrılığı, mahkemelerin bağımsızlığına riayet etmelidir.[223]

Savcılar ifade ve örgütlenme hürriyetinden yararlanır. Medya ile iletişimde suçsuzluk karinesi, özel hayatın gizliliği, bilgi edinme hakkı, basın özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, soruşturmanın gizliliği ve savunma hakkına riayet edilmelidir. Savcılara genel bir dokunulmazlık tanınmamalıdır. Ancak savcının görevle ilintili eylemleri için görev dokunulmazlığı öngörülebilir. [224]

1.3.2.12.Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi 20 Kasım 2015 tarihinde Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş'ü [225] oluşturmuştur. Soruşturma usulleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Savcı bazı ülkelerde soruşturmaları bizzat yürütürken bazılarında ise soruşturmanın denetleyicisi durumundadır. Kolluğun bağımsız bir yapıya sahip olması, kovuşturma mecburiyeti veya takdirilik sistemi gibi konular da soruşturmadaki farklılıklardır. Soruşturma esnasında suçsuzluk karinesine, savunma hakkına, gizliliğe saygı gösterilmelidir. Savcılar soruşturmayı hukuka uygun, adil, süratli, profesyonelce, herhangi bir önyargı taşımaksızın yürütmeli ve şüphelinin lehine olan delilleri de toplamalıdır.[226]

Soruşturmanın savcı denetiminde kolluk tarafından yürütüldüğü sistemlerde; savcı ceza politikasının uygulanması, kolluğa rehberlik etme, hangi durumlarda soruşturma başlatılacağına dair talimat verme, soruşturmanın hukukiliğini ve niteliğini denetleme, kararları onaylama veya reddetme, gözaltındakileri serbestçe ziyaret etme yetkileri ile donatılmalıdır. Soruşturmanın savcıdan bağımsız olarak kolluk tarafından yürütüldüğü sistemlerde ise denetim mekanizmasının kurulması ayrıca soruşturmacı birim ile savcılık arasında yakın işbirliğinin kurulması gerekir.[227]

---

[223] Bkz. Roma Şartı prg. 1-8.
[224] Bkz. Roma Şartı prg. 9-10.
[225] The role of prosecutors in criminal investigations. Bkz. https://wcd.coe.int (05.06.2017).
[226] Bkz. Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş prg. 4, 5, 20, 23.
[227] Bkz. Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş prg. 26-28.

Savcıların soruşturmadaki rolü farklı olsa da uymaları gereken birtakım ilkeler bulunmaktadır. Bunlar kanun önünde eşitlik, adil yargılanma hakkı, suçsuzluk karinesi, avukata erişim hakkı, silahların eşitliği, savcıların tarafsızlığı ve bağımsızlığı, şüphelinin isnad hakkında bilgilendirilme hakkıdır. Suçsuzluk karinesi sadece mahkemeler için değil savcılar için de bağlayıcıdır. Bu nedenle ihlal niteliğindeki söylem ve tutumlardan kaçınılmalıdır. Savcılar teknolojinin yenilikleri doğrultusunda soruşturmalarda haberleşmenin izlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi gibi bir takım yeni tekniklerden yararlanabilir. Bu tedbirlere başvurulabilmesi için söz konusu suçun ciddi bir suç olması ve başka yöntemlerle delil elde etme imkânının bulunmaması gerekir. Aksi takdirde bireysel haklara müdahale teşkil eden bu tedbirlere başvurulmamalıdır. [228]

1.3.2.13.Venedik Komisyonunun Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Hakkında Raporu (Savcılık Teşkilatına İlişkin 2'nci Bölüm)

Avrupa Konseyinin danışma organı olan Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu), hâkimler ve savcılar hakkında Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Raporunu [229] hazırlamıştır. Raporun savcılar ile ilgili olan 2'nci bölümü 17-18 Aralık 2010 tarihinde kabul edilmiştir. Her ülkenin ceza adalet sistemi diğerinden farklı olsa da savcılıklar bakımından bir benzeşmeye doğru gidilmektedir. Savcı, toplum adına hareket etmesi ve ceza muhakemesinin ciddi sonuçlar taşıması sebebiyle, özel hukuktaki davacıdan daha yüksek bir standarta göre hareket etmelidir. Savcıların yargı mensubu kabul edilmediği sistemlerde bile savcının adeta bir yargı mensubu gibi adil ve tarafsız hareket etmesi beklenir. Savcı şüpheli lehine ve aleyhine olan delilleri toplar. Savcının hâkim ile benzer etik kurallara tâbi olması insan haklarının etkin bir şekilde korunması için önemli bir gerekliliktir.[230]

Soruşturmalara yönelik siyasi müdahaleler uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. İki tür müdahale bulunmaktadır. İlki herhangi bir delil bulunmadığı halde soruşturmaya

[228] Bkz. Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş prg. 31,32, 40-42.
[229] Raporun tamamı için bkz. http://www.venice.coe.int (06.06.2017).
[230] Bkz. Venedik Komisyonu Raporu prg. 14, 15, 18.

başlanmasıdır. Diğeri ve daha yaygın olanı ise delil olmasına rağmen soruşturmaya girişilmemesidir. Komisyon, bu tür siyasi müdahelelerin önlenebilmesi amacıyla savcılara bağımsızlık özelliği verilmesini savunmaktadır. Söz konusu bağımsızlık, savcılık kararlarının gözden geçirilmesi ve teftişe tabi tutulmasını engellememelidir. Ayrıca müdahaleleri engelleyecek diğer çözüm yöntemleri; bazı davalar bakımından talimat verme yasağı getirilmesi, talimatın yazılı ve halka açık olmasıdır. [231]

Almanya, Avusturya, Hollanda ve Danimarka'da savcılık kurumu yürütmenin bir parçası olup Adalet Bakanlığına bağlıdır. Avrupa genelinde savcılığın daha bağımsız bir yapıya kavuşturulması ve yürütmeden ayrılması yaygınlaşan bir eğilimdir. Savcıların bağımsızlığı ve özerkliği hâkimlerle aynı nitelikte olamaz. Savcılık yargı sisteminde yer aldığında bile bir mahkeme değildir. Karar alma sürecinde hiyerarşik bir düzen bulunmaktadır. Savcılık kurumu ve başsavcının özerk ve bağımsız olduğu olduğu kabul edilirken savcıların özerk değil sadece bağımsız olabilecekleri kabul edilmektedir. Savcılığın bağımsızlığı hâkimler için öngörülen bağımsızlıktan farklıdır. Harici bağımsızlığın ana unsuru, yürütmenin somut davalarda talimat verememesidir. Genel talimatlar belli sınırlar dâhilinde mümkündür. Dâhili bağımsızlıkta savcı hiyerarşik üstlerden gelen talimatları yerine getirir. Yersiz talimatların engellenmesi için birtakım güvenceler getirilmelidir. Savcı mevzuat uyarınca yürütmek zorunda olduğu soruşturma için önceden onay almak ya da işlemlerinin uygun görülmesini beklemek zorunda değildir. Bu yetki dâhili bağımsızlığın sonucudur. [232]

Başsavcı atamalarında, ilgili kesimlerden görüş ve öneri alınmalıdır. Başsavcının meclis tarafından seçildiği sistemlerde, hazırlıkları yapmak üzere oluşturulan bir komisyon seçim sürecinin siyasallaşma tehlikesini engelleyebilir. Savcılık mesleğine alımlarda iyi bir tercih için uzman görüşüne başvurulmalıdır. Savcılar emekli oluncaya kadar görevde kalabilme hakkına sahip olmalıdır. Disiplin soruşturmalarında savcıya savunma hakkı tanınmalıdır. Disiplin cezalarına karşı öngörülen bir yargı yolu bulunmalıdır. Savcıların bir yerden başka bir yere atanmaları savcılar bakımından bir baskı aracı olarak kullanılmaktadır. Bu tür işlemler için

[231] Bkz. Venedik Komisyonu Raporu prg. 21-22.
[232] Bkz. Venedik Komisyonu Raporu prg. 26, 28, 30, 31-32.

savcılar konseyi gibi bağımsız bir organa başvuru imkânı tanınmalıdır. Savcılara genel bir dokunulmazlık tanınamaz. Başka bir kamu kurumunda görevlendirilmeleri tarafsızlık ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Savcılar ve hâkimlerin bağlı olduğu kurul tek bir yapı halinde teşkilatlanmışsa, bölümler diğer meslek grubunun atanma ve disiplin işlemlerine müdahale etmemelidir. Savcıların maaşı görevlerinin önemiyle orantılı olmalıdır. Tutuklama gibi bireysel haklara etkisi olan tedbirlere hâkim tarafından karar verilmelidir. Bazı ülkelerde savcılığın bütün talepleri adeta yarı otomatik bir şekilde hâkim tarafından kabul edilmektedir. Savcı tarafgirliği olarak adlandırılan bu durum sadece insan hakları için değil aynı zamanda yargının bağımsızlığı yönünden de tehlike oluşturmaktadır.[233]

[233] Bkz. Venedik Komisyonu Raporu prg. 87.

1.4. SAVCILIK KURUMUNUN HUKUKİ STATÜSÜ

1.4.1. Savcılık Kurumunun Devlet Yapısındaki Yeri

1.4.1.1. Yargı İçerisinde Yer Aldığını Savunan Görüş

Savcılık kurumu, hâkimlik ve savcılık mesleği arasındaki yakınlaşma sebebiyle yargı erkine dâhil görülmektedir. Yargı erki sadece hâkimlerden ve mahkemelerden ibaret değildir.[234] Adalete hizmet etmeyi amaçlayan savcılık kurumu da önemli bir görev ifa etmektedir. Savcılığın yargı erki içerisinde yer aldığını savunanların dayandığı bazı gerekçeler bulunmaktadır.[235] TCK'nın 6/1-d maddesinde, yargı görevi yapan deyiminden; "yüksek mahkemeler ve adlî, idarî ve askerî

[234] "Anayasal düzenimiz içerisinde yer alan üç kuvvetten birisi olan yargı, bir denge unsuru olarak düzenlenmiş; bağımsızlığı özel olarak teminat altına alınmıştır. Hâkimler ve cumhuriyet savcıları da yargı mensubu olmakla yargı erkinden ayrık düşünülemez.….Yine, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu 'nun "Gözetim ve Denetim Hakkı" başlıklı 5.maddesinin 3 ve 4.fıkralarında: "Adalet Bakanı, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin görevler hariç olmak üzere hakim ve savcılar üzerinde gözetim hakkını haizdir. Hâkim ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar."…Tüm bu hükümler ortaya koymaktadır ki, "Türk Ulusu" adına yargılama yapmaya ve karar vermeye yetkili ve görevli hâkimler; memur ve diğer kamu görevlilerinden ayrı Anayasal statüye sahiptir. Bu statü, hâkimlerin tarafsızlığını ve dolayısiyle yurttaşa bir yargı güvencesi sağlamayı amaçlamıştır. Hakimler de, memur ve diğer kamu görevlileri gibi, kamu hizmeti üretme ve görme açısından yurttaşın hizmetindedir.….Yukarıda açıklanan hâkim ve savcılara ilişkin yasal düzenlemelerde de yer aldığı üzere hâkim ve savcıların hem yargısal hem de idari görevleri bulunmaktadır. Diğer taraftan, fonksiyonel bakımdan yargı organları, yasama ve yürütmeden ayrıdır. Bağımsız bir organ olan yargının, yargılama süreci ile ilgili işlemleri, Anayasa'nın 125. maddesinde öngörülen "idari işlemler" kapsamına girmemektedir. Savcıların yargılama fonksiyonu dışında, yasalarla verilmiş idari görevleri de bulunduğundan, yaptıkları idari görevler nedeniyle ve bu kapsamda tesis edilen işlemlerden dolayı Adalet Bakanlığının sorumlu tutulabileceği açıktır. Ne var ki, idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olan, ancak, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığı'nın ajanı konumunda olmayan savcıların verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığı'nın sorumlu tutulmasına olanak bulunmamaktadır….ceza yargılamasında savcılık, iddia görevini yerine getiren, gereğinde sanığın haklarını da gözeten bir yargılama makamı olması yanında, yargılama faaliyeti içinde fiilen ve hukuken yer alan bir unsur olarak da kabul edilmektedir. İdari görevlerinin varlığı savcılığın aynı zamanda yargılama görevlerinin varlığını kabule engel değildir. Nitekim hâkimlerin de idari görevleri vardır ve bu görevler yargısal görevlerini ortadan kaldırmamaktadır. Dava açılması ve buna ilişkin iddianamenin düzenlenmesi tümüyle yargısal faaliyettir." Y.H.G.K., T. 07.10.2009, E. 2009/4-361 (Bidayet),K. 2009/399 (**UYAP**, 01.03.2016).

[235] "Kamusallık ilkesi; suçtan kamu, yani toplum da zarar gördüğünden suçun kovuşturmasında toplumun çıkarının da olduğunu, bu itibarla kovuşturmanın kamusal olduğunu ifade eden ilkedir… Toplum düzenini korumak, Devletin yükümlülüğüdür. Bu itibarla, Devlet, kamu düzenini bozacak ve tehlikeye düşürecek olan eylemleri belirleyerek bunları cezalandırma hakkını elinde tutar. Bu nedenle de yürütülen bir ceza soruşturmasında Cumhuriyet savcısı, soruşturmayı yargı erki olarak kamu adına yürütmektedir. Zira, suçun soruşturulmasında kamu yararı vardır." 16.C.D., T. 29.11.2017, E. 2016/7553, K. 2017/5508 (**UYAP**, 29.04.2018).

mahkemeler üye ve hâkimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlar"ın anlaşılacağı belirtilmektedir.[236] Yasakoyucu, savcıyı yargı görevi yapan olarak kabul etmektedir.

Savcılık kurumu Anayasa'da yürütme ile ilgili bölümde değil yargı bölümünde düzenlenmiştir. Aksinin kabulü halinde yürütme başlığı altında düzenlenmesi gerekirdi. Savcılık teşkilatının idari yapılanması, harici bir görünüm olup yerine getirilen görev bakımından yargısal bir işlev ifa edilmektedir. Anayasa'da ve 2802 s. HSK'da savcıların idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olduğu ifade edilmiş ise de aynı ifade hâkimler için de geçerlidir.[237] Dolayısıyla hâkimlerin yürütme erkine dâhil oldukları şeklinde bir sonuca varılamıyorsa aynı kural savcılar için de geçerli olmalıdır. Savcılık kurumu bir uyuşmazlığı çözme konusunda nihai karar verme yetkisine sahip değil ise de yerine getirdiği soruşturma ve itham görevi büyük önem arz etmektedir. Mahkemelerin herhangi bir eylemi re'sen dava haline getirme yetkisi bulunmamaktadır. İddianame düzenleme tekeli savcılık makamına aittir. Mahkemelerin tek başına bağımsız olması, adaleti temin için yeterli değildir. Davayı mahkemeye götüren, mahkeme önünde tutan savcılığın da etkin ve bağımsız olması gerekir. Bunun temin edilebilmesi de yargı erkine dâhil edilmiş bir savcılık teşkilatı ile mümkündür. Savcıların CMK'nın 171/1'inci maddesi uyarınca, şahsi cezasızlık veya etkin pişmanlık hallerinde takdiren kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermesi yargısal bir görevdir.[238]

Savcılık kurumunun yargı erki içinde kabul edildiği ülkelere İtalya, Yunanistan, Azerbeycan, Hırvatistan, Moldova, Slovenya, İspanya örnek olarak verilebilir.[239]

---

[236] Savcıların bu ibareye dâhil edilmesine yönelik eleştiri için bkz. Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 10.

[237] Hâkimlerin idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olmasına yönelik eleştiri için bkz. Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 98.

[238] Yargı erkine dâhil olduğunu savunan görüş için bkz. Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 214, Teoman Ergül, "Teminat Açısından Cumhuriyet Savcılığı", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 6, 1969, s. 1069, Saldırım, **Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri**, s. 23, Kurtuluş Tayanç Çalışır, **Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 79.

[239] CEPEJ, **Report on "European Judicial Systems – Edition 2014 (2012 data): Efficiency and Quality of Justice"**, s. 292. Ülke örnekleri hakkında geniş bilgi için çalışmanın Bazı Ülkelerde Savcılık Kurumu kısmına bakınız.

1.4.1.2. Yürütme İçerisinde Yer Aldığını Savunan Görüş

Öğretideki genel kabul, savcılık kurumunun yürütme erki içerisinde yer aldığıdır. Bu görüşü savunanlara göre davacının yargı erki içerisinde yer alması mümkün değildir. Devletin ve özellikle Adalet Bakanının adli düzeni sağlamak ve bunun kontrol etme yükümlülüğü mevcuttur. Bu yükümlülüğü yerine getirmede en etkili mekanizma savcılık teşkilatıdır. Soruşturma ve kovuşturma evresinde bu görevi yerine getiren savcılık, yürütme erkine dâhildir.[240] Savcılar yargı fonksiyonundan yoksun olmakla birlikte mahkeme nezdinde çalışırlar.[241]

Venedik Komisyonu'nun Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Raporu'na göre Avrupa genelinde savcılığın daha bağımsız bir yapıya kavuşturulması ve yürütme erkinden ayrılması yaygınlaşan bir eğilimdir. Savcıların bağımsızlığı ve özerkliği hâkimlerle aynı nitelikte olamaz. Savcılık, yargı sisteminde yer aldığında dahi mahkeme niteliğinde değildir. Karar alma sürecinde hiyerarşik bir düzen bulunmaktadır (Venedik Raporu prg. 26, 28). Savcılığın, başsavcının özerk ve bağımsız olduğu olduğu kabul edilirken savcıların özerk değil sadece bağımsız olabilecekleri kabul edilmektedir. Savcılığın bağımsızlığı hâkimler için öngörülen bağımsızlıktan farklıdır. Harici bağımsızlığın ana unsuru, yürütmenin savcıya somut davalarda talimat verememesidir. Savcıya genel talimatlar verilmesi belli sınırlar dâhilinde mümkündür (Venedik Raporu prg. 30). Dâhili bağımsızlıkta savcı hiyerarşik üstlerden gelen talimatları yerine getirir. Yersiz talimatların engellenmesi için birtakım güvenceler getirilmelidir. Savcı mevzuat uyarınca yürütmek zorunda olduğu soruşturma için önceden onay almak ya da işlemlerinin uygun görülmesini beklemek zorunda değildir. Bu yetki dâhili bağımsızlığın sonucudur (Venedik Raporu prg. 31-32).

---

[240] Öztekin Tosun, **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Muhakemenin Yürüyüşü**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1973, s. 7, Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 377, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 115, Ali Kemal Yıldız, "Tutuklama Kararlarına Karşı Başvuru ve Denetim Yolları", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.10, S.125, Ocak 2015, s. 133, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 197, Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 4, Murat Aydın, **Kamu Davasının Açılması ve İddianame**, Seçkin Yayınları, Ankara 2003, s. 66, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 233, Osman Can, "Savcılık Kurumunu Tartışma Zamanı", **Akşam Gazetesi**, (19.04.2014).

[241] Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 21.

Kara Avrupası hukuk sisteminin genelinde savcılık kurumu, anayasal devlet düzeni bakımından yürütme erkine dâhil olup işlev olarak adalet organına yakındır.[242] Fransa, İngiltere, Galler, Portekiz, Estonya, Sırbistan, Finlandiya, İsviçre, Slovakya, Monako, Lüksemburg, Romanya, Rusya'da savcılığın yürütme erki içerisinde yer aldığı kabul edilmektedir. [243]

1.4.1.3. Karma Görüş

Savcılık, kendine özgü bir yapı olarak tanımlanmış ve yeri de buna göre belirlenmiştir. Savcılık kurumu salt bir yürütme organı olmadığı gibi tamamen bir yargı mercii de değildir.[244] Her iki erki de ilgilendiren görevleri bulunmaktadır ve özellikle iki erk arasında köprü vazifesi görmektedir. [245]Yine karma görüş kapsamında, savcılığın idari görevleri de bulunan bir adli organ olduğu ifade edilmektedir. Diğer yaklaşım ise milli egemenliği temsil görüşüdür. Savcılık her üç erk dışında olup mahkemeler nezdinde milli egemenliği temsil eden idari yapıya sahip bir adalet organıdır.[246]

Savcılık kurumu yargı veya yürütme erkleri içerisinde yer alır. Macaristan'da savcılık kurumu, meclise karşı sorumlu olup özgün bir yapı sergilemektedir. [247] Macaristan Anayasa Mahkemesinin 16 Şubat 2014 tarih ve 3/2004 sayılı kararında[248] savcılığın meclise bağlı olduğu ancak meclisin somut davalara ilişkin olarak savcıya talimat veremeyeceği ifade edilmiştir.

---

[242] Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 10.

[243] CEPEJ, **Report on "European Judicial Systems – Edition 2014 (2012 data): Efficiency and Quality of Justice"**, s. 292.

[244] Roxin/Schünemann'e göre savcılık, ne yürütme erkine ne de yargı erkine dâhil edilmesi mümkün olmayan, aksine ikisinin arasında yer alan adli yargılama sürecinin bağımsız bir organıdır. Bkz. Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 48-49. Benzer görüş için bkz. Jacqueline S. Hodgson, "The French Prosecutor in Question", **Washington and Lee Law Review**, Vol. 67, Iss. 4, 2010, s. 1368.

[245] Eberhard Siegismund, "The Public Prosecution Office in Germany: Legal Status, Functions and Organization", **Effective Administration of the Police and the Prosecution in Criminal Justice(Work Product of the 120th International Senıor Seminar)**, United Nations Asia and Far East Institute Annual Report for 2001 and Resource Material Series No: 60, Şubat 2003, Fuchu Tokyo Japan, s. 64.

[246] Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 75.

[247] CEPEJ, **Report on "European Judicial Systems – Edition 2014 (2012 data): Efficiency and Quality of Justice"**, s. 292.

[248] Macaristan Anayasa Mahkemesi, T. 16.02.2004, No: 3/2004 (**http://www.mkab.hu/letoltesek/en_0003_2004.pdf**, 04.03.2016).

1.4.1.4. Değerlendirme

Savcılık kurumunun devlet yapılanmasındaki yeri öğretide tartışılan bir konudur. Genel itibariyle savcılık kurumuna bakış ve beklentiler bir arada değerlendirilmiş sonuç olarak savcılık kurumunun yeri de buna göre belirlenmiştir. Savcılık kurumunun muhakeme faaliyeti kapsamındaki vazgeçilmez rolü onu yargı erkinin tamamlayıcısı kılmıştır. Avrupa Konseyi Parlementerler Meclisinin 27 Mayıs 2003 tarihli Hukukun Üstünlüğü İlkesi ile Yönetilen Demokratik Toplumlarda Savcılığın Rolüne Dair (1604) Tavsiye Kararı'na göre yürütmenin idari bir birimi olan savcılık yargıdan ayrı olmalıdır.[249]

Ceza muhakemesinin soruşturma ve kovuşturma evrelerinde savcılık etkin bir role sahiptir. Soruşturmanın başlatılmasından iddianamenin kabulüne kadar devam eden evrede savcı gerek bizzat gerekse emri altında bulunan adli kolluk aracılığıyla araştırma faaliyetlerini yerine getirir. Bunu yaparken şüphelinin lehine ve aleyhine olan bütün delilleri toplamak ve adil bir yargılamanın temini için bütün gerekleri yerine getirmekle yükümlüdür (CMK md. 160/2). Savcı, şüphelinin haklarını korumak ve onlara riayet etmek zorundadır. Kovuşturma evresinde de savcı adil bir yargılamanın temini için azami katkıyı sağlar ve gerektiğinde itham ettiği sanığın beraat etmesini talep eder. Savcının temel fonksiyonu, sanığı mahkûm ettirmek değil adil bir biçimde yargılanmasına yardımcı olmaktır.[250]

Savcı soruşturma evresinde özellikle kişi hak ve hürriyetlerine müdahale niteliğindeki işlemler konusunda hâkim kararına ihtiyaç duyar ve bunun için sulh ceza hâkimliğine başvurur. Acil durumlarda kendisi de bir kısım hâkimlik işlemlerini yerine getirir ancak sonrasında bunları sulh ceza hâkimliğine sunar. Savcı soruşturmanın sahibi olmasına karşın yargının denetimi altındadır. Bütün işlemleri yapabilme yetkisine sahip değildir. Savcının hâkimlere benzer özlük haklarına sahip olması, aynı yetkileri kullanabilme hakkı tanımamaktadır. Savcı, hâkim değildir.

[249] Bkz. http://assembly.coe.int (24.04.2018).
[250] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 198.

Anayasa'nın 9'uncu maddesine göre yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce[251] kullanılır.[252] Anayasa, yargı yetkisinin kim tarafından kullanılacağı hususunda herhangi bir tereddüt bırakmamıştır.[253] Anayasa'nın yargı bölümünde savcılara ilişkin düzenlemelerin olması onu yargı erkine dâhil etmemektedir. Yargı bölümünde Hâkimler ve Savcılar Kuruluna ilişkin düzenlemeler de bulunmaktadır. Kurulun idari bir kurul olduğu, yargı mercii olmadığı hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.[254] Bu nedenle bir kurumun Anayasa'daki düzenlenme yeri, onun niteliğini tespit bakımından yeterli değildir. Birbiri ile ilgili kurumlar aynı bölümlere toplanmıştır. Anayasa koyucu böylelikle bir bütünlük sağlamayı hedeflemiştir.

Soruşturma yetkisine sahip olup iddia görevini yerine getiren, silahların eşitliği ve çelişme ilkesi uyarınca duruşmada savunma ile birlikte bir kollokyumu temin eden savcılık kurumu yargı mercii olamaz.[255] Savcı, yargı erkine dâhil olmadığı için mahkeme heyeti karar için müzakereye çekildiğinde, savcı bu gizli müzakereye katılamaz. Tıpkı müdafi gibi duruşmada görüş beyan etmekle yetinir. Hâkim yargılama süjesi olup iddia görevi ise savcı tarafından yerine getirilmektedir. Savcılık kurumu yargı erki içinde değildir. Yasama erkine dâhil olmadığı hususunda da tereddüt bulunmamaktadır.

Savcının, milli egemenliğin temsilcisi olduğu şeklindeki görüş[256] anayasa hukuku yönünden ele alınmalıdır. Egemenliğin asıl sahibi olan millet bu yetkisini Anayasa'da öngörülen organlar eli ile kullanır (Any. md. 6). Söz konusu organlar yasama, yürütme ya da yargı erklerinden birisine dâhildir.[257] Savcılığın milli

---

[251] Alman Mahkemeler Teşkilatı Kanunu'nun 1'inci maddesi, "Yargı gücü, sadece hukuka bağlı olan bağımsız mahkemelerce kullanılır." şeklindedir.

[252] "Ceza Muhakemesi Hukukunda fail ile mağdur arasındaki çıkarların denkleştirilmesi değil, devlet ile fail arasında doğan devlete ait cezalandırma yetkisinin kullanılması söz konusudur. Devlet bu yetkisini milletin kendisinden alır. Yargılama sonunda verilen hükmün baş kısmına "Türk Milleti Adına" yazılması (CMK m. 232/1) bundandır." Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 47.

[253] Hüseyin Turan, "Yargı Görevi ve Hizmeti", **Adalet Dergisi**, S. 21, 2005, s. 104.

[254] Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, 19.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa 2017, s. 269.

[255] Ahmet M. Kılıçoğlu, "Hâkimlerin Hukuki Sorumluluğu", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 30, S.1-4, 1973, s. 241, Güney Dinç, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Silahların Eşitliği", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 57, 2005, s. 284.

[256] Bkz. Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 75.

[257] Erdoğan Teziç, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 1997, s. 97.

egemenliği temsil ettiği şeklindeki önerme[258] doğru olmakla birlikte yeterli bir ifade değildir. Çünkü savcılığın hangi erke dahil olduğu sorusu yanıtsız kalmaktadır.

Kendine özgü bir yapısı ve yargı ile yürütme arasında köprü vazifesine rağmen savcılığın bulunduğu yer yürütme erkidir.[259] Savcılık yürütme erki içerisinde yer alan idari bir kurumdur.[260] Bu tespit savcılık makamının önemini azaltmayacağı gibi savcılığı herkesin müdahalesine açık bir yapıya da dönüştürmemektedir. Savcılık kurumunun kararları yargısal olmamakla birlikte adli niteliktedir. Savcılığa tanınan teminatlar, herhangi bir kamu görevlisinin sahip olduğu teminatlardan daha fazladır. Savcılığın kendine özgü yapısı, onu diğer idari yapılardan ayrı kılmaktadır. Devletin mülki yapılanmasında vali, ilde devleti ve hükümeti temsil etmektedir. Bu temsil görevi nedeniyle bütün kamu görevlilerinin de hiyerarşik olarak amiri konumundadır. Ancak savcılık kurumu bu hiyerarşiye tabi olmayıp aralarında herhangi bir astlık-üstlük ilişkisi bulunmamaktadır (İl İdaresi Kanunu md. 4/2).[261]

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Medvedyev/Fransa kararında, yargı mercii olabilmenin temel şartlarını, taraflardan ve yürütmeden bağımsız bir yapı olarak tarif etmiştir.[262] Savcılığın Adalet Bakanlığı ile olan irtibatı ve itham görevi dikkate alındığında yargı organı olmadığı ortadadır. AİHM, Daktaras/Litvanya kararında

---

Örneğin; CMK'nın 232/1 maddesine göre mahkemenin gerekçeli kararlarının başına "Türk Milleti adına" ifadesinin yazılması zorunludur. Benzer düzenleme için bkz. 6100 s. HMK md. 297/1.

[258] Bkz. Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 75.

[259] "…anayasal devlet düzeni içerisinde yürütmeye yakın olarak nitelendirilse de fonksiyon olarak adalet organına yakın olarak kabul edilen Cumhuriyet Savcılığı makamının…" 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

[260] Tuğrul Katoğlu, "Savcılık Üzerine Düşünceler", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, C. 19, S. 177, 1995, s. 21. "İddia görevinin idariliği ilkesi gereğince dava açma ve yürütme görevleri idari nitelikte kabul edilmektedir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

[261] İl İdaresi Kanunu'nun 4'üncü maddesi; "(1) İl genel idaresinin başı ve mercii validir. Bakanlıkların kuruluş kanunlarına göre illerde lüzumu kadar teşkilat bulunur. Bu teşkilatın her birinin başında bulunanlar il idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanlar ilin ikinci derecede memurlarıdır. Bu teşkilat valinin emri altındadır. (2) Hakimler Kanunu ile İcra ve İflas Kanununda yazılı yargıç, Cumhuriyet savcısı ve yargıç sınıfında bulunanlarla bu kanunlarda yazılı adalet memurları, askeri birlikler, askeri fabrika ve müesseseler, askerlik daire ve şubeleri bu madde hükmünden müstesnadır." şeklindedir.

[262] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Medvedyev/Fransa, T. 29.03.2010, Başvuru no: 3394/03, prg. 123, (**C:\Users\ab107660\Downloads\001-97979 (1).pdf**, 03.03.3016).

savcılığı, yarı-yargısal olarak tanımlamış, salt bir yargılama mercii olarak görmemiştir.[263]

Yürütme erkine dâhil olmak, çelişme ve silahların eşitliği ilkesinin bir neticesidir.[264] Savcının yargı erkine dâhil olduğu kabul edildiği takdirde, ceza muhakemesinde iki süje kalacaktır: yargılama ve savunma. Bu durumda da tahkik sistemine geri dönülmüş olacaktır. İşbirliği sisteminin en önemli sonucu, tez-antitez-sentez kollokyumudur.[265] Savcı benzer özlük haklarına sahip olmakla beraber, hâkim değil adli bir görevlidir.[266] Savcılık kurumu yürütme erki içerisinde kalan idari bir yapı olmasına karşın hâkim düzeyinde özlük haklarına ve kendine özgü teminatlara sahip, yargısal olmasa da adli nitelikte kararlar veren, işlemler tesis eden bir adalet organıdır.[267]

1.4.2. Ceza Muhakemesi Sujesi Olarak Taraf Olma Sorunu

1.4.2.1. Taraf Olduğunu Savunan Görüş

Ceza muhakemesinin bir hukuki ilişki olduğu ve savcının da bu ilişkide makam itibariyle süje olarak yer aldığı görülmektedir.[268] Ceza muhakemesi sisteminin diyalektik yapısı, fikirlerin çatışması ve bunun neticesinde maddi gerçeğe ulaşılmasını

---

[263] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Daktaras/Litvanya,T.17.01.2001, Başvuru no:42095/98 (**http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58855**, 15.05.2016).

[264] "Türk hukukunda savcılığın teşkilat olarak yürütmeye bağlılığı söz konusu değildir." Bkz. Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 22.

[265] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 60.

[266] Jacqueline Hodgson, "Guilty Pleas and the Changing Role of the Prosecutor in French Criminal Justice", **Warwick School of Law Research Paper**, No.15, 2010, s. 3.

[267] Hukukun Üstünlüğü İlkesi ile Yönetilen Demokratik Toplumlarda Savcılığın Rolüne Dair (1604) Tavsiye Kararı'na göre demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkesi, güçler ayrılığını gerekli kılmaktadır. Yürütmenin idari bir birimi olan savcılık yargıdan ayrı olmalıdır.

[268] "Ceza muhakemesi faaliyeti kollektif olup, bu sürece katılanlara (kural olarak) şahısları bakımından değil işgal ettikleri makam dolayısıyla erk ve ödevler tanınmıştır. "Makam itibariyle süjelik" olarak ifade edilen bu durum erklerin ve ödevlerin şahıslardan gelmeyip, işgal edilen yerden geldiğini; muhakemede şahısların değil makamın nazara alındığını göstermektedir ... Bu anlamda "makam itibariyle süje" o makam adına hareket edebilen, ceza muhakemesi işlemi yapabilen kişi anlamındadır. Nitekim CMK da bu kavramı benimsemiş, 79, 144, 205, 249, 269 ve 331. maddelerinde "makam itibariyle süje" olanların erk ve ödevlerinden söz etmiştir. Kısacası, kollektif bir faaliyet olan ceza muhakemesini iddia, savunma ve yargılama makamları oluşturmakta olup, bunların her üçü de makam itibariyle süjedir. Erkler ve ödevler kendilerinden gelmeyip, işgal edilen yerden gelince aynı muhakemeye birden çok savcının farklı zamanlarda katılabilmesi, aynı şüpheli veya sanığın birden çok müdafi tarafından savunulabilmesi de mümkün olabilmektedir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

hedeflemektedir. Belirtilen süreci itham ve iddia ile başlatan ise savcılık kurumudur. Savcı yaptığı soruşturma sonrasında yeterli şüpheye ulaştığı takdirde iddianame düzenler ve kovuşturma evresinde duruşmalara da katılır.[269]

Kamu adına iddia görevini yerine getiren savcı, muhakeme sürecinde kişisel bir konuma sahip değildir.[270] Soruşturmanın başka savcı tarafından yürütülmesi ve kovuşturmaya farklı bir savcının katılması mümkündür. Savcı kişisel öç alma peşinde değildir. Suçtan zarar gören devlet olsa da mağdurdan farklı bir durum söz konusudur. Savcı makam olarak taraf sıfatına sahiptir. Bahsedilen diyalektik içinde iddia rolünü taraf olarak üstlenir ve buna uygun hareket eder.[271]

Taraf olmak, savunulan tezin galip gelmesi için her türlü yola başvurulması, savunma makamı ile bir yarışa girilmesi anlamına gelmemektedir. [272] Soruşturma evresinde şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla yükümlü savcı kovuşturmada da benzer yükümlülük altındadır. Sanığın beraat etmesi gerektiği yönünde mütalaada bulunabilir. Böylesi bir yaklaşım, savcının makam olarak taraf olma durumu ile çelişmemektedir. Savcı sanığın mutlaka mahkûm olması için çabalayan taraf değildir. Mahkemenin doğru hükme varması için yardımcı olmaktadır. Öte yandan kamu davasının savcı tarafından geri çekilemediği sistem içerisinde beraat talebinde bulunmak en uygun çözüm yoludur.[273] Hâkim ve zabıt kâtibi için red ve çekinme sebepleri öngörülmesine rağmen savcı için böyle bir düzenlemeye yer verilmemiş olması savcıyı taraf olarak kabul etmenin doğal sonucudur. Kanımca, savcıyı hâkimleştirmeye çalışmak, kişisel özgürlüklere katkı sağlamayacağı gibi tahkik sistemine geri dönüşe sebebiyet verecektir. Sanık karşısında hâkim-savcı

[269] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 426, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 119,Yusuf Ziya Polater, "Askeri Yargıda Savcılık Kurumu ve Askeri Savcıların Bağımsızlığı", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S. 6, Aralık 2015, s. 431

[270] "Ceza muhakemesinde süjelik makam veya şahıs itibarıyla olabilir. Eğer süje, uyuşmazlıkla olan kişisel ilişki nedeniyle muhakemede süjelik sıfatını kazanmışsa, şahıs itibarıyla süjelikten; görevinin gereği olarak bu sıfatı kazanmışsa da makam itibarıyla süjelikten söz edilir. Bu bağlamda örneğin hâkim, Cumhuriyet savcısı ve müdafi makam itibarıyla süje iken, şüpheli ve sanık ile suçtan zarar gören şahıs itibarıyla süjedirler." Cumhur Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s. 81

[271] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 119, Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 100.

[272] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 438.

[273] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 31.

birlikteliğine değil ayrışmasına ihtiyaç bulunmaktadır. İddia ve savunma birbirinden ayrı taraflar olarak silahların eşitliği ilkesi ışığında tezlerini dile getirmelidir.[274]

Savcıların hâkimler ile birlikte aynı kürsüyü paylaşmaları, tartışılan bir konu olmuştur. Bu uygulamanın, iddia ve savunma tarafları arasında eşitsizliğe neden olduğu belirtilmektedir. Hatta bu husus başvuru olarak AİHM'e götürülmüştür. Ancak Mahkeme Diriöz/Türkiye kararında, bu durumun AİHS'in 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkını ihlal etmediğine hükmetmiştir.[275]

2016 yılında faaliyete geçen bölge adliye mahkemeleri yanındaki başsavcılıklar temyiz mahkemesindeki savcılıktan farklıdır. İstinaf bir derece mahkemesi olmakla birlikte maddi olay değerlendirmesi de yapmaktadır. Bu yönüyle iddia makamında bulunacak olan savcılık yine taraf sıfatına sahip olacaktır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının temyiz aşamasındaki durumu, hukukun nasıl uygulanmasını söyleyen bir kanun sözcüsü niteliğindedir. Yargıtay savcılığı taraf sıfatına sahip değildir. Ancak Yargıtayın ilk derece mahkemesi olarak baktığı ceza davalarında ve yine Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatı ile yürüttüğü ceza davalarında; iddia makamında yer alan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı taraf sıfatına sahiptir.[276]

1.4.2.2. Taraf Olmadığını Savunan Görüş

Savcının taraf olmadığı görüşünü savunanlara göre süje ile taraf birbirinden farklıdır.[277] Yargılama yetkisine sahip olup uyuşmazlığı çözen yargı mercii zaten

---

[274] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 135, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 89. İtalya'da savcının taraf olduğu kabul edilmektedir. http://www.csm.it/documenti%20pdf/sistema%20giudiziario%20italiano/inglese.pdf (24.08.2017).

[275] "Mahkeme, daha önce birçok kararında ele aldığı gibi, başvuran tarafından şikâyet konusu edilen duruşmadaki oturma düzeninin, "fiziken" Cumhuriyet Savcısına ayrıcalıklı bir konum vermesine rağmen, bu durumun duruşma sırasında menfaatlerini savunduğu esnada başvuranı dezavantajlı bir konuma getirmediğini belirtmektedir. Başvuran tarafından iddia edildiği üzere "silahların eşitliği" ilkesinin ihlal edildiği söylenemeyecektir."
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Diriöz/Türkiye Kararı, T. 31.05.2012, Başvuru no: 38560/04 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 20.02.2016).

[276] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 439.

[277] Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Özaydın/Akcan/Tütüncü'ye göre ceza muhakemesinde taraf değil makam ilişkisi mevcuttur. Bkz. Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.704.

devleti temsil etmektedir. Savcının taraf olmasına gerek ve imkân bulunmamaktadır.[278] Savcı ile sanık eşit konumda değildir. Savcı ve sanık arasında kişisel bir menfaat çatışması bulunmadığından taraf bazında bir ayrıma da gidilemez. Savcının lehe ve aleyhe delillerin tamamını değerlendirdiği dikkate alındığında[279] sanık haklarının koruyucusu olan savcılık makamının taraf olması kabul edilemez.[280]

1.4.2.3. Değerlendirme

İşbirliği sistemini benimseyen ceza muhakemesi hukukunun diyalektik anlayışı ve muhakemedeki çelişme ilkesine göre savcı şahsen değil makam olarak ceza muhakemesinin tarafı konumundadır.[281] 5271 sayılı CMK tasarısında savcının taraf olmadığını belirten bir hükmün eklenmesi düşünülmüş ise de bundan vazgeçilmiştir. Tartışmanın öğreti ve uygulama tarafından devam ettirilmesi tercih edilmiştir.[282] Ancak CMK'nın 35'inci maddesinde kullanılan "ilgili taraf", 277'nci maddesinde kullanılan "karşı taraf, karşı taraf sanık ise" 297'nci maddesinde kullanılan "karşı taraf, ilgili taraf" ifadelerine bakıldığında yasa koyucunun ceza muhakemesinde taraf sistemini kabul ettiği kanaatindeyim.

---

[278] Erem'e göre " Ceza davasında taraf mefhumu üzerinde durulmak lazımdır. Bir davada tarafların mevcudiyetini kabul, davayı kazai mukavele fikrine irca ile mümkündür. Hâlbuki ceza davasında bu manada bir taraf mevcut olmaz. Savcının taraf olup olmadığı yolundaki tartışmada da bir fayda yoktur. Savcı adli görev ifa eden bir organdan ibarettir. Ceza davasında tarafın mevcut olmadığı iddiasını isbat için savcı ile sanık arasındaki eşitliğin mevcut olmadığını, savcının adaletin menfaatına, hatta icabında sanık lehine de hareket ettiğini ileri sürmek doğru değildir. Zira bu iddia, şeklen taraf kavramı ile davada taraf kavramını karıştırmaktadır. Ceza davasında taraf bir usul hizmetini ifa ile mükellef taraf manasındadır. Tarafsız taraf deyimi de anlamsızdır." Bkz. Erem, **Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 143.

[279] Alman ceza muhakemesinde savcı, davanın tarafı değildir. Dolayısıyla sadece şüpheli aleyhindeki delilleri toplamakla yetinemez, lehe delilleri de bildirmek zorundadır. Aksi davranış savcının doğruluk ve adaletle ilgili sorumluluklarıyla bağdaşmaz. Bkz. Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 49.

[280] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 222, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 229, Kayıhan İçel, "Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları 'Budapeşte İlkeleri' Işığında Savcıyı Ret Sorunu", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 14, 2008, s. 30, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 189.

[281] Mark Villiger, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Bakış Açısıyla Savcı ve Silahların Eşitliği", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 170, Mehmet Nihat Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 19, 2012, s. 40.

[282] Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ile Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 199.

1.4.2.4. Savcının Reddi Sorunu

Savcılık makamı ceza muhakemesinde ve medeni hukuk yargılamasında taraf olsa da tarafgir davranamaz. Birleşmiş Milletler Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı (17/1)'na göre savcılar görevlerini korkusuzca, kimseyi kayırmadan, önyargısız, tarafsız, kamu yararı dışında kimsenin ya da grubun menfaatini düşünmeksizin, objektif olarak, suçluluk ve masumiyete ilişkin bütün olasılıkları değerlendirerek, adil yargılanmayı temin hedefiyle yerine getirmelidir (BM'nin 17/1 s. Kararı prg. 3). [283] Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılık adil, tarafsız, objektif olmalı, AİHS'te belirtilen haklara uymalı, kanun önünde eşitliği sağlamalı, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamalıdır (Avrupa Konseyinin 2000/19 s. Tavsiye Kararı prg. 17-20). [284]

Savcı objektif ve tarafsız davranmakla yükümlü bir taraf konumundadır. [285] Ceza Muhakemesi Kanunu'nda savcının tarafsız olacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. [286] Ancak CMK'da böyle bir hükmün bulunmaması savcının tarafgir hareket edeceği anlamına gelmemektedir. Bu yönde bir davranış, 2802 s. HSK'nın 68/2.b maddesi uyarınca disiplin sorumluluğunu gerektirecektir. Savcılık, yargılama makamı olmamasına rağmen savcılar tarafsız davranmakla yükümlüdür. Savcı hüküm veren kişi olmadığı için karşı tarafça reddedilememektedir.[287]

Savcının tarafsızlığı uluslararası ilkelerde de düzenlenmiştir. Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları (Budapeşte Kuralları)'na göre savcılar icra ettikleri görevleri adil ve tarafsız bir biçimde yerine getirmek, AİHS'in 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkını desteklemek, suçsuzluk karinesine saygı

---

[283] Strengthening the rule of law through improved integrity and capacity of prosecution services. Bkz. http://www.iap-association.org (31.03.2018).

[284] The role of public prosecution in the criminal justice system recommendation rec(2000)19. Bkz. https://rm.coe.int/16804be55a (31.08.2018).

[285] Erol Cihan, "Ceza Muhakemesi Hukukunun Gayesi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 28, S. 3-4, 1962, s. 702, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 236, Uğur Yiğit, "Anayasal İlkeler ve Etik Kuralları Çerçevesinde Savcının Soruşturma ve Davadan Reddi ile Çekinmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 85, 2009, s. 306.

[286] Alman Federal Mahkemesi, NStZ 91-595 sayılı kararında; savcının bir önceki yargılama merciinde hâkim olarak görev yapmış olmasını savcının tarafsızlığını etkileyecek bir sebep olarak görmemiştir. Bkz. Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 52.

[287] Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 175.

duymak zorundadırlar. Budapeşte Kuralları'nın 4'üncü bölümüne göre savcılar, özel yaşamlarındaki faaliyetleri ile savcılık hizmetinin tarafsızlığını tehlikeye atmamalıdır.[288]Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü'ne göre savcılar tarafsız olmalı ve tarafsız görünmelidir. Savcı bu ilkeyle bağdaşmayan siyasi faaliyetlerden uzak durmalıdır. Savcılar için mesleki etik ve davranış kuralları belirlenmelidir. Savcılar suçsuzluk karinesi, adil yargılanma hakkı, silahların eşitliği, kuvvetler ayrılığı, mahkemelerin bağımsızlığına riayet etmelidir (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü prg. 6-8). [289] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş'e göre savcılar soruşturmayı hukuka uygun, adil, süratli, profesyonelce ve herhangi bir ön yargı taşımaksızın yürütmelidir. Şüphelinin lehine olan delilleri de toplamalıdır (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüşü prg. 23). [290]

Savcılar tarafsızlık içerisinde görev yapma mecburiyetinde olmalarına rağmen CMK'da savcının reddini mümkün kılan bir hüküm bulunmamaktadır.[291] Hâkimler ve zabıt kâtipleri için red ve çekinme müesseselerine yer veren Kanun, savcılar konusunda

[288] http://www.coe.int (15.02.2016).
[289] http://www.coe.int (15.02.2016).
[290] http://www.coe.int (15.02.2016).
[291] Karı-koca, ikinci derece dâhil kan ve sıhri hısımlar bir mahkemenin aynı dairesinde görev yapamazlar(2802 s. Kanun md. 46). Bu yakınlık derecesindeki hâkim ve savcının aynı duruşmada bulunması mümkün değildir. Genel uygulama savcının değişmesidir. Savcının hazırladığı iddianamenin, belirtilen yakınlık derecesindeki hâkim tarafından değerlendirilmesi mümkündür.
Yargıtay'ın aksi yönde olan kararı için bkz.
"5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (m. 22, 23) eşlerden birinin iddianame düzenlemesi halinde diğer eşin hâkim olarak o davaya bakamayacağına ilişkin açık hüküm yoktur. Yine aynı Yasada bu hususta, hâkimi davaya bakmaktan red sebepleri (m. 24 ve 25) ve hâkimin çekinmesi konusunda da (m. 30) yer almamıştır. 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 46 ncı maddesinin 1 nci fıkrasında…eşlerden birinin düzenlediği iddianameyle açılan davanın kovuşturma ve hükmüne diğer eşin katılamayacağına açıkça yer verilmemiştir. Ancak bu düzenlemedeki yargısal hassasiyet dikkate alındığında, aynı mahkemeye iddianame ile dava açan Cumhuriyet Savcısının eşinin hükme katılamayacağının kabul edilmesi gerekir. Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün bir mütalaasında, 2802 sayılı Yasa'nın 46 ncı maddesinin 1 nci fıkrasındaki düzenleme yorumlanırken, eşlerin mahkemeye birlikte katılmalarının hâkimin reddine sebebiyet verebileceğine işaret edilmiştir (CİGM, 21.01.1986, 3205 sayılı Mütülaa). Eş olan Cumhuriyet Savcısının açtığı davaya diğer eşin hâkim sıfatıyla bakması, 2802 sayılı Yasa'nın 46 ncı maddesinin 1 nci fıkrasında yer alan duruşmaya birlikte çıkmalarından farklı değildir." 4.C.D., T. 09.02.2017, E. 2014/34811, K. 2017/3790 (**UYAP**, 16.09.2017).

bir düzenleme yapmamıştır. Bu yaklaşım savcının taraf olarak kabul edildiğinin de bir göstergesidir. Savcı kendisinin mağdur olduğu bir kamu davasını dahi açabilme yetkisine sahiptir. Tercih edilen bir durum olmamakla birlikte bunu engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Buna ilişkin bir olay bireysel başvuru olarak Anayasa Mahkemesine intikal etmiştir. Somut olayda savcı, mağdur olarak yer aldığı bir iddianame düzenlemiş ve bunun neticesinde başvurucu hakaret suçundan dolayı mahkûm olmuştur. Başvurucu bireysel başvurunun yanısıra savcı hakkında HSK'ya şikâyette bulunmuştur. HSK yaptığı değerlendirmede istenmeyen bir durum olmakla birlikte savcının böyle bir durumda iddianame düzenlemesini engelleyen bir hükmün bulunmadığını ayrıca savcının da tarafgir davranmadığını belirtip soruşturma izni vermemiştir.[292] Anayasa Mahkemesi de adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.[293] Adli bir

[292] "5271 sayılı CMK'da davaya bakacak hâkim ya da duruşmalarda bulunacak zabıt kâtibi ile ilgili olduğu gibi, soruşturmayı yürütecek olan Cumhuriyet Savcısı ile ilgili olarak "Cumhuriyet Savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmediği, Cumhuriyet Savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumda olduğu bir soruşturmayı yürütmesinin ve sonuçlandırmasının yasal olarak mümkün bulunduğu, Çine Cumhuriyet Başsavcılığı'nın .. sayısına kayden yürütülen soruşturma kapsamında müştekinin susma hakkını kullandığı, Çine Adliyesinde Cumhuriyet Savcısı B.S. dışında iki adet daha Cumhuriyet Savcısı görevli bulunmakla birlikte, diğer Cumhuriyet Savcılarından Ş.İ.'in de bu soruşturma da müşteki olması, Ö.İ.U.'nın ise raporlu olması nedeniyle görevi başında bulunmaması karşısında; Cumhuriyet Savcısı B.S.'in 5271 sayılı CMK'nun 160/2. maddesi ile kendisine verilen "maddi gerçeği araştırması ve âdil bir yargılamanın yapılabilmesi için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almak ve şüphelinin haklarını korumak" yükümlülüğüne aykırı davrandığını, Cumhuriyet Savcısı olarak yürüttüğü, sonuçlandırdığı ve aynı zamanda müştekilerin de bulunduğu soruşturmada normalin dışında ve taraflı davrandığını gösteren, şüpheli tarafından ibraz veya beyan edilip de ısrarla getirilmeyen, muhafaza altına alınmayan ya da ileri sürülmeyen bir delilin varlığına işaret eden bir olguya da tesadüf edilmediği." Bkz. Anayasa Mahkemesi, Emin Aydın Başvurusu, T. 25.06.2015, Başvuru no: 2013/3178, prg. 17, (**R.G.,** 9/09/2015, 29480).

[293] "26. Anayasa Mahkemesinin görevi olayın koşullarında adı geçen savcının müşteki hakkında iddianame düzenlemesinin bir bütün olarak yargılamanın adilliğini etkileyip etkilemediğini denetlemektir. Olayların geçtiği tarihte Çine İlçesinde üç savcı görev yapmaktadır ve üç savcının soy isimleri ile İlçe Emniyet Amirinin soy ismi söz konusu yazıda yer almaktadır (§ 9). Başvurucu hakkında soruşturma yapıldığı tarihte şikâyetçi olmayan Cumhuriyet Savcısı izinde olup o tarihte ilçede görev yapan iki savcı da başvurucu hakkında şikâyetçi olmuştur.

27. Bahsi geçen savcı, soruşturma işlemi olarak önce başvurucunun ifadesini almak istemiş, başvurucu susma hakkını kullanarak ifade vermemiş; ikinci olarak ise başvurucu hakkında iddianame düzenleyerek ceza davası açmıştır. Söz konusu soruşturma işlemi hakkında inceleme yapan HSYK, Cumhuriyet savcısının 5271 Kanun'un 160. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki (§ 21) yükümlülüğüne aykırı davrandığının, soruşturmada normalin dışında ve taraflı davrandığının tespit edilemediğine karar vermiştir (§ 17).

28. Bir Cumhuriyet savcısının herhangi bir olayın hem mağduru veya müştekisi hem de soruşturmasını yürüten kişisi olması istenir bir durum olmamakla birlikte Türk Ceza Hukuku sisteminde "Cumhuriyet savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmemiştir. Cumhuriyet savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumda olduğu bir soruşturmayı yürütmesi ve sonuçlandırması yasal olarak mümkündür. Buna karşın Anayasa Mahkemesi, böyle bir durumun Anayasa'ya ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarında ortaya konan ölçütlere uygunluğunu ve yargılamanın adilliğine etkisini her zaman denetler.

olaya şahit olan savcı duruşmada tanık olarak ifade verdiğinde iddia makamı bir başka savcı tarafından temsil edilir. [294] Savcı hakkında redde ilişkin bir hükmün CMK'da bulunmaması, tarafsızlığını yitiren bir savcının muhakemede yer alacağı anlamına gelmemektedir. Böyle bir sorunun idari yönden çözülmesi mümkündür. Başsavcı, savcının yerine bir başka savcıyı görevlendirme yetkisine sahiptir. Yine savcı bazı soruşturma ve kovuşturmalardan kendi isteği ile çekinmeyi talep edebilir. Başsavcı kabul ettiği takdirde savcı söz konusu soruşturma veya kovuşturmadan çekilebilecektir. Özellikle küçük ilçelerde görev yapan savcılar bakımından günlük münasebet kurulan kişilere dair soruşturma ve kovuşturmalarda savcılar bu yöntemi benimsemektedir. Savcıya, CMK'da çekinme ile ilgili bir hakkında tanınması uygun bir yöntem olacaktır.[295]

Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'nın 10'uncu paragrafına göre savcılar kendilerine verilen talimatların yazılı olmasını talep etme, hukuka ve vicdanına uygun görmediği talimatlar konusunda başka bir savcının görevlendirilmesini talep etme hakkına sahip olmalıdır. Bu yönde bir hüküm Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nda yer almaktadır. Kanun'un 46'ncı maddesi "Askerî savcılar reddedilemez. Ancak, hâkimin davaya bakamayacağı hâllerden veya hâkimin ret sebeplerinden biri bulunursa davadan çekinirler" şeklindedir.[296]

29. Yukarda zikredilen HSYK kararı da göz önüne alındığında mevcut başvuruda asıl olarak, başvurucunun yazdığı gazete yazısından dolayı Cumhuriyet savcısının kamu davası açması ve başvurucunun cezalandırılması suretiyle müdahale edilen ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiası değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğüne yargı kararları ile yapılan müdahalelerde soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin de inceleme sırasında göz önünde bulundurulması gerektiğinden mevcut davanın koşullarında, başvurucunun yazmış olduğu bir gazete makalesinin mağduru olduğunu iddia eden Cumhuriyet savcısının, hakkında iddianame düzenlemesinin adil yargılama hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyetinin daha fazla irdelenmesine gerek görülmemiştir." Anayasa Mahkemesi, Emin Aydın Başvurusu, T. 25.06.2015, Başvuru no: 2013/3178, prg. 26-29, (**R.G.,** 9/09/2015, 29480).

[294] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 440, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 119, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**,C.I, s. 125.

[295] Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", Nur Centel (Ed.), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular**, (87-113), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi-1, XII Levha Yayınları, İstanbul 2015, s. 105, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 244.

[296] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 89-90.

1.4.3. Savcılık Kurumunun Özellikleri

Savcılık kurumunun çalışma ilkeleri ve teşkilatlanmasına bakıldığında özellikle mahkemelerden farklı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Yürütme erkine dâhil olmanın doğal bir sonucu olarak savcılık kurumu kendi içerisinde bir hiyerarşiye sahiptir. Hâkimlerin bir başka hâkimden talimat alması veya görev değişimi mümkün değilken savcılar bakımından bu mümkündür. Makam itibariyle iddia görevini yerine getiren savcı sorumluluk yönünden ferdi iddia makamından farklı bir statüye sahiptir.

1.4.3.1. Birlik ve Bölünmezlik

Savcılıklar tekli bir yapıya sahiptir. Mahkemelerin yanında teşkilatlanmalarına rağmen mahkemeler gibi farklılık ve çeşitlilik göstermezler. Kendi içinde hiyerarşik yapıya sahip savcılıkta "birlik" özelliği bulunmaktadır. Uygulamada bu özellik -savcılık bir küldür- şeklinde ifade edilmektedir. Bu birlik hiyerarşi varlığını gerekli kılmaktadır.[297]

Bütüncül oluşumun bir diğer özelliği de "bölünmezlik"tir.[298] Bölünmezlik, savcılık yetkileri yönünden ortaya çıkmaktadır. Savcılık teşkilatında bir başsavcı ve yeteri kadar savcı bulunur. Belirtilen kişiler savcılık teşkilatını oluşturur ve aynı kurum için işlem tesis eder. Başsavcı, makamı temsil etmekle birlikte başsavcılık makamı onun şahsı ile sınırlı değildir. Savcılar, yaptıkları bütün işlemleri başsavcılık makamı adına yapar. Kişilerin ismen bir önemi bulunmamaktadır.[299] Savcılığın bölünmezliği ve soruşturmanın dağınıklığı ilkelerindeki en somut gösterge, bir savcı tarafından başlatılan işlemin bir diğer savcı tarafından devam ettirilmesi veya birlikte

---

[297] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 115, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 124, Zafer, **Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü**, s. 16.

[298] "İddia (savcılık) makamı bir kül, bütün olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda ceza muhakemesi faaliyetinin yürütülmesi kural olarak Cumhuriyet savcıları tarafından yerine getirilmektedir. Cumhuriyet başsavcısı ile savcılar arasındaki ilişki ise "bölünmezlik ilkesi" adı altında açıklanmakta; savcılık teşkilatı kendi içinde hiyerarşik yapıya sahip bir bütün olarak adlandırılmaktadır .. Bölünmezlik ilkesi anlamında savcılar bir bütün içinde kaynaşmakta, makam (savcılık) itibariyle süjelik ilkesinden hareketle her bir savcı tek başına ceza muhakemesi faaliyetine katılabilmekte; muhakeme işlemi gerçekleştirebilmektedir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

[299] "Savcılık bir bütündür. Tüm savcıları kapsar. Görev tüm savcıların kişiliğini yutar. Konuşan savcı kendi adına değil, savcılık adına konuşmuş olur." Bkz. Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 174.

yürütülebilir olmasıdır.[300] İddianamenin iadesinde de aynı durum söz konusudur. İddianameler başsavcılık adına düzenlenmekte olup iadesi söz konusu olduğunda savcıya değil başsavcılığa iade edilmektedir.[301]

Birlik ve bölünmezlik özelliği aynı savcılık teşkilatı içerisinde geçerlidir. Savcılıklar birbirlerinden bağımsız bir yapıya sahiptir. Her savcılığın ayrı bir adli yargı çevresi bulunmaktadır. Nezdinde görev yapılan mahkemenin yargı çevresi dışındaki bir savcılık işlemi ancak istinabe suretiyle ilgili savcılıktan talep edilebilmektedir.

1.4.3.2.Hiyerarşik Bir Düzene Tabi Olması

Savcılık teşkilatının kendi içerisinde birlik ve bütünlük göstermesinin temel sonucu hiyerarşik bir yapılanmaya sahip olmasıdır.[302] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'e göre hukukun üstünlüğü ilkesinin hâkim olduğu devletlerde savcılık hiyerarşisi şeffaf ve hesap verebilir olmalı, savcılara verilen somut talimatlar ise yazılı şekli tâbi olup mevzuata ve varsa kamu ile paylaşılmış çalışma ilkelerine uygun olmalıdır (Bordo Bildirisi prg. 9). Hiyerarşi, savcılığın en belirgin ve en çok tartışılan özelliğidir. Ülkenin tamamında yetkili[303] olan bir savcılık örgütü bulunmamaktadır.[304] Her savcılık kendi ağır ceza merkezi nezdinde görevli ve yetkilidir. Bu teşkilatın başındaki kişi başsavcıdır. Savcılar, idari görevleri yönünden

---

[300] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 430, Demirbaş, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, s. 33.

[301] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 214.

[302] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 47, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 116.

[303] İspanya'da ülkenin tamamında yetkili olan bir İhtisas Savcılığı bulunmaktadır ve özellikle uyuşturucu madde ticareti, kara para aklama, yolsuzluk ve organize suçluluk bakımından koordinasyonu sağlamaktadır. Bkz. Council of Europe-Consultative Council of European Prosecutors(CCPE), **"Questionnaire with a view of the preparation of Opinion No. 7 on the management of the means of the prosecution services Replies from Spain",** Strasbourg 2012, s. 34, https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/Spanish_prosecution_Service_English.pdf?idFile=5bbc6fc3-591f-47cf-9dc2-c13b3faf01ab (24.08.2017).

Litvanya'da ülke başsavcısı bulunmaktadır ve bütün savcıların amiri durumundadır. Bkz. Litvanya Cumhuriyeti Savcılık Kanunu md. 6.

[304] Bu konudaki gereklilik için bkz. Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 379, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 213.

Adalet Bakanlığına bağlıdır (2802 s. HSK md. 5). Adalet Bakanının "başsavcı" sıfatı bulunmamaktadır.[305]

Anayasa'nın 140'ıncı maddesinde, 2802 s. HSK'nın 5'inci maddesinde savcıların ve hâkimlerin idari görevleri bakımından Adalet Bakanlığına bağlı oldukları hüküm altına alınmıştır.[306] Hâkimler yargı erkini temsil etmeleri nedeniyle herhangi bir hiyerarşiye tabi değildir. Anılan hükümler, hâkimlerin idari görevleri bakımındandır. Hâkimlerin, anayasal konumları belirgin olmakla birlikte savcıların konumu bu kadar açık değildir. Anayasa'nın 9'uncu maddesi, "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır." şeklindedir. Bu hüküm, yargı yetkisinin mahkemeler tarafından kullanılacağını göstermektedir. Savcılar mahkemeleri temsil etmediklerinden yargı erki karşısındaki durumları tereddütlü bir hal almaktadır. Yasama erkine girme ihtimali bulunmayan[307] savcılığın yer alabileceği diğer erk yürütme erkidir.

Savcılığın yürütme erki içerisinde yer alıyor olması Adalet Bakanlığına adli yönden hiyerarşik bir üstünlük tanımamaktadır. Yasal düzenlemelere ilişkin kronoloji, bu sonuca varılmasında önemli bir veri niteliğindedir. Mülga CMUK'un "Hukuku amme davası açmak için Adliye Vekili Cumhuriyet Müddeiumumisine emir verebilir." şeklindeki 148'inci maddesi, 5209 s. Kanun'un[308] 3'üncü maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.[309] Yasal düzenlemeye göre Adalet Bakanının savcılara dava açma talimatı verme şeklinde bir yetkiye sahip olduğu görülmektedir.

---

[305] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 197, Friedrich Hauptmann, "Avusturya'da Savcılık Yeni Tartışmalar ve Eski Sorunlar", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Burak Çelik (Çev.), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 58.

[306] 2802 s. HSK'dan önce yürürlükte olan 2556 s. Hâkimler Kanunu'nun 85/1'inci maddesi "Bütün müddeiumumilik teşkilâtı Adliye Vekilinin idaresi altındadır" şeklinde olup adli ya da idari bir ayrım yapmaksızın Adalet Bakanına daha geniş bir yetki vermişti.

[307] Örneğin Macaristan'ta savcılık, Meclise bağlı ve ona karşı sorumludur. Bkz. CEPEJ, **Report on "European Judicial Systems – Edition 2014 (2012 data): Efficiency and Quality of Justice"**, s. 292.

[308] R.G. 21.07.2004, 25529.

[309] 5219 s. Kanun'un 3'üncü maddesi ile kaldırılıncaya kadar, CMUK'un 148'inci maddesinde; "Valiler de hukuku amme davası açılmasını kendi vilayetleri dâhilindeki Cumhuriyet Müddeiumumilerinden istiyebilirler. Cumhuriyet Müddeiumumileri, mucip sebepler göstererek bu talebi kabul etmezse valinin müracaatı üzerine Adliye Vekili yukarıki fıkrada yazılı salahiyeti kullanmak lazım gelip gelmiyeceğini takdir eder ve icabını yapar." şeklinde bir hüküm mevcuttu. Anılan düzenlemeye göre valilerin bile kamu davası açılmasını talep etme hakları vardı.

Bu hükmün kaldırılması ile birlikte Adalet Bakanlığının savcılar üzerinde adli yönden herhangi bir hiyerarşik yetkisinin bulunmadığı sonucuna varılamaz. Çünkü Adalet Bakanı ile savcılık teşkilatı arasındaki ilişki bu kadar basit ve tek boyutlu değildir. Adli politikadan sorumlu olan Adalet Bakanı savcılık teşkilatının gidişatını gözetip genel müdahalelerde bulunabilir. Hukukun doğru uygulanması amacıyla genel ve özel talimatlar verebilir ancak özel ve somut talimatları vermekten imtina eder. Bakanlık gerekli gördüğü hususlarda yönetmelik çıkarıp genelge yayımlayabilir.[310]

Adalet Bakanlığı ile savcılıklar arasında adli yönden katı bir hiyerarşi bulunmamaktadır. İdari yönden ise savcılıklar Adalet Bakanlığının talimatlarını yerine getirmek zorundadır. Savcılıkların kendi içyapısında katı bir hiyerarşi söz konusudur. Başsavcı, makamı temsil eder ve savcıların üstü konumundadır. Bu hiyerarşi savcılık kurumunu, hâkimlikten ayıran en belirgin özelliktir. Başsavcının verdiği talimatlar savcı tarafından yerine getirilmek zorundadır.[311] İddianame veya kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın hüküm ifade etmesi, başsavcı onayı ile mümkündür. Uygulamada –görüldü- olarak ifade edilen bu işlem, birtakım itirazlar ile karşılaşsa da adli otomasyon sistemi olan UYAP bu kabule göre düzenlenmiştir. Başsavcı onay için kendisine gelen kararları inceler ve gerek görmesi halinde gerekçesini de yazmak suretiyle savcıya iade eder. UYAP sistemi üzerinden gönderilen gerekçeli talimat aynı zamanda yazılı bir emir niteliğindedir.[312] İçeriği suç teşkil etmiyorsa savcı tarafından yerine getirilmek zorundadır (Anayasa md. 137).[313] Başsavcı ile savcı arasındaki hiyerarşik ilişki, savcının iradesini ortadan kaldıran bir etken değildir.

---

[310] Örnek yönetmelikler için bkz. Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Adlî ve Önleme Aramaları Yönetmeliği, Suç Eşyası Yönetmeliği, Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik. http://www.cigm.adalet.gov.tr/htmls/yonetmelik.html (22.04.2017).
Örnek genelgeler için bkz. Devlet Düzeninin Korunması ile İlgili Suç Teşkil Eden Olaylar ve Örgütlü Suçlar Genelgesi, Kanun Yararına Bozma Taleplerinde Uyulması Gereken Usul ve Esaslar Genelgesi, Resmi Yazışmalar Genelgesi, Basın Sözcülüğü ile Medya İletişim Büroları Genelgesi. http://www.cigm.adalet.gov.tr/htmls/genelge.html,(22.04.2017).

[311] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 47, Zafer, **Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü**, s. 15.

[312] Portekiz'de savcılar üstleri tarafından verilen emrin yazılı olmasını talep edebilir. Eğer talimat somut bir dosyaya özgü ise her zaman yazılı olmak zorundadır. Savcı hukuka aykırı talimatları reddetmek zorundadır. Buna karar verirken kendi hukuk bilinci ile hareket eder. http://ministerio-publico.pt/ministerio-publico-e-o-estado/?lang=en (25.08.2017).

[313] " Balıkesir C.Savcısı H…P.. tarafından yürütülen soruşturma sonucunda .. iddianame ile; …… cezalandırılması talep edilmiştir. O dönemde .. İl Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yapan A..

Başsavcının hiyerarşik üstünlüğü bakımından en önemli yetkisi, savcılar hakkında hâl kâğıdı düzenlemesidir (2802 s. HSK md. 23). Başsavcı böylelikle savcı üzerindeki denetim ve gözetim yetkisini etkin şekilde uygulama gücüne kavuşmaktadır. Savcı ve başsavcı arasındaki hiyerarşinin sınırları çok açık değildir. Bu nedenle bazı tereddütlü hususlarda, Adalet Bakanlığından görüş sorulmaktadır. Adalete Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bu tür görüş taleplerini inceleyip ilgilisine yanıt veren yetkili mercidir. Ceza İşleri Genel Müdürlüğü çeşitli tarihlerde kendisine ulaşan talepler ile ilgili olarak verdiği cevaplarda, Cumhuriyet başsavcısının savcıların kararları hakkında –görüldü- yetkisine sahip olduğunu[314], Cumhuriyet başsavcısının idari denetim yoluyla kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı kaldırabileceğini[315], ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının, bağlı başsavcılıkların adli sınırlarında meydana gelen olaylara ilişkin soruşturmaları bizzat ya da merkezden görevlendireceği Cumhuriyet savcıları marifetiyle yaptırmasının usulen mümkün bulunmadığını[316], başsavcı vekili varken –görüldü- işleminin Cumhuriyet savcısına yaptırılmasının uygun olmayacağını[317], Cumhuriyet başsavcısının gözetim ve denetim yetkisinin bağlı başsavcılıklarda görevli Cumhuriyet savcılarının yürüttükleri soruşturmaların hukuka ve mevzuata uygunluğu konusunu kapsamadığını[318], ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılarının ve asliye ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılarının, bulundukları yerde görev yapan Cumhuriyet savcılarının yürüttükleri soruşturmaları, denetim ve gözetim yetkileri gereğince hukuka ve mevzuata uygunluk bakımından denetleyebileceklerini[319], bölge adliye

K… tarafından iddianamelere "görüldü" yapılmış ve kamu davasının açılması sağlanmıştır. Daha sonra, Yerel Mahkemece verilen bir kısım sanıkların beraatlarına, bir kısmının ise cezalandırılmalarına ilişkin hükmün o yer C.savcısı, katılanlar vekili ve sanıklar müdafiileri tarafından temyiz edilmesi üzerine, Yargıtay 3. Ceza Dairesinde temyiz incelemesi yapıldığı sırada, Daire Üyesi A..K… de inceleme yapan kurulda yer almış ve hükümlerin onanmasına karar verilmiştir. Görüldüğü gibi, gerek soruşturma aşamasında yargılama konusu uyuşmazlık hakkında görüş bildirip, tavsiyede bulunma hakkına sahip olan ve soruşturma sonucunda düzenlenen iddianameye görüldü yaparak "olur vermekle" o görüşü benimseyen, gerekse kovuşturma aşamasında benimsediği bu görüşü sürdürecek C.savcısını da belirleme hak ve yetkisine sahip İl Cumhuriyet Başsavcısının, 5271 sayılı CYY'nın 22/1-g maddesi uyarınca aynı davada C.savcısı olarak görev yapması nedeniyle Hâkim olarak görev yapmasına olanak bulunmamaktadır." Y.C.G.K., T.03.03.2009, E. 2009/3-21, K. 2009/46 (**UYAP**, 20.02.2016).

[314] Bkz. 30.01.2006 tarih ve 002512 sayılı Görüş yazısı.
[315] Bkz. 20.04.2005 tarih ve 18862 sayılı Görüş yazısı.
[316] Bkz. 2008/189/6269 sayılı Görüş yazısı.
[317] Bkz. 10.02.2010 tarih ve 2009/216/8143 sayılı Görüş yazısı.
[318] Bkz. 2008/1072/50932 sayılı Görüş yazısı.
[319] Bkz. 18.10.2010 tarih ve 2010/1305/64014 sayılı Görüş yazısı.

mahkemesi Cumhuriyet savcıları tarafından düzenlenecek olan iddianamelerin bölge adliye mahkemeleri Cumhuriyet başsavcıları tarafından görüldü işlemine tabi tutulması gerektiğini[320] belirtmiştir.

1.4.3.3. Savcının Sorumsuzluğu

Hukuk kuralları ile bağlı olan ve vatandaşa hukuki güvenlik sağlayan hukuk devleti, kamu gücü kullanan bütün organların denetimini gerekli kılmaktadır.[321] Hukuk devletinde sadece yürütme değil aynı zamanda yargı da hukuka bağlı olmak zorundadır.[322] Savcılık kurumu her ne kadar salt bir yargı mercii olmasa da yürütmeye dâhil olması nedeniyle hukuk kuralları ile bağlıdır. Savcılık kurumunun taşıdığı özelliklerden birisi savcının sorumsuzluğudur. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü'ne göre savcılar için genel bir dokunulmazlık tanınmamalı ve fakat görev nedeniyle meydana gelen eylemlerine yönelik olarak görev dokunulmazlığı öngörülebilir (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü prg. 10). Kamu davası açabilme ve itham tekeline sahip olan savcı, suçtan zarar görenden farklı bir niteliğe sahiptir. Bir başkasını haksız yere itham eden kişinin tazminat ve yargılama giderleri bakımından sorumluluğu doğabilmekte iken savcı yönünden böyle bir sorumluluk bulunmamaktadır. Mevcut CMK sisteminde sanığın beraat etmesi halinde müdahile yargılama gideri yüklenmemekle birlikte özel hukuktan kaynaklı tazminat sorumluluğunun doğması mümkündür.[323]

Soruşturma ve itham görevini yerine getiren savcının tereddüt yaşamaması için savcının sorumsuzluğu önemli bir gerekliliktir. Her kamu davasının mahkûmiyet ile neticelenmesi beklenmemektedir. Kamu davaları farklı hüküm çeşitleri ile sonuçlanabilmektedir. Bu sebeple mahkûmiyet dışındaki her neticeden dolayı savcının sorumlu olması düşünülemez. Genel ilke bu olmakla birlikte görevini icrai şekilde kötüye kullanan savcının adli veya idari sorumluluğu söz konusu olacaktır. Savcının

[320] Bkz. 01.02.2011 tarih ve 2010/123/7151 sayılı Görüş yazısı.
[321] Hayri Keser, "Demokrasi ve Hukuk Devleti İlkesi Arasındaki Etkileşim", **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 8, S. 2, Aralık 2013, s. 368.
[322] Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 63.
[323] Artuk ve Yenidünya, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", s. 15, Ömer Sever, "**Hâkim Bağımsızlığı ve Savcılık Teminatı**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007), s. 123.

görevi kötüye kullandığının tespiti halinde devletin ödediği tazminat da kendisine rücu edilebilecektir (CMK md. 141/4).[324]

1.4.4. Savcılık Kurumunun Bağımsızlık Meselesi

1.4.4.1. Savcıların Bağımsızlığı

Bağımsız olma meselesi, emir alma veya almama sorunudur.[325] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'e göre bağımsız bir savcılık statüsü için gerekli olan asgari unsurlar, dışarıdan bir müdahalenin bulunmaması, mesleğe giriş, terfi ve teminatlarının yasayla ya da rızalarına istinaden düzenlenmiş olmasıdır (Bordo Bildirisi prg. 8). Birleşmiş Milletler Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı (17/1)'na göre savcıların görevlerini bağımsız şekilde yerine getirebilmesi için savcılar yürütmenin keyfi müdahalelerine karşı korunmalıdır. Venedik Komisyonu'nun Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Raporu'na göre soruşturmalara yönelik siyasi müdahaleler uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. İki tür müdahale bulunmaktadır: İlki herhangi bir delil bulunmadığı halde soruşturmaya başlanmasıdır. Diğeri ve daha yaygın olanı ise delil olmasına rağmen herhangi bir soruşturmaya girişilmemesidir. Komisyon bu tür siyasi müdahelelerin önlenebilmesi amacıyla savcılara bağımsızlık özelliği verilmesini savunmaktadır. Söz konusu bağımsızlık, savcılık kararlarının gözden geçirilmesi, teftişe tabi tutulmasını engellememelidir. Ayrıca müdaheleleri engelleyecek diğer çözüm yöntemleri ise bazı davalar bakımından talimat verme yasağı getirilmesi, talimatın yazılı olması ve halka açık olmasıdır (Venedik Raporu prg. 21-22). Savcıların bağımsız olup olmadığı öğretide tartışılan bir konudur. Bağımsız kelimesi sözlük anlamı olarak davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür, hür manasına gelmektedir.[326] Savcılık, işlem ve eylemlerinde tanıma uygun bir özerk

---

[324] Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 175-176, Y.H.G.K., T. 25.02.2015, E. 2014/1055, K. 2015/848 (**UYAP**, 05.03.2016).
[325] Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", s. 91.
[326] http://www.tdk.gov.tr (06.02.2016).

alana sahip değildir. Bağımsızlık savcılar için değil yargı yetkisini kullanan hâkimler için hayati bir öneme sahiptir.[327]

Savcılık hâkimlikten farklı olup hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Teşkilat bünyesinde bulunan savcıların tek tek irade açıklama yetkisi olmakla birlikte ortak bir ses bulunmaktadır. Savcılığın bir bütün teşkil etmesi kuruma bağlılığı da gerekli kılmaktadır. Teşkilatın başındaki başsavcı, yeri geldiğinde somut müdahalelerde bulunma yetkisine sahiptir. Yargı mercileri bakımından bağımsızlık, özellikle diğer erklerden etkilenmeme anlamına gelmektedir. Savcılık teşkilatının yargı organı olmaması, nitelik, görev ve çalışma usulleri bakımından yürütme erki içerisinde yer alması, bağımsızlık hususunu tartışmalı hale getirmektedir. Mahkemelerin bağımsızlığı Anayasa'nın 138'inci maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Hâkim ve mahkemelerin bağımsızlığından bahsedilmiş, yargıya müdahale anlamına gelebilecek her türlü girişim yasaklanmıştır. Savcılık kurumundan söz edilmemiştir. Savcılık kurmundan bahsedilmemiş olması, savcılığın her türlü müdahaleye açık olacağı anlamına gelmemektedir. Ancak savcının, hâkimlere benzer nitelikte bir bağımsızlığı da söz konusu değildir.[328] Kamu görevlisi olmanın ve kamu görevi icra etmenin gerektirdiği asgari kural ve ilkeler bulunmaktadır. Yargısal olmasa da önemli bir adli görev yapan savcı üstlendiği görevi yerine getirirken hukuka uygun davranmakla

"Yargı bağımsızlığı da yargının hiç bir organ ve makama bağlı olmadan, emir ve talimat almadan görevlerini özgür biçimde yerine getirebilmesidir. Yargı görevine ilişkin olarak Mahkemelere hiçbir telkin ve tavsiyede bulunulamaz ve genelge gönderilemez. Herhangi bir baskının yapılması kadar yapılabilme olasılığı da yargı bağımsızlığını zedeler. Yargı bağımsızlığından yargının yalnızca yürütme organı karşısındaki bağımsızlığı anlaşılmaz. Bu bağımsızlığın yürütme organı yanında yasama organı ile devlet ve toplumda etkili olan sosyal-ekonomik baskı grupları karşısında da gerçekleştirilmesi gerekir. Yasamaya yürütmeye ya da öteki güçlerin denetimine bağlı ve etkisini açık olan "yargı" bağımsız olamaz." Anayasa Mahkemesi, T. 29.04.1993, E. 1992/39, K.1993/19 (**R.G.**, 17.10.1995,22436).

[327] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 47, Orhan Bilgin, "Yargı-Yargıç Bağımsızlığı", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 1998, s. 120, Saadet Yüksel, "Türk Anayasa Hukukunda Hâkimlerin Bağımsızlığına Genel Bir Bakış", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 70, S. 2, 2012, s. 81.

[328] "Anayasaya aykırı kanunları belirtmek için İstanbul Hukuk Fakültesinde kurulan komisyon raporunda ".. Anayasa, savcıları yargıçlarla bir tutmamış; yargıçları bağımsız saydığı halde savcılara istiklâl vermemiştir. Savcılara Anayasa'nın 137. maddesiyle tanınan teminat "Özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında" bir teminattır. Oysa ki kanunların icrası hükümete aittir. Bu itibarla da kanunların icrası vazifesini yerine getirmeyen savcıyı bu vazifeyi ifaya sevketmek maksadıyle konulmuş olan 148. maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları hükümleri Anayasaya aykırı sayılamaz" denilmektedir. Komisyonun bu düşüncesi de Mahkememizin, 148. maddenin üçüncü fıkrası hükmünün Anayasaya Aykırı olmadığı yolundaki görüşünü destekler niteliktedir."Anayasa Mahkemesi, T. 22.09.1964, E. 1963/140,K. 1964/62 (**R.G.**, 10.2.1965, 11925).

yükümlüdür. [329] Başsavcıların savcılara verdiği talimatlar hukuka uygun olmalıdır. Savcılar da talimatları hukuka uygunluk değerlendirmesinden geçirmelidir. Genel idare kurallarına göre bir kamu görevlisi üstünden gelen emrin hukuka uygunluğunu denetleme mecburiyetindedir.[330]

Savcılık soruşturma ve kovuşturma evresinde şüphelinin/sanığın lehine ve aleyhine olan delilleri toplar veya görüş sunar. Görevini icra ederken objektif davranmak zorundadır. Bağımsız olmaması, dürüst işlem ilkesine aykırı davranacağı anlamına gelmemektedir.[331] Savcılık makamı yargı mercilerine benzetilip bağımsızlık özelliği ile donatıldığı zaman savunma makamı karşısındaki konumu da değişecektir. Bu durumda kürsüde iki hâkim bulunmuş olacaktır. Yürütmeye bağlılığı bulunan savcılık kurumunun, silahların eşitliği ve çelişme ilkesini temin edebilmesi için yargılama merciinden ayrılması zorunludur.[332] Adil yargılamaya katkı sağlamakla görevli savcılık kurumu, bütün işlemlerinde hakkaniyeti gözetmek, hukuka uygun kararlar vermek zorundadır. Adaleti sağlamak üzere kendisine yapılan uyarıları dikkate alıp yerine getirmesi adaletin gereğidir. [333]

Türk Ceza Kanunu'nun 277'nci maddesinde "Yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs" suçu düzenlenmektedir. Bu suçun ilk halinde soruşturma evresinde yapılan müdahaleler suç kapsamında değerlendirilmekte iken 6545 s. Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun[334]

---

[329] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 49.

[330] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 124, Cengiz Otacı, "Adli Yargı Hâkimlerinin Görevde Yükselme Şartlarının (Terfi Sisteminin) Yargı Bağımsızlığına Etkisi", Hayrettin Ökçesiz(Ed.) , Gülriz Uygur(Ed.), Saim Üye (Ed.), **Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar V (Sempozyum 13-17 Eylül 2010)**, İstanbul Barosu Yayınları -HFSA Bildiriler 2, İstanbul 2012, s. 156, Mustafa Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.7, S. 1, 2014, s. 62.

[331] "Adil yargılanma (Dürüst işlem) ilkesi ile ceza muhakemesi işlemlerinin; kandırma, yanıltma veya zorlama gibi irade serbestisini engelleyen veya savunmayı kısıtlayan yollara sapılmaksızın, hukuk devleti ilkesine uygun olarak, önceden kanunlarla gösterilmiş esaslar çerçevesinde yapılması kastedilmektedir. Bir hukuk devletinde bu esasların, asgarî olarak nelerden ibaret bulunduğu İHAS'nin 6 ncı maddesinde ve MvSHS'nin 14/1 vd. maddelerinde gösterilmiştir." Bkz. Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 105-106.

[332] "Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için "silahların eşitliği" ve "çelişmeli yargılama" ilkeleri ışığında, tararflara iddialarını sunmak hususunda uygun olanakların sağlanması şarttır." Anayasa Mahkemesi, Baran Karadağ Başvurusu, T. 07.05.2017, Başvuru no. 2014/12906 (**R.G.**, 25.06.2015, 29397)

[333] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**,, 434, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 117.

[334] R.G. 28.06.2014, 29044.

ile değişiklik yapılarak soruşturma evresi madde metninden çıkarılmıştır. Yasakoyucunun, savcının bağımsızlığına bakışı dolaylı da olsa görülmektedir. Belirtilen yasa değişikliği soruşturma evresini ve savcılık kurumunu müdahaleye açık hale getiren bir yasal düzenlemedir. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü'ne göre savcılık kurumunun bağımsızlığı ve özerkliği yargı bağımsızlığının olmazsa olmazıdır. Bu yöndeki eğilimler teşvik edilmelidir. Savcılar, kararlarında özerk olmalı, dışarıdan gelecek müdahalelere karşı korunaklı kılınmalıdır (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü prg. 4-5).

1.4.4.2. Savcılık Teminatı

Savcılar bağımsız olmamakla birlikte teminattan yoksun değildir. Teminat kişisel bir ayrıcalık olmayıp görevin herhangi bir etki altında kalmadan yerine getirilmesini amaçlamaktadır. [335] Yürütme erkinin adalet kaygısı ile değil siyasi amaçlarla savcılığa müdahalede bulunduğu hallerde teminat ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. [336] Birleşmiş Milletler Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı (17/1)'na göre savcılar görevlerini korkusuzca, kimseyi kayırmadan, önyargısız, tarafsız, kamu yararı dışında kimsenin ya da grubun menfaatini düşünmeksizin, objektif olarak, suçluluk ve masumiyete ilişkin bütün olasılıkları değerlendirerek, adil yargılanmayı temin hedefiyle yerine getirmelidir (BM'nin 17/1 s. Kararı prg. 3). Hukukun Üstünlüğü İlkesi ile Yönetilen Demokratik Toplumlarda Savcılığın Rolüne Dair (1604) Tavsiye Kararı'na göre somut davalar hakkında savcılara herhangi bir müdahalede bulunulmamalı ve bu konuda kuvvetler ayrılığı prensibi titizlikle uygulanmalıdır.

1924 Anayasası'nda savcılık ile ilgili bir hükme rastlanmadığı gibi teminattan da bahsedilmemiştir. Anayasa'nın uygulandığı dönemde yürürlükte olan 2556 s.

[335] Necip Bilge, "**Son Anayasa Değişikliğine Göre Tabiî Hâkim ve Savcı Teminatı**", Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1972, s. 577.
[336] Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 9,15.

Hâkimler Kanunu'nda, "Hâkimlik teminatı" başlıklı bir bölüm olmasına rağmen savcılık teminatı ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır.

1961 Anayasası'nda savcılık teminatı hüküm altına alınmıştır (Any. md. 137). Savcılık teminatı, anayasal güvenceye kavuşmuş ve ayrıntılarının kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. 7188 sayılı Mehakimin Teşkilatına Ait Ahkâmı Muaddil 469 Sayılı Kanunun 5 inci Maddesine 981 Sayılı Kanunla Eklenen Fıkraların Tadili Hakkında Kanun'un[337] 1'inci maddesi ile savcının yokluğunda, mahkeme başkâtibinin onun yerine vekâlet etmesi mümkün kılınmıştır. Söz konusu yasal düzenleme, iptal istemiyle Anayasa Mahkemesine intikal ettirilmiştir. Anayasa Mahkemesi, savcıların icra ettikleri görev bakımından bir takım teminatlara sahip olduklarını ancak başkâtiplerin böyle bir teminattan yoksun olduğunu belirterek düzenlemeyi Anayasa'nın 137'nci maddesine aykırı bulmuştur.[338] Savcıların bağımsız olmaması, savcılık teminatını daha da önemli kılmaktadır.[339]

1982 Anayasası da savcılık teminatını tanımış ve bu yönde bir düzenlemeyi "Hâkimlik ve savcılık teminatı" başlıklı 139'uncu maddede hüküm altına almıştır. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'e göre savcılar, hâkimlerle benzer bir teminata sahip kılınmalıdır. 1982 Anayasası'nda güvence altına alınan savcılık teminatının kapsamı; a) azlolunamama, b) 65 yaşından önce re'sen emekli edilememe, c) bir mahkemenin ya da kadronun kaldırılmasından bahisle mali ve diğer özlük haklarından mahrum bırakamamaktır. Anayasa'nın 138-140'ıncı maddeleri bir arada değerlendirildiğinde, hâkimler ve mahkemeler ile ilgili bağımsızlıktan bahsedilirken, savcılara yönelik olarak sadece teminat vurgusu yapıldığı

[337] R.G. 22.01.1959, 10115.

[338] "C. Savcılarının teminat sağlayıcı bir düzene sahip kılınmaları, kamu dâvası açmak, açmamak, her karardan önce düşüncelerine başvurulmak ve kanun yollarına gitmek gibi görevlerinin açık olan önemi gereğidir. Hâlbuki mahkeme başkâtiplerinin hiçbir teminatı yoktur. C. Savcılarına vekâlet etmelerini uygun görecek olan hâkim veya mahkeme başkanı kendilerinin amiridirler. Böylece teminatlı olan C. Savcısına teminatlı olmayan başkâtibin vekâlet etmesine yetki veren itiraz konusu hüküm, Anayasa'nın 137/1 inci maddesiyle açık bir çelişme halindedir."Anayasa Mahkemesi, T. 27.12.1966, E. 1966/26, K. 1966/47 (**R.G.**, 10.07.1967, 12643).

[339] Çetin Özek, "Yargının İdari Denetimi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 45-47, S. 1-4, 1979-1981, s. 938, Cantez, **Tatbikatta C. Savcılarının Görevleri (Amme Davasının Hazırlanması) ve İnfaz Hukuku**, s. 10.

görülmektedir. Özlük rejimi konusunda aynı haklar tanınmış ise de bağımsızlık ve teminat hususunda bariz bir farklılaşmaya gidilmiştir. Bu farklılaşma, her iki meslek ve ifa edilen görevin niteliğinden kaynaklanmaktadır.[340]

Bağımsızlığın yanısıra teminat zırhına da sahip olan hâkimler, her türlü müdahaleye karşı en üst derecede korunaklı kılınmıştır. Bu koruma ve ayrım aslında yargılama faaliyetinin hassas yapısından kaynaklanmaktadır. Bu niteliklerden yoksun bulunan bir yargı merciinin vereceği kararlar da şaibeli olacaktır. Savcıların yürütme ile olan irtibatı, hiyerarşik yapısı, Adalet Bakanı karşısındaki durumu, bağımsız olmayı mümkün kılmamaktadır. Ancak savcılar, diğer kamu görevlilerinin sahip olduğu teminattan daha fazla bir teminata ihtiyaç duymaktadır. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre yürütmenin savcılara dava açmama yönünde talimat vermesi yasaklanmalı, bunun mümkün olmaması halinde ise çok istisnai olarak öngörülmeli ve şeffaflığına sağlanması için azami özen gösterilmelidir. Savcıların diğer kamu görevlileri ile aynı düzeyde bir teminata sahip kılınması Anayasa'ya aykırı olacaktır. Anayasa Mahkemesi yukarıda ele alınan kararında, bir savcının sahip olduğu teminat ile memurun sahip olduğu teminatların aynı düzeyde olmadığını vurgulayarak başkâtibin savcıya vekâlet etmesini Anayasa'ya aykırı bulmuştur. [341]

Hâkim ve savcıların özlük hakları aynı rejime tabi olup ortak kanunlarda[342] düzenlenmiştir. Hâkimler ve Savcılar Kurulu, her iki meslek mensupları hakkında yetki sahibidir. Atama, tayin, terfi, teftiş işlemleri aynı Kurul tarafından yerine getirilmektedir. Hâkimlerden ayrı olarak, savcılar idari görevleri bakımından ayrıca Adalet Bakanlığı bünyesinde bulunan Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından da teftişe tâbi tutulmaktadır. Hâkimin, rızası olmaksızın savcılık mesleğine geçirilmesinin hâkimlik teminatına aykırı olacağı kanaatindeyim. Ancak savcılıktan hâkimliğe geçiş savcılık teminatına aykırı değildir. Hâkimlik mesleği daha üstün teminatlara sahiptir.

---

[340] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 117, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 234 vd.

[341] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no.33.2

[342] Bkz. 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu, 6087 s. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu.

[343] Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre bir kişi aynı anda hem savcılık hem de hâkimlik yapamaz. Ancak meslekler arası geçiş hakkı tanınmalıdır. Bu geçişlerin taleple olması ve gerekli teminatların sağlanması hususunda gerekli tedbirler alınmalıdır.

1.4.5. Ceza Muhakemesi Sistemleri ve Savcılık Kurumunun Diğer Muhakeme Sujeleri ile İlişkisi

İddia, savunma ve yargılama makamlarının günümüzdeki mevcut durumlarına ve konumlarına ulaşmaları uzun bir tarihsel gelişimin eseridir. Ceza muhakemesi ile ulaşılmak istenen hedef ve önceliklere göre makamlar ön plana çıkmışlardır. Maddi gerçeğe ulaşmanın tek gaye olduğu dönemlerde, iddia ve yargılama makamları baskın bir role sahip olmuştur. Sanık ise maddi gerçeğe ulaşmada alelade bir nesneye indirgenmiştir. Bu önemsizleştirmeye paralel olarak sanığın herhangi bir hak ve yetkiye sahip olması da söz konusu olmamıştır.[344]

Tarihsel süreç içerisinde muhakemenin ilk türü itham yargılamasıdır. Hâkim, tarafsız bir hakem konumunda olup taraflarca dile getirilen iddialar ve hazır edilen deliller ışığında bir karar vermektedir. Tarafların eşit konumda olduğu kabul edilmektedir. Hâkim aktif bir müdahalede bulunmaz. Ayrıca hâkimin re'sen hareket etme yetkisi de bulunmamaktadır. İtham sisteminde açıklık ve sözlülük ilkeleri geçerlidir.[345]

Tarihi kronolojiye göre Orta Çağ'da ortaya çıkan Engizisyon (tahkik) muhakemesinin en belirgin özelliği bütün yetkilerin tek kişide toplanmasıdır. Soruşturmayı yapan, ithamda bulunan ve hüküm veren aynı kişidir. Farklı bir bakış açısı ve müdahalesi söz konusu değildir. Hâkim re'sen tutuklama ve arama kararı vermeye yetkilidir. Muhakemenin bütün aşamalarında yazılılık ve gizlilik hâkimdir. Zamanla bu sisteme yönelik eleştiriler olmuştur. Çünkü hâkim tarafsız bir süjeden

[343] Maksut Mumcuoğlu, "Hukuk Devletinde Bağımsız Yargının Yeri ve Bağımsız Yargının Türkiye'de Gelişimi", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1989, s. 276, Serdar Gülener, "Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 15, S. 2, 2011, s. 221.

[344] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 105, Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 4.1.

[345] Faruk Erem, "Savunma ve Ceza Yargılamasının Temeldeki Kusurları", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 1, 1988, s. 91.

ziyade sanıkla mücadele içerisinde olan bir kişi niteliğindedir. Aydınlanma çağı ile öne çıkan akımlar ceza muhakemesinde de etkisini göstermiştir. Özellikle 18'inci yüzyılda filizlenmeye başlayan suçsuzluk karinesi ile suç şüphesi altındaki kişi sanık sıfatını almıştır. İddia ve yargılama görevi yine devlet tarafından yerine getirilse de birbirinden bağımsız iki makam tarafından yerine getirilyor olması önemli bir adım olmuştur. İddia faaliyeti bu süreç içerisinde bireyden devlete geçmiştir. Böylelikle devlet kendi görevlileri aracılığıyla ve toplum adına iddia faaliyetini üstlenmiş bulunmaktadır. Toplumsal iddia görevi savcılar tarafından yerine getirilmiş ise de ona koşut olarak mağdur veya suçtan zarar görene bireysel iddia makamı olarak bir kısım haklar ve yetkiler tanınmıştır.[346]

İşbirliği sistemi, itham ve tahkik sistemlerinin olumlu yönlerini bağdaştıran bir karma muhakeme sistemidir. Tahkik sisteminin yazılılık ve sözlülük ilkeleri soruşturma evresine, itham sisteminin açıklık ve sözlülük ilkeleri ise kovuşturma evresine alınmıştır. Bu özelliklerin uygulanması katı bir nitelik taşımamamaktadır. Zira hâkimin re'sen delil toplama yetkisi tahkik sisteminin önemli bir özelliği olup işbirliği sistemindeki kovuşturma evresinde de uygulanmaktadır. Bununla birlikte işbirliği sisteminde makamlar birbirinden bağımsız olup maddi gerçeğe ulaşma yönünde ortak bir gaye söz konusudur. İşbirliği sisteminde davasız yargılama olmaz ilkesi temel ilke olarak kabul edilmektedir. [347]

Ceza muhakemesindeki gelişmeyi en yakından hisseden kişi sanıktır. Muhakemedeki iyileştirmenin en önemli ve anlamlı sonucu sanık haklarıdır. Özellikle muhakemede sanığın süje olarak kabul edilmesi, onu iddia makamı karşısında bir kısım haklara ve güvenceler sahip kılmıştır. Ceza muhakemeleri sistemleri, süjelerin yetkileri ve birbirleri olan ilişkisi temelinde ayrışmaktadır.

1.4.5.1. Ceza Muhakemesi Sistemleri

1.4.5.1.1. İtham Sistemi

İtham sistemi tarafların eşitliğine dayanan sistemdir. Ceza yargılaması ile hukuk yargılaması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Tarafsız bir hakem

[346] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 106.
[347] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 106.

konumundaki hâkim re'sen delil araştırmasına giremez, huzura getirilen deliller ile bağlıdır. Suçtan zarar gören ve sanık arasında eşit şartlarda gerçekleşen bir çelişme mevcuttur. Hâkim tamamen pasif konumdadır. Davacı, itham ettiği kişinin suçlu olduğunu ispatlamaya çalışır. İtham görevi devlet tarafından üstlenilen bir yükümlülük ve görev değildir. Suçtan zarar gören veya onun mirasçıları dava açma hakkına sahiptir. Toplumsal olaylarda üçüncü kişilerin de dava açma hakkı bulunmaktadır. Savcının yargılamada etkin şekilde görev almasından önce uygulanan sistemdir. Özellikle Anglo-Sakson hukuk sisteminde etkin bir biçimde uygulanmıştır. Günümüzde bile etkisini devam ettirmektedir. Sistemin gözettiği temel ilkeler; aleniyet, sözlülük ve çelişmedir.[348]

Sistem liberal bir yapı arz etmekle beraber bazı sorunlu yönleri söz konusudur. Suçların cezasız kalma ihtimali bulunmaktadır. Tehdit ve yıldırma ile şikâyetlerin önüne geçilebilmektedir. Soruşturma süreci olmaksızın doğrudan dava aşamasına geçilmesi, henüz delilleri toplanmadan açılan dava yığılmasına sebebiyet vermektedir. Savcılık teşkilatının güçlü olduğu günümüzde itham sisteminin tek başına uygulanması mümkün değildir. Çünkü savcılık kurumu aynı zamanda ceza adalet sistemine müdahalenin de temel aracı niteliğindedir.[349]

1.4.5.1.2. Tahkik Sistemi

Tahkik sistemi, tarihsel kronoloji bakımından itham sisteminden sonra uygulanan ceza muhakemesi sistemidir. Hâkim, tüm yetkileri bünyesinde toplamıştır. Bu yargılama usulü, Engizisyon kaynaklıdır ve toplum menfaatlerini en iyi şekilde koruduğunu iddia etmektedir. Ceza davasında savcı ve suçtan zarar gören olmakla birlikte; hâkim bununla yetinmez ve itham görevini de üstlenir. Hâkim, aynı zamanda bir savcıdır. Muhakeme bir monolog halini almaktadır. Sanık temel güvencelerden yoksundur. Hâkim, olaylara re'sen el koyar ve delil toplar. Hâkim dilediği gibi delil toplama, ithamda bulunma ve sorgulama yetkisine sahiptir. "Aleniyet" ve "sözlülük"

[348] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. no. 4.1, Ayhan Köksal, "Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 29, S. 1-2, 1963, s. 188-190, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 41-42, A. Caner Yenidünya ve Zafer İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 7

[349] Köksal, "Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu", s. 188-200.

yerini "gizlilik" ve "yazılılık" [350] ilkelerine bırakır. Bu usullerin muhakeme ile örtüşmediği, liberal toplumun özellikleri olmadığı açıktır. Baskıcı toplumlarda ve devletin her alana hâkim olmaya çalıştığı otoriter yönetim biçimlerinde tahkik sistemine rastlanmaktadır. Devlet, yargıyı kendi haline bırakmaz ve karar aşamasına da müdahil olur. [351]

1.4.5.1.3. İşbirliği Sistemi

İşbirliği sistemi, itham ve tahkik sistemlerinin olumlu yönlerini bir araya getiren sistemdir. Soruşturmada gizlilik ve yazılılık, kovuşturmada aleniyet ve sözlülük; iki sistemin bileşimine dair en bariz örnektir. İşbirliği sisteminde tez, antitez, sentez ilişkisi bulunmaktadır. İşbirliği sisteminde iddia makamının bulunması zorunludur. İddia, müdafaa ve yargılama süjeleri olabildiğince belirgindir. Hâkim ne yalnızca bir hakem ne de bir sorgucudur. Her ikisinin bileşiminden oluşan ve aynı zamanda iddia ile savunmaya da gerekli söz hakkını tanıyan bir mevkidedir. Bu sistemin temel başarısı, bir süjeyi diğerine benzetmemektir. Özellikle iddia ve savunma makamları arasında var olması gereken "silahların eşitliği" ilkesi çelişmeyi de beraberinde getirmektedir. Böylelikle taraflar arasında gerçekleşen delil münakaşası hâkimin katkısıyla azami faydayı sağlamaktadır. Savcıyı bir yargılama makamına çevirmek silahların eşitliği ilkesine zarar verecektir. Yargılama mercii, iddia ve savunma makamlarına eşit mesafede olmalıdır. Hâkimin herhangi bir olaya re'sen el koyup dava haline getirme imkânı mevcut değildir. Davasız yargılama olmaz ilkesi uygulanmaktadır. [352]

---

[350] Demirbaş, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, s. 31.

[351] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 4.1, Köksal, **Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu**, s. 188-200, Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökcen ve A. Caner Yenidünya, **5237 sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s. 9.

[352] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 89, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 44.

"Öğretide "davasız yargılama olmaz" ve "yargılamanın sınırlılığı" olarak ifade edilen ilke uyarınca hâkim ancak hakkında dava açılmış bir fiil ve kişi ile ilgili yargılama yapabilecek ve önüne getirilen somut uyuşmazlığı hukuksal çözüme kavuşturacaktır…..Sanık hakkında her bir mağdura yönelik eylem bakımından ayrı ayrı açılmış kamu davası bulunmadığı halde yerel mahkemece ek savunma hakkı verilmek suretiyle sanığın iki kez cezalandırılmasına karar verilmesi isabetsizdir." Y.C.G.K., T. 17.02.2015, E. 2013/6-667, K. 2015/5 (UYAP, 17.05.2016).

1.4.5.2. Ceza Muhakemesi Sujeleri ile İlişkisi

1.4.5.2.1. Hâkim ve Mahkeme ile Olan İlişkisi

Savcılık teşkilatı, mahkeme emrinde olmamakla birlikte mahkeme nezdinde kurulur. Mahkeme olmayan bir yerde savcılığın bulunması mümkün değildir. Bu nedenle niteleme de mahkeme düzeyine göre yapılmaktadır. Savcılık ile mahkeme birbirinden bağımsızdır. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'e göre hâkimler ve savcılar birbirinden bağımsız olmalı, buna uygun olarak gerekli mali imkânlar ve insan kaynağı temin edilmeli, hâkimler savcılardan etkilenmeden ve tesirinde kalmadan karar verme yetkisine sahip olmalıdır (Bordo Bildirisi prg. 3-5). Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılar hâkimlerin bağımsızlığına ve tarafsızlığına saygı göstermek zorundadır.[353] Birinin diğerine emir verme yetkisi bulunmamaktadır. Savcılık, mahkeme karşısında bağımsızdır.[354] Bu bağımsızlık ve ayrım ceza muhakemesinde geçerli olan işbirliği sisteminin de bir sonucudur. Yargılama ve iddia, ceza muhakemesinin ayrı süjeleri olduğu için aralarında bir astlık ve üstlük hiyerarşisi bulunmamaktadır.[355] Savcılığın bir kısım taleplerinin hâkimlik veya mahkeme tarafından reddedilmesi bir üstünlük belirtisi değildir.[356]

Savcılık tarafından gerçekleştirilen bir kısım soruşturma işlemlerinin, delil toplama faaliyetlerinin hâkim veya mahkeme tarafından hukuka uygunluk bakımından değerlendirilmesi mümkündür. Ancak bu değerlendirme, savcılığın bir ithama maruz bırakılması, şahsi değerlendirmelere girilmesi şeklinde olamaz. Her iki süje birbirinden bağımsız olmakla birlikte mahkeme tarafından verilen kararların savcılık

[353] https://rm.coe.int/16804e19f8 (04.06.2017).
[354] Alman Mahkemeler Teşkilatı Kanunu'nun 150'inci maddesine göre savcılık, yerine getirdiği faaliyetler yönünden mahkemeye karşı bağımsızdır.
[355] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 432.
[356] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 152-153, Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 174.

tarafından yerine getirilmesi mecburidir. Bu kural mahkemenin ara kararları için geçerli olduğu gibi esasa ilişkin nihai kararlar bakımından da geçerlidir. [357][358]

1.4.5.2.2. Savunma Makamı ile Olan İlişkisi

Savunma makamı ile kastedilen bireysel savunma konumundaki şüpheli/sanık [359] ve kurumsal savunma konumundaki müdafidir. [360] Ceza muhakemesinde, iddia makamı gibi savunma makamı da bir süje olarak yer alır. Aradaki ilişkide en önemli ilke, silahların eşitliğidir. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü'ne göre savcılar, silahların eşitliği ilkesine riayet etmelidir (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü prg. 6-8). [361] Savunma makamı, iddia makamı karşısında bağımsızdır. Savcının müdafii reddetmesi mümkün değildir. Silahların eşitliği ilkesi, her iki süjenin benzer yetkilere sahip olması anlamına gelmeyip savcı ile müdafiin birbiri ile dengeli haklara sahip olması şeklinde anlaşılmaktadır. Müdafiin savcı karşısında bağımsızlığını güçlendiren kurumlardan birisi, savcının müdafi hakkında doğrudan soruşturma yapamamasıdır (Avukatlık Kanunu md. 58).[362]

Soruşturma evresinde savcının güçlü bir koordinatör durumunda olduğu ve soruşturmayı yönettiği görülmektedir. Savcının bu evrede, şüpheli ile aynı konuma getirilmesi mümkün görünmemektedir. Buna karşın savcı, şüphelinin temel haklarını korumakla yükümlüdür. Adil yargılanma hakkının en temel gereklerinden olan; suçlamayı öğrenme, savunma hazırlamak için bilgi, belge temin etme hakkı hassasiyetle uygulanmalıdır. Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa

---

[357] Örneğin mağdurun hastaneye sevkedilip kesin doktor raporunun aldırılması, kesinleşmiş adli para veya hapis cezalarının infaz edilmesi yükümlülük mahiyetindedir. Bkz. Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 12.12.2005 tarihli Görüşü, http://www.cigm.adalet.gov.tr/docs/gorus/cmk_36.pdf (23.02.2016).

[358] Erdener Yurtcan, **Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı**, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 3.

[359] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 31.

[360] Ahmet Bozdağ, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafi**, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 11-12.

[361] European norms and principles concerning prosecutors. Bkz. https://wcd.coe.int (08.04.2018).

[362] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 188, Villiger, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Bakış Açısıyla Savcı ve Silahların Eşitliği", s. 173**,** Ali Pehlivan, "Soruşturma Evresinde Müdafi ve Vekilin Evrak İnceleme Yetkisi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2 (Özel Sayı), 2013, s. 1493.

Esasları (Budapeşte Kuralları)'na göre savcılar adil yargılanma hakkını desteklemek, silahların eşitliği uyarınca şüpheliye ve müdafiye gerekli bilgileri vermek zorundadır. [363] Soruşturma dosyaları kural olarak gizli (CMK md. 157) olmakla birlikte CMK'nın 153'üncü maddesine göre ayrıca alınmış bir gizlilik kararı yoksa şüpheli dosyadan suret alabilir. [364] Bunun için müdafie gerek bulunmamaktadır. Savcı soruşturmada evresinde şüphelinin müdafi yardımından faydalanması için gereken kolaylıkları sağlamak zorundadır. [365]

Kovuşturma evresinde silahların eşitliği ve çelişme ilkesi geçerlidir. [366] Özellikle duruşmada savcı ve müdafaa makamına aynı imkânlar tanınmalıdır. İddia ve savunma dokunulmazlığı iki süje için de geçerlidir. Müdafi ve savcının oturma düzeni, her iki makam arasındaki denge bakımından tartışılan bir konudur. [367] Duruşma salonlarının düzeni savcı ve hâkimin aynı düzlemdeki kürsüde oturması üzerine inşa edilmiştir. Savunma makamını temsil eden avukat ise daha aşağı seviyede oturmaktadır. Duruşmada oturma düzeninin ne şekilde olacağına ilişkin herhangi bir mevzuat düzenlemesi mevcut değildir. Teamüller çerçevesinde hâkimin duruşma düzenini ayarlama yetkisi bulunmaktadır (CMK md. 192). Savcı ile avukatın oturma düzeni iç hukukta tartışıldığı gibi başvuru olarak AİHM'e de taşınmıştır. AİHM, Diriöz/Türkiye [368] kararında bu oturma düzeninin adil yargılanma hakkını ihlal

[363] Bkz. Budapeşte Kuralları-Mesleki Davranışlar ve Ceza Muhakemesindeki Mesleki Davranışlar bölümleri.

[364] Bkz. 6 Ağustos 2015 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ve Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik md. 137.

Alman ceza muhakemesi hukukunda; müdafiin soruşturma evresinde dosya incelemesi veya yasaklanması konusunda savcı yetki sahibidir (StPO md. 147).

[365] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 200 vd., Nur Centel, "Ceza Soruşturmasında Müdafiin Rolüne Eleştirel Yaklaşım", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 72, s. 2, 2014, s. 715, Villiger, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Bakış Açısıyla Savcı ve Silahların Eşitliği**, s. 179**.**

[366] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Borgers/Belçika, T. 30.10.1991, Başvuru no:12005/86 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 22.02.2016).

[367] Elif Gül Yılmazlar, "Cumhuriyet Savcısının Konumlanışının Silahların Eşitliği Prensibine Aykırılığı", **Hukukçular Arası Makale Yarışması**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2014, s. 44

[368] "Mahkeme, daha önce birçok kararında ele aldığı gibi, başvuran tarafından şikâyet konusu edilen duruşmadaki oturma düzeninin, "fiziken" Cumhuriyet Savcısına ayrıcalıklı bir konum vermesine rağmen, bu durumun duruşma sırasında menfaatlerini savunduğu esnada başvuranı dezavantajlı bir konuma getirmediğini belirtmektedir. Başvuran tarafından iddia edildiği üzere "silahların eşitliği" ilkesinin ihlal edildiği söylenemeyecektir."

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Diriöz/Türkiye Kararı, T. 31.05.2012, Başvuru no: 38560/04 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 20.02.2016).

etmediğine hükmetmiştir. Silahların eşitliği ilkesinin her alanda uygulanabilmesi için savcının hâkim ile aynı düzlemde tutulmaması gerektiği kanaatindeyim.[369] Oturma düzeninin yanısıra savcı ile hâkim arasındaki yakınlık muhakame süjelerinin konumu ile uyumlu değildir. Örneğin karar için gizli müzakereye geçildiğinde, savcının mahkeme heyetine eşlik etmesi veya duruşmada hâkim ve savcının fısıldaşması adil yargılanma hakkını ihlal edici eylemlerdir. Savcı, silahların eşitliği ilkesine, meslek etiğine ve adil yargılanma hakkına riayet edip gereken özeni göstermelidir.

1.5. TÜRKİYE'DE SAVCILIK KURUMUNUN TEŞKİLATLANMASI

1.5.1. Adli Yargıda Savcılık Teşkilatı

Mahkeme kuruluşunun bulunduğu her il ve ilçede savcılık teşkilatı bulunmaktadır (5235 s. Kanun[370] md. 16). Savcılık kurumunun teşkilatlanması, mahkemelerin kuruluşu ile eşgüdümlü olup mahkemenin yer yönünden yetki kurallarına tâbidir. İl veya ilçedeki savcılık teşkilatlanması o yer ismi ile adlandırılır. Başsavcılık şeklindeki bu teşkilatlanmada, başsavcı ve savcılar yer alır. İş yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde başsavcı vekili de atanabilmektedir. CMK'nın 161/1'inci maddesinde yer alan -nezdinde görev yaptığı mahkemenin- şeklindeki ifade

[369]Bu konuda yaşanan bir tartışma üzerine mahkeme hâkimi, müdafii de kürsüde oturması için davet etmiştir.Bkz.http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/gaziantep-hakimi-orhan-gazi-ertekin-avukatlari-da-kursuye-oturttu (23.02.2016).

[370] 5235 s. Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun(R.G. 07.10.2004, 25606)'da savcılık teşkilatlanması düzenlenmiştir.

savcılığın mahkemeler bazında teşkilatlandığını göstermektedir. Mahkemenin bulunmadığı bir yerde savcılık teşkilatının bulunması mümkün değildir. İlk derece ceza mahkemeleri; asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri temelinde örgütlenmiştir.[371] Özel yetkili mahkemeler hususunda ise ilgili kanunlara atıf yapılmıştır.[372]

1.5.1.1. İlk Derece Mahkemeleri Nezdindeki Teşkilatlanma

Savcılıkların kurulması mahkemelere bağlıdır. Bir yerde mahkeme bulunmuyorsa savcılık teşkilatının olması da mümkün değildir. Ancak mahkeme bulunan her yerde bir savcılık teşkilatının bulunması zorunludur (5235 s. Kanun md. 16). 469 s. mülga Mehakimi Şer'iyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkâmı Muaddil Kanun'da temel ceza mahkemesinin asliye ceza mahkemesi olduğu, ağır ceza mahkemelerinin de asliye ceza mahkemesinin birer dairesi olduğu ifade edilmiştir. Bahsekonu Kanun'u kaldıran 5235 s. Kanun'da ilk derece ceza mahkemeleri, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri olarak düzenlenmiştir. Asliye ceza mahkemesinin itiraza tâbi kararlarını inceleme mercii olan ağır ceza mahkemeleri birer üst mahkeme konumundadır. Mahkeme teşkilatına paralel bir yapı arz eden savcılık da bu oluşum doğrultusunda ifade edilmelidir. [373]

Ülkemizde her ilçede adliye ve mahkeme bulunmamaktadır. Bazen iş durumu ve benzeri şartlar nazara alınarak adliyelerin kapatıldığı ve bahse konu yargı çevresinin yakın bir adliyeye bağlandığı görülmektedir. Ülkedeki adalet hizmeti dağılımı ağır ceza merkezleri şeklinde olmaktadır. Ağır ceza merkezleri, bağlı adliyelerle (mülhakat) birlikte bir yargı çevresi oluşturmaktadır. Bağlı adliyelerde en üst dereceli ceza mahkemesi asliye ceza mahkemesidir.[374]

---

[371] 6545 s. Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un(R.G. 28.06.2014, 29044) 46'ncı maddesi ile 5235 s. Kanun'un 8'inci maddesinde yapılan değişiklikten sonra; sulh ceza mahkemeleri kaldırılmış ve sulh ceza hâkimlikleri kurulmuştur.

[372] Ceza adalet sisteminde, 2005 yılından yapılan değişiklikten önce savcılık teşkilatı ile ilgili anlatımlarda, "bir mahkeme yanındaki savcılık", "bir mahkeme yanında durumunda sayılan savcılık", "üst savcılık olarak mahkeme yanında kabul edilmek" şeklindeki kavramlar ve ifadeler kullanılmaktaydı. Bu konuda bkz. Artuk ve Yenidünya, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", s. 16.

[373] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 32, Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 21.

[374] Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.172.

Ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerde, Cumhuriyet başsavcılığı teşkilatı bulunur. Cumhuriyet başsavcılığında bir başsavcı ve yeteri sayıda savcı bulunur. İş yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde, Adalet Bakanlığının teklifi ve HSK'nın kararıyla bir veya birden fazla başsavcı vekili de atanır.[375] Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararı ile atanan bir başsavcı vekili yoksa başsavcı görevde bulunmadığı dönemde uygun göreceği kişiye başsavcılık makamına vekâlet etme görevini devreder.

Ağır ceza mahkemesi başsavcısı, bulunduğu yerdeki ve bağlı adliyelerdeki savcılık teşkilatlarının başı konumundadır. Başsavcı, merkezdeki başsavcı vekillerinin, savcıların; bağlı adliyelerdeki başsavcı ve savcıların amiri durumundadır. Ağır ceza nezdindeki başsavcılık makamı, bağlı adliyelerdeki ceza mahkemeleri bakımından, üst savcılık olarak mahkeme yanında kabul edilir. Bu kabulün temel sonucu, mahkeme kararlarına karşı kanun yollarına başvuru yetkisidir. [376] Başsavcılığın teşkilat yapılanmasına ilişkin mevzuatta bulunmayan başsavcılık özel kalemi, başsavcılık makamının sekreterya işlemlerini yürütmektedir. Herhangi bir soruşturma işlevi söz konusu değildir. Bu birim, başsavcılık işbölümünün yapılmasındaki kırtasiye işlemlerinde, başsavcının adliye içinde ve dışındaki iletişimini sağlamada faaliyet göstermektedir. Her ne kadar başsavcıya münhasır bir birim gibi görünse de başsavcılık bünyesindeki savcıların da bu birimden istifade etmeleri mümkün ve gereklidir.

Ağır ceza mahkemesi başsavcısının; merkezdeki başsavcı vekilleri, savcılar, mülhakattaki başsavcı ve savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi bulunmaktadır. Başsavcı, savcıların özlük hakları yönünden dikkate alınan hâl kâğıdı düzenleme yetkisine sahiptir. 5235 s. Kanun'un 18'inci maddesine göre başsavcının görev ve yetkileri, Cumhuriyet başsavcılığını temsil etmek, başsavcılığın verimli, uyumlu ve düzenli bir şekilde çalışmasını sağlamak, iş bölümünü yapmak, gerektiğinde adli göreve ilişkin işlemleri yapmak, duruşmalara katılmak, kanun yollarına başvurmak,

[375] 5235 sayılı Kanun'un 19'uncu maddesine göre başsavcı vekilinin görevleri; başsavcının verdiği görevleri yerine getirmek, savcıların adli ve idari işlemlerini inceleyip başsavcıya bilgi vermek, adli göreve ilişkin işlemleri yapmak, duruşmalara katılmak, kanun yollarına başvurmak, başsavcıya vekâlet etmektir. Birden fazla vekilin bulunması halinde kimin vekâlet edeceğine başsavcı karar verir.

[376] Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 168, 14. C.D., T. 18.01.2012, E. 2011/21581, K. 2012/400 (**UYAP**, 13.02.2016).

kanunlarla verilen diğer görevleri yapmaktır.[377] Başsavcı ya da savcılar için öngörülen diğer görevlerin mutlaka kanuni dayanağının olması gerekmektedir. Daha alt mevzuat ile herhangi bir görev verilmesi mümkün değildir.[378]

Ağır ceza merkezine bağlı adliyelerde savcılık teşkilatı, ağır ceza mahkemesi başsavcılığına bağlıdır. Eğer makam olarak HSK tarafından öngörülmüş ise ünvanlı bir başsavcı (asliye ceza mahkemesi başsavcısı) bulunur. Böyle bir görevlendirme bulunmadığı takdirde kıdemli olan savcı, fiilen başsavcılık görevini yürütür. Bunun yanı sıra yeteri kadar savcı bulunur. Savcılık teşkilatı o ilçenin ismi ile anılır. Buradaki savcılık teşkilatı, mahkeme yanındadır. Savcılık, kanun yollarına başvuru yetkisine sahiptir. Asliye ceza mahkemesi başsavcısının savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisi bulunmaktadır. Ancak hâl kâğıdı düzenleyemez. Eğer asliye ceza başsavcısı, ünvanlı başsavcı değil de sadece kıdemli savcı ise bu durumda gözetim ve denetim yetkisi bulunmamaktadır. Kıdemli savcı sadece idari görevleri yerine getirme ve temsil yetkisini kullanma hakkına sahiptir. Asliye ceza mahkemeleri nezdinde görev yapan ünvanlı başsavcı ya da kıdemli savcı ile diğer savcılar arasında hiyerarşiden kaynaklanan bazı sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Ağır ceza mahkemesi başsavcısının

[377] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 427, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 83.

[378] "Dava, Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğünün 05/08/2015 tarih ve 8453 sayılı işleminin 6. paragrafında yer alan "Cumhuriyet başsavcısı" ibarelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle açılmıştır.…….Anayasa ve anılan Kanun hükümlerinin birlikte değerlendirilmesinden; hâkim ve savcıların görevlerinin kanun ile belirleneceği, hâkim ve savcılara, kanunla düzenlenmeyen hiçbir resmi ve özel görevin verilemeyeceği anlaşılmaktadır. Hâkim ve savcıların idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlı olduğu açık olmakla birlikte, söz konusu bu idari görevlerin de kanunla düzenlenmiş olması gerekmektedir. Nitekim davalı idarenin de savunma dilekçesinde belirttiği gibi yukarıda anılan 5275 sayılı Kanun, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nda Cumhuriyet savcılarına verilen idari görevler bulunmakla birlikte, tüm bu görevlerin ortak noktası, kanunla düzenlenmiş olmalarıdır. Dava konusu işlem ile Cumhuriyet başsavcılarına verilen görev, 2802 sayılı Kanun'un 48. maddesinde yer alan başka iş ve görevler arasında sayılmadığı gibi, niteliği itibarıyla sayılması da mümkün değildir. Öte yandan, savcıların, Cumhuriyet başsavcısı sıfatı ile toplantılara katılacak olması göz önüne alındığında, Cumhuriyet başsavcısının idari hiyerarşik yapılanma içinde kalacağı, bunun da savcıların idari yapılanma karşısındaki Anayasal ve yasal konumuna aykırılık teşkil edeceği sonucuna varılmaktadır. Bu durumda, terörle mücadele amacıyla oluşturulan il ve ilçe güvenlik ve asayiş koordinasyon merkezlerinde Cumhuriyet başsavcılarına kanun ile verilmiş bir görev bulunmadığı dikkate alındığında, dava konusu Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü işlemi ile il ve ilçe güvenlik ve asayiş koordinasyon merkezlerinde, Cumhuriyet başsavcılarının görev alması yönünde yapılan düzenlemede yasalara uygunluk bulunmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinde öngörülen ve yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi için aranılan koşulların gerçekleştiği anlaşıldığından, Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğünün 05/08/2015 tarih ve 8453 sayılı işleminin 6. paragrafında yer alan "Cumhuriyet başsavcısı" ibarelerinin yürütmesinin durdurulmasına…" Danıştay 10.D., T. 22.01.2018, E. 2017/4212 (**UYAP**, 25.04.2018).

hiyerarşik yetkisi genel kabul görse de asliye ceza başsavcısı için uygulamada aynı kabul söz konusu değildir. Kıdemli savcı ise bazen mevcut durumu farklı yorumlamak suretiyle ünvanlı başsavcıya benzer yetkiler kullanabilmektedir. Aradaki bu belirsizlik başsavcılık kurumunun sağlıklı işleyişini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle asliye ceza düzeyindeki adliyelere başsavcı atanırken tecrübeli savcılar tercih edilmelidir.

1.5.1.1.1. Soruşturma Büroları

Cumhuriyet başsavcılıklarının birlik ve bölünmezliği gereğince savcılar arasında mahkeme benzeri keskin bir görev ayrımından söz edilemez. Savcılıkların en temel görevi soruşturma yapmaktır. Soruşturmaların etkin şekil yürütülmesi ve konularında uzman savcıların yetişmesi için büro bazlı bir teşkilatlanmaya gidilmiştir. Büroların bir kısmı ilgili mevzuat tarafından öngörülmesine karşın bir kısmı başsavcının ihtiyaca binaen oluşturmasıyla meydana gelmektedir. Bir büronun görev alanına giren bir işlemin diğer büro savcısı tarafından yerine getirilmesi, işlemin geçerliliğini sakatlayacak nitelikte değildir. Ancak başsavcı tarafından yapılan işbölümü yazılı bir talimat niteliğinde olduğundan savcılar bu görev ayrımına riayet etmekle yükümlüdür. Aksi halde disiplin ve adli sorumlulukları gündeme gelecektir. Soruşturma büroları müracaat bürosu, çocuk bürosu, uzlaştırma bürosu, fikri ve sınai haklar bürosu, anayasal düzene karşı işlenen suçlar bürosu, aile içi şiddet suçları bürosu, basın suçları bürosu, faili meçhul suçlar bürosu, memur suçları bürosu, kaçakçılık ve örgütlü suçlar bürosudur. Belirtilen büroların yanısıra ihtiyaca göre yeni büroların kurulması mümkündür.

1.5.1.1.1.1. Müracaat Bürosu

Bütün suç ihbarlarının, şikâyetlerin ve kolluk tarafından hazırlanan fezlekelerin kabul edildiği bürodur. Bu büroda yeteri kadar savcı ve personel bulunur. Bürodaki savcılar mesai gün ve saatlerinde müracaatları alıp gecikmesinde sakınca bulunan işlemleri yerine getirir. Mesai dışında ise bu işlemler nöbetçi savcı tarafından gerçekleştirilir. Mevzuatta -nöbetçi savcı- ibaresi Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 7/son maddesindeki hükümde; "*Cumhuriyet başsavcılıklarınca, arama ile ilgili kararları vermek üzere, yirmidört saat süreyle nöbetçi Cumhuriyet savcısı görevlendirilir."* şeklinde açıkça ifade edilmektedir. Bunun dışında nöbetçi savcının belirlenme usulü, çalışma prensipleri başsavcılıkların çalışma yönergelerine

bırakılan bir konudur. Soruşturmanın ilk adımını şekillendiren müracaat savcısının herhangi bir hatası, ileride telafisi imkânsız sorunlara neden olabilmektedir. Bu tür hatalara sebebiyet verilmemesi ve delillerin kaybolmadan toplanması için bu büroya tecrübeli ve ehliyetli savcılar görevlendirilmelidir.

Müracaat bürosunun en temel fonksiyonu başvuruda bulunanların ifadesini almak ve başvurunun konusuna göre gerekli işlemleri yapmaktır. Örneğin sahtecilik konulu bir başvuruda, mağdurun huzurda imza örneklerinin alınması, şikâyete konu kişinin ya da varsa tanığın adres ve iletişim bilgilerinin açıklattırılması, hakaret veya tehdit içerikli telefon mesajlarının huzurda tutanağa geçirilmesi, yaralama olaylarında doktor raporu için hastaneye sevk, aile içi şiddet vakalarında gerekli idari tedbirlerin alınması için bildirimde bulunma etkin bir soruşturmanın ilk adımlarıdır. Savcı soruşturmaya konu olayla ilgili gerekli gördüğü acil işlemlere ve koruma tedbirlerine başvurur.

Müracaat bürosunun diğer işlevi ise kolluk tarafından Adli Kolluk Yönetmeliği'nin [379] 6/8'inci maddesine göre hazırlanan fezlekeleri inceleyip soruşturma defterine kaydetmektir. Müracaat savcısı evrakları inceleyip soruşturmada eksiklik bulunup bulunmadığını tespit eder. Maddî gerçeğe ulaşılmasını veya adil bir yargılamanın yapılabilmesini olumsuz etkileyecek eksikleri tespit eden savcı, söz konusu eksikleri belirtip tamamlanması için fezlekeyi kolluğa iade eder (AKY md. 13/1.b). Fezleke iadesi, fonksiyonel yönden amir konumundaki savcının, ast durumundaki adli kolluğa verdiği yazılı bir talimat niteliğindedir. Kolluk bu talimata uymak zorundadır (CMK md. 161/2). Savcı mevcutlu soruşturma evrakında ise şüphelilerin ifadesini alır ve uygun gördüğü koruma tedbirleri için talepte bulunur. Müteakip işlemler ilgili büro tarafından takip edilir. Ancak bazı küçük adliyelerde, tutuklu dosyalar, tutuklamayı talep eden savcı tarafından takip edilir. Bu uygulamada temel amaç, tutuklamayı gerekli gören savcının soruşturmayı yürütmesi ve karara bağlamasıdır.

[379] R.G. 01.06.2005, 25832.

1.5.1.1.1.2. Çocuk Bürosu

Cumhuriyet başsavcılıklarında çocuk bürosunun kurulması Çocuk Koruma Kanunu'nun[380] bir gereğidir (ÇKK md. 29). Çocukların hassas grup niteliğinde olması, böylesi bir ihtisaslaşmayı zorunlu kılmaktadır.[381] Başsavcı, çocuk bürosunda görevlendireceği savcıların çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış olmasına özen göstermelidir (ÇKK md. 29). Savcı sayısının fazla olduğu başsavcılıklarda, münhasıran çocuk bürosunun işlemlerini yürütmekle görevli savcılar görevlendirilmektedir. Savcı sayısının az olduğu yerlerde ise savcının genel soruşturma görevine ilave olarak bu büronun işlemleri de verilebilmektedir. Bu tür personel yetersizliği ise büronun beklenen yararı sağlamasını olumsuz etkileyebilmektedir. Çocuk hukuku alanında uzman ve tecrübeli bir büro adli soruşturmanın sağlıklı yürütülmesinin yanısıra çocuğun yüksek yararını koruma işlevini de etkin olarak yerine getirecektir. İdeal bir büro oluşumu, ikincil travmaların önüne geçecektir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Çocuk Suçluluğuna Karşı Toplumsal Tepkiler Hakkında (87/ 20 Sayılı) Tavsiye Kararı'nın 9'uncu maddesine göre savcılar ve muhakeme sürecinin değişik aşamalarında yer alan süjeler çocuk suçluluğu konusunda özel bir eğitime tabi tutulmalıdır.[382]

Çocuk bürosunun temel görevleri, suça sürüklenen çocuklar hakkında soruşturma işlemlerini yürütmek, çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak, korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmektir (ÇKK md. 30/1). Suça sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturma çocuk bürosunda görevli savcı tarafından bizzat yapılır (ÇKK md. 15). Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, bu görevler çocuk bürosunda görevli olmayan savcılar

[380] R.G. 15.07.2005, 25876.

[381] Çocuk suçluluğu konusunda geniş bilgi için bkz. Handan Yokuş Sevük, **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım**, Beta Yayınları, İstanbul 1998, s. 13 vd.

[382] Tavsiye kararı için bkz. http://archivio.transnazionalita.isfol.it/file/CoE_Rec_R87-20%20Eng.pdf (10.03.2018).

tarafından da yerine getirilebilir (ÇKK md. 30/2). Suça sürüklenen çocuk ile yetişkinlerin iştirak halinde suç işlemesi halinde soruşturmaları ayrı yürütülür (ÇKK md. 17). Kovuşturma evresinde davaların birleştirilmesi mümkündür. Çocuk mağdurlar için ayrıca öngörülmüş bir uzmanlık bürosu bulunmamaktadır. Bu yönde bir bürolaşmanın olması yerinde olacaktır. Zira adli sistem içerisine herhangi bir şekilde giren çocuğun en hasarla sistemden ayrılması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle savcıların, çocuğa yaklaşım ve iletişim konularında yetkin hale gelmeleri gerekmektedir. 2010 yılında oluşturmaya başlanan çocuk izlem merkezleri ve 2017 yılı itibariyle kısmen uygulamaya geçen adli görüşme odaları bu eksikliği doldurmada esaslı adımalardır.

1.5.1.1.1.3. Uzlaştırma Bürosu

Türk ceza muhakemesinde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak uygulanan uzlaştırma CMK'da 2016 yılında yapılan değişiklik[383] ve yine eş zamanlı olarak kurulan Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı[384] ile daha etkin bir uygulama imkânına kavuşmuştur. Mevcut düzenleme uyarınca her başsavcılıkta bir uzlaştırma bürosunun kurulması kanuni bir zorunluluktur (CMK md. 253/24). Uzlaştırma bürosunda yeteri kadar savcı bulunur.

Uzlaştırma bürosunun iş ve işlemleri savcının denetimi altında ve yazı işleri müdürünün yönetiminde zabıt kâtibi ve diğer görevliler tarafından yürütülür (Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği[385] md. 39/2). Soruşturma bürosu tarafından yürütülen soruşturmada yeterli delilin elde edilmesi ve soruşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olması halinde dosya uzlaştırma işlemleri için uzlaştırma bürosuna gönderilir. Uzlaştırma işlemleri büro tarafından yürütülür. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından oluşturulan uzlaştırmacı listesinden bir uzlaştırmacı seçilir ve uzlaşma işlemlerine başlanır. Uzlaşmanın sağlanması halinde uzlaştırma bürosundan sorumlu savcı tarafından soruşturma hakkında karar verilir. Uzlaşmanın sağlanması ve edimin def'aten yerine getirilmesi halinde kovuşturmaya

[383] Söz konusu değişiklik için bkz. 6763 s. Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G. 02.12.2016, 29906) md. 34.
[384] Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı; Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulmuştur.
[385] R.G. 05.08.2017, 30145.

yer olmadığına dair karar, edimin taksitli veya ileri tarihli olması halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Uzlaştırmanın sağlanamaması halinde büro savcısı tarafından iddianame düzenlenir.

1.5.1.1.1.4. Fikri ve Sınai Haklar Bürosu

Fikri ürünlere ilişkin fikri ve sınai haklar, teknolojinin gelişimi ve özellikle internet ortamındaki fikri haklar hususundaki yeni hukuki problemler sebebiyle uzmanlaşmayı gerektirmektedir. 2001 yılında fikri ve sınai haklar hukuk ve ceza mahkemeleri kurulmuştur. Ceza muhakemesinde soruşturma evresinin önemi uyarınca savcılıkta da uzmanlaşmanın sağlanması hedeflenmiştir.

Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 160 sayılı ve "Fikrî ve Sınai Hak İhlallerine İlişkin Suçlarda Cumhuriyet Savcılarının Uzmanlaşması ve Bu Alanda Devletin Vergi Kaybının Önlenmesi" konulu Genelgesi[386] ile fikrî ve sınai hak ihlalleriyle ilgili bir yıllık toplam soruşturma sayısı 500'den fazla olan Cumhuriyet başsavcılıklarında "fikrî ve sınai haklar bürosu" oluşturulması zorunlu kılınmıştır. Belirtilen iş yükünün altındaki yerlerde ise fikri ve sınai haklarla ilgili soruşturmaların mevcut bürolardan birine ya da bu iş için münhasıran görevlendirilmiş savcılara verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu ihtisaslaşmada temel amaç soruşturmanın uzmanlaşmış savcılar eliyle etkin şekilde yürütülmesidir.

1.5.1.1.1.5. Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Bürosu

Anayasal düzene karşı işlenen suçların artması ve bu suçların genel itibariyle terör örgütleri ile irtibatlı olması nedeniyle uzmanlaşmaya gereksinim duyulmaktadır. Bu suçlar hakkında soruşturma yapma yetkisi il başsavcılıklarına ait olduğu (5235 s. Kanun md. 21/4) için il başsavcılıklarında anayasal düzene karşı işlenenen suçlar bürosu kurulmaktadır.[387] Savcıların uzmanlaşması geniş bir alana yayılan ve çok sayıda faili bulunan anayasal düzene karşı suçlarla mücadelede hayati öneme sahiptir.

[386] Genelge için bkz. http://www.cigm.adalet.gov.tr/docs/genelge/160nolu.pdf (11.03.2018).

[387] Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının işbölümü cetveli için bkz. http://www.ankara.adalet.gov.tr/sayfalar/is-bolumu/is-bolumu.pdf (11.03.2018).

Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısmında yer alan anayasal düzene karşı suçlar ile Terörle Mücadele Kanunu[388] ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'da[389] belirtilen suçlar hakkındaki soruşturmalar bu bürodaki savcılar tarafından yürütülmektedir. Büroda görevli savcılar özellikle terör örgütleri hakkında kapsamlı bilgiye ve tecrübeye sahip olmaktadır. Bu tecrübenin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Bir terör örgütünün hareket tarzına vakıf olan savcı, soruşturma konusu eylemi değerlendirirken belli bir düzeye ulaşmış bilgi birikimi ile hareket etmektedir. Ancak öte yandan bu tür soruşturmalarda görevli savcıların, bütün eylemleri terör faaliyeti kapsamında değerlendirme eğilimi gösterdikleri de gözlemlenmektedir. Bu yaklaşımın, savcıyı lehe delil araştırması yapmaktan uzaklaştırma ihtimali bulunmaktadır. Bu olumsuz yönü engellemek için savcıların makul aralıklarla başka bürolarda da görevlendirilmesinin yerinde olacağı kanaatindeyim.

1.5.1.1.1.6. Aile içi Şiddet Suçları Bürosu

Aile içi şiddet ve özellikle kadına karşı şiddet konusu ilgili kamu otoriteleri tarafından öncelikli konular arasına alınmıştır. Bu suçların önlenmesinde idari tedbirlerin yanısıra adli soruşturmalar büyük önem taşımaktadır. Delillerin toplanması ve adil yargılamanın temini için ihtisaslaşma gerekli görülmektedir. Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 154 sayılı ve "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması" konulu Genelgesi uyarınca başsavcılıklar nezdinde aile içi şiddet suçları büroları kurulmuştur. Başsavcı, belirtilen büro için yeteri sayıda savcı görevlendirir.

Aile içi şiddet suçları bürosunun kurulması, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da[390] öngörülen idari tedbirlerin alınmasına da katkı sağlamaktadır. Savcılığın, Kanun'da öngörülen tedbirleri bizzat verme yetkisi olmamakla birlikte hâkime ya da kolluğa bildirim yükümlülüğü bulunmaktadır. Konu hakkında uzmanlaşmış savcıların bulunması, en kısa sürede bu tedbirlerin talep edilmesini ve herhangi bir olumsuzlukla sonuçlanması muhtemel gecikmelerin önüne

[388] R.G. 12.04.1991, 20843(Mükerrer).
[389] R.G. 16.02.2013, 28561.
[390] R.G. 20.03.2012, 28239.

geçmektedir. Bu büroda görevlendirilen savcıların özellikle kadına karşı şiddet konusunda hassasiyet taşımaları ve fakat diğer yandan da konuyu objektif şekilde ele alma yetisine sahip olmaları büyük önem taşımaktadır.

1.5.1.1.1.7. Basın Suçları Bürosu

Basın yolu ile işlenen veya Basın Kanunu'nda [391] tanımlanan suçlar bakımından kamu davası açılabilmesi için ayrı bir muhakeme şartı öngörülmüştür. Günlük yayınlar yönünden dört ay, diğer basılmış eserler bakımından ise altı aylık hak düşürücü süre içinde kamu davasının açılması zorunludur. Bu süreler geçtikten sonra kamu davasının açılması mümkün değildir.[392] Belirtilen süreler, basılmış eserlerin başsavcılığa teslim edildiği tarihten itibaren başlar. Teslim edilmeme halinde süre, savcılığın suçun işlendiğini öğrenmesi ile başlar. Ancak bu süreler TCK'da hüküm altına alınan dava zamanaşımı sürelerini aşamaz (Basın Kanunu md. 26/1-2). Şikâyete bağlı suçlar bakımından ise dava açma süresi, dava zamanaşımı içerisinde kalmak kaydıyla, suçun işlendiğinin öğrenildiği tarihten başlar (Basın Kanunu md. 26/5). Kamu davası açmak için öngörülen hak düşürücü süreler, savcılığın hızlı hareket etmesini zorunlu kılmaktadır. Basın suçlarına dair soruşturmaların genel soruşturma bürosu tarafından yürütülmesi halinde belirtilen hak düşürücü sürelerin kaçırılması ihtimali bulunmaktadır. Ayrıca basınla ilgili işlemler hassas nitelikte olup titiz bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Özellikle eleştiri hakkının iyi tahlil edilmesi ve AİHM içtihatlarıyla [393] uyumlu bir uygulamanın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu temel amaçlara ulaşılabilmesi için, basın hukuku konusunda savcıların uzmanlaşmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Hatalı uygulamaların önüne geçilebilmesi için başsavcıların düzenleyeceği işbölümü ile basın suçları bürosu kurulmaktadır.

---

[391] R.G. 26.06.2004, 25504.

[392] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 109.
" 5187 sayılı Yasanın 26. maddesinde düzenlenmiş olan ve ceza davasının açılması için hak düşürücü süre olarak öngörülen .. süre geçmiş olduğundan, kamu davasının süresinde açılmadığının kabulü gerekmektedir. " Y.C.G.K., T. 19.04.2011, E. 2010/7-250, K. 2011/53 (**UYAP**, 11.03.2018).

[393] Basın özgürlüğünün; somut ve gerçekleşen olaylar bakımından, abartı ve kışkırtmayı da içerdiğine dair karar için bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Prager ve Oberschlick/Avusturya Kararı, T. 26.04.1995, Başvuru no: 15974/90 (**http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57926**, 11.03.2018).

Basın suçlarının yanısıra, süreli yayınların çıkarılmasında savcılığa beyanname verilmesi, savcılığın alındı belgesi düzenleyip basılı eserin bir nüshasını teslim alması gibi işlemler zorunlu bir uzmanlaşmayı gerekli kılmaktadır (Basın Kanunu md. 7-10). Bu işlemler de basın suçları bürosu tarafından yerine getirilmektedir.

1.5.1.1.1.8. Faili Meçhul Suçlar (Zamanaşımı) Bürosu

Genel soruşturma bürosu ya da diğer uzmanlık büroları tarafından yürütülen soruşturmalarda kimi zaman faillerin tespiti mümkün olmamaktadır. Firari konumda olup kimliği tespit edilen kişiler meçhul olmayıp haklarında kamu davası açılması mümkündür. Ancak herhangi bir kimlik bilgisi bulunmayan kişiler hakkında soruşturmanın dava zamanaşımı süresince devam ettirilmesi gerekir. Kovuşturma mecburiyeti uyarınca, failin bulunamadığından bahisle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi mümkün değildir.[394] İlgili büronun tüm çabalarına rağmen faili tespit edilememiş ve suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunan soruşturma dosyaları, faili meçhul suçlar bürosuna gönderilir. Söz konusu büro, başsavcının tanzim ettiği işbölümü ile kurulmaktadır. Zamanaşımı bürosu olarak da adlandırılmaktadır.

Faili meçhul suçlar bürosunun temel görevi, kolluğa "daimi arama" adı verilen araştırma müzekkeresi göndermek ve kolluğun belirli aralıklarla araştırma akıbeti hakkında bilgilendirmede bulunmasını istemektir. Daimi arama bir karar olmayıp faili/failleri bulmaya yönelik bir araştırma talimatıdır. Dava zamanaşımı bitinceye kadar araştırmaların devam etmesi gerekmektedir. Failin tespiti halinde kamu davası büro savcısı tarafından açılır. Zamanaşımı dolmasına karşın failin bulunamaması durumunda soruşturma, büro savcısı tarafından düzenlenecek olan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonlandırılacaktır. Dava zamanaşımı dolan soruşturmaların gereksiz şekilde derdest kalmaması için soruşturma dosyaları düzenli aralıklarla gözden geçirilmelidir. UYAP sisteminin zamanaşımı dolan soruşturma dosyaları konusunda gerekli uyarıyı verebilmesi için daimi arama kararının, suç bilgilerinin ve

[394] "CMK'nın 172/1. maddesindeki, kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinin somut olayda mevcut olmadığı….şüpheli veya şüpheliler tespit edilemediği takdirde ise dava zamanaşımı süresince soruşturmaya devam edilmesi gerekmekte..." 18. C.D., T. 14.12.2015, E. 2015/10443, K. 2015/1335 (**UYAP**, 11.03.2018). Aksi yönde karar için bkz. Anayasa Mahkemesi, Mustafa Tepeli Başvurusu, T. 01.03.2017, Başvuru no: 2014/5831, prg. 28-31 (**R.G.**, 06.06.2017, 30088).

suç tarihinin UYAP'a eksiksiz şekilde girilmesi önem taşımaktadır. Savcı, soruşturmanın halen derdest olduğunu her zaman hatırda tutup mümkün olan bütün araştırma imkânlarına başvurmalıdır.

1.5.1.1.1.9. Memur Suçları Bürosu

Kamu görevlileri tarafından görevle ilintili olarak işlenen suçların özel soruşturma usulüne tabi olması, bu konuda uzman bir büronun oluşumunu gerekli kılmaktadır. Kamu görevlilerinin kişisel suçları genel soruşturma bürosu tarafından yürütülmektedir. Memur suçları hakkında özel bir büronun kurulması başsavcının hazırlayacağı işbölümüne dayanmaktadır. Yeterli sayıda savcı büroda görevlendirilir. Kamu görevlileri hakkında soruşturma izni talep edilmesi ve soruşturma yapılması konusunda temel mevzuat Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'dur.[395] Yürütülen işlemlerin çoğu bu Kanun'a göre yapılmaktadır. Ancak farklı personel rejimi ve soruşturma usulüne tabi kamu görevlileri bulunmaktadır. Örneğin hâkim veya savcılar hakkındaki soruşturmalar bu büro tarafından değil başsavcı tarafından bakanlık muhabere bürosu üzerinden yürütülmektedir.

1.5.1.1.1.10. Kaçakçılık ve Örgütlü Suçlar Bürosu

Kaçakçılık mevzuatının çeşitlilik göstermesi ve birbirinden farklı suç yapıları uzmanlaşmayı gerekli kılmaktadır.[396] Ayrıca terör örgütleri dışındaki örgütlü suçlar da kapsamlı bir değerlendirme gerektirdiğinden ihtisas bürosunun kurulması kaçınılmazdır. Örgütlü suçlar genel itibariyle çıkar amaçlı olup kaçakçılık suçları ile yakın ilişki içindedir. Kaçakçılık ve örgütlü suçlar bürosu, başsavcılığın amiri konumundaki başsavcı tarafından tanzim edilen işbölümü ile kurulmaktadır.

Kolluk nezdinde de benzer bir uzmanlaşma bulunmaktadır. Kolluk ve savcılık nezdindeki bu uzman grup adli soruşturmaların etkin ve usulüne uygun yürütülmesi için yakın işbirliği halinde çalışmaktadır. Büronun görev alanına giren suç

[395] R.G. 04.12.1999, 23896.

[396] Kaçakçılık suçları mevzuatı için bkz. Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Petrol Piyasası Kanunu, Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Sermaye Piyasası Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Ticarette Tağşişin Men'i ve İhracatın Murakabesi ve Korunması Hakkında Kanun.

soruşturmalarında; telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, teknik araçlarla izleme tedbirlerine büro savcısı tarafından başvurulmaktadır. Soruşturmanın sonuçlandırılması görevi de soruşturma savcısına aittir. Kaçakçılık suçları konusunda mevzuatın dağınık yapısı ve kısa aralıklarla değişmesi bu tür bir uzmanlaşmayı gerekli kılmaktadır. Bu büroda görevli savcının mevzuatı sürekli olarak takip etmesi ve bu konudaki Yargıtay kararlarını izlemesi büronun etkin şekilde işlemesine yardımcı olacaktır.

1.5.1.1.2. Kabahatler Bürosu

Cumhuriyet başsavcılığı, Kabahatler Kanunu'nun [397] 23'üncü maddesi uyarınca kabahatler hakkında idari yaptırım kararı verebilme yetkisine sahiptir. Bunun yanısıra idari yaptırım kararının savcı tarafından verilmesini mümkün kılan özel düzenlemeler de bulunmaktadır (Bkz. Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun[398] md. 175, Çek Kanunu[399] md. 7). Kabahatler hakkında soruşturma yapılıp idari yaptırım kararı verilebilmesi için özel bir büroya ihtiyaç bulunmaktadır. Kabahatler bürosu başsavcının işbölümü hazırlama yetkisi kapsamında kurulmaktadır. Savcıların temel görevi suç teşkil eden eylemler hakkında soruşturma yapmak olduğu için kabahatler bazen ikinci planda kalabilmektedir. Kabahatler, yaptırım yönünden suça göre daha kısa sürede etkisini gösterebilmektedir. Bu nedenle savcılar kabahatleri önemsiz görmemeli, titiz şekilde ele almalıdır. Gereken önem verilmediği takdirde işleme konu kişinin mağduriyetine sebebiyet verilebilmektedir.

1.5.1.1.3. İstinabe Bürosu

Savcılığın birlik ve bölünmezlik özelliği aynı savcılık teşkilatı içerisinde geçerlidir. Farklı savcılıklar arasında bir hiyerarşi veya bütünlük bulunmamaktadır. Her savcılığın özerk bir yapısı ve nezdinde görev yaptığı mahkemeye göre belirlenen bir yetki çevresi bulunmaktadır. Bu sınırlar dışında bir soruşturma işleminin yapılmasına ihtiyaç duyulduğunda ilgili yer savcılığına istinabe[400] talebinde bulunulur

[397] R.G. 31.03.2017, 25772.
[398] R.G. 02.05.1961, 10796.
[399] R.G. 20.12.2009, 27438.
[400] Uygulamada "talimat" olarak adlandırılmaktadır.

(CMK md. 161/1). Diğer savcılıkların istinabe taleplerini yerine getirmek üzere her başsavcılık bünyesinde bir istinabe bürosu kurulur. Bu büro da yine savcının denetimi altında olup başka savcılıklarca talep edilen işlemleri yerine getirmekle görevlidir. Herhangi bir soruşturma işlemi için hâkim kararına gerek duyulduğunda talepte bulunma yetkisi istinabe savcısına aittir. Savcı araştırma işlemlerini bizzat yapabileceği gibi kolluğa talimat vererek de yaptırabilir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 162'nci maddesinde hüküm altına alınan "*Cumhuriyet savcısı, ancak hâkim tarafından yapılabilecek olan bir soruşturma işlemine gerek görürse, istemlerini bu işlemin yapılacağı yerin sulh ceza hâkimine bildirir.*" şeklindeki hüküm yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilecek niteliktedir. Söz konusu hüküm, savcının yargı çevresi dışındaki sulh ceza hâkimliğine doğrudan talep iletebileceği şeklinde anlaşılabilir. Hâlbuki bu mümkün olmayıp savcılıklar arası istinabe ile konu sulh ceza hâkimliğine iletilebilir. Savcının başka yer hâkiminden doğrudan talepte bulunması mümkün değildir. Çünkü her savcılık kendi yetki sınırları içinde yetkilidir (5235 s. Kanun md. 21/1). Uygulamada istinabe işlemlerinin genellikle personel tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Savcının istinabe evrakına olan katkısı yeterli düzeyde değildir. Hâlbuki istinabe işlemleri, devam eden bir soruşturmanın parçasıdır. Bu nedenle savcı istinabe evrakına azami özeni göstermelidir. Buna uyulmadığı takdirde mükerrer istinabe yazışmasına sebebiyet verilmekte ve soruşturmaların gereksiz yere uzamasına neden olunmaktadır.

1.5.1.1.4. Yakalama Bürosu

Başsavcılığın bulunduğu yerde düzenlenen veya diğer başsavcılıklar tarafından gönderilen yakalama emirlerinin yerine getirilmesi için ayrı bir büroya ihtiyaç bulunmaktadır. Başsavcı bu işlemleri yürütmekle görevli yakalama bürosunda, yeterli sayıda savcı görevlendirir. Hakkında yakalama emri kararı verilen şüpheli, sanık veya hükümlülerin yakalanmalarına ilişkin yapılan işlemlerin safahatı UYAP'a kaydedilir (Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik[401] md. 117). Yakalama emrinin infazı halinde büro, mağduriyete sebebiyet verilmemesi için UYAP

[401] R.G. 06.08.2015, 29437.

üzerinden düşüm işlemini gerçekleştirir. Düşüm işlemi savcı onayı ile gerçekleşmektedir.

1.5.1.1.5. İlamat İnfaz Bürosu

Mahkemeler tarafından verilip kesinleşen cezalar, infaz edilmesi için Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Savcı cezanın infazını takip etmek ve denetlemekle yükümlüdür (5275 s. Kanun md. 5/1). İnfaz konusunda gereken işlemleri yapmakla görevli birim, başsavcılık nezdinde kurulan ilamat infaz bürosudur. Büroda yeteri sayıda savcı ve adliye personeli bulunur.

İlamat infaz bürosuna aynı adliyeden ya da farklı yer başsavcılıklarından ceza kararları infaz için gelir. Aynı adliyedeki kararlar doğrudan ilgili mahkeme tarafından kesinleşme şerhi ile birlikte gönderilir. Başka yerden ilamlar ise başsavcılıklar tarafından iletilir. Bu ilamların alındığı hususu ve aynı zamanda kaydolduğu sıra sayısı karşı tarafa iletilir.

İnfaz için gelen ilamın öncelikle kesinleşme hususu incelenir. Kesinleşmeyen hükmün infazı mümkün değildir. Ayrıca hükümde hukuka aykırılıklar bulunup bulunmadığı gözden geçirilir. Herhangi bir hukuka aykırılığın tespiti halinde büro savcısı kanun yollarına başvurulabilir. Genellikle olağanüstü bir kanun yolu olan kanun yararına bozma yoluna müracaat edilmektedir. Hükmün infaz kabiliyetine sahip olup olmadığı hususu gözetilir. Tereddüt halinde mahkemesinden bu konuda bir karar vermesi istenir (5275 s. Kanun md. 98). Ceza zamanaşımı ve mahsup edilmesi gereken sürelerin hükümde yer alması gibi unsurlar da incelenir. Bu incelemelerden sonra savcı ilamla ilgili yapılması gerekenleri ayrıntılı olarak belirtip gereken işlemlerin yerine getirilmesi için ilamı büroya havale eder. Hapis cezaları yönünden yakalama ya da çağrı kâğıdı düzenlenir (5275 s. Kanun md. 19). Hükümlüye ceza infaz kurumuna tesliminde; infaz kaydı numarasını, ceza infaz kurumuna alındığı ve salıverileceği tarihi, ceza süresi ile cezanın hangi mahkeme ve hükme ilişkin olduğunu ihtiva eden süre belgesi verilir (Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile

Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik md. 138). Adli para cezaları için muhataba ödeme emri gönderilir.[402]

İnfaz bürosunda görevli savcı, aynı adliyeden gelen mahkeme kararları için düzenlenen ceza fişlerini[403] kontrol edip inceledikten sonra imzalayıp mahkemesine ve Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne gönderir. İnfazın tamamlanması halinde yerine getirme fişi[404] düzenlenir. Herhangi bir sebeple infazın durdurulması ve ilamın mahkemeye geri gönderilmesi durumda ise tali karar fişi[405] düzenlenir.

İnfaz hâkimliği, incelemekte olduğu şikâyetler hakkında karar vermeden önce infaz bürosunda görevli savcıların yazılı görüşünü alır. İnfaz savcıları infaz hâkimliğince verilen kararlara karşı kanun yollarına başvurma yetkisine sahiptir (İnfaz Hâkimliği Kanunu[406] md. 6).

İlamat ve infaz bürosu, mahkemelerden gelen denetimli serbestlik tedbiri kararlarının denetimli serbestlik müdürlüklerine iletilmesini sağlar. Bu kapsamda adli kontrol kararları ya da ilam niteliğindeki denetimli serbestlik tedbirleri öncelikle ilamat ve infaz bürosuna iletilmektedir.

1.5.1.1.6. Muhabere Büroları

Muhabere bürosu, başsavcılık bünyesindeki diğer büroların görev alanına girmeyen işlemlerin yürütüldüğü bürodur. Bu nedenle büro torba niteliğinde olup büronun yürüttüğü işlemler çeşitlilik göstermektedir. Büro yine savcı denetiminde olup işlem ve yazışmalar muhabere defterine kaydedilir (Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik md. 127).

---

[402] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 764-765.

[403] Ceza Fişi: Türk mahkemelerince verilerek kesinleşen, disiplin cezaları, sırf askerî suçlar ve tazyik hapsi ile idarî para cezası dışında kalan ceza mahkûmiyetleri, fer'i cezalar ve güvenlik tedbirlerinin adlî sicile bildirimi için düzenlenecek fiştir(Adli Sicil Yönetmeliği md. 3).

[404] Yerine Getirme Fişi: Hürriyeti bağlayıcı cezalar ile para cezalarının infaz edildiğini, fer'i cezalarda, güvenlik tedbirlerinde sürenin bittiğini, para cezalarının hürriyeti bağlayıcı cezaya çevrildiği hallerde infazın bittiğini bildiren fiştir(Adli Sicil Yönetmeliği md. 3).

[405] Tâli Karar Fişi: Ceza fişiyle adlî sicile bildirilmiş olan hüküm ve kararlarda değişiklik yapan kararlar ile etkin pişmanlık, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının bildirileceği fiştir(Adli Sicil Yönetmeliği md. 3).

[406] R.G. 23.05.2001, 24410.

Adalet Bakanlığı ve HSK ile yapılan yazışmalar, hâkim, savcı, avukat ve en üst dereceli kolluk amirleri hakkında yapılan araştırma, inceleme veya soruşturmalar için ayrı muhabere kaydı tutulur (Yön. md. 127/son). Bu muhabere kaydı "Bakanlık muhabere" olarak adlandırılır. Bakanlık muhabere bürosu, muhabere bürosundan ayrı şekilde teşkilatlanmaktadır.

1.5.1.1.7. UYAP-Bilgi İşlem Birimi

Adliyede bulunan başsavcılık ve mahkemelerin bütün işlemleri UYAP otomasyon sistemi üzerinde yapılmak zorundadır. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesinin (BİDB) 124/1 sayılı Genelgesi ile bu zorunluluk bütün adli teşkilata iletilmiştir. Türk adli teşkilatının tamamen dijital bir arşivleme şeklindeki yapılanması bu otomasyon sistemini önemli kılmaktadır. Bu nedenle her adliyede bu konu hakkında teknik sorumlular ve bu işlerden sorumlu bir savcının "UYAP Birim Sorumlusu" olarak görevlendirilmesi gerekmektedir(Bkz. 124/1 sayılı Genelge). Genelge'den anlaşılacağı üzere UYAP ve diğer teknik işlemler başsavcılığın yönetim ve kontrolü altındadır. Sadece teknik kısım itibariyle değil donanımın satın alınması konusunda da bu birim yetkilidir. Bilgi güvenliği konusunda zafiyete neden olunmaması için bu birimden sorumlu olacak savcının yeteri düzeyde bilişim konusunda bilgi sahibi olması yararlı olacaktır.

1.5.1.2. İstinaf Mahkemeleri Nezdindeki Teşkilatlanma

Bir kanun yolu olarak mevzuatımıza giren istinaf denetimi, bölge adliye mahkemeleri tarafından yerine getirilmektedir. Bölge adliye mahkemeleri, adli yargı ikinci derece mahkemeleridir. Bölge adliye mahkemeleri başkanlık, başkanlar kurulu, daireler, başsavcılık, adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşur (5235 s. Kanun md. 26). Başsavcılık kurumu, başsavcı ve savcılardan oluşur. Savcılardan en kıdemlisi başsavcı vekili olarak görev yapar (5235 s. Kanun md. 30). Bölge adliye mahkemeleri başsavcılığı; mahkeme yanında yer alan bir savcılıktır. İlk derece mahkemeleri nezdindeki savcılıklar üzerinde bir hiyerarşiye sahip değildir. [407] Yerel

[407] Fransa'da bölge adliye mahkemesi başsavcısı, aynı zamanda yargı çevresinde bulunan yerel mahkemelerdeki savcıların amiri konumundadır. Daha fazla bilgi için bkz. Rada Smedovska ve Francois Falletti, "Report on the Prosecution Service in France", **Promoting Prosecutorial**

mahkemelerdeki başsavcılık teşkilatı, yetki bakımından istinaf savcılığından daha ileri konumdadır. Kolluğa talimat verme, soruşturmayı yönetme gibi geniş yetkilere sahiptir. Oysa istinaf savcılığının böyle bir yetkisi bulunmamaktadır.[408]

Başsavcının görevleri, başsavcılık makamını temsil etmek, savcılık kurumunun verimli çalışmasını sağlamak, duruşmalara katılmak, gerektiğinde kanun yollarına başvurmak, daireler arasındaki içtihat farklılığını gidermek amacıyla başkanlar kuruluna başvurmak, savcılar hakkında hâl kâğıdı düzenlemek, savcılar, müdürler ve personel üzerinde gözetim ve denetim yetkisini kullanmak, ilgili personel hakkında disiplin soruşturması işlemlerini yürütmek, komisyona üye olarak katılmaktır (5235 s. Kanun md. 31,40). [409] Savcıların görevleri, duruşmalara katılmak, kanun yollarına başvurmak, başsavcının vereceği işleri yapmaktır (5235 s. Kanun md. 41).

1.5.1.3. Temyiz Mahkemesi Nezdindeki Teşkilatlanma

Yargıtay; başkanlık, daireler, başsavcılık ve idari birimlerden oluşur (Yargıtay Kanunu [410] md. 2). Yargıtay nezdinde ayrı bir başsavcılık makamı mevcuttur. Başsavcılığın, taşra savcıları üzerinden herhangi bir hiyerarşik yetkisi bulunmamaktadır.[411] Mahkeme yanında bir başsavcılıktır. Başsavcılık kurumunda; başsavcı, başsavcı vekili, başsavcı başyardımcısı ile başsavcı yardımcıları bulunur. Başsavcı ve başsavcı vekili Yargıtay Büyük Genel Kurulunun, kendi üyeleri içinden seçim sonucu ile belirleyeceği adaylar arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.

Accountability, Independence and Effectiveness, (175-210), Open Society Institute, Sofia 2008, s. 178.

[408] Hatta protokol sıralamasında ilk derece mahkemesindeki başsavcı, istinaf başsavcısına göre önceliklidir. Bkz. 05.05.2012 tarihli ve 28283 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ulusal ve Resmi Bayramlar İle Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği.

[409] Bölge adliye mahkemesindeki başsavcılık; temsil bakımından mahkeme başkanlığına göre ikinci planda yer almaktadır. Zira mahkemeyi temsil yetkisi mahkeme başkanına verilmiştir. İlk derece mahkemelerinde ise temsil başsavcılık tarafından yürütülmektedir. Mahkeme başkanı; yargı erkini temsil etme bakımından ayrıcalıklı bir konumdadır. Yerel mahkeme başsavcısı, protokolde bölge adliye mahkemesi başkanına göre önceliklidir. Bkz. Ulusal ve Resmi Bayramlar ile Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği.

[410] R.G. 08.12.1983, 17953.

[411] Fransa'da Yargıtay nezdindeki başsavcılığın, yerel savcılıklar üzerinde herhangi bir hiyerarşik yetkisi bulunmamaktadır. Adalet Bakanının hiyerarşisi altındadır. Bkz. Smedovska ve Falletti, "Report on the Prosecution Service in France", s. 182.

Yargıtay başsavcısının görevleri, başsavcılığı temsil etmek, Anayasa Mahkemesinde iddia makamını temsil etmek, Ceza Genel Kurulundaki duruşmalara katılmak, siyasi partilerin tüzük ve programlarını, kurucularının hukuki yönden incelemek, başsavcılığın verimli ve düzenli çalışmasını sağlamak, savcılar hakkında hal kâğıdı düzenlemektir (Yargıtay Kanunu md. 27). Yargıtay başsavcı vekilinin görevleri; başsavcının tüm görevlerini yerine getirmek, başsavcının talimatlarını ifa etmek, Yargıtay Büyük Genel Kurulu ile Ceza Genel Kurulundaki içtihatların birleştirilmesi müzakerelerine katılıp oy kullanmaktır. (Yargıtay Kanunu md. 27). Başsavcı yardımcılarının görevleri; tebliğname düzenlemek, karar düzeltme ve itiraz yoluna başvurmak, başsavcının talimatlarını yerine getirmektir (Yargıtay Kanunu md. 28).

1.5.2. Adli Yargı Dışındaki Savcılık Kurumları

1.5.2.1. Anayasa Yargısında Savcılık Kurumu

Anayasa yargısı, yasaların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimidir.[412] 1982 Anayasası'nın 148'inci ve 6216 s. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun (AMKYUK)'un[413] 3'üncü maddeleri uyarınca bu görev Anayasa Mahkemesine aittir. Anayasa Mahkemesinin yasa denetimi esnasında, bu denetime eşlik eden veya görüş bildiren bir savcılık kurumu ve mekanizması bulunmamaktadır. Savcılık görevi siyasi partiler ile ilgili davalarda ve Yüce Divan sıfatı ile bakılan davalarda söz konusu olmaktadır.[414]

1.5.2.1.1.Yüce Divan

Anayasa Mahkemesi bazı üst düzey kamu görevlilerini görev suçlarından dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılama yetkisine sahiptir.[415] Bu yargılama bir kamu

---

[412] İbrahim Kaboğlu, **Anayasa Yargısı**, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s. 11.

[413] R.G. 03.04.2011, 27894.

[414] İspanya Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerinde görüş sunan bir savcılık kurumu bulunmaktadır. Council of Europe-Consultative Council of European Prosecutors(CCPE), **"Questionnaire with a view of the preparation of Opinion No. 7 on the management of the means of the prosecution services Replies from Spain",** Strasbourg 2012, s. 34, https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/Spanish_prosecution_Service_English.pdf?idFile=5bbc6fc3-591f-47cf-9dc2-c13b3faf01ab (24.08.2017).

[415] Belirtilen üst düzey yetkililer; Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Bakanlar Kurulu üyeleri, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyeleri, Başsavcıları, Cumhuriyet Başsavcıvekili, Hâkimler ve Savcılar

davasının açılması ile başlamaktadır. Anayasa'da sınırlı olarak sayılan kişiler için farklı savcılık mekanizmaları bulunmaktadır. TBMM'nin ya da bir yüksek mahkemenin bu konudaki fonksiyonu çeşitlilik göstermektedir.

1982 Anayasası'na göre TBMM üye tamsayısının nitelikli çoğunluğunun teklifi ve kararıyla Cumhurbaşkanı suç ithamı ile Yüce Divana sevkedilebilir (Anayasa md. 105). Bundan sonraki yargılama, TBMM'nin isnadı ile bağlı olmaksızın Yüce Divana aittir. Yüce Divanda iddia makamı Yargıtay başsavcısı veya başsavcıvekili tarafından temsil edilir (1982 Anayasası md. 148/8.).[416]

Yüksek mahkemelerin başkan ve üyelerinin görev suçları nedeniyle Yüce Divana gönderilmesi için bu kurumların kendi içinde yer alan kurullar veya belirli bir olayı incelemek üzere oluşturulan geçici kurulların kararı gereklidir.[417] Kurullar da sahip oldukları yetkiler bakımından savcılık benzeri bir fonksiyonu yerine getirmektedirler.

1.5.2.1.2. Siyasi Partiler ile İlgili Davalar

Demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olarak tarif edilen siyasi partiler ile ilgili kapatma ve devlet yardımından yoksun kılma yaptırımı verme yetkisi Anayasa Mahkemesine tanınmıştır (1982 Anayasası md. 68-69, 2820 sayılı Kanun md. 98, 6216 sayılı AMKYUK md. 3/1.d.). Siyasi partilerin kapatılması davasını açmakla görevli olan kurum Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığıdır. Kapatma davası bir iddianame ile açılır.[418] Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, iddianameye esas teşkil edecek olayların araştırılması, soruşturulması ve davanın açılması bakımından; Cumhuriyet savcılarına tanınan bütün yetkilere sahiptir. Kapatma davasında iddia makamı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından temsil edilmektedir (2820 s. Kanun md. 98).

Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyeleri, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanıdır.

[416] Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 8.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2004, s. 318.

[417] M. Yasin Aslan, " 'Yüce Divan' Olarak Anayasa Mahkemesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 82, 2009, s. 8.

[418] Bkz. Anayasa Mahkemesi, T. 30.07.2008, E.2008/1, K. 2008/2 (**R.G**., 28/10/2008, 27034.)

Siyasi partiler ile ilgili davalarda; yapılan soruşturma, düzenlenen iddianame ve iddia makamının muhakeme esnasında temsili birer savcılık faaliyetidir. Adli yargıdaki savcılık kurumu ile paralellik göstermektedir.

1.5.2.2. İdari Yargıda Savcılık Kurumu

Tek yanlı olarak kamu gücünü kullanan idare, tesis ettiği işlem ve eylemlerini kamu yararı ilkesine dayandırmaktadır. Tekel niteliğindeki bu gücü kullanan idarenin yapmış olduğu her işlem ve eylemin kanuna, hukuka uygun olduğu düşünülemez. Toplumda bir takım sonuçlar doğuran bu irade, bazen bireyi memnun etmeyebilir. Kişi öncelikle işlemi veyahut eylemi gerçekleştiren idareye başvurup söz konusu işlem ya da eylemin geri alınmasını talep eder. İdare yaptığı işlemi yerinde görüp kendisine ulaşan talebi reddettiği takdirde yargı yoluna başvurulur. Birey ile kamu arasındaki uyuşmazlığı çözmeye yetkili olan hukuk dalı, idari yargılama hukukudur.[419]

İdari yargının ilk derece ve istinaf mahkemelerinde olmamakla birlikte Danıştayda savcılık kurumu mevcuttur.[420] Bu kuruma kanun sözcüsü demek daha yerinde olacaktır.[421] Zira ne idareyi ne de iddia makamını temsil eden savcılık, uyuşmazlık konusunu çözmeye çalışan davada hukukun ne söylediğini dile getiren mekanizmadır.[422] Danıştay savcılığı 669 s. Şûrayı Devlet Kanunu[423] ile oluşturulmuştur. Kanun'da savcı için müddeiumumi ifadesi kullanılmıştır.[424] 4904 s. Kanun'da[425] kanun sözcülüğü, 521 s. Danıştay Kanunu'nda[426] kanun sözcüsü, 2461 s. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'nda[427] savcı, 2575 s. Danıştay

[419] Zehreddin Aslan,"Türk İdari Yargı Sisteminde Re'sen Araştırma İlkesi", **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S. 23-24, Ekim 2000-Mart 2001, s. 53.
[420] Fransız İdari Yargı sisteminde "hükümet komiseri" tabiri tercih edilmektedir. Bkz. Gürsel Kaplan, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin İlgili Kararları Çerçevesinde Fransız Devlet Şûrası Nezdindeki 'Hükümet Komiseri' Hakkında Kısa Bir Değerlendirme", **Halûk KONURALP Anısına Armağan**, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 979.
[421] Abbas Gökçe, "Danıştay Kanunsözcülüğü ve Varoluş Nedenleri", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 6, 1975, s. 842.
[422] Şeref Gözübüyük, **Yönetsel Yargı**, 15. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s. 347.
[423] R.G. 07.12.1925, 238.
[424] Gürsel Kaplan, " 'Danıştay Savcısının Düşüncesi'nin Taraflara Bildirilmemesi Adil Yargılanma Hakkını İhlâl Eder mi?", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 81, 2009, s. 8.
[425] R.G. 01.06.1946, 6322.
[426] R.G. 31.12.1964, 11896.
[427] R.G. 14.05.1981, 17340.

Kanunu'nda [428] ve 1982 Anayasası'nda savcı ibaresi kullanılmıştır. [429] 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 3/1.b/2 maddesine göre idari yargıda savcı; Danıştay savcıları ile Adalet Bakanlığı merkez kuruluşunda idari görevlerde çalışan savcıları ifade etmektedir.

Savcılar, başsavcının hazırladığı iş bölümüne göre görev yapar. Uyuşmazlığın hangi doğrultuda çözüme bağlanması gerektiğini belirtip daire veya kurula yardımcı olurlar. Savcılar düşüncelerini duruşmada sözlü olarak diğer hallerde ise yazılı olarak ifade eder.[430] Danıştay savcısının, beyan ettiği mütalaa aksine verilen kararlara karşı, başvurulabileceği bir kanun yolu bulunmamaktadır. Bu husus, savcılığın işlevsiz olduğu yönünde eleştirileri de beraberinde getirmektedir.[431]

1.5.2.3. Askeri Yargıda Savcılık Kurumu

Askeri yargılama hukuku ülkemizde uzun süre boyunca uygulanmıştır. Askeri ceza muhakemesi hukukunda; ceza mahkemeleri ve savcılıklar görev yapmaktaydı. Askeri Yargıtay da temyiz mahkemesi niteliğindeydi.[432] Yine askeri idari yargılama hukukunda ise tek mahkeme olan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi vardı ve anılan Mahkeme nezdinde savcılar bulunmaktaydı.

6771 sayılı Kanun[433] ile Anayasa'nın askeri yargıyı düzenleyen 145, 156 ve 157'nci maddeleri kaldırılmıştır. Böylelikle yargılamada tek yetkili merci sivil mahkemeler ve savcılık olmuştur. Anayasa değişikliği ile askeri mahkemeler ve savcılıklar; soruşturma ve kovuşturmaları sivil birimlere devretmiştir. TBMM'nin, Anayasa değişikliğinden sonraki 6 ay içinde gerekli uyum yasalarını çıkarması gerekmektedir (Any. Geçici Madde 21).

---

[428] R.G. 20.01.1982, 17580.

[429] Zuhal Bereket ve Selami Demirkol, "İdari Yargıda Savcılık Kurumu İdarenin Yargısal Denetiminde Etkinliğin Sağlanması Yolunda Somut Bir Öneri", **Danıştay Dergisi**, S. 90, 1996, s. 38-39.

[430] Halil, Kalabalık, **İdari Yargılama Usulü Hukuku Mevzuat ve Soru İlaveli**, 2. Baskı, Değişim Yayınları, İstanbul 2006, s.191.

[431] Zehra Odyakmaz, "İdari Yargı", Serkan Ağar(Ed.), Oğuzhan Güzel(Ed.), Mehpare Çaptuğ(Ed.), **İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 30. Yılında İdari Yargı Sempozyumu(9 MART 2012**), (86-95), Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2012, s. 91.

[432] İspanya'da merkezi Madrid'de bulunan askeri savcılık, ülke çapında yetkilidir. Bkz. Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd.

[433] R.G., 11.02.2017, 29976.

1.5.2.4. Sayıştayda Savcılık Kurumu

Sayıştay, Anayasa'nın yargı ile ilgili bölümünde yer almasına rağmen yüksek mahkemeler arasında düzenlenmemiştir. Sayıştay; merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderlerini, mallarını TBMM adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.[434] Vergi, benzeri mali yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasındaki uyuşmazlıklarda Danıştay kararları esas alınır (1982 Anayasası md. 160/2). Sayıştayın yargı organı olup olmadığı tartışmalı olup baskın olan ve kabul gören görüş, Sayıştay'ın bir yargı organı olmadığı yönündedir.[435] Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği kararlarında bu görüşü kabul etmiştir.[436] Ancak Anayasa Mahkemesi son kararlarında[437] Sayıştayın bir hesap yargısı organı olduğunu belirtmiştir.[438]

Sayıştay nezdinde başsavcı ve savcılardan oluşan bir başsavcılık kurumu bulunmaktadır. Sayıştay'ın bir yargı organı olduğu yönündeki tartışmalar bir yana, bu anayasal organ nezdindeki savcılık kurumu adli yargıdaki savcılık kurumundan tamamen farklıdır. Sayıştay savcılığının sahip olduğu görev ve yetkiler idari yargıdaki savcılık kurumundan daha ileri boyuttadır. Özellikle başsavcının, ilamların infazını takip etmesi, soruşturma altındaki memurlarla ilgili süreci izlemesi, temyiz ile ilgili söz sahibi olması önemli fonksiyonlardır. Ancak yine de adli yargıdaki savcılık kurumundan farklı bir yapı ve işleve sahiptir.

---

[434] Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri 6085 s. Sayıştay Kanunu(R.G. 19.12.2010, 27790) ile düzenlenmiştir.

[435] Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 161.

[436] Anayasa Mahkemesi, T. 20.11.1996, E. 1996/58, K. 1996/48 (**R.G.**, 06.11.1997, 23162).

[437]" Sayıştayın sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlama görevi yönünden yargısal bir faaliyet icra ettiği ve bu çerçevede verilen kararların maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden yargı kararı niteliğinde olduğu, kesin hüküm vermesi nedeniyle bunu sonuçsuz veya etkisiz kılacak şekilde gerek idari gerekse yargısal makamlar nezdinde herhangi bir karar alınmasının söz konusu olamayacağı sonucuna ulaşılmaktadır." Anayasa Mahkemesi, T. 27.12.2012, E. 2012/102, K. 2012/207 (**R.G.**, 02.04.2013, 28606-Mükerrer).

[438] Recai Akyel, "Bir Hesap Yargısı Olarak Sayıştay", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 23 Ekim 2015, s. 10.

1.6. CUMHURİYET SAVCILIĞI MESLEĞİNE ATANMA KOŞULLARI

1.6.1.Genel Olarak

Savcılık mesleğine atanma koşullarının incelenmesi savcı adaylığı sürecinin incelenmesini de gerekli kılmaktadır. Savcı olarak atanmak isteyen kişi 2802 s. HSK'da sayılan şartları taşımak, yazılı ve sözlü sınavda başarılı olmak kaydıyla adaylık adı verilen bir süre boyunca eğitime tâbi tutulur.[439] Kişi adaylık süresi boyunca savcı sıfatına sahip olmayıp 657 s. Devlet Memurları Kanunu'na tabidir. Savcılık mesleğine geçişe ilişkin temel kural belli bir süre aday olunması ve sonrasında ise Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından uygun görülmek kaydıyla atamaya tabi tutulması şeklinde iken bu uygulamanın bir takım istisnaları bulunmaktadır. Hukuk alanında profesör veya doçent olan kimseler adaylık sürecine tabi tutulmadan HSK tarafından savcı olarak atanabilirler. Savcı olarak görev yapmakta iken istifa eden veya emekli olan kişiler, talebi üzerine yeniden mesleğe kabul edilebilirler. Bu konuda karar verme yetkisi HSK'ya aittir.

[439] Eğitim süreci hakkında geniş bilgi için bkz. http://www.taa.gov.tr (28.06.2016).

1.6.2. Savcı Adaylığına Atanmak için Gereken Koşullar

1.6.2.1.Türk Vatandaşı Olmak

2802 s. HSK'nın 8/1.a maddesine göre savcı adaylığına atanabilmede öncelikli şart Türk vatandaşı olmaktır. Ulus devletin bir sonucu olarak[440] kişiyi devlete bağlayan hukukî ve siyasî bir bağ [441] şeklinde tarif edilen vatandaşlık statüsü, 1982 Anayasası'nın 66'ncı maddesinde, "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür."[442] biçiminde yer almıştır.[443] Mevzuatta yer alan "Türk" ibaresi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olmayı ifade etmektedir.[444] Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)'e göre savcılık mesleğine atanmak için vatandaşlık şartı aranması ayrımcılık değildir.

Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığından çıkanlara birtakım haklar verilmektedir. Türkiye'deki işlemlerinde kolaylık sağlaması için kendilerine Mavi Kart verilmektedir (5901 s. Kanun md. 28/6). Bu şekilde vatandaşlıktan çıkanların savcı olabilmeleri mümkün değildir. Çünkü Mavi Kart sahibi olsalar da bu kişilerin kamu hukuku rejimine tabi olarak asli ve sürekli bir kamu hizmeti görevinde bulunmaları yasaklanmıştır (5901 s. Kanun md. 28/3). Türk vatandaşlığının yanısıra başka ülke vatandaşlığı da bulunan kişilerin savcı olabilmeleri konusunda yasaklayıcı

---

[440] Vahap Coşkun, **Ulus Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu**, Liberte Yayınları, Ankara 2009, s. 295.

[441] Erdoğan Göğer**,** "Çifte Vatandaşlık", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 44, S. 1-4, 1995, s. 127, Neşe Baran Çelik, "Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 130, 2017, s. 358.

[442] Anayasa'nın 66'ncı maddesinin gerekçesi, "Vatandaşlık önemli bir bağdır. Bu bağın önemini ve niteliğini belirtme bakımından maddenin başlığı olan 1961 Anayasasındaki 54 üncü maddenin vatandaşlık başlığı "Türk vatandaşlığı" haline getirilmiştir. Bu suretle vatandaşlık bağı ile Devlete bağlı olan herkes deyiminden Türk vatandaşlık bağı ile Devlete bağlı olan herkes Türk vatandaşıdır denmek istenmiştir. Bu şekilde vatandaşlık bağının Türklüğü kazandırmada daha kuvvetli bir bağ olduğu vurgulanmak istenmiştir." şeklindedir. Mehmet Akad ve Abdullah Dinçkol, **1982 Anayasası Madde Gerekçeleri ve İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları**, Alkım Yayınevi, İstanbul 1998, s. 313.

[443] 5901 s. Türk Vatandaşlığı Kanunu'un 3/1.ç. maddesindeki tanım; "Türk vatandaşı: Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişiyi….ifade eder." şeklindedir.

[444] "Anayasamız, Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi Türk sayan birleştirici ve bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışına sahiptir…. Bu bağlamda Anayasa'ya göre, Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin hangi etnik gruptan olursa olsun Türk sayılması onun etnik kimliğini inkâr anlamında değil, devletine "Türk Devleti", ulusuna "Türk Ulusu" ve ülkesine "Türk Vatanı" denen ve toplum yapısında çeşitli etnik gruplar bulunan ülkede bütün vatandaşlar arasında eşitliğin sağlanması ve çoğunluk içinde bulunan etnik grupların azınlığa düşmesini önleme amacına yöneliktir." Anayasa Mahkemesi, T. 13.03.2003, E. 1999/1, K. 2003/1 (**R.G**., 19.07.2003, 25173) Vatandaşlık şartı diğer ülkelerde de uygulanmaktadır. Fransa için bkz. Errera, "The Recruitment, Training, Evaluation, Career and Accountability of Members of the Judiciary in France", s. 49.

bir hüküm yoktur. Kanımca, herhangi bir sakınca bulunup bulunmadığı hususunun arşiv araştırması ile tespit edilip bu bilgiler ışığında mülakat heyeti tarafından karar verilmesi uygun olacaktır.

1.6.2.2.Yaş Kriteri

2802 s. HSK'nın 8/1.b maddesine göre savcı adaylığı yazılı sınavına başvuracak olan hukuk mezunu kişilerin, sınavın yapıldığı tarih itibariyle otuz beş yaşını doldurmamış olmaları gerekmektedir. Savcı adayı olmanın olağan sürecini belirten bu hüküm dışında, avukatlık yapıp savcı adayı olmak isteyenler hakkında ayrı bir hüküm bulunmaktadır. Mesleklerinde en az 3 yıl çalışmış avukatların kendi aralarında yapılacak giriş sınavının yapıldığı yılın Ocak ayının son günü itibariyle kırk beş yaşını doldurmamış olmaları gerekmektedir (HSK md. 8/1.k).

1.6.2.3. Hukuk Fakültesi Mezunu Olmak

2802 s. HSK'nın 8/1.c maddesine göre savcı adayı olabilme şartlarından bir diğeri hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye'deki hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmaktır.[445]

1.6.2.4. Kamu Haklarından Yasaklı Olmamak

2802 s. HSK'nın 8/1.d maddesine göre savcı adayı olabilmek için kamu haklarından yasaklı olmamak gerekir. Kamu haklarından yasaklılık, mahkeme kararı ile hükmedilen bir güvenlik tedbiri, bir hak yoksunluğudur. Bu hak yoksunluğuna ilişkin temel düzenleme, TCK'nın 'Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma' başlıklı 53'üncü maddesidir.[446]

---

[445] Ülkemizde 4 yıl olan hukuk eğitimi diğer ülkelerde daha uzun süreli olabilmektedir. Diğer ülke örnekleri için bkz. Haluk Tandoğan, "Almanya'da Hukukçuların Yetiştirilmesi Sistemi ve Bunda Yapılması Düşünülen Reform", **Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.19, S.1, 1962, s. 461.

[446] TCK'nın 53'üncü maddesinin gerekçesi; "İşlediği suç dolayısıyla toplumda kişiye karşı duyulan güven sarsılmaktadır. Bu nedenle, suçlu kişi özellikle güven ilişkisinin varlığını gerekli kılan belli hakların kullanmaktan yoksun bırakılmaktadır. …Ancak, bu hak yoksunluğu süresiz değildir. Cezalandırılmakla güdülen asıl amaç, işlediği suçtan dolayı kişinin etkin pişmanlık duymasını sağlayıp tekrar topluma kazandırılması olduğuna göre, suça bağlı hak yoksunluklarının da belli bir süreyle sınırlandırılması gerekmiştir. Bu nedenle, madde metninde söz konusu hak yoksunluklarının mahkûm olunan cezanın infazı tamamlanıncaya kadar devam etmesi öngörülmüştür. Böylece, kişi

Kasıtlı bir suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm olan kişi hakkında ayrıca TCK'nın 53'üncü maddesinde yer alan güvenlik tedbirlerine de hükmedilir. Yeni ceza adaleti sisteminde hak yoksunlukları süresiz değildir. Madde gerekçesinde; "*Bu sistemde süresiz bir hak yoksunluğu söz konusu olmadığı için yasaklanmış hakların geri verilmesinden artık söz edilemeyecektir."* şeklinde belirtilmiştir. Hapis cezasının infazının tamamlanması ile birlikte hak yoksunlukları da sona ereceğinden eski düzenlemede yer alan memnu hakların iadesi şeklinde bir mekanizmaya gerek görülmemiştir.[447] Ancak TCK dışındaki kanunlarda yer alan hak yoksunlukları yüzünden bu konuda yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur.[448] Herhangi bir mahkeme tarafından kamu haklarından yasaklanmamış olan kişi savcı adaylığına başvuru hakkına sahiptir.

1.6.2.5. Askerlik Şartı

Savcı adayı olabilmek için askerlik ile ilgili şart 2802 s. HSK'nın 8/1.f maddesinde "*Askerlik durumu itibariyle askerlikle ilgisi bulunmamak veya muvazzaflık hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya yedeğe geçirilmiş olmak*" şeklinde düzenlenmiştir. Kadınlar ve askerlikten bağışık olanlar bu hükümden muaftır. Ülkemizdeki kamu görevi üstlenmede, askerlik koşulunun bir şart olarak arandığı görülmektedir.

1.6.2.6. Sağlık Kriteri

Savcı olması beklenen savcı adayının, görevini verimli bir şekilde ifa edebilmesi için gerek ruhi gerekse fiziki manada sağlıklı olması şarttır. Bu gereklilik 2802 s. HSK'nın 8/1.g maddesinde, "Hâkimlik ve savcılık görevlerini sürekli olarak yurdun her yerinde yapmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı veya sakatlığı, alışılmışın dışında çevrenin yadırgayacağı şekilde konuşma ve organlarının hareketini

---

mahkûm olduğu cezanın infazının gereklerine uygun davranarak bunun tamamlanmasıyla kendisinin tekrar güven duyulan bir kişi olduğu konusunda topluma da bir mesaj vermektedir." şeklindedir. Bkz. İzzet Özgenç, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi Genel Hükümler**, 3. Baskı, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 676**.**

[447] Ali Parlar ve Muzaffer Hatipoğlu, **5237 Sayılı TCK'da Özel ve Genel Hükümler Açısından Ağır Ceza Davaları Madde Açıklamaları Yargıtay Ceza Genel Kurul ve Özel Daire Kararları**, Adalet Yayınları, Ankara 2007, s.1313.

[448] Çetin Arslan, "Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.56, S. 4, 2007, s. 4, Özgenç, s. 683.

kontrol zorluğu çekmek gibi özürlü durumları bulunmamak" şeklinde düzenlenmiştir. Adaylığa atanmadan önce sağlık raporu ibrazı mecburidir. Mesleğin icrası sırasında savcının ruhsal veya fiziksel bir rahatsızlığının bulunup bulunmadığı takip edilmektedir (2802 s. HSK md. 44).

1.6.2.7. Yakışıksız Tutum ve Davranışlar

2802 s. HSK'nın 8/1.j maddesinde; "Hâkimlik ve savcılık mesleğine yakışmayacak tutum ve davranışlarda bulunmamış olmak" şeklinde bir şart hüküm altına alınmıştır. Bu şart belirsiz bir nitelik arz etmektedir. Aşırı boyuta varan içki ve kumar düşkünlüğü bu hâle örnek olarak gösterilmektedir. Bu tür durumların tespiti arşiv araştırması ile mümkündür. [449]

1.6.2.8. Hükümlülük, Soruşturma ya da Kovuşturma Altında Bulunmama

2802 s. HSK'nın 8/1.h maddesinde "*Taksirli suçlar hariç olmak üzere, üç aydan fazla hapis veya affa uğramış olsa bile Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suçtan veya kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından dolayı hükümlü bulunmamak veya bu suçlardan veya taksirli suçlar hariç olmak üzere üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir fiilden dolayı soruşturma veya kovuşturma altında olmamak*" gerektiği hüküm altına alınmıştır.

1.6.2.8.1. Hükümlü Olma Durumu

Taksirli suçtan dolayı mahkûm olunan cezanın türü ve miktarı ne olursa olsun savcı adayı olmaya engel değildir. Kasıtlı bir suçtan dolayı alınan 3 aydan fazla hapis cezası, savcı adayı olmaya engeldir. Şayet hükmedilen kısa süreli hapis cezası TCK'nın 50'inci maddesinde yer alan seçenek yaptırımlara çevrilmiş ise maddenin 5'inci fıkrasına göre uygulamada asıl mahkûmiyet çevrilen adli para cezası veya

[449] Araştırmanın kapsamı için bkz. Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği md. 11.

seçenek tedbirdir. Hapis cezası bulunmadığından söz konusu yaptırım savcı adayı olunmasına engel değildir.

Hapis cezasının ertelenmesi TCK'nın 51/8'inci maddesi uyarınca bir infaz biçimidir. Kasıtlı bir suçtan dolayı üç aydan fazla nitelikte hapis cezasına mahkûm olup cezası ertelenen ve kesinleşen kişi de savcı adayı olamayacaktır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde ise ortada açıklanan bir hüküm bulunmadığından askıdaki hükmün sonuç doğurması kabul edilemez (CMK md. 231/5).[450]

Devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyet kırıcı suçlar veya kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma suçları affa uğramış olsalar bile kamu görevine engel niteliğindedir. Yüz kızartıcı suç[451] kavramı mevzuatımızın birçok düzenlemesinde[452]yer almasına rağmen ne anlaşılması gerektiği hususunda bir hüküm bulunmamaktadır.[453] Maddedeki suçlar sınırlı olup "gibi" edatından hareketle bu suçlara benzer suçların eklenmesi yoluna gidilemez.[454] Şeref ve haysiyet kırıcı suç kavramının mevzuatta herhangi bir tanımı bulunmayıp yargı mercileri tarafından

[450] Mustafa Artuç, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", Adem Sözüer(Ed.), **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. 1, İstanbul 2015, s. 171.

[451] Konu hakkındaki açıklamalar için bkz. İsmail Malkoç, "Kanunlarımızda Yüz Kızartıcı Suç Kavramı", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 4, 1989, s. 586.

[452] Örnekler için bkz. 1982 Tükiye Cumhuriyeti Anayasası md. 76, 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu md. 36, 50, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu md. 11, 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun md. EK 1, 4458 sayılı Gümrük Kanunu md. 227, 4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun md. 4, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu md. 8 vb.

[453] Selami Turabi, "Hukukumuzda Yüz Kızartıcı Suç Kavramı ve Bir Öneri", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 19, Ağustos 2012, s. 157.

[454] Malkoç, "Kanunlarımızda Yüz Kızartıcı Suç Kavramı", s. 597.

yorumlanmaktadır.[455] Yine burada da "gibi" edatından hareketle bir takım suçların bu kapsama alınması mümkün değildir.[456]

Affa uğramış olsalar bile ifadesinden, belirtilen suçları işleyip ceza alan bir kişinin ömür boyu bir takım hak yoksunluklarına maruz kalacağı şeklinde bir sonuç çıkmaktadır. Genel ve özel affın sonuçları, TCK'nın 65'inci maddesinde düzenlenmiş olup 1982 Anayasası'nın 87'nci maddesine göre genel veya özel af konusunda düzenleme yapma yetkisi TBMM'ye aittir. Cumhurbaşkanı Anayasa'nın 104'üncü maddesi uyarınca; sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya kaldırma yetkisine sahip olup özel af yetkisine sahiptir. Af, hukuki manada kamu davasını düşüren veya kesinleşmiş cezayı bütün kanuni neticeleri ile ortadan kaldıran, bazen de cezanın kısmen ya da tamamen infazını engelleyen bir yasama veya yürütme faaliyetidir.[457] TCK'nın 65'inci maddesinde de belirtildiği üzere genel af neticesinde hükmolunan bütün cezalar neticeleri ile birlikte ortadan kalkar.

Adli Sicil Kanunu'na[458] göre adli sicil ve arşiv olmak üzere ikili bir kayıt depolama sistemi bulunmaktadır. Kanun'un 4'üncü maddesi uyarınca, Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükümleri adli sicile kaydedilir. Adlî sicildeki bilgiler, cezanın veya güvenlik tedbirinin infazının tamamlanması, ceza mahkûmiyetini bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme veya etkin pişmanlık, ceza zamanaşımının dolması, genel af halinde Adalet Bakanlığı Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce

[455] "4455 sayılı yasa. 1. maddesinde affın kapsamını belirlerken, bazı suçları tek tek saymış, bazılarını ise "şeref ve haysiyet kırıcı suçlar" ibaresi altında belirlemiştir…..Ancak "şeref ve haysiyet kırıcı suç" Türk Ceza Kanununda yer almadığından, bir fiilin bu nitelikte olup olmadığını takdir, yargı yerine aittir.…devlet memurlarının her durumda devletin menfaatlerini korumak mecburiyetinde olup, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına aykırı olan memleketin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğini tehlikeye düşüren herhangi bir faaliyette bulunamayacakları hüküm altına alınmıştır." Danıştay İd.D.D.K., T. 15.09.2000, E. 2000/594, K.2000/949 (**UYAP**, 01.07.2014).

[456] "Olayda davacının yararlanma talebinde bulunduğu yasanın anılan hükmünde kapsam dışı bırakılan yüz kızartıcı, şeref ve haysiyet kırıcı suçlar arasında cinsel taciz ve sarkıntılık suçuna yer verilmediğinden, bu suçu af kapsamı dışında tutmak amacı aşan bir yaklaşımla yasada sayılan istisnaların genişletilmesi sonucunu doğuracaktır." Danıştay 8. D., T. 10.04.2008, E. 2007/2252, K. 2008/2695 (**AKİP,** 01.07.2014).

[457] Adem Sözüer, "Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği ile Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu", **Anayasa Yargısı Dergisi**, C. 18, 2001, s. 223.

[458] R.G. 01.06.2005, 25832.

silinerek, arşiv kaydına alınır. Adlî sicil bilgileri, ilgilinin ölümü üzerine tamamen silinir (5352 s. Kanun md. 9). Daha önceki düzenlemede, arşiv kaydının silinebilmesi için; kişinin ölmesi veya kaydın girildiği tarihinde itibaren 80 yılın geçmiş bulunması gerekiyordu. Anayasa Mahkemesinin ilgili hükmü iptal etmesi üzerine mevcut değişiklik yapılmıştır.[459] 6290 s. Adli Sicil Kanunu ile Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un [460] gerekçesinde de belirtildiği üzere, Anayasa'nın 76'ncı maddesi ile bazı özel kanunlarda yer alan ve bir hak mahrumiyetine neden olan mahkûmiyetler bakımından, yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşuluyla, kaydın arşive alınma koşullarının oluştuğu tarihten itibaren on beş yıl ve her halde otuz yıl geçmesiyle; diğer mahkûmiyetler bakımından, kaydın arşive alınma koşullarının oluştuğu tarihten itibaren beş yıl geçmesiyle silineceği düzenlenmektedir.[461]

Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda memnu hakların iadesi şeklinde bir kuruma yer verilmemiş iken uygulamada doğan tereddüt ve ihtiyaçlardan dolayı[462] Adli Sicil Kanunu'na "Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi" başlıklı 13/A maddesi eklenmiştir.

Özel bir kanun niteliğinde olan 2802 s. HSK'nın 8/1.h maddesinde belirtilen suçlardan dolayı ceza almış bulunmak, ömür boyu savcı ya da savcı adayı olamamak gibi bir sonucu doğuramaz. Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesi uyarınca yasaklanmış haklarının geri alınmasında itibaren 15 yıl geçmesi ve herhalde kayda alınma tarihinden itibaren 30 yıl geçmesi ile birlikte Kanun'un 12'inci maddesi uyarınca arşiv kaydı silinecektir. Böylelikle bu cezalara bağlanan kanuni sonuçlar da ortadan kalkmış olacaktır.

---

[459] "…kişinin belli bir tarihte aldığı herhangi bir mahkûmiyet kararına ilişkin kaydın kişinin ölümüne kadar ya da seksen yıl süreyle muhafaza edilmesi, Anayasa'nın 5. ve 17. maddelerinde belirtilen kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi ilkesi ve cezaların ıslah edici olma amacı ile bağdaşmamaktadır." Anayasa Mahkemesi, T. 20/01/2011, E. 2008/44, K. 2011/21, (**R.G.**, 11.04.2011, 27905).

[460] R.G. 11.04.2012, 28261.

[461] Kanun gerekçesi için bkz., http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss215.pdf, (16/07/2014).

[462] Bu konudaki açıklamalar için bkz. 5560 s. Kanun'un gerekçesi. http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1255m.htm (16.07.2014).

1.6.2.8.2. Soruşturma veya Kovuşturma Altında Olmamak

Savcı adayı olabilmek için devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma suçlarından dolayı veya taksirli suçlar hariç olmak üzere üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir fiilden dolayı soruşturma ve kovuşturma altında bulunmamak gerekir. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde kesinleşen bir mahkûmiyet bulunmayıp kişinin suçlu olduğu henüz kanıtlanmamıştır. Savcılık mesleğinin niteliği itibariyle böyle bir uygulamanın zaruri olduğu belirtilmektedir.[463] Ancak bu hüküm suçsuzluk karinesine uygun olmayan bir düzenlemedir.

1.6.2.9. Arşiv Araştırması

2802 s. HSK'nın Ek 1'inci maddesine göre savcı adaylığına atanacaklar hakkında arşiv araştırması yapılacaktır. Arşiv araştırması, 4045 s. Güvenlik Soruşturması, Bazı Nedenlerle Görevlerine Son Verilen Kamu Personeli ile Kamu Görevine Alınmayanların Haklarının Geri Verilmesine ve 1402 Numaralı Sıkıyönetim Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun[464] ve Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'ne[465] göre yapılmaktadır.

Arşiv araştırması kişinin aranıp aranmadığı, kolluk kuvvetleri ve istihbarat birimleri ile irtibatı, adli sicil kaydının ve herhangi bir hak yoksunluğunun bulunup bulunmadığının tespitidir (Yönetmelik md. 4/1.f). Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve mahalli mülki idare amirlikleri arşiv araştırmasını yapar. Arşiv araştırması sadece aday olmak için değil aday olduktan sonra hâkim veya savcılığa atanmada da uygulanan bir araştırma yöntemidir (2802 s. Kanun Ek Madde 1).

---

[463] Yalçın Şahinkaya, "**İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006), s. 170-171.

[464] R.G. 03.11.1994, 22100.

[465] R.G. 12.04.2000, 24018.

1.6.2.10. Yazılı Sınavda ve Mülakatta Başarılı Olmak

Savcı adaylığı için yazılı ve sözlü olmak üzere iki kademeli bir sınav uygulaması bulunmaktadır. Yazılı sınavda başarılı olanlar, mülakata girmeye hak kazanır. Yazılı yarışma sınavı Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından Adalet Bakanlığı ile koordineli yapılır. Genel kültür 20 puan, alan bilgisi ise 80 puan üzerinden puanlanır. Buluşma, görüşme anlamına[466] gelen mülakat, yazılı sınavda başarılı kişinin sözlü olarak sınava tabi tutulması, diğer özelliklerinin gözlenmesidir. [467] Hukuk alanında doktora yapanlar, yazılı sınava girmeksizin doğrudan mülakata alınır. [468]

1.6.3. Adaylığa Atanma

2802 s. HSK'nın 8'nci maddesinde belirtilen şartları taşıyan, yazılı sınavda ve mülakatta başarılı olanlar başarı derecelerine göre sıraya konularak Adalet Bakanlığınca önceden belirlenen ihtiyaç sayısına göre atanırlar. Bu sıraya göre atananlar dışında kalanlar bir hak iddia edemezler. Adaylar 657 s. DMK'nın 36'ncı maddesinde belirtilen genel idare hizmetleri sınıfına dâhil olup hâkimlik ve savcılığın sınıf ve derecelerine dâhil değildir. Adaylar hakkında 657 s. DMK hükümleri uygulanır (2802 s. HSK md. 7/3).

---

[466] Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, C.2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 1054.

[467] Mülakatın objektifliği tartışılan bir konudur. Bu konuda bkz. Halit Yılmaz, "Hâkim ve Savcı Adayı Alımında Mülâkat Sınavına İlişkin Hukuksal Sorunlar", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 93, 2011, s. 38, Bülent Beder ve Mehmet Altundiş, "Yasama ve Yürütme Fonksiyonlarının Yargı Bağımsızlığına Müdahalesi", **Yasama Dergisi**, S. 13, 2009, s. 97.

[468] Mülâkat Kurulu, Adalet Bakanlığı bürokratları (Adalet bakanlığı müsteşarı veya görevlendireceği müsteşar yardımcısı, teftiş kurulu başkanı, ceza işleri, hukuk işleri ve personel genel müdürleri) ve Türkiye Adalet Akademisi yönetim kurulunun her sınav için tayin ettiği iki üye olmak üzere toplam yedi üyeden oluşur. Mülakatta ilgilinin, muhakeme gücü, bir konuyu kavrayıp özetleme ve ifade yeteneği, genel ve fizikî görünümünün, davranış ve tepkilerinin mesleğe uygunluğunun ve liyakati, yetenek ve kültürü, çağdaş bilimsel ve teknolojik gelişmelere açıklığı değerlendirilir. Sibel İnceoğlu, **Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul 2012, s. 27.

1.6.4. Adaylık ve Eğitim Süreci

Savcı adayları eğitime tabi tutulur. Bu eğitim adliye stajı ve Türkiye Adalet Akademisindeki[469] eğitimden ibarettir. Avukatlıktan adaylığa geçenler ise adliye stajından muaftır.[470]

Adaylık dönemindeki eğitimin temel amacı, mesleğin gerektirdiği etik ilkeleri, hukuki donanımı sağlamaktır.[471] Meslek öncesi eğitim süresi 2 yıldır. Bu süre hazırlık eğitimi, staj dönemi ve son eğitim dönemi olmak üzere üç dönemden oluşmaktadır. Staj süresi on altı ay, eğitim süresi ise sekiz aydır. Staj ilk derece mahkemeleri ve savcılıklarda, Yargıtayda, ceza infaz kurumları, noterlikler, icra ve iflas dairelerinde icra edilir. Eğitim kısmı Türkiye Adalet Akademisinde yerine getirilir. 2802 s. HSK'nın 8'inci maddesindeki şartları taşıyan avukatlar yazılı ve mülakat sınavlarında başarılı olmak kaydıyla savcı adayı olarak atanabilirler.[472] Meslek öncesi 6 aylık eğitim Türkiye Adalet Akademisinde yerine getirilir.

1.6.5. Savcılığa Atanma

Eğitim sürecini olumlu tutum ve davranışlarının yanısıra, yapılan yazılı ve sözlü sınavda başarılı olmak kaydıyla tamamlayan adayların mesleğe kabulleri yapılır. Mesleğe kabul işlemi Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından yapılmaktadır. Mesleğe kabul edilen savcı adayı Cumhuriyet savcısı sıfatını alır ve 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'ndaki hükümlere tabi olur.

Hukuk alanında profesör veya doçent olan kimseler adaylık sürecine tabi tutulmadan savcı olarak atanabilirler. Savcı olarak görev yapmakta iken istifa eden

---

[469] Türkiye Adalet Akademisi, 23.7.2003 tarihli ve 4954 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu ile kurulmuş, tüzel kişiliğe sahip, bilimsel, idari ve mali özerkliği olan bir kurumdur.

[470] Savcı adayı; adli yargı adaylarından imkânlar ölçüsünde, istekleri göz önünde bulundurulmak ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun da görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığınca Cumhuriyet Savcılığına atanacak şekilde ayrılanlardır(Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adayları ile İdarî Yargı Hâkim Adaylarının Meslek Öncesi Hazırlık ve Son Dönem Eğitimlerinin Yaptırılmasına Dair Yönetmelik md. 4/1.ı.).

[471] Adaylık dönemi eğitiminin içerik ve amacı için bkz. Adli Yargı Hâkim ve Savcı Adayları İle İdari Yargı Hâkim Adaylarının Meslek Öncesi Eğitimlerinin Yaptırılmasının Esas ve Usullerine İlişkin Yönetmelik.

[472] Eğitime ilişkin düzenlemeler Avukatlık Mesleğinden Adlî Yargı Hâkim ve Savcı Adaylığı İle İdarî Yargı Hâkim Adaylığına Atananların Meslek Öncesi Eğitimlerinin Yaptırılmasına Dair Yönetmelik'te hüküm altına alınmıştır.

veya emekli olan kişiler, talebi üzerine yeniden mesleğe kabul edilebilirler. Bu konuda karar verme yetkisi HSK'ya aittir.

1.7. HÂKİMLER VE SAVCILAR KURULU İLE İLİŞKİSİ

Hâkimler ve Savcılar Kurulu, 1982 Anayasası'nın Yargı başlıklı üçüncü bölümünde yer almasına karşın bir yargı organı değildir. Kurul herhangi bir yargısal işleve ve yetkiye sahip değildir.[473] HSK, hâkimler ve savcıların özlük işlemlerini takip eden, bünyesinde bulunan Teftiş Kurulu ile denetimler yapan, disiplin hukuku uyarınca meslekten ihraca varan kararlar verebilen idari bir kuruldur.[474]

Kurul üyelerinin atanma usulleri 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile belirlenmiştir. Kurul 13 üyeden oluşmaktadır. Adalet Bakanı ve müsteşar doğal üyedir. Bakan aynı zamanda başkandır. Dört üye Cumhurbaşkanı tarafından hâkimler arasından, geri kalan 7 üye ise TBMM tarafından seçilmektedir. TBMM yedi üyenin 3'ünü Yargıtay üyelerinden, 1 kişiyi Danıştay üyelerinden, 3'ünü ise hukuk alanında

[473] Hollanda'da Yüksek Savcılar Kurulu hiyerarşik olarak savcılık teşkilatlarının üzerinde yer almaktadır. Kurulun başkanı Adalet Bakanıdır. Bkz. Peter J.P. Tak, "Hollandalı Savcı: Bir Soruşturan ve Ceza Veren Görevli", **Küresel Bakış**, Mahmut Erdemli (Çev.), S. 12, 2014, s. 41.

[474] Hayri Keser ve Fatma Niyazioğlu, "Türkiye'de Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2, S. 2, 2011, s. 129, Burak Çelik, **Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu: Yapısal Açıdan Karşılaştırmalı Bir İnceleme**, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2012, s. 257.

görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından seçmektedir (Anayasa md. 159). Hâkimler ve Savcılar Kurulu, hâkimler ve savcılar için ortak kuruldur. Her iki meslek grubu için de işlem tesis edebilmektedir. Meslekten çıkarma cezası dışındaki kararlarına karşı yargı yolu kapalıdır (Anayasa md. 159).

Hâkimler ve Savcılar Kurulu, yargısal bir merci olmamasına karşın adli teşkilat üzerinde en etkili kurumdur. Savcının yürüttüğü bir soruşturmaya veya verdiği bir karara doğrudan etki etme, talimat verme yetkisi bulunmamaktadır. Savcıların tayin, terfi, disiplin, denetim işlemleri HSK tarafından yerine getirilmektedir. Savcının yerine getirdiği işlemlerden memnun olmayan Kurul, gerektiği takdirde savcı hakkında bir kısım tasarruflarda bulunabilme yetkisine sahiptir.[475] Kurul, hizmet gereği olduğundan bahisle bir savcıyı geçici görevlendirme ile başka bir yere 6 ay süre ile görevlendirebilir (2802 s. HSK md. 47). Müfettiş görevlendirip denetime tabi tutabilir. Disiplin soruşturması başlatabilir. Meslekten çıkarmaya varan disiplin cezaları verebilir. Kurulun savcı üzerinden dolaylı bir etkiye sahip olduğu ortadadır. Kurul üyelerinin savcıya adli konular hususunda talimat verme yetkisi bulunmamaktadır.[476] Savcıların, "başsavcı" ünvanı ile atanmaları önemli bir mesleki motivasyondur. Başsavcı ünvanının, hangi esas ve kriterler uyarınca verileceğine ilişkin bir mevzuat düzenlemesi mevcut değildir. Savcılık teşkilatının iyi şekilde işleyebilmesi için savcılar ve başsavcılar, mesleki liyakati esas alan bir değerlendirmeye tabi tutulmalı ve ku konuda mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır. Ünvan talepleri yazılı olarak alınmalı ve HSK bünyesinde oluşturulacak bir değerlendirme heyeti tarafından mülakat yapılmalıdır. Başsavcılık görevinin de sınırlı bir süre ile yapılması yerinde olacaktır. Uzun süreli başsavcılık görevi, başsavcının soruşturma işlemlerinden uzak kalmasına neden olmaktadır.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu 2014 yılına kadar savcıların iş ve işlemleri hususunda genelgeler, yönergeler yayımlama yetkisine sahipti. Ancak bu yetki 2014 yılında yapılan değişiklik ile kendi görev alanıyla sınırlandırılmıştır (6524 s. Kanun

[475] Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)'e göre savcıların özlük ve terfi hakları kanunla düzenlenmelidir.
[476] Keser ve Niyazioğlu, "Türkiye'de Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu", s. 128.

md 22). Daha önce HSK tarafından çıkarılan tüm genelgeler Kanun ile kaldırılarak bu yetkilerin bir kısmı Adalet Bakanlığına devredilmiştir (6524 s. Kanun md 39).

1.8. ADALET BAKANLIĞI İLE İLİŞKİSİ

Kovuşturma mecburiyeti ilkesi uyarınca savcı herhangi bir suçun işlendiğine dair basit şüphe (izlenim) edinmesi halinde soruşturmaya başlar. Basit şüphenin yeterli şüphe boyutuna ulaşması durumunda iddianame düzenlenir. Adalet Bakanının soruşturma veya kovuşturma evresinde savcıya talimat vermesine imkân veren bir norm bulunmamaktadır.[477] Adalet Bakanı da zaten böylesi bir hassas duruma müdahale etmekten imtina eder.[478] Bakan örgütsel olarak savcıların üstü konumunda değildir.[479]

[477] İsviçre'de kanton hükümeti savcılık teşkilatına bir soruşturmaya başlaması yönünde talimat verebilir. Ancak devam eden bir soruşturmanın sona erdirilmesi şeklinde bir talimat veremez. Bkz. Gwladys Gilliéron ve Martin Killias, "The Prosecution Service Function within the Swiss Criminal Justice System", **European Journal on Criminal Policy and Research**,Vol. 14, Iss. 2, 2008, s. 333.
"Adalet Bakanı, bir olayın soruşturulmasını Cumhuriyet başsavcılığından isteyebilmelidir." Bkz. Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 117.

[478] Eraslan Özkaya, "Yargının Sorunları ve Yargı Bağımsızlığı", **Yeditepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.1, S. 1, 2004, s. 15, Mustafa Saldırım, "Cumhuriyet Savcısının Hukukî Sorumluluğu", **Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan,** Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2008, s. 721.

[479] Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 14.

Ceza muhakemesinde bir dava şartı olarak öngörülen ve Adalet Bakanına yetki tanıyan talep (istem) özel bir düzenleme niteliğindedir. Talep, yetkili makamın savcıdan dava açmasını istemesidir.[480] Bir diğer ifade ile talep resmi makamın şikâyetidir. Ancak bu şikâyetin olağan bir şikâyetten farkı savcının iddianame düzenlemek zorunda olması, talebin süreye tabi olmaması ve geri alınamamasıdır.[481] Savcının iddianame düzenleme konusunda delillerin yeterliliği konusunda bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Aynı kural iddianameyi değerlendirecek olan mahkeme bakımından da geçerlidir. TCK'nın 12 ve 13'üncü maddesinde, yargılaması Adalet Bakanının talebine (istemine) bağlı olan ve yurtdışında işlenmiş bulunması gereken suçlar belirtilmiştir. Ülkeler arası ilişkiler ve diplomatik bağların hassasiyeti böylesi muhakeme şartını gerekli kılmıştır. Adalet Bakanının talebi, savcı yönünden bağlayıcı nitelikte olup aksi bir karar veremez.[482]

Savcının idari işler bakımından Adalet Bakanlığının hiyerarşisine tabi olduğu, Anayasa'nın 140/6'ncı ve 2802 s. HSK'nın 5'inci maddesinde belirtilmiştir. Bütçe taleplerinde, bütçenin harcamasında, adliye binasının idaresinde bu husus açıkça görülmektedir. Ancak adli ve idari işlem ayrımı bazen zorlaşabilmektedir. Bu belirsiz alan da müdahale ve hiyerarşi karmaşasına neden olmaktadır. Adli süreçten önceki aşama idari kabul edilmektedir. Belirtilen alanda Adalet Bakanının söz hakkı bulunmaktadır. Bazı ülke uygulamalarında da görüleceği üzere Adalet Bakanı tamamen savcılık sisteminin dışında değildir.[483] Yürütme içerisinde, savcılık

---

[480] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 55, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 141.

[481] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 265.

[482] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 64, Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökcen ve A. Caner Yenidünya, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, C.I, Genişletilmiş ve Yargıtay Kararlarıyla Zenginleştirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 286 vd.,

[483] Örnek ülkeler için bkz. Almanya, Fransa, Polonya, İsviçre.

Polonya'da savcılık kurumunun en tepesinde hiyerarşik bakımdan Adalet Bakanı bulunmaktadır ve başsavcı sıfatına sahiptir. Bütün savcıların amiri olarak savcılık faaliyetlerini denetleme, talimatlar yayımlama yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu yetki alt kademedeki savcının yaptığı işlemin içeriğine doğrudan bir müdahale ve yetki gaspı şeklinde olamaz. Bkz. Teodor Bulenda ve Diğerleri, "The Prosecution Service Function within the Polish Criminal Justice System", Jörg- Martin Jehle(Ed.), Marianne Wade(Ed.), **Coping with Overloaded Criminal Justice Systems**, (257-284), Springer Yayınları, Göttingen/Germany 2006, s. 257 vd., Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 187.

Avusturya'da savcılık teşkilatının en tepesinde Adalet Bakanı bulunmaktadır. Adalet Bakanı talimat verme yetkisine sahiptir. Savcılar Adalet Bakanından gelen sözlü talimatın yazılı olmasını isteyebilir. Yazılı olarak verilen emir yerine getirilmek zorundadır. Bkz.The Republic of Austria Federal Minitry of Justice, "**The Austrian Judicial System**", Viyana 2014, s. 13.

kurumuna en yakın kişi Adalet Bakanıdır.[484] Adaletin ve hukuk sisteminin işleyişinden sorumlu siyasi kişi olan Bakanın, savcılık kurumuna genel müdahalelerde bulunma yetkisi bulunmaktadır.[485] Savcılık kararları yargısal değildir. Adli nitelik taşısa da idari yönü daha baskındır. Bu sonuç savcılık teşkilatlanmasından kaynaklanmaktadır. Bakanın, savcılık kurumu üzerinde yönetim olmasa da denetim yetkisi bulunmaktadır.[486]

Adalet Bakanı HSK'nın başkanıdır. Ayrıca Adalet Bakanlığı bünyesinde ayrı bir Teftiş Kurulu bulunmaktadır. Bu yetkiler Bakanı savcılar üzerinde oldukça güçlü konuma getirmektedir. Bakanın nadir görülen müdahaleleri yürütme erkinin doğal bir sonucudur. Yürütme aynı zamanda adalet politikasından da sorumludur. Ancak bu müdahaleler olağan bir durum almamalıdır.[487] Zira somut kişiler için verilen talimatların yargılama mercilerini de etkileme ihtimali söz konusudur. Bu da mahkemelerin bağımsızlığına ve tarafsızlığına olumsuz etkide bulunacaktır.[488] Türk ceza muhakemesi hukukunda Adalet Bakanının adli yönden savcılara talimat veremeyeceği kabul edilmesine karşın konunun bu denli basit olmadığı ortadadır. Adalet Bakanının savcıya talimat vermesi ya da bu konuda bir yasak konulması hususunda mevzuat düzenlemesi yapılarak durum açıklığa kavuşturulmalıdır.

Bazı ülke örneklerine bakıldığında savcılığın yürütme içerisinde kabul edildiği ve Adalet Bakanının savcılar ile ilgili hususlarda etkin bir role sahip olduğu

---

Fransa'da savcılık teşkilatının tepesinde Adalet Bakanı bulunmaktadır. Adalet Bakanının başsavcı sıfatı bulunmamaktadır. Bkz. Ministère de la Justice, **The Public Prosecutor in French Criminal Proceeding**, C:\Users\ab107660\Downloads\SI2061-AC-D15070709350 (1).pdf, (01.03.2016).

[484] Tezcan, **Fransa'da ve Belçika'da Savcılık**, s. 37.

[485] "Adalet Bakanı yürütme organının temsilcisi olarak adalet cihazının işlemesinin siyasî sorumluluğunu taşımaktadır ve savcıların da görev bakımından yürütme organı ile ilişkileri vardır." Anayasa Mahkemesi, T. 22.09.1964, E. 1963/140,K. 1964/62 (**R.G.**, 10.2.1965, 11925).
Roxin/Schünemann'a göre Bakanlığın emir verme yetkisi kamu davasının mecburiliği ilkesi ile sınırlandırılmıştır. Bakan tarafından Federal Başsavcıya, yüksek mevki sahiplerinin karıştığı bir rüşvet verme olayını takip etmeyi bırakmasını emretmesi halinde, bu emre itaat edilmemelidir. Kamu davasının mecburiliği ilkesi olmasaydı bile, maslahata uygunluk ilkesi çerçevesinde bu türdeki yetki aşımı veya takdir yetkisinin yanlış kullanımı sonucu verilen emirler uygun değildir. Bkz. Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 49.

[486] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 431, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 116.

[487] Birleşmiş Milletler Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı (17/1)'na göre savcılıkla ilgili olmayan birimlerin savcıya genel veya özel talimat vermeye yetkili olduğu sistemlerde, talimatlar şeffaf ve savcıların bağımsızlığına korumaya yönelik ilkelerle uyumlu olmalıdır (BM'nin 17/1 s. Kararı prg. 2).

[488] Bu konudaki eleştiriler için bkz. Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 197.

görülmektedir. [489] Bu uygulamanın istisnaları da bulunmaktadır. İtalya'da savcılık yargı içerisinden kabul edilmektedir. Bakanın temel görevi savcılığın iyi işlemesi için gerekli lojistik desteği sağlamakla sınırlıdır.[490]

1.9. KOLLUK İLE İLİŞKİSİ

1.9.1. Genel Olarak

Devletin en temel görevi kişilerin güvenliğini sağlamaktır. Ülkenin genel güvenliği konusunda temel sorumluluk İçişleri Bakanlığına aittir (ETK md. 1). Kişilerin yaşam hakkı, vücut bütünlüğü, cinsel dokunulmazlığı, konut dokunulmazlığı, seyahat hürriyeti, tasarruf emniyeti ve malvarlığı gibi değerler koruma kapsamındadır. Bu değerlere karşı suç işlenmesinin önlenmesi ya da işlenmiş olan bir suç hakkında gerekli araştırmanın yapılıp faillerin tespitine yönelik çalışmaların tamamı güvenliği oluşturmaktadır. Güvenliği sağlama faaliyeti kolluk güçleri tarafından yerine getirilmekte olup kolluk ifadesi aynı zamanda güvenliği sağlama faaliyetini de belirtmektedir. Resmi kolluk teşkilatı; genel kolluk ve özel kolluk şeklinde ayrılmaktadır. Genel kolluk polis ve jandarmadan meydana gelmekte olup ülke genelinde görev yapar. Özel kolluk ise genel kolluk dışında kalan ve özel kanunlarına göre kurulmuş olup belirli vazifeleri bulunan kolluktur.[491]

---

[489] Aaken, Salzberger ve Voigt, **The Prosecution of Public Figures and the Separation of Powers: Confusion within the Executive Branch - A Conceptual Framework**, s. 263, Örnek ülkeler için bkz. Almanya, Fransa, Polonya, İsviçre.

[490] http://www.track.unodc.org/LegalLibrary/pages/LegalResources.aspx?country=Italy (25.04.2017).

[491] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 117, Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 128, Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 236, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 232, Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 277, Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 162, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 286, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s.114, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 206, Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.161.

Kolluğun suç öncesi ve sonrasında yerine getirdiği görevler farklılık göstermektedir. Bu farklılığa uygun olarak kolluğun niteliği de değişmektedir. Görev ayrımı idari kolluk ve adli kolluk şeklindeki sınıflandırılmaktadır. Aslında bu ayrım personel ve nitelik ayırımından ziyade yerine getirilen fonksiyonlar bakımından ortaya çıkmaktadır. Suçun engellenmesine yönelik faaliyetleri yürüten kolluğa idari (önleyici) kolluk denilmektedir. İdari kolluğun temel amacı suça giden yolu engellemek ve bu yönden tedbirler almaktır. İdari kolluk teşkilatının amiri illerde vali, ilçelerde ise kaymakamdır. İdari teşkilat içinde yer alan kolluğun, mülki idare amirine tâbi olması merkezi idare teşkilatlanmasının bir sonucudur. Adli kolluk ise suçun işlenmesinden sonra delilleri tespit eden, savcının emri doğrultusunda soruşturma işlemlerini yapan, şüpheliyi adli mercilere sevkeden kolluktur.[492] Türkiye'de sadece adli kolluk görevi yapmak üzere oluşturulmuş bağımsız bir kolluk birimi bulunmamaktadır. Kolluk içerisinde görevli bir kısım personel adli kolluk olarak yetkilendirilmektedir.[493]

1.9.2. İdari Kolluk

İdarî kolluğun en önemli özelliği önleyici niteliğe sahip olmasıdır. [494] Toplumun ya da bireyin herhangi bir suç ile karşılaşmaması için gereken tedbirleri almakla yükümlüdür. Suça giden yolları engelleyen kolluk faaliyetleri yaygınlık kazanmaktadır. Kriminolojik yönü de bulunan bu yaklaşım, suç üretmeye elverişli faktörlerin ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. İdare, suç işlenmesini beklemeden gerekli araştırmaları yapıp riskli alanları tespit etmektedir. Bu faaliyetlerin bütünü, ön alan soruşturmaları olarak adlandırılmaktadır. Örgütlü suçların giderek artması ön alan soruşturmalarını vazgeçilmez kılmaktadır. Suç öncesi ve sonrasındaki kolluk faaliyetleri dikkate alındığında; suçla mücadelenin bütüncül bir niteliğe ulaştığı olduğu görülmektedir. [495]

---

[492] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 93.

[493] Toroslu ve Fayzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 268, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 232-233.

[494] "Suç öncesi görev yapan kolluk birimine idari (önleyici) kolluk…denilmektedir. Önleme tedbirleri bakımından kolluk idari kolluk olarak görev yapmaktadır. İdari kolluğun amiri mülki amirler yani illerde vali, ilçelerde ise kaymakamdır." Y.C.G.K., T. 24.11.2014, E. 2013/9-610, K. 2014/512 (**UYAP**, 11.06.2017).

[495] İl Han Özay, "İdarî Kolluk Eylemlerinde Amaç", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Doğumunun 100.Yılında Atatürk'e Armağan, C. 45, S. 1-4, 1979-1981, s. 315-316, Veli

İdari kolluk görevi, genel ve özel kolluk tarafından yerine getirilmektedir. Genel kolluk polis ve jandarmadan oluşur (ETK md. 3). Özel kolluk, belli alanlarda görev yapmak üzere özel mevzuatı ile oluşturulan kolluk türüdür. Önleyicilik fonksiyonu yönünden genel ve özel kolluğun çalışma usulleri benzer niteliktedir.[496]

Genel kolluk unsuru olan polis, il ve ilçe belediyeleri sınırları içinde görev yapmaktadır. Polis teşkilatı, İçişleri Bakanlığı-Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı biçimde teşkilatlanmıştır. Polisin merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı bulunmaktadır. Taşra teşkilatı; illerde il emniyet müdürlükleri, ilçelerde ilçe emniyet müdürlükleri veya ilçe emniyet amirlikleri ile güvenlik hizmetlerine ilişkin diğer birimlerden oluşur (ETK md. 16/B). Polisin sorumlu olduğu yerler belediye sınırları dâhilinde olmakla birlikte gerekli görülmesi halinde belediye sınırları dışındaki bölgelerde İçişleri Bakanlığı kararıya polis teşkilatı kurulabilir (ETK md. 16/son). Polisin idari, adli ve siyasi görevleri bulunmaktadır. Polisin en temel idari görevi mevzuata, hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketleri önlemek ve böylelikle genel toplumsal düzeni sağlamaktır (ETK md. 9, PVSK md. 2/1.A). Polis teşkilatının illerdeki amiri vali, ilçelerde ise kaymakamdır (İl İdaresi Kanunu md. 11/1.A, 32/1.A).[497]

Genel kolluğun diğer unsuru olan jandarma teşkilatı, İçişleri Bakanlığına bağlı Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde teşkilatlanmıştır (JTGYK md. 4). Jandarma teşkilatının illerdeki amiri vali, ilçelerde ise kaymakamdır (İl İdaresi Kanunu md. 11/1.A, 32/1.A). Silahlı bir kolluk kuvveti olan jandarmanın temel görevi emniyet ve asayişi temin edip kamu düzenini sağlamaktır. Jandarmanın mülki, adli ve askeri görevleri bulunmaktadır. Mülki görevler idari niteliktedir. Jandarmanın mülki (idari) görevleri, kamu düzenini sağlamak, kaçakçılığın men ve takibi, suç işlenmesini önlemek amacıyla gerekli tedbirleri almak, ceza infaz kurumlarının dış güvenliğini sağlamaktır. Jandarmanın sorumluluk bölgesi; polisin sorumluluk alanı olan il ve ilçe belediye sınırlarının dışıdır. Ancak İçişleri Bakanının kararı ile belediye sınırları içinde de jandarmanın sorumlu kılınması mümkündür (JTGYK md. 13). Polis ve jandarma

Özer Özbek, "Organize Suçlulukla Mücadelede Ön Alan Soruşturmaları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 2, 2002, s. 58.

[496] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 286.

[497] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 132.

arasındaki sorumluluk sahası sınırlarının belirlenmesi, illerde vali ilçelerde ise kaymakam başkanlığında kurulan ve her iki kolluk (polis, jandarma) temsilcisinin de katılacağı komisyon tarafından belirlenir. Jandarma veya polisin kendi sorumluluk alanında yetersiz kalması halinde birbirlerinin sorumluluk sahalarında geçici olarak görevlendirilmelerine karar verme yetkisi mülki amire aittir (JTGYK md. 13).[498]

Özel kolluk, belirli güvenlik faaliyetlerinde görevli birimleridir. Gümrük kolluğu, orman kolluğu, sahil güvenlik kolluğu, köy korucuları, cezaevi kolluğu, belediye zabıtası, çiftçi mallarını koruma bekçileri özel kolluk türleridir. Özel kollukta gerekli kolluk görevlilerinin bulunmaması halinde, onları sorumluluğundaki işler polis tarafından yerine getirilir (PVSK md. 24). [499]

1.9.3. Adli Kolluk

Adlli kolluk, suçun işlenmesinden sonra faaliyette bulunan kolluktur.[500] Adli kolluk için suç kolluğu, adli zabıta, adli polis, suç polisi ifadeleri de kullanılmaktadır.[501] Adli kolluğun temel görevi suça ilişkin delilleri tespit etmek, savcının emri doğrultusunda soruşturmayı yürütmek, şüpheliyi adli mercilere sevketmektir.[502] Türkiye'de sadece adli kolluk görevi yapmak üzere oluşturulmuş bağımsız bir kolluk birimi bulunmamaktadır. Kolluk içerisinde bir kısım personel adli kolluk olarak yetkilendirilmektedir. Bu nedenle istihdam esnasında kimin idari kolluk kimin adli kolluk olarak görev yapacağı yönünde bir ayrım yapılmamaktadır. Ancak adli kolluk olarak görevlendirilen personelin istikrarlı olarak aynı görevde bulunması ve böylelikle belirli bir alanda uzmanlaşması sağlanmalıdır (AKY md. 12). Adli kolluğa hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim verilmekte olup eğitimi başarı ile

---

[498] Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 141.

[499] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 235-236.

[500] "Suç öncesi görev yapan kolluk birimine idari (önleyici) kolluk, suç şüphesinin ortaya çıkmasından sonra başlayan ceza muhakemesi sürecinde görev yapan kolluk birimine ise adli kolluk denilmektedir. Önleme tedbirleri bakımından kolluk idari kolluk olarak görev yapmaktadır. İdari kolluğun amiri mülki amirler yani illerde vali, ilçelerde ise kaymakamdır. İdari kolluk görevi sebebiyle işlenen suçlardan dolayı kolluk görevlileri hakkında soruşturma yapılması 4483 sayılı Kanunun ilgili hükümleri uyarınca izne tâbidir. Adli kolluğun amiri ise yetkili Cumhuriyet savcısıdır. Ülkemizde idari ve adli kolluk görevi aynı teşkilat içerisinde yer alan görevliler tarafından yürütülmekte olup CMK'nun 164/3 maddesi uyarınca adli kolluk, adli görevleri dışında idari üstlerinin emrindedir." Y.C.G.K., T. 24.11.2014, E. 2013/9-610, K. 2014/512 (**UYAP**, 11.06.2017).

[501] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 233.

[502] Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 93.

tamamlayanlara sertifika verilmektedir (AKY md. 9,10). Adli ve idari kolluk aynı özlük rejimine ve bu rejim bakımından aynı hiyerarşik amirlerin emrine tâbidir.[503]

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşılması ve adil bir yargılamanın temini için adli kolluk hayati bir öneme sahiptir. Adli kolluk bağımsız bir soruşturma makamı olmayıp savcının yasal temilcisi olarak ve onun talimatları doğrultusunda hareket eder. [504] Soruşturmanın asıl sahibi savcı olmasına karşın adli soruşturmaların çoğunluğu adli kolluk üzerinden başlamakta veya devam eden adli soruşturmalardaki işlemlerin büyük çoğunluğu adli kolluk tarafından yerine getirilmektedir. Teorik olarak savcının tüm soruşturmalara hâkim olduğu, her işlemin onun bilgisi ve denetimi dâhilinde gerçekleştirildiği kabul edilse de uygulamadaki durum farklı bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle adli kolluğun niteliği ve yeterliliği ceza muhakemesinin bütününü etkilemektedir. [505]

Adli kolluk, adliye içerisinde teşkilatlanan kolluk anlamına gelmemektedir. Adli kolluk olmanın 3 temel gerekliliği bulunmaktadır: [506]

-Adli kolluk suç şüphesi üzerine harekete geçmekte olup suçu önlemek gibi bir görevi bulunmamaktadır.[507] *Adli kolluğun temel işlevi, soruşturma konusu suçun işlenip işlenmediği hususunu tüm detayları ile ortaya koymaktır.*

-Adli kolluk; kriminalistik, olay yeri inceleme, delil toplama konularında teknik bilgiye sahip, ceza muhakemesinin işleyişine hâkim, sanık hakları konusunda eğitimli kolluk birimidir.

[503] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 277.
[504] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 242.
[505] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 162, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 265-266.
[506] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 276, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 288.
[507] Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 5/1.a maddesi ise "Adlî kolluk, bağlı bulunduğu kolluk teşkilâtının bir parçası olup öncelikli görevi, *karşılaştığı suçun işlenmesini önlemektir*." şeklindedir.

-Adli kolluk, suçun aydınlatılması konusunda gerekli her türlü teknik imkân ve laboratuvar benzeri teknolojik altyapı ile donatılmıştır.[508]

Ceza Muhakemesi Kanunu adli kolluğu teşkilat bakımından genel kolluk yapılanmasından ayırmamış ancak fonksiyonel yönden savcıya bağlamıştır.[509] Savcı adli olaylar bakımından adli kolluğun amiridir. Adli kolluk bir suç işlendiği bilgisine ulaştığı anda acil tedbirleri alıp durumu derhal savcıya bildirmekle yükümlüdür. Adli kolluk, kendisine ulaşan ihbar ve şikâyetleri savcıya havale etmekle yetinemez. CMK'da polis, jandarma, gümrük muhafaza ve sahil güvenlik görevlileri adli kolluk olarak belirtilmiştir (CMK md. 164). Polis ve jandarma gibi genel kolluğun yanısıra özel kolluk niteliğindeki gümrük muhafaza ve sahil güvenlik birimlerinin de ismen belirtilerek adli kolluk kapsamında oldukları hüküm altına alınmıştır. Türkiye'nin denizlerle çevrili yapısı ve sınırlarındaki suç yoğunluğu böylesi bir özel vurguyu gerekli kılmaktadır. Özel kolluk niteliğindeki bu iki birim ismen sayılmamış olsaydı dahi, adli kolluk olarak görev icra etmelerini sağlayacak hüküm CMK'da mevcuttur (Bkz. CMK md. 165). CMK'da belirtilen 4 adli kolluğun idari görevleri de bulunduğundan hangi görevler bakımından adli kolluk oldukları hususu ilgili mevzuatları belirtilerek hüküm altına alınmıştır. [510] Adli kolluğun iki temel unsuru polis ve jandarmadır. [511] Polis belediye sınırları dâhilinde jandarma ise geri kalan kısımda görevli ve yetkilidir. Kırsal nüfusun kente nüfusuna oranı dikkate alındığında, soruşturmaların büyük bir kısmında polis görev almaktadır. Ayrıca polis teşkilatının tamamen profesyonel meslek mensuplarından oluşması onu daha etkili ve yetkin kılmaktadır. Orman kolluğu, köy koruculuğu, cezaevi kolluğu özel kolluk niteliğinde

[508] Alman ceza muhakemesinde kolluğun bilişim ve diğer teknik imkânlar bakımından güçlenmesi, savcıların "usul usul" soruşturmadan çekileceği kaygısına neden olmaktadır. Bkz. Brauneisen, "Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Savcılık ve Polis Arasındaki İlişkiler", s. 51.

[509] Alman ceza muhakemesi hukukunda kolluk; savcı tarafından verilen emirleri yerine getirmekle yükümlüdür (StPO md. 161/1).

[510] Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 8, 9 ve 12'nci maddeleri, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 7'nci maddesi, Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 8'inci maddesi ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nun 4 üncü maddesindeki işlemler adli göreve ilişkindir (CMK md. 164/1).

[511] "Kamu güvenliği ve düzenini temin eden kolluk teşkilatı genel ve özel kolluk olarak ikiye ayrılmaktadır. Polis ve jandarma genel kolluktur. Özel kolluk ise genel kolluk dışında kalan ve mahsus kanunlarına göre teşekkül edip muayyen vazifeleri gören zabıta kuvvetleridir. Belediye, gümrük, orman kolluğu gibi." Y.C.G.K., T. 24.11.2014, E. 2013/9-610, K. 2014/512 (**UYAP**, 11.06.2017).

olup gerektiğinde adli kolluk olarak görev yapar.[512] Örneğin orman kolluğu adli kolluk olarak görevlendirildiğinde kendi görev alanıyla ilgili ifade alma ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde elkoyma işlemi yapabilme yetkisine sahiptir.[513]

Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 5/1.a maddesinde adli kolluğun görevi; "*Adlî kolluk, bağlı bulunduğu kolluk teşkilâtının bir parçası olup öncelikli görevi, karşılaştığı suçun işlenmesini önlemektir*." şeklindeki ifade edilmiştir. Bu görev kolluğun genel görevi niteliğindedir. Yönetmelik hükmünün, adli kolluğun temel fonksiyonu olan suçun aydınlatılması yönüne de vurgu yapması daha doğru bir yaklaşım olacaktı.

Polis siyasi, idari ve adli olarak sınıflandırılmaktadır (ETK md. 8). Adli polis, tam teşekküllü bir karakolun olduğu yerde, adli işlerle uğraşmak üzere görevlendirilen kısımdır (ETK md. 9/1.C). Emniyet teşkilatının sorumluluk sahasındaki adli olaylara ilişkin işlemler adli polis tarafından yerine getirilir. Adli polis bu işlemler konusunda adli mercilerin talimatlarına riayet etmek zorundadır (CMK md. 161/2, ETK md. 12, PVSK md. Ek 6, AKY md. 6). İdari polis bir suç ile karşılaştığında, branş ayrımı gözetmeksizin, adli polisin sahip olduğu tüm yetkileri kullanmak ve gerekli müdahaleyi yapmakla yetkili ve yükümlüdür (ETK md. 12/2, PVSK md. Ek 4). İdari polis adli polise dönüştüğü için göreve ilişkin bir suç iddiasi söz konusu olduğunuda CMK'daki doğrudan soruşturma usulü (CMK md. 161/5) uygulanacaktır. Adli polis, adli kolluk görevleri dışında kendi amirlerininin emrindedir (CMK md. 164/3, ETK md. 10/2).[514]

Jandarmanın görevleri mülki, adli ve askeridir (2803 s. Kanun md. 7). Adli görev suçun işlenmesi ile başlamaktadır. PVSK'nın polise verdiği bütün yetkileri jandarma da kullanabilir (PVSK md. 25). Kimlerin adli kolluk görevlisi olduğunu belirten hüküm (CMK md. 164) tahdidi bir durum yaratmamaktadır. Savcı, diğer kolluk birimlerini de adli kolluk görevi icra etmek üzere yetkilendirebilir (CMK md.

[512] Haluk Çolak, "Kolluk Teşkilat ve Adli Kolluk", **Sayıştay Dergisi**, S. 28, 1998, s. 85.
[513] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 235-236.
[514] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 267-269.

165). Savcı bunu yaparken sınırsız ve denetlenemez bir yetkiye sahip değildir. Olayın özelliği ve kolluk birimlerinin asli vazifelerini de titizlikle gözetmek zorundadır. [515]

Adli Kolluk Yönetmeliği'ne göre adli kolluk sorumlusunun mülki idare amiri tarafından belirleneceği (md. 3), en üst kolluk amirinin Emniyet Genel Müdürlüğünde il emniyet müdürü, ilçe emniyet müdürü veya amiri, Jandarma Genel Komutanlığında il jandarma komutanı, ilçe ve merkez ilçe jandarma komutanı, Sahil Güvenlik Komutanlığında; birlik komutanı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığında; gümrük muhafaza kaçakçılık ve istihbarat müdürü olacağı (md. 3) hüküm altına alınmış ise de anılan düzenmelerin yürürlüğü Danıştay 10'uncu Dairesinin 20.10.2014 tarih ve 2013/8213-8239 E. sayılı kararları ile durdurulmuştur. En üst dereceli kolluk amirlerinin Emniyet Genel Müdürü, Jandarma Genel Komutanı, Gümrük Muhafazı Müsteşarı ve Sahil Güvenlik Komutanı olduğunu belirten görüş[516] Yargıtay tarafından kabul edilmeyip yürürlüğü durdurulan Yönetmelik hükmü ile aynı uygulama benimsenmektedir.[517]

1.9.3.1. Savcının Adli Kollukla İlişkisi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na[518] göre savcılar, kolluk tarafından yürütülen soruşturmaların insan haklarına uygunluğunu denetlemelidir. Kolluğun savcılık

---

[515] Bahri Öztürk, "Erzurum Erzincan Hattında Kaybolan Hukuk", **Fasikül Hukuk Dergisi**, C.2, S.4, Mart 2010, s. 14, Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 454.

[516] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218.

[517] "İlçe Jandarma Komutanı olan ve adli kolluğun da amiri olan şüpheli, ceza soruşturması bakımından en üst dereceli kolluk amiri sıfatıyla 5271 sayılı CYY'nın 161/5. maddesi uyarınca hâkimlere ilişkin hükümlere tabi olduğundan…" 4. C.D., T. 25.06.2008, E. 2008/872, K. 2008/14514 (**UYAP**, 17.03.2018).

"Suç tarihinde Van İl Jandarma Komutanı olarak görev yapan sanık … ile sanıklar İstihbarat Şube Müdürlüğü Bölücü Faaliyetler Unsur Komutanı …, Van İl Jandarma İstihbarat Şube Müdürü …, İstihbarat Şube Müdürlüğü Bölücü Faaliyetler unsur elemanı .. ve Van İl Jandarma İstihbarat Tim Komutanlığıı Amirliğinde uzman çavuş olarak görev yapan ….'in sahte iletişim müdahale talebi ile mahkemeden önleme amaçlı dinleme kararı aldıklarının iddia olunduğu olayda, 5271 sayılı CYY'nın 161/5.maddesinde "en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulü uygulanır." hükmü ve 4483 sayılı Yasanın 2. maddesindeki "Bu Kanun, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden memurlar ve diğer kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri suçlar hakkında uygulanır" amir hükümleri gereğince soruşturma izni alınması gerektiği gözetilmeden, genel hükümlere göre açılan davaya devam olunarak yazılı şekilde karar verilmesi…" 11. C.D., T. 30.09.2015, E. 2013/14425, K. 2015/28932 (**UYAP**, 17.03.2018).

[518] The role of public prosecution in the criminal justice system recommendation rec(2000)19. Bkz. https://rm.coe.int/16804be55a (17.03.2018).

emrine tâbi olduğu ülkelerde, aradaki bağın güçlendirilmesi için gereken tedbirler alınmalıdır. Kolluk ve savcılığın birbirinden bağımsız olduğu yerlerde ise aradaki işlevsel işbirliği için gerekli etkin tedbirler alınmalıdır. [519]

Avrupa Konseyi Parlementerler Meclisi tarafından oluşturulan Hukukun Üstünlüğü İlkesi ile Yönetilen Demokratik Toplumlarda Savcılığın Rolüne Dair (1604) Tavsiye Kararı'na[520] göre soruşturmalar kolluktan ayrı ve bağımsız bir organ tarafından yürütülmelidir. Birleşmiş Milletler Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı (17/2)'na [521] göre savcılar kolluğun yasal kaidelere ve temel insan haklarına uymasını temin etmelidir.[522]

Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş'e [523] göre soruşturmanın savcı denetimindeki kolluk tarafından yürütüldüğü sistemlerde savcı ceza politikasının uygulanması, kolluğa rehberlik etme, hangi durumlarda soruşturma başlatılacağına dair talimat verme, soruşturmanın hukukiliğini ve niteliğini denetleme, kararları onaylama veya reddetme, gözaltındakileri serbestçe ziyaret etme yetkileri ile donatılmalıdır. Soruşturmanın savcıdan bağımsız olarak kolluk tarafından yürütüldüğü sistemlerde ise denetim mekanizmasının kurulması ayrıca soruşturmacı birim ile savcılık arasında yakın işbirliğinin kurulması gerekir.[524]

Adli kolluk görevlileri, soruşturma evresinde savcının yardımcısı olarak iddia makamında yer almaktadır.[525] İdari yönden olmasa da adli yönden fonksiyonel bir bağlılık bulunmaktadır. Kimlerin adli kolluk görevlisi olacağına dair tasarruf kolluğa aittir. Savcının müdahale yetkisi bulunmamaktadır. Savcı, adli kolluk vazifesini yerine getirmek üzere görevlendirilmiş personelin amiri konumundadır. Bu amirlik, adli olaylar bakımındandır. Adli kolluk görevlilerinin özlük hakları ve diğer memuriyet

[519] Bkz. Tavsiye Kararı(2000/19) prg. 21.
[520] Role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law. Bkz. http://assembly.coe.int (17.03.2018).
[521] Strengthening the rule of law through improved integrity and capacity of prosecution services. Bkz. http://www.iap-association.org (17.03.2018).
[522] Bkz. 17/2 No'lu Karar prg. 4.
[523] The role of prosecutors in criminal investigations. Bkz. https://wcd.coe.int (05.06.2017).
[524] Bkz. Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş prg. 26-28.
[525] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 82.

işlemleri genel usuller çerçevesinde ilgili amirlerin yetkisindedir. Savcı, adli kolluk hakkında doğrudan soruşturma yapma yetkisine sahiptir (CMK 161/5). [526]

Adli kolluk görevlilerine, adli görevi bulunmayan üstleri tarafından yürütülmekte olan soruşturma konusunda emir ve talimat verilemez (AKY md. 5/1.a). Savcı talimatlarını adli kolluktan sorumlu kişiye iletir. Adli kolluk, yürütülen soruşturmanın detayları hakkında mülki amire ya da en üst dereceli kolluk amirine soruşturmanın gizliliği nedeniyle bilgi veremez. Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 6/2'nci maddesinde değişiklik yapılmış olup belirtilen hüküm, "*Adlî kolluk görevlileri, kendilerine yapılan bir suça ilişkin ihbar veya şikâyetleri; el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri derhâl Cumhuriyet başsavcılığına ve en üst dereceli kolluk amirine*[527] *bildirir ve ilgili Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda işin aydınlatılması için gerekli soruşturma işlemlerine başlar."* şeklindedir. Danıştay 10'uncu Dairesi 20/10/2014 tarihli ve E. 2013/8217/E. 2013/8239 sayılı kararlar ile ilgili hükmün yürütmesi durdurulmuştur. En üst dereceli kolluk amirinin adli soruşturma esnasında bir görevi bulunmadığı için soruşturmanın ayrıntıları hakkında bilgiye ihtiyaç duymayacağı düşünülmektedir. Aslında en üst dereceli kolluk amirinin önemli adli olaylar hakkında kendi astlarından bilgi alamayacak olması düşünülemez. Adli kolluk, fonksiyonel yönden savcıya bağlı olsa da adli soruşturmalar hakkında en üst dereceli kolluk amirine ve mülki amire bilgi verir. Örgütsel bağlılığı içeren bir adli kolluk kurulmadığı müddetçe bu uygulamaların önüne geçilmesi pek mümkün görünmemektedir. Yönetmelik ile getirilen hüküm, fiili durumu yazılı hale getirmektedir. Yönetmelik haricinde, İl İdaresi Kanunu'nun[528] 11/1.G maddesinde yapılan değişiklik ile valiye, suç faillerinin bulunması konusunda kolluğa talimat

[526] "İddianamede, şüpheli komiser Mehmet Ali G.'in, bir otomobil içinde yüksek sesli müzikle gürültü yaparak halkı rahatsız eden kişiler hakkında kabahat cezası kesilmesini isteyen C. Savcısının isteğine aykırı hareket ettiği iddia edilmektedir. Ancak C. Savcısının bir suç nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında değil, gürültü kabahati nedeniyle ceza uygulanmasını istemesi karşısında görevli komiserin bu istemi yerine getirmemesi adli görevin savsanması olarak değerlendirilemez." 4. C.D., T. 08.07.2008, E. 2008/9666, K. 2008/15900 (**UYAP**, 01.03.2016).

[527] Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesine göre "En üst dereceli kolluk amiri: Emniyet Genel Müdürlüğünde; il emniyet müdürünü, ilçe emniyet müdürünü veya amirini, Jandarma Genel Komutanlığında il jandarma komutanını, ilçe ve merkez ilçe jandarma komutanını, Sahil Güvenlik Komutanlığında; birlik komutanını, Gümrük ve Ticaret Bakanlığında; gümrük muhafaza kaçakçılık ve istihbarat müdürünü*"* ifade eder. Yönetmelik'in bu hükmü uygulama ile uyumlu olsa da maddenin yürütmesi Danıştay Onuncu Dairesinin 20/10/2014 tarihli ve E. 2013/8217/E. 2013/8239 sayılı Kararları ile durdurulmuştur.

[528] R.G. 18.06.1949, 7236.

verebilme yetkisi tanınmıştır.[529] Ayrıca CMK'nın 91/4'üncü maddesinde yapılan değişiklik ile mülki amirlerce belirlenecek kolluk amirlerine önemli suçlar[530] bakımından gözaltı kararı verme yetkisi tanınmıştır. Bu düzenlemeler soruşturmanın gizliliği bir yana savcının soruşturmanın tek hâkimi olduğu yönündeki sistemi olumsuz etkilemektedir.

Adli kolluk, rastladığı suça ilişkin acil tedbirleri alıp durumu derhal savcıya bildirir (CMK md. 161, ETK md. 12, PVSK md. Ek 6, AKY md. 6).[531] Mülga CMUK'un kolluğa doğrudan soruşturmaya başlamasına izin veren 156/1'inci maddesi "*Zabıta makam ve memurları suçluları aramakla ve işin tenviri için lazım gelen acele tedbirleri almakla mükelleftir. Bu makam ve memurlar tanzim ettikleri evrakı hemen müddeiumumiliğine gönderirler.*" şeklinde olup bu hüküm CMK'ya alınmamıştır. CMK savcıyı soruşturmanın merkezine alıp tüm talimatların savcı tarafından adli kolluğa verilmesini öngören bir sistemi getirmiştir.[532] Savcının bilgisi olmadan

[529] Bu hüküm Kanun'a 6683 s. Kanun(R.G. 04.04.2015, 29316) ile eklenmiştir.

[530] Belirtilen suçlar; a) toplumsal olaylar sırasında işlenen cebir ve şiddet içeren suçlar, b) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; 1. kasten öldürme (madde 81,82), taksirle öldürme (madde 85), 2. kasten yaralama (madde 86, 87), 3. cinsel saldırı (madde 102),4. çocukların cinsel istismarı (madde 103), 5. hırsızlık (madde 141,142), 6. yağma (madde 148,149), 7. uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),8. bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma (madde 195), 9. fuhuş (madde 227), 10. kötü muamele (madde 232), c) Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan suçlar, d) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen suçlar, e) İl İdaresi Kanunu'na dayanılarak ilan edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme, f) Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3'üncü maddesinde belirtilen suçlardır.

[531] Finlandiya'da "Savcılık bir soruşturma makamı olmasa da, son zamanlarda savcıların soruşturma alanındaki rolü artmaktadır. Sözgelimi, polis, bir şüphelinin varlığı durumunda, kendisine bildirilen bir suçtan savcıyı haberdar etmek zorundadır. Ancak, basit bir olay söz konusu ise, savcının haberdar edilmesi gerekmez. Öte yandan polis, savcının istemi üzerine ceza soruşturması yürütür; savcının emirlerine uyar. Bununla birlikte savcı, polisin soruşturma yürütmesini yasaklama hakkına sahip değildir. Finlandiya'da savcılar, özellikle büyük çaplı bir soruşturmanın söz konusu olduğu durumlarda, polisle istişari görüşmeler yapmayı, çalışmalarının doğal bir parçası olarak kabul etmektedirler. Genel kuralın tersine, ayrık bir durum olarak, bir polis memuru tarafından suç işlendiği şüphesinin bulunduğu durumlarda, savcının önsoruşturma (pre-trial investigation) aşamasında her zaman doğrudan doğruya görevli olduğu da belirtilmelidir." **Bkz**. Jukka Rappe, "Finlandiya'da Savcıların Statüsü ve Savcılık Örgütü", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu (Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, (45-54), Burak Çelik (Çev.), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 47.

[532] Alman kanun koyucunun bakış açısına göre, soruşturma evresinin yürütülmesi tamamen savcılığa bırakılmalıdır. Savcılık sadece sınırlı soruşturma işlerinde kolluğu görevlendirebilir. Ancak uygulamada soruşturma evresinin yürütülmesi, sansasyonel davalar ve ekonomik ceza hukuku bakımından, geniş anlamda polisin eline geçmiştir. Genellikle soruşturmayı kendi başına yürütmekte ve bitirdikten sonra soruşturma evrakını savcılığa göndermektedir. Savcılık da kovuşturmaya yer olmadığı kararı ya da kamu davasının açılmasına karar vermektedir. Polis, zorlayıcı tedbirler alınmasını sağlayamaz, bunu savcılığa ancak teklif edebilir. Bkz. Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 53-54.

soruşturma yetkileri bulunmayan adli kolluk, savcı talimatı doğrultusunda hareket ederler.[533] Kolluk bir suç ile karşılaştığında ya da bir müracaat, ihbar aldığında acil tedbirleri alıp durumu derhal savcıya aktarmak zorundadır (CMK md. 161/2).[534] Soruşturmanın bundan sonraki tüm işlemleri ve seyri savcı tarafından adli kolluğa talimat olarak iletilecektir.[535] Bu talimatlar acil durumlarda sözlü verilip en kısa zamanda yazılı hale çevrilir (CMK md. 161/3). Talimatın sözlü verilmesi icraya mani değildir. Yazılılık şartı olan işlemlerde ise emrin mutlaka yazılı olarak verilmesi gerekir.[536] Örneğin daha sonra yazılı hale getirilmek üzere sözlü arama talimatı verilmesi mümkün değildir.[537]

Kolluk soruşturma esnasında, savcının talimatları doğrultusunda ifade alma yetkisine sahiptir. Şüpheli ve mağdur ifadelerini alabilir. Soruşturma konusu olay hakkında bilgisi olanları tanık sıfatıyla değil bilgi sahibi sıfatıyla dinleyebilir. Tanık

---

[533] Tezcan, "Fransa'da ve Belçika'da Savcılık", s. 41. Alman ceza muhakemesi hukukunda; savcı soruşturmayı yürütme yetkisine sahiptir. Bu konuda bkz. Brauneisen, "Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Savcılık ve Polis Arasındaki İlişkiler", s.43.

[534] "CMK.nun 160 ve 161. maddeleri uyarınca doğrudan doğruya veya adli kolluk görevlileri aracılığıyla/soruşturma evresini tamamlama yetkisi Cumhuriyet Savcılığına ait olmakla birlikte; anılan yasanın 161/2. maddesi gereğince adli kolluk görevlileri bir taraftan el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet Savcısına derhal bildirmek ve öte yandan kanıtların kaybolmasını önleyecek tedbirleri alarak soruşturma için Cumhuriyet Savcısının bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlü olmaları karşısında, İlçe Jandarma Komutanlığında 1. Tim Komutanı olarak görevli sanığın, eyleminin doğrudan soruşturulması gereken hırsızlık olayını Cumhuriyet Savcısına derhal bildirmeyerek kişilerin mağduriyetine neden olmak suretiyle 5237 Sayılı TCK.nun 257/2. madde ve fıkralarında düzenlenmiş bulunan görevi savsama suçunu oluşturduğu gözetilmeden…" 4. C.D., T. 22.03.2011, E. 2011/5530, K. 2011/3575 (**UYAP**, 18.03.2018).

[535] "Savcının 5271 sayılı Kanun'un … kendisine verdiği yetkiye istinaden kolluğa soruşturma yaptırması mümkündür. Ancak bu yetki, ne savcının çözümlenemeyen noktalarda soruşturma süjelerinin beyanına doğrudan başvurma hakkını sınırlayıcı bir anlama gelir ne de -özünde içkin bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesinin de bir gereği olarak- soruşturmanın kolluğun güdümüyle yürütüldüğü sonucunu doğurur." Anayasa Mahkemesi, Tuna Ayçiçek Başvurusu, T. 24.01.2018, Başvuru No: 2014/6526, prg. 88 (**R.G.**, 20.01.2018, 30338).

[536] "a) Öncelikle, kolluk tarafından oluşturulan Cumhuriyet savcısıyla yapılan görüşme ve alınan talimatlara, yakalanan şahısların üstlerinin, eşyalarının ve otolarının CMK 116-119. maddeleri gereğince aranmaları için Cumhuriyet savcısının imzasının bulunduğu bir tutanağın olup olmadığının tespiti ile varsa dosya içerisine konulması,

b) Böyle bir tutanak yoksa, şüphelilerin üstlerinin ve otolarının aranmasına ilişkin başka bir arama kararı ya da yazılı emir olup olmadığının araştırılıp varsa temini ile dosyaya eklenmesi,

c) Oto ve üst aramalarına ilişkin bir arama kararı ya da yazılı emir bulunmaması halinde, yapılan arama ve bunun sonucu elde edilen delillerin hukuka aykırı olup Anayasa'nın 38/6, CMK 206/2-a, 217/2 ve 230/1-b maddelerine aykırılık oluşturup hükme esas alınamayacağı…" 20. C.D., T. 27.10.2015, E. 2015/134, K. 2015/4358 (**UYAP**, 18.03.2018).

[537] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 96, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 206-208.

sıfatı ile dinleme yetkisi kolluğa verilmemiştir.[538] Kolluğun 18 yaşından küçük mağdurların beyanını zorunlu vekil eşliğinde alması mümkün iken suça sürüklenen çocukların ifadesini alamaz.[539] Yanında zorunlu müdafi bulunması halinde dahi bu mümkün değildir. İfadenin savcı tarafından alınması gerekir. Kolluk, ifade almak amacıyla kişileri karakola davet edebilir (PVSK md. 15). Şüpheli dışındaki kişileri ise ikametlerinde veya işyerlerinde dinleyebilir. İfade için davet edilen kişilerin karakola gelmemesi halinde, kolluğun zorla getirme kararı verme yetkisi bulunmamaktadır.[540] Bu yetki savcıya ve mahkemeye tanınmıştır (CMK md. 146). Kolluk, karakola davetlerde genellikle telefonla arama yöntemini kullanmaktadır.

Adli kolluk bir suç ile karşılaştığında, şüpheli ölüm veya kimliği tespit edilemeyen ölüm olaylarını haber aldığında bunu derhal savcıya bildirir.[541] Savcı soruşturma işlemlerini tek tek belirtip kolluğa ayrıntılı talimat verir. Kolluk soruşturmayı tarafsızlık içerisinde yapıp şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla yükümlüdür (AKY md. 6/8). Yaptığı soruşturmayı, fezleke adı verilen bir özetle birlikte savcılık makamına sunar. Şayet elde edilen delillerin bir kısmı hukuka aykırı nitelikte ise kolluk bunu da fezlekede belirtir. Savcının her talimatı için bir fezleke düzenlenmesi gerektiği yönündeki görüş[542] fezleke düzenlemenin amacı ile örtüşmemektedir. Sözlük anlamı olarak *özet, hülasa*[543] manasına gelen fezleke, kolluğun soruşturmada yaptığı işlemlerin bir bütünlük içerisinde özetlenmesini ifade eder. Soruşturmanın devamı esnasında savcılık bazı somut talimatları kolluğa iletip bunların yerine getirilmesini ister. Kanımca, kolluğun bu talimata ilişkin cevabının bir üst yazı şeklinde olması yeterli olup fezlekeye gerek bulunmamaktadır. Kolluk fezleke

---

[538] "Tanık dinleme yetkisi bulunmayan kolluk tarafından düzenlenen "bilgi alma tutanağı"ndaki beyanlar nedeniyle yalan tanıklık suçunun oluşmayacağı gözetilmeden…" 9. C.D., T. 19.03.2014, E. 2013/13360, K. 2014/3151(**UYAP**, 18.03.2018).

[539] Bu konuda geniş bilgi ve gerekçeler için bkz. Handan Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması", **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.8, S. 1-2, 2004, s. 222.

[540] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 256, Şahin, "Polis Tarafından Yapılan Sanık Sorgusunun Mukayeseli Hukukta Düzenlenişi", s. 79.

[541] Hollanda'da kolluk, bir kısım suçlar bakımından bizzat değerlendirmede bulunup faili/failleri sistemin dışında tutabilir. Örneğin kolluk çocuk failleri, ilk kez suç işleyenleri veya vahameti düşük suç faillerini uyarma, sözlü ya da yazılı kınama ile yetinebilir. Böylesi bir durumda soruşturma savcılık makamına intikal ettirilmez. Yine bir kısım suçlarda faili ve mağduru uzlaştırma yoluna gidebilir. Uzlaşma özür dileme, maddi tazmin ve benzeri giderimler şeklinde olabilir. Kolluk mevzuata ve Yüksek Savcılar Kurulunun yayımladığı prensiplere göre hareket eder. Bkz. Tak, "Hollandalı Savcı: Bir Soruşturan ve Ceza Veren Görevli", s. 48.

[542] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 96.

[543] http://www.tdk.gov.tr/ (17.03.2018).

tanzim ederken kendisini savcı yerine koyup soruşturma konusu olay hakkında kanaat belirtemez. Kolluk fezlekede, yerine getirilen işlemleri özetleyip ve varsa failler arasındaki irtibatları anlatan bir dili benimsemek zorundadır. Aksi halde itham görevini üstlenmiş olur. Fezleke kolluğun hazırladığı bir delil listesi niteliğindedir. Savcı, kolluğun fezlekesi ile bağlı değildir. Soruşturmanın sahibi olan savcı re'sen değerlendirme yaparak maddi gerçeğe ulaşmaya çalışır. Ayrıca kolluk fezlekede hukuka aykırı delilleri de belirtmek zorundadır (AKY md. 6/8). Savcının dahi hukuka aykırı delilleri belirtmesi yönünde açık bir mevzuat hükmü bulunmazken adli kolluk hakkında yapılan bu düzenleme pek uygulanabilir değildir. Zira kolluğun bir hukukçu gibi delil değerlendirmesi yapması ve genel itibariyle kendisi tarafından tesis edilen işlemleri hukuka aykırı olarak vasıflandırması ihtimal dâhilinde değildir. Bu nedenle uygulamada bu yönde bir örneğe de rastlanmamaktadır. Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)'e[544] göre savcılar hukuka aykırı delilleri kullanamaz ve hukuka aykırı şekilde delil elde edenler hakkında soruşturma yapar.[545] Savcı fezlekede gördüğü eksikliklerin tamamlanması için fezlekeyi kolluğa iade edebilir(AKY md. 13/1.b).[546]

Kolluğun adli olaylar sırasında silah kullanma hususunda kimden talimat alacağına dair mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır. Bu konuya ilişkin talimat verme yetkisinin savcıya ait olduğunu belirten görüş[547] bulunmasına rağmen uygulama aksi yöndedir. Silah kullanmanın hukuki yanı olmakla beraber baskın yönü teknik bilgiye sahip olmaktır. Savcı, hukuk teorisi bakımından kolluğun silah kullanma ilkelerini ve şartlarını bilse de silah kullanmanın kolluk pratiği bakımından gerekliliği ve meydana gelmesi muhtemel zararları tespit bakımından tecrübeden yoksundur. Silah kullanma kararının isabetli olup olmadığı yönünde daha yetkin konumdaki kolluğa ya da kolluk amirine inisiyatif bırakılmalıdır. Aslında savcıların da kolluğa silah kullanma talimatı veren makam olma hususundan istekli oldukları söylenemez. Savcılığın temel fonksiyonu, işlenmekte olan suçlar dışında, geçmişte kalan adli bir olayı soruşturmak ve hukuki vasıflandırmasını yapmaktır. Bu nedenle

544 Guidelines on the Role of Prosecutors. Bkz. http://www.ohchr.org (17.03.2018).
545 Bkz. Havana Kuralları prg. 16.
546 Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 453.
547 Bu yöndeki görüşün ayrıntıları için bkz. Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 9.Bası, s. 120.

sıcak takip ya da çatışma esnasında savcının, silah kullanılması ya da kullanılmaması yönünde kanaat belirtmesi pek uygun görünmemektedir. Öte yandan savcının talimatı ile silah kullanılması durumunda, kolluğu bizzat sevk ve idare etme faaliyeti ile suç iddiası halinde eylemi hukuken vasıflandırma görevi birbiriyle çelişecektir. Savcının, kendi talimatını ya da bir başka savcının talimatını soruşturma konusu yapması bazı tereddütlere neden olacaktır. Ancak silah kullanım şartlarının kolluk tarafından belirlendiği durumlarda, suç teşkil eden bir eylemin bulunup bulunmadığı hususunun savcılıkça tespiti daha uygun olacaktır. Aksi halde belki hayatında hiç silah kullanmayan savcının, toplumsal etkileri dahi olabilecek şekilde silah kullanma talimatı vermesi ve sonrasında ise suç teşkil etmesi muhtemel bir eylemi soruşturması söz konusu olacaktır.

Savcı adli kolluğu her zaman denetleme, adli nitelikteki iş ve işlemlerini inceleme yetkisine sahiptir.[548] Savcının sahip olduğu denetim yetkisi adli işlemlere ilişkindir. Özellikle soruşturma evraklarının hazırlanması, gözaltı işlemlerinin yapıldığı nezarethanelerin denetimi önemli denetim alanlarıdır. Savcı, denetimi kolluk biriminde yapabileceği gibi evrakları makamına getirterek de bunu yapabilir. Ancak nezarethane şartlarının yeterliliği konusundaki denetimi mutlaka mahalinde ve bizzat görerek yerine getirmelidir. Savcılığın denetim için belli bir dönemsel program ile hareket etmesine gerek bulunmamaktadır. Çünkü savcı adli kolluğun amiri olması nedeniyle her zaman denetleme imkân ve yetkisine sahiptir. Savcı adli kolluk tarafından kendisine ulaştırılan her fezlekede veya gerçekleştirilen her soruşturma

[548] "Savcılık örgütü, her ne kadar soruşturmayı idare yetkisine sahip ve soruşturmada görevli kolluk görevlilerinin attıkları adımları denetleyen makam olarak kabul edilse de, Avrupa ceza adaleti sistemlerindeki uygulama, savcıların ancak çok ağır ve siyasi önem taşıyan suçlar bakımından, oldukça yüzeysel bir biçimde sürece dâhil olmaları yönündedir. Bu, kaynaklar üzerindeki baskının ve soruşturma alanında emniyet güçlerinin uzmanlaşmasının bir sonucudur. Bununla birlikte, soruşturma konusu olacak suçlar bakımından önceliklerin belirlenmesi söz konusu olduğunda, emniyet güçlerinin bu tür kararları bağımsız olarak vermekte isteksiz oldukları görülmektedir. İyi işleyen bir ceza adaleti sistemi için, iddia makamına, hukuk devleti kuralları da gözetilerek yeterli delil sunulması gerekmektedir. Bu bakımdan, savcılık örgütünün soruşturma aşamasındaki katılımının azaltıldığı bir model, kolluk organlarının yaptıkları işlemler için yol gösterici kurallar ve önceliklerin saptanması suretiyle ve aynı zamanda daha yerel düzeyde kolluk güçlerinin devamlı uyacakları genel çalışma kurallarının tesis edilmesi için kolluk ve savcılık örgütü arasında işbirliğinin sağlanması gibi unsurlarla tamamlanmalıdır." Bkz. Jehle, "Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma", s. 78.

işleminde adli kolluğun yeterliliğini tetkik etme fırsatına sahiptir. Savcının denetimi kolluğun mesaiye riayeti, kılık kıyafet, nöbet görevi gibi unsurları kapsamamaktadır.

Kamu görevlilerinin görev suçları nedeniyle soruşturma yapılabilmesi için temel kural kanun tarafından öngörülen idari merciden izin alınmasıdır. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun [549] izin alınması konusunda temel kanundur. İdari merciin izin vermemesi halinde savcı idari yargıya itirazda bulunabileceği gibi idari merciin soruşturma izni vermeme yönündeki kararını haklı bularak soruşturmayı başlatmayabilir. Ancak adli kolluk ile ilgili soruşturmalar bu kuralın istisnasını teşkil etmektedir. Savcının sözlü ya da yazılı emirlerini yerine getirmede kötüye kullanma veya ihmalleri görülen kolluk âmir ve memurları hakkında savcı doğrudan soruşturmaya başlar. Ayrıca kanun tarafından kendilerine verilen veya kanun dairesinde kendilerinden istenen adliye ile ilgili görev veya işlerde kötüye kullanma veya ihmalleri bulunan diğer kamu görevlileri hakkında da doğrudan adli soruşturmaya başlanır.[550] Vali ve kaymakamlar hakkında Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri, en üst dereceli kolluk amirleri hakkında ise hâkimlerin görevlerinden dolayı tâbi oldukları yargılama usulü uygulanır. Savcının kolluk hakkında doğrudan soruşturma yapabilme yetkisi, kolluğu denetleme ve kolluk işlemlerinin hukuka uygunluğunu sağlamada en etkili yöntemdir. En üst dereceli kolluk amirlerinin kimler olduğu hususu, Yargıtay kararları ile belirlenmiş vaziyettedir.[551] İstikrar kazanan uygulamaya göre en üst dereceli kolluk amirleri; il emniyet müdürü, ilçe emniyet müdürü veya amiri, il jandarma komutanı, ilçe ve merkez ilçe jandarma komutanı, Sahil Güvenlik Komutanlığında birlik

[549] R.G. 04.12.1999, 23896.

[550] "Ceza Muhakemesi Kanununun 161/5. maddesinde; ….. adliye ile ilgili görev ifa eden kamu görevlilerinin bu görevleri kapsamında işledikleri suçlardan dolayı soruşturma iznine gerek olmadan resen soruşturma yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Somut olayda ise; suç tarihinde Artvin Devlet Hastanesinde doktor olarak görev yapan şüpheli B.D.'ın, adli bir soruşturma kapsamında Genel Adli Muayene Raporu düzenlemesi eyleminin "adliye ile ilgili görev" kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine göre, N.B. hakkında 09.06.2013 tarihli ve 1032 sayılı tanık doktor S.Ş.'in kaşesi bulunan Genel Adli Muayene Raporunun sahte düzenlendiği iddiasından dolayı soruşturma yapılması için yetkili merciin iznine ihtiyaç bulunmadığı cihetle, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yapılan itirazın reddi yerine, şüpheli hakkında soruşturma izni alınmadan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği gerekçesiyle itirazın kabulü ile kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılmasına ilişkin mercii kararında isabet bulunmayıp…" 11. C.D., T. 16.02.2015, E. 2014/17833, K. 2015/16180 (**UYAP**, 18.03.2018).

[551] Bkz. 4. C.D., T. 25.06.2008, E. 2008/872, K. 2008/14514 (**UYAP**, 17.03.2018), 11. C.D., T. 30.09.2015, E. 2013/14425, K. 2015/28932 (**UYAP**, 17.03.2018).

komutanı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığında gümrük muhafaza kaçakçılık ve istihbarat müdürüdür. Danıştay, Adli Kolluk Yönetmeliği'nin benzer yöndeki 3'üncü maddesinin yürütmesini durdurmuştur. Mevcut düzenlemenin CMK'ya eklenmesi, muhtemel tereddütlerin tekrarlanmasını engelleyecektir.

Başsavcı her yıl kendi yetki sahasında görev yapan adli kolluk sorumlusu ile ilgili bir değerlendirme raporu düzenler ve bunu mülki idare amirliğine gönderir (CMK md. 166). [552] Değerlendirme raporunda adli kolluk görevlilerinin soruşturma ve kovuşturma işlemlerindeki ehliyetleri, çalışkanlık, iş disiplini ve başarı durumlarına yer verilir (AKY md. 11). Personelin sicili düzenlenirken bu değerlendirmeler de dikkate alınır. Birden fazla Cumhuriyet başsavcılığının yetki çevresinde faaliyet gösteren adlî kolluk sorumluları hakkında, değerlendirme raporları her yılsonunda diğer yer Cumhuriyet başsavcılıklarının görüşü de alınarak adlî kolluk biriminin merkezinin bulunduğu yer Cumhuriyet başsavcısı tarafından düzenlenir (AKY md. 11).[553]

1.9.3.2. İdari ve Adli Görev Ayrımı

Kolluğun iç teşkilatlanmasında, idari ve adli kolluk arasında belirgin bir görev ayrımı bulunmamaktadır. Karakol girişinde nöbet tutan personel aynı zamanda şikâyetçi ifadesi de alabilmektedir. Görevlerin bu kadar içiçe olduğu bir sistem içerisinde görev karmaşasının olması ve bu konuda personelin tereddüt yaşaması olağandır. Yerine getirilen bir görevin adli ya da idari olduğunun tespiti kadar önemli olan bir diğer husus bu görevin sebep olacağı neticelerdir. Kolluğun yaşadığı tereddütler ile herhangi bir görev suçu işlenmesi durumunda savcının yapacağı hukuki vasıflandırma önem kazanmaktadır.[554]

Kolluğun suçu önleyici veya bastırıcı fonksiyonu bazen aynı olay sahnesinde çakışabilmektedir. Suç işlendiği izlenimi ile birlikte adli görev başlamış olur (CMK md. 160). Rehin alma olayında, kolluk bir yandan mağdur konumundaki rehineyi

[552] Fransa'da istinaf başsavcıları kendi yargı çevrelerindeki kolluğu denetleme yetkisine sahiptir. Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 65 vd.
[553] Yerdelen, **Soruşturma ve Koruma Tedbirleri**, s. 32.
[554] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 244.

kurtarmaya çalışırken diğer yandan da faili yakalamayı hedeflemektedir. Kolluğun bu durumda kimden talimat alacağı ve müdahale ettikten sonraki sorumluluğun hangi görevden kaynaklanacağı hususu üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü görevin adli ya da idari olması arasında neticeler yönünden farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca görevin adli olduğu konusunda kimin karar vereceği konusu da ele alınması gereken bir diğer husustur. Rehin alma olayında silah kullanma ihtiyacı doğduğunda, kolluğun görevi nasıl vasıflandıracağı meselesi kollukta tereddüt yaratmaya elverişli bir konudur. İdari görev olarak kabul edilmesi ve görev esnasında suç işlendiği iddiası gündeme geldiğinde soruşturma iznine başvurulacaktır. Adli görev kapsamında değerlendirilmesi halinde doğrudan soruşturmaya başlanacaktır. Temel amacın mağduru kurtarma yönünde olması halinde görevin idari nitelikte olduğu, failin yakalanmasına yönelik amaç söz konusu olduğunda ise görevin adli nitelikte olduğu kabul edilmelidir. Ancak her iki amacın da hedeflenmesi halinde, ağırlık noktası hangi işlemde ise vasıflandırma da ona göre yapılmalıdır. Tereddüt halinde ise görevi belirleme yetkisi, bu çelişkiyi yaşamak zorunda olan kolluğa tanınmalıdır. [555]

Kolluğun idari ya da adli görev ayrımı konusunda tereddüt yaşaması hususunda bütün örnekler yukarıda verilen rehin alma olayı kadar karmaşık değildir. Bazı görev çakışmalarında durum daha basit olup yeterli bir zaman dilimi içinde karar verme imkânı bulunmaktadır. Görev ayrımı belirsizliklerinde, görevle ilgili bir suçun işlendiği iddiası bulunduğu takdirde kişi hak ve özgürlükleri korunmalıdır. Devletin silahlı gücü olan ve zor kullanma tekeline sahip kolluk hakkında, görevin tespitinde tereddüt halinde adli görev icra ettiğinin kabulü yerinde olacaktır. Zira bu yöndeki bir kabul doğrudan soruşturmayı mümkün kıldığı için birey hakları yönünden daha teminatlıdır. Aksi halde bireyin kolluğa karşı önyargıya kapılması veya fiili bir cezasızlık halinin gündeme gelmesi söz konusu olacaktır. Toplumun kolluğa güven duymasındaki en büyük etken, savcının kolluk gücünü sınırlamasıdır.[556]

Savcının adli kolluğa talimat verme yetkisi bulunmakta olup buna dair görevini kötüye kullanan ya da ihmal gösteren kolluk görevlisi hakkında savcı doğrudan soruşturmaya başlama yetkisine sahiptir. Kolluk suç soruşturmalarının yanısıra

[555] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 135.
[556] Brauneisen, "Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Savcılık ve Polis Arasındaki İlişkiler", s. 52.

kabahatler hakkında da işlem yapmaktadır. Kabahatlere ilişkin işlemler adli nitelikte olmayıp idari işlem statüsündedir. Bu işlemleri yerine getiren görevliler idari kolluk görevi yapmaktadır. Savcının bir kabahate ilişkin verdiği emri yerine getirmeyen ya da ihmalde bulunan kolluk hakkında soruşturma yapılabilmesi için 4483 s. Kanun uyarınca idari merciden izin alınması gerekmektedir.[557]

İl İdaresi Kanunu'nun 11/1.G maddesine göre vali, suç faillerinin bulunması konusunda kolluğa talimat verebilir.[558] Suç failinin yakalanması adli göreve ilişkin olup savcının yetkisindedir. Valinin böyle bir durumda kolluğa talimat vermesi adli soruşturma sistemiyle uyuşmamaktadır. Zaten adli kolluğun temel görevlerinden bir tanesi suç faillerini yakalamaktır. Ama bunun için savcılık talimatı veya mahkeme kararı olmalıdır. Ayrıca vali ve savcı tarafından verilen talimatların birbiri ile çelişmesi halinde hangi talimatın uygulanacağı hususu da açık değildir.[559] Örneğin yeri tespit edilen bir suç failinin gece mi yoksa gündüz mü yakalanacağı konusunda iki farklı talimat alan adli kolluk hangi talimata göre hareket edeceği konusunda tereddüt yaşayacaktır. Adli kolluğun görevini tereddüt etmeden yerine getirebilmesi için mevzuata bu konuda yol gösterici bir hüküm eklenmeli ya da valiye bu yetkiyi tanıyan mevcut düzenleme kaldırılmalıdır.

---

[557] "…İddianamede, şüpheli komiser M.A.G.'in, bir otomobil içinde yüksek sesli müzikle gürültü yaparak halkı rahatsız eden kişiler hakkında kabahat cezası kesilmesini isteyen C. Savcısının isteğine aykırı hareket ettiği iddia edilmektedir. Ancak C. Savcısının bir suç nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında değil, gürültü kabahati nedeniyle ceza uygulanmasını istemesi karşısında görevli komiserin bu istemi yerine getirmemesi adli görevin savsanması olarak değerlendirilemez. C. Savcısı, 5326 sayılı Kabahatler Yasasının 23. maddesi uyarınca kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde bir kabahat dolayısıyla idarî yaptırım uygulaması yapabilir ya da bir suç dolayısıyla başlatılan soruşturma kapsamında bir kabahatin işlendiğini öğrenmesi halinde idarî yaptırım kararı verebilir. Dolayısıyla somut olayda söz konusu olan C. Savcısının bir suç soruşturması dolayısıyla ya da bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırması olmayıp, kabahat oluşturduğuna ilişkin bir kanaatle gürültü eylemine ilişkin kolluktan yaptırım uygulanmasını istemesi ancak bir ihbar niteliğindedir. Adli görev, kolluğa bir suç soruşturması kapsamında ya da 161/5. maddesinde belirtildiği gibi "yasa kapsamında adliye ile ilgili görev ve işler" e ilişkin olarak verilen emirlerle ilgilidir. Buna karşın kolluk görevlisi olan şüpheli komiserin C. Savcısının ihbar niteliğindeki bildirimi hakkında idari yaptırım uygulatmaması eylemi, idari bir görevin savsanması niteliğindedir. Dolayısıyla şüpheli komiser hakkında 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanması gerekmektedir." 4. C.D., T. 08.07.2008, E. 2008/9666, K. 2008/15900 (**UYAP**, 18.03.2018).

[558] Bu hüküm Kanun'a 6683 s. Kanun(R.G. 04.04.2015, 29316) ile eklenmiştir.

[559] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 136, Ersan Şen, "Savcının Yetkisine Müdahale", http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1343099-savcinin-yetkisine-mudahale-ve-gozalti (25.04.2017).

1.10. BAZI ÜLKELERDE SAVCILIK KURUMU

1.10.1. Almanya

Ceza hukukçusu Claus Roxin, Alman savcılarını dünyadaki "en tarafsız kamu görevlileri" olarak tarif etmiştir.[560] Savcılık kurumu, Almanya'da 19'uncu yüzyılın ortalarına uzanan bir tarihi geçmişe sahiptir. Mahkeme ile savcı arasındaki güç mücadelesi 19'uncu yüzyılda ve 20'inci yüzyılın büyük bir kısmında devam etmiş; 1975 yılında savcı, tartışmasız olarak soruşturmanın efendisi olmuştur. [561] Alman savcılığı, Fransız savcılığını örnek alan genç bir kurumdur.[562] Almanya'da savcılık kovuşturma mecburiyeti ilkesine tâbidir.[563] Federal Almanya Anasayası'nda savcılık kurumuna dair bir düzenleme bulunmamaktadır.[564]

Federal bir yapıya sahip olan Almanya'da savcılık teşkilatı, mahkeme teşkilatı ile uyumlu olup aynı sisteme sahiptir. 1975 yılında yayımlanan Mahkemeler Teşkilatı Kanunu'nun[565] 141-152'inci maddeleri arasında savcılık kurumu ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Kanun'un 141'inci maddesinde, her mahkemede savcılık kurumunun yer alacağı hüküm altına alınmıştır. Almanya'da savcılıklar eyaletler bazında teşkilatlanmıştır. Bunun yanı sıra Federal Başsavcılık bulunmaktadır. İki kurum ayrı bir çalışma alanına sahiptir. Federal savcılığın görevleri Federal Temyiz Mahkemesi nezdinde eyalet devletini temsil etmek, terör suçları ile devlete karşı suçları soruşturmaktır (Mahkemeler Teşkilatı Kanunu md. 142.a).[566]

---

[560] Claus Roxin, "Zur Rechtstellung der Staatsanwaltschaft Damals und Heute", **Deutsche Richterzeitung**, 1997, s.109 ve 113(akt. Shawn Marie Boyne, "Uncertainty and the Search for Truth at Trial: Defining Prosecutorial "Objectivity" in German Sexual Assault Cases", **Washington and Lee Law Review**, Vol. 67, Iss. 4, 2010, s. 1287.)

[561] Despina Kyprianou, "Comparative Analysis of Prosecution Systems (Part I): Origins, Constitutional position and Organization of Prosecution Services", http://www.law.gov.cy/ (11/07/2014), s. 24.

[562] Siegismund, Siegismund, **The Public Prosecution Office in Germany: Legal Status, Functions and Organization**, s. 59.

[563] Beatrix Elsner ve Julia Peters, "The Prosecution Service Function within the German Criminal Justice System", Jörg- Martin Jehle(Ed.), Marianne Wade(Ed.), **Coping with Overloaded Criminal Justice Systems** içinde(207-237), Springer Yayınları, Göttingen/Germany 2006, s. 207.

[564] http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA%20209-276.pdf (21.02.2016).

[565] Kanun'un Almanca metni olan Gerichtsverfassungsgesetz için bkz. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gvg/englisch_gvg.html#p0674 (12.07.2014).

[566] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 48.

Hem eyalet hem de federal düzeyde başsavcılık kurumunun bir hiyerarşisi bulunmaktadır. Her savcılık kurumunun başında bir başsavcı yer alır. Eyalet veya federal Adalet Bakanı bu piramidin tepesindedir. Federal başsavcı Adalet Bakanının önerisi, Meclisin onayı ile Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Eyalet başsavcıları ise eyalet Adalet Bakanı tarafından atanır. Savcılar birer kamu görevlisi olup disiplin soruşturması hariç keyfi olarak işten çıkarılamazlar.[567] Mahkemeler Teşkilatı Kanunu'nun 146'ncı maddesine göre savcılar, üstlerinden gelen resmi talimatlara uymak zorundadır. Üstlerden kasıt başsavcı ve Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanının genel kurallar ve düzenlemeler yönünden talimatlar verdiği görülmekle birlikte; belirli bir dosya ve dava için özel nitelikte emirler verdiğine pek rastlanmamaktadır. Adalet Bakanının kendi isteği yönünde soruşturma yaptırmak için dosyayı bir savcıdan alıp; isteklerine uygun bir savcıya devretmek gibi zarifane bir yöntem kullandığı görülmektedir. Söz konusu hiyerarşi eleştiri konusu yapılmaktadır. Çoğunluk tarafından benimsenen ve ileri sürülen görüş ise Adalet Bakanının bir siyasi kişilik olarak savcının işlemlerini parlamentoda açıklamak zorunda olduğu, bu nedenle adalet işleri ile ilgilenmesinin de gayet doğal olduğu şeklindedir.[568]

Savcılığın üç temel işlevi soruşturmaya liderlik etmek, yargılamaya katılmak, mahkeme kararlarını infaz etmek, af ve adli hatalara dair işlemleri yapmaktır.[569] Mevzuat bakımından yürütme erkinin bir parçası olmakla birlikte uygulamada yargı erki dâhilinde görev ifa etmektedir. Suça ilk müdahale polis teşkilatı tarafından yapılmaktadır. Acil tedbirleri alan polis, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun[570] 163'üncü maddesi uyarınca, durumu derhal savcıya bildirmek zorundadır.[571] Savcılık

---

[567] Boyne, **Uncertainty and the Search for Truth at Trial: Defining Prosecutorial "Objectivity" in German Sexual Assault Cases**, s. 1305.

[568] The Relation between the Public Prosecutor and the Minister of Justice, http://www.euro-justice.com/member_states/germany/country_report/2788/, (12.07.2014).
"(Almanya'da)Savcı devletin siyasi iradesini değil, hukukun iradesini temsil etmektedir." Bkz. Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 6.

[569] Siegismund, "The Public Prosecution Office in Germany: Legal Status, Functions and Organization", s. 60.

[570] StPO.

[571] Thomas Weigend, "Prosecution: Comparative Aspects", **Encyclopedia of Crime and Justice**, 2002, http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000208.html (13.07.2014).

itham tekeline sahiptir.[572] Savcıların Görev ve Yetkileri Konusunda Yönetmelik'e[573] göre savcı adalet organı olup hazırlık soruşturmasını savcı yapar. Kanunlar çerçevesinde suçları soruşturur ve ceza kovuşturması yapan diğer makamların yaptıkları araştırmaları sorumlu merci sıfatıyla yönetir. Savcı, soruşturma sonucunda, kamu yararı görmez ise; soruşturmayı sonlandırır ve davanın açılmasını şahsi davacıya terkeder.[574]

Savcı önemli veya karmaşık suç soruşturmalarında olayı en baştan itibaren aydınlatmak, özellikle olay yerini görmek, şüpheli ve tanıkları bizzat dinlemekle yükümlüdür. Yardımcı memurlarını, polisi veya başka makamları görevlendirdiği durumlarda araştırmaları yönetmek mecburiyetindedir. Somut emirler verebilir (Yönetmelik md. 3). Savcının yaptığı araştırmalar ilk aşamada kamu davasının açılmasına veya kovuşturmaya son verilmesine karar verebilmeye yetecek kadar yapılır. Bütün araştırma işlemlerinin aynı anda yürütülmesine özen gösterilir. Tutuklu işlerdeki araştırma işlemleri özellikle hızlandırılmalıdır. Kamuoyunun ilgisini çeken suçlarda ve dava zamanaşımı kısa olan suçlarda da buna dikkat edilmelidir(Yönetmelik md. 5).

1.10.2. Fransa

Fransa'da savcılar, hâkimler gibi bağımsız olmayıp Adalet Bakanının hiyerarşisi altındadır. [575] Adalet Bakanı, hükümet tarafından belirlenen suç soruşturması politikasının yürütülmesinden sorumludur. Bunu da genelgeler ve talimatnameler yayımlamak suretiyle temin eder. Savcılık kurumunda benimsenen 3 temel ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler üst savcılık ile Adalet Bakanının gözetim ve denetimi altında olmak, savcılığın bölünmezliği, savcıların meşruiyetinin tartışılmazlığı ilkesidir. Savcılar soruşturma ve kovuşturmanın herhangi bir

---

[572] Isabel Kessler, "A Comparative Analysis of Prosecution in Germany and the United Kingdom Searching for Truth or Getting a Conviction?", C. Ronald Huff(Ed.), Martin Killias(Ed.), **Wrongful Convıctıon International Perspectives on Miscarriages of Justice,** (213-247),Temple University Press, Philadelphia 2008, s. 214.

[573] Yönetmelik'in Almanca metni olan Richtlinien Für Das Strafverfahren UndBussgeldverfahren-RiStBV için bkz. http://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_01011977_420821R5902002.htm (12.07.2014).

[574] Jehle, "Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma", s. 82.

[575] Doris Jonas Freed, "Aspects of French Criminal Procedure", **Louisiana Law Review,** Vol. 17, Iss. 4, June 1957, s. 732.

aşamasında karşılıklı olarak yer değiştirebilir. [576] Savcıların meşruiyetinin tartışılmazlığı ilkesinin temeli, savcıların toplum menfaatini koruması ve hükümet tarafından belirlenen suçla mücadele politikasını uygulamasıdır.[577]

Hâkim ve savcılar, yüksek adli kamu görevlileri olarak kabul görmektedir.[578] Buna karşın savcılar Anayasa'da hâkimler için öngörülen bağımsızlıktan mahrumdur.[579] Savcıların hiyerarşik bir bağı bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi, savcıların da bireysel hürriyetleri kollamakla görevli olduğunu belirtmekle beraber bu hususun savcıları Adalet Bakanı hiyerarşisinden çıkarmayacağını ifade etmiştir.[580] Savcılık teşkilatı mahkeme teşkilatı ile uyumludur. Buna göre savcılık; ilk derece mahkemeleri, istinaf mahkemeleri ve temyiz mahkemesi nezdinde olmak üzere teşkilatlanmıştır.

Yerel savcılıklar ilk derece mahkemeleri nezdinde görev yapan savcılıklardır. Ülke genelinde 185 yerel savcılık mevcuttur. Her birisinde başsavcı ve yeteri kadar yardımcı savcı bulunur. Teşkilatın başında başsavcı bulunur. Başsavcı, teşkilatın yönetimi ve savcıların iş bölümünü yapma yetkisine sahiptir. Savcılar, başsavcı adına işlem yapar. Başsavcı gerekli gördüğü takdirde işbölümünü değiştirebilir. Başsavcı talimat verme yetkisine de sahiptir. Herhangi bir işi savcıdan alıp kendisi de yürütebilir. İşbölümü hususunda istinaf başsavcısının bazı savcıları örgütlü suçlar ve kapsamı geniş ekonomik suçlar bakımından görevlendirmesi mümkündür. Böylesi bir durumda istinaf başsavcısının görevlendirmesi esastır. Yerel mahkemelerce verilen kararlara karşı istinaf yoluna başvurma hakkı mevcuttur. Başsavcılık makamı başsavcı veya savcı tarafından yerel mahkeme, ağır ceza mahkemesi, sorgu hâkimlikleri önünde temsil edilmektedir. Yerel savcılık, Fransa Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 40'ıncı maddesine göre gelen şikâyet veya ihbarları değerlendirir. Soruşturma neticesinde

[576] https://fr.wikipedia.org/wiki/Procureur_de_la_R%C3%A9publique_(France) (03.03.2016).
[577] **The French Legal System**, Training of Judges and Personnel in the Justice System, Ministry of Justice, November 2012, s. 8.
[578] Smedovska ve Falletti, **Report on the Prosecution Service in France**, s. 177.
[579] Attila Özer, **Türkiye'de ve Çeşitli Ülkelerde Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2009, s. 92.
[580] CC 93-323, 5 août 1993, RJC, I.535 and CC 93-326, 11 août 1993, RJC, I.551, bkz. Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 61.

kamu davasının açılmasına, alternatif çözüm yollarının uygulanmasına veya kovuşturmamaya karar verir. [581]

İstinaf savcılıkları, ikinci derece yargılamasında yer alır. Fransa'da toplam 35 istinaf mahkemesi ve bu sayıda istinaf savcılığı bulunmaktadır. Bir başsavcı ve yeteri kadar yardımcı savcı bulunur. Başsavcının görevleri; istinaf başsavcılığını yönetmek ve temsil etmek, istinaf mahkemesinde ceza hukuku kurallarının doğru uygulanmasını gözetmek, mahkeme binasındaki güvenliği denetlemek, savcılıkların düzgün şekilde işlemesini ve istinafa erişimlerini sağlamak, yerel başsavcılıkların işlerini koordine etmek, alt savcılıklar tarafından uygulanan ceza adaleti siyasetini koordine etmek, istinaf mahkemesinin yargı çevresindeki kolluğu denetlemektir. İstinaf başsavcısı, yargı çevresindeki savcılar üzerinde denetim yetkisine sahip olmakla birlikte disiplin hukuku yönünden herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Bu yetki Adalet Bakanına aittir. Başsavcı da bu kapsamda hesap sorulabilir kişiler arasındadır. Başsavcı bizzat veya görevlendireceği savcılar ile istinaf mahkemesindeki davalarda iddia makamını temsil eder, ilk derece mahkemesi olarak yapılan yargılamalara katılır. Başsavcı görev dağılımını yapar ve istediği takdirde taksim ettiği görevi bizzat da yerine getirebilir.[582]

Temyiz Mahkemesindeki savcılık, bir başsavcı ve yeteri kadar savcıdan oluşur. Adalet Bakanlığının hiyerarşisi altındadır. Soruşturma yetkisi ve diğer savcılıklar üzerinde herhangi yetkisi bulunmamaktadır. Bunun istisnası, bakanlara ve Cumhurbaşkanına karşı yürütülen ceza soruşturmalarıdır. Bu tür durumlarda başsavcı Yüce Divanda iddia makamını temsil eder. Temyiz mahkemesindeki davalarda bileşen taraf olarak yer alır. Buradaki temel amaç, temyiz konusu davayı hukuki yönden aydınlatmak ve uygulanması gereken yasa hükümlerini belirtmektir. Savcılar, başsavcı adına işlem tesis eder.[583]

Savcılar kategori dışı, birinci sınıf ve ikinci sınıf olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Başsavcılar, kategori dışı kapsama girmektedir. Savcılık makamının

---

[581] Smedovska ve Falletti, **Report on the Prosecution Service in France**, s. 178, James W. Garner, "Criminal Procedure in France", **Yale Law Journal**, Vol. 25, No. 4, 1916, s.261, Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 63 vd.

[582] Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 65 vd., Mustafa Duran, "Fransız Adli Yargı Sistemi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Ulusal Hâkimlik Okulu Hakkında Genel Bir İnceleme", **Adalet Dergisi**, S. 46, 2013, s. 1.

[583] Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 66.

bölünmezliği gereği her savcı, teşkilat adına işlem yapar. Bir savcının başladığı işleme diğeri devam edebilir. Adalet Bakanı savcıları göreve alır veya görevden alır. Savcılar sınav ile alınır ve Hâkimlik Okulunda eğitime tabi tutulur.[584] Hâkimlik Okulundaki eğitimin bitmesinden sonra hâkim-savcı adayları, atanmak için talepte bulunur. Adalet Bakanı bu talepleri Yüksek Yargı Konseyine iletir. Konsey talep sahiplerinin atanması hususunda Adalet Bakanlığına öneride bulunur. Bu öneri bağlayıcı değildir. Başsavcı ve istinaf başsavcıları için bu usul uygulanmaz zira belirtilen ünvanlara Bakanlar Kurulu tarafından atama yapılır. Yapılan atamalar sonrasında her ünvanda en fazla 5 yıl süreyle görev yapılır. [585]

Savcılık teşkilatının tepesinde Adalet Bakanı bulunmakta olup savcı ünvanı mevcut değildir. Genel itibariyle ceza siyasetinin koordinesini savcılık üzerinden sağlar. Bu husus 2004 yılında Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 30'uncu maddesine yapılan ekleme ile yasal hale gelmiştir. Bakan, talimatını doğrudan savcıya değil istinaf başsavcısına iletir. İstinaf başsavcısı da bu talimatı yerel başsavcıya iletir. Bakan somut bir konuda soruşturma yapılmasını, devam eden ceza davasında talimata uygun bir mütalaa sunulmasını, soruşturmanın sonlandırılmasını, dava açılmasını isteyebilir. Bakanın bir savcıya dava açmaması hususunda talimat veremeyeceği belirtilse de bunu yasaklayan bir yasa hükmü bulunmamaktadır.[586]

Savcı ceza mahkemesinde iddia makamını temsil eder. Duruşmalara katılır ve kararlar onun huzuruyla açıklanır. Savcı, mahkeme kararlarının yerine getirilmesini sağlar (FCMK md. 32). Savcı, FCMK'nın 33'üncü maddesine göre başsavcının 36, 37 ve 44'üncü maddeleri ile uyumlu yazılı talimatlarını yerine getirmek zorundadır. Başsavcı, kamu davası açılması, kamu davası açılması için gerekli adımların atılması, somut davada özel bir mütalaa dikte etme yetkilerine sahiptir. İstinaf başsavcısı,

---

[584] Savcı olabilmek gereken şartlar; Fransa üniversitelerden 4 yıllık fakülte mezunu olmak, Fransa vatandaşı olmak, iyi karakterli olmak, medeni haklarını kullanma ehliyetini sahip olmak, askerlik yükümlülüğünü yerine getirmiş olmak, hâkimlik görevini yerine getirebileceğine dair sağlık raporu almaktır. Daha fazla bilgi için bkz. Roger Errera, "The Recruitment, Training, Evaluation, Career and Accountability of Members of the Judiciary in France", Giuseppe Di Federico (Ed.), **Recruitment, Professional Evaluation and Career of Judges And Prosecutors in Europe: Austria, France, Germany, Italy, The Netherlands and Spain**, Research Institute on Judicial Systems (IRSIG) National Research Council (CNR) Yayınları, Bologna/İtalya 2005, s. 49.

[585] Tezcan, "Fransa'da ve Belçika'da Savcılık", s. 34.

[586] Ministère de la Justice, **The Public Prosecutor in French Criminal Proceeding**, C:\Users\ab107660\Downloads\SI2061-AC-D15070709350 (1).pdf, (01.03.2016).

bidayet başsavcısına kovuşturmama talimatı veremez. Duruşmada yer alan savcı iddianamede belirtilenin aksine mütalaada bulunabilir.[587]

Savcılar atanmadan önce görevlerini inançla yapacaklarını, kendilerine tevdi edilecek sırları koruyacaklarını, her zaman onurlu ve sadık şekilde hareket edeceklerini belirten bir yemin ederler. Mesleklerinin devamı boyunca da bu taahhütlere uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. Savcılar bu yükümlülüklere aykırı politik gösterilere katılamaz, mevcut hükümet sistemine karşı düşmanca tavır sergileyemez, siyasi karar alma süreçlerine katılamaz, yargının etkisini kırmaya yönelik eylemlere katılamaz, akademik, bilimsel, sanatsal, edebi nitelikte olanlar hariç başkaca bir uğraş ile ilgilenemez, greve gidemezler. Savcıların herhangi bir yargılanma muafiyetleri olmayıp görev yaptıkları yargı çevresi dışında yargılanma usulü bulunmaktadır. Mesleğin onur ve haysiyetini ihlal etmek disiplin sorumluluğu gerektiren bir eylemdir. Bu disiplin ihlalleri Adalet Bakanlığı tarafından soruşturulur. Savcı disiplin cezası gerektiren bir eylemde bulunduğu takdirde soruşturmadan önce üstleri tarafından uyarılmakla da yetinilebilir. Savcı hakkında disiplin cezasına hükmetme yetkisi Adalet Bakanındadır. Ancak bu karar verilmeden önce Yüksek Yargı Konseyinin savcılık ile ilgili bölümünden görüş alınır. Bakan bu görüş ile bağlı değildir. Önerilenden daha ağır bir yaptırıma da hükmedebilir. Disiplin cezaları; kınama, başka yere tayin, belli görevlerden alıkoyma, bir alt kademeye düşürme, mecburi emeklilik, emekli maaşından mahrum veya mahrum olmadan meslekten ihraç şeklindedir.[588]

Savcıların ceza yargılaması dışında da görevleri bulunmaktadır. Özel hukuk ve ticaret hukuku bunun temel örnekleridir. Çocuklar, vasilik ve Fransa ulusunu ilgilendiren özel hukuk davalarına savcının re'sen müdahale yetkisi söz konusudur. Yine iflas davalarında savcı müdahalede bulunabilir. Savcı noterleri ve ceza infaz kurumlarını denetler. Cezaların infazından sorumludur. Fransa ceza muhakemesinde savcı bazı hâllerde kamu davası açmada takdir yetkisi ve alternatif yöntemlere başvuru imkânına sahiptir. Şüphelinin ilk kez suç işlemesi, zararın azlığı, kamu güvenliğinin

[587] Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 76.

[588] Ministère de la Justice, **The French Legal System**, http://www.justice.gouv.fr/art_pix/french_legal_system.pdf , (01.03.2016).

zarar görmediği haller, mağdurun şikâyetten vazgeçtiği durumlarda kovuşturmama kararı verilebilir. Bu kovuşturmama kararı, şüpheliye kesin bir bağışıklık tanımaz. Dava zamanaşımı süresince başsavcı bu kararı kaldırabilir. Karmaşık ve ağır suçlarda soruşturma sorgu hâkimliğince yürütülür.[589]

1.10.3. İngiltere

İngiltere hukuk sisteminde, 19'uncu yüzyılın sonuna kadar herhangi bir kamusal iddia makamı bulunmamaktadır. 1829 yılında ulusal polis teşkilatı kurulmuştur. Bu teşkilat şahsi davaların bir kısmını devralıp soruşturma yapmaya başlamıştır. Mahkemede kendilerini temsil etmesi için "barrister" ünvanlı avukatlar ile anlaşmışlardır. Polise bırakılan ve herhangi bir yasal altyapısı bulunmayan bu sistem 1870'li yıllarda bazı kaygılara neden olmuştur. 1879 yılında Suçların Kovuşturulması Kanunu[590] kabul edilmiştir. Kanun ilk kez başsavcılık teşkilatını[591] kurmuştur. Başsavcılık karışık suçlar ile önemli suçların kovuşturmasını polisten devralmıştır. Ancak suçların büyük çoğunluğu yine polis tarafından soruşturulmuştur.[592]

1985 yılında yeni bir Suçların Kovuşturulması Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun ile tüm ülkede görev yapan bir Kraliyet Başsavcılığı[593] kurulmuştur. Teşkilatın başında Başsavcı[594] bulunmaktadır. Teşkilat, kraliyet başsavcısı konumundaki ülke

[589] Hodgson, "The French Prosecutor in Question", s. 1369 vd., Morris Ploscowe, "Development of Inqusitorial and Accusatorial Elements in French Procedure", **Journal of Criminal Law and Criminology**, Vol. 23, Iss. 3, 1932, s. 387, Ministère de la Justice, **The Public Prosecutor in French Criminal Proceeding**, **C:\Users\ab107660\Downloads\SI2061-AC-D15070709350 (1).pdf**, (01.03.2016), Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s.77 vd., Bruno Aubusson de Cavarlay, "The Prosecution Service Function within the French Criminal Justice System", Jörg-Martin Jehle (Ed.), Marianne Wade (Ed.), **Coping with Overloaded Criminal Justice Systems,** (185-205), Springer Yayınları, Göttingen/Germany 2006, s. 185, Mustafa Duran, "Fransız Adli Yargılama Sisteminde, Mahkeme Önünde Duruşmalı Yargılamaya, Savcılık Aşamasında Getirilen Alternatif Çözümler", **Adalet Dergisi**, S. 47, 2013, s. 1.

[590] Prosecution of Offences Act.

[591] Director of Public Prosecutions.

[592] Ministry of Justice, **Examining the Prosecution Systems of England and Wales, Canada, Australia and Scotland**, http://www.justice.govt.nz/publications/global-publications/p/prosecution-review/examining-the-prosecution-systems-of-england-and-wales-canada-australia-and-scotland, (03.03.2016).

[593] Crown Prosecution Service.

[594] Director of Public Prosecutions.

başsavcısına [595] karşı sorumludur. [596] Ülke başsavcısı diğer ülkelerdeki adalet bakanlarına benzer bir niteliğe sahiptir.

Kraliyet savcılığı bütün suç kovuşturmalarında yetkili kılınmıştır. Kamu davası açma ve iddia makamını temsil görevini yerine getirir. Bu görevler "barrister" ünvanlı avukatlar eliyle yürütülmektedir. Yine kraliyet savcılığı, cezai meselelerde polise tavsiyelerde bulunur. Ancak doğrudan talimat verme, yönlendirme yetkisi bulunmamaktadır. Barristerlar dosyaların savcılık yetkilileri tarafından son anda kendilerine gönderildiğini, bu nedenle hazırlanamadıklarını belirtmişlerdir. Polis teşkilatı da savcılığı yavaş hareket etmekle itham etmiştir. Bu eleştirilerden sonra savcılığın tekrar gözden geçirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda[597] bir takım düzenlemelere yer verilmiştir. Önemli suçlar bakımından ilk itham yetkisi savcılığa aittir. Kanun'un 22'nci maddesi savcılığa koşullu uyarıda bulunma yetkisi vermektedir. Bu yetki dava açılmadan önce şüpheliye yöneltilen bir ihtar niteliğindedir. İhtar için gereken koşullar; şüphelinin yüklenen suçu işlediği hususunda yeterli delilin bulunması, ihtar hususunda yetkili kişinin(kolluk, soruşturma yetkilisi, savcı veya savcının yetkilendirdiği kimse) yeterli delil bulunduğuna ve suç yönünden ihtar ile yetinilmesi gerektiğine kanaat getirmesi, şüphelinin ikrarda bulunması, yetkili kimsenin şüpheliyi, tedbirlere uymadığı takdirde hakkında dava açılacağı hususunda uyarması, şüphelinin, içeriğinde suçun detayları, suç ikrarı, ihtara rıza gösterdiğine dair ibare ve ihtara bağlanan sonuçlar bulunan belgeyi imzalamasıdır.[598]

---

[595] Attorney General.

[596] https://www.cgi.com/sites/default/files/pdf/transforming-justice-public-safety-through-technology-CPS.pdf (03.03.2016).

[597] Criminal Justice Act-2003.

[598] House of Commons Justice Committee, The Crown Prosecution Service: Gatekeeper of the Criminal Justice System, http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmjust/186/186.pdf, (03.03.2016).
İngiltere ve Galler'de toplam 43 yerde polis birimi bulunmaktadır ve İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Suçların soruşturulması, delillerin toplanması, şüphelilerin yakalanması temel görevler arasındadır. Bazı önemsiz suçlarda polis, şüpheliyi ihtar edip matbu bir bildiri vermekle yetinir veya şartlı ihtar için savcılığa havale eder. Polis trafik suçlarını doğrudan dava etme yetkisine sahiptir. Ancak polis bu yetkisine rağmen savcılığa danışmadan ithamda bulunmaz. Sanık savunmasında suçlu olmadığını dile getirdiği anda savcılık mutlaka devreye girer. Bkz. Jehle, "Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma", s. 79.

1999 yılına kadar duruşmada savcılık makamını sadece barrister ünvanına sahip serbest avukatlar temsil etmiştir. 1999 yılında yapılan düzenleme[599] ile savcılık bünyesindeki dava vekilleri ile kamuyla bağı olmayan "solicitor" ünvanlı avukatların da iddia makamını temsil etmesi mümkün hale gelmiştir. Savcılık bünyesinde görevli barristerlar da mevcuttur.[600] Savcılık teşkilatının en tepesinde Ülke Başsavcısı yer almaktadır. Bakan olmamasına rağmen parlamentoya karşı savcılık işlemlerinden sorumlu yürütme erki temsilcisidir. Mahkemelerde kraliyet makamını bizzat temsil eder. Hükümetin yasal danışmanı olarak görev yapar ve ülkedeki bütün savcılık teşkilatının da başı konumundadır. Savcıların bağımsız şekilde görev yapmaları için gereken şartları oluşturmakla yükümlüdür. Ülke Başsavcısı ile savcılık teşkilatı arasındaki ilişki ve sınırlar protokol[601] ile düzenlenmiştir.

Kraliyet savcılığı 13 bölgeden oluşmaktadır. Her bölge teşkilatında başsavcı[602] bulunur.[603] Kraliyet savcılığının merkez teşkilatında bazı suçları soruşturmak üzere kurulmuş ihtisas birimleri ile teftiş birimi bulunmaktadır. İhtisas birimlerinin en önemlisi 1988 yılında kurulan Dolandırıcılık Birimidir.[604] Birim, üst düzey dolandırıcılık ve yolsuzluk suçlarını soruşturmakla görevlidir. Yolsuzluk ve dolandırıcılık suçlarına ilişkin soruşturmaların karmaşık bir yapıya sahip olması, soruşturmaya konu eylemin parasal değerinin 1 milyon sterlinden fazla olması, suça dair uluslararası bağlantıların bulunması veya birimin yetkinliğine ihtiyaç duyulması halinde Dolandırıcılık Birimi soruşturmayı devralır.[605] Kraliyet Savcılık Denetim Kurulu[606] savcılık teşkilatını denetleyen ve ülke başsavcısına rapor sunan birimdir. Denetimlerde savcılığın çalışma performansı, iş kalitesi, kaynak kullanımı ve yönetimi

[599] Access to Justice Act 1999.
[600] Zander, **The English Prosecution System**, s. 6.
[601] Protocol Between the Attorney General and Prosecuting Deparments. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/15197/Protocol_between_the_Attorney_General_and_the_Prosecuting_Departments.pdf (03.01.2016).
[602] Chief Crown Prosecutor.
[603] Zander, **The English Prosecution System**, s. 6.
[604] Serious Fraud Office.
[605] House of Commons Justice Committee, **The Crown Prosecution Service: Gatekeeper of the Criminal Justice System**, http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmjust/186/186.pdf, (03.03.2016).
[606] Her Majesty's Crown Prosecution Service Inspectorate.

incelenir. Teftiş birimi iyi uygulamaları desteklemek ve hatalı uygulamaları sonlandırmak için savcılara tavsiyelerde bulunur.[607]

1.10.4. Hollanda

Anayasa'da savcılık kurumuna ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Sadece Yargıtay başsavcısının, kraliyet kararnamesi ile atanacağına dair bir hüküm mevcuttur (Anayasa md. 117/1). [608] Yargı başlığı altında mahkemelerden bahsedilmektedir. Savcılığın temel görevi soruşturma yapmak, ceza davalarına katılmak ve hükmedilen cezaların infazını denetlemektir. Ülke genelinde birbirinden bağımsız başsavcılık teşkilatları bulunmaktadır. Yüksek Savcılar Kurulu hiyerarşik olarak savcılık teşkilatlarının üzerinde yer almaktadır. Kurulun başkanı Adalet Bakanıdır. Savcılıklar başsavcı, kıdemli savcı, savcı, yedek savcı ve tek hâkimli mahkemelerde görev yapan savcılardan oluşur. Yerel savcılıkların dışında Rotterdam'da ulusal düzeyde görev yapan bir ihtisas savcılığı bulunmaktadır. Kurulu düzene ciddi tehdit oluşturan terör, kara paranın aklanması gibi suçlar bu birim tarafından soruşturulur.[609]

Savcılık yürütme içerisinde yer almaktadır. Adalet Bakanı savcıya genel veya somut talimatlar verebilir. Ancak Bakanın somut davaya ilişkin bir talimat verdiği görülmemiştir. Savcılar Adalet Bakanlığının siyasi sorumluluğu altındadır. Ceza uyuşmazlıklarının sadece onda biri ceza davasına dönüşmektedir. Bir kısmı kolluk düzeyinde, bir kısmı ise savcılık aşamasında elenmektedir. Böylelikle mahkemeden önce ikili bir filtre devreye girmekte ve bütün uyuşmazlıkların mahkemeye taşınması engellenmektedir. Temel etken takdirilik sisteminin uygulanmasıdır. Kovuşturma mecburiyetinin uygulandığı sistemlerde bütün suçların soruşturulması zorunludur.[610]

---

[607] House of Commons Justice Committee, **The Crown Prosecution Service: Gatekeeper of the Criminal Justice System**, http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmjust/186/186.pdf, (03.03.2016).

[608] http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/11-HOLLANDA%20355-384.pdf (03.03.2016).

[609] Tak, "Hollandalı Savcı: Bir Soruşturan ve Ceza Veren Görevli", s. 41 vd., Warner ten Kate (Openbaar Ministerie), **National Public Prosecutor's Office, http://www.swedenabroad.com/SelectImageX/230110/presentaionWtK.pdf**, (04.03.2016). **nds**

[610] Hakan A. Yavuz, "Hollanda Adalet Sistemi Üzerine Notlar", **Adalet Dergisi**, S. 56, Eylül 2016, s. 27.**ands**

Kolluk, savcının talimatları doğrultusunda hareket eder. Ancak bir kısım suçlar bakımından bizzat değerlendirmede bulunup faili/failleri sistemin dışında tutabilir. Kolluk, çocuk failleri, ilk kez suç işleyenleri veya vahameti düşük suç faillerini uyarma, sözlü ya da yazılı kınama ile yetinebilir. Böylesi bir durumda soruşturma savcılık makamına intikal ettirilmez. Yine bir kısım suçlarda faili ve mağduru uzlaştırma yoluna gidebilir. Uzlaşma özür dileme, maddi tazmin ve benzeri giderimler şeklinde olabilir. Kolluk mevzuata ve Yüksek Savcılar Kurulunun yayınladığı prensiplere göre hareket edecektir. Soruşturma evresi savcının tekelindedir. Savcı, yeterli delilin bulunmadığı hallerde, bir kişinin sehven şüpheli olarak kayıtlara girdiği hallerde, dava zamanaşımının dolması, şüphelinin ölümü, takibi şikâyete bağlı suçlarda şikâyetin geri alınması, şüphelinin ceza ehliyetinin bulunmaması, eylemin suç teşkil etmemesi, hukuka uygunluk veya mazeret sebeplerinin bulunması, delillerin yasadışı yöntemler ile elde edilmiş olması hallerinde takipsizlik kararı verebilecektir.[611]

Savcı, bazı durumlarda soruşturmayı takdirilik ilkesine göre sonlandırabilir. Suçun düşük öneme sahip olması, şüphelinin suça iştirak düzeyinin önemsiz boyutta kalması, suçun gerektirdiği ceza miktarının azlığı, suç tarihinin eski olması, şüphelinin çok genç ya da çok yaşlı olması, şüphelinin yakın zamanda başka bir suçtan mahkûm olmuş olması, suçun şüpheliyi de olumsuz etkilemesi, şüphelinin sağlık durumu, şüphelinin rehabilite edilme beklentisi ve bu beklentinin gerçekleşme ihtimali, şüphelinin hayat şartlarındaki değişiklik, şüphelinin bulunamayışı, şüphelinin tazminat ödemiş olması, mağdurun da suça tesir eden hareketleri, şüpheli ve mağdur arasında yakın bir ilişki bulunması halleri takdiri sebepler arasında değerlendirilen durumlardır.[612]

Savcılık, soruşturmayı "ceza kararnamesi" ile bitirebilir. Ceza kararnamesi 6 yıl veya daha az cezayı gerektiren suçlar bakımından uygulanabilen alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Savcı şüphelinin 180 saat ücretsiz çalışma cezası veya bir eğitim kursuna katılma, para cezası, el konulan eşyaların iadesinin geri bırakılması, hazine veya mağdur yararına bir miktar para ödenmesi, sürücü belgesinin 6 aya kadar

[611] Tak, "Hollandalı Savcı: Bir Soruşturan ve Ceza Veren Görevli", s. 48.
[612] Jehle, "Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma", s. 79.

geri alınması, 1 yıllık denetim süresi boyunca belirlenen talimatlara uymaya karar verebilir. Şüpheli bu karara itiraz ettiği takdirde savcı ya kovuşturmama kararı verir ya da dava açar. Savcının, hapis cezası verme yetkisi bulunmamaktadır. AİHS'in 5'inci maddesi ve Anayasa'nın 113'üncü maddesi uyarınca bu yetki sadece mahkemelere tanınmıştır. Savcı duruşmalara katılıp sanığa doğrudan soru sorma hakkına sahiptir. Savcı, mahkemeye hitap ederken ayağa kalkmak zorundadır.[613]

1.10.5. İtalya

Anayasa'da savcılık kurumu Yargı kısmının Adliye Teşkilatı bölümünde düzenlenmiştir. Hâkimler ile ilgili güvence ve haklar Anayasa'da düzenlenmiş olmasına rağmen savcılara dair güvenceler kanuna havale edilmiştir (Anayasa md. 107). Sanığın yargılama esnasında silahların eşitliği ilkesi uyarınca savcı ile aynı haklara sahip olduğu Anayasa'da ifade edilmiştir (Any. md. 111/3). Savcının ceza davası açmakla yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır (Any. md. 112).[614]

Ülkenin tamamında yetkili bir başsavcılık söz konusu değildir. Bunun yerine her bölgede yetkili ve görevli özerk başsavcılık teşkilatları kurulmuştur. Başsavcılıkların iç düzeninde bir hiyerarşi mevcuttur. Temyiz Mahkemesi nezdinde de bir başsavcılık yer almaktadır. Bu Başsavcılığın, taşradaki başsavcılıklar üzerinde herhangi bir hiyerarşik yetkisi bulunmamaktadır.[615]

Savcılar hâkim olmamakla birlikte hâkimlik statüsüne sahiptir. Talep doğrultusunda iki meslek arasında geçişler olabilmektedir. Mesleğe kabul ve özlük hakları yönünden aynı rejim uygulanmaktadır. Savcı yargı erki içinde kabul edilmektedir. Savcı emri altındaki adli kolluğa talimat verme yetkisine sahiptir. Şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri tam bir tarafsızlık içerisinde toplamak zorundadır. Yargılama esnasında taraf sıfatına sahiptir. Savcı taraf olmakla birlikte tarafsız davranmakla yükümlüdür. Devam eden bir yargılamada ortaya çıkan

---

613 Jehle, "Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma", s. 79, Tak, "Hollandalı Savcı: Bir Soruşturan ve Ceza Veren Görevli", s. 61.

614 http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/10-%C4%B0TALYA%20319-354.pdf (04.03.2016).

615 https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:r4Hpm58od08J:https://track.unodc.org/LegalLibrary/LegalResources/Italy/authorities/Italy%2520authorities.pdf+&cd=3&hl=tr&ct=clnk&gl=tr (04.03.2016).

delillerden sanığın beraat etmesi gerektiği sonucuna varılıyorsa savcı bu yönde mütalaada bulunur. Mütalaasının aksine çıkan kararı da temyiz eder. Savcı kamu yararı bulunan özel hukuk davalarına da müdahale eder.[616]

Soruşturma savcının yönetiminde yapılır.[617] Hak ve özgürlüklere müdahale halinde hâkime başvurulur. Savcıya tanınan statü şüpheliye önemli bir kanuni teminat sağlamaktadır. Savcı sürekli itham etme amacıyla değil tarafsızlık içerisinde hareket eder. Olayları bir hâkim gibi değerlendirir. İtalya'da savcılık kurumu diğer ülkelere kıyasla daha bağımsız bir yapıdadır. İtalyan Anayasa Mahkemesi de verdiği bir kararda (15 Şubat 1991, no.88), kanunilik ilkesinin doğal bir sonucu olarak savcılığın bağımsız olması gerektiğine hükmetmiştir. Karara göre kanun önündeki eşitlik kovuşturma mecburiyeti ile sağlanacak olup bu konuda yetki sahibi olan savcılığın da bağımsız olması zorunludur. Diğer güçlere bağlı olan bir savcılık kurumu bu hedefi gerçekleştiremez. Savcılık, sanık hakkında doğru bir karar verilebilmesi için lehe olan delilleri de toplamakla görevli bir adalet organıdır.[618]

1988 yılında yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu ceza yargılaması bakımından işbirliği sistemini benimsemiştir. Kara Avrupası sisteminin klasik bir örneği olan İtalya'da suçların niteliğine bakılmaksızın kovuşturma mecburiyeti ilkesi uygulanmaktadır.[619] Hâkim gerekli gördüğü takdirde yargılama evresinde delil toplayabilir. Kovuşturma mecburiyeti olmakla birlikte uygulamada savcılar bazı suçları soruşturmayabilmektedir. Bu da fiili bir durum yaratmaktadır. Kovuşturma mecburiyeti ilkesinin savcıları hesap sorulmaz hale getirdiği tartışılmaktadır. Savcıların yargı erkinden çıkarılması gerektiği şeklinde görüşler bulunmaktadır.

---

[616] Caterina Scaccianoce, "The Principle of Mandatory Criminal Prosecution and the Independence of Public Prosecutors in the Italian Criminal Justice System", **Re AIDP / e-RIAPL, http://www.penal.org/sites/default/files/files/CATERINA%20SCACCIANOCE%20formateado.pdf** (04.03.2016), s. 3, Giuseppe Di Federico, "Recruitment, Professional Evaluation, Career and Discipline of Judges and Prosecutors in Italy", Giuseppe Di Federico (Ed.), **Recruitment, Professional Evaluation and Career of Judges And Prosecutors in Europe:Austria, France, Germany, Italy, The Netherlands And Spain**, Research Institute on Judicial Systems (IRSIG) National Research Council (CNR) Yayınları, Bologna/İtalya 2005, s.136, The İtalian Judicial System, http://www.csm.it/documenti%20pdf/sistema%20giudiziario%20italiano/inglese.pdf (04.03.2016).

[617] Julia Grace Mirabella, "Scales of Justice: Assessing Italian Criminal Procedure Through the Amanda Knox Trial", **Boston University International Law Journal**, Vol. 30, No. 1, 2012, s. 234.

[618] Scaccianoce, "The Principle of Mandatory Criminal Prosecution and the Independence of Public Prosecutors in the Italian Criminal Justice System", s. 5.

[619] Şahin, "Polis Tarafından Yapılan Sanık Sorgusunun Mukayeseli Hukukta Düzenlenişi, s. 62.

Ayrıca öneriler arasında savcılara takdir hakkı tanınması da mevcuttur. Takdirilikte keyfi uygulamaların da Yargı Yüksek Kurulunun yayımlayacağı kriterler ile önlenebileceği belirtilmiştir.[620]

Savcılık hiyerarşisinde Adalet Bakanının bir yeri mevcut değildir. Bakanın savcılara talimat verme, soruşturmalara müdahale etme yetkisi bulunmamaktadır. Bakanın yegâne görevi savcılığa maddi destek ve kaynak teminidir. Savcılık teşkilatını başsavcı temsil eder. Başsavcı çalışma kriterleri ve grupları oluşturma, dosya tevzi ilkeleri belirleme yetkisine sahiptir. Başsavcı, savcıdaki dosyayı alabilir. Basına açıklaması yapma yetkisi başsavcıya aittir.[621]

1.10.6. İspanya

Savcılık kurumu Anayasa'nın 124'üncü maddesinde düzenlenmiştir.[622] Tüzel kişiliğe sahip olup yargı içinde fonksiyonel bir özerkliği bulunmaktadır.[623] 1981 tarihli Savcılık Teşkilat Kanunu Anayasa'ya uygunluk göstermektedir.[624] Savcılık kurumu meşruiyet ve tarafsızlık temelinde kovuşturma mecburiyeti ilkesine göre hareket eder. [625] Savcılık Teşkilat Kanunu'nun 12'nci maddesinde, savcılık teşkilatının

---

[620] Scaccianoce, "The Principle of Mandatory Criminal Prosecution and the Independence of Public Prosecutors in the Italian Criminal Justice System", s. 7.

[621] http://www.track.unodc.org/LegalLibrary/pages/LegalResources.aspx?country=Italy (04.03.2016).

[622] Anayasa'nın 124'üncü maddesi; "1. Diğer organlara verilen yetkilere halel getirmeksizin, Cumhuriyet Savcılığının görevi, kendiliğinden veya ilgili tarafların talebi üzerine, kanunlarla korunan hukukun üstünlüğü, vatandaşların hakları ve kamu yararının savunulmasında adaletin işletilmesini geliştirmek ve bunun yanı sıra mahkemelerin bağımsızlığını korumak ve bunlar aracılığıyla toplum çıkarını gerçekleştirmektir. 2. Cumhuriyet Savcılığı, her durumda hukukun üstünlüğü ve tarafsızlık ilkelerine tabi olarak, davaların birliği ve hiyerarşik bağımlılık ilkeleri çerçevesinde kendi organlarıyla görev yapar. 3. Cumhuriyet Savcılığının kuruluş statüsü kanunla düzenlenir. 4. Cumhuriyet Başsavcısı, Hükümet tarafından aday gösterilir ve Hâkimler Genel Kuruluna danıştıktan sonra Kral tarafından atanır" şeklindedir. http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/14-%C4%B0SPANYA%20533-584.pdf (16.11.2015).

[623] Yalçın Şahinkaya, "İspanya'da Hâkim ve Savcıların Eğitimi", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 2, 2010, s. 162.

[624] https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/EOMF_English.pdf?idFile=737470a1-b220-445a-aa9c-ac241639e4d9 (16.11.2015).

[625] Marcelo F. Aebi ve Marc Balcells, "The Prosecution Service Function within the Spanish Criminal Justice System", **European Journal on Criminal Policy and Research**,Vol. 14, Iss. 2, 2008, s. 312.

bileşenleri düzenlenmiştir.[626] Buna göre savcılık teşkilatında; Başsavcılık[627], Savcılık Divanı[628], Yüksek Savcılar Kurulu[629], Bölgesel Başsavcılar Kurulu[630], Temyiz Mahkemesi nezdindeki savcılık[631], Anayasa Mahkemesi nezdindeki savcılık[632], Ulusal Mahkeme nezdindeki savcılık[633], ihtisas savcılığı[634], Denetim Mahkemeleri nezdindeki savcılık[635], askeri savcılık[636], Bölgesel Savcılık[637], il savcılığı[638] bulunmaktadır.

Ülkedeki savcılık teşkilatının en tepesinde başsavcı bulunmaktadır. Başsavcı, Yüksek Yargı Kurulunun onayı, hükümetin önerisi ile Kral tarafından dört yıl görev yapmak üzere atanır. Başsavcının asgari 15 yıllık bir çalışma tecrübesine sahip olması gerekir. Başsavcı bağımsızlık ve tarafsızlık içerisinde hareket eder. Hükümetten, idareden ve diğer yargı organlarından talimat almaz. Ancak hükümet kamu yararının korunması amacıyla başsavcıdan dava açmasını isteyebilir. Böyle bir talep halinde başsavcı Yüksek Savcılar Kurulundan görüş ister ve bu görüş doğrultusunda talebin haklılığı ve meşruiyeti hakkında karar verir. Başsavcı, görüşlerini teşkilata genelge, yönerge veya görüş şeklinde gönderir. Başsavcılıkta teftiş kurulu, sekreterya ve destek birimi bulunur. Başsavcılıkta yüksek ihtisas savcıları bulunur. Bunların görevleri alt konumdaki savcıları belli konularda yönlendirme ve denetlemektir. Söz konusu alanlar kadına şiddet suçları, bölgesel planlamaya-tarihi mirasa-çevreye-orman yangınlarına ilişkin suçlar, çocukların korunması ve ıslahı, iş kazaları, yol güvenliği ve yabancılardır.[639]

---

[626] Prosecutor General's Office, **The Prosecution Service Organic Statute**, https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/ley24_2007_ingles.pdf?idFile=384035c2-92e7-4c2d-a752-e5c74356cbab, (04.03.2016).

[627] The Prosecutor General.

[628] The Prosecution Council.

[629] The Board of High Prosecutors.

[630] The Board of Chief Regional Prosecutors.

[631] The Prosecutor's Office at the Supreme Court.

[632] The Prosecutor's Office at the Constitutional Court.

[633] The Prosecutor's Office at the National Court.

[634] The Special Prosecutor's Offices.

[635] The Prosecutor's Office at the Court of Auditors, which will be governed by that court's constitutional act.

[636] The Armed Forces Prosecutor's Office.

[637] The Regional Prosecutor's Offices.

[638] The Provincial Prosecutor's Offices.

[639] Council of Europe-Consultative Council of European Prosecutors(CCPE), **"Questionnaire with a view of the preparation of Opinion No. 7 on the management of the means of the prosecution services Replies from Spain",** Strasbourg 2012, s. 2,

Savcılık divanı, savcılık mesleğini temsil eder. Başsavcı bu divanın başkanıdır. Divanda iki üyelik türü bulunmaktadır. Bunlardan ilki tabii üyelik diğeri ise seçim yoluyla gelen üyelerdir. Temyiz mahkemesi nezdindeki başsavcı yardımcıları, divanın atanmış üyeleridir. Diğer 9 üye ise savcılık mesleğinden gelen kimselerdir. Bu üyeler, savcılar tarafından 4 yıl görev yapmak üzere seçilirler. Divanın temel görev ve sorumlulukları; talep halinde görüş bildirmek, uygulama birliği hususunda temel kriterler belirleme, devlet dairelerine atamada, terfide bilgi temin etme, savcılık hizmet ve uygulamalarında uygun ıslahlar yapılması hususunda teşvikte bulunma, kanun taslakları ve diğer mevzuatın savcılık yapısına etkisi hususunda rapor hazırlama, başsavcılar tarafından verilen disiplin kararlarına yönelik itirazları incelemektir. [640]

Yüksek Savcılar Kurulu teknik bir organdır. Başkanı yine başsavcıdır. Diğer mensuplar, Temyiz Mahkemesi başsavcı yardımcısı ve yüksek savcılardır. Kurulun temel görevleri başsavcıya doktrin ve teknik açıdan destek sağlamak, yasal işlemler hususunda standart belirleme, yorum yapma, teşkilata bildirilen görüşleri hazırlama, hükümete sunulacak raporları hazırlamaktır. [641]

Bölgesel Başsavcılar Kurulu, başsavcı tarafından yönetilir. Başkanı başsavcıdır. Diğer mensuplar Temyiz Mahkemesi başsavcı yardımcısı, üst savcılar ve başsavcı genel sekreteridir. Başsavcı genel sekreteri de savcı sınıfındandır. Bu Kurulun amacı savcılıkların ülke genelinde uygulama birliğini sağlamaktır. [642] Temyiz Mahkemesi nezdindeki savcılık, en yüksek mahkeme olan Temyiz Mahkemesi nezdinde görev yapar. Savcılık mahkemeye paralel bir görev dağılımına sahiptir (Ceza, hukuk, idari, askeri, sosyal). Buradaki savcılığın temel sorumluluğu, olağanüstü temyiz taleplerini ve yerel mahkemelerden gelen kararları incelemektir.[643]

---

https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/Spanish_prosecution_Service_English.pdf?idFile=5bbc6fc3-591f-47cf-9dc2-c13b3faf01ab (16.11.2015).

[640] https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/Spanish_prosecution_Service_English.pdf?idFile=5bbc6fc3-591f-47cf-9dc2-c13b3faf01ab (16.11.2015).

[641] Council of Europe, "**Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**", Strasbourg 2013, s. 34 vd.

[642] Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd.

[643] Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd.

Anayasa Mahkemesi, ülkenin tamamında yargılama yetkisine sahiptir. Anayasaya aykırılık ve bireysel hak ihlalleri hususundaki başvuruları inceler. Savcılık makamı da bu sürecin bir parçası konumundadır. [644] Ulusal Mahkeme nezdindeki savcılık, bütün ülke çapında ceza yargılaması yetkisini sahip olan ulusal mahkemede görevlidir. Bahse konu mahkeme terör suçları, idari ve sosyal çekişmeler konusunda yetkilidir. [645]

İhtisas savcılığı, uyuşturucu madde ticareti, kara para aklama, yolsuzluk ve organize suçluluk ile ilgili soruşturmaları yönetir. Bu konuda ülke genelinde koordinasyon görevini üstlenir ve böylece farklı savcılıklar arasındaki uyumu sağlar.[646] Denetim Mahkemeleri nezdindeki savcılık, anayasal bir kurum olan denetim mahkemesi yanında yer alır. Devletin hesap ve finansal yönetimini denetleyen en üst düzeydeki mahkemedir. [647]

Askeri savcılık, askeri yargılamanın bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Anayasa'nın 117/5'inci maddesinde yargının birliğinden bahsedilmiş ancak bu temel ilkenin yanısıra askeri konular ile sınırlı kalmak kaydıyla askeri yargılama teşkilatına da izin vermiştir. Bu husus 1987 tarihli Askeri Yargılama ve Teşkilat Kanunu'nda da hüküm altına alınmıştır. Askeri savcılık görevi profesyonel savcılar tarafından yerine getirilmemektedir. Askeri savcılık teşkilatının başında askeri başsavcı, genel denetçi ve meslekten bir yüksek savcı bulunur. Merkezi Madrid'de bulunan askeri savcılık, ülke çapında yetkilidir. [648] Bölgesel savcılık ve il savcılığı kendi başsavcıları tarafından yönetilen, başsavcı yardımcısı ve yüksek savcısı bulunan savcılıklardır. Bölgesel teşkilatlarda istatistik, bilgi teknolojisi, tercüme, personel yönetimi gibi teknik destek birimleri de bulunur. [649] Savcıların ceza yargılamasındaki başlıca

[644] Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd.
[645] Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd..
[646] Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd.
[647] Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd.
[648] Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd.
[649] Council of Europe, **Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**, 34 vd.

görevleri ceza davaları ve bu davalar ile birlikte açılan tazminat davalarının bütün aşamalarına katılmak, mağdurların etkin şekilde korunmasını sağlamak, resmi şikâyetler ile ilgili soruşturma başlatıp duruma göre dava açmak veya erteleme kararı vermek, ceza infaz kurumlarını denetlemektir. [650]

Hukuk yargılamasındaki başlıca görevleri, fiziksel veya ruhsal bakımdan ehliyetsiz olanlar ile ilgili davalara katılmak, bu kişilerin kaldığı tedavi merkezlerini ziyaret etmek, evliliğin iptali davalarını açmak, bu davalara katılmak, ayrılık ya da boşanma davalarında ilgililerden birisi çocuk ya da engelli ise bu davalara katılmak, ebeveynliğin belirlenmesi davalarına katılmaktır. İdari davalardaki başlıca görevleri; görevsizlik ve yetkisizlik hususunda ilgili mahkeme huzurunda görüş bildirmek, kamu yararına itirazlarda bulunmak, temel hakların ihlali halinde, davaya katılmaktır. [651]

1.10.7. İsviçre

İsviçre 26 kantondan ibaret olup savcılık uygulamaları yönünden farklılıklar bulunmaktadır. Anayasa'nın 123'üncü maddesinde yapılan değişiklik ile ceza ve ceza muhakemesi hukukuna dair yasama yetkisi merkezi idare olan Konfederasyona verilmiştir. Böylelikle ülke çapında ortak bir uygulama yapılması amaçlanmaktadır. Her kantonda ayrı ceza muhakemesi kanunu mevcuttur. Federal düzeyde 3 ceza muhakemesi kanunu bulunmaktadır.[652]

---

[650] The Spanish Public Prosecution Service, PPT, http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/21502/2/The_Spanish_Public_Prosecution_Service.pdf, (04.03.2016).

[651] The Spanish Public Prosecution Service, PPT, http://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/21502/2/The_Spanish_Public_Prosecution_Service.pdf, (04.03.2016).

[652] İsviçre'de kantonlar bazında uygulanan 4 soruşturma yöntemi bulunmaktadır. Bunlardan ikisi sorgu hâkimliği temelinde diğer ikisi ise savcılık temelinde yürümektedir.

İlk sorgu hâkimliği sisteminde, soruşturma bağımsız sorgu hâkimi tarafından yürütülmektedir. Adli kolluk sorgu hâkiminin denetimi altındadır. Hâkim soruşturmaya kendi inisiyatifi ile başlar. Savcılık makamı sorgu hâkimine talimat veremez. Savcılık soruşturmanın tarafı konumundadır. Savcı soruşturmanın sonunda iddianame düzenleyip mahkemede iddia makamın temsil etmekle yükümlüdür.

İkinci sorgu hâkimliği sisteminde; sorgu hâkimi ve savcı soruşturmayı ortak yürütür. Sorgu hâkimliği savcılığın talepleri doğrultusunda hareket eder. Bazı kantonlarda sorgu hâkimine soruşturmayı sonlandırma ya da şüpheliyi itham etme yetkisi verilmiştir. Kimi yerlerde ise sadece sorgu yapma ve soruşturmayı sonlandırma yetkisi verilmiştir. Birçok kantonda itham ve duruşmaya katılma yetkisi sadece savcılık makamına tanınmıştır.

İlk savcılık sisteminde, savcının yanısıra sorgu hâkiminin müdahaleleri bulunmaktadır. Sorgudan önceki evre savcılık tarafından yönetilir. Sorgu safhasında ise savcı, sorgu hâkimliğinden sorgu yapmasını ister. Sorgu esnasında savcının hâkime talimat verme yetkisi bulunmamaktadır. Sorgudan

Savcılık teşkilatı kantonlarda hükümete tâbi olup başsavcı tarafından idare edilir. Başsavcı denetim, talimat yayımlama, astı konumundaki kişilerin yayımladığı talimatları kaldırma yetkisine sahiptir. Ceza ve ceza muhakemesi hukukunda ortak uygulamanın yerleşmesini sağlar. Başsavcı, savcılar arasında işbölümü yapma, soruşturmaları denetleme ve ceza yargılamasında ortak uygulamanın oturmasını sağlama gibi görevlerini devredebilme yetkisine sahiptir. Başsavcılıkta ceza soruşturmaları bürosu, genel bölüm, ekonomik suçlar bölümü ve çocuk suçları bölümü bulunur. Her birimin başında sorumlu bir savcı bulunur. [653]

Soruşturma bürosunun temel görevi, gelen bildirimler ve raporlar doğrultusunda soruşturma başlatmak, gerekli tedbirleri almak, maddi gerçeği ortaya çıkarmak, delilleri toplamak ve failleri yakalamaktır. Şüpheli veya tanıkları dinler, gerekli hallerde şüpheliyi tutuklama istemiyle hâkime sevk eder, mahkeme heyetinin oluşumunu temin eder. Bilgi-işlem birimi, adli tıp laboratuvarı, uyuşturucu birimi yardımcı birimlerdir. Adli tıp yangın tahkikatları, yazı kıyaslama gibi hususlarda uzman görüşü sunar.

Genel bölümünün görevi soruşturma hakkında karar vermektir. Genel bölüm bazen ek soruşturma yapılmasını talep eder. Soruşturmanın tamamlandığına kanaat getirildiği takdirde dava açma, düşme veya feragat şeklinde karar verilir. Kamu davasını açan birim genel bölümdür. Bu bölümde savcılar, savcı yardımcıları, akademik personel, soruşturma personeli, memurlar ve aday memurlar görev yapar. Ekonomik suçlar bölümü, karmaşık nitelikteki ekonomik suçları soruşturur ve dava açılması halinde iddia makamını temsil eder. Bu bölümde savcılar, adli personel ve denetim birimi bulunur. Çocuk suçları bölümü, çocuklar ve ergenler tarafından işlenen suçları soruşturur, kovuşturma evresinde iddia makamını temsil eder. Bu bölümde savcılar, adli tıp uzmanları, sosyal çalışmacılar ve kâtipler görev yapar.

---

sonra hâkim dosyaları savcılık makamına devreder. Savcılık itham etme veya takipsizlik kararı vermeye yetkilidir.

İkinci savcılık sisteminde, sorgu hâkimliği bulunmamaktadır. Savcı soruşturmanın efendisi konumundadır. İtham etme, soruşturma, kolluğa talimat verme yetkisine sahiptir. Bu modelin en büyük özelliği sorgu ve itham işlemlerini farklı kişilere yaptırmamasıdır. Böylelikle zaman, personel ve emek israfının önüne geçilmiş olmaktadır. Bkz. Gilliéron ve Killias, "The Prosecution Service Function within the Swiss Criminal Justice System", s. 333.

653 Akila Taleb ve Thomas Ahlstrand, "The Public Prosecutor, its Role, Duties and Powers in the Pre-Trial Stage of the Criminal Justice Process – A Comparative Study of the French and the Swedish Legal Systems", **International Review of Penal Law**, Vol. 82, 2011, s. 538, Gilliéron ve Killias, **The Prosecution Service Function within the Swiss Criminal Justice System**, s. 336 vd.

Savcılık yürütme erki içerisindedir.[654] Cezalandırma yetkisinin bir yürütme işlemi olduğu ve savcılığın da bu erk adına hareket ettiği kabul edilmektedir. Savcıların atanmaları yürütme tarafından gerçekleştirilmektedir. Savcılık teşkilatının hiyerarşik yapısı aynı zamanda talimat verme silsilesini de ortaya koymaktadır. Bu talimat genel olabileceği gibi somut bir olaya ilişkin de olabilir. Hatta takdir hakkının kullanılabildiği soruşturmalarda da geçerli olan bir uygulamadır. Kanton hükümeti savcılık teşkilatına bir soruşturmaya başlaması yönünde talimat verebilir. Ancak devam eden bir soruşturmanın sona erdirilmesi şeklinde bir talimat veremez. Hükümetin hukuk ve yasa ile sınırlandığı kabul edilmektedir. Devam eden bütün soruşturmalar ile ilgili olarak aylık raporlar alınır. Bunun yanısıra savcılar Nisan ve Ekim aylarında soruşturma dosyalarının birikmesi hususunda rapor vermek zorundadır. Başsavcı Ekim ayında verilen rapor ışığında teftiş yapılmasını sağlar. Teftişin amacı dosya yığılmasını tespit ve tıkanıklığı çözücü müdahalenin yapılmasıdır. Kanton hükümeti adalet komisyonunun da onayı ile savcılık teşkilatının faaliyetlerini denetler. Savcılık ve adalet komisyonu hükümeti bilgilendirir. [655]

Savcı iddianame ile kamu davasını açar (Basel Ceza Muhakemesi Kanunu md. 111). Mahkeme iddianamede anlatılan fiil ve fail ile bağlıdır. İddianamede yer almayan bir eylemin yargılama konusu edilmesi söz konusu olamaz. İtham ve değişmezlik kuralı uyarınca iddianamede fiilin iyi anlatılması gerekir. Mahkeme, savcının vasıflandırması ile bağlı değildir. Ancak suç vasfının değişme ihtimali varsa mahkeme bu konuda gerekli hatırlatmayı yapıp sanığa ek savunma hakkı vermek zorundadır. Şüphelinin iddianameye itiraz etmesi şeklinde bir kanun yolu öngörülmemiştir.[656]

Ceza yargılamasında, hâkim dava dosyasının okumadan duruşmaya çıkar. Hâkimin herhangi bir önyargı olmaksızın davayı değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Dava ile ilgili sadece elde edilen delil listesi hâkime verilir. Bu liste savcıya, sanığa ve müdafiine de gönderilir. Savcılık duruşmada iddia makamını temsil eder ve taraf

---

[654] CEPEJ, **Report on "European Judicial Systems – Edition 2014 (2012 data): Efficiency and Quality of Justice"**, s. 292.

[655] Yıllık bütçe ve hesaplar, özel davalara ilişkin raporlar (kamu görevlisi, noter veya herhangi bir yetkili hakkında yürütülen ceza soruşturması), dönemsel birikme raporları, ziyaret raporları Adalet Bakanına sunulur. Daha fazla bilgi için bkz. Gilliéron ve Killias, "The Prosecution Service Function within the Swiss Criminal Justice System", s. 339.

[656] file:///C:/Users/ab107660/Downloads/Swiss_CPC_2007_am2015_en%20(1).pdf (04.03.2016).

mahiyetindedir. Temyiz hakkına sahiptir. Savcı sanık lehine temyizde bulunmuş ise aleyhe bozma yapılamaz. Bireysel başvuru hakkı gerçek kişilere ve sınırlı durumlarda tüzel kişilere tanınmıştır. Hak ihlalinden bahisle savcının bireysel başvuru yoluna gitme hakkı söz konusu değildir. İsviçre ceza muhakemesi hukukunda kovuşturma mecburiyeti bulunmakla birlikte bazı durumlarda maslahata uygunluk ilkesi de kabul edilmektedir. Savcılık teşkilatı yeterli şüphenin oluşmadığı durumlarda dava açmaz. Bunun yanısıra şüpheli tarafından işlenen suçun sonuçları önemsiz ise dava açmaktan kaçınılabilir (İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu md. 52). Yine şüpheli, suçtan kaynaklı zararı gidermiş ise dava açılmayabilir (İCMK md. 53). Bu kural bütün suçlar bakımından geçerli değildir. Kanun'un 42'inci maddesinde belirtilen şartları taşıyan suçlar bakımından uygulanacaktır. Şüpheli işlediği suçun sonuçlarından ciddi bir şekilde etkilenmiş ise dava açılmayabilir (İCMK md. 54). Soruşturma evresinin sevk ve idaresi savcıya aittir. Ancak bazı durumlarda hâkim kararı gerekmektedir. Örneğin tutuklama, takip ve izleme, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi gibi tedbirlere karar verme yetkisi hâkime aittir. Hâkim bu kararları savcının talebi üzerine verir. Savcılık tarafından verilen takipsizlik kararlarına 10 gün içerisinde itiraz edilebilir. İtiraz mercii tarafından itirazın reddi halinde soruşturma nihayete ermiş olur. İtirazın kabulü durumunda, savcılık makamı dava açmak ya da soruşturmayı genişleterek yeniden karar vermek zorundadır. [657]

[657] Gilliéron ve Killias, "The Prosecution Service Function within the Swiss Criminal Justice System", s. 340 vd.

1.10.8. Portekiz

Savcılık kurumu anayasal güvence altındadır (Any. md. 219-220).[658]Savcılık teşkilatı 1986 tarihli Savcılık Teşkilat Kanunu (PSTK)'nda düzenlenmiştir.[659] Savcı devleti temsil eder, kamu yararını korur, egemenlik organlarının belirlediği ceza siyasetinin uygulanmasında rol alır, kanunilik ilkesi uyarınca adli soruşturmaları yürütür, demokratik meşruiyeti korur (PSTK md. 1).[660] Savcılık teşkilatının özerkliği; yasallık ve meşruluk kriterleri uyarınca ortaya çıkmaktadır. Hangi talimatlara karşı sorumlu oldukları PSTK'da hüküm altına alınmış ve sınırlı olarak düzenlenmiştir. Savcılık teşkilatlanmasında 3'lü bir yapı bulunmaktadır: ülke başsavcılığı, bölge

---

[658] OECD Directorate for Financial and Enterprise Affairs, **Portugal: Phase 2 Follow-up Report on the Implementation of the Phase 2 Recommendatıons on the Applications of the Convention and the 1997 Revised Recommendation on Combatıng Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions**, Fransa 2009, s. 21.

Anayasa'nın, "Fonksiyonları, statüsü ve rolü " başlıklı 219'uncu maddesi;

"1. Cumhuriyet savcılığı, Devleti temsil etmek ve kanunun belirttiği çıkarları korumakla ve bir sonraki fıkradaki hükümlere dayanarak, egemenlik yetkilerini kullanan organların tanımladığı ceza politikasının uygulanmasına katılmaktan, kanunilik ilkesi uyarınca ceza davasının takibatını yapmaktan ve demokratik hukuk düzenini savunmaktan sorumludur.

2. Cumhuriyet savcılığı, kanunun belirttiği kendi statüsüne ve özerkliğe sahiptir.

3. Kanun, özellikle askeri suçlar içeren davalarda Cumhuriyet savcısına özel yardım biçimleri sağlar.

4. Cumhuriyet savcılığı memurları sorumlu adliye memurlarıdır, hiyerarşiye tabi ve onun bir parçasıdır ve kanunda belirtilen haller dışında nakledilemez, açığa alınamaz, emekli edilemez ve azledilemezler.

5. Cumhuriyet savcılıklarının atanma, görevlendirme, nakil ve terfileri ve kendilerine uygulanacak disiplin hükümleri Cumhuriyet Başsavcılığının sorumluluğundadır." şeklinde,

220'inci maddesi;

"1.Cumhuriyet Başsavcılığı, Cumhuriyet savcılıklarının üst organıdır ve kanunla belirlenen yapı ve sorumlulukları vardır.

2. Cumhuriyet Başsavcılığına Başsavcı başkanlık eder ve Cumhuriyet Meclisince seçilen üyeler ve savcıların kendi aralarından seçtikleri üyelerden oluşan Cumhuriyet Savcıları Yüksek Kurulunu içinde barındırır.

3. 133'üncü maddenin m) bendi hükümleri saklı kalmak üzere, Cumhuriyet Başsavcısının görev süresi altı yıldır." şeklindedir.

http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/13-PORTEK%C4%B0Z%20439-532.pdf (04.03.2016).

Portekiz Cumhuriyeti üniter bir devlet olup yönetim şekli Cumhuriyettir. Azor Adaları ve Madeira takımadaları kendi siyasi ve idari statüleriyle ve özyönetim kurumları ile özerk bölgelerdir. Egemenlik halk adına 4 kuvvet arasında taksim edilmiştir: Cumhurbaşkanı, meclis, hükümet ve mahkemeler(Anayasa md. 110). Bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Portekiz (04.03.2016).

[659] http://www.gddc.pt/legislacao-lingua-estrangeira/english/8182-law-60-ing.html (04.03.2016).

[660] Kanunilik ilkesi kovuşturma mecburiyeti ile eş anlamlıdır. Bkz. Feridun Yenisey, "Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2 (Özel Sayı), 2013, s. 454, Yokuş Sevük, **Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması**, s. 225.

başsavcılığı ve il savcılığı. Teşkilatta başsavcı, başsavcıvekili, başsavcı yardımcıları, il savcıları, il savcı yardımcıları ve danışmanlar bulunmaktadır.[661]

Başsavcıyı atama ve görevden alma yetkisi hükümetin önerisi ile Cumhurbaşkanına aittir (Any. md. 133). Başsavcının görev süresi 6 yıldır. Başsavcılıkta, yönetim kurulu, danışma kurulu, teftiş kurulu, teknik ve idari destek birimleri bulunur. Başsavcılık savcıların atama, terfi, disiplin işlemlerini yerine getirir. Bütün savcılık teşkilatları üzerinde, talimat vermeyi de kapsayan bir hiyerarşik üstünlüğe sahiptir. Meclis veya hükümetin talebi üzerine tavsiye niteliğinde görüş hazırlar. [662] Başsavcının görevleri başsavcılık makamını temsil etmek, yasaların anayasaya aykırılığına ilişkin Anayasa Mahkemesine başvurmak, savcılara talimat vermek, denetlemek, devletin taraf olduğu sözleşmelere müdahalede bulunmaktır. [663]

Her yargı çevresinde bir bölge başsavcılığı mevcuttur. Lisbon, Porto, Coimbra ve Évora'da bölge başsavcılığı bulunmaktadır. Bölge başsavcılığının temel görevleri; demokratik düzeni korumak, bölgedeki savcılık teşkilatını koordine etmek, savcılık faaliyetlerinin yeknesaklaştırılması hususunda ülke başsavcısına teklifte bulunmak, ceza siyaseti organlarını koordine etmek, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazının hukuka uygunluğunu denetlemek, bu hususta gerektiğinde açıklama istemek ve teftiş talebinde bulunmak, doktrin ve içtihat hukukuna yönelik çalışmaları yerine getirmek, suçluluğun geleceği ile ilgili diğer ceza siyaseti organları ile koordineli bir çalışma yapmak, yıllık eylem ve ilerleme cetveli hazırlamak ve kanunda öngörülen diğer görevleri yerine getirmektir. [664] Bölge başsavcılığının başında bölge başsavcısı bulunur. Başsavcı, yokluğunda kimin vekil olarak görev yapacağını belirler. Eğer böyle bir belirleme yoksa en kıdemli savcı bu vazifeyi yerine getirir. [665]

İllerdeki yargı çevresinde savcılık teşkilatı bulunur. 23 yerde il savcılığı bulunmaktadır. İlin büyüklüğüne göre bir veya birden fazla savcılık teşkilatı olabilir. Teşkilat il savcısı tarafından temsil ve idare edilir. Savcılığın temel görevleri ilk derece mahkemelerinde savcılık makamını temsil etmek, sosyal bütünleşme ve ceza siyaseti

---

[661] http://ministerio-publico.pt/o-que-e/?lang=en (04.03.2016).

[662] http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/13-PORTEK%C4%B0Z%20439-532.pdf (04.03.2016).

[663] http://ministerio-publico.pt/o-que-e/?lang=en (04.03.2016).

[664] Council of Europe-Consultative Council of European Prosecutors(CCPE), **"Questionnaire with a view of the preparation of Opinion No. 7 on the management of the means of the prosecution services Replies from Portugal",** Strasbourg 2012, s. 2 vd.

[665] http://ministerio-publico.pt/o-que-e/?lang=en (04.03.2016).

organları ile eşgüdüm halinde çalışmak, muhakeme kanununda öngörülen kararları vermektir. [666]

Savcılık teşkilatı adalet yönetimi içerisinde olmakla beraber yürütme erkine dâhildir. Savcılar bağımsızlık dışında, yargıçlara benzer bir konuma sahiptir. Her zaman tarafsız, adil ve hukuka uygun hareket etmek zorundadırlar. Savcılar mesleğe savcı yardımcısı olarak başlayıp sonrasında savcı ve başsavcı yardımcısı olur. Savcılığın temel amacı kanun önünde eşitliği, demokratik hukuk kurallarına uymayı sağlamaktır. Bu husus Anayasa'da ve kanunlarda hüküm altına alınan bir yükümlülüktür. Savcılık teşkilatı; yerel, bölgesel ve merkezi idare bakımından yasama, yürütme ve yargı erklerinden bağımsızdır. Savcılığın kendi içerisinde bir hiyerarşik yapısı bulunmaktadır. Teşkilat içerisinde savcılar özerktir. Meşruluk ve objektiflik kriterleri ile bağlı olup üstlerinden gelen hukuka uygun emir ve talimatlara riayet ederler. Savcılar verilen emrin yazılı halde verilmesini talep edebilirler. Eğer talimat somut bir dosyaya özgü ise her zaman yazılı olmak zorundadır. Savcı hukuka aykırı talimatları reddetmek zorundadır. Buna karar verirken kendi hukuk bilinci ile hareket eder.[667]

Önemli suçlara dair soruşturmalar savcı tarafından yapılır. Daha hafif nitelikteki suç soruşturmaları ise kolluğa yaptırılabilir.[668] Soruşturma evresini yürüten savcı yeterli delile ulaşması halinde kamu davasını açar. Şüpheli sorguya alınmış ise iddianamenin en geç 10 gün içerisinde düzenlenmesi gerekir. İddianamede şüphelinin kimlik bilgileri, isnada konu eylem, istenen ceza, suçun işlendiği yer, zaman, sevk maddeleri, tanık listesi, bilirkişilerin isimleri, tarih-imza yer alır (Ceza Muhakemesi Kanunu md. 283).[669]

1.10.9. Polonya

Savcılık Anayasa'da düzenlenmemiştir.[670] Savcılık kurumunun en tepesinde hiyerarşik bakımdan Adalet Bakanı bulunur ve başsavcı görevini icra eder. Bütün

[666] http://ministerio-publico.pt/o-que-e/?lang=en (04.03.2016).
[667] http://ministerio-publico.pt/ministerio-publico-e-o-estado/?lang=en (15.12.2015).
[668] United Nations, **Conference of the States Parties to the United Nations Convention against Corruption**, Panama 2013, s. 2.
[669] http://www.gddc.pt/codigos/code_criminal_procedure.html (04.03.2016).
[670] http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/12-POLONYA%20385-438.pdf (04.03.2016).

savcıların amiri olarak savcılık faaliyetlerini denetleme, talimatlar yayımlama, ceza infaz kurumlarını, noterleri, icra dairelerini denetleme yetkisine sahiptir. Ancak bu yetki savcının yaptığı işlemin içeriğine doğrudan bir müdahale ve yetki gaspı şeklinde olamaz. Ceza soruşturmalarının yapılması hususunda klavuz yayımlamak da yetkileri arasındadır. Savcılık kurumu yürütme erkine tâbidir. Adalet Bakanı savcıları atama ve görevden alma, savcılık birimi kurma ya da kaldırma, uluslararası soruşturma yapan savcılık birimini iç düzeninin belirleme, savcılıkların çalışma usullerini belirleme yetkisini sahiptir. Siyasi bir kişilik olan Adalet Bakanının fiili bir savcılığı da beraberinde yürütmesi bazı kaygıları gündeme getirmiştir. Hükümet temsilcisi olan Bakanın, mensubu olduğu hükümet politikaları aleyhine bir tasarrufta bulunması veya başında bulunduğu savcılık teşkilatının hükümet aleyhine bir eylemde bulunması mümkün görünmemektedir. Elli yıl boyunca komünist rejim ve tek parti yönetimi tarafından idare edilen ülkede, bahse konu kaygı ciddi bir anlam ifade etmektedir. Önceki rejim döneminde otoriter idarenin adli sürece doğrudan müdahalesi bulunmaktadır. Bu endişe Avrupa Komisyonu tarafından da ifade edilmiştir.[671]

Savcılık teşkilatı; başsavcı, ulusal savcılık birimi, istinaf savcılıkları, il savcılıkları, ilçe savcılıkları ve ulusal hatırat savcılıklarından oluşmaktadır. Sivil savcılıklar dışında askeri savcılıklar da bulunmaktadır. Askeri savcılıklar genel bir başsavcı ile bölge ve garnizon savcılıklarından oluşmaktadır. Başsavcı; ulusal savcıların, sivil savcılık teşkilatlarının, askeri savcılık teşkilatlarının, ulusal hatırat savcılığının amiri konumundadır. Ulusal savcılık teşkilatının başındaki başsavcı savcıların üstü konumundadır. Ulusal savcılık Adalet Bakanlığının bir parçasıdır. Başsavcı savcılar arasında görev taksimi yapar. Bu savcılığın temel görevleri, uluslararası ilişkilere dair ceza soruşturmaları, iade davaları, Avrupa tutuklama emirleri hususundadır. Ulusal savcılık teşkilatı, istinaf savcılıklarını kısmen denetler ve bazı soruşturmalarda talimat verme yetkisine sahiptir.[672]

---

[671] Bulenda ve Diğerleri, "The Prosecution Service Function within the Polish Criminal Justice System", s. 257 vd., Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 187.

[672] Julita Sobczyk, "The Public Prosecution Authority in Poland –Organization and Tasks in Combating Crime", http://www.csd.bg/artShow.php?id=7166 (04.03.2016), s. 82.

İstinaf başsavcıları kendi teşkilatındaki savcılar, bölge savcıları ve ilçe savcıları üzerinde hiyerarşik yetkiye sahiptir. İlçe savcısı ilçedeki savcılık teşkilatını idare eder. Ulusal hatırat savcılıkları, komünist rejim döneminde işlenmiş suçları, Nazizm eseri suçları, barışa ve insanlığa karşı suçları soruşturmakla görevlidir. Hiyerarşide, alt kademedeki savcı yukarıdan gelen talimata uymak mecburiyetindedir. Talimat somut bir davayı ilgilendiriyorsa ya da usuli bir işleyişe etki ediyorsa, savcının talep etmesi halinde üst konumdaki savcı talimatını yazılı ve gerekçeli olarak vermek zorundadır. Söz konusu yazılı talimat dosyada muhafaza edilir. Savcının bir davayı açıp açmamasına sadece doğrudan tâbi olduğu başsavcı müdahale edebilir. Savcı yukarıdan gelen talimatı yerine getirmek istemezse; değiştirilmesini veya görevden azlini talep edebilir. Bu konuda karar verme yetkisi başsavcıya aittir. Başsavcı, yetkilerinin bir kısmını yardımcısına devredebilir. Kanunda aksi belirtilmedikçe başsavcı, yardımcısının görevlerini bizzat yapabilir.[673]

Aynı birimdeki savcı karışık ve önemli bir soruşturma ile karşılaştığından bunu başsavcıya bildirmek zorundadır. Başsavcı, yardımcılarının iş yapma yeterliliğini izleme, savcıların soruşturma yönetmleri hakkında tavsiyede bulunma, tüm davalar hakkında bilgilendirilme, savcının duruşma hazırlıklarını inceleme yetkisine sahiptir. Savcılar ceza mahkemeleri nezdinde devleti temsilen bulunur. Savcılığın bölünmezliği prensibi uyarınca görev değişimi mümkündür. Savcıların bağımsızlığı kovuşturma mecburiyeti ilkesi ve hiyerarşik bağ ile kısıtlanmıştır. Savcı özellikle soruşturma görevini yerine getirirken, bir soruşturmaya başlarken herhangi bir izin alma mecburiyeti söz konusu değildir. Duruşmalarda özgürce beyanda bulunabilir. Ancak amirini bilgilendirmek zorundadır. Aksi halde disiplin yaptırımı ile karşılaşabilir. Polonya'da kovuşturma mecburiyeti ilkesi uygulanmaktadır. Herkese eşit muamelede bulunmayı öngören bir sistem olduğu kabul edilmektedir[674]

[673] Sobczyk, "The Public Prosecution Authority in Poland –Organization and Tasks in Combating Crime", s. 85, Lech Paprzycki, "Polonya'da Savcılık Kurumunun Örgütlenme ve İşleyiş Biçimi, Değişim Perspektifleri", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu (Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Burak Çelik (Çev.), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 28 vd.

[674] Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s. 194.

1.10.10. İskoçya

Savcılık kurumu[675] suçları kovuşturma, şüpheli ölümleri ve polise yönelik şikâyetleri soruşturma yetkisine sahiptir. Savcılık teşkilatı 11 yerde örgütlenmiştir. Soruşturmalar polis ya da bazı özel kolluk birimleri tarafından yürütülür. Savcılığın esas görevi, ülke genelindeki temel kovuşturma politikasını belirlemektir. Örneğin hangi suçların kovuşturmaya tabi tutulacağı hususunda talimat verme yetkisine sahiptir.[676]

Hanedan temsilcisi[677] savcılık teşkilatının başıdır ve politik olarak savcılık uygulamalarından sorumludur. Diğer bakanlıklardan bağımsız olarak faaliyette bulunur. Savcılık ve polis teşkilatına genel talimatlar verebilir. Hanedan temsilcisinin yardımcısı başsavcıdır[678] ve gerektiğinden ona vekâlet edip bütün yetkilerini kullanır. Başsavcı yürütme erkinin üyesi olarak kabul edilmektedir. Kraliyet temsilcisi[679], hanedan temsilcisinin yasal danışmanıdır. Savcılık teşkilatının yönetilmesinde müştereken sorumludur. Procurator fiscal ünvanı taşıyan savcılar yargı çevrelerindeki bütün suçları kovuşturmakla görevlidir ve atamaları hanedan temsilcisi tarafından yapılır. Şerif mahkemesinin görevine giren suçlara dair soruşturma ve kovuşturmaların büyük çoğunluğu bu savcılar tarafından yürütülür.[680] Takdirilik sistemi konusunda büyük yetkileri bulunmaktadır ancak bu yetki hanedan temsilcisinin koyduğu ilkeler doğrultusunda kullanılabilmektedir. Son yıllarda ihtisaslaşma yoluna gidilmiştir. Önemsiz suçlar yerel mahkemelerin[681] görevine girmektedir. Bu mahkemeler nezdinde görev yapan savcılar[682] mevcuttur. Bu savcıların en önemli özelliği hanedan

[675] Crown Office and the Procurator Fiscal Service.
[676] Kyprianou, **Comparative Analysis of Prosecution Systems (Part I): Origins, Constitutional position and Organization of Prosecution Services**, s. 21.
[677] Lord Advocate.
[678] Solicitor General.
[679] Crown Agent.
[680] Ceza mahkemeleri üçlü bir ayrıma tabi tutulmuştur. Buna göre en ağır suçlar yüksek mahkemede, orta düzeydeki suçlar şerif mahkemesinde, hafif suçlar ise yerel mahkemede görülür. Yüksek mahkeme üst sınırı 3 yıl ve daha fazla olan suçları yargılamak ile görevlidir. Mahkemede bir hâkim ve yeteri sayıda jüri bulunur. Şerif mahkemesi ise üst sınırı 3 yıla kadar olan suçları yargılamak ile görevlidir. Mahkeme hâkim ve jüriden oluşur. Ama bazı önemsiz suçlarda hâkim tek başına karar verir, jüriye danışmaz. Yerel mahkeme ise en alt düzeydeki mahkemedir. Sulh hâkimi tarafından idare edilir. Hâkimin yetkileri ve gücü oldukça sınırlıdır. Daha fazla bilgi için bkz. Kyprianou, **Comparative Analysis of Prosecution Systems (Part I): Origins, Constitutional position and Organization of Prosecution Services**, s. 21.
[681] District Court.
[682] Public prosecutor.

temsilcisine karşı bir sorumluluklarının bulunmamasıdır. Ancak hanedan temsilcisi bu tür bir davayı Procurator Fiscal eliyle daha üst mahkemeye taşıyarak kontrol yetkisini elinde tutmaktadır. [683]

1.10.11. Avusturya

Davaların iddianame ile açılacağı Anayasa'da hüküm altına alınmıştır (Any. md. 90/2).[684] Anayasa'da savcılık ile ilgili başka bir hüküm mevcut değildir. Savcılık kurumu bağımsız olmayıp hiyerarşik bir yapıya sahiptir.[685] Hiyerarşinin en tepesinde Adalet Bakanı sonrasında ise istinaf başsavcıları, yerel başsavcılıklar yer almaktadır. Adalet Bakanı talimat verme yetkisine sahiptir. Savcılar Adalet Bakanından gelen sözlü talimatın yazılı olmasını isteyebilir. Yazılı olarak verilen emir yerine getirilmek zorundadır. Temyiz mahkemesi nezdindeki başsavcı hiyerarşide yer almaz ancak genel nitelikte tamimler yayımlayabilir.[686]

Ceza soruşturmaları savcı tarafından başlatılır. Savcı devleti temsil eder. Şüphelinin hak ve özgürlüklerine müdahale oluşturan durumlarda hâkime başvurulur. Kovuşturma mecburiyet ilkesi uygulanmakta olup bütün suçların soruşturulması zorunludur. Alternatif bir yöntem olarak kamu davası açılmasının ertelenmesi mümkündür. Bu kararın verilebilmesi için belli bir miktar paranın ödenmesi, kamu hizmeti gibi şartlar öngörülebilir. Kolluk savcıya bağlı olmamakla birlikte soruşturmada savcının talimatlarını yerine getirmek ve rapor vermek zorundadır. Cezaların infazında savcının herhangi bir gözetim ve denetim vazifesi bulunmamaktadır. Sadece koşullu salıverilme ve erteleme gibi infaz işlemlerinde savcının da görüşü sorulur. Savcılar özel hukuk alanında evliliğin ya da soybağının

[683] Ministry of Justice, **Examining the Prosecution Systems**, 58 vd., SPİCe(The Information Center), **The Scottish Crim Justice System: The Public Prosecution System**, İskoçya 2012, s. 4 vd.

[684] www.adalet.gov.tr (04.03.2016).
[685] Hauptmann, "Avusturya'da Savcılık Yeni Tartışmalar ve Eski Sorunlar", s. 58.
[686] The Republic of Austria Federal Minitry of Justice, "**The Austrian Judicial System**", Viyana 2014, s. 13.

iptali, ölüm kararı verilmesi gibi davalarda kamu yararı uyarınca müdahil olur. Bu tür müdahalelerde belirleyici kriter kamu yararıdır. [687]

1.10.12. Litvanya

Savcılar devlet adına soruşturma yapmak ve kamu davasında yer almakla yükümlüdür (Any. md. 118).[688] Savcılık kurumu 1994 tarih ve I-599 sayılı Litvanya Cumhuriyeti Savcılık Kanunu'nda (LCSK) [689] düzenlenmiştir. [690] En yetkili kişi başsavcıdır ve ülke çapında yetki sahibidir. Savcılıkların ihtisas birimleri, yerel savcılıklar nezdinde örgütlenmiştir (LCSK md. 6).

Başsavcılık tüzel bir kişiliktir. Banka hesabı, arması ve ayrıca Litvanya Cumhuriyet Başsavcılığı yazan bir kitabesi bulunmaktadır (LCSK md. 7/5). Başsavcılığın görevleri yerel savcılıkları yönlendirmek, eylemlerini denetlemek, soruşturmalarda ortak bir uygulama geliştirmek, savcıların yargılamadaki tutumlarını denetlemek, kamu davaları için ortak bir tutum geliştirmek, temyizde yer almak, gerekli görülen hallerde temyize başvurmak, önemli suçlarda devlet adına soruşturma yapmak, soruşturma aktörlerinin eylemlerini koordine etmek, kamu yararını savunmak ve bu konuda ortak tutum belirlemek, savcılara hizmet içi eğitim verilmesi ve metodolojik destek verilmesini organize etmek, uluslararası antlaşmalara ve iç mevzuata uygun olmak kaydıyla yabancı ülke otoriteleri ile irtibata geçmek, savcılık kurumu için finansal ve teknik destek sağlamak, savcılara sosyal fayda sunacak adımlar atmak, savcılık kurumun eylemlerini analiz etmek ve bu eylemlere dair verileri yönetmek, diğer kanun ve antlaşmalar ile kendilerine tevdi edilmiş bulunan görevleri yerine getirmektir (LCSK md. 8).

Hiyerarşik olarak en tepede bir başsavcılık kurumu olmakla birlikte, yerel ölçekte görev yapan savcılık birimleri bulunmaktadır. Yerel savcılıkların kuruluşu, mahkeme teşkilatının varlığına bağlıdır. Yerel savcılık belirtilen ilke doğrultusunda

---

[687] Hauptmann, "Avusturya'da Savcılık Yeni Tartışmalar ve Eski Sorunlar", s. 61-65, Robert Kert ve Andrea Lehner, "**Austria**", Katalin Ligeti(Ed.), **Toward a Prosecutor for the European Union**, Vol. 1, Hart Publishing, Oxford and Portland- Oregon 2013, s. 10.

[688] http://www.opbw.org/nat_imp/leg_reg/lithuania/constitution.pdf (30.04.2017).

[689] Republic of Lithuania Law on the Prosecution Service.

[690] Kanun'daki son değişiklik 17 Haziran 2014 yılında yapılmıştır. http://www.prokuraturos.lt/lt (13.10.2016).

kurulur veya kaldırılır. Kurulma işlemi ülke başsavcısı tarafından gerçekleştirilir. Yereldeki savcılığın başında bir başsavcı veya onun yardımcısı bulunur (LCSK md. 9). Yerel veya bölgesel savcılığın görevleri soruşturmayı organize edip liderlik etmek, soruşturmayı bizzat yürütmek, soruşturmada görev alan yetkililerin eylemlerini kontrol etmek, ceza yargılamasında devlet adına yer almak, hükümlerin infazını sağlamak ve denetlemek, adli olayların soruşturulmasıyla ilgili organların uyum içerisinde çalışmalarını sağlamak, kamu yararını savunmak, mevcut antlaşma ve mevzuat doğrultusunda yabancı ülkelerden hukuki yardım talebinde bulunmak, kanunla verilen diğer görevleri yerine getirmektir (LCSK md. 9).

Savcılar görevlerini yaparken Anayasa ve kanunlar ile bağlıdır. Diğer devlet kurumları, siyasi partiler, resmi ya da sivil kuruluşlar savcıya müdahale edemez. Görevini bağımsızlık içerisinde yerine getirir (LCSK md. 11/2). Savcının kararın etkilemeye yönelik hukuksuz bir politik, ekonomik, psikolojik ya da sosyal baskıya izin verilemez. Kanunda yer almayan bir görev savcıya yüklenemez (LCSK md. 11/3). Savcıyı hukuka aykırı bir karar vermek yönünden etkilemeye çalışan kişi kanun karşısında sorumlu olacaktır (LCSK md. 11/4). Savcılar suç önleme politikalarında söz sahibidir. Ulusal veya uluslararası suç önleme programlarının hazırlanmasına dâhil olma, gerekli bilgileri verme, öneride bulunma yükümlülükleri bulunmaktadır (LCSK md. 18).[691]

Savcılar, ülke başsavcısı ile bölge başsavcısının yayımladığı emir ve genelgelere uymak zorundadır. Savcılar bölge başsavcısının yayımladığı emrin hukuka aykırı olduğunu düşünüyorsa, bu düzenlemeye karşı ülke başsavcısı nezdinde itiraz edebilir. Ülke başsavcısı tarafından yayımlanan emir ve talimatlara karşı ise mevzuat çerçevesinde mahkeme nezdinde itirazda bulunulabilir (LCSK md. 14).[692]

Savcılar Litvanya Cumhuriyeti Devleti'ne ve anayasal düzene sadakat göstermek, insan haklarını ve özgürlükleri korumak, saygı göstermek, görevlerinde

[691] Başsavcı veya yerel savcılar cezai sorumluluktan bağışık olmamakla birlikte birtakım güvencelere sahiptir. Örneğin ülke başsavcısı hakkında soruşturma başlaması; Meclis kararıyla görevden alınması ve soruşturmanın devlet başkanı tarafından başlatılması kaydıyla mümkündür. Bir savcının ikametinin, aracının aranması, eşyalarına el konulması; savcının rızası ya da söz konusu soruşturmanın ülke başsavcısı tarafından başlatılmış olması ile mümkündür. Suçüstü halinde bu kural uygulanmaz. Savcı kabahatlerden dolayı sorumludur (LCSK md. 12).

[692] LCSK md. 14.

tarafsız olmak, görevlerini ifada ve atamada vakitlice hareket etmek, hukuksuz işlem ve atama taleplerini, olası kamusal ya da özel yarar çatışmalarını derhal kıdemli savcılara bildirmek, kendileri için öngörülen etik değerleri gözetmek, gizli bilgileri muhafaza etmek, mesleki kabiliyetlerini geliştirmek zorundadır (LCSK md. 20).[693]

Savcılık mesleğine başlamadan önce Anayasa'ya, yasalara sadakat, insan haklarına, özgürlüklere saygı ve sadakati içeren bir yemin metni savcıya tekrarlatılır. Savcı bu yemini ettikten sonra yemin metnini imzalar. İmzalı metin savcının özlük dosyasında muhafaza edilir. Yemin merasimi ülke başsavcısı tarafından yapılır ve yönetilir (LCSK md. 22). Savcıların çalışma isteklerini yükseltmek amacıyla bir takım ödüller verilir. Bunlar takdirname, kişisel hediye, toplu para, onur nişanı ve seçkin erdeminden dolayı devlet ödülü/silahı almaya aday gösterilmedir (LCSK md. 39). Disiplin cezaları ise; uyarı, kınama, kademe indirme, alt vazifeye indirme ve ihraçtır (LCSK md. 40).[694]

Savcı meşru savunmada, şüphelinin gözaltına alınmaya direnmesinde, yakalanan şahsın kaçmasında, bir hayvanın bir insana saldırması halinde silah kullanabilir. Bunlar dışında önemine kanaat getirdiği bir olayda; silahı elinde atışa hazır vaziyette tutabilir veya acil bir durumun olduğunu bildirmek amacıyla havaya ateş edebilir (LCSK md. 56). Savcı karar verirken sağduyu ile hareket eder. Bağımsız bir şekilde, insan hakları ve suçsuzluk karinesine saygılı; düşünce, ırk, mensubiyet, milliyet, inanç, eğitim durumu, statü gibi farklılıkları nazara almaksızın karar verir (LCSK md. 3). Ülke başsavcılığı tarafından yayımlanan 30 Nisan 2004 tarihli genelge ile savcılar için birtakım etik hassasiyetler öngörülmüştür. Bunlar adalet, birlik, tarafsızlık, sağduyu, bağımsızlık, mahremiyet, dayanışma, yasalara uymak ve sorumluluktur. [695]

[693] Savcılar, profesyonel, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını tatmin için sendikalara veyahut derneklere üye olabilirler. Siyasi partilere üye olamazlar ve siyasi faaliyetlere katılamazlar. Grev ve gösteri yürüyüşü yapamazlar (LCSK md. 21).

[694] Savcı ve ailesinin, görev nedeniyle bir tehdite maruz kalması halinde devlet gerekli korumayı sağlar. Ayrıca bu kapsamda oluşan hırsızlık veya mala zarar verme gibi mağduriyetlerde devlet zararı tazmin eder (LCSK md. 54).

[695] http://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2015/12/etikos-kodeksas-en.pdf (13.102.2016).

İKİNCİ BÖLÜM
SAVCILIK KURUMUNUN CEZA MUHAKEMESİNDEKİ GÖREV VE YETKİLERİ

2.1. GENEL OLARAK

Savcılık kurumunun temel görev ve yetkileri ceza muhakemesinde yer almaktadır. Bunun yanısıra diğer ülke örneklerinde de görüleceği üzere savcıların geniş bir alana yayılan görev ve yetkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu husus savcılarla ilgili uluslararası ilkelere de konu olmaktadır. Savcılığın görev ve yetki yelpazesi ülkeden ükeye farklılık göstermekle birlikte savcıların adli soruşturmayı yürütmek, kovuşturma evresine katılmak, adli kolluğu sevk ve idare etmek, denetlemek, infaz kurumlarını ve noterleri denetlemek, çocuklarla ilgili özel hukuk davalarında görev almak, yürütmenin ihtiyaç duyduğu durumlarda görüş bildirmek, kamu yararı uyarınca gerekli görülen hallerde özel hukuk davalarında yer almak, uluslararası antlaşmalara göre tevdi edilen görevleri yerine getirmek gibi görevleri bulunmaktadır.[696] Türk adli yargı sisteminde görevli savcıların buna benzer nitelikte bir görev ve yetki kullanımına sahip oldukları görülmektedir. Savcılığın temel faaliyet alanı ceza muhakemesi hukukudur. Bu alanda savcılığın bulunmaması düşünülemez.

[696] Bu konuda geniş bilgi için tezin diğer ülke örnekleri ve savcılarla ilgili uluslarası ilkeler bölümüne bakınız.

2.2. SAVCILIK KURUMUNUN SORUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖREV VE YETKİLERİ

Soruşturma evresinde karar alma konusunda tek yetkili olan savcının önemli görev ve yetkileri bulunmaktadır. Kullanılan yetkiler genel ya da özel yetki kurallarına dayanmaktadır. Temel hak ve özgürlüklere doğrudan müdahale içermeyen işlemler genel yetki dâhilinde gerçekleştirilmektedir. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'e göre savcılar ve hâkimler bütün muhakeme sürecinde bireysel haklar ve özgürlüklerin güvence altına alınmasından sorumludur. CMK'nın 160-161'inci maddeleri genel yetki veren hükümlerdir. Savcı belirlenen temel ilkelere göre soruşturmayı yürütür. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş'e göre savcı soruşturma esnasında suçsuzluk karinesine, savunma hakkına, gizliliğe saygı göstermelidir (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüşü prg. 20). Şüpheli ifadesinin alınması, tanık veya mağdur beyanına başvurulması, olay yeri incelemesi genel yetki uyarınca yapılan işlemlerdir.[697] Özel yetki ise bireyin temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliği taşıyan işlemler veya koruma tedbirleridir. Örneğin arama, vücuttan örnek alınması, teşhis, gözaltı gibi işlemler ve tedbirler özel hükümlerde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Kanunilik ilkesi uyarınca bu tür işlemlerin kanunla düzenlenmesi gerekir.[698]

Soruşturma evresinde savcının temel fonksiyonu hazırlayıcılık ve ayıklayıcılıktır.[699] Soruşturma evresinin ne kadar sürede bitirileceğine ilişkin yeni bir düzenleme mevzuata girmiş bulunmaktadır. Soruşturma, Kovuşturma veya Yargılama Hedef Sürelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in[700] Geçici 1'inci maddesine göre soruşturmada hedef süreler Adalet Bakanlığınca belirlenip ilan

[697] Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, Beta Yayınları, İstanbul 2013, s. 55.
[698] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I. s. 94-96.
[699] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 218.
[700] R.G. 23.06.2017, 30105.

edilecektir. Adliyede zaman yönetiminin en iyi şekilde yapılmasını hedefleyen Yönetmelik'e göre elde edilen veriler savcıların terfi ve teftişlerinde dikkate alınacaktır. Yönetmelik 1 Eylül 2017 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Yönetmelik'te sürelerin Adalet Bakanlığı tarafından belirleneceği ifade edilmesine karşın bu yönde bir süre belirlemesi henüz yapılmamıştır.

2.2.1. Soruşturma ve Delil Toplama Faaliyetleri

Savcının en önemli görevi, bir suçun işlendiği izlenimini veren durumu öğrenir öğrenmez işin gerçeğini araştırmaya başlamak ve adil bir yargılamanın temini için gerekli delilleri toplamaktır.[701] Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılık ceza adalet sisteminin süratli bir şekilde işleyişine katkı sunmalı, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamalı, temelsiz isnatlara dayanarak kamu davası açmamalı, delillerin istisnasız olarak hukuka uygun şekilde toplanmasını sağlamalıdır. Soruşturmanın başlaması için gerekli olan şüphe basit şüphedir.[702] Şüphenin en alt derecesi olup başlangıç şüphesi olarak da adlandırılmaktadır.[703] İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda savcı soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verir (CMK md. 158/6). Savcının basit şüphe içermeyen şikâyet dilekçelerini reddetme yetkisi bulunmamaktadır. Dilekçe hakkının ihlali ve dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu (TCK md. 121) söz konusu olacaktır. Bu

[701] Buna ilişkin karar örneği için bkz. 3. C.D., T. 25.11.2015, E. 2015/31171, K. 2015/33726 (**UYAP**, 11.05.2017).

[702] "Mehaz Kanun (StPO 152/2) ise bu tür şüpheyi 'yeterli fiili tutamak noktaları'(zureichende tatsacliche Anhaltspunkte) diye ifade etmiştir." Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 39.

[703] "Ceza muhakemesinin kurallarının işlemeye başlaması "başlangıç şüphesi" ile olmaktadır. Bu nedenle koruma tedbirleri bir suçun işlendiği izlenimini veren hâlin öğrenilmesinden sonraki aşamada başvurulan adli nitelikli tedbirlerdir. Soruşturmayı başlatmaya yetebilecek nitelikte olması gereken ve basit şüphe de denilen başlangıç şüphesi, 5271 sayılı CMK'nun 160. maddesinin birinci fıkrasında "bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâl" şeklinde ifade edilmiştir. Başlangıç şüphesinin, dayandığı deliller basit, diğer aşamalarda elde edilebilecek delillere göre yetersiz ve/veya sayıca az olmakla birlikte en azından belirti düzeyinde delillere dayanıyor olması ve bir şuçun işlendiği yolunda akla ve mantığa uygun bir şüphe ortaya koyması gerekmektedir. Bu bakımdan somut olaylara dayanmayan, soyut iddia ve tahminler başlangıç şüphesi olarak kabul edilemeyecek, buna karşılık başlangıç şüphesinin belirli bir kişiye yönelmesi de gerekmeyecektedir. Ortada bu nitelikte bir şüphe yokken ceza muhakemesi soruşturmasının başlatılması ve koruma tedbirlerine müracaat edilmesi halinde, bu işlemin kaynağı hukuki olmayacağından keyfilik olarak değerlendirilmesi söz konusu olacaktır." Y.C.G.K., T. 24.11.2014, E. 2013/9-610, K. 2014/512 (**UYAP**, 11.06.2017).

yasal zorunluluk, kovuşturma mecburiyetinin bir bileşeni olan araştırma mecburiyeti ilkesinden kaynaklanmaktadır.[704] Savcı doğrudan doğruya veya adlî kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir.[705] Yetki bölgesi dışında bir işlem yapma ihtiyacı doğduğunda bu konuda o yer savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister. Soruşturmanın ilk andan itibaren etkin şekilde yürütülmesi gerekir. [706] Aksi halde pozitif bir yükümlülük ihlal edilmiş olacaktır.[707]

Adlî kolluk görevlileri 24 saat esasına görev yapmaktadır. Karşılaştıkları adli olayları en kısa sürede savcıya haber verip onun vereceği talimata göre hareket ederler. Adli olaylar nöbetçi savcıya genellikle telefonla bildirilir. Savcı da kolluğun anlattığı duruma göre talimatlarını sözlü olarak bildirir. Bu sözlü talimatlar en kısa sürede yazılı hale getirilir ve savcı tarafından imzalanıp soruşturma dosyasına eklenir (CMK md. 161/3). Adli kolluk, konusu suç teşkil etmeyen savcılık emirlerini yerine getirmek mecburiyetindedir. Savcının soruşturma kapsamında istediği bilgi ve belgelerin kamu

[704] "Bir fiilin işlendiği haberinin alınması üzerine, suçu takibe yetkili makamlar tarafından derhal hazırlık soruşturmasına başlanmasını ifade eden ilkeye "araştırma mecburiyeti ilkesi"; hazırlık soruşturmasının neticesinde fiilin takibini gerektirecek hususlarda fiilin ve failin belli olması, yeterli emareler teşkil edecek vakaların bulunması, başka bir ifade ile, şüphelerin ciddî olduğunun tespit edilmesi ve dava şartlarının gerçekleşmiş olması durumunda, yetkili makam tarafından kamu davasının açılmasını ifade eden ilkeye ise "kamu davasını açma mecburiyeti ilkesi" denilmektedir." 16.C.D., T. 23.10.2015, E. 2015/4909, K. 2015/3274 (**UYAP**, 09.04.2018).

[705] Kolluk görevlileri hakkındaki öldürme, kasten yaralama, işkence, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması ve suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili iddialara ilişkin soruşturmaları Cumhuriyet savcıları bizzat ve öncelikle yapar. Bu suçlardan dolayı kolluk görevlileri hakkında açılan davalar, acele işlerden sayılır. Bu tür davaların kanun yolu incelemesi de öncelikli olarak yapılır (CMK Ek md. 1).

Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)'e göre savcı kamu görevlileri tarafından işlenen rüşvet, görevi kötüye kullanma, insan hakları ihlalleri gibi suçlar konusunda azami özeni gösterir.

[706] "Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturmada yaşanan ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konulamadığı, olası sorumlu kişilerin belirlenmediği ve ölenin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanamadığı, dolayısıyla somut olayda yürütülen soruşturmanın teoride olduğu gibi uygulamada da hesap verilebilirliği temin edemediği kanaatine varılmıştır." Anayasa Mahkemesi, Mehmet Kaya ve Diğerleri Başvurusu, T. 20.05.2015, Başvuru No: 2013/6979, prg. 101-103, (**R.G.**, 10.08. 2015, 29441).

[707] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 122, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 126, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 81, Recep Gülşen, "Adli Soruşturmanın Başlaması", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 32, Sesim Soyer Güleç, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 15, Özel Sayı, 2013(Basım Yılı: 2014), s. 1395.

görevlileri tarafından temin edilmesi gerekir. Buna aykırı davrananlar hakkında doğrudan adli soruşturma yapılabilir.[708]

Savcının bir suça ilişkin araştırmaya başlaması için öncelikle suça dair bilginin kendisine gelmesi gerekmektedir. Savcı bir suçun işlendiğine dair duyumu re'sen, ihbar yoluyla, şikâyet yoluyla, kamu makamlarının suç duyurularıyla, şüpheli ölümün ihbarı suretiyle edinebilir.[709]

2.2.1.1. İfade Alma

2.2.1.1.1. Şüpheli İfadesinin Alınması

Savcının bir suça dair araştırma yaparken başvurması gereken en önemli araç şüpheli ifadesidir. İfade alma, savcının soruşturmaya konu suç hakkında şüpheliyi dinlemesidir (CMK md. 2/1.g). İfade almanın iki yönü bulunmaktadır: delil elde etme ve şüpheliye savunma hakkı tanıma.[710]Savcının soruşturma evresinde şüpheliden ifade alma sayısı bakımından bir sınırlama bulunmamaktadır. Sınırlamanın olmaması savcının bizzat alacağı ifadeler için geçerlidir. Aksi halde savcı talimatı ile de olsa kolluğun birden fazla ifade alma yetkisi söz konusu değildir (CMK md. 148/5).[711] Savcının ifadeyi soruşturmanın hangi aşamasında alacağına dair bir kural

---

[708] Mülki amirler ile en üst dereceli kolluk amirleri hakkında bu konuda ayrıksı düzenlemeler bulunmaktadır (CMK md. 161/5). Ayrıntılı bilgi için bkz. Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 451.

"İlçe Emniyet Müdürü olan sanık … hakkında görevi savsama suçu ile ilgili kamu davası açılabilmesi için, 5271 sayılı CYY.nın 161/5.maddesi uyarınca, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Yasasının 82 ve devamı hükümlerine göre Adalet Bakanlığından soruşturma ve kovuşturma izni alınması gerektiği gözetilmeden, duruşmaya devamla hüküm kurulması…" 4. C.D., T. 28.01.2010, E. 2008/3152, K. 2010/856 (**UYAP**, 25.05.2017).

Bu konuda benzer karar için bkz. 4. C.D., T. 28.01.2010, E. 2008/3152, K. 2010/856 (**UYAP**, 11.03.2016).

[709] Tosun, **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Muhakemenin Yürüyüşü**, s. 12 vd, Süheyl Donay, **Güncelleştirilmiş Ceza Muhakemesi Yargılaması Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul 2015, s. 287-289.

[710] Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 568.

[711] "Sanık N. Ö.'nün kollukta savunmanı olmadan alınan 02.11.2007 günlü ilk ifadesinde atılı suçlamaları kabul etmediği, aynı sanığın gene kollukta savunmanı olmadan alınan 28.11.2007 günlü ikinci ifadesinde ise hırsızlık ve işyeri dokunulmazlığını bozmak suçlarını işlediğine dair detaylı anlatımda bulunduğu, sanığın bu eylem nedeniyle C. Savcısınca ifadesinin alınmadığı…" 6. C.D., T. 05.05.2011, E. 2010/30146, K. 2011/6501 (**UYAP**, 11.05.2017).

667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname(R.G. 23.07.2016, 29779)'nin 6'ncı maddesine göre olağanüstü hal süresi boyunca kolluk, Anayasal düzene karşı suçlar, terör suçları ve toplu suçlarda görev ve unvan ayrımı yapmaksızın herkesten ifade almaya yetkili kılınmıştır.

bulunmamaktadır. Bu husus, soruşturmanın kurala bağlı olmayışı ilkesinin bir sonucudur. Savcı şüpheli ifadesine başvuracağı zamanı soruşturmanın gereklerine göre takdir eder.[712]

İfade alınırken şüphelinin kimliği saptanır, yüklenen suç anlatılır ve hakları bildirilir. Şüphelinin suça dair bilgileri öğrenme (aydınlanma) hakkı bulunmaktadır.[713] İsnat edilen suç anlatılırken tercih edilen ifadelere dikkat edilmelidir. Kullanılan dil suçun vahametini abartıp şüphelinin ifade vermesini engellememelidir. Aynı zamanda suçu önemsizleştiren bir nitelemeden de uzak durulmalıdır. Bu iki uç arasında makul bir anlatım ile yüklenen suç anlatılıp şüphelinin buna dair diyecekleri sorulmalıdır. Soruşturma evresindeki bütün işlemler gibi ifade alma işlemi de tutanak altına alınır. Tutanağa geçme hususunda nasıl bir sıralama benimseneceği savcının kendi takdirir. Savcı olay tamamen anlattırıp açıklayıcı soruları da sormak suretiyle bunları zapta geçebilir. Bir diğer yöntem ise ifadenin parça parça tutanağa geçirilmesidir. İfadenin sürekli yazdırma işlemi ile bölünmesi, ifadenin ahengini bozabilir. Bu nedenle ideal olan bütün ifade alma işleminin sözlü olarak tamamlanmasından sonra tutanağa bağlama aşamasının tamamlanmasıdır. Tutanakta savcının, şüphelinin, müdafiin, zabıt kâtibinin ve işleme katılan başka kimseler varsa onların imzaları bulunur. İfade işlemlerinin kaydında teknik imkânlardan yararlanılabilir. Şüphelinin beyanları sesli ve görüntülü kayda alınabilir. Bu yöntem hem şüpheli hem de ifadeyi alan için daha teminatlıdır. İşkence ve kötü muamele ihtimalini ve iddialarını ortadan kaldırır. Kayıt yapılsa da yazılılık ilkesi uyarınca ifadenin tutanağa geçirilmesi zorunludur (CMK md. 169). Tutanakta, ifade alma işleminin gerçekleştirildiği yer, tarih ve saat yazılmalıdır. İfade esnasında hazır bulunanların ismi tutanağa yazılırken sol başta savcının ismi ve

[712] "…maddi gerçeğe ulaşmak için nasıl bir yol izleyeceğine ve hangi kanıtların toplanması gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Aslında suçların çeşitliliği ve toplumsal yaşamın karmaşıklığı göz önüne alındığında böyle bir düzenlemenin çok da isabetli olmayacağı kuşkusuzdur. Cumhuriyet savcısının maddi gerçeğin ortaya çıkartılması amacına yönelik olarak hangi tür olaylarda hangi yolları takip edeceğine ilişkin mevzuatta bir açıklık bulunmamakla birlikte bu husus tamamen bilinmeyen bir konu da değildir. Daha önce karşılaşılan benzer olaylardaki hareket tarzı yoluyla kazanılan ve mesleki birikim olarak isimlendirilebilecek tecrübe, yargısal kararlar ve öğreti, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için Cumhuriyet savcısının yolunu aydınlatmaktadır." Y.C.G.K., T. 04.12.2007, E. 2007/2-247, 2007/257 (**UYAP**, 27.08.2017).

[713] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 280.

ünvanı ile başlanır. Şüpheli aynı zamanda mağdur ise mağdur-şüpheli sıfatını alır. Bu durumda mağdur hakları da hatırlatılır ve bu haklar ifade tutanağına yazılır.[714]

Şüpheli ifade verirken iradesini sakatlayıcı herhangi bir etkide bulunulamaz. Beyanları tamamen özgür iradesinin eseri olmalıdır. Savcı şüphelinin ifadesini alırken işkence, yorma, cebir veya tehditte bulunma, ilaç verme, bazı araçları kullanma gibi fiziki veya psikolojik müdahalede bulunamaz.[715] Yasaklanan yöntemler ile elde edilen deliller hukuka aykırı olup delil olarak değerlendirilemez. İfadenin uzun sürmesi tek başına kötü muamele olarak kabul edilemez. Ancak şüphelinin sağlıklı düşünmesi ve kendisini en doğru şekilde ifade edebilmesi için insan onuruna yaraşır asgari şartların sağlanması gerekir. Uyku ve yemek ihtiyaçları dikkat edilmesi gereken hususlardır. Özellikle toplu suçlarda bu tür yakınmalara sebebiyet verilmektedir.[716]

Savcının, şüpheli ifadesi alırken etkin pişmanlık hükümlerini hatırlatması ya da ikrar halinde cezada indirim uygulanabileceği şeklindeki beyanları yasak yöntem niteliğinde değildir. Bunun yanısıra savcının tutuklama tedbirini, ifade alma esnasında bir pazarlık konusu yapması çok hassas bir konudur. Bu nedenle ifadeyi yönlendirici veya serbest iradeyi baskı altına alıcı bir yaklaşım ifadenin sıhhatini etkileyebilir. Burada en isabetli yöntem, savcının çok belirgin bir kanaat belirtmeden mevcut durum hakkında şüpheliyi bilgilendirmesidir. Suç ve ceza konusunda yeteri düzeyde bilgi sahibi olmayan şüpheli, bazen savcının beden dilinden, ses tonundan ya da olaya bakış

---

[714] CMK'nın 147'nci maddesinde ve Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 23'üncü maddesinde şüphelinin ifadesi alınırken dikkat edilmesi gereken hususlar ayrıntılı olarak belirtilmiştir. İfade tutanağının hangi şablon ile hazırlanacağı Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin ekinde örnek olarak yer almaktadır.

[715] 2. C.D., T. 20.11.2013, E. 2012/29290, K. 2013/27219 (**UYAP**, 11.05.2017).

[716] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 143 vd.

"İfadesi şüpheli ya da sanık sıfatı ile tespit edildiği anlaşılamayan ve CMK'nın 45-58. maddelerinde düzenlenen tanıklığa ilişkin kurallara da uygun şekilde alındığı anlaşılmayan, keza dosyada kendisine yasak sorgu yöntemleri uygulandığı konusunda kuvvetli şüphe oluşturan ses kayıtları bulunan .....'in anlatımlarının hükme esas alınarak, Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma ilkesine aykırı davranıldığı gibi hükmün, ancak hukuka uygun yöntemlerle elde edilmiş kanıtlara dayandırılabileceğini emreden Anayasanın 38/6. maddesi ile 5271 sayılı CMK'nın 217. maddelerine aykırı davranılması; …Bir suç şüphesi ile hakkında cezai soruşturma başlatılan ve o andan itibaren 'şüpheli' sıfatını taşıyan kişinin savunmasının ne şekilde ve hangi kurallara tabi olarak alınacağı CMK'nın 147. ve devamı maddelerinde düzenlenmiş olup, sanık ....'ın gözaltına alınmasından sonra anılan düzenlemelerde yeri olmayan ve 'mülakat' adı verilen yöntemle, yasal hakları hatırlatılmadan ve müdafii yardımından da yararlanma imkanı tanınmadan beyanının alınması, bu beyanının adı geçen sanıkla birlikte ....gibi sanıklar hakkında da aleyhe delil kabul edilmesi suretiyle CMK'nın 147 ve 217. maddelerine muhalefet edilmesi..." 16.C.D., T. 21.04.2016, E. 2015/4672, K. 2016/2330 (**UYAP**, 12.05.2017).

açısından etkilenip bir takım isnadları gönülsüz de olsa kabul etme yanılgısına düşebilir. Savcının söz konusu olayı kesine yakın bir ihtimalle açıklaması beklenmez. Ancak savcı tutuklamaya sevk, serbest bırakma konularını bariz bir pazarlık konusu yapmamalıdır. Aksi halde koruma tedbirini bir yaptırım olarak kullanıp şüphelinin iradesini olumsuz etkileyebilir.

Savcılık işlemlerinden olan şüpheli ifadesi alma işlemi büyük önem taşımaktadır. Bazen kâtip tarafından ifadenin alındığı ve ifade tutanağının bilahare savcı tarafından imzalandığı görülmektedir. Savcının bu şekilde yetkisi devrinde bulunması hukuka aykırı olup sorumluluk doğurucu niteliktedir. Savcı tarafından alınan ifadelerde de kimi zaman işlem hakkında gereken özenin gösterilmediği görülmektedir. Bu tür özensiz işlemler sadece usulü tamamlamak amacıyla yapıldığı hissi uyandırmaktadır.

Şüpheli ifadesinin alınması, savcının bilgi, birikim ve olaya hâkimiyetinin en önemli göstergesidir. Soruşturma konusu eylem hakkında en yakından bilgisi olan kişi şüphelinin bizzat kendisidir. Dolayısıyla bu kadar önemli bir kaynağın ihmal edilmesi soruşturmanın kalitesini ve etkinliğini doğrudan olumsuz etkileme gücüne sahiptir. Savcının soruşturma yeteneği ve ifade alma konusundaki yetkinliği şüpheli ifadesi ile ortaya çıkmaktadır. Savcının bu konuda uzmanlaşması ve maddi gerçeğe ulaşmada ifadeyi önemli bir araç olarak kullanabilmesi için bu konuya hassasiyetle yaklaşması gerekmektedir. Nitekim bazen uygulamada kolluk tarafından alınan şüpheli ifadelerinin, savcı tarafından alınan ifadelerden daha nitelikli olduğu gözlemlenmektedir. Soruşturmanın sahibi ve koordinatörü konumunda olması nedeniyle örnek alınması gereken savcının, ifade alma konusunda kolluğun gerisinde kalması kabul edilemez. Savcılıkça alınan ifadeler çoğu zaman sığ ve üstünkörü olduğu için kovuşturma evresinde mahkeme, usule uygun olmasa da doğrudan kolluğun aldığı ifadeye dikkat etmektedir. İş yoğunluğu gibi mazeretlerin sunulması mümkün ise de ortada niteliksiz bir işlemin bulunduğu gerçeği değişmeyecektir.

Türk ceza muhakemesi hukukunda ve muhakeme geleneğinde; yardımcı uzmanlara yer verilmemektedir. Bilirkişilik kurumu, uygulama tarafından sadece teknik konularla sınırlandırılmıştır. Ancak bu yöndeki yanlış uygulama bazı gelişmelerin önünü tıkamaktadır. Türk ceza muhakemesi pratiği çok önemli bir kurum

olan adli psikolojiye kapalıdır. Farklı ülkelerde önemli örnekleri olan ve olumlu sonuçlar elde eden adli psikologların ülkemizde savcıya yardımcı olabilmeleri yönündeki uygulama gelişememektedir. Örneğin, ifade sırasında şüphelinin beden dilinden hareketle bir sonuca ulaşmak ya da itham esnasında bunu bir veri olarak kullanma tercih edilmemektedir. Elbette sırf beden dili ya da ifadeninin gerçeği yansıtıp yansıtmadığı hususuna dair değerlendirme raporu tek başına bir delil olamaz. Ancak savcının bu konuda bir karar destek mekanizmasından yoksun olduğu da ortadadır. Adli psikoloğun şüpheli ifadesine iştirak etmesi ve birtakım gözlemlerde bulunmasının yanısıra, bazı profil ve benzeri araçları uygulamasının savcı bakımından önemli bir yardım sağlayacağı açıktır. Failler hakkında profil çalışmasının tarihi geçmişi 1970'li yıllarda FBI tarafından seri katiller üzerinde yapılan bir çalışmaya dayanmaktadır. Bu çalışmanın temeli: nasıl + neden = fail şeklinde formüle edilmektedir.[717] Geçen süre içerisinde bu yöntem olabildiğince gelişmiştir. Adli psikoloğun bir bilirkişi olarak tayin edilip savcıya ifade esnasında eşlik etmesi yerinde bir uygulama olacaktır.[718]

---

[717] Eva María Jiménez González, "Elaboration of Criminal Profiles in Psychopathological Delinquents", Eva María Jiménez González (Ed.), Jose Luis Alba Robles (Ed.), **Criminology and Forensic Psychology**, Grupo Criminología Y Justicia Publish, 2014, s. 26.

[718] Türkiye'de profil belirleme konusunda ilk çalışma hükümlüler üzerinde uygulanmıştır. Avrupa Birliği ile Adalet Bakanlığı/Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından ortaklaşa yürütülen DEPAR(Değerlendirme, Profil Araçları ve Rehabilitasyon Programlarının Geliştirilmesi) Projesi, 2015-2017 yıllarında uygulanmış ve hükümlü profiline ilişkin veriler elde edilmiştir. Toplam 20.861 hükümlü ve 124 ceza infaz kurumu örneklem olarak alınmış, 63 psikolojik değişken ve 550 geçmiş, klinik, sosyal ve ceza infaz kurumu faktörlerinin araştırılması yoluyla toplanan verilere dayalı olarak 7 saf profil ve 11 birleşik profil belirlenmiştir. Saf profiller; suçlunun geçmişi, madde kullanımı, düşünce bozukluğu, anti-sosyal eğilimler, kendini değersiz hissetme, duygusal olarak etkilenen kişiler, stresli yaşam olaylarıdır. Türev nitelikteki diğer 11 profil ise bu saf profillerin bileşiminden ibarettir. Profil belirleme aracı UYAP sistemine entegre edilmiş olup oluşturulan araç ceza infaz kurumlarının psiko-sosyal servislerinde görevli psikolog ve sosyal çalışmacılar tarafından uygulanmaktadır. Bu değerlendirmeye göre ortaya çıkan profile uygun olarak müdahale programları uygulanmaktadır. Profil belirleme, hükümlü hakkında bir takım öngörülerde bulunmayı sağlamaktadır. Örneğin, bir hükümlünün koşullu salıverme döneminin hangi yıl aralığında koşullu salıvermeyi ihlal edeceği bir risk kat sayısı ile öngörülebilmektedir. Adli psikolog olan takım lideri tarafından hazırlanan bu araçlar hükümlü hakkında uygulanması gereken müdahale programlarının yanısıra, hükümlünün kaçma riski veya erken tahliye dönemindeki muhtemel ihlal riskini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifade ile profil belirleme araçları, hükümlü topoğrafyasını tespit etmekte ve böylelikle bilimsel yönetmelere uygun olarak karar destek mekanizması rolü görmektedir. Bkz. Eva María Jiménez González, **Profil Değerlendirme Aracı El Kitabı/Profiling Assessment Tool Manual**, Ceza İnfaz Kurumlarında İnfaz Hizmetlerinin İyileştirilmesi için Teknik Destek Projesi Yayını, Ankara 2017, s. 12 vd.

Adli psikologların Amerika'da savcılık ve mahkemelerle birlikte çalışması yaklaşık 50 yıllık bir tecrübe iken Avrupa'da bu işbirliği 100 yılı aşkın bir süredir yapılmaktadır. Adli psikologlar, adli bir konu hakkında araştırma yaparak dava hakkında bilgi toplar. Genellikle literatürde yayınlanmış makaleleri veya kitapları, söz konusu alandaki bilimsel veriler olarak kullanır. Çoğu zaman

Savcı, ifade almadan önce bazı hazırlıklar yapmalıdır. Öncelikle savcının soruşturma dosyasının tüm detaylarına hâkim olması, ifade esnasında dosya karıştırmakla uğraşmaması gerekir. Savcının ifade esnasında sürekli dosya ile ilgilenmesi, ifadeye odaklanmasını engelleyeceği gibi şüphelinin tam anlamıyla sorgulanmasını etkileyecektir. Bu nedenle dosyadaki önemli evrakların gerekli ayraçlarla işaretlenmesi yerinde olacaktır. Ayrıca savcının bu yöndeki davranışları şüpheli tarafından bir zafiyet olarak algılanıp şüphelinin psikolojik üstünlüğü ele geçirmesine neden olacaktır. Savcı, ifadeyi zapta geçiren pasif bir süje olmayıp maddi gerçeğe ulaşmaya çalışan ve şüpheliye sorular soran kişidir. Aksi halde şüpheli ifadesinin sözlü olarak alınmasının bir anlamı kalmayacaktır. Başarılı bir ifade alma işlemi için savcının, şüphelinin karakter özellikleri hakkında önceden bilgi sahibi olması avantajlı bir durumdur.[719]

İfadenin ne zaman alınacağı hususunda mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak eylemin hemen sonrasında ifade alınması yerinde olacaktır. Çünkü şüpheli kişi araya zaman aralığı girmeden ifadeye alındığında gerçeğe yakın beyanlarda bulunma ihtimali daha yüksektir. Aksi halde zaman ilerledikçe şüphelinin bazı stratejiler geliştirip gerçekten uzaklaşma ihtimali bulunmaktadır. İfade almanın etkin bir şekilde icrası için savcının zihinsel olarak dinç halde bulunması önemlidir. Zamanlamanın buna göre tayini yerinde olacaktır. Gerekli olması halinde şüphelinin ifadesi gece vakti de alınabilir. Ancak gece vakti ifade alım işlemi esnasında şüpheliye gerekli dinlenme imkânı tanınmalıdır. [720]

İfadenin alınacağı mekân büyük önem taşımaktadır. Öncelikle şüphelinin evinde ya da işyerinde ifade alınması psikolojik üstünlüğü şüpheliye vereceği için tercih edilmemelidir. Savcının ifade alırken kullandığı odanın dizaynı önemlidir.

---

psikologlar, bu bilgileri kullanarak kısa bir rapor hazırlar ya da dava özeti yazarak savcıya yardımcı olur. Bazen psikolog, bir yargılama veya ifade alma sırasında doğrudan veya çapraz sorgu konusunda başka bir uzmanın soruları formüle etmesine yardımcı olur. Klinik adli psikologlar ise kişiyi tanımak için ayrıca klinik görüşmeler, standart test verileri ve diğer klinik değerlendirme tekniklerini kullanmaktadır. Akıl hastalığını teşhis edebilir, nöropsikolojik muayeneler yapabilir, örselenmiş veya tecavüze uğramış kadınlarda travmaların etkilerini ölçebilir. Psikologların, kişinin mevcut durumu ve geçmişi hakkında diğer tıbbi ve psikolojik raporları gözden geçirmesi yaygındır. Bkz. Leonore E. Walker ve David L. Shapiro, **Introduction to Forensic Psychology: Clinical and Social Psychological Perspectives**, 3rd Edition, Springer, London 2003, s. 4,11-12.

[719] Demirbaş, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, s. 243.

[720] Demirbaş, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, s. 246.

Öncelikle odada güvenlik konusunda herhangi bir zafiyete neden olunmaması için tehlikeli olabilecek bütün materyaller ortadan kaldırılmalıdır. Türk ceza muhakemesi sisteminde şüphelinin yüz mimikleri ya da beden dilinden hareketle bir sonuca ulaşılması veya bu tür verilerin delil olarak kullanılması mümkün değildir. Ancak bu tarz ipuçlarından hareketle savcı, belli alanlara odaklanarak soruşturmanın seyrini ayarlayabilir. Bu nedenle basit gibi görünen bu tür verilerin değerlendirilmesi isabetli olacaktır. Şüphelinin yüzündeki bütün tepkilerin tam olarak seçilebilmesi için yüzü pencereye dönük olmalıdır. Böylelikle her tepkinin tespiti mümkün olacaktır. İfade esnasında savcı ve şüpheli oturur vaziyette olmalıdır. Güvenlik bakımından herhangi bir zafiyete sebebiyet vermemek kaydıyla, şüphelinin kelepçeleri çıkarılmalıdır. Savcı ile şüpheli arasındaki mesafe ne çok uzak ne çok yakın olmalıdır. Odaya sürekli giriş çıkışların olması, telefonun çalması, odada ilgisiz kişilerin bulunması ifadenin ahengini bozar. Bunu engellemek için gerekli tedbirler alınmalıdır. [721]

Savcının davranışları, ifadedeki başarıyı olumlu ya da olumsuz etkileyen faktörler arasındadır. Sinirli tavırlar, sürekli tekrarlanan hareketlerden kaçınılmalıdır. El ya da kafa işaretiyle şüpheli beyanlarına katılmadığını belirtmek bu kapsamda değildir. Savcının ifade esnasındaki dikkat eksikliği, şüphelinin ifade verme motivasyonunu olumsuz etkileyecektir. Şüphelinin bazen konudan uzaklaşması mümkündür. Savcı bu durumda şüpheliyi usulünce konuya geri çekmelidir. Şüphelinin bazen kibirli veya uygunsuz davranışlar içinde olması mümkündür. Bu tür durumlarda savcı hemen müdahale etmelidir. Bu manada şüphelinin sözünü kesmek, etkili bir müdahale yöntemidir. Savcının ifade esnasında yalan söylemesi mümkün değildir. Ancak bütün doğruları paylaşmak zorunda da değildir. [722]

İfadeye başlanırken iletişimi kolaylaştırıcı bazı sorular sorulabilir: kimliğiniz yanınızda mı, sandalyeniz rahat mı gibi. Savcı ifade esnasında daha az konuşmalı ve şüpheliye fırsat vermelidir. İfade almada farklı yöntemlere başvurulabilir. Şüphelinin olayı müdahale olmaksızın anlatmasına müsaade edilebileceği gibi soru-cevap şeklinde de gidilebilir. Savcı soru sorarken herhangi bir değer yargılamasına girmemelidir. Örneğin savcı, "Biliyorum bu soru utandırıcı ama sormak zorundayım."

[721] Demirbaş, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, s. 248.
[722] Demirbaş, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, s. 252-253.

gibi bir cümleyle konuya girerse, şüpheli bu soruya yanıt vermekte tereddüt edecektir. Hatta bu tür soru sorma biçimi şüpheliyi inkâra yönlendirebilir. Savcı bu tür soruları herhangi bir özür dileme olmaksızın doğrudan ve tereddütsüz şekilde sormalıdır. [723]

2.2.1.1.1.1. Suça Sürüklenen Çocuk İfadesinin Alınması

Suça sürüklenen çocuğun ifadesi kolluk tarafından değil savcı tarafından bizzat alınmalıdır (ÇKK md. 15/1). Çocukların adli sürecin yan etkilerinden korunabilmesi için çocukla ilgili işlemleri yapan kişilerin bu konuda uzman ve gerekli donanıma sahip olmaları zaruridir. Bu nedenle suça sürüklenen çocuk hakkındaki soruşturmanın, bu konuda uzman savcılar tarafından yürütülmesi ve bu savcılar için de ayrı bir teşkilatlanmaya gidilmesi büyük önem taşımaktadır.[724] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılık ve Çocuk Adalet Sistemi Hakkında Görüş'e göre çocuk ifadelerinin video ya da sesli kayda alınması, ifade esnasında çocuk psikoloğu, pedagog, sosyal çalışmacı veya ilgili uzmanın, yasal temsilcisinin ya da bir yakınının bulunması, sorgu odalarının özel olarak dizayn edilmesi, mağdur çocuklar bakımından en az sayıda ifade alınmasına gayret gösterilmesi, ifadelerin ikincil travmaya sebebiyet vermeyecek şekilde ayarlanması önemli ilkelerdir (Savcılık ve Çocuk Adalet Sistemi Hakkında Görüş prg. 15).[725] Çocuğun sosyal uyumsuzluğu olarak tarif edilen çocuk suçluluğu salt adli bir mesele değildir. Sosyal özbenliği henüz gelişmemiş olan çocukların, suçlu değil suça sürüklendikleri kabul edilmelidir. Çocuğun suç teşkil eden bir eylemi gerçekleştirmesi bir ceza hukuku sorunu olmasının yanısıra en az onun kadar önemli olan bir iyileştirme meselesidir.[726]

Adli süreç ile her ne şekilde olursa olsun temas eden çocuğun gerekli koruma mekanizmaları ile koruma altına alınması gerekmektedir. Özellikle suça sürüklenen çocuğun adli süreç nedeniyle ikincil travmalardan uzak tutulması önemli bir konudur. Savcının, mağdur çocuk beyanını bir uzman eşliğinde alması gerekirken suça

---

[723] Demirbaş, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, s. 252-253.

[724] Bu konudaki öneri için bkz. Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması", s. 203.

[725] Suça sürüklenen çocuk ifadesinin alınması konusunda bkz. Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması", s. 222.

[726] Yokuş Sevük, **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım**, s. 13.

sürüklenen çocuklar için böyle bir hüküm öngörülmemiştir. Bu yönde bir düzenlemenin bulunmaması çocuğun üstün yararı ile örtüşmemektedir. Ancak bu anlamda olumlu olabilecek olan adım adli görüşme odalarıdır. Adli görüşme odaları bütün adliyelerde bulunmayıp 2017 yılında faaliyete girmiştir. Bu nedenle klasik yöntemlerle suça sürüklenen çocuk ifadesi alınan adliyeler varlığını korumaktadır. Suça sürüklenen çocuk, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade etmektedir (5395 s. Kanun md 3/1.a-2).

Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği'nin [727] hedef kitlesinden birisi, suça sürüklenen çocuklardır. Söz konusu odaların kurulum amacı suça sürüklenen çouk ile uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılması, ikincil örselenmenin önlenmesidir (AGOY. md. 1). Adli görüşme odaları, tasarımları ve adli işleme dair usulleri itibariyle çocuğu koruma hedefine odaklanmaktadır. Adli görüşme odaları; görüşme odası, gözlem odası ve bekleme odasından oluşmaktadır (AGOY md. 11). Görüşme odası suça sürüklenen çocuk ile görüşme yapılan odadır. Bekleme odası, suça sürüklenen çocuğun ifadeden önce bulunacağı ya da müdafii ile görüşmesi gerektiğinde kullanılan bölümdür. Gözlem odası ise savcı, hâkim, müdafi ve diğer ilgililerin bulunduğu yerdir. Adli görüşme odaları, koordinatör ünvanına sahip bir yazı işleri müdürü ya da iletişim becerisi yüksek olan personel tarafından idare koordine edilmektedir (AGOY md. 7).

Soruşturma evresinde savcı, suça sürüklenen çocuğun adli görüşme odası marifetiyle ifadesinin alınmasını uygun gördüğü takdirde süreç başlamış olur. Adli görüşme odasında öncelik çocuklara aittir. Gerekli ayarlamalar yapılıp ilgili kişiler bilgilendirildikten sonra ifade alma süreci başlar. Adli görüşme odasında suça sürüklenen çocuk ve uzman bulunur. Gerekli olması halinde tercüman de kendilerine eşlik eder. Uzman, aile mahkemesi, çocuk çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesinden olabilir. Mahkemede yeterli sayıda uzman bulunmaması halinde denetimli serbetlik müdürlüğünden uzman görevlendirilir. Eğer bu da mümkün değilse dışarıdan bir uzman bilirkişi sıfatıyla görevlendirilir (AGOY md. 9). Uzman ile suça

[727] Yönetmelik için bkz. http://www.magdur.adalet.gov.tr/adli-gorusme-odalari-yonetmeligi-01563 (09.04.2018).

sürüklenen çocuk görüşme odasından görüşür. Oda, çocukların ihtiyaç ve özelliklerine göre tasarlanır. Beyan sırasında savcı ile çocuk yüz yüze gelmez. Savcı ve müdafi görüşmeyi gözlem odasından takip eder. Sormak istedikleri bir soru olduğu takdirde bunu teknik yollarla uzmana iletirler. Uzman kulaklık aracılığıyla kendisine iletilen soruyu uygun bir şekilde suça sürüklenen çocuğa sorar. İkincil travmaları asgariye indirmeyi hedefleyen adli görüşme odaları, görüşme işlemini uzmana bırakmaktadır. Uzmanın bu görüşmeyi bizzat yapması ve savcının da işlemi takip etmesi, savcının soruşturma yetkisine müdahale anlamına gelmemektedir. Çocuğun üstün yararı dikkate alındığından adli görüşme odaları maddi gerçeğe ulaşma ve suça sürüklenen çocuk bakımından büyük önem taşımaktadır. Uzman, suça sürüklenen çocuğun görüşme anında dikkat çeken ve yargılama için gerekli olabilecek genel durumu, beden dili, sorulan sorulara verdiği farklı tepkiler gibi önemli konuları içeren adli görüşme raporunu kendisine verilen süre içinde savcıya teslim eder (AGOY md. 6/1.ğ). Görüşme odasında ifade alma işlemi görüntülü veya sesli olarak kaydedilir (AGOY md. 17/3).[728] Ayrıca görüşme, zabıt kâtibi tarafından yazılı hale getirilir.

2.2.1.1.2. Mağdur Beyanının Alınması

Ceza muhakemesinde toplumsal iddia makamı savcılık, bireysel iddia makamı ise mağdur, şikâyetçi ve suçtan zarar görendir. [729] Türk ceza muhakemesi sisteminde şahsi dava kaldırılmış olup bütün araştırma işlemleri savcılık makamı tarafından yerine getirilmektedir. Mağdurun bizzat delil araştırması ya da kişi hak ve özgürlüklerine müdahale teşkil edecek işlemleri yapabilme yetkisi bulunmamaktadır. Bireysel iddia makamı olan mağdur, bazı muhakeme işlemleri sırasında hazır bulunma ya da birtakım delil kaynaklarını göstermek suretiyle soruşturmaya yardımcı olmaktadır. Keşif işlemi esnasında hazır bulunma, soruşturma dosyasından örnek alma, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz etme hakkına sahip olan mağdur; maddi gerçeğe ulaşmaya katkı sağlamanın yanısıra savcılık işlemlerinin denetimine de yardımcı olmaktadır. Mağdurun, savcıyı atlayarak doğrudan soruşturma işlemlerinin

[728] "Mağdur Laden'in mahkemece alınan ifadesi sırasında 18 yaşından küçük olduğu gözetilerek, psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulmaksızın, görüntü ve sesler kayda alınmaksızın ifadesinin alınması suretiyle 5271 sayılı CMK'nin 236/3, 52/3. hükümlerine aykırı davranılması…"3.C.D., T. 27.10.2015, E. 2015/10905, K. 2015/29981 (**UYAP**,11.04.2018).

[729] "Mağdur hukuk düzenince korunan hakkı ihlal edilen tabi veya hukuki kişidir." 6.C.D., T. 21.02.2018, E. 2017/4005, K. 2018/1641 (**UYAP**, 08.4.2018).

yapılmasını ya da koruma tedbirlerine karar verilmesini sulh ceza hâkiminden talep etme yetkisi bulunmamaktadır. Bu temel kuralın istisnası, mağdurun, şüphelinin beden muayenesinin yapılması ve vücudundan örnek alınmasını talep edebilme yetkisidir (CMK md. 75). Bu ayrıksı durumun da bilinçli bir düzenlemeden ziyade hata eseri olması muhtemeldir.[730]

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda mağdur, şikâyetçi ve suçtan zarar gören kavramları çok özenli kullanılmamıştır.[731] Mağdur, suçla korunan hak ve menfaati doğrudan zarar gören kişidir. Denetimli Serbestlik Yönetmeliği'nde[732] mağdur, "*Kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişi*" şeklinde tanımlanmıştır (DSY md. 4/1.p). Şikâyetçi, takibi şikâyete bağlı suçlarda suçtan zarar gören kişidir. Suçtan zarar gören ise suçtan dolaylı da olsa etkilenen kimsedir. Mağdur her zaman suçtan zarar gören durumunda olmakla birlikte, suçtan zarar gören her zaman mağdur değildir.[733]

Ceza muhakemesi hukuku, şüpheli haklarına odaklanmakla birlikte zamanla ortaya çıkan gelişim doğrultusunda mağdur haklarına da önem vermeye başlamıştır. Mağdurun soruşturmadaki tek fonksiyonu, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında tanık olarak yardımcı olmak değildir. Bireysel iddia makamı olan mağdur, kendisine tanınan haklar doğrultusunda savcının iddia faaliyetine iştirak etmektedir.[734] Mağdur ve şikâyetçinin soruşturma evresindeki hakları, delillerin toplanmasını isteme, soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla savcıdan belge örneği isteme, vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme, CMK'nın 153'üncü maddesine uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı

[730] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 143, Olgun Değirmenci, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 77, 2008, s. 53.
[731] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 143.
[732] R.G. 05.03.2013, 28578.
[733] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 898, Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 232-233, Şahin, **Ceza Muhakamesi Hukuku**, C. I, s. 118.
[734] Şahin, **Ceza Muhakamesi Hukuku**, C. I, s. 119.

inceletme, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itirazda bulunma hakkıdır (CMK md. 234/1).[735]

Mağdur genel olarak soruşturma konusu suça dair en kapsamlı bilgiye sahip tanık durumundadır. Ancak olayın yarattığı psikolojik etki, mağdurun her zaman objektif şekilde olayı aktarmasına imkân tanımamaktadır. Bunun yanısıra mağdur kimi zaman bazı hususları kasıtlı olarak anlatmamayı tercih edebilir. Haksız tahrik ya da benzer halleri saklama gereği duyabilir. Mağdur, soruşturmanın maddi gerçeğe ulaşma çabasında büyük bir öneme sahiptir. Ancak aynı zamanda mağduriyetinin giderilmesini talep eden taraf konumundadır. Bu denklemdeki ikileme rağmen savcı mağdur beyanına müracaat etmek zorundadır. Savcının, ifade verecek durumda olan mağdurun beyanına başvurmaması, soruşturma için büyük bir eksikliktir.[736]

Ceza muhakemesi hukukunda şüpheli beyanına başvurulması ifade alma (CMK md. 2/1.g) şeklinde adlandırılmış iken şüpheli dışındaki kişilerin beyanlarının alınmasına *bilgi alma* denilmiştir.[737] Mağdur beyanı önemli bir delil niteliğinde olup birçok soruşturma mağdur beyanı ile başlar. Mağdur beyanının tek başına yeterli şüpheyi oluşturup oluşturmayacağı somut olaya göre değerlendirilmektedir. Herhangi bir araştırma faaliyeti yapılmaksızın sadece mağdur beyanının yeterli şüpheyi oluşturmadığından bahisle verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar hukuka aykırı olacaktır.[738]

---

[735] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 35, Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 224 vd.

[736] "-Yapılan araştırmalara rağmen adresi tespit edilemeyen ve bulunamayan mağdurun beyanın alınmasından vazgeçilmesine-gerekçesiyle katılanın beyanı alınmaksızın eksik kovuşturmayla yazılı şekilde hüküm kurulması…" 3. C.D., T. 15.11.2017, E. 2017/15851, K. 2017/14757 (**UYAP**, 11.04.2018).

[737] Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde bilgi alma; "bir suçun tespiti veya aydınlatılmasına yönelik olarak, müşteki ve suçtan zarar gören ile suç işleme şüphesi altında bulunmayan diğer kişilerin dinlenmesini ve tutanağa geçirilmesini ifade eder" şeklinde tanımlanmıştır.

[738] "yakınanın … 22.01.2007 tarihli dilekçede; cep telefonunu arayan ve kendisini Av. Serhat olarak tanıtan bir kişinin, 12.01.2007 günü saat 15.00 ile 16.30 arasında, 18.01.2007 günü saat 16.00 ile 18.00 arasında ve 18.30'da ve 21.01.2007 günü saat 11.00 ile 17.00 arasında yaptığı aramalarda; "sahtekar, şerefsiz" sözleri ile ve ayrıca "seni orada barındırmayacağız, bak başına neler getireceğiz" biçimindeki sözleri ile, hakaretle tehdit ettiğini ileri sürerek yakınmada bulunduğu, Gebze C. Başsavcılığı'nca yakınanın dilekçesi ve ifadesi alınmakla birlikte, yakınanın bildirdiği telefon numarasının bildirilen tarih ve saatlerdeki görüşme kayıtlarının istenmediği ve bu yönde bir inceleme yapılmadan, görüşmenin varlığı ve içeriği ile ilgili bir tanık ve kayıt bulunmaması

Şikâyete tabi suçlar bakımından soruşturma yürütülmesi için mağdurun şikâyetçi olarak başvuruda bulunması gerekmektedir. Re'sen başlatılan ve sonrasında şikâyete tabi olduğu anlaşılan suçlar yönünden ise savcılık mağduru davet edip beyanına başvurur. Mağdurun savcı tarafından davet edilmesi, mağdurun soruşturma hakkında bilgi edinebilme hakkına da hizmet etmektedir. Öte yandan maddi gerçeğe ulaşılabilmesi için tüm delilerin eksiksiz toplanması gereklidir. Mağdur beyanı bu kapsamda değerlendirilmesi gereken bir delil niteliği de taşımaktadır. Şikâyete tabi olmayıp ancak herhangi bir şekilde başlatılan bazı soruşturmalarda şikâyet hususunun sorulup sorulmaması için mağdurun müracaatına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu konuda uygulamada birlik olduğu söylenemez. Bazı savcılar 6 aylık şikâyet süresi doluncaya kadar soruşturmayı bekletirken kimi savcılar ise şikâyet bulunmadığı için soruşturmayı derhal kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonlandırmaktadır. Şikâyet bir kovuşturma şartı olduğu için 6 aylık süre zarfında şikâyet halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılması mümkündür. Ayrıca mağdur kendisine tebliğ edilen kovuşturmaya yer olmadğına dair karara itiraz ederek şikâyet iradesini dile getirebilir. Altı aylık süre dolmamış ise soruşturma yapılarak bir karar verilmesi mümkündür. Genellikle çok mağdurlu trafik kazalarındaki taksirle yaralama suçu bakımından benzer durumlar yaşanmaktadır. Beyanda bulunması ve şikâyetinin sorulması için mağdurun davet edilmesi, ancak mağdurun buna olumlu yanıt vermemesi halinde soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlandırılması uygun bir çözüm yöntemidir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın tebliği ile birlikte mağdur soruşturma hakkında bilgi sahibi olacaktır.

Savcı, mağduru çağrı kâğıdı ile çağırıp dinleyebilir. Bu konuda tanıklar ile benzer usul uygulanmaktadır (CMK md. 233). Mağdurun ya da vekilinin dilekçesinde ya da tutanaklarda belirttiği adreslere tebligat yapılır. Buna rağmen davete uyulmaması halinde bir kez daha davet yoluna başvurulmaz. Mağdur beyanının soruşturma bakımından zorunlu olması halinde adeta tanıklar gibi mağdur hakkında da zorla getirme kararı verilebilir. Mağdur ya da şikâyetçi beyanı alınırken öncelikle hakları hatırlatılır. Bu hakların tek tek belirtilerek hatırlatıldığı hususu ifade tutanağına işlenir. Savcı mağdur beyanını bizzat alabileceği gibi bu konuda kolluğa da talimat verebilir.

---

nedeniyle soyut iddiadan ibaret yakınma hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinin" 4. C.D., 14.11.2007, E. 2007/9636, K. 2007/9375 (**UYAP**, 12.05.2017).

Şüphelinin ikinci kez ifadesinin ancak savcı tarafından alınabileceği şeklindeki düzenlemeye benzer bir düzenleme mağdurlar için öngörülmemiştir. Gerekli görülmesi halinde ve savcının talimatı üzerine kolluğun ikinci kez mağdur beyanını alması mümkündür.[739]

Mağdurun en önemli haklarından birisi vekilden yararlanma imkânıdır. Bu hak bütün mağdurlar için öngörülmemiştir. Cinsel saldırı suçu mağdurları ile alt sınırı 5 yıldan fazla olan suçlar bakımından mağdurun vekil talep etmesi mümkün olup bu talep uyarınca baro tarafından avukat görevlendirilir. Mağdur, onsekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir (CMK md. 234/2). Zorunlu vekillik, mağdur haklarına verilen önemi gösteren bir düzenlemedir.[740]

Savcı, yetişkin mağdur beyanı alırken mağdur tarafından dile getirilen hususları dikte etmek suretiyle, zabıt kâtibi marifetiyle tutanağa yazdırır. Maddi gerçeğe ulaşma ve adil bir yargılanmayı temine yardımcı olmaya çalışan savcı, mağdura sorular yönelterek meseleyi anlamaya çalışır. Mağdur çoğu zaman olayın tanığı olmakla beraber tanıklık ile aynı rejime tâbi değildir. Mağdurun tanık olarak dinlenmesinde yemin verdirilmez (CMK md. 236/1). Mağdurun yalan beyanda bulunması halinde, yalan tanıklık değil iftira ya da benzer suçlardan dolayı sorumluluğu söz konusu olacaktır.[741] Yetişkin mağdurun beyanı alınırken görüntülü ve sesli olarak kaydedilmesini mecburi kılan bir hüküm bulunmamakla beraber bunu yasaklayan bir düzenleme de bulunmamaktadır. İleride bazı iddiaların dile getirilmesi ihtimaline karşı, teknolojik aletler ile kaydedilmesi ceza muhakemesinin temel amacı ile örtüşmektedir. İşlenen suç nedeniyle psikolojisi bozulmuş olan mağdurun soruşturma evresinde bir kez ifadesinin alınmasına dikkat edilmelidir (CMK md. 236/2). Her ifade alımı esnasında mağdurun, aynı olayı yeniden hatırlaması ve duygusal yönden yaşamasına sebebiyet verilmektedir. İkincil travma olarak adlandırılan bu durum, mağdurun adli merciler tarafından yeniden mağdur edilmesi

[739] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 731-732.
[740] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 119-120.
[741] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 197.

anlamına gelmektedir. Maddi gerçeğe ulaşmak için çok gerekli olmadıkça mükerrer beyan alma eylemine başvurulmamalıdır.

Suç nedeniyle psikolojisi bozulmuş olan yetişkin mağdurun dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Belirtilen uzmanlar birer bilirkişi niteliğindedir (CMK md. 236/3). İfadeye eşlik eden bu uzmanlar bir rapor hazırlayıp bunu savcıya sunar. Savcı bu raporun tanziminde bilfiil görev almasa da raporda, "Mağdurun beyanına itibar edilebilir." şeklinde bir değerlendirmeye girilmemesi yönünde yol gösterici olabilir. Uzman, mağdurun doğru beyanda bulunduğunu test etme mercii değildir. Bu kapsamda uzman raporunda yer alması mümkün olan ibare, "Mağdur beyanları, mağdurun fiziki ve mental gelişimi ile uyumludur/uyumsuzdur." şeklinde olmalıdır.

Mağdur beyanı alınmasında klasik yöntem savcının mağdur ile yüzyüze gelip beyanını alması ve bunu tutanağa geçirmesidir. Ancak özellikle çocuk mağdurlar ve diğer kırılgan gruplara dâhil mağdurlar söz konusu olduğunda başka yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Özellikle çocuğun üstün yararı dikkat alınarak, çocuğun adli süreçte bir kez daha mağdur edilmemesi için birtakım önlemler alınmıştır. Bunların en önemlisi adli görüşme odalarıdır. Adli görüşme odaları bütün adliyelerde bulunmayıp 2017 yılında faaliyete girmiştir. Bu nedenle klasik yöntemlerle mağdur beyanı alınan adliyeler varlığını korumaktadır.

Mağdur çocuklar, Çocuk Koruma Kanunu'nda "korunma ihtayacı olan çocuk" şeklinde ifade edilmektedir. Çocuğun, suçtan ve suça ilişkin adli sürecin yan etkilerinden korunması gerekmektedir. Mağdur çocuğun beyanına asgari sayıda başvurulması, ikincil travmanın önlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Aksi halde çocuğun kollukta, savcılıkta, adli tıpta, mahkemede aynı olayı tekrar tekrar anlatması ve bir anlamıyla olayı yeniden yaşamasına sebebiyet verilebilir. Kanunkoyucu bu düşünceden hareketle çocuk mağdurun bir kere ifade verip adli süreçten çekilmesini istemektedir (CMK md. 236/2). Bu nedenle soruşturma evresinde savcının rolü çok önemlidir. Savcının mağdur çocuk ifadesini başarılı bir şekilde alması, çocuğu, adli sürecin muhtemel olumsuz etkilerinden koruyacaktır. Mağdur çocuk beyanının sesli veya görüntülü kayıt altına alınması zorunludur (CMK md. 52/3.a). Kayıt alınmasında temel amaç, mükerrer ifade alınmasının önlenmesi ve hatta

bu beyanın kovuşturmada kullanılarak çocuğun kovuşturmadan uzak tutulmasıdır. Savcı, çocuk mağdurun beyanını alırken psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişiyi de hazır bulundurmak zorundadır (CMK md. 236/3). Savcının, çocuk mağdurun beyanını alma işlemini kolluğa bırakmayıp bizzat alması çocuğun üstün yararı için daha uygundur. CMK'nın genel hatları ile belirlediği mağdur çocuk beyanı alınması işleminin ideal bir niteliğe ulaşması ve çocuğun adli süreçten korunması için adli görüşme odaları sistemine geçilmeye başlanmıştır. Bu sistem, ortak bir uygulama geliştirmek ve bireysel inisiyatifleri önlemek amacıyla oluşturulmuştur. Özellikle çocuğu korumaya yönelik uzman katılımı ile beyan alma sürecinin yürütülmesi, çocuğu koruma hedefine büyük katkı sağlamaktadır.

Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği'nin[742] amacı "*öncelikli olarak çocuğun üstün yararı ilkesi uyarınca çocuk dostu adli usullerin işletilmesini, adli süreç içinde yer alan mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar ile cinsel suç, aile içi şiddet mağdurları ve diğer kırılgan gruba dâhil mağdurlarla uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılmasını, ikincil örselenmenin önlenmesini, korunma ihtiyaçlarının tespitini ve ilgili hizmetlere yönlendirilmesini sağlamak üzere adliyeler bünyesinde özel bir alan olarak adli görüşme odalarının kurulması, işlerlik kazanması, ilgili personelin görev, yetki, sorumlulukları ile bu odaların işleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.*" (AGOY md. 1). Bu Yönetmelik'in temel amaçlarından birisi mağdur çocuklara ilişkin adli işlemlerin[743] adli görüşme odalarında icra edilmesidir. Adli görüşme odaları, tasarımları ve adli işleme dair usulleri itibariyle çocuğu koruma hedefine odaklanmaktadır.[744]

---

[742] Yönetmelik için bkz. http://www.magdur.adalet.gov.tr/adli-gorusme-odalari-yonetmeligi-01563 (09.04.2018).

[743] Adli işlem: Adli süreçte çocuklara veya yetişkinlere yönelik olarak yürütülen ve bu kişilerin bizzat hazır bulunmasını gerektiren her türlü işlemdir(AGOY md. 4/1.b).

[744] Yönetmelik'in gerekçesinde "… başta çocuklar olmak üzere tüm kırılgan grupların adalete erişimlerinin güçlendirilmesi, maddi hakikatin ortaya çıkarılabilmesi ve ikincil örselenmelerinin engellenebilmesi için ifade ve beyan verme süreçlerinin bu kişilerin mevcut fiziksel, zihinsel ve psikolojik durumlarına uygun özel ortamlarda yürütülmesi gerekmektedir. Bu Yönetmelik ile; özel ortamlarda ifade ve beyanlarının alınması gerektiği veya fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen hallerde "çocuğun üstün yararı" ilkesi gözetilmek suretiyle öncelikli olarak mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar, cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile diğer kırılgan gruba dahil mağdurlarla uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılmasını, ikincil örselenmenin önlenmesini, korunma ihtiyaçlarının tespitini ve ilgili hizmetlere yönlendirilmesini sağlamak suretiyle adalete erişimlerinin güçlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla, adliyeler bünyesinde özel bir alan olarak adli görüşme odalarının kurulması, işlerlik kazanması, ilgili

Adli görüşme odaları; görüşme odası, gözlem odası ve bekleme odasından oluşmaktadır (AGOY md. 11). Görüşme odası mağdur çocuk ile görüşme yapılan odadır. Bekleme odası, mağdur çocuğun ifadeden önce bulunacağı ya da zorunlu vekili ile görüşmesi gerektiğinde kullanılan bölümdür. Gözlem odası ise savcı, hâkim, vekil ve diğer ilgililerin bulunduğu yerdir. Adli görüşme odaları, koordinatör ünvanına sahip bir yazı işleri müdürü ya da iletişim becerisi yüksek olan personel tarafından idare koordine edilmektedir (AGOY md. 7).

Soruşturma evresinde savcı, mağdur çocuğun adli görüşme odası marifetiyle ifadesinin alınmasını uygun gördüğü takdirde süreç başlamış olur. Adli görüşme odasında öncelik çocuklara aittir. Gerekli ayarlamalar yapılıp ilgili kişiler bilgilendirildikten sonra beyan alma süreci başlar. Adli görüşme odasında mağdur çocuk ve uzman bulunur. Gerekli olması halinde tercüman de kendilerine eşlik eder. Uzman, aile mahkemesi, çocuk çocuk mahkemesi veya çocuk ağır ceza mahkemesinden olabilir. Mahkemede yeterli sayıda uzman bulunmaması halinde denetimli serbetlik müdürlüğünden uzman görevlendirilir. Eğer bu da mümkün değilse dışarıdan bir uzman bilirkişi sıfatıyla görevlendirilir (AGOY md. 9). Uzman ile mağdur çocuk görüşme odasından görüşür. Oda, çocukların ihtiyaç ve özelliklerine göre tasarlanır. Beyan sırasında savcı ile çocuk yüzyüze gelmez. Savcı ve zorunlu vekil görüşmeyi gözlem odasından takip eder. Sormak istedikleri bir soru olduğu takdirde bunu teknik yollarla uzmana iletirler. Uzman kulaklık aracılığıyla kendisine iletilen soruyu uygun bir şekilde mağdur çocuğa sorar. Uzmanın buradaki en büyük fonksiyonu çocuğun psikolojik ve bilişsel yapısına uygun olarak bu görüşmeyi yapmaktır.

Görüşmede maddi gerçeğe ulaşmanın yanısıra mağdurun bu süreçten en az şekilde etkilenmesi amaçlanmaktadır. Çocuğun doğrudan adliyeye götürülüp savcı odası ya da ifade alma odasıyla muhatap kılınması çocuk üzerinde birtakım olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu etkileri asgariye indirmeyi hedefleyen adli görüşme odaları, görüşme işlemini uzmana bırakmaktadır. Uzmanın bu görüşmeyi bizzat yapması ve savcının da işlemi takip etmesi, savcının soruşturma yetkisine müdahale

personelin görev, yetki ve sorumlulukları ile bu odalarınişleyişine ilişkin usul ve esasları düzenlenmektedir." denilmek suretiyle temel hedef kapsamlı olarak belirtilmiştir.

anlamına gelmemektedir. Çocuğun üstün yararı dikkate alındığından adli görüşme odaları maddi gerçeğe ulaşma ve çocuğu koruma bakımından büyük önem taşımaktadır. Uzman, mağdur çocuğun görüşme anında dikkat çeken ve yargılama için gerekli olabilecek genel durumu, beden dili, sorulan sorulara verdiği farklı tepkiler gibi önemli konuları içeren adli görüşme raporunu kendisine verilen süre içinde savcıya teslim eder (AGOY md. 6/1.ğ). Görüşme odasında beyan alma işlemi görüntülü veya sesli olarak kaydedilir (AGOY md. 17/3).[745] Ayrıca görüşme, zabıt kâtibi tarafından yazıya aktarılır.

Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği sadece çocuklar için değil cinsel suç, aile içi şiddet mağdurları ve diğer kırılgan gruba dâhil yetişkin mağdurlar hakkında da uygulanmaktadır. Dezavantajlı/kırılgan olarak nitelenen gruplara dâhil kişilerin suç ve adli süreç nedeniyle daha fazla mağdur olmamaları için pozitif bir ayrımcılık yapılmaktadır.

Çocuk mağdurlar için uygulanan bir diğer koruma mekanizması ise çocuk izlem merkezleridir. İlk çocuk izlem merkezi, 2010 yılında Sağlık Bakanlığının koordinasyonunda Ankara'da oluşturulmuştur. İlk kuruluşunda herhangi bir mevzuatı bulunmayan çocuk izlem merkezleri hakkında Başbakanlık 2012 yılında 2012/20 sayılı Genelgeyi[746] yayımlamıştır. Bu merkezler, cinsel istismar mağduru çocuklar hakkındaki adli, sağlık ve diğer tüm işlemlerin tek elden yürütülmesini hedeflemektedir. Çocuk izlem merkezleri bütün ülke genelinde yaygınlaştırılmamış olsa da HSK soruşturma evresinde bu izlem merkezlerinden istifade edilmesi hususunu teşkilata duyurmuştur. Hâkimler ve Savcılar Kurulu, adli teşkilata ilettiği Genel Yazısında[747], "*Takdir ve değerlendirmesi Cumhuriyet Başsavcılığına ait olmak üzere, üniversitelerde kurulan ve Sağlık Bakanlığı tarafından Sağlık Bakanlığı Çocuk İzlem Merkezlerinin işleyişine dair usul ve esaslar (afiliasyon-işbirliği) dikkate alınarak tamamlanmış özelliklere haiz bulunan çocuk koruma birimleri veya*

[745] "Mağdur Laden'in mahkemece alınan ifadesi sırasında 18 yaşından küçük olduğu gözetilerek, psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulmaksızın, görüntü ve sesler kayda alınmaksızın ifadesinin alınması suretiyle 5271 sayılı CMK'nin 236/3, 52/3. hükümlerine aykırı davranılması…"3.C.D., T. 27.10.2015, E. 2015/10905, K. 2015/29981 (**UYAP**,11.04.2018).
[746] R.G. 04.10.2012, 28431.
[747] Bkz. 11.02.2012 tarih ve 8134 sayılı Genel Yazı.

merkezlerinde de soruşturma işlemlerinin yapılabileceğinin bilinmesi" [748] demek suretiyle tüm Cumhuriyet Başsavcılıklarından gerekli dikkat ve özenin gösterilmesini istenmiştir.

Çocuk izlem merkezleri, tasarım yönünden adli görüşme odaları ile benzer niteliğe sahiptir. Adli görüşme odaları bütün çocuk mağdurlar ile kullanılabilirken çocuk izlem merkezleri cinsel istismar mağduru olan çocuklara hizmet vermektedir. Çocuğun adli süreç nedeniyle ikincil travmaya maruz kalmaması hedeflenmektedir. Bu nedenle mağdur çocuğun beyanı, adli görüşmeci adı verilen uzman kişi tarafından alınmaktadır. Çocuk izlem merkezlerinde bekleme odası, aile görüşme odası, muayene odası, konaklama odası, öngörüşme odası, adli görüşme odası, izlem odası bulunur. Çocuk ile görüşme yapılan oda adli görüşme odasıdır. Savcı ve zorunlu vekil izlem odasında görüşmeyi takip ederek, çocuğa sorulmasını istedikleri soruları kulaklıkla uzmana iletir. Uzman da soruyu uygun bir şekilde çocuğa sorar. Uzmanın görevi tedavi değil, çocuğu örselemeden beyanını almaktır. Adli görüşme sesli ve görüntülü olarak kaydedilir. Ayrıca beyanlar yazılı olarak tutanağa da işlenir.

Adli görüşme odaları ve çocuk izlem merkezlerinde, mağdur çocuk beyanı alınırken savcı ve zorunlu vekilin ifadeyi gözlem/izlem odasından takip etmeleri mümkündür. Mağdur çocuğun adli süreçte sadece bir kez ifade verip en az etkiye maruz kalması da temel hedeftir. Soruşturma evresindeki işlemler gizli olduğu için savcı tarafından alınan mağdur beyanı sırasında şüpheli müdafiin hazır bulunmasına olanak bulunmamaktadır. Ancak kanımca, akla gelecek bütün ihtimallerin değerlendirip mağdurun bir kez daha ifade vermek zorunda kalmaması için müdafiin mağdur beyanını gözlem odasından izlemesi ceza muhakemesi hukukunun esas ilkeleri ile uygunluk göstermese de çocuğun üstün menfaatiyle tamamen uyumludur. Soruşturma evresinin yargılama olmadığı, delillerin bu aşamada tartışmaya açılmaması gerektiği yönünde eleştiriler olabilir. Ancak öte yandan müdafiin gözlem odasından hazır bulunmasına izin verilmesi mağdur çocuğun onu görmesine imkân tanınamamaktadır. Bu nedenle müdafiin doğrudan bir müdahalesi söz konusu olamaz. Müdafiin savunmaya yönelik bazı tezleri ortaya koyması durumunda, bunların mevcut

[748] Adalet Bakanlığı İç Denetim Birimi, **Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Hakları İnceleme Raporu (2013/3)**, 2013, s. 24.

çocuk dostu ortam içinde yöneltilmesi uygun bir yöntem olacaktır. Aksi halde maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla müdafi tezlerinin araştırılması amacıyla mağdurun tekrar beyan vermesi ihtiyacı ortaya çıkabilir. Mükerrer beyanın ise ikincil travmalara neden olacağı ortadadır. Mağdurun, tüm iddialarını dile getirmesi ve bütün ihtimallerin değerlendirilmesi için kapsamlı bir ifadenin tek seferde alınması gerekmektedir. Soruşturma evresinde alınan beyanın görüntülü ve sesli kaydı kovuşturma evresinde de yeterli olacaktır. Ayrıca müdafi tarafından sorulması istenen soru savcı denetiminden geçip uzman aracılığıyla iletileceği için olumsuz yönleri engellenebilir.[749]

Çocuk izlem merkezlerinde görüşme yapılması savcının takdirindedir. Nitekim HSK'nın 8134 sayılı Genel Yazısında da bu husus belirtilmiştir. Bu uygulamanın yerleşik hale gelmesi ve savcının çocuk izlem merkezlerine hangi nedenle başvurmadığını gerekçelendirmesini zorunlu kılan kapsamlı bir mevzuat düzenlemesine ihtiyaç bulunmaktadır. Çocuk izlem merkezinde beyanı alınan mağdurun, maddi gerçeğe ulaşma zorunluluğu bulunmadıkça, adli görüşme odalarında bir kez daha beyanına başvurulmasına gerek bulunmamaktadır. Çocuk izlem merkezinde mağdur çocuğun iç ve dış beden muayenesi, vücuttan örnek alınması gibi işlemler de yapılmaktadır.

2.2.1.1.3. Tanık Beyanının Alınması

Tanık, uyuşmazlığın tarafı olmayan ve fakat uyuşmazlık konusu maddi sorunla ilgili duyu organlarından en az biri aracılığıyla bilgi edindiği varsayılan üçüncü kişidir.[750] Savcı, soruşturma konusu olaya ilişkin olarak bilgi ve görgüsü olan kişileri tanık sıfatı ile çağırıp dinleyebilir. Bu davete uymayan tanık hakkında savcı, zorla getirme kararı verebilme yetkisine sahiptir (CMK md. 44). Teknolojik gelişmeler doğrultusunda tanığın davet edilmesinde telefon, telgraf, faks, elektronik posta kullanılabilir. Ancak, çağrı kâğıdına bağlanan sonuçlar, bu durumda uygulanamaz (CMK md. 48/2). UYAP sisteminin mobil telefonlar ile senkronize yapısı gelişmiş

[749] Çocuklarla adli görüşme konusunda geniş bilgi için bkz. Eylem Ümit Atılgan, Sedat Yağcıoğlu ve Yaşar Çavdar, **Çocuklarla Adli Görüşme İçin Rehber**, Çocuklar İçin Adalet Projesi, Ankara 2014.

[750] Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık**, US-A Yayıncılık, Ankara 1996, s. 29, Handan Yokuş Sevük, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Gizli Tanıklık", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan)**, C.1, S.1, 2010, s. 615.

olup UYAP sistemi üzerinden yazılı mesaj gönderilmesi mümkün hale gelmiştir. Uygulamada sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Tutuklu işlerde çağrı kâğıdı gönderilmeksizin tanık hakkında zorla getirme kararı verilmesi mümkündür (CMK md. 48/1).

Savcının tanık beyanı alma işlemi esnasında müdafi veya mağdur vekilinin işleme eşlik etmesi mümkün değildir. Çünkü savcılık işlemleri gizlidir (CMK md. 157). Bunun mümkün olabilmesi için kanuni düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Kovuşturma evresinde ise tanığın kendi avukatı ile duruşmaya gelmesi mümkündür. Zira bazı durumlarda kendi aleyhine ya da yakınlarını suçlayıcı nitelikte beyanda bulunup bulunmadığı yönündeki tereddüt için avukatına danışabilir. [751] Kovuşturmanın aleni olması da buna imkân tanımaktadır. CMK'nın 153'üncü maddesi uyarınca verilen bir kısıtlama yoksa taraflar soruşturma evresinde tanık beyanından suret alabilir.

Ceza muhakemesinde delil olan tanık değil tanığın beyanıdır. Tanıklık ile ilgili düzenlemelerde temel hedef kovuşturma evresi olmakla birlikte soruşturmaya uygun düştüğü ölçüde aynı usul savcılık tarafından da uygulanabilir. [752] Savcının tanık dinlemedeki temel amacı, iddianame düzenleme ya da düzenlememe konusunda bir karara varmaktır. Savcı, tanık beyanı alırken öncelikle tanığın kimlik tespitini yapar ve tanığın güvenilirliğini anlamak için birtakım sorular sorar. Tanık beyanı sözlü olarak alınır. Tanığın yazılı olarak ifade vermesi ya da yazılı bir metni tekrarlaması kabul edilemez. Ancak karmaşık bir olaya ilişkin detayları hatırlamak için bazı yazılı notlardan yararlanması mümkündür. Kolluğun yemin verdirip tanık dinleme yetkisi bulunmamaktadır.[753] Kolluk, tanıkları bilgi sahibi sıfatıyla dinler.[754] Tanığın harcadığı

[751] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 265.
[752] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 284.
[753] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s 327.
"…174/1. maddesinin ise hangi hallerde iddianamenin iadesine karar verileceğinin belirtildiği, anılan maddelerde "kollukça dinlenen ve yemin verilmeyen beyanların tanık beyanı ve delil olarak değerlendirilememesine" yer verilmediği cihetle iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı gözetilerek…" 5. C.D., T. 17.09.2007, E. 2007/9330, K. 2007/6297 (**UYAP**, 01.03.2016).
[754] "Hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde failin gerçeğe aykırı olarak beyanda bulunması halinde yalan tanıklık suçunun oluşacağı; somut olayda, tanık dinlemeye yetkisi bulunmayan kolluk tarafından bilgi alma tutanağı şeklinde düzenlenen ve bilgi sahibi sıfatıyla beyanı alınan sanığın…" 9. C.D., T. 18.02.2013, E. 2012/9924, K. 2013/2390 (**UYAP**, 21.09.2015).

emek ve mesainin karşılığı olarak kendisine bir tazminat ödenir. Söz konusu ödeme, savcılık bütçesinden karşılanır. Bahse konu gider yargılama gideri olup mahkûm olan sanığa yükletilir. Soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanması halinde bu giderin şüpheliye ya da suçtan zarar görene yükletilmesi mümkün değildir.

Soruşturma evresinde tanık beyanlarını değerlendiren ve fikri bir çıkarsamada bulunan savcı, diğer delillerle birlikte şüphe derecesini tespit etmektedir.[755] Soruşturma konusu olayla ilgili şahitlik yapan birden fazla tanığın farklı yönde beyanda bulunması halinde hangi beyana itibar edileceği savcının delilleri değerlendirme yetkisi kapsamındadır. Aynı yönde beyanda bulunan tanık sayısının fazlalığı tek başına yeterli görülemez. Bu konuda önceden bir kabul ile delil değerlendirmesine girmek mümkün değildir. Kamu davası için yeterli şüphenin oluşup oluşmadığını değerlendiren savcı, bütün delilleri değerlendirip bir neticeye ulaşmalıdır.

Tanıklık yapmak bir yükümlülüktür. Ancak bazen bu yükümlülük nedeniyle tanığın tehlikeye maruz kalması mümkündür. Özellikle örgütlü suçlarda şüpheli ya da sanıkların, tanıklık yapan kişiye ya da yakınlarına karşı baskı girişiminde bulunması ve hatta hayatlarına kastetmesi mümkündür. Tanık böylesi bir tehlike ihtimali nedeniyle yalancı tanıklık ile bireysel cesaret arasında ikilemde bırakılmamalıdır. İşte bu nedenle savcılık ya da mahkemenin tanığı koruması gerekmektedir. Tanığın korunmasına ilişkin gereklilik kanun koyucu tarafından tespit edilmiş ve buna ilişkin düzenlemenin ilk adımı CMK'da hüküm altına alınmıştır (CMK md. 58). Tanığın korunmasına ilişkin ayrıntılı hükümler ise Tanık Koruma Kanunu[756] ve buna istinaden

[755] "Soruşturma dosyası kapsamında, müştekinin şüphelinin kendisine hakaret ettiği yönündeki iddiası her ne kadar gösterdiği tanık tarafından doğrulansa da, olay yerinde olduğu iddiası olan ve şüpheli tarafından tanık olarak gösterilip Cumhuriyet başsavcılığınca yeminli ifadeleri alınan diğer üç tanığın, şüphelinin müştekiye hakaret ifadesi içerir sözlerinin olmadığını beyan etmeleri dolayısıyla şüphenin orta yoğunluğa yani yeterli seviyeye erişememesi karşısında; şüphelinin itham olunduğu hakaret suçunu işlediğine yönelik delillerin değerlendirilmesinden yukarıda ayrıntısıyla izah edilen yeterli şüpheye ulaşılamaması ve bu bağlamda Cumhuriyet başsavcılığınca verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile bu karara yapılan itiraz üzerine Sulh Ceza Hâkimliğince verilen itirazın reddine yönelik kararda bir isabetsizlik görülmemiştir." 18.C.D., T. 18.12.2017, E. 2017/4819, K. 2017/15005(**UYAP**, 07.04.2018).

[756] R.G. 05.01.2007, 26747.

çıkarılan Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik'te[757] düzenlenmiştir.

Tanık koruma kapsamına alınabilecek olan kişiler; ceza muhakemesinde tanık olarak dinlenen kişi, tanık sıfatıyla dinlenen suç mağdurları, tanığın yakınları olan nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile eşi, kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy ya da altsoyu, ikinci derece dâhil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları ve evlatlık bağı bulunanlar ile yakın ilişki içerisinde oldukları kişilerdir (Yön. md. 4,6). Muhbir, kolluk personeli ile diğer kamu görevlileri de koruma kapsamına alınabilmektedir (Yön. md. 6/1.c).[758] Örgütlü suçlarda tanık bulmaktaki zorluk özel bir düzenlemeyi gerekli kılmıştır. Gizli tanıklık bütün suçlar için değil bazı önemli suçlar için öngörülmüştür.[759] CMK'nın 58'inci maddesinde tanık koruma tedbirlerinin örgütlü suçlar bakımından mümkün olduğu belirtilmesine karşın Tanık Koruma Kanunu ile kapsam genişletilmiştir. Mevcut düzenlemeye göre tanık koruma hükümleri; a) Türk Ceza Kanunu'nda ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar, b) Kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından uygulanabilir hale gelmiştir (TKK md. 3).

Tanığın bilinmesi, güvenilirliğinin tespiti, sanık tarafından soru yöneltilmesi ve yüzleşme ceza muhakemesinin temel yöntemlerindendir. Gizli tanıklıkta ise bazen bu temel kurallara aykırı uygulamalar olabilmektedir. Ancak tüm bunlara karşın kovuşturmada sanığın, tanığa soru yöneltebilme hakkının ihlal edilmemesi temel ilkedir.[760] Soruşturma evresinde tanığın korunması ve gizli tanık olarak beyanının

---

[757] R.G. 11.11.2008, 27051.

[758] 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 19/4'üncü maddesine göre Kanun'un 3'üncü maddesi kapsamındaki suçları ihbar edenler ile 23'üncü maddesi gereğince ikramiye ödenmesi öngörülen muhbirler hakkında da tanıkların korunmasına ilişkin hükümler uygulanır.

[759] Johan Peter ve Wilhelm Hilger, "Organized Crime / Witness Protection in Germany", **116th International Training Course Visiting Experts' Papers,** United Nations Asia and Far East Institute Annual Report for 2001 and Resource Material Series No: 58, Fuchu Tokyo Japan, Ekim 2001, s. 101.

[760] Yokuş Sevük, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Gizli Tanıklık", s. 615, Villiger, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Bakış Açısıyla Savcı ve Silahların Eşitliği", s. 177.

alınması konusunda karar verecek olan merci savcılıktır. Savcı bu konuda re'sen karar verme yetkisine sahiptir. Buna karşın tanıklık yapmak isteyen kişi de koruma sağlanması halinde tanıklık yapabileceği şeklinde bir teklifi savcıya sunabilir. Savcı tanığın kimlik ve adresi bilgilerinin gizlenmesi, tutuklu veya hükümlü tanıkların durumlarına uygun bir ceza infaz kurumu ya da tutukevine yerleştirilmesi, fizikî koruma sağlanması tedbirlerine karar verebilir (Yön. md. 7). Savcı karar vermeden önce kolluk makamlarının raporlarına dikkate almalıdır. Tehlikenin ve tehdidin ağırlığı ile gizli tanıklığa başvurulmasına olan ihtiyaç iyi tahlil edilerek bu konuda bir karar verilmelidir.[761] Gizli tanıklık istisnasi bir düzenleme olup genel bir uygulamaya dönüştürülmemelidir.

Savcı, koruma kapsamındaki tanığın kimlik ve adres bilgilerini gizleyip kişi için bir kod isim kullanabilir (Yön. md. 11). CMK'nın 50 ve 51'inci maddesindeki haller saklı kalmak kaydıyla, savcı gizli tanığın ifadesini alırken yemin verdirmek zorundadır. Aslında gizli tanığın yemin altında dinlenmesi diğer olağan tanıklara nazaran daha büyük önem taşımaktadır. Zira gizli tanıklık kurumu, taraf denetimine kapalı bir nitelik taşımaktadır. Tanığın sesinin ya da görüntüsünün değiştirilerek beyanının alınması soruşturmada uygulanmaz. Zira bahsedilen yöntem kovuşturma evresinde gerekli olup duruşmanın aleniyeti ile gizli tanıklık kurumunun bağdaştırılmaya çalışıldığı bir yöntemdir. Kovuşturmanın sözlülük ve yüz yüzeliği özelliği uyarınca tanık, koruma altında da olsa sözlü ifade vermesi gerekmektedir. Bu ilkeye sıkı şekilde bağlı kalındığında ise gizli tanığın ifşa olma tehlikesi ortaya çıkabilecektir. Bu ikilemi bağdaştırmada en uygun yöntem, görüntü ve/veya sesin

"Soruşturma aşamasındaki beyanı hükme esas alınan gizli tanık X1'in duruşmada dinlenmeden hüküm kurulması suretiyle CMK'nın 58/2-3, 210 ve 217. maddelerine muhalefet edilmesi…" 9. C.D.,T. 19.02.2013, E. 2012/11308, K. 2013/2553 (**UYAP**, 03.03.2016).

[761] "sanıklara iddianamede atılı suçun tasarlayarak kasten öldürme ve bu suça yardım etme, yerel mahkemece sübuta erdiği kabul edilen suçun kasten öldürme ve bu suça yardım etme olduğu da gözönüne alınarak, yaşamının tehlikeye gireceği gerekçesiyle isminin açıklanmamasını talep eden tanığın anlatımları ile bu tanığın 5726 sayılı Tanık Koruma Yasası kapsamında koruma kapsamına alınıp alınmayacağı hususu yerel mahkeme tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun temini amacıyla tanığın kimlik bilgilerine ve anlatımlarının ayrıntısına Ceza Genel Kurulu kararında yer verilmemiş olup dilekçenin kapalı bir zarf içerisinde yerel mahkemeye ulaştırılmasının uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır." Y.C.G.K., T. 01.02.2011, E. 2010/1-253, K. 2011/11 (**UYAP**, 07.04.2018).

teknoloik imkânlar marifetiyle değiştirilerek beyanın alınmasıdır.[762] Soruşturma evresi gizli olduğu için savcı tanık beyanını böyle bir usule gerek duymadan gizli olarak alır. Tanığın kimlik ve adres bilgileri soruşturma dosyasında değil savcının ve görevlendireceği personelin erişebileceği gizli kartonda muhafaza edilir. Savcı, kimlik bilgileri gizlenen tanık hakkında bütün tutanakları kod ismi ile düzenler. Koruma kararından önce tanığın kollukta aynı olayla ilgili verdiği beyanlar varsa bunların aslı ilgili kolluktan gizlilik çerçevesinde teslim alınır. Kolluktaki kayıtlara bu husus şerh düşülür (Yön. md. 11).

Soruşturma evresinde koruma kapsamına alınan tanığın tutuklu ya da hükümlü olması halinde, durumlarına uygun bir ceza infaz kurumuna yerleştirilmeleri veya nakilleri hususunda yetkili merci savcılıktır. Savcı bu kararı verdikten sonra icra edilmesi için Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderir (Yön. md. 13). Savcı, soruşturma evresinde tanığın fiziken korunması hususunda da karar vermeye yetkilidir. Koruma 24 saat esasına göre sağlanmakta olup yakın koruma, konutta koruma, işyerinde koruma, motorize veya yaya devriye ile koruma, çağrı üzerine koruma şeklinde icra edilebilmektedir. Tanığın başka yer yargı çevresinde ikamet etmesi halinde soruşturma savcısı tedbir kararını o yer savcılığına iletir (Yön. md. 14).

2.2.1.2. Beden Muayenesi - Vücuttan Örnek Alınması – Genetik İnceleme

Savcı soruşturma evresinde beden muayenesi, vücuttan örnek alınması ve genetik inceleme işlemleri bakımından yetki sahibidir. Ancak bu yetki ilgili kişiye göre farklılık göstermektedir.

2.2.1.2.1. Şüpheli Yönünden

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, koruma tedbirine benzemekle birlikte CMK'daki düzenleme yeri bakımından araştırma işlemi niteliğindedir.[763] CMK'nın 75'inci maddesinde dış beden muayenesi ile ilgili bir düzenleme

[762] Görüntü veya sesin aynı anda değiştirilmesine imkân tanıyan Yönetmelik'in Tanık Koruma Kanunu'na aykırı olduğuna ilişkin açıklamalar için bkz. Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 263.

[763] Koruma tedbiri olduğu hususunda bkz. Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 520, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 539.

bulunmamaktadır. Ancak uygun olan hükümleri dış beden muayenesi bakımından da uygulanmaktadır. Bedene müdahaleye yönelik ayrıntılı düzenlemeler Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'te[764] yapılmıştır. Soruşturma evresinde iç beden muayenesi, vücuttan örnek alınması konusunda yetkili merci sulh ceza hâkimliğidir. Savcılığın veya mağdurun talebi üzerine karar verir.[765] Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı da yetkili kılınmıştır. Ancak savcı böyle bir emri 24 saat içinde sulh ceza hâkimliği onayına sunmak zorundadır (CMK md.75/1). Sürenin aşılması halinde elde edilen delil hukuka aykırı hale gelecektir.

Şüphelinin rıza ile örnek vermesi hususunda CMK'da bir hüküm bulunmamaktadır. Mağdur için yapılan açık düzenlemeye (CMK md. 76/2) rağmen şüpheli için Kanun'da böylesi bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'in 18/3'üncü maddesi, "*Bir suçun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, şüpheli, sanık ve diğer kişilerin kendiliğinden başvurarak rıza göstermeleri hâlinde, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi, kovuşturma aşamasında ise hâkim veya mahkeme kararıyla tıbbî muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından*

[764] R.G. 01.06.2005, 25832.

[765] "Somut olayda; trafik kazasında ölen kişinin kimliğinin soruşturma aşamasında belirlenememesi nedeniyle nüfus kaydında ölüm bilgisinin işlenemediği, sanık hakkında taksirle ölüme neden olma suçundan açılan dava sonucunda mahkemece sanığın mahkûmiyetine dair hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği, ardından ölenin çocukları olduklarını söyleyen kişilerin Cumhuriyet Başsavcılığına başvurarak ölenin kimliğinin tespiti ile ölüm bilgisinin nüfus kaydına işlenmesini istediği, Cumhuriyet Başsavcılığı ölenin kimliğinin belirlenebilmesi bakımından moleküler genetik inceleme yapılmasına karar verilmesini istemişse de, Sulh Ceza Hâkimliğince soruşturma ve kovuşturma aşamalarının tamamlanmış olması nedeniyle bu istemin reddine karar verildiği, Adalet Bakanlığının da bu kararın kanun yararına bozulması için başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 31. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendi uyarınca; adli olaylarda ve kazalarda meydana gelen ölüm olaylarını nüfus müdürlüklerine veya Genel Müdürlüğe bildirme yükümlülüğünün Cumhuriyet Savcılıklarına ait bulunduğu, ölenin kimliğinin tespit edilememesi nedeniyle Cumhuriyet Savcılığının bu bildirimi soruşturma aşamasında yapamamış olmasının bu yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacağı, ayrıca ölenin kimliğinin saptanabilmesi için moleküler genetik inceleme yapılması için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 79. maddesi uyarınca hâkim kararına ihtiyaç bulunduğu, somut olayda yerel mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş olması karşısında henüz kovuşturma aşamasının sonuçlanmadığı, bu durumda Cumhuriyet Başsavcılığının ölüm olayı ile ölenin kimliğini bildirme yükümlülüğünün halen devam ettiği ve ölenin kimliğinin tespiti ile ilgili işlemlerin Cumhuriyet Başsavcılığınca yerine getirilmesi gerektiği, ayrıca hâkim kararı ile yapılabilecek işlemler bakımından ilgili merciden istemde bulunabileceği, o nedenle Sulh Ceza Hâkimliğinin ret kararının yasal dayanaktan yoksun bulunduğu sonucuna varılmıştır." 9. C.D., T. 01.07.2009, E. 2009/8701, K. 2009/7816 (**UYAP**, 01.03.2016).

örnek alınabilir." şeklindedir. Bu düzenlemeye göre suçun aydınlatılması hususunda kendiliğinden başvuran ve rıza veren şüphelinin muayenesinin yapılması ve vücudundan örnek alınması için soruşturma evresinde sulh ceza hâkimliği kararına gerek bulunmayıp savcı işlemin yapılmasını doğrudan ilgili kurumdan isteyebilir.[766] Ceza hukukunda ilgilinin rızası bir hukuka uygunluk sebebi olmakla birlikte mağdur için öngörülen düzenlemenin (CMK md. 76/2) şüpheli yönünden yapılmamış olması dikkate alınmalıdır. Kanunkoyucu şüphelinin rıza vermesi halinde beden muayenesini ve örnek alınmasını istemiş olsaydı mağdura benzer (CMK md. 76/2) bir düzenlemeyi şüpheli için de öngörebilirdi. Kanun'da olmayan bir düzenlemenin Yönetmelik ile getirilmiş olması ve kişi haklarına müdahale teşkil eden yanı dikkate alındığında Yönetmelik hükmünün CMK'ya aykırı olduğu ortadadır. Örneğin CMK'da bulunmayan rızayla arama konusu Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 8/1.f maddesinde düzenlenmişti. Danıştay bu düzenlemeyi iptal etmiştir.[767] Birey ile devlet arasındaki güç dengesizliği nedeniyle verilen rızanın sağlıklı olduğundan söz edilemez. Aynı gerekçelerle, şüphelinin rızası ile beden muayenesi ve vücuttan örnek alınmasını mümkün kılan Yönetmelik hükmüne rağmen yine de hâkim kararına veya onayına başvurulmalıdır.[768]

Şüphelinin iç beden muayenesinin yapılması veya vücudundan örnek alınabilmesi için isnad edilen suçun üst sınırının en az 2 yıl olması şarttır (CMK md. 75/4). Suçun üst haddi bakımından öngrölen bu temel kuralın istisnası olan mevzuat düzenlemesi de bulunmaktadır. Özel kanunlarda öngörülen alkol muayenesi ve kan alınması buna örnek teşkil eder.[769] 2918 s. Karayolları Trafik Kanunu'nun 48'inci maddesi istisnai hüküm niteliğindedir. Araç sürücülerinin uyuşturucu veya uyarıcı maddele kullanıp kullanmadığı veya alkolün kandaki miktarını tespit amacıyla kolluk teknik cihazlar kullanır(2918 s. Kanun md. 48/2). Kolluk bu örnekleri alırken

[766] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 303, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 547.

[767] İd.D.D.K., T. 14.09.2012, E. 2007/2257, K. 2012/1117 (**UYAP**, 26.04.2018).

[768] Gizem Dursun, "Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması ve Konuya İlişkin Aihm Kararlarının İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 2966.

[769] 5275 s. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 21/3'üncü maddesine göre ceza infaz kurumlarına kabulde kan grubu belirlenmektedir. Dolayısıyla kan örneği alınmaktadır. Kan örneği alınması için hâkim veya savcı kararına gerek bulunmamaktadır.

sürücüye isnad edilen bir suç ve suçun üst haddi söz konusu değildir.[770] Kolluk, bu uygulamayı yapmak için hakim veya savcı kararı da almamaktadır. Ancak teknik cihaz ile yapılan ölçüme itiraz eden veya bu cihaz ile ölçüm yapılmasına müsaade etmeyen sürücüler, en yakın adli tıp kurumuna veya adli tabipliğe veya Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık kuruluşlarına götürülerek uyuşturucu veya uyarıcı madde ya da alkol tespitinde kullanılmak üzere vücutlarından kan, tükürük veya idrar gibi örnekler alınır(2918 s. Kanun md. 48/3). İşte bu durumda örnek alınabilmesi için CMK'nın 75'inci maddesine göre hareket edilmelidir. Gecikmesinde sakınca bulunan bir hal varsa savcı örnek alınmasına karar verir ve sonrasında bunu hâkim onayına sunar.[771] İstisnai bir düzenleme olan 2918 s. Kanun'un 48'inci maddesine göre işlem yapılırken isnad edilen bir suçun varlığı ve söz konusu suçun üst haddinin de asgari 2 yıl olması aranmaz (2918 s. Kanun md. 48/3). Kişiden alınan örneklerin doğru sonuç vermesi için bu tür durumlarda savcı işi geciktirmeden karar vermelidir. Öte yandan alkol seviyesinin tespiti, trafik güvenliğini tehlikeye sokma (TCK md. 179/3, 2918 s. Kanun md. 48/6-7) suçu yönünden de önem arz etmektedir.

Şüpheli ve diğer kişilerin beden muayenesi veya örnek alınması esnasında direnmeleri halinde ne şekilde hareket edileceği hususunda CMK'da bir hüküm mevcut değildir. Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'in 18/1'inci maddesinde, "*Mevzuatta aranan tüm koşulların gerçekleşmiş olmasına ve şüpheli sanık veya diğer kişilerin bu konuda aydınlatılmış olmalarına rağmen muayene yapılmasına ya da örnek*

---

[770] "5271 sayılı Kanun'un 75. maddesine göre şüphelinin vücudundan örnek alınabilmesi için soruşturma konusu suçun yasada belirtilen cezasının üst sınırının iki yıl veya iki yıldan fazla hapis cezasını gerektirmesi, bu işlemin şüphelinin sağlığına zarar verme tehlikesinin bulunmaması ve tabip veya sağlık mesleği mensubu bir kişi tarafından yapılması gerekmektedir. Yasada anılan bu şartların her biri, ölçülülük ilkesinin sağlanmasına yöneliktir..Bununla beraber 2918 sayılı Kanun'un 48. maddesine göre alkollü araç kullanılması durumunda kan örneği alınması için suçun yasada belirtilen cezasının üst sının iki yıl veya iki yıldan fazla hapis cezasını gerektirmemektedir." Anayasa Mahkemesi, Seçkin Sökmez Başvurusu, T. 27.12.2017, Başvuru No: 2014/16328, prg. 97 (**https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Basvurular/tr/pdf/2014-16328.pdf,** 22.06.2018).

[771] "Somut olayda başvurucu hakkında kan örneği alınması yönündeki tedbir Cumhuriyet savcısının kararıyla yerine getirilmiştir..Başvurucunun alkolün verdiği etkisiyle saldırgan davranışlarda bulunması, polis memurlarına direnmesi gözönüne alındığında olay tarihinde yürürlükte bulunan Karayolları Trafik Yönetmeliği hükümleri de dikkate alınarak kan örneği alınabilecektir. Bu sebeple her ne kadar daha sonradan onaylanmış bir mahkeme kararı bulunmasa da müdahalenin yapıldığı an itibarıyla Cumhuriyet savcısının kararının bulunması nedeniyle başvurucunun vücut bütünlüğüne yönelik yapılan müdahalenin kanuna uygun olduğu anlaşılmıştır." Anayasa Mahkemesi, Seçkin Sökmez Başvurusu, T. 27.12.2017, Başvuru No: 2014/16328, prg. 89 (**https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Basvurular/tr/pdf/2014-16328.pdf,** 22.06.2018).

alınmasına rıza vermemeleri hâlinde, kararın infazı için ilgilinin muayenesini veya vücudundan örnek alınmasını sağlamak üzere ilgili Cumhuriyet başsavcılığınca ***gerekli önlemler*** *alınır."* hükmü bulunmaktadır. Savcılığın ne tür tedbirler alacağı ise açıklanmamıştır. Genel kabule göre bu ibare ile kastedilen husus, zor kullanmayı da içermektedir.[772] Rızası hilafına kişinin hareket kabiliyetinin kısıtlanması, muayeneye tabi tutulması vücudundan örnek alınması mümkündür.[773] Savcılık bu konuda bilhassa orantılılık ilkesini de dikkate alarak kişinin en az hasarla işleme tabi tutulması talimatı vermelidir.[774] Ateşli silahların atış artıklarının tespiti amacıyla alınan el ve yüz svapları CMK'nın 75'inci maddesi kapsamında değildir.

2.2.1.2.2. Diğer Kişiler Yönünden

Soruşturma konusu bir suça dair delil elde etmek amacıyla üçüncü kişilerin iç ve dış beden muayenesinin yapılması, vücutlarından örnek alınması mümkündür. Suça dair deliller sadece şüphelinin bedeninde olmayıp onun dışındaki kişiler aracılığıyla da delile ulaşılması mümkündür. Özellikle cinsel suçarda mağdurun beden muayenesi veya şüpheliden kaynaklanan vücut örneklerine ulaşılması mümkündür. Bu konuyu düzenleyen hükmün başlığı -diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması (CMK md. 76)- şeklindedir. Başlık bu şekilde olsa da madde metninde mağdurdan ve soybağı araştırılan çocuktan bahsedilmektedir. CMK'daki düzenleme böyle olmasına karşın Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'in 7'nci ve 8'inci maddelerinde mağdur ve diğer kişiler ayrımı belirgin olarak ifade edilmiş, çocuğun soybağına ilişkin araştırma ise ayrı bir maddede (Yön. md. 9) düzenlenmiştir. Bu haliyle madde başlığının madde içeriği ile uyumlu olmadığı ve Yönetmelik düzenlemesinin de kanuni dayanağı aştığı ortadadır. Bu nedenle mağdur dışındaki kimselerin beden

---

[772] Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2017, s. 63.

[773] "Başvurucunun saldırgan tavırlarıyla alkolmetre ile ölçüm yaptırmaya imkân sağlamaması, alkolün kandaki etkisinin bir süre sonra kaybolması durumu, objektif bir veri üzerinden belge sağlanmak istenmesi dikkate alındığında kan alma işlemi, Cumhuriyet Başsavcılığının takdir yetkisinin sınırları içerisindedir. Bu durumda maddi ve manevi varlığının korunmasına yönelik olarak gerçekleştirilen zorla kan alma işlemi, demokratik bir toplumda suç işlenmesinin önlenmesi ve nihai olarak kamu düzeninin sağlanması açısından gerekli bir müdahale olduğu da gözönüne alındığında kan alma işlemine yönelik verilen kararın demokratik toplum düzeni için gerekli olmadığı söylenemez." Anayasa Mahkemesi, Seçkin Sökmez Başvurusu, T. 27.12.2017, Başvuru No: 2014/16328, prg. 96 (**https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Basvurular/tr/pdf/2014-16328.pdf,** 22.06.2018).

[774] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 309.

muayenesi ve vücuttan örnek alınması konusunda birtakım tereddütler bulunmaktadır.[775]

Yönetmelik, Kanun'a aykırı olsa da mevcut hali itibariyle yürürlükte olduğu için uygulanmalıdır. Bu nedenle mağdur için uygulanan usul diğer kimseler (şüpheli hariç) hakkında da uygulanabilir. Aksi kabul halinde, örneğin tanığın beden muayenesi ya da örnek alınması mümkün olamayacaktır. Şüpheliden farklı olarak dış beden muayenesi de hüküm altına alınmıştır (CMK md. 76/1). Savcının talebi üzerine sulh ceza hâkimi bu konuda karar verir. Gecikmesinde sakınca bulunan haller de savcı kendisi de karar verebilir. Ancak savcı tarafından verilen kararın 24 saat içerisinde hâkim onayına sunulması şarttır. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

Mağdurun rıza göstermesi halinde, beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması için hâkim veya savcı kararına gerek bulunmamaktadır.[776] İlgilinin rızası bir hukuka uygunluk sebebidir. Mağdurun rıza vermesine ilişkin öngörülen herhangi bir şekil şartı bulunmamaktadır. Ancak soruşturma evresinde geçerli olan yazılılık ilkesi ve bu evredeki her işlemin tutanağa bağlanması gerektiği yönündeki genel hüküm (CMK md. 169/2) uyarınca yazılı olması yerinde olacaktır. Savcı bu konuda bir rıza verme tutanağı düzenleyip mağdurun beden muayenesine ve vücuttan örnek alınmasına ilişkin rıza verdiğine dair imzasını alabilir. Muayene ve vücuttan örnek alınması işlemini gerçekleştirecek olan sağlık kuruluşuna savcı bir müzekkere göndermelidir. Bu yazıda mağdurun rızasının bulunduğu ve bu rızaya istinaden işlem

[775] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 291.

[776] "5237 sayılı TCK'nın 26/2. madde ve fıkrası uyarınca, ilgilinin (mağdurun) rızası hukuka uygunluk nedenidir. 5271 sayılı CMK'nın 76/2. madde ve fıkrası uyarınca, diğer kişilerin (mağdurun) beden muayenesi ve vücudundan kan veya benzeri biyolojik örnek alınması işleminde diğer kişinin (mağdurun) rızasının varlığı hâlinde hâkim veya mahkemeden, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de Cumhuriyet Savcısından karar alınmasına gerek yoktur. Ancak; 5271 sayılı CMK'nın 78. maddesi uyarınca, 75 ve 76. maddeye göre alınan örnekler üzerinde... elde edilen bulgunun şüpheli ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için ... moleküler genetik inceleme yapılabilmesi için mutlaka hâkimden karar alınması, 79/1. madde ve fıkrasının âmir hükmüdür. Somut olayda, mağdurun rızası olduğu için, beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması için hâkim veya Cumhuriyet Savcısından karar alınmasına gerek yok ise de; 5271 sayılı CMK'nın 78 ve 79/1. maddeleri uyarınca, mağdurdan alınan kan örneği ile suç konusu araçtan elde edilen bulguların karşılaştırılması, diğer bir ifadeyle moleküler genetik inceleme işleminin yapılabilmesi için mutlaka hâkim kararına gerek bulunmaktadır." 13. C.D., T. 07.11.2012, E. 2012/17565, K. 2012/23123 (**UYAP**, 01.03.2016).

yapılması talep edilmelidir. Hatta bu müzekkerede, mağdurun rızasını gösteren imzanın da yer alması bütün kamu görevlileri için daha güvenceli olacaktır.

Hekimler, Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen genital muayene (TCK md. 287) suçu nedeniyle mağdurun muayenesi konusunda hâkim ya da savcı kararı bulunması gerektiği yönünde tereddütler yaşayabilmektedir. Genital muayene suçunun hareket öğesi; yetkili hâkim veya[777] savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye göndermek veya bu muayeneyi yapmaktır (TCK md. 287). Rızası alınan mağdur için savcı ya da hâkim kararı gerekmediği için ortada bir karar da bulunmamaktadır. Dolayısıyla genital muayene suçunun lafzi yapısına sıkı surette bağlı kalan hekim, herhangi bir karar bulunmadığı için muayeneyi yapıp yapmama konusunda tereddüt edebilmektedir. Özellikle cinsel suçlar bakımından genital muayenenin söz konusu olması halinde, mağdurların bekâret kontrolünün yapılması da istenmektedir. Bu tür muayenelerin hassasiyeti nedeniyle konu daha titizlikle ele alınmaktadır. Mağdurun rızası bir hukuka uygunluk sebebidir. Maddi ceza hukukunda ve dolayısıyla TCK'da bir hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlenen ilgilinin rızası genel bir düzenlemedir (TCK md. 26/2). Ancak ceza muhakemesinde tereddüt yaşanmaması için bu uygunluk sebebi CMK'da özel bir hüküm olarak düzenlenmiştir (CMK md. 76/2). Kişinin mutlak olarak üzerinde tasarrufta bulunmak yetkisine sahip olduğu haklar bakımından verdiği rıza geçerlidir.[778] Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması hususunda mağdurun rıza vermesi insan onuruna aykırı değildir. Bu nedenle genital muayene suçu hukuka aykırılık unsuru bakımından oluşmayacaktır. Çünkü ilginin rızası, genital muayene eylemini hukuka uygun hale getirmektedir. Çocuk mağdurların verdiği rızaya ilişkin ayrıksı bir düzenleme CMK'da bulunmamaktadır. Çocukların rızasını kökten yok saymak mümkün değildir. Bilhassa 15-18 yaş aralığındaki çocukların rıza vermeye ehil olduklarını kabul etmek gerekir. Nitekim bu yaş grubunun rıza ile cinsel ilişkiye girebileceği kabul edildiğine göre genital muayeneye rıza verme konusunda yetkin oldukları da kabul edilmelidir. 15 yaşından küçük mağdurlar için ise mutlaka kanuni temsilcinin rızası alınmalıdır. 15-18 yaş aralığındaki çocuğun kanuni temsilcisinden de rıza alınması yerinde olabilir. Ancak her iki irade arasında

[777] Madde metninde "hakim ve savcı" ifadesi kullanılmış ise de hakim ve savcıdan ayrı kararların alınmasına gerek bulunmayıp herhangi birisinin verdiği karar muayene için yeterli olcaktır.
[778] Artuk, Gökcen ve Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 456.

uyumsuzluk olduğunda hangi iradeye üstünlük tanınacağı hususunda tereddüt olabilir. Böylesi bir durumda hâkime başvurmak ve muayene konusunda hâkim kararına göre hareket etmek en doğru çözüm olacaktır.

Ceza Muhakemesi Kanunu, mağdur rızasını muayene ve vücuttan örnek alınması için yeterli görmekle beraber mağdur dışındaki kişiler(şüpheli hariç) hakkında nasıl bir uygulama yapılacağına dair herhangi düzenlemeyi hüküm altına almamıştır. Örneğin olay yerinde bulunan birçok izmaritin fail ve mağdur dışında kime ait olduğunu tespit amacıyla tanık kişilerden örnek alınması için hangi yola başvurulacağı hususunda açık bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere CMK'nın 76'ncı madde başlığı -diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması- şeklinde olsa da madde metninde sadece mağdurdan bahsedilmektedir. Tanıktan örnek alınması için Yönetmelik hükümlerine müracaat edilmelidir. Yönetmelik'in 8'inci maddesine göre hâkim ya da savcı kararı ile tanıktan örnek alınabilir. Öte yandan Yönetmelik'in 18/3'üncü maddesi, "*Bir suçun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, şüpheli, sanık ve diğer kişilerin kendiliğinden başvurarak rıza göstermeleri hâlinde, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi, kovuşturma aşamasında ise hâkim veya mahkeme kararıyla tıbbî muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından örnek alınabilir.*" şeklindedir. Bu düzenlemeye göre tanığın kendiliğinden rıza vermesi durumunda tıbbi muayene ve örnek alınması mümkün olacaktır.

Tanıklıktan çekinme sebepleri bulunan kişiler muayeneden ve vücuttan örnek alınması işleminden kaçınabilirler. Çocuk ve akıl hastaları için ise özel bir durum öngörülmüştür. Bunların çekinebilmesi konusundaki karar kanuni temsilcileri tarafından verilir. Ancak çocuk ya da akıl hastasının, tanıklığın hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilme kapasitesi varsa onların da görüşü alınır. Kanuni temsilcinin şüpheli olması halinde karar hâkim tarafından verilir. Şüpheli ya da sanıklık sıfatı kalkmadıkça kanuni temsilci bu delillerin kullanılmasını yasaklayamaz (CMK md. 76/4).[779]

[779] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 65.

2.2.1.2.3. Genetik İnceleme

Şüpheliden veya diğer kişilerden alınan örneklerden sonuç çıkarılabilmesi genetik inceleme veya kıyaslama ile mümkün olmaktadır. Bu işlemin yapılmasında temel amaç soybağının tespiti ya da aidiyet belirlemesidir (CMK md.78). Özellikle faili meçhul suç soruşturmalarında etkili bir yöntem olarak uygulanmaktadır. Bazen olay yerinde bulunan bir sigara izmariti [780] üzerindeki DNA eşleşmesi ile fail bulunabilmektedir.[781]

Moleküler genetik inceleme, biyolojik materyalin kullanılması suretiyle kişiyi diğerlerinden ayıran özelliklerin moleküler düzeyde araştırılmasıdır (Yönetmelik md. 3). Soruşturma evresinde moleküler genetik incelemeye karar verecek olan merci sulh ceza hâkimliğidir. Bu kuralın istisnası bulunmamaktadır.[782] Savcının temel görevi sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunmaktır. İncelemeye tabi tutulacak bulgu isim belirtilmeksizin kodlanarak[783] bilirkişiye tevdi edilir (Yönetmelik md. 13). Genetik

---

[780] "Kültür varlıkları bulmak amacıyla, izinsiz olarak kazı yapılan alandan ele geçirilen iki adet içilmiş sigara izmaritin sanıklara ait olup olmadığının tespiti için 5271 sayılı CMK'nın 78 vd maddeleri uyarınca moleküler genetik inceleme yapılmaksızın.."12.C.D.,T.16.02.2012, E. 2011/9089, K. 2012/3203 (**UYAP**, 01.03.2016).

[781] "..suç yerinde elde edilen bulgular üzerinde moleküler genetik incelemeler yapılabileceği ve bunun sadece hakim kararı ile mümkün olduğunun gözetilmemesi,…." 6. C.D., T. 11.04.2011, E. 2009/18701, K. 2011/5063 (**UYAP**, 01.03.2016).

[782] "5271 sayılı CMK'nın 78 ve 79/1. maddeleri uyarınca sanıktan alınan kan örneğinin olay yerinde elde edilen kan örneği ile karşılaştırması ve moleküler genetik inceleme yapılması için gerekli Hâkim kararının alındığına dair dosyada bir delil bulunmadığı anlaşıldığından, kararın mevcut olup olmadığı araştırılarak, sanığın suçu kabul etmemesi ve başkaca delil bulunmadığı da gözetilerek Ankara Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 23.03.2007 tarih ve BYL 2007/1366 uzmanlık numaralı DNA Analizine ilişkin expertiz raporunun 5271 sayılı CMK'nın 217/2. maddesine aykırı olarak hukuka uygun delil olup olmadığının tartışılmaması..." 13. C.D., T. 03.12.2012, E. 2011/22452, K. 2012/25819 (**UYAP**, 01.03.2016).

[783] "…ihbarda belirtilen mevkiide, ormanlık alan içerisinde boyları 1 ila 2,5 metre arasında değişen dikili vaziyette 420 kök kenevir bitkisi ve bu bitkilerin sulanması amacıyla oluşturulmuş havuzun çevresinde 5 adet sigara izmaritinin ele geçirildiği, sanığın da aralarında bulunduğu şüpheli altı kişinin CMK'nın 75. maddesine uygun şekilde alınan kan numunelerinin, olay yerinde bulunan izmaritler üzerindeki olası DNA örnekleri ile karşılaştırılması amacıyla CMK'nın 78 ve 79. maddeleri uyarınca verilen moleküler genetik inceleme kararı ile şüphelilerden alınan kan numunelerinin "Eğridere-1, Eğridere-2, Eğridere-3, Eğridere-4, Eğridere-5 ve Eğridere-6" şeklinde kodlanarak, Adli Tıp Kurumu'na gönderildiği, Adli Tıp Kurumu Biyoloji İhtisas Dairesi'nin 19/10/2009 tarihli raporunda, "1 ve 2 nolu izmaritlerden elde edilen DNA profilleri ile "Eğridere-1" kodlu şahsa ait kan numunesinden elde edilen DNA örneğinin uyumlu olduğu" tespitine yer verilmekle birlikte, şüphelilerden alınan kan numunelerinin, hangi koda karşılık geldiğine ilişkin dosyada herhangi bir belge bulunmadığı anlaşılmakla; "söz konusu kodlamanın neye göre yapıldığı ve sanıktan alınan kan örneğinin hangi koda karşılık geldiği" hususları, Beydağ Cumhuriyet Başsavcılığı ve Beydağ Sulh Ceza Mahkemesi'nden sorularak, sonucuna göre sanığın hukukî durumunun tayin ve takdiri..." 20. C.D., T. 11.06.2015, E. 2015/7414, K. 2015/1953 (**UYAP**, 01.03.2016).

inceleme sonuçları gizli ve kişisel veri niteliğindedir. Soruşturma dosyasından örnek alma yetkisine sahip kişiler bunu bir başkası ile paylaşamaz. Soruşturmanın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanması durumunda itiraz süresinin dolması, itirazın reddi; kovuşturmanın beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı ile sonlanması halinde, bu bilgiler Cumhuriyet savcısının huzurunda imha edilir. Uyuşturucu veya uyarıcı etken maddenin tespiti için alınan kan ve idrar örnekleri üzerinde inceleme yapılması moleküler genetik inceleme değildir.

2.2.1.3. Şüphelinin Fizik Kimliğinin Tespiti

Soruşturma işlemleri kimlik bilgileri doğrultusunda yapılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasının işlemlerde kullanılması mecburidir.[784] Adli sistemde uygulanan UYAP sistemi de bunu zorunlu kılmaktadır. Kimlik bilgilerinin yanısıra bazı durumlarda şüphelinin fizik kimliğinin tespiti de gerekmektedir (CMK md. 81). Şüphelinin fotoğrafının çekilmesi, parmak ve avuç içi izlerinin alınması, beden ölçüleri, ses ve görüntü kaydının yapılması savcı emri ile mümkündür. Savcı emrinin hâkim onayına sunulmasına gerek bulunmamaktadır. Bu tür kimlik teşhislerinde yüklenen suçun üst sınırının en az 2 yıl olması şarttır (CMK md. 81/1).[785]

Polis Vazife ve Selahiyat Kanunu'nun 5'inci maddesine göre idari ve adli nitelikteki işlemler nedeniyle parmak izi ve fotoğraf alınabilmektedir. Kanun'un 5/1.e maddesine göre gözaltına alınanların parmak izi ve fotoğraflarının alınması mümkündür. Savcı emrine gerek olmayıp yüklenen suçun üst sınırı ile ilgili bir sınırlama da mevcut değildir. CMK'nın 81'inci maddesi uyarınca yapılamayacak olan işlemler PVSK'nın 5'inci maddesine göre gözaltı nedeniyle mümkün hale

[784] Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in 4/1.r maddesine göre kimlik bilgisi; kişinin adı, soyadı, doğum tarihi, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, yabancı ise uyruğu, adı, soyadı, doğum tarihi, anne ve baba adı, varsa yabancı kimlik numarası ve pasaport numarasını ifade etmektedir.

[785] 5275 s. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 21/3'üncü maddesine göre ceza infaz kurumlarına kabulde parmak izi alınmakta ve fotoğraf çekilmektedir. Hâkim veya savcı kararına gerek bulunmamaktadır.

gelmektedir. İki hüküm birbiri ile çelişmektedir. Öncelik sonralık ilişkisi nedeniyle PVSK'nın 5'inci maddesi yürürlüktedir ve uygulanmaktadır.[786]

2.2.1.4. Gözlem Altına Alma

Gözlem altına alma, CMK'da bir koruma tedbiri olarak değil araştırma faaliyeti şeklinde düzenlenmiştir (CMK md. 74). Şüphelinin şuurunu tetkik etmeyi hedefleyen bilirkişi incelemesidir.[787] Bu incelemede temel amaç şüphelinin akıl hastası olup olmadığının tespiti ve eğer akıl hastası ise ne zamandan beridir akıl hastası olduğu ve bunun davranışlar üzerindeki etkilerini saptamaktır. Şüphelinin akıl sağlığını tespit etmek bazen kısa süreli bir muayene ile anlaşılamayabilir. İşte bunun tespiti için şüphelinin belli bir süre boyunca resmi bir sağlık kuruluşunda tutulması gerekebilir. Elde edilen bulgular bir bilirkişi incelemesi olmakla birlikte şüphelinin hürriyetinden yoksun kaldığı da görülmektedir. Bireysel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden bu yönü koruma tedbiri özelliği taşımaktadır.[788]

Gözlem altına alma kararı soruşturma evresinde hâkim tarafından verilen bir karardır. Hiçbir şekilde savcı tarafından verilmesi mümkün değildir. Kişi hürriyetini sınırlayan bir karar olması nedeniyle, hâkim tarafından verilmesi gerekmektedir. Soruşturma evresinde savcı gözlem altına alınma talebini sulh ceza hâkimliğine iletir. Savcı bu talepten önce gözlem altına alınmaya gerek bulunup bulunmadığı hususunda uzman hekim önerisi almalıdır. Sözü edilen hekim akıl hastalıkları uzmanıdır. Hekim kararı olmadan sulh ceza hâkimliği gözlem altına alma tedbirine karar veremez.[789]

Hâkim karar vermeden önce savcıyı ve müdafii dinler (CMK md. 74/1). Gözlem altına alma tedbiri için zorunlu müdafilik öngörülmektedir (CMK md. 74/2).

---

[786] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 323, Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 68.

[787] "sanığın 18.09.2014 günlü dilekçesiyle panik atak ve ruhi sıkıntıları nedeniyle tedavi olmak istediğini belirttiği, mağdur Faruk Ç. tarafından sanığa ait Facebook hesabından alındığı belirtilerek mahkemeye sunulan fotoğraflar da dikkate alınarak sanığın CMK'nun 74. maddesi uyarınca gözlem altına alınıp alınmayacağının tespitiyle gözlem altına alınmasına karar verilirse TCK'nun 32. maddesi kapsamında rapor alındıktan sonra hukuki durumunun değerlendirilmesi" 1.C.D., T. 20.11.2017, E. 2016/887, K. 2017/4031(**UYAP**, 30.04.2018).

[788] Handan Yokuş Sevük, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 64, S. 1, 2006, s. 63, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 537, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 282.

[789] Yokuş Sevük, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik", s. 64.

Müdafi bulunmaksızın gözlem altına alma kararı verilemez. Madde metninde geçen "*Cumhuriyet savcısının ve müdafiin dinlenmesinden sonra*" ifadesi duruşma yapılacağı izlenimi vermektedir. Seçilen terminolojinin bilinçli bir tercihten ziyade hata eseri olduğu kanaatindeyim. Savcının yazılı görüş sunması yeterli olacaktır. Uygulamadaki yöntem de bu şekildedir. Hâkim şüpheliyi bizzat görüp sorgusunu yapmalı ve sonrasında karar vermelidir. Bu sırada zorunlu müdafi hazır bulunacaktır.

Şüpheli hakkında gözlem altına alma kararı verebilmek için kuvvetli suç şüphesinin bulunması gerekmektedir. Şüphe derecesi tutuklama ile benzer kılınmıştır. Kişi hürriyetini kısıtlayan her iki tedbir bakımından kuvvetli suç şüphesinin aranması yerinde bir düzenlemedir. Kişinin akıl sağlığının, herhangi bir tutulma işlemi yapılmaksızın tespiti mümkünse gözlem altına alınma yoluna başvurulmamalıdır.[790] Gözlem süresi üç haftayı geçemez. Ancak bu süre sağlık kuruluşunun talebi doğrultusunda üçer haftalık sürelerle uzatılabilir. Toplam süre üç ayı aşamaz (CMK md. 74/3). Gözlem altına alınma kararına karşı itiraz mümkündür. Burada itiraz için istisnai bir düzneleme yapılarak, karar icrasını durduracağı hüküm altına alınmıştır (CMK md. 74/4). Gözlem altında geçen süre cezadan mahsup edilir. Savcı iddianame düzenlerken mahsup talebini belirtmelidir.

2.2.1.5. Keşif

Keşif[791] esasen delil, olay yeri, suç aletlerine ilişkin bilgi ve kanaat edinilmesi; ikincil olarak ise bu faaliyet sırasında rastlanılan, elde edilen delillerin toplanması için

[790] "CMK'nın 74. maddesine göre gözlem altında tutulup usulünce sağlık kurulu raporu alınarak, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği gözetilmeden, sanık hakkında gözlem altına alınmadan düzenlenen Adli Tıp Raporuna itibar edilip hüküm kurulması" 18.C.D., T. 18.03.2018, E. 2016/7406, K. 2018/3866 (**UYAP**, 30.04.2018).

[791] Keşif ile ilgili madde gerekçesi "Keşif, delil içeriğinin öğrenilmesine, toplanmış delillerin değerlendirilmesine yaradığı gibi, icra edildiği yerde var olan durum ile olayın özelliğine göre varlığı umulup da bulunamayan eserlerin ve izlerin yokluğunu saptama bakımından da önemlidir. Hâkim tarafından ve alınan bir karara dayanılarak icra edilen keşif, olay yerinde, olay saati ve meteorolojik koşullara uygun biçimde yapıldığında amaca daha uygun olur. Diğer muhakeme işlemlerinde olduğu gibi keşif, naip hâkim ya da istinabe olunan mahkeme ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilecektir. Keşfin, hâkim tarafından yapılması gereği, vicdanî delil sisteminde hâkimin, ispat araçları ile doğrudan teması ve duruşmadan edineceği kanaate göre karar vermesi ilkesi bakımından önemli olduğu kadar, davanın sonucuna etkili bir durum saptamasının, tarafların hazır bulunabileceği yargılama aşamasında yapılması açısından da yararlı olup "adil yargılama" ilkesi ile doğrudan ilişkilidir." şeklindedir.

beş duyu ile gerçekleştirilen araştırmadır.[792] Soruşturma evresinde keşfi yapmaya yetkili merci sulh ceza hâkimliğidir (CMK md. 83). Keşfi gerektiren bir durum ortaya çıktığında savcı keşfin yapılacağı yer sulh ceza hâkiminden keşif yapmasını talep edecektir. Şayet keşif yapılacak yer savcının yetkili olduğu yargı çevresi dışında ise bu durumda ilgili yer savcılığına istinabe yazılıp yetkili ve görevli sulh ceza hâkiminden keşif talebinde bulunması istenecektir (CMK md. 161/1, 162). Savcının kendi yargı çevresi dışındaki sulh ceza hâkimine doğrudan talepte bulunması mümkün değildir.[793] Bu yetki, ilgili yer savcılığına aittir (CMK md. 161/1, 162).

Sulh ceza hâkimi, savcı tarafından bildirilen keşif talebini değerlendirir ve yerinde görürse bizzat keşif işlemini yapar. Hâkim keşif esnasında savcının keşif talepnamesinde belirttiği noktalara dikkat etmek zorundadır. Savcının keşfe eşlik etmesine engel bir hüküm bulunmamaktadır. Yine keşifte görev yapacak bilirkişi hususunda da savcının talebi önemlidir ve dikkate alınmalıdır.

Soruşturma evresinde savcının keşif yapabilmesi için gecikmesinde sakınca bulunan bir halin varlığı şarttır.[794] Savcı en kısa sürede keşif işlemini yapmakla yükümlüdür.[795] Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 156 No'lu "Ölü muayene ve otopsi

---

[792] Ali Kemal Yıldız, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Keşif ve Yer Gösterme", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 65, S. 1, 2007, s. 128.

[793] 5235 sayılı Kanun'un 21/1'inci maddesi "Cumhuriyet savcıları, bulundukları il merkezi veya ilçenin idari sınırları ile bunlara adli yönden bağlanan ilçelerin idari sınırları içerisinde yetkilidirler" şeklindedir.

[794] "Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 83.maddesinin 1. fıkrasında keşfin gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılacağının belirtilmiş olması karşısında, somut olayda suçun işlendiği 29.11.2005 tarihinden yaklaşık iki ay geçtikten sonra iddianamenin tanzim edilerek dava açıldığı gözetildiğinde, suçun niteliği de gözönüne alındığında artık gecikmesinde sakınca bulunan halden söz edilemeyeceği." 8. C.D., T. 30.06.2006, E. 2006/4669, K. 2006/5927 (**UYAP**, 24.05.2015).

Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde "derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması" şeklinde, yine Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesinde; "derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimali" olarak tanımlanmıştır.

[795] "Gecikmede sakınca varsa, savcı da keşif yapabilmektedir. Hâlbuki mehaz kanun hâkimden başkasının bu işlemi yapmasını kabul etmemiştir…. mehaz kanunun sistemini doğru bulmakta, Kanunun savcıya da bu yetkiyi tanımasını keşfin özüne aykırı görmekte ve keşif yaptırmak için hâkim kararı aranmasına lüzum olmadığı zannını verdiren, hakim teftişi ile savcı teftişini ve dolayısı ile hakim ile savcıyı birbirine karıştıran bu normu sakıncalı bulmaktayız. Hemen bir hâkim bulmak kabil değilse ve gecikmede tehlike varsa, savcı veya kolluk hemen bir teftiş yapabilir. Fakat buna, keşif adı verilmemelidir." Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu(BAU-CMK)**, C. I, s. 723.

işlemleri" konulu Genelgesi soruşturmada delillerin baştan itibaren sağlıklı şekilde toplanması, işin kolluğa bırakılması halinde bir kısım delilin toplanmasında zafiyet yaşanabileceği gibi gerekçelerle savcının ölümlü adli vakalarda olay yerine giderek olay yeri incelemesi yapmasını zorunlu kılmıştır. Önemli olaylarda delillerin bizzat toplanması iyi bir soruşturmanın temel şartıdır.[796] Gecikmesinde sakınca bulunmayan hallerde, savcının keşif yapma yetkisi bulunmamaktadır. Böylesi bir durumda yapılan keşifler ile elde edilen deliller hukuka aykırılık itirazı ile karşılaşabileceği gibi savcının idari ve cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır.[797]

Savcı keşif yaparken gerekli olması halinde bilirkişi görevlendirir. Keşif işlemine dair tutanağı keşif yerinde ve zabıt kâtibi ile birlikte düzenler (CMK md. 169). Keşif tutanağına var olan durum ile olayın özel niteliğine göre varlığı umulup da elde edilemeyen delillerin yokluğu da yazılır. Keşif yapılması sırasında şüpheli, müdafii, mağdur ve ve vekili hazır bulunabilir. Savcının genel soruşturma yöntemleri kapsamında kolluğa verdiği talimatlar keşif niteliğinde değildir.

---

[796] Ayrıca bkz. Hâkimler ve Savcılar Kurulunun "Soruşturma usul ve esasları" konulu 18/10/2011 tarih ve 10 sayılı mülga Genelgesi md. 3.

[797] "Cumhuriyet savcısının görevinin gereği olarak suç delillerini toplamak amacıyla yaptığı keşiflerin eksiklikler ihtiva etmesi veya gereği gibi yapılmaması ile kazanç elde etmek için gerekmediği hallerde dahi keşif yapılmasını birbirinden ayırmak gerekir. Bu hallerden ancak ikincisi söz konusu olduğunda Cumhuriyet savcısının görevinin gereklerine aykırı hareket ettiğinden söz edilebilir. Birinci durumda ise, disiplin soruşturması yapılabilirse de görevi kötüye kullanma suçunun oluştuğundan bahsedilemez. Aksi davranış, ceza tehdidi altındaki Cumhuriyet savcılarının soruşturma yapmaktan korkar hale gelmelerine neden olabilir…Somut olay açısından değerlendirme yapıldığında; kazanç kaygısı gütmeden daha önceki müfettiş tavsiyelerine uygun hareket etmek gayretiyle hareket ettiğinde kuşku bulunmayan ve suç tarihi itibarıyla 8-9 yıllık Cumhuriyet savcısı olan sanığın her olayın kendi özelliklerini değerlendirmek suretiyle, delillerin kaybolmasından korkulan veya zamanaşımının belirlenmesi açısından suç vasfının tespit edilmesinde zorluk çekilen durumlarda keşif yapılması gerektiğini, buna karşılık olay tutanağının daha açık olduğu veya suç vasfı ile zamanaşımını diğer delillerle tespit edebilme olanağının bulunduğu durumlarda ise keşfe gerek bulunmadığını bilmesi gerektiği halde; istisnasız olarak tüm faili meçhul hırsızlık olaylarında keşfe gitmesi ve hatta bazı dosyalarda önceden daimi arama kararı verip, daha sonra keşif yapması ya da keşif yaptığı bazı dosyaların diğer Cumhuriyet savcılarına ait olması veya bazı dosyalarda keşfin yapılmasından itibaren uzun bir zaman geçmesine rağmen daimi arama kararı verilmemiş olması disiplin işlemine konu edilebilecek nitelikte davranışlar olarak değerlendirilebilirse de, sırf bu nedenlerle sanığın görevinin gereklerine aykırı davrandığının söylenemeyeceği gibi, suç işleme kastının da bulunmadığı anlaşıldığından 5237 sayılı Yasanın 257/1. maddesindeki görevi kötüye kullanma suçunun maddi ve manevi unsurlarının oluşmadığı kabul edilmelidir." Y.C.G.K., T. 18.03.2008, E. 2007/4.MD-89, K. 2008/54 (**UYAP**, 24.05.2015).

2.2.1.6. Yer Gösterme

Yer gösterme işlemi ceza muhakemesinde, kendisine yüklenen suç hakkında açıklamalarda bulunan şüpheliye, suça dair yer gösterme imkânının tanınmasıdır.[798] Susma hakkı olduğunu öğrenen şüphelinin yüklenen suç hakkında açıklamada bulunması ve bu açıklamada suçla ilgili bir yerden bahsetmiş olması gerekir.[799] Mülga CMUK'da olmayan yer gösterme işlemi, fiilen başvurulan bir işlemdi. CMK'nın yer gösterme hususunda esinlendiği başka bir ülke kanunu bulunmamaktadır.[800] CMK'nın 85'inci maddesi, yer gösterme işleminden söz etmekte ancak bu işlemin ne olduğunu tanımlamamaktadır. [801] Yer gösterme, üç durumda gerçekleştirilebilir. Birincisi gözaltında bulunmayan şüpheli hakkında uygulanan yer gösterme işlemi, ikincisi gözaltı süreci devam ederken gerçekleştirilen yer gösterme işlemi ve sonuncusu ise tutuklu ya da bir başka suçtan dolayı hükümlü bulunan şüpheliye yaptırılan yer gösterme işlemidir (CGTİHK md. 92/2).

Yer gösterme, suça dair açıklamalarda bulunmuş şüpheli hakkında uygulanabilmektedir. Suça dair açıklamada bulunmak, suçun ikrarı anlamına gelmemektedir. [802] Susma hakkını kullanan şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırılamaz. Yer gösterme işlemine karar vermek ve bu işlemi bizzat icra etme yetkisi savcıya tanınmıştır. Kanun'un açıkça saydığı suçlar dışında savcı yer gösterme işleminin icrasını kolluğa havale edemez (YGİY md. 28/1). Ancak uygulamada kolluğun yer gösterme işlemi yaptığı ve Yargıtayın da bu uygulamayı müdafi bulunması kaydıyla kabul ettiği görülmektedir.[803] Kovuşturma evresinde yer gösterme

---

[798] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu**, s. 743-744, Yıldız, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Keşif ve Yer Gösterme**, s. 154, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 211, Yaprak Öntan, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yer Gösterme İşlemi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 62, S. 4, 2013, s. 1092.

[799] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 211, Güneş Okuyucu Ergün, "Soruşturmanın Gizliliği", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 59, S. 2, 2010, s. 250.

[800] Ali Karagülmez, "Yer Gösterme İşlemi ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 85. Maddesinin İncelenmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S.57, 2005, s. 64.

[801] Metin Feyzioğlu, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler**", Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 62, 2006, s. 31.

[802] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 533

[803] "Katılana ait konuttan gündüz vakti kapı kilidi kırılarak girilip para ve ziynet eşyası çalındığı olaydan sonra başka bir hırsızlık olayında sanığın yakalandığı ve iddianame konusu eylem de dahil olmak üzere 6 farklı adresten hırsızlık yaptığını itiraf ederek yakalanmasının ardından düzenlenen mülakat ve tutanağına göre, kolluk görevlilerine itirafta bulunacağını söylemesi üzerine müdafii hazır bulundurulmadan yer gösterme işlemi yapıldığı ve sanığın katılana ait konutun da bulunduğu altı farklı adresi göstererek bu konutlarda önceki tarihlerde Emine ile beraber hırsızlık yaptıklarını kabul

işlemine başvurulması mümkün değildir. Delillerin soruşturma evresinde eksiksiz toplanması[804] amaçlanmıştır.[805] Savcı bütün suçlar için yer gösterme işlemi yapmaya yetkilidir.[806] CMK'nın 85'inci maddesinin birinci fıkrasında hüküm altına alınan "*Cumhuriyet savcısı…. yer gösterme işlemi yaptırabilir.*" ifadesi, savcının bu konuda takdir yetkisine sahip olduğunu göstermektedir. Savcı bu konuda karar verirken oranlılık ilkesini gözetmelidir.[807] Yer gösterme işleminin amacına bakıldığında, şüphelinin birtakım açıklamalarda bulunması beklenmekte olup aynı zamanda bir doğrulatma ifadesi alınmaktadır.[808] Madde gerekçesinde "*Yüklenen suç konusunda açıklamada bulunan şüphelinin bu açıklamalarının doğruluğunu kontrol etmek için yer gösterme yaptırılabilecektir.*" denilmek suretiyle; alınan ifadenin doğrulatma ifadesi olduğu hususu vurgulanmıştır. Savcı aynı olaya ilişkin olarak şüphelinin birden fazla defa ifadesini alabilir (CMK md. 148/5).[809] İkinci kez ifade veren şüpheliye hakları hatırlatılmalı[810] ve suç ile yer arasındaki irtibat sorulmalıdır. Şüphelinin kendiliğinden söylemek istediği hususlar var ise bunların tutanağa geçirilmesi savunma hakkının bir gereğidir.

---

ettiği, ancak soruşturma aşamasında müdafii eşliğinde alınan savunmalarında dava konusu yerden hırsızlık yapmadığını söylediği ve temyize konu olan bu hırsızlık eylemini kabul etmediği, CMK'nın 148/4. maddesinde yer alan "Müdafi hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz" ve aynı yasanın 213. maddesinde yer alan "Aralarında çelişki bulunması halinde; sanığın, hâkim veya mahkeme huzurunda yaptığı açıklamalar ile Cumhuriyet savcısı tarafından alınan veya müdafiinin hazır bulunduğu kolluk ifadesine ilişkin tutanaklar duruşmada okunabilir." şeklindeki yasal düzenlemelere göre; somut olayda sanığın katıldığı yer gösterme işleminde birden fazla konuta girerek hırsızlık yaptığını kabul etmesine karşın bu işlemde müdafiinin hazır bulundurulmadığı, duruşmada bu ifadenin doğrulanmadığı bu nedenle sanığın katıldığı yer gösterme işlemine dair tutanağın duruşmada okunamayacağı ve hükme esas alınamayacağı gözetilmek suretiyle yapılan incelemede;" 22.C.D., T. 04.04.2016, E. 2015/11603, K. 2016/5120 (**UYAP**, 05.04.2018).

[804] CMK'nın 85'inci madde gerekçesi; "Böylece, Cumhuriyet savcısı soruşturma evresinde sağlam deliller elde edebilecek ve iade edilmeyecek şekilde bir iddianame düzenleyebilecektir." şeklindedir.

[805] Yıldız, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Keşif ve Yer Gösterme**, s. 154.

[806] Bazı suçlar bakımından adli kolluk amiri de savcının talimatı olmaksızın doğrudan yer gösterme işlemi yapabilme yetkisine sahiptir (Terörle Mücadele Kanunu Geçici Madde 14/6).

[807] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 285.

[808] Centel ve Zafer **Ceza Muhakemesi Hukuku**,

[809] Adli kolluk amiri tarafından yapılan yer gösterme işleminde şüphelinin beyanda bulunması istenecektir. Böylesi bir durumda, kolluğun ikinci kez ifade alamama yasağına aykırı bir durum ortaya çıkacaktır. Centel ve Zafer **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s 324.

[810] "CMK'nın 147. maddesi gereğince yüklenen suçlar ve yasal hakları hatırlatılmayıp şüpheli sıfatı belirtilmeden "ifade sahibi" olarak beyanının alınıp yer gösterme işleminin yapıldığı ve mahkeme aşamasında bu beyanını inkar ettiğinin anlaşılması karşısında sanık Murat'ın soruşturma aşamasındaki ifadesi hukuka uygun delil olmadığından hükme esas alınamayacağı…"13.C.D., T. 18.01.2016, E. 2015/13861, K. 2016/582 (**UYAP**, 05.04.2018).

Yer gösterme işlemine karar verme yetkisi her zaman savcıya aittir. Ancak bazı suçlar bakımından adli kolluk amirine de yer gösterme işlemi yapma yetkisi tanınmıştır. CMK'nın 85/1'inci maddesi, mülga 250'nci maddede sayılan suçlara atıf yapmış ise de anılan madde yürürlükten kalkmış olup söz konusu maddeye yapılan atıflar için Terörle Mücadele Kanunu'nun Geçici 14'üncü maddesi ile yeni bir düzenleme hüküm altına alınmıştır. Mevcut duruma göre atıf yapılan suçlar, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; a) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama suçu, b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar, c) İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) suçlardır. Adli kolluk amiri bu suçlar bakımından yer gösterme işlemi yapabilme yetkisine sahiptir. Soruşturmanın temel sorumlusu savcı olduğu için adli kolluk amiri yer gösterme işlemine karar veremez. Bu suçlar bakımından da yer göstermeye karar verme yetkisi savcıya ait olup kararın icrasını kolluk amirine bırakabilir.[811] Özellikle kırsal bölgelerde terör kapsamında işlenen suçlar bakımından bu düzenleme gerekli görülmüştür. Adli kolluk amiri tarafından yapılan yer gösterme işleminde şüphelinin beyanda bulunması istenecektir. CMK'da öngörülen ifade alma usulüne göre şüphelinin aynı olaya ilişkin olarak ikinci kez ifadesinin alınması konusunda tek yetkili savcıdır. Ancak amir tarafından yapılan yer gösterme işleminde şüphelinin ifadesine başvurulduğunda, şüphelinin aynı olaya ilişkin olarak ikinci kez ifadesi alınmış olmaktadır. Bu durum genel kural (CMK md. 148/5) ile çelişki oluşturmaktadır.[812]

Yer gösterme işlemi soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun olarak yerine getirilir ve tutanağa bağlanır. Ayrıca görüntü kaydı da mümkündür.[813] Soruşturma evresindeki tüm işlemler için tutanak düzenlenmesi zorunludur (CMK md. 169/2). Yer gösterme işlemi esnasında, müdafi soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla hazır bulunabilir (CMK md. 85/2). Savcı, gecikmeye sebebiyet vermeme koşulunu

[811] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 330.
[812] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s 324.
[813] 8.C.D., T. 25.01.2013, E. 2012/27606, K. 2013/3178(**UYAP**, 05.04.2018).

yorumlarken dürüst işlem ilkesine uygun bir değerlendirme yapmalıdır.[814] Yer gösterme aynı zamanda bir ifade alma işlemi olduğu için müdafiin zorunlu olarak hazır bulunması gereken hallerde (CMK md. 150), müdafi bulunmaksızın yer gösterme işlemi yapılamaz. Örneğin suça sürüklenen çocukların, yer gösterme işlemi esnasında müdafi yardımından yoksun bırakılması kabul edilemez.[815] Yer gösterme tutanağı mutlaka savcı tarafından imzalanmalıdır. Yargıtay savcı imzasının bulunmamasını esaslı bir eksiklik olarak kabul etmektedir.[816] Savcının yanısıra kâtip, şüpheli ve müdafi de tutanağı imzalamalıdır (CMK md. 169, YGİY md. 28). Yer gösterme işlemi aynı zamanda bir ifade alma işlemi olduğu için şüpheli ifadesinin imza ile tasdik edilmesi ve varsa müdafi imzasının da alınması büyük önem taşımaktadır. Yer gösterme işleminin, Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısmının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ile Terörle Mücadele Kanunu'nun kapsamına giren suçlarla ilgili olması halinde, tutanakta kolluk görevlilerinin isimlerine değil sadece sicillerine yer verilir (CMK md. 169/son). Yargıtay, yer gösterme tutanağı aslının ya da onaylı suretinin dosyada muhafaza edilmesini gerekli görmektedir.[817] Yer gösterme işlemi esnasında suçsuzluk karinesinin bir gereği olarak şüphelinin suçlu olarak kamuoyuna duyurulmasına, basın önüne çıkartılmasına, basınla sorulu cevaplı görüştürülmesine, görüntülerinin alınmasına, teşhir edilmesine sebebiyet verilmemelidir (YGİY md. 27, 28).

Yer gösterme işleminin yapılabilmesi için şüphelinin gözaltında bulunmasına gerek bulunmamaktadır. Hürriyetinden yoksun olmayan şüpheli de yer gösterme

---

[814] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 286.

[815] "…suça sürüklenen çocuklar hakkındaki soruşturmanın Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yürütülmesinin gerektiği nazara alındığında, suça sürüklenen çocuğun aşamalarda istikrarlı şekilde inkar etmiş olduğu 20.04.2011 tarihli tutanağın, düzenlenmesi esnasında Cumhuriyet savcısı ile suça sürüklenen çocuk müdafiinin hazır bulunmaması sebebiyle geçerli olarak kabulünün mümkün olmadığının ve ayrıca soruşturma aşamasında ifade mahiyetinde olup müdafii bulunmaksızın yapılan yer gösterme işleminin CMK'nın 213. maddesi gereğince de hükme esas alınamayacağının gözetilmemesi…" 16.C.D., T. 06.03.2017, E. 2016/6720, K. 2017/979 (**UYAP**, 05.04.2018).

[816] "Hükme esas alınan belgelerden olan 14/06/2005 tarihli yer gösterme tutanağının ve 14/06/2005 tarihli olay yeri inceleme ve keşif tutanağının Cumhuriyet Savcısı tarafından imzasız bırakılarak 5271 sayılı CMK.nun 169 maddesine aykırı davranılması…" 1. C.D., T. 23.03.2010, E. 2008/2884, K. 2010/1727 (**UYAP**, 04.07.2015).

[817] "…yer gösterme tutanağı ve yüzleştirme tutanağının dosyada bulunmadığı görülmekle; hazırlık ifadesi, yer gösterme tutanağı ve yüzleştirme tutanağının asıllarının, bunun mümkün olmadığı takdirde onaylı suretlerinin dosya içine konulduktan sonra Dairemize iade edilmek üzere..." 1. C.D., T. 13.02.2008, E. 2007/3603, K. 2008/911 (**UYAP**, 04.07.2015).

işlemi için davet edilebilir. Yer gösterme işlemi şüphelinin rızasına bağlı bir muhakeme işlemidir. İşleme rıza göstermeyen şüphelinin zorla bu işleme mecbur bırakılması mümkün değildir.[818] Bu nedenle yer gösterme işlemi için şüphelinin gözaltında bulunmasına gerek duyulmamaktadır.

Ceza infaz kurumlarında tutuklu ya da hükümlü olarak bulunan kişilerin yer gösterme işlemi için kurumdan hâkim kararı ile geçici olarak çıkarılmaları mümkündür. Buna imkân tanıyan CGTİHK'nin 92/2'nci maddesi, "*5271 sayılı Kanunun 250 nci Maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlarla ilgili olarak alınan bilgilerin doğruluğunun araştırılması bakımından zorunlu görülen hâllerde, hükümlü veya tutuklular, rızaları alınmak koşuluyla, ilgili makamın ve Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine hâkim kararı ile geçici sürelerle ceza infaz kurumundan alınabilirler. Bu süreler, hükümlü veya tutuklu dinlendikten sonra işin niteliğine* göre, *her defasında dört günü ve hiçbir surette onbeş günü geçmemek üzere hâkim tarafından tayin olunur ve hükümlülük ve tutuklulukta geçmiş sayılır. Ceza infaz kurumundan ayrılış ve dönüşlerinde hükümlü veya tutuklunun sağlık durumu doktor raporu ile tespit edilir. Yer gösterme sırasında yapılan işlemlere ilişkin belgelerin bir örneği ilgilinin dosyasında muhafaza edilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir*." şeklindedir. CMK'nın 250'nci maddesi yürürlükten kaldırıldığı için belirtilen maddeye yapılan atıflar için özel bir düzenleme yapılmış ve benzer suçlar[819] tekrarlanmıştır. [820] Öğretide bir görüşe [821] göre söz konusu madde sadece yer göstermeyi amaçlamayıp bunun dışındaki soruşturma işlemleri için de bu usulün uygulanmasını öngörmektedir. Ancak madde düzenlemesi ve seçilen suçlar dikkate alındığında, temel amacın yer gösterme işlemi olduğu görülmektedir.

---

[818] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 304.

[819] Mevcut duruma göre atıf yapılan suçlar; Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; a) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama suçu, b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar, c) İkinci Kitap Dördüncü Kısmın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) suçlardır(TMK Geçici md. 14).

[820] Öztürk ve Diğerlerine göre CMK'nın 250'inci maddesi yürürlükten kaldırılmış olduğu için artık CGTİHK'nin 92/2'nci maddesi uygulanamaz haldedir. Bkz. Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 532.

[821] Bu görüş için bkz. Hamide Zafer, "Hükümlülerin İnfaz Kurumundan, Tutukluların Tutukevinden Adli İşlemler Nedeniyle Çıkartılmaları (CGİK m.92/2)", **Hukuk ve Adalet**, S. 9, 2007, s. 37.

Tutuklu kişi devam eden soruşturması kapsamında ya da bir başka suça dair soruşturma nedeniyle kurum dışına çıkarılabilir. Bunun yanısıra hükümlü kişi de başka bir suç soruşturması nedeniyle kurum dışına çıkarılmaktadır. Temel amacın yer gösterme işlemi olması ve yer göstermenin de şüpheliyi konu edinmesi nedeniyle kişinin tanık olarak kurum dışına yer gösterme için çıkarılması mümkün değildir. Yer gösterme işlemi esnasında şüpheli, adli kolluk görevlileri ve soruşturmayı geciktirmemek kaydıyla müdafi hazır bulunabilir.[822] CGTİHK'nin 92/2'nci maddesinin kapsamını, şüpheli sıfatıyla yer gösterme işlemine iştirak şeklinde anlamak yerinde olacaktır. Oluşan tereddütün temel sebebi maddenin yazımına ilişkindir. Savcı ceza infaz kurumunu denetleyen makam olması nedeniyle kurumla yakın ilişki içindedir. İfade alma ya da benzer bir adli işlem nedeniyle savcı, ceza infaz kurumundaki tutuklu ya da hükümlüyü her zaman adliyeye getirtebilme yetkisine sahiptir (CGTİHK md. 92/1). Nitekim kovuşturma esnasında da mahkemeler tutuklu sanığın duruşmada hazır edilmesini ceza infaz kurumundan değil savcılık kurumundan istemektedir. Uygulamada bu konuda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Tutuklu veya hükümlünün, tutuklu ya da hükümlü oldukları olayla ilgili ya da başka bir adli olay nedeniyle ifadelerine başvurulması gerektiğinde, kolluğun doğrudan ceza infaz kurumuna gidip ifade alabilmesi mümkün değildir. Bu aşamada bütün işlemler savcı tarafından bizzat yerine getirilir. CGTİHK'nin 92/2'inci maddesindeki düzenlemeyi bu genel uyulamadan ayrı kılan husus ise kurum dışına çıkarılan tutuklu ya da hükümlünün adliye dışında bir yere götürülmesi, aynı gün içinde geri getirilmemesi veya gece vakti başka yerde konaklamasıdır. Dolayısıyla atıf yapılan katalog suçlara ilişkin yer gösterme işlemlerinin, özellikle kırsal bölgelerde uzun sürmesi ve adli kolluk amirinin yetkili olması böylesi bir ayrıksı düzenlemeyi gerekli kılmıştır.

Tutuklu ya da hükümlünün CGTİHK'nin 92/2'nci maddesi kapsamında, yer gösterme işlemi için kurum dışına çıkarılabilmesi için başsavcılığın talebi ve hâkim kararı gereklidir. Hâkim kararına rağmen tutuklu ya da hükümlü rızası aranır. Aslında rızanın aranması yer gösterme işleminin temel gerekliliğidir. Şüphelinin rıza hilafına yer gösterme işlemine zorlanması mümkün değildir. Hâkim, tutuklu ya da hükümlüyü dinledikten sonra kurum dışına çıkarılmaya karar verir. Bu kararın evrak üzerinden

[822] Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 720.

verilmesi mümkün değildir.[823] Hâkim tarafından öngörülen süre her defasında azami 4 gün ve toplamda 15 günü aşamaz. Madde metninde bu kararın hangi hâkim tarafından verileceğine dair bir açıklama bulunmamaktadır. Bir görüşe[824] göre bu konuda karar verme yetkisi infaz hâkimine aittir. İnfaz Hâkimliği Kanunu'na[825] göre infaz hâkimliğinin temel görevi tutuklu ya da hükümlülerden gelen şikâyetleri incelemek ve bu konuda bir karar vermektedir. Dolayısıyla infaz hâkimliği, kurum yönetiminin yerine geçip karar veremez. Ayrıca infaz hâkimliği için öngörülen görevlerden birisi *"Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak(İHK md.4)."* olsa da bu görevin açıkça belirlenmiş olması gerekmektedir(Ör. 5275 s. K. md. 105/A). CGTİHK'nin 92/2'nci maddesinde infaz hâkimliğinden açıkça bahsedilmemektedir. Bu nedenle soruşturmanın yürütülmesinde hâkim kararına ihtiyaç duyulan haller için sulh ceza hâkimliğine başvurulması gerektiği dikkate alındığında; bu konuda karar verecek olan hâkim sulh ceza hâkimidir (CMK md. 162). Yer bakımından ise tutuklu ya da hükümlünün bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliği yetkilidir. Tutuklu ya da hükümlünün kurumdan ayrılışı ve kuruma dönüşlerinde sağlık durumu ile ilgili doktor raporu alınır. Yer gösterme işlemine ilişkin belgelerin bir sureti tutuklu ya da hükümlünün ceza infaz kurumundaki dosyasına eklenir (CGTİHK md. 92/2).

Yer gösterme işleminin temel hedefi şüpheliden doğrulatma ifadesi almaktır. Bu nedenle şüpheli hakkında uygulanmaktadır. Şüpheli dışında muhakemeye katılanlar için yer gösterme işlemine imkân tanıyan bir mevzuat hükmü bulunmamaktadır. Örneğin mağdur ya da tanığın olay yerine götürülerek beyanlarına başvurulması doğrudan yer gösterme işlemi kapsamında ele alınamaz. Ancak bu yönde bir uygulamayı yasaklayan bir hüküm de bulunmamaktadır. Savcının delil toplama faaliyeti olarak böyle bir yönteme başvurması ya da kolluğu bu konuda yetkili kılması ceza muhakemesinin amacı ile örtüşmektedir.[826] Birey hak ve özgüklüklerine müdahale niteliği taşımadığı müddetçe savcının araştırma faaliyetlerinde bulunması

[823] Zafer, "Hükümlülerin İnfaz Kurumundan, Tutukluların Tutukevinden Adli İşlemler Nedeniyle Çıkartılmaları (CGİK m.92/2)", s. 38.
[824] Bu görüş için bkz. Zafer, "Hükümlülerin İnfaz Kurumundan, Tutukluların Tutukevinden Adli İşlemler Nedeniyle Çıkartılmaları (CGİK m.92/2)", s. 38.
[825] R.G. 23.05.2001, 24410
[826] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 304.

mümkündür.[827] Mağdur ya da tanığın olay yerine götürülüp bilgisine başvurulması yer gösterme işlemi ve keşif ile benzerlik göstermektedir. Ceza muhakemesinin temel hedefi ve savcının yetkileri dikkate alındığında; öngörülen sistem, savcıyı odasına kapatan ve dış dünya ile fiziki bir bağ kurmasını engelleyen bir nitelikte değildir. Savcı, ihtiyaç halinde delil araştırma faaliyetlerini dışarıda da yürütebilir. Nitekim savcı bizzat kolluk birimine gidip evrak denetleme (YGİY md. 26, AKY md. 13), şüpheli ifadesi alma yetkisine sahiptir. Dolayısıyla mağdur ya da tanığın olay yerine götürülerek olay yeri ile bağlantılı olarak bilgilerine başvurulması, savcılık kurumunun yapısı ile uyumludur. Soruşturmayı kovuşturmadan ayıran özelliklerin başında soruşturmanın kurala bağlı olmayışı kuralı gelmektedir. Temel haklara müdahale edilmediği müddetçe delil toplama faaliyetleri konusunda makul yöntemlere başvurulabilir.[828] Teknolojik gelişmeler ve suç işlemedeki profesyonelleşme sebebiyle, tüm olasılıkları kapsayan kazuistik bir yasa düzenlemesi mümkün değildir. Bu nedenle belli sınırlara tâbi özerlik içerisinde savcı araştırma faaliyetlerini yürütür.

2.2.1.7. Bilirkişiye Başvurma

Çözümü özel ve teknik bilgiyi gerektiren bir konuda görüşüne başvurulan kişiye bilirkişi denir.[829] Soruşturma evresinde savcı bilirkişi tayin etme ve ondan mütalaa talep etme yetkisine sahiptir (CMK md. 63/3). Savcılık mesleğinin gerektirdiği bilgi ile çözülmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz (CMK 63/1-son cümle).[830] Yabancı hukuk kuralları hakkında bilirkişiye

---

[827] Zafer, "Hükümlülerin İnfaz Kurumundan, Tutukluların Tutukevinden Adli İşlemler Nedeniyle Çıkartılmaları (CGİK m.92/2)", s. 33.

[828] Bu yöndeki uygulamaya örnek niteliğindeki tanığın iletişim tespiti için bkz. 1.C.D., T. 20.10.2010, E. 2010/4832, K. 2010/6800 (**UYAP**, 05.04.2018).

[829] Yokuş Sevük, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik," s. 49, Ali Kemal Yıldız, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 10, s. 3-4, 2006, s. 275, Samuel R. Gross ve Jennifer L. Mnookin, "Expert Information and Expert Evidence: A Preliminary Taxonomy", **Seton Hall Law Revıew**, C. 34, 2003-2004, s. 141.

[830] "Olayın gerçekleştiği yerin meskûn mahal olduğu, suç yerinde sanığın kullandığı motosiklete ait 5 metre fren izinin bulunduğu, sanığın savunmalarında bir anlık dikkatsizliği nedeniyle olayın meydana geldiğini kabul ettiği olayda, Karayolları Trafik Kanunun 84. maddesi uyarınca aynı kanunun 66. maddesindeki; "bisiklet ve motosikletleri kurallara uymadan sürmek" kuralını ihlal eden, idaresindeki motosikletle gündüz, görüşe açık ve meskûn mahal olan kesimde seyri sırasında yola gereken dikkati vermesi, aracının hızını mahal şartlarına göre ayarlaması gerekirken bahsedilen bu hususlara riayet etmeyen, yerleşim biriminde yayalar olmasına rağmen mevcut sürati ile seyredip son anda fren tedbirine başvurduğu halde yayaya çarpması ile meydana gelen olayı engelleyemeyen ve böylece dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket eden sanığın kusurlu olduğu görülmektedir. Sanığın kabulü ve somut olayın gerçekleşme şekline göre çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren ve bilirkişi incelemesi yapılmasını zorunlu kılan düzeyde bir karmaşıklığın

başvurulabilir.[831] Bilirkişi raporu soruşturmada büyük öneme sahip olsa da uyulması mecburi bir metin değildir.[832] Ancak savcı bilirkişi raporunu neden esas almadığını ve hangi sebeple yeni bir bilirkişi tayini etmediğini kararda belirtmelidir.

Savcı bilirkişiye başvurma hususunda takdir yetkisine sahiptir. Ancak bazı konularda bilirkişiye başvurulması mecburidir. Sahte para ve değerler üzerinde inceleme yapılması (CMK md. 73), şüpheli veya sanığın akıl sağlığının incelenmesi (CMK md. 74), beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması (CMK md. 75-76), moleküler ve genetik incelemeler yapılması (CMK md. 78), ölünün adli muayenesi ve otopsi (CMK md. 86-87), zehirlenme şüphesi (CMK md89) hallerinde bilirkişiye müracaat edilmesi zorunludur.[833] Savcı bilirkişi raporunu ilgili kişilere tebliğ edip ondan sonra karar vermelidir. Özellikle kovuşturmaya yer olmadığı kararlarında bu hususa dikkat edilmelidir. CMK'nın 67/5'inci maddesinde tanınan itiraz hakkının işletilmesi gerekmektedir. Bu yola başvurulmadan verilecek olan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar eksik soruşturma eseri olacaktır.[834]

2.2.1.8. Adli Muayene ve Otopsi

Adli muayene ve otopsi işlemleri etkin soruşturmanın en önemli unsurlarıdır. Savcı bütün kuşkuları giderecek şekilde bu işlemleri yapmalıdır.[835] Adli muayene ve

---

bulunmadığı, kusurluluğu belirlemenin yargılama yapan hakim veya mahkemenin yetkisinde bulunduğu, olayın tüm ayrıntıları ile aydınlatıldığı, suç tarihi üzerinden geçen zamana göre keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasının sonuca bir etkisinin olmayacağı, buna göre de sanığın hukuki durumunu değiştirecek bir eksikliğin söz konusu olmadığı anlaşıldığından, keşif ve bilirkişi incelemesi yapılmasına gerek bulunmadığı ve buna göre de eksik araştırma ile hüküm kurulmadığı kabul edilmelidir." Y.C.G.K., T. 25.03.2014, E. 2013/12-9, K. 2014/138 (**UYAP**, 13.07.2015).

831 Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 224.

832 Samuel R. Gross, "Expert Evidence", **Wisconsin Law Review**, 1991, s. 1116.

833 Y.C.G.K., T. 25.03.2014, E. 2013/12-9, K. 2014/138 (**UYAP**, 13.07.2015).

834 "Cumhuriyet Başsavcılığınca, şüpheli tarafından işlenen taksirle ölüme ve yaralamaya sebebiyet vermek suçundan dolayı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 63. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucunda Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Trafik İhtisas Dairesi tarafından düzenlenen ….raporun, 5271 sayılı Kanun'un 67. maddesinin beşinci fıkrası gereğince ilgililerin itirazlarının bildirilmesi için istemde bulunabilmelerini sağlamak üzere tebliğ edilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, yapılan eksik soruşturma sonucu verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yapılan itirazın bu yönde kabulüne karar verilmesi gerektiği gözetilmeden…" 9. C.D., T. 17.10.2007, E. 2007/8344, K. 2007/7208 (**UYAP**, 13.07.2015).

835 "Soruşturma, öncelikle olayın hangi şartlar altında meydana geldiğini belirleyebilmeli, daha sonra da sorumluların tespit edilip cezalandırılmalarını sağlayabilmelidir. Soruşturma yapma yükümlülüğü, sonuç alma yükümlülüğü değil, sonuca ulaşmaya çalışma yükümlülüğüdür." Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anık ve Diğerleri/Türkiye Kararı, T. 05.06.2007, Başvuru No: 63738/00 (**http://www.kararara.com**, 19.08.2015).

otopsi işlemleri genel itibariyle birer keşif işlemidir. Ancak her iki işlemin önemi nedeniyle CMK'da ayrıca düzenlenmiştir.[836]

Adli muayene, ölüm olayında şüpheli bir durumun varlığı halinde hekim tarafından savcı huzurunda yapılan dış muayenedir (CMK md. 86). Adli muayeneye karar verme yetkisi savcıya aittir. Bir ölümün doğal nedenlerle meydana gelmediği kuşkusunu doğuracak bir durumun varlığı veya ölünün kimliğinin belirlenememesi halinde; kolluk görevlisi, köy muhtarı ya da sağlık veya cenaze işleriyle görevli kişiler, durumu derhâl Cumhuriyet başsavcılığına bildirmekle yükümlüdürler. Bu tür durumlarda, ölünün gömülmesi savcının yazılı iznine bağlıdır (CMK md. 159). Bazen adli nitelikte olmayan ölüm olayları da savcılığa bildirilmektedir. Savcı böyle bir durumda doğrudan adli muayene işlemine girişmemeli, cesedin olağan hekim tarafından incelenmesini istemelidir. Söz konusu hekimin defin ruhsatı vermesi halinde adli soruşturmaya başlanmaz ve adli muayene de yapılmaz (Mezarlık Yerlerinin İnşaası ile Cenaze Nakil ile Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelik md. 16.).

Ölü muayenesinden önce ölünün kimliği, kendisini tanıyanlara gösterilerek belirlenir.[837]Teşhis amacıyla şüpheliye de gösterilebilir. Muayenede tıbbî belirtiler, ölüm zamanı ve ölüm nedenini belirlemek için tüm bulgular saptanır. Adli muayene işleminin sonunda ölüm sebebine ilişkin olarak hekimin görüşü sorulur.[838] Savcı, hekim görüşünü de dikkate alarak otopsi yapılıp yapılmayacağı hakkında bir karar verir. Eğer otopsiye gerek görmez ise ölünün gömülmesi için defin ruhsatı düzenler, aksi durumda otopsi işlemi yapılır.[839]

---

[836] CMK'nın ilgili madde gerekçesi "Keşif ve bilirkişiliğe ilişkin genel hükümler varken bu iki konunun ayrıca ele alınmasının nedeni, ceset iyi muayene edilmezse çürüyeceğinden ve otopsi iyi yapılmadığında ceset dağılacak ve deliller de kaybolacağından, bu işlemlerin iyi ve doğru bir tarzda yapılmasını sağlamak üzere konuyu ayrıca düzenleme gereğidir." şeklindedir.

[837] "…kimlik tanığı olarak dinlenilen Mücahit E.'e yemin verilmeyerek CMK.nun 54. maddesine muhalefet edilmesi ..." 9. C.D., T. 27.03.2007, E. 2007/1270, K. 2007/2555 (**UYAP**, 28.07.2015).

[838] Yeni doğanın cesedi üzerinde yapılan adli muayenede, doğum sırasında veya doğumdan sonra yaşam bulgularının varlığı ve olağan süresinde doğup doğmadığı ve biyolojik olarak yaşamını rahim dışında sürdürebilecek kadar olgunlaşmış olup olmadığı veya yaşama yeteneği bulunup bulunmadığı saptanır (CMK md. 88).

[839] CMK'nın 86'ncı maddesinde düzenlenen adli muayene işlemi Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 87-88'inci maddelerinde, İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253'üncü maddesindeki düzenlemelerle benzer mahiyettedir. İlgili ülke mevzuatı için bkz. http://www.legislationline.org (25.07.2015)

Otopsi, cesedin hem dışarıdan hem de içeriden yapılan muayenesidir.[840] Otopsiye karar verme yetkisi savcıya aittir. Savcının huzurunda biri adlî tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğer dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır. Resmi bilirkişi listesinde bulunmayan hekimlere otopsiden önce yeminleri yaptırılır.[841] Müdafi veya vekil tarafından getirilen hekim de otopside hazır bulunabilir. Otopsi, cesedin durumu olanak verdiği takdirde, mutlaka baş, göğüs ve karnın açılmasını gerektirir. Ölümünden hemen önceki hastalığında öleni tedavi etmiş olan tabip otopsi yapamaz. Ancak otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalığın seyri hakkında bilgi vermesi istenebilir (CMK md. 87).[842]

Gömülmüş bulunan bir ceset, incelenmesi veya otopsi yapılması için mezardan çıkarılabilir. Bu işleme feth-i kabir denir.[843] Soruşturmada feth-i kabir kararı verme yetkisi savcıya aittir. Mezardan çıkarma kararı araştırmanın amacını tehlikeye düşürmeyecekse ve ulaşılması da zor değilse ölünün bir yakınına derhâl bildirilir. Ayrıca belediyeye de bilgi verilmelidir (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu md. 227/1). Otopsi ya da feth-i kabir işlemleri yapılırken cesedin görüntüleri kayda alınır (CMK md. 87/5). Kovuşturma evresinde feth-i kabir işlemine karar verme yetkisi mahkemeye ait olup (CMK md. 87/4) savcı bu yöndeki talebini mahkemeye iletir. Mahkemeler, infazı gereken kararları icra edilmesi amacıyla savcılığa bildirir(CMK md. 36/2). Ancak kovuşturma evresinde feth-i kabir işleminin icrasının savcıya havale edilmesi mümkün değildir. Mahkeme feth-i kabir işlemine bizzat nezaret etmelidir. Çünkü feth-i kabir aynı zamada bir keşif niteliği de taşımaktadır.

---

[840] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 380.

[841] "ölü muayene ve otopsi tutağında doktor bilirkişiye yemininin yaptırılmaması suretiyle CMK.nun 64/6. maddesine …. aykırı davranılması…" 1. C.D., T. 20.12.2006, E. 2006/939, K. 2006/5874 (**UYAP**, 28.07.2015).

[842] "C.Savcısı tarafından ölenler üzerinde yapılan işlemin, CMK'nın 87. maddesi kapsamındaki bir otopsi işlemi olmayıp, aynı Kanunun 86. maddesi kapsamında kalan ölü muayene işlemi olması ve söz konusu maddede "öleni tedavi eden tabibin otopsi sırasında hazır bulunması ve hastalığın seyri hakkında bilgi vermesi istenebilir" şeklinde bir hükme yer verilmemesi, O yer C.Savcısı tarafından verilen, otopsi odasında hazır olma ve ilk muayene evraklarının teslim edilmesi şeklindeki sözlü talimatların CMK'nın 161/3. maddesi anlamında kolluğa verilen bir talimat niteliğinde de olmayıp aynı maddenin 4. fıkrası kapsamında kaldığı, bu nedenle adli kolluk görevlisi olmayan sanık doktordan ancak yazılı şekilde bilgi istenebileceği veya CMK'nın 43 ve devamı maddelerinde belirtilen usule göre tanık sıfatıyla çağrılmasının mümkün olması karşısında …" 5. C.D., T. 04.06.2013, E. 2012/6687, K. 2013/6122 (**UYAP**, 28.07.2015).

[843] İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Feth-i Kabir(Exhumation) başlıklı 254'üncü maddesi "Suç soruşturması için gerekli olduğu takdirde; cesedin mezardan çıkarılmasına ya da küllerin bulunduğu kabın açılmasına karar verilebilir" şeklindedir. Bkz. http://www.legislationline.org (25.07.2015)

Otopsinin maddi gerçeğe ulaşacak nitelikte yapılmaması, etkin soruşturma yükümlülüğünü ihlal eden temel etkenler arasındadır.[844] AİHM, Kaya/Türkiye[845] kararında otopsinin gereği gibi yapılmadığını tespit etmiş; bağımsız ve etkin soruşturma eksikliği nedeniyle AİHS'in 2'nci maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.[846]

AİHM, Finucane/Birleşik Krallık[847] kararında; BM Uluslararası Otopsi Protokolü (Minnesota Protokolü)'ne atıfta bulunmuştur.[848] Özellikle ceza infaz kurumlarında meydana gelen ölüm olaylarında, bu Protokol'e göre işlem yapılması etkin soruşturmanın gereğidir.[849]

2.2.1.9. Teşhis ve Yüzleştirme

Ceza muhakemesi hukukunda şüphelinin veya fotoğrafının kendisine benzer kişiler arasına konulup mağdur veya tanığa gösterilmek suretiyle failin hangisi olduğunun sorulması şeklinde gerçekleşen işlemdir.[850] Teşhis işlemi CMK'da değil PVSK'da ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (PVSK md. Ek 6). Yüzleştirme işlemi kovuşturma evresinde yapılan, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde soruşturma evresinde de başvurulan bir yöntemdir (CMK md. 52). Teşhiste, teşhis eden kişi ile teşhis edilen kişi yüzyüze gelmezken yüzleştirmede biraraya gelme bulunmaktadır. Yüzleştirmede temel amaç beyanların yüzyüzelik sayesinde ayıklanmasıdır. Bu nedenle yüzleştirme ile teşhis farklı işlemlerdir.[851]

---

[844] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Jaloud/Hollanda, T. 20.11.2014, Başvuru No: 47708/08 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 19.08.2015).

[845] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kaya/Türkiye, T. 18.02.1998, Başvuru No: 158/1996/777/978 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 19.08.2015).

[846] Louise Doswald Beck, **Human Rights in Times of Conflict and Terrorism**, Oxford Universty Press, New York 2011, s. 187.

[847] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Finucane/Birleşik Krallık, T. 01.10.2003, Başvuru no: 29178/95 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 19.08.2015).

[848] İnsan hakları ihlalleri ve işkence sonucu meydana geldiği düşünülen ölümlerde otopsi sırasında uyulması gereken kuralların ayrıntılı bir şekilde açıklandığı Minnesota Protokolü'nde; her şüpheli ölüm için soruşturma açılması ve bu soruşturmanın yeterli bir otopsiyi içermesi, otopsinin ehil kişilerce yapılması ve soruşturma sonuçlarının otopsi raporu da dâhil olmak üzere kamuoyuna sunumunun amaçlanması gibi ölüm nedeninin araştırılmasındaki asgari yasal standartlar belirlenmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 20.02.2015 tarih ve 156 sayılı Genelgesi.

[849] Bekir Karaarslan ve Diğerleri, "Minnesota Otopsi Protokolü'ne Göre Yapılmış Cezaevi Ölümü Otopsilerinin Değerlendirilmesi: 13 Olgu Sunumu", **Adli Tıp Dergisi**, C. 28, S. 3, s. 300.

[850] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 286.

[851] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 286.

Teşhis işlemi savcının talimatı doğrultusunda kolluk tarafından yerine getirilir.[852] Savcı bizzat da yapabilir. Tanıklıktan çekinebilecek olanlar teşhiste bulunmaya zorlanamaz. Teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin birden fazla ve aynı cinsten olması, aralarında yaş, boy, ağırlık, giyinme gibi görünüşe ilişkin hususlarda benzerlik bulunması gerekir.[853] Teşhis için gerekli olması halinde, şüphelinin görünüşünde değişiklikler yapılabilir. Şüphelinin fotoğrafı üzerinden de teşhis yaptırılabilir. Ancak tek bir fotoğraf veya aynı kişinin farklı fotoğrafları üzerinden teşhis yaptırılamaz. Farklı kişilerin fotoğrafları aynı büyüklük ve özellikte olmalıdır. Şüphelinin fotoğrafının çekilmesi, ses kaydının yapılması ancak savcı emri ile mümkündür (CMK md. 81). Teşhis işlemi tutanağa bağlanır (PVSK md. Ek 6).[854]

Teşhis işlemi gözaltına alınan şüpheliler ile sınırlı değildir. Şüpheli teşhs işlemi yönünden katlanma yükümlülüğü altında olup gerektiğinde buna zorlanabilir. Ancak bu yükümlülük gözaltına alınmayı gerekli kılmamaktadır. Gözaltında bulunmayan bir şüpheli de teşhis işlemi için davet edilebilir.

2.2.2. Koruma Tedbirleri Bakımından Görevleri

Koruma tedbirleri kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahalede bulunan zorlayıcı tedbirlerdir.[855] Genel itibariyle CMK'da düzenlenmiştir.[856] Bunun yanısıra özel kanunlarda da koruma tedbirleri mevcuttur. Savcı soruşturma evresinde bazı koruma tedbirlerine bizzat karar vermekte, bazıları için sulh ceza hâkiminden talepte

---

[852] Murat Balcı, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Teşhis ve Yüzleştirme", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 12, 2010, s. 192.

[853] "Antalya'da zorla fuhuş yaptırdıkları iddia edilen çete çökertildi. 5 ülkeden 27 mağdur kadın, çete lideri İrina O. Y.'ı ayna arkasından teşhis etmeleri için emniyete götürüldü. İrina'yı tek başına 17 erkeğin arasına koyan polis, mağdurlara "Bakın bakalım, İrina bunlar arasında var mı?" diye sordu."**http://www.haberturk.com/yasam/haber/696857-irina-hangisi**, (20.08.2015).

[854] Yargıtay Ceza Genel Kurulu müdafiin hazır bulunmasına gerek olmadığına karar vermiştir. Karar için bkz. Y.C.G.K., T. 15.04.2008, E. 2008/6-70, K. 2008/84 (**UYAP**, 20.08.2015).

[855] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 217.

[856] "Ceza muhakemesi hukukunda uygulanan tehlike tedbiri türü "koruma tedbiri"dir. Koruma tedbiri kavramı kanun koyucu tarafından da kabul görmüş bir kavram olup ceza muhakemesinin yapılmasını veya yapılan muhakemenin sonunda verilecek kararın kağıt üzerinde kalmamasını ve muhakeme masraflarının karşılanmasını sağlamak amacıyla, kural olarak ceza muhakemesinde karar verme yetkisini haiz olan yetkililer tarafından, gecikmede sakınca bulunan durumlarda geçici olarak başvurulan ve hükümden önce bazı temel hak ve hürriyetlere müdahaleyi gerektiren kanuni çarelere "koruma tedbiri" denir." Y.C.G.K., T. 24.11.2014, E. 2013/9-610, K. 2014/512 (**UYAP**, 11.06.2017).

bulunmaktadır. Gerekli inceleme ve araştırma işlemleri yapıldıktan sonra koruma tedbirlerine başvurulmalıdır.[857]

Uygulamada savcıların koruma tedbirlerine başvururken bazen gereken özeni göstermedikleri görülmektedir. Bunun temel nedeni savcıların genel itibariyle "*talep eden*" konumunda olmalarıdır. Talepler, hâkim tarafından değerlendirilmekte olup savcılar adeta sorumluluğu da hâkime havale ettikleri hissiyle hareket etmektedirler. Uygulamada, "*Bir de hakim değerlendirsin*." şeklindeki pratik, savcıların koruma tedbirlerine yaklaşımını olumsuz etkilemektedir. Bu anlayışla hareket eden savcı, koruma tedbirlerinin orantılı olup olmadığı yönündeki değerlendirmeden kaçınmaktadır. CMK'nın hedeflediği savcı profili ile uyuşmayan bu düşünce, savcılık kurumunun niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. CMK'nın en büyük hedefi savcıyı bir hukukçu olarak soruşturmanın efendisi konumuna getirmektir. Kolluk ile mahkeme arasında havale işlemleriyle görevli savcı profili, mülga CMUK döneminde kalmıştır. Bu alışkanlığa geri dönülmemesi için CMK sisteminin savcılar tarafından tam olarak benimsenmesi ve yetkinliklerinin arttırılması zaruridir. Temel çözüm alanları iki mercide toplanmaktadır: teftiş sistemi ve başsavcılar. Teftiş sistemi savcıyı maddi gerçeği adil şekilde arayan bir nosyona doğru yönlendirmelidir. Teftişdeki genel yaklaşım, savcının her zaman şüpheli aleyhine en ağır şekilde talepte bulunmasıdır. Çözümün ikinci noktası ise ehliyet ve liyakat esaslarına göre atanmış, hukuki donanıma sahip, soruşturma ilkelerine hâkim, tecrübeli başsavcılardır. Gerektiğinde sorumluluk alabilecek olan başsavcı, savcıların soruşturma yürütürken ve bilhassa koruma tedbiri talebinde bulunurken özgür hareket etmeleri, için gerekli olan çalışma ortamını sağlamalıdır.

[857] "Cumhuriyet savcısı, davacı-şüphelinin evinde uyuşturucu bulunduğu ihbarı üzerine hemen işin gerçeğini araştırmaya başlamadan ve bu konuda başkaca hiçbir araştırma yapmadan doğrudan davacının evinde arama kararı talep etmiş ve bu konuda karar aldırmış olup, dolayısıyla soruşturma makamlarının ihbarla ilgili hiçbir araştırma ve inceleme yapmadan, başka deliller toplanmadan alınan arama kararına dayanılarak davacı/şüphelinin evinde uyuşturucu madde araması yapılmıştır. Bu şekildeki uygulamanın CMK'nun 116 ve 160. maddesine uygun olmadığı gibi ayrıca konut dokunulmazlığının korunmasını öngören Anayasanın 21/1. maddesindeki usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadığından Anayasaya ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin özel hayatın ve aile hayatının korunmasını öngören 8/2. maddesinde öngörülen 'bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir' hükmüne de aykırılık oluşturmaktadır." 12. C.D., T. 24.12.2013, E. 2013/9105, K. 2013/30731 (**UYAP**, 11.06.2017).

2.2.2.1. Yakalama

Kişiye suç işlerken rastlanması, suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçma olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması hallerinde kolluğun yakalama yetkisi doğmaktadır (CMK md. 90).[858] Kolluk, yakalama işlemini en kısa sürede savcıya bildirmek zorundadır. Savcı, kişinin salıverilmesi veya gözaltına alınması talimatı verebilir.[859]

Müzekkereli yakalama olarak ifade edilen CMK'nın 94'üncü maddesine konu yakalama, sevk tutuklamasını amaçlamaktadır. Sevk tutuklaması ile kastedilen, firari şüphelinin yetkili savcılığa sevkidir. Şüphelinin yakalandığı yerdeki savcı herhangi bir ifade almaksızın ve hâkime de sevketmeksizin sadece kimlik tespiti yapmak suretiyle, şüpheliyi kolluk eşliğinde yakalama emrinin çıkarıldığı yerdeki Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Bu durumda soruşturmanın asıl savcısı şüphelinin ifadesini alıp sonraki işlemlere karar verir. Yakalama emri çıkaran merci sulh ceza hâkimliği olmasına rağmen soruşturma evresinde şüphelinin ifadesi savcı tarafından alınır.

Müzekkereli yakalamanın diğer türü CMK'nın 98'inci maddesinde düzenlenen, ifade almaya yönelik yakalamadır. Yakalandığı yerde şüphelinin ifadesi alınır ve serbest bırakılır. Yakalama emri, savcının talebi üzerine yetkili sulh ceza hâkimliği tarafından çıkarılır. Savcı tarafından iletilen yakalama talebinin reddi kararına karşı savcı itiraz etme hakkına sahiptir. Yakalama emri düzenleme yetkisi bazı hallerde savcıya da tanınmıştır. Yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında Cumhuriyet savcıları yakalama emri düzenleyebilirler (CMK md. 98/2).

Uygulamada, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından çıkarılan yakalama emirlerinin infazı savcılıklarca takip edilir. Mahkeme, yakalama emrini infaz edilmek

---

[858] Kolluk dışındaki kimselerin yaptığı yakalama bir yükümlülük olmayıp hak niteliğindedir. Bkz. Handan Yokuş Sevük, "5271 Sayılı CMK'da Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı", **Hukuki Perspektifler Dergisi**, S. 3, Nisan 2005, s. 64.

[859] Yakalama tedbiri hakkında geniş bilgi için bkz. Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 438, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.236, Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması", s. 219, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 300.

üzere savcılıkların yakalama bürosuna gönderir. UYAP bilişim sistemi üzerinden yapılan giriş ile sanık yurt genelinde aranmaya başlar. Kaçak durumdaki sanığın başka bir yargı çevresinde günün her hangi bir saatinde yakalanması halinde sorgusu, yakalandığı yerdeki aynı dereceli mahkeme tarafından yapılacaktır. Gece vakti mahkeme heyetinin oluşması her zaman mümkün olmamaktadır. Bazen mahkeme heyeti oluşsa bile sanığın sorgusunu yapmada gerekli olan evraklar esas mahkemesinde temin edilememektedir. Kolluk yakalama işlemine konu kişiyi tespit ettiğinde durumu derhal nöbetçi savcıya bildirmektedir. Savcı yakalanan kişinin adliyede hazır edilmesi hususunda kolluğa talimat verebilir. Bu durumda savcı, mahal mahkemesinden gerekli evrakların teminini sağlayıp sanığı kolluk eşliğinde mahkemeye gönderir. İdeal olan ve sanığı özgürlüğünden en az derecede mahrum bırakacak yöntem budur. Ancak bu uygulama her zaman mümkün olmamaktadır. Örneğin, gece geç vakitte yakalanan sanık hakkında evrakların temini ve sorgusunun yapılması için mahkemeye sevki pek mümkün görünmemektedir. Yakalanan kişi şüpheli değil sanıktır. Savcı bu durumda sanığın gözaltına alınması talimatı veremez. Gözaltı tedbiri soruşturma evresindeki şüpheli bakımından uygulanabilen bir tedbirdir. CMK'da olmayıp Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nde düzenlenen bir kurum bulunmaktadır: muhafaza altına alma. Aslında CMK'da muhafaza altına alma işlemi bulunmaktadır (CMK md. 123/1). Ancak belirtilen işlem kişiler için değil suç eşyası veya delilleri için öngörülmüştür. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nde düzenlenen muhafaza altına alma işlemi ise eşya hakkında olmayıp kişiler için öngörülen bir düzenlemedir. Belirtilen düzenlemenin kanuni dayanağı bulunmamaktadır. CMK'da olmayıp Yönetmelik ile ihdas edilen ve kişi hürriyetini sınırlayan bu düzenlemeye göre hareket edilmesinin CMK'ya aykırı olduğu kanaatindeyim. Günün her anında gerekli sorguyu yapacak bir nöbet mekanizmasının kurulması suretiyle sorun çözülmelidir. Aksi çözümler ve yasal dayanaktan yoksun yöntemler kişi hak ve ve özgürlüklerini ihlal etmektedir.

2.2.2.2. Gözaltı

Savcı, soruşturma yönünden zorunlu olması ve suç şüphesini gösteren somut delillerin varlığı halinde yakalanan kişinin gözaltına alınmasına karar verebilir.[860] Bu konuda değerlendirme yapan savcı oranlılık ilkesini dikkate almalıdır. Bazı ağır nitelikteki suçlar bakımından gözaltı tedbiri kaçınılmazdır. Örneğin şüphelinin kasten öldürme suçunu işlediği şüphesini gösteren somut delillerin varlığı halinde savcı gözaltı kararı vermelidir. Şüphe derecesinin en az makul şüphe düzeyinde olması gerektiği kabul edilmelidir.[861] Hürriyeti kısıtlayıcı bir tedbir için basit şüpheyi[862] yeterli görmek bireysel hak ve özgürlüklerle uyumlu olmayacaktır.[863]

Gözaltı kararının şekil şartı hususunda birtakım tereddütler bulunmaktadır. Aslında tereddüdün temel nedeni bu hususun mevzuatta açık bir biçimde düzenlenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin arama emrinin yazılı olacağı hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Madde metninde "*yazılı emri ile*" (CMK md. 119/1) şeklindeki ifade herhangi bir tereddüte mahal bırakmamaktadır. Oysa gözaltı tedbirinde aynı açıklıktan söz edilemez. Gözaltı ile ilgili temel hüküm (CMK md. 91/1), "*…yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir.*" şeklindedir. Madde, müphem bir ifade ile kaleme alınmıştır. Gözaltı kararının şekil şartına ilişkin olabileceği düşünülen ibare ise "*gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı*" (CMK md. 91/5) şeklindeki hükümde bulunmaktadır. Bu düzenlemenin gözaltı ve uzatma kararı için mi yoksa sadece uzatma kararı için mi olduğu hususu açık değildir. Uygulamadaki genel eğilim gözaltı kararlarının sözlü olarak verilmesi yönündedir. CMK'daki genel hüküm uyarınca acil hallerde verilen sözlü talimatlar daha sonra yazılı hale çevrilmektedir

---

[860] " 5/1-c madde uyarınca gözaltında tutarken sorgulama yapmanın amacı, gözaltına almaya gerekçe teşkil eden somut şüphenin doğrulanması veya ortadan kaldırılması yoluyla cezai soruşturmayı ilerletmektir. Bu nedenle, şüpheye sebebiyet veren olayların, mahkûmiyeti ve hatta cezai soruşturma sürecinin bir sonraki aşamasında yapılan suçlamayı haklı çıkarmak için gereken seviyede olması zaruri değildir." Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Murray/İngiltere, T. 28.10.1994, Başvuru No: 14310/88 (Cengiz, Demirağ, Ergül, Mcbrıde ve Tezcan, s. 20).

[861] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 407.

[862] Basit şüpheyi yeterli gören görüş için bkz. Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 349.

[863] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 450, Gökcen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 41.

(CMK md. 161/3). Gözaltına alma kararının yazılı olması gerektiği yönünde görüş[864] bulunmasına karşın genel kabul aksi yöndedir.[865] Madde metninin yetersiz ifade tarzı bu tereddütlere neden olmaktadır. Arama emri için yazılı olma şartı aranırken gözaltı kararının sözlü olarak verilebileceğini belirtmek bir çelişki gibi görünebilir. Ancak yakalanan kişi hakkında süratle gözaltı ya da serbest bırakma kararı vermek gerektiği için savcı emrinin en seri şekilde verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle gözaltı kararı daha sonra yazılı hale getirilmek üzere sözlü olarak verilebilir. Gözaltı kararının uzatılması kararı ise herhalde yazılı olmak zorundadır. Gözaltı süresi bireysel suçlarda 24 saat, toplu işlenen suçlar bakımından ise uzatma süreleri de dâhil olmak üzere toplam 4 [1+(1+1+1)] gündür.[866] Savcı gözaltına aldığı şüpheliyi tutuklamaya sevketmek zorunda değildir. Tutuklama yasağının olduğu durumlarda savcı gözaltı tedbirine başvurulabilir.

Savcı gözaltı süresini en iyi şekilde değerlendirmek zorundadır. Gözaltı süresi içinde ifade alma, teşhis gibi işlemler yerine getirilir. PVSK'nın 5'inci maddesi uyarınca gözaltına alınan kişinin parmak izi ve fotoğrafı alınır. Savcının bu konuda ayrıca bir karar vermesine (CMK md. 81) gerek bulunmamaktadır. Kanun'da belirtilen gözaltı süreleri azami süreler olup bu sürelerin sonuna kadar kullanılması bir hak değildir. AİHM, Corbet ve Diğerleri/Fransa kararında, 2 günlük gözaltı süresinin tamamlanıp sorgu hâkiminin önüne çıkarılıncaya kadar geçen 5 saat 43 dakikalık süre ile ilgili olarak Fransa mevzuatında herhangi bir hüküm bulunmadığından bahisle söz konusu hukuksuz tutulma ile ilgili olarak AİHS'in 5'inci maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.[867]

---

[864] Bkz. Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 349.

[865] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 449, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 312.

[866] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 240. Gözaltına alınan şüpheli için doktor raporu aldırılmasının kötü muameleyi engelleyici etkisi için bkz. Ümit Ünüvar ve Diğerleri, "İstanbul Protokolü Eğitimleri Öncesi Türkiye Genelinden Gözaltı Giriş Ve Çıkış Raporlarının Değerlendirilmesi", **Adli Tıp Bülteni**, C. 19, S.3, 2014, s. 158.

684 s. Kanun Hükmünde Kararname(R.G. 23.01.2017, 29957)'nin 10'uncu maddesine göre olağanüstü hal süresinde anayasal düzene karşı suçlar, terör suçları ve toplu suçlar bakımından gözaltı süresi 7 gün olup ihtiyaç halinde 7 gün uzatılabilir.

[867] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Corbet ve Diğerleri/Fransa, T. 19.03.2015, Başvuru no: 7494/11, 7493/11 ve 7989/11 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 21.08.2015).

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü sistem içinde gözaltı kararı verme konusunda tek yetkili merci savcılık kurumuydu. CMUK döneminde kolluğun gözaltı kararı verme konusundaki yetkisinin bazı sakıncalı durumlara neden olması dikkate alınarak böyle bir düzenleme tercih edilmişti. Bilhassa kötü muamele iddiaları, bu yetkinin kolluktan alınmasını gerektirmiştir. Kişi hürriyetini kısıtlayan bir tedbir olan gözaltı kararının, titizlikle değerlendirilmesi için soruşturmanın koordinatörü tarafından verilmesi yerinde bir düzenleme olmuştur. Ancak daha sonra CMK'da yapılan değişiklik (27.03.2015 tarih 6638 S.K./13.md)[868] ile kolluğa da gözaltı kararı verme yetkisi tanınmıştır.[869] Belirtilen düzenlemeye göre kolluk, savcının bilgisi ve talimatı dışında şüpheliyi 2 gün boyunca gözaltında tutabilecektir. CMK'nın 161/2'nci maddesi genel bir hüküm niteliğinde olup kolluğun elkoyduğu bütün olayları savcıya bildirmesi gerekmektedir. Oysa mevcut düzenleme bu genel ilkeye tamamen aykırıdır. Katalog olarak belirtilen suçlar uygulamada en sık rastlanan suçlardır. Mülki amir tarafından belirlenen kolluk amirleri gözaltına karar verecektir. Böylelikle idarenin, kişi hürriyetini kısıtlamasına izin verilmiş olmaktadır.[870]

---

[868] Değişiklik gerekçesinde "*Suçüstü hallerinde dahi gözaltı işlemi için savcılığın gözaltı kararı zorunlu kılınmıştır. Mevcut düzenleme, kolluğa suç soruşturmasında hiçbir inisiyatif vermemekte, acele işlemlerin dahi yapılmasına engel teşkil etmektedir. Özellikle suçüstü hallerinde, faillerin sadece ifadelerinin alınarak serbest bırakılması ve evrakın savcılığa gönderilmesi toplumda infial yaratabilmekte, bazen kasten yaralama gibi basit suçlardan büyük toplumsal olaylar meydana gelmektedir.*" denilmektedir. Gerekçede yer alan ifadeler gözaltı tedbirinin niteliği ve savcılık kurumun yapısına aykırı niteliktedir. Özellikle; "*faillerin sadece ifadelerinin alınarak serbest bırakılması ve evrakın savcılığa gönderilmesi toplumda infial yaratabilmekte"* şeklindeki ifade, gözaltını adeta bir ceza olarak değerlendirmektedir. Yine bu ifadeden öyle anlaşılıyor ki CMK'nın ilk halinde öngörülen anlayış terkedilmiş vaziyettedir. Yasakoyucu, savcının bir denetime ve dahi kolluk vesayetine ihtiyaç duyduğunu açıkça belirtmiş olmaktadır. Oysa ceza muhakemesinde öngörülen sistem bunun tam tersidir. Kolluk savcıyı değil savcı kolluğu denetleyecektir.

[869] Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 91/5'inci maddesine göre kolluk, savcıya haber vermeksizin; a) Toplumsal olaylar sırasında işlenen cebir ve şiddet içeren suçlar, b) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; 1. Kasten öldürme (madde 81,82), taksirle öldürme (madde 85), 2. Kasten yaralama (madde 86, 87), 3. Cinsel saldırı (madde 102), 4. Çocukların cinsel istismarı (madde 103), 5. Hırsızlık (madde 141,142), 6. Yağma (madde 148,149), 7. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 8. Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma (madde 195), 9. Fuhuş (madde 227), 10. Kötü muamele (madde 232), c) Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan suçlar, d) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 33 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen suçlar, e) İl İdaresi Kanununa dayanılarak ilan edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme, f) 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3'üncü maddesinde belirtilen suçlar bakımından gözaltı kararı vermeye yetkili kılınmıştır.

[870] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 449, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 314.

2.2.2.3. Tutuklama

Tutuklama, hâkim kararı ile mümkün olup savcı tarafından tutuklama kararı verilemez.[871] Savcı, tutuklama yasağı olan kişiyi tutuklama istemi ile hâkime sevkedemez.[872] Örneğin 11 yaşındaki bir çocuğun tutuklama istemiyle mahkemeye sevki halinde savcının idari ve adli sorumluluğu doğacaktır. Çünkü tutuklamaya sevk aynı zamanda şüphelinin kolluk eşliğinde özgürlüğünden yoksun kalmaya devam etmesi anlamına gelmektedir. Tutuklamaya sevkedilen şüpheli hakkında kuvvetli şüphe bulunmadığından bahisle savcının sorumluluğundan söz edilemez. Savcı mevcut delilleri inceler ve tutuklamanın gerekli olup olmadığı yönünde bir kanaat ile hareket eder. Hâkim tarafından reddedilen tutuklama talebi, savcının işlemini hukuka aykırı kılmaz. Venedik Komisyonu'nun Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Raporu'na göre bazı ülkelerde, savcılığın bütün tutuklama talepleri hâkim tarafından adeta *yarı otomatik* bir şekilde kabul edilmektedir. *Savcı tarafgirliği* olarak adlandırılan bu durum sadece insan hakları için değil aynı zamanda yargı bağımsızlığı yönünden de tehlike oluşturmaktadır.[873]

Savcı soruşturmada tutuklama nedenleri bulunduğu kanaatinde ise sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunur.[874] Adli kontrol talep edilmişken hâkim re'sen

---

[871] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 911, Nur Centel, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2011, s. 49, Mustafa Özen, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 68, 2007, s. 398, Murat Balcı, **"**Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Bağlamında Makul Sürede Serbest Bırakılma Hakkı", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 12, 2010, s. 176, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218, Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 454,

[872] Çocuk Koruma Kanunu'nun 21'inci maddesine göre 12-15 yaş aralığından bulunan suça sürüklenen çocukların üst sınırı 5 yılı aşmayan suçlar bakımından tutuklanması mümkün değildir. Bu nedenle savcının bu kapsamda bir suça sürüklenen çocuğu tutuklama istemiyle sorguya sevketmesi sorumluluk doğurucu niteliktedir. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılık ve Çocuk Adalet Sistemi Hakkında Görüş'e göre soruşturma evresinde çocukların tutuklanması en son çare olmalı ve asgari sürelerde olmalıdır. Şayet mümkünse daha hafif nitelikteki tedbirlere başvurulmalıdır. Çocuğun tutuklanması halinde, tutukluluk halinin negatif etkilerini en aza indirmek için tutuklu özel yerlerde barındırılmalıdır (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılık ve Çocuk Adalet Sistemi Hakkında Görüşü prg. 25, 27).

[873] Bkz. Venedik Raporu prg. 87.

[874] Sorgu esnasında savcının hazır bulunup bulunmayacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Savcının hazır bulunmasını yasaklayan bir hüküm bulunmadığı düşünülse de savcının sorguya iştirak etmesi soruşturma evresinin ilkeleri ile pek örtüşmemektedir. Sorgunun bir yargılamaya dönüşmesi ve çapraz sorgunun yapılması ihtimali söz konusu olacaktır. Öte yandan hâkimin, savcı tarafgirliğine eğilim gösterme ihtimali bulunmaktadır. Belirtilen nedenlerden dolayı savcının sorgu esnasında hazır bulunmaması gerektiği kanaatindeyim. Kanunkoyucunun, buna izin veren bir

tutuklama kararı veremez. Tutuklama sebepleri CMK'da sınırlı olarak belirtilmiştir. Savcı, suç işlenmesini önlemek[875] amacıyla şüpheliyi tutuklamaya sevkedemez.[876] Tutuklama talebinde bulunan savcı öncelikle adli kontrol tedbirlerinin neden yetersiz kalacağını belirtmek zorundadır (CMK md. 101/1). Bu yönüyle tutuklama ikincil bir tedbir türüdür. Tutuklama tedbirinden önce düşünülmesi gereken tedbir adli kontroldür. [877] Tutuklama talebinin reddi halinde savcı itiraz yoluna başvurabilir.[878]

Savcı, tutuklu şüpheli hakkındaki soruşturmayı en kısa sürede sonuçlandırmalıdır. Uzun tutukluluk süreleri suçsuzluk karinesini ihlal edebilir. Savcı, tutukluluk halinin en geç 30'ar günlük süreler ile gözden geçirilmesi[879] için sulh ceza

---

hükme yer vermemiş olması tesadüfi değildir. Zira şüphelinin gözlem altına alınmasına ilişkin hükümde bu husus "*Cumhuriyet savcısının ... dinlenmesinden sonra*" denilmek suretiyle açıkça belirtilmiştir (CMK md. 74/1). Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere kanunkoyucu savcının sorgu esnasında hazır bulunmasını istememiştir.

875 Ulusal mevzuatta bulunması kaydıyla, önleme amacıyla tutuklama kararı verilmesi AİHS'in 5'inci maddesine göre Sözleşme'ye aykırılık teşkil etmemektedir. Bkz.Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 919-920.

876 Alman ceza muhakemesi hukukunda, bir suçun işlenmesini önlemek amacıyla tutuklama kararı verilebilmesi (StPO md. 112/a) mümkün iken Türk ceza muhakemesi hukukunda bu mümkün değildir. CMK'nın tutuklama ile ilgili madde gerekçesi "*Maddenin ... bentlerinde yer almış bulunan nedenler, 1412 sayılı Kanuna göre daha kapsamlıdır ve çağdaş Batı kanunları tarafından kabul edilmişlerdir. Bu nedenleri, Fransız Ceza Usul Kanunu 15/6/2000 tarihli değişiklikler daha da belirgin hâle getirmiştir. Genel bir tasnife tâbi tutulacak olursa, maddenin içerdiği nedenlerin şüpheli veya sanığın kaçmalarını veya delillerin karartılmasını önlemeye, kamu düzenini korumaya, şüpheli ve sanıkları korumaya, suçlara son vermeye, suçun yinelenmesini engellemeye yönelik oldukları görülecektir.*" şeklindedir. Gerekçede, suçun önlenmesi, bir tutuklama sebebi olarak sayılmış ise de madde metninde buna yer verilmemiştir.

877 CMK'nın adli kontrol ile ilgili madde gerekçesinde "Kurum ilgiliyi özgürlüğünden yoksun kılmamakla birlikte gözlemeyi ve denetlemeyi olanaklı kılan tedbirlere tâbi kılmaktadır; böylece kişinin kaçması riski azaltılırken hürriyetten tümü ile yoksun kılmanın zararları da ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bu yeni kurumun hem özgürlükçü ve hem de kamu düzenini koruyucu nitelikte bulunduğu söylenebilir. Bu kurumdan sonra tutukluluk uygulaması istisnaî hâle gelmektedir." denilmek suretiyle adli kontrol hakkındaki temel beklenti vurgulanmıştır.

878 Geniş bilgi için bkz. Tuğrul Katoğlu, "Tutuklama Tedbirine İlişkin Sorunlar", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, 2011, s. 22, Mustafa T. Yücel, "Tutuklama Paradoksu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 91, 2010, s. 294, Nur Centel, "Tutuklama Uygulamasında Sorunlar", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 71, S. 1, 206, 2013, s. 196, Hasan Tunç, "Türk Hukukunda Tutuklama Kararlarına Karşı Bireysel Başvuru Hakkı",**Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2013, s. 1650, Yusuf Solmaz Balo, "Tutuklama Koruma Tedbirinin Bireysel Başvuruya Konu Olması ve Anayasa Mahkemesi'nin İmtihanı", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 3, S. 1, 2015, s. 9.

879 "Kesin bir yargısal karar verilinceye kadar başvurucunun özgürlüğünün kısıtlanmasının devam edebileceği görülmektedir. Bu süre zarfında başvurucunun, *"hukukun öngördüğü usule uygun olmadan"* özgürlüğünden yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle, bu aşamada yargılama merciinin görevine ilişkin itiraz dikkate alınarak başvurucunun telafi edilemez şekilde mağduriyetinin ortaya çıkması ihtimalini hukuki çarelerle gidermek gerekir. Hüküm tarihinden itibaren yedi ayı aşan bir süredir gerekçeli kararın dosyaya konulmamış olması nedeniyle başvurucunun, mahkûmiyete bağlı olarak tutukluluğun devamına ilişkin kararın görevli olmayan bir mahkeme tarafından verildiği, dolayısıyla özgürlükten yoksun bırakmanın hukuki olmadığı

hâkiminin denetimine sunar (CMK md. 108).[880] Savcı tutuklamanın artık gereksiz olduğu düşüncesinde ise şüpheliyi re'sen serbest bırakabilir. Hâkim kararına dayanan tutuklamanın savcı tarafından kaldırılması eleştirilmekte[881] ise de kişi mağduriyetinin önlenmesi bakımından yerinde bir düzenleme olduğu kanaatindeyim. Bu konudaki tartışmanın uygulama bakımından sorun teşkil ettiği söylenemez. Savcılar zaten bu yetkiyi kullanma eğiliminde değildir. Kanunen tanınan bir yetki olmasına karşın savcılar, ağır bir tedbir olan tutuklamanın hâkim tarafından kaldırılmasını tercih etmektedir. Tutuklu şüphelinin, hâkim tarafından serbest bırakılması olağan bir durum iken savcının yasal yetkisini kullanarak şüpheliyi serbest bırakması adli kültür bakımından dikkat çekici bir karardır. [882] Bu nedenle savcılar tahliye taleplerini hâkimin takdirine sunmaktadır. Sulh ceza hâkimliği böyle bir talep ile karılaştığında tahliye kararı vermek zorunda değildir. Bu nedenle hâkim, savcının tahliye talebini reddebilir. Ancak şüphelinin tahliye edilmesi gerektiğini düşünen savcının, re'sen tahliye yetkisini kullanmamasından dolayı sorumlu olup olmayacacağı hususunda bazı tereddütler ortaya çıkabilir. Savcının hâkim kararına karşı itiraz yoluna başvurması yerinde olacaktır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır (CMK md. 103/2). Savcının ayrıca bir ek karar vermesine gerek bulunmamaktadır.[883]

yönündeki iddiasını temyiz mercii önüne götürememesi sonucu ortaya çıkmıştır. Başvurucunun özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ilişkin kararın hukukiliğini temyiz mercii önünde denetletme hakkını kullanamamasının hukuk güvenliği ve hukuki belirlilik ilkelerine uygun olduğu söylenemez." Anayasa Mahkemesi, Mehmet İlker Başbuğ Başvurusu, T. 06.03.2014, Başvuru No: 2014/912 (**http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr**, 03.03.2016).

[880] Gülfem Pamuk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklunun Salıverilme Talebinin İncelenme Usulü", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2011, s. 267.

[881] Yargı kararına dayanan tutuklama kararının, idari bir organ olan savcılık tarafından kaldırılmasına yönelik eleştiri için bkz. Yıldız, "Tutuklama Kararlarına Karşı Başvuru ve Denetim Yolları", s. 133.

[882] "5271 sayılı CMY'nın 103/2. maddesine göre, C.Savcısının şüphelileri serbest bırakma yetkisinin varlığında ve sanığın C.Başsavcısı olarak görev yapması nedeniyle anılan soruşturmaya müdahale etme yetkisinin bulunduğu yönünde kuşku bulunmamakla birlikte, bu yetki tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varıldığı hallerde ve ancak objektif sınırlar içerisinde kullanılmalıdır. Somut olayda soruşturmayı yürüten C.Savcısı tarafından, sanığın oğlunun ortağı olan T. hakkındaki tahliye isteminin reddine karar verilmesi ve itiraz merciince bu kararın haklılığının vurgulanarak yapılan itirazın reddedilmesi üzerine, sanık tarafından 5271 sayılı CMY'nın 103/2. maddesindeki yetki kullanılarak tüm şüphelilerin tahliyesi sağlanmıştır. Sanık C.Başsavcısı bu yetkisini kullanırken, yalnızca oğlunun ortağı olan T.'in tahliyesi durumunun çok göze batacağını düşünerek, dosyada tutuklu olan tüm şüphelileri serbest bırakma yolunu tercih etmiş…." Y.C.G.K., T. 27.05.2008, E. 2007/4.MD-220, K. 2008/145 (**UYAP**, 24.08.2015).

[883] Yıldız, "Tutuklama Kararlarına Karşı Başvuru ve Denetim Yolları", s.133.

Savcıların hangi şartlar ve saikler altında tutuklama talebinde bulunacağı hususunda temel belirleyici, CMK'daki ilgili hükümlerdir. Ancak Kanun'da bulunmayıp uygulamada olan farklı etkenlerin devreye girdiği görülmektedir. Yörenin niteliği, işlenen suç tipleri, kamuoyundaki hassasiyet, toplumsal tepki, şüphelinin/mağdurun konumu, kolluk biriminin tepkisi gibi hususlar buna örnek verilebilir. Bu tür uygulamalar adli mercilere olan güveni zedelemektedir. Savcı, soruşturmanın bütün tarafları için adil ve tarafsız davranmalı ve öyle görünmelidir. Buna aykırı başsavcı talimatı ile karşılaşan savcı, talimatın yazılı olarak verilmesini istemelidir (Any. md. 137).

2.2.2.4. Adli Kontrol

Savcı soruşturma evresinde adli kontrol tedbirine karar verilmesi için sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunur. [884] Savcı adli kontrol talebinde bulunurken bu tedbirin tutuklama yerine bir alternatif olduğunu gözönünde bulundurmalıdır. Savcının somut olarak hangi adli kontrol kararının uygulanması gerektiğini talep yazısında belirtmesi gerekir. Ancak buna rağmen hâkim başka bir adli kontrol tedbirine de karar verebilir. Her olayda adli kontrol talep edilmesi bu tedbirin amacı ile örtüşmemektedir. Uygulamada bazen savcılar, şüphelinin, soruşturmayı yakından hissetmesi ve herhangi bir yükümlülük alına alınmaksızın adliyeden ayrılmaması için adli kontrol talebinde bulunmaktadır. Adli kontrolün bu düşünce ile yaygınlaşması bu tedbirin etkinliğini ve ulaşmak istediği amacı tehlikeye atmaktadır.[885]

Savcının salt tutuklama talebinde bulunması halinde hâkimin tutuklama yerine adli kontrol kararı verip veremeyeceği hususu tartışmalıdır. Adli kontrol talebinin savcı istemi ile mümkün olması kuralından (CMK md. 110/1) hareket eden görüşe[886] göre böylesi bir durumda hâkim re'sen adli kontrol kararı veremez. Çünkü savcı sadece tutuklama talebinde bulunmuş olup hâkimin yegâne görevi tutuklama kararı vermek ya da şüpheliyi serbest bırakmaktır. Diğer görüşe[887] göre ise tutuklama talebi

[884] Doğan Soyaslan, "Adli Kontrol", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 71, S. 1, 2013, s. 1112, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 351-352.
[885] 2018 yılı Mart ayı itibariyle adli kontrol altındaki şüpheli/sanık sayısı 351.963'tür. Bkz. http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/istatistik/2018/mart_2018.pdf (17.04.2018).
[886] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 307.
[887] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 486.

aynı zamanda zımni olarak adli kontrol talebini de içerisinde barındırır. Adli kontrolün tutuklamaya alternatif olması da dikkat alınarak savcının tutuklama talep ettiği hallerde hâkim re'sen adli kontrol kararı verebilir. Uygulamadaki genel eğilim ve adli pratik bu yöndedir. Bu uygulama adli kontrolün amacı ile örtüşmekte olup yerinde bir uygulamadır.

Tutukluluk devam ederken savcı, şüphelinin adli kontrol şartıyla serbest bırakılmasını hâkimden isteyebilir (CMK md. 103/1). Savcının soruşturma evresinde tutuklama kararını re'sen kaldırabilme yetkisi olmasına karşın adli kontrol kararını kaldırabilmesi çok mümkün görünmemektedir. CMK'nın 103/2'nci maddesindeki ifade, "*Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı adlî kontrol veya tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğinde şüpheli serbest kalır*." şeklindedir. Adli kontrol altındaki kişinin serbest bırakılmasından bahsedilmiş ise de adli kontrol tedbirini kaldırma yönünde savcıya verilen bir yetki bulunmamaktadır. Nitekim CMK'nın "Adlî kontrol kararının kaldırılması" başlıklı 111/1'inci maddesi; "*Şüpheli veya sanığın istemi üzerine, Cumhuriyet savcısının görüşünü aldıktan sonra hâkim veya mahkeme 110 uncu Maddenin ikinci fıkrasına göre beş gün içinde karar verebilir."* şeklinde olup adli kontrolün kaldırılması hususunda hâkimi yetkili kılmaktadır. Savcı adli kontrolün gerekli olmadığı kanaatinde ise sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunmalıdır. Soruşturmanın, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlanması halinde savcı, şüphelinin, adli kontrolden kaynaklanan bir kısıtlanması var ise bunu derhal sonlandırmalıdır. Savcı, şüphelinin hareket kabiliyetini kısıtlayan adli kontrol kararının fiilen sonlanması için derhal gerekli girişimde bulunmalıdır. Savcı iddianame düzenlemiş ve adli kontrolün kovuştrma evresinde de devamını istiyorsa bunu iddianamede açıkça belirtmelidir. İddianameyi değerlendiren mahkeme, tensip kararında buna ilişkin de bir karar vermelidir.[888]

2.2.2.5. Arama

Savcının soruşturma evresinde sıkça başvurduğu koruma tedbirlerinden birisi adli aramadır. Aramanın yapılabilmesi için makul şüphe olmalıdır (CMK md.116).

[888] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 406.

İhbar veya şikâyetlerde, destekleyici emarelerin var olması gerekir. Arama sonunda belirli bir şeyin bulunacağını veya belirli bir kişinin yakalanacağını öngörmeyi gerektiren somut olgular bulunmalıdır (Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği[889] md. 6).[890] AİHM'e göre makul şüphe kişinin suç işlediği konusunda, objektif gözlemciyi iknaya yeterli olgu ve bilgilerin bulunmasıdır.[891] Savcı, arama emrinde makul şüpheyi iyi değerlendirmeli ve aramanın sınırlarını belirgin kılmalıdır.[892] Aksi halde tazminat sorumluluğunun[893] yanısıra AİHS'in 8'inci maddesinde düzenlenen özel hayatın ve aile hayatının korunması da ihlal edilmiş olacaktır.[894] Makul şüphe olmadan yapılan aramada elde edilen delilin hukuka aykırılığı söz konusu olacaktır.[895] Böyle bir durumda mahkûmiyet hükmü hukuka aykırı delile dayandırılamayacaktır.[896]

---

[889] R.G. 01.06.2005, 25832.

[890] Makul şüphe kavramına ilişkin AİHM uygulaması için bkz. Serkan Cengiz ve Diğerleri, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2008, s. 20.

[891] 10. C.D., T. 01.02.2011, E. 2010/20393, K. 2011/1573 (**UYAP**, 17.01.2015).

[892] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 468.

[893] Örnek karar için bkz. 12. C.D., T. 24.12.2013, E. 2013/9105, K. 2013/30731 (**KİBB**, 17.01.2015).

[894] "……aramanın düzenlenme amacının bir tünel yoluyla tutukluların hapisten kaçmalarını engellemek olduğunu gözlemlemektedir. Hâkimin hangi delil unsurlarına dayanarak ihtilaflı arama emrini çıkardığı açık bir şekilde ortaya konmamış, sadece emniyet müdürlüğünün Cumhuriyet savcısına gönderdiği yazıda yer alan oldukça genel, kısa ve öz açıklamalarla yetinilmiştir. Bu noktada AİHM, ceza mahkemelerinin ilgili şahısların evlerinde arama yapılmasını gerektirecek somut deliller olmadığı yönündeki tespitlerini kayda geçmektedir. Her halükarda, AİHM burada sadece cezaevi yakınlarında bulunan kırk dokuz adresle ilgili yoğun bir polis operasyonu yapıldığını not edebilmektedir. Dolayısıyla, söz konusu müdahale, sistematik bir biçimde cezaevinin hemen yakınında bulunan tüm evleri hedef alan bir tedbirdir. Arama emrinin içerik ve kapsamı ile ilgili olarak AİHM, belgenin kesin olmayan ifadelerle kaleme alındığını tespit etmektedir. Hâkim arama emrini verirken, hiçbir konuda sınırlama koymamış, sadece tarihini ve bunun bir defaya mahsus olduğunu belirtmiştir. Aramanın gerekçesi ve neyin arandığı hakkında hiçbir bilgi içermeyen bu emir, bu şekliyle polislere oldukça geniş bir yetki tanımıştır. Oysa AİHM'nin kanaatine göre, bir arama emrinin, aramayı yürüten polislerin belirlenen araştırma alanına uyum gösterip göstermedikleri konusundakontrol imkânı sağlayan asgari bilgiler içermelidir ….Son olarak, aramanın yürütülme şekli ile ilgili olarak AİHM, arama sırasında bir hâkim/savcı ya da eski Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 97. maddesine göre bir hâkim/savcı olmadığı durumlarda yer alması gereken köy muhtarının da bulunmadığını gözlemlemektedir. AİHM, demokratik toplumun menfaati doğrultusunda konut dokunulmazlığının sağlanması dikkate alınarak yapılması gereken bu ihtilaflı müdahalenin izlenen meşru amaçla makul bir orantı göstermediği sonucuna varmaktadır…AİHS'nin 8. maddesi ihlal edilmiştir." Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Aydemir-Türkiye Kararı, T. 24.05.2011, Başvuru no: 17811/04 (**http://www.inhak.adalet.gov.tr**, 17.01.2015).

[895] "Aramanın hukuka aykırı olmasının ceza muhakemesi açısından sonucu arama sonucunda elde edilen delillerin hükme esas alınamamasıdır." Y.C.G.K., T. 25.11.2014, E. 2013/9-841, K. 2014/513 (**UYAP**, 21.02.2015).

[896] Ali Parlar ve Muzaffer Hatipoğlu, **5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu**, C. 1, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara 2008, s. 477.

"somut olay değerlendirildiğinde; gündüz vakti cadde üzerinde yürürken kolluk güçlerince durdurulan sanığın elinde bulunan poşetin ve üzerinin aranması için ortada "makul şüphe"yi gerektiren olgular ve buna bağlı olarak da arama kararı ya da emri verilebilmesinin koşulları bulunmadığı halde, sanık

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı arama emri verebilir.[897] Gecikmede sakınca bulunan hal, derhal işlem yapılmadığı takdirde tedbirden beklenen faydanın elde edilemeyecek, ceza muhakemesinin gereği gibi ve amacına uygun biçimde yapılamayacak olmasıdır.[898] Gecikmesinde sakınca bulunan halin savcı tarafından gerekçelendirilmesi ve emirde yazılması gerekir.[899]Savcı arama emrinde, aramanın nedenini oluşturan fiili, aranılacak kişiyi, aramanın yapılacağı konutu, eşyayı, zaman süresini belirtmelidir (CMK md.119/2). Arama emrinin yazılı olması gerekir. Sonradan yazıya çevrilmiş olsa bile sözlü emir ile arama yapılması mümkün olmayıp yazılılık şartı Anayasa'nın 20, 21 ve CMK'nın 119'uncu maddelerinin amir hükmü gereğidir.[900]

---

hakkında yalnızca "çeşitli suçlardan kaydı bulunduğu" gerekçesiyle hukuka aykırı bir şekilde yapılan arama sonucu elde edilen deliller ile buna ilişkin düzenlenen tutanağa dayanılarak, atılı hırsızlık ve 6136 sayılı Yasa'ya aykırılık suçlarından sanığın hükümlülüğüne karar verilmesi…." 2. C.D., T. 20.11.2013, E. 2012/29290, K. 2013/27219 (KİBB, 17.01.2015).

897 "Somut olayda konutta yapılan aramanın 5271 sayılı Kanun'un yukarıda belirtilen maddelerine aykırı şekilde yapıldığı açıktır. Kolluk görevlilerinin konutta arama yapmaları için hâkim kararı veya Cumhuriyet savcısının yazılı emri bulunmamaktadır Arama belli bir süre (yaklaşık on sekiz saat) sonra nöbetçi Cumhuriyet savcısına bildirilmiştir. Aramada elde edilen uyuşturucu maddeler ile hassas terazi karakolda tutanakla diğer görevlilere teslim edilmiştir." Anayasa Mahkemesi, Orhan Kılıç Başvurusu, T. 01.02.2018, Başvuru No: 2014/4704, prg. 53 (**R.G.**, 10.04.2018, 30387).

898 *Y.C.G.K., T. 25.11.2014, E. 2013/9-841, K.2014/513 (**UYAP**, 21.02.2015).*

Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde "derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması" şeklinde, Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesinde "derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimali" şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca PVSK'nın 9/5'inci maddesinde önleme aramalarında geçerli olmak üzere "spor karşılaşması, miting, konser, festival, toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlendiği veya aniden toplulukların oluştuğu hallerde gecikmesinde sakınca bulunan hal var sayılır" şeklinde kanuni bir karine kabul edilmiştir.

899 "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası'nın 206/2-a, 271/2, 230/1 maddeleri fıkraları da hukuka uygun surette elde edilen delillerin kullanılabileceğini, kanuna aykırı elde edilenlerin ise hükme esas alınamayacağı şeklinde açık düzenlemeleri içermektedir….Dosya kapsamına göre; Cumhuriyet Savcısı tarafından gecikmesinde sakınca bulunduğundan bahisle verilmiş yazılı bir arama izni bulunmasına rağmen arama kararında gecikmesinde sakınca bulunan halin gerekçesinin belirtilmediği, dosya içerisinde bulunan 02.02.2011 tarihli arama tutanağının tarih ve saati incelendiğinde aramanın haftaiçi mesai saatleri içerisinde yapılmış olması nedeniyle arama kararının savcılık tarafından verilemeyeceği, buna göre yapılan aramanın usul ve yasaya aykırı olduğu, sanık aşamalardaki savunmalarında ise sigaraları içmek amacıyla aldığını, ticari amacının olmadığını beyan etmiş olup işyerinde yapılan aramada da herhangi bir suç unsuruna rastlanmadığı, usulsüz arama sonucu kanuna aykırı olarak elde edilen delil (eşya) dışında sanığın mahkumiyetini gerektirecek başkaca bir delil de elde edilemediği ve kaçak eşyanın miktar ve mahiyeti gözetildiğinde, dava konusu eşyayı ticari amaçla bulundurduğuna dair sanığın savunmasının aksine mahkumiyeti için her türlü şüpheden uzak, kesin, yeterli ve inandırıcı delil bulunmadığı halde, beraati yerine yazılı gerekçeyle mahkumiyetine karar verilmesi…" 7. C.D., T. 08.12.2014, E. 2014/1269, K. 2014/20809 (**UYAP**, 07.02.2015).

900 *Y.C.G.K., T. 25.11.2014, E. 2013/9-841, K.2014/513 (**UYAP**, 21.02.2015).*

Savcı tarafından verilen arama emrinin Anayasa'nın 21'inci maddesi uyarınca hâkim onayına sunulması gerektiği öğretide[901] savunulmuş ise de CMK'da bunu gerekli kılan bir hüküm bulunmadığından hâkim onayına gerek bulunmamaktadır.[902] Acil arama taleplerinin karşılanması amacıyla nöbetçi savcı görevlendirilir (AÖAY md. 7/8). Belirli bir kimse ile ilgili makul şüphenin varlığı halinde önleme araması kararı var olsa bile adli arama kararı alınıp buna göre işlem yapılmalıdır. Çünkü bu durumda adli soruşturmaya konu olabilecek somut bir olay bulunmaktadır.[903]

Bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama yapılması konusunda yetki hâkime aittir. Savcının bu tür aramada karar verme yetkisi bulunmamaktadır (CMK md. 134).[904] Avukat bürolarında arama yapılmasında da

---

[901] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 469, Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 412.

[902] "Anayasası'nın 20/2. ve 21. maddelerinde yer alan '...gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; ... Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.' hükümleri ile AİHS'nin 8/2. maddesi elkoyma ile ilgilidir.5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 127/3. maddesinde yer alan 'Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar.' şeklindeki düzenleme ile yalnızca el koyma kararlarının hâkim onayına tâbi kılındığı gibi gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısının verdiği arama kararlarının icrasından sonra hâkim onayına sunulması halinde kararın onaylanmadığı halde yalnızca arama işleminin hukuka aykırılığının tespiti mahiyetinde anlam ifade edeceği ve bu şekilde oluşacak durum tespitinin yürütülen soruşturma açısından hukukî yarar sağlamayacağı aynı yasanın 119. maddesinde de gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcının yazılı emri ile arama yapılabileceği hükmü yer almaktadır. Açıklanan nedenlerle itirazın reddi yerine kabulüne karar verilmesi…." 8. C.D., T. 04.07.2013, E. 2013/6604, K. 2013/20065 (**UYAP**, 07.02.2015).

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Alman Ceza Muhakemesi Kanunu ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun, arama konusunu düzenleyen 105'inci maddesine göre arama kararı verme yetkisi kural olarak hâkimde olup acil hallerde savcıya veya onun yardımcısı konumundaki kolluğa yetki verilmiştir. Kanun'un 111/e maddesine göre savcı tarafından acele hallerde verilen elkoyma kararlarının hâkim onayına sunulması mecburi iken aramada hâkim onayına gerek görülmemiştir. Yine 104'üncü maddede gece aramalarının istisnai hallerde yapılacağı belirtilmiştir. Gece vaktinden ne anlaşılması gerektiği de 104'üncü maddede yer almıştır. Buna göre gece vakti, 1 Nisan'dan 30 Eylül'e kadar olan dönemde, akşam saat 9'dan sabah saat 4'e kadar olan zaman dilimini; 1 Ekim'den 31 Mart'a kadar olan dönemde ise akşam saat 9'dan sabah saat 6'ya kadar olan zaman dilimini ifade eder.

[903] Y.C.G.K., T. 25.11.2014, E. 2013/610, K.2014/512 (**UYAP**, 21.02.2015).

[904] Adli ve Önleme Yönetmeliği'nin 7/4'üncü maddesinde "Ancak 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda öngörülen suçlar bakımından, özel konut ve eklentilerinde hâkim kararı olmadıkça arama yapılamaz" şeklinde bir hüküm bulunmaktadır. Bu hükmün kaynağı mülga 4926 sayılı Kanun'un 17/3-son cümle maddesinde yer alan "Ancak, özel konut ve eklentilerinde hâkim kararı olmadıkça arama yapılamaz" şeklindeki hükümdür. 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu; 5607 s. Kaçakçılık Mücadele Kanunu(R.G. 31.03.2007, 26479) ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5607 sayılı Kanun'un geçici 1'inci maddesine göre 4926 sayılı Kanun'a yapılan atıflar 5607 sayılı Kanun'a yapılmış sayılacaktır. 5607 sayılı Kanun'da konutta arama yapılmasında hâkim kararını zorunlu gören bir hükme yer verilmemiştir. Ancak Yönetmelik hükmü de yürürlüktedir ve 4926 sayılı Kanun'a yapılan atıfların da 5607 s. Kanun'a yapıldığı ortadadır. Bu durumda

mahkeme kararı gerekli görülmüştür.[905] Savcı bu hususta arama emri verme yetkisine sahip değildir. Mahkeme tarafından verilen karara istinaden savcı denetiminde arama yapılır (CMK md 130/1). Ağır cezalık suçüstü hali dışında avukatın üzeri aranamaz (1136 s. Avukatlık Kanunu md. 58).[906] Arama işlemi esnasında temel kural savcının hazır bulunmasıdır (CMK md. 119/4).[907] Arama kararının icrasını gösteren hükme uygun şekilde arama yapılmalıdır (CMK md.119/4).[908] Cumhuriyet savcısının arama işlemini bizzat yapma yetkisi bulunmamaktadır. Çünkü savcı zor kullanma yetkisinden yoksundur.[909]

2.2.2.6. Elkoyma

Elkoyma, ceza muhakemesi hukukunda delil olabilecek ya da müsadereye konu olması muhtemel eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin sınırlanmasıdır.

Yönetmelik'teki hükmün dayanağı olan Kanun yürürlükten kalkmış olsa da, kaçakçılık suçlarını düzenleyen 5607 s. Kanun yürürlüktedir. Aksi yönde görüş(Serap Keskin Kiziroğlu, " 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Basit Arama (Adli Arama)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 58, S.1, 2009, s. 152) olmasına rağmen yürürlükteki Yönetmelik hükmü uygulanmalıdır. Kaçakçılık suçları bakımından savcının özel konut ve eklentilerde arama emri verme yetkisi bulunmamaktadır. Zira Yönetmelik'teki hüküm, kişi hürriyetini sınırlayan bir hüküm olmayıp, şüpheli haklarını teminatlı kılmaktadır. Bu nedenle yürürlükte olduğunu kabul etmek gerekir.

[905] Ahmet Bozdağ, "Türk Ceza Hukukunda Avukatların Aranması", **Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler 2**, Danışman Yayınları, İstanbul 2006, s. 360.

[906] "Bir avukatın görevinden doğan ya da görevi sırasında ağır cezalık suçüstü hariç bir suç işlediği ihbarını alan Cumhuriyet Savcısının soruşturma izni alınıncaya kadarın yapabileceği işler kanıtların tesbitiyle sınırlıdır. Bu evrede şüpheli avukatın lehine ve aleyhine elde edilen kanıtların neler olduğunun saptanarak kaybolmasının önlenmesi ve varsa suç eşyasının korunması gerekir. Belirtilen dönemde işlenen suçla ilgili dosyalar, belgeler incelenip örnekleri dosya içerisine alınabilir. Konuya ilişkin bilgisi olduğu anlaşılan kişiler ifade sahibi olarak dinlenebilir ve anlatımları tutanağa geçirilebilir. Soruşturma izni verilmeden şüpheli avukatın yüklenen suçtan ötürü savunması alınamaz, Hakim tarafından sorguya çekilemez üzeri, konutu ve işyeri aranamaz." 4. C.D., T. 31.5.2006, E. 2006/3595, K. 2006/11718 (**Mustafa Artuç ve Çetin Akkaya, 2006 İçtihatları ile TCK CMK CGİK, Kartal Yayınevi,** Ankara 2007).

[907] Hâkimin arama işleminde hazır bulunma yetkisi bulunmamaktadır. Mülga CMUK'un 97/2'nci maddesinde "hâkim" ibaresi bulunmakta iken CMK'nın ilgili hükmündü "hâkim" ibaresine yer verilmemiştir.

[908] "… 'Cumhuriyet savcısı, iki ihtiyar heyeti üyesi veya iki komşu' bulunmadan yapılan bir aramada, CYY'nın 119. maddesine şekli bir aykırılık söz konusu ise de, herhangi bir hakkın ihlal edildiği söylenemeyecektir. Usulüne göre alınmış arama kararına istinaden, herhangi bir hak ihlaline neden olunmadan yapılan arama sonunda ele geçen delillerin, sadece arama sırasında bulunması gereken kişilerin orada bulundurulmaması suretiyle şekle aykırı hareket edildiğinden bahisle "hukuka aykırı olarak elde edilmiş delil" sayılmaları ve mahkûmiyet hükmüne dayanak teşkil edememeleri kabul edilemez." Y.C.G.K., T. 13.03.2012, E. 2011/8-278, K. 2012/96 (**UYAP**, 20.01.2015).

[909] Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 470

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde[910] savcı elkoyma emri verebilir. Savcının elkoyma emrini koşullu olarak vermesi mümkündür. Örneğin savcı elkoyma emrinde, zilyedin rızasının bulunması halinde eşyanın muhafaza altına alınması[911] aksi halde elkonulmasını emredebilir. Soruşturma işlemlerinin kolluk eliyle yürütüldüğü durumlarda, bu şekilde verilen emir zaman bakımından önemli bir kolaylık sağlamaktadır. Çünkü muhafaza altına alma işleminin hâkim onayına sunulmasına ihtiyaç bulunmamaktadır.[912]

Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde savcı yazılı elkoyma emri verebilir (CMK md. 127). Savcı elkoyma emrini 24 saat içinde sulh ceza hâkiminin onayına sunmalı ve hâkim de elkoymadan sonraki 48 saat içinde kararını açıklamalıdır. Aksi halde elkoyma kendiliğinden kalkar (CMK md. 127/3). Burada hukuki işlemin

---

[910] Y.C.G.K., T. 25.11.2014, E. 2013/9-841, K.2014/513 (**UYAP**, 21.02.2015).
Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesinde "derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması" şeklinde, Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesinde "derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimali" şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca PVSK'nın 9/5'inci maddesinde önleme aramalarında geçerli olmak üzere "spor karşılaşması, miting, konser, festival, toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlendiği veya aniden toplulukların oluştuğu hallerde gecikmesinde sakınca bulunan hal var sayılır" şeklinde kanuni bir karine kabul edilmiştir.

[911] Ceza Muhakemesi Kanunu'nda muhafaza altına alma tabiri kullanılmış iken Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nde koruma altına alma ifadesi tericih edilmiştir. Koruma altına alma, suçun veya tehlikenin önlenmesi ya da delil olabilecek veya müsadereye tâbi olan yahut güvenliğin sağlanması amacıyla, eşyayı *zilyedinin kendiliğinden vermesini* veya el konulana kadar geçici olarak alıkoymayı ifade etmektedir (AÖAY md. 4). Zilyedin rıza ile teslimi, CMK'da belirtilen muhafaza altına alma işlemine karşılık gelmektedir. Nitekim Yönetmelik'te muhafaza altına alma işlemi ayrıca belirtilmemiştir. Hangi sebeple terminoloji farkılaşmasına gidildiğine dair herhangi bir sebep bulunmamaktadır. Koruma altına alma işlemine dair tanımda (AÖAY md. 4); muhafaza altına alma işleminin yanısıra, rızanın bulunmaması halinde elkoyma işlemi yapılıncaya kadar söz konusu olan fiili alıkoyma da ifade edilmektedir. Alınmış olan bir arama kararı sonucunda suç delili veya müsadereye tâbi bir eşyanın elde edilmesi halinde, zilyedin rızası varsa muhafaza altına alma işlemi yapılacaktır. Ancak böyle bir rıza ve henüz verilen bir elkoyma kararı da yoksa bu durumda, *koruma altına alma* yöntemi uygulanacaktır (AÖAY md. 15/2). Bazı durumlarda, böylesi bir geçici alıkoyma zaruridir. Elkoyma kararı bulunmadığından bahisle anılan suç delili veya eşyasının zilyede teslim edilmesi delillerin karartılmasına sebebiyet verecektir. Usulüne uygun yapılan aramada, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ancak diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek, bir delil elde edilirse bu delil koruma altına alınır ve durum savcılığa derhâl bildirilir (AÖAY md. 10/1.b).

[912] Elkoyma ve muhafaza altına alma hakkında geniş bilgi için bkz. Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 421, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 248, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 323, Donay, **Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 227, Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 405, Wolfgang Wohlers, "Alman Ceza Muhakemesi Hukukuna Göre Temel Sorunlar ve Elkoymanın ve Güncel Problemleri", Yener Ünver(Çev.), **Hukuk Köprüsü**, C.5, S. 9, Aralık 2015, s. 233.

yokluğu söz konusu olmaktadır.[913] İşlemin yokluğu halinde elkoyma tedbirine konu şeyin akıbeti söz konusu olacaktır. Örneğin savcının arama ve elkoyma emri ile elkonulan ruhsatsız tabancanın onama işleminin zamanında hâkim onayına sunulmaması halinde elkoyma tedbiri kendiliğinden kalkacaktır. Elkoyma işleminin kalkması halinde ruhsatsız tabancanın sahibine iadesi gibi bir durum mu söz konusu olacaktır sorusu akla gelmektedir. Bulundurulması suç teşkil eden eşyanın sahibine iadesi söz konusu olamayacağına göre en uygun çözüm sulh ceza hâkimliğinden yeni bir elkoyma talebinde bulunmaktır. Savcının verdiği elkoyma tebdirinin içermesi gereken unsurlar CMK'da belirtilmemektedir. Ancak arama emrine ilişkin hüküm kıyasen uygulanabilir. Bu kapsamda elkoyma emrinde, elkoymaya esas teşkil eden fiiil, elkonulacak şey, emrin geçerli olacağı zaman dilimi belirtilmelidir.[914] Belirtilen unsurlar kişi hak ve özgürlükleri bakımından büyük önem taşımaktadır. Örneğin herhangi bir zaman dilimi belirtmeyen elkoyma emrinin suististimal edilme ihtimali çok yüksektir. [915]

Savcı elkoyma emri verirken hangi sebeple gecikmesinde sakınca bulunan bir halin varlığına kanaat getirdiğini açıklamalıdır. Gecikmesinde sakınca bulunan halin savcı tarafından iyi gerekçelendirilmesi gerekmektedir.[916] Savcı iddianame tanzim edereken elkonulan eşyanın müsaderesi, sahibine iadesi ya da delil olarak dosyada saklanması yönünde bir talepte bulunmalıdır.[917]

Posta hizmeti veren resmi ya da özel kuruluşlarda bulunan gönderiler hakkında savcı, gecikmesinde sakınca bulunduğundan bahisle, elkoyma emri verebilir. (CMK md. 129).[918] Postada elkoymayı düzenleyen CMK'nın 129'uncu maddesinde, savcı tarafından verilen elkoyma emrinin hâkim onayına sunulmasına dair herhangi bir hüküm yok ise de genel hüküm niteliğindeki CMK'nın 127'nci maddesine göre hâkim

[913] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 327.
[914] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 448.
[915] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 447, Murat Aydın, "Ceza Muhakemesinde Basit Elkoyma Koruma Tedbiri", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 46.
[916] 7. C.D., T. 08.12.2014, E. 2014/1269, K. 2014/20809 (**UYAP**, 07.02.2015).
[917] "Suçta kullanılan nakil aracına ilişkin iddianamede herhangi bir talep olmadığı gibi elkoyma kararı da olmadığı gözetilmeden araç hakkında karar verilmemesi gerektiği halde yazılı şekilde aracın müsaderesine yer olmadığına karar verilmesi…" 7.C.D., T. 17.02.2014, E. 2013/21557, K. 2014/2098 (**UYAP**, 26.04.2018).
[918] CMK'nın 129/1'inci maddesinde yer alan "Cumhuriyet savcısının kararı ile elkonulabilir" ibaresi, Kanun'un diğer maddelerinden kullanılan "emir" ifadesiyle uyumsuzluk göstermektedir.

onayına sunulması gerekir.[919] Savcı tarafından verilen elkoyma emrini infaz eden kolluk görevlileri, gönderilerin içinde bulunduğu zarfları veya paketi açamaz. Kolluk elkoyduğu gönderileri derhal savcıya teslim etmek zorundadır. Ancak savcı bazı suçlar hakkında yürütülen soruşturmalarda, kolluğa elkonulan gönderileri açmaları için talimat verebilir (CMK md. 129/3).[920]

Soruşturma evresinde elkonulan eşyanın, yürütülen soruşturma bakımından gerekli olmaması halinde iadesi mümkündür.[921] Savcı iade kararını re'sen ya da istem

[919] Handan Yokuş Sevük, "Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 69, 2007, s.123.

[920] Bu kapsamdaki suçlar, a) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; 1. tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi (madde 174), 2. uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'un 12 nci ve 13 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar, c) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 67 nci ve 68 inci maddelerinde tanımlanan suçlardır.

[921] Savcı bazı durumlarda elkonulan eşyanın fiilen tutulmasına gerek görmeyebilir. Savcının bu konuda yapacağı değerlendirmede başvuracağı en önemli kriter orantılılık ilkesidir. Soruşturma konusu suç ile elkonulan eşyanın, amaç yönünden uyumlu olması gerekmektedir. İleride mağduriyete sebebiyet vermemek için elkoyma tedbirini fiili olmaktan çıkarıp tasarruf sınırlamasına çevirmek daha güvenlidir. Bu konuda, müsadereye ilişkin "*Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suça nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsaderesine hükmedilmeyebilir*." şeklindeki hüküm yol gösterici olabilir. Soruşturma konusu eylem hakkında kamu davası açılıp ceza verilmesi durumunda, elkonulan eşyanın müsaderesi mümkün görünmüyorsa fiilen elkoyma kararı da birtakım sakıncalara sebebiyet verebilir. Örneğin düşük miktarda uyuşturucu veya uyarıcı madde naklinde kullanılan bir ulaşım aracının fiilen elkoyma altında tutulması bazı sorunları neden olabilir. Mahkûmiyet halinde dahi aracın müsaderesi ile uyuşturucu madde miktarı arasında hakkaniyete uygun bir denge bulunmuyorsa müsaderesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle böylesi bir durumda, aracın fiilen tutulmayıp, araç siciline şerh konulmak suretiyle sahibine iadesi en uygun yöntem olacaktır. Araç sicilindeki şerh hukuki tasarruf imkanını ortadan kaldıracağı gibi müsadere kararı verildiğinden bunun infazını da mümkün kılacaktır. Ayrıca elkonulan aracın muhafazasına ilişkin işlemlere de gerek kalmayacaktır. Savcı elkonulan eşyayı iade ederken teminat isteyebilir. Teminat miktarı hakkında öngörülen bir sınır bulunmamaktadır. Ancak teminatın orantılılık ilkesine uygun şekilde belirlenmesi yerinde olacaktır. Savcı elkonulan eşyayı yediemin sıfatıyla iade edebilir. Zira gerekli olması halinde zilyed bunu tekrar teslim etmekle yükümlü olacaktır. Aksi halde muhafaza görevini kötüye kullanma suçundan sorumlu olacaktır (TCK md. 289). Bu suçun oluşabilmesi için elkoyma işleminin usulüne uygun tesis edilmiş olması ve zilyede yediemin sıfatıyla teslimin yapılmış bulunması gerekmektedir. Muhafaza görevini kötüye kullanma suçu hakkında bkz. "CMK.nun "El Koyma Kararını Verme Yetkisi" başlıklı 127. maddesine göre "hakim kararı üzerine veya geçikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısının, Cumhuriyet Savcısına ulaşılamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri, elkoyma işlemini gerçekleştirebilir. Hakim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi, yirmidört saat içinde görevli hakimin onayına sunulur. Hakim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde elkoyma kendiliğinden kalkar" denildiği, Yargıtay bozma ilamından sonra getirtilip duruşmada incelenen Denizli Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2011/..sayılı dosya içeriğine göre Cumhuriyet Savcısının sanığa yediemin olarak teslim talimatı vermesi üzerine kolluk tarafından sanığa mahcuzların tesliminin yapıldığı, ancak bu teslim işleminin CMK.nun 127/3 maddesi uyarınca görevli hakimin onayına sunulmadığı ve bu nedenle sanığa hukuken geçerli bir teslim yapılmadığı anlaşılmakla unsurları oluşmayan müsnet suçtan beraati yerine…" 8.C.D., T. 21.12.2017, E: 2017/9370, K. 2017/15021 (**UYAP**, 26.04.2018).

üzerine verebilir. İade kararı, savcının elkoyma tedbirini ortadan kaldırma iradesidir. Hâkim tarafından verilmiş dahi olsa elkoyma kararının savcı tarafından kaldırılması mümkündür. Bu kural elkoymanın özel türleri için de mümkündür (CMK md. 128, 133). Eşyasına elkonulan kişi bunun iadesi için savcıya başvurabilir. Savcı bu istemi yerinde görmediği takdirde reddeder. Bu red kararına karşı herhangi bir başvuru yolu olup olmadığı hususuna ilişkin düzenleme; "*Şüpheliye, sanığa veya üçüncü kişilere ait elkonulmuş eşyanın, soruşturma ve kovuşturma bakımından muhafazasına gerek kalmaması veya müsadereye tabi tutulmayacağının anlaşılması halinde, re'sen veya istem üzerine geri verilmesine Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından karar verilir. İstemin reddi kararlarına itiraz edilebilir*." (CMK md. 131/1) şeklindedir. İade istemlerinden hangisinin itiraza tabi olduğu açık değildir. Ceza muhakemesinda hâkimlik veya mevzuatta açıkça öngörülen hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yolu mümkündür. Savcılık kararları için öngörülen genel bir başvuru yolu bulunmamaktadır. Nitekim savcılık kararlarına karşı başvuru yollarının itiraz olarak adlandırılması da öğretide eleştirilmektedir. İade isteminin reddi kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulabileceğini belirten hüküm (CMK md. 131/1) istisnai niteliktedir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı öngörülen itiraz yolu da buna benzer bir istisnai düzenlemedir. Bu nedenle savcının, iade istemlerini reddetmesi halinde bu karara karşı sulh ceza hâkimliği nezdinde itiraz yolunun mümkün olduğu kabul edilmelidir. Buradaki itiraz, gözaltına karşı başvurulan yola (CMK md. 91/5) benzemektedir. [922]

2.2.2.7. Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini

Gerçek kişilerin yanısıra tüzel kişiliğe sahip şirketler için de koruma tedbiri düzenlemesi hüküm altına alınmıştır (CMK md. 133). Şirket yönetimi için kayyım tayini elkoymanın özel bir türüdür. Soruşturma evresinde bir şirket hakkında fiilen elkoyma tedbirine başvurmak, sonrasında telafisi imkânsız zararlara sebebiyet verebilecektir. Bu nedenle böyle bir tedbir oluşturulmuştur. [923]

---

[922] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 453. Aksi görüş için bkz. Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, dn. 225, s. 429.

[923] Yurtcan, **Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı**, s. 112, İsmail Dursun, "Ceza Muhakemesinde Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini ve Nitelikleri", **Marmara Üniversitesi**

Soruşturma evresinde savcın kayyım tayininin sulh ceza hâkimliğinden talep eder. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcının bu tedbire bizzat karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Savcının kayyım tayini talebinde bulunurken kayyım ismi verip veremeyeceği hususunda CMK'da herhangi bir açık düzenleme hüküm altına alınmamıştır. Soruşturmanın sahibi konumundaki savcının talepnamede kayyım ismi belirtmesi yasanın ruhuna uygundur. Soruşturmanın yapıldığı yer ile şirket farklı yerde olabilir. Bu durumda soruşturmayı yürüten savcılık, ilgili yerdeki savcılığa talimat yazıp anılan yerdeki sulh ceza hâkimliğinden karar alınmasını istemelidir. Suçun bir şirket faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olması aranmaktadır. Şirkette görevli bir kişinin işlediği işlediği bir suç nedeniyle şirket hakkında kayyım tayin edilmesi mümkün değildir. Bunun yerine ilgili kişinin hissesi hakkında elkoyma tedbiri uygulanabilir (CMK md. 128). Şirket hakkında kayyım tayin edilebilmesi için soruşturma konusu suçun zincirleme veya kesintisiz suç olarak bir şirket faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olması gerekmektedir.[924] Tamamlanmış suç hakkında bu tedbir uygulanamaz. Madde metnindeki "işlenmekte olduğu" ifadesi bunu göstermektedir. Öte yandan tamamlanmış suçlar bakımından CMK'nın 128'inci maddesi devreye girecektir. Böylelikle şüphelinin şirket hissesi ya da malvarlığı hakkında elkoyma tedbiri uygulanacaktır.[925]

Savcı, istem üzerine ya da re'sen tedbirin kaldırılmasına karar verebilir. Savcının soruşturmadaki rolü ve elkoymanın kaldırılmasına ilişkin genel hüküm (CMK md. 131) dikkate alındığında bu sonuca ulaşmak soruşturma evresinin yapısı

Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 3, 2014, 65, Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 436.

[924] CMK gerekçesinde bu husus; "…soruşturma veya kovuşturma konusu suçun, zincirleme veya kesintisiz suç olarak, bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması gerekir. Ayrıca, şirket yönetimine kayyım tayini, soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olmalıdır. Bu bakımdan bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olsa bile, icrası tamamlanmış olan bir suçla ilgili olarak şirket yönetimine kayyım tayin edilemez. Bir turizm şirketinin faaliyeti çerçevesinde örneğin uyuşturucu madde ticareti, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, fuhuş, kumar oynatma gibi suçların işlendiği; kurulan şirketin, gerçek bir ticari faaliyetin icrası için değil, örneğin banka kaynaklarının zimmete geçirilmesinde bir araç olarak kullanıldığı; kurulan şirketin, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin yurt dışına transfer edilmesinde veya bunların gayrimeşru kaynağını gizlemek ve meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla, çeşitli işlemlere tabi tutulmasında araç olarak kullanıldığı hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, bu koruma tedbirine başvurulabilecektir." şeklinde ifade edilmiştir.

[925] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 338, Uğur Ersoy, "Bir Koruma Tedbiri Türü Olarak Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini (CMK m.133)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 65, S. 4, 2016, s. 3405.

ile örtüşmektedir. Tedbir kararının kaldırılması, savcıdan istenebilir. Savcı tarafından verilen red kararları yönünden açıkça öngörülen özel bir başvuru yolu bulunmamaktadır. Elkonulan eşyanın iadesini düzenleyen genel nitelikteki hükmün kıyasen uygulanması ve savcının red kararını karşı sulh ceza hâkimliğine başvuru yolunun kabul edilmesi yerinde bir çözüm olacaktır.[926] Kanımca, kayyım kararlarına karşı savcı, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre görevli mahkemeye başvurabilmelidir (CMK md. 133/3. Öte yandan eğer savcı, kayyımın işlemlerinden memnun değilse elkoyma tedbirini sonlandırabileceği gibi hâkimden kayyımın değiştirilmesini de talep edebilir. Soruşturmanın, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla sonlanması halinde tedbir sona erer ve kayyımın aldığı ücret faiziyle birlikte devlet hazinesinden şirkete ödenir (CMK md. 133/2) .[927]

2.2.2.8. Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi

Savcılığın delil elde etme amacıyla başvurduğu bu koruma tedbiri özel hayata doğrudan müdahale niteliğine sahiptir.[928] Normal posta hizmetleri dışındaki her türlü mobil veya sabit telefon, elektronik posta, faks ve bunun gibi iletişim araçları bu tedbire konu olabilir. [929] Bu koruma tedbiri altında iletişimin tespiti, iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması, sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi, mobil telefonun yer tespiti yapılmaktadır.[930]

---

[926] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 516, Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 480, Dursun, **Ceza Muhakemesinde Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini ve Nitelikleri**, s. 90

[927] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 340.

[928] Yokuş Sevük, "Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi", s. 106.

[929] Y.C.G.K., T. 17.05.2011, E. 2011/9-93, K. 2011/95 (**UYAP**, 21.03.2015).

Telekomünikasyon, sözlük anlamı olarak haber, yazı, resim, sembol veya her çeşit bilginin tel, radyo, optik vb. elektromanyetik sistemlerle iletilmesi, bunların yayımı veya alınması manasına gelmektedir. http://www.tdk.gov.tr (21.03.2015).

Ceza Muhakemesi Kanununda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 4/1.j maddesinde telekomünikasyon; "işaret, sembol, ses ve görüntü ile elektrik sinyallerine dönüştürülebilen her türlü verinin; kablo, telsiz, optik, elektrik, manyetik, elektromanyetik, elektro kimyasal, elektro mekanik ve diğer iletim sistemleri vasıtasıyla iletilmesi, gönderilmesi ve alınması" şeklinde tanımlanmıştır

[930] 13. C.D., T. 31.10.2012, E. 2011/19838, K. 2012/22352 (**UYAP**, 22.03.2015), Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 506 vd., Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 440.

Savcı, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde iletişimin dinlenmesi ve kayda alınmasına(İDGSTİY[931] md. 4/1.e) karar verebilir.[932] Savcı, verdiği kararı 24 saat içerisinde hâkim onayına sunmak zorundadır. [933] Şüphelinin, tanıklıktan çekinebilecek kişilerle olan iletişimi kayda alınamaz. Suça iştirak halinde bu istisna uygulanamaz.[934] Tedbire başvurulması için gereken şartlar, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı[935] ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının

[931] Danıştay 10. Dairesi 09.03.2017 tarihli ve E. 2012/1001/K.2017/1361 sayılı kararı ile Ceza Muhakemesi Kanununda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'i iptal etmiştir.

[932] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş'e göre savcılar teknolojinin yenilikleri doğrultusunda soruşturmalarda haberleşmenin izlenmesi, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi gibi bir takım yeni tekniklerden yararlanabilirler. Soruşturma konusu suçun ciddi bir suç olması ve başka yöntemlerle delil elde etme imkani bulunmadığı takdirde başvurulabilir. Aksi halde bireysel haklara müdahale teşkil eden bu tedbirlere başvurulmamalıdır (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüşü prg. 40-42).

[933] Belirtilen esas ve usuller dışında hiç kimse, bir başkasının telekomünikasyon yoluyla iletişimini dinleyemez ve kayda alamaz. Bkz. "Katılanın sanıklar ile aynı ortamda ve telefonda yaptığı görüşmeleri cep telefonuna kayıt etmek suretiyle elde ettiği kayıtların, 5271 sayılı CYY'nın 135. maddesi kapsamında değerlendirmesi, bu bağlamda hâkim kararı olmadığından bahisle hukuka aykırı kabul edilmesi olanaklı olmayıp, rüşvet istenmek suretiyle sanıklar tarafından kendisine karşı işlendiğini iddia ettiği suçla ilgili olarak, bir daha elde edilme olanağı bulunmayan kanıtların yetkili makamlara sunulmak amacıyla toplandığının, dolayısıyla hukuka uygun olduğunun kabulü gerekmektedir. Bu itibarla, katılanın sanıklar ile aynı ortamda ve telefonda yaptığı görüşmeleri cep telefonuna kayıt etmek suretiyle elde ettiği kayıtları hukuka aykırı kabul ederek, hükme esas almayan Yargıtay 5. Ceza Dairesi beraat hükmünün, hukuka uygun olduğu kabul edilen kayıtların da değerlendirilmesi suretiyle sanıkların hukuki durumlarının yeniden değerlendirilmesi gerektiğinden esasa ilişkin diğer yönleri incelenmeksizin bozulmasına karar verilmelidir." Y.C.G.K., T. 21.06.2011, E. 2010/5.MD-187, K. 2011/131 (**UYAP**, 22.03.2015).

Ceza infaz kurumlarında tutuklu/hükümlü kişilerin yakınları ile yaptığı telefon görüşmelerinin kayda alınıp delil olarak kullanılabileceğine dair karar için bkz. 18. C.D., T. 13.12.2016, E. 2016/17804, K. 2016/19040 (**UYAP**, 28.05.2017).

[934] "Şüpheli ya da sanıkların, birlikte suç işleme şüphesi bulunmayan tanıklıktan çekinebilecek kişilerle yaptıkları görüşmelerin kanuni delil olmadığı konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bu konuda sorun, akrabalık ilişkilerinin sağladığı kolaylıklardan yararlanarak şüpheli ya da sanıkların birlikte suç işleme kuşkusu altında bulunan kişilerle yaptıkları iletişimin dinlenmesi ve kayda alınmasında doğmaktadır. …. CMK'nun 135/2. maddesi hükmünün birlikte suç işleme şüphesi altında bulunan kişileri kapsamayacağı, tanıklıktan çekinme hakkına sahip kişinin suça katıldığı daha önceden başka delillerle belirlenmiş ise artık bu noktada CMK'nun 135/2. maddesi kapsamına giren bir dinleme ve kayıt yasağından söz edilemeyeceği, çünkü konuşması kayıt altına alınan kişinin, tanıklıktan çekinme hakkına sahip kişi sıfatını o kayıttan önce kaybettiği kabul edilmektedir." Y.C.G.K., T. 19.02.2013, E. 2011/5.MD-137, 2013/58 (**UYAP**, 29.05.2017).

[935] Somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebepleri kuvvetli şüphe olmayıp, somut olgulara dayanan, basit şüphenin ötesinde ve fakat yeterli şüphenin gerisinde olan şüphe derecesidir. (Bkz. Özbek, **Türk Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Ceza Sorumluluğu**,s. 146.) Dedikodular, test edilmemiş söylentiler veya tahminler dinleme kararı vermeye yeterli olmayacaktır. (Bkz. Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 503.) Buradaki şüphe derecesinin kuvvetli şüphe olarak algılanması halinde, tutuklamaya yeter derecede delilin bulunduğu, başka suretle delil elde etme imkânı bulunduğu sonucuna varılacaktır. Böylesi bir durumda bu tedbire başvurulması mümkün olmayacaktır. Savcılık taleplerinde kuvvetli şüphe sebeplerinin neler olduğu açıklanmalıdır (İDGSTİY md. 6/1.b).

bulunmamasıdır.[936] Bu iki şartın birarada bulunması gerekir.[937] Savcılık talep ve emirlerinde kuvvetli şüphe sebeplerinin neler olduğu açıklanmalı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmadığına dair açıklama, bilgi veya belgelere yer verilmelidir.[938]

İletişimin tespiti, içeriğine müdahale etmeden iletişim araçları arasındaki arama kayıtları ile yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesidir (İDGSTİY md. 4/1.f). Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı, şüphelinin iletişiminin tespitine karar verir ve 24 saat içinde hâkim onayına sunar (CMK md. 135/6). İletişimin tespitinde katalog suç sınırlaması, kuvvetli şüphe sebebi şartı ve başka suretle delil elde etme imkânının bulunmaması şeklindeki şartlar aranmaz.[939] Disiplin soruşturması için iletişim tespitine başvurulamaz.[940] Şüpheli dışındaki kişilerin iletişimlerinin

---

[936] Başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması hâli, diğer tedbirlere başvurulsa bile sonuç alınamayacağı hususunda bir beklentinin varlığı veya bu yöndeki girişimlerin başarısız olmasıdır (İDGSTİY md. 4/1.c). Savcılık talep ve emirlerinde başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmadığı hakkında açıklama, bilgi veya belgelere yer verilmelidir (İDGSTİY md. 6/1.b).

[937] "Kanun Koyucunun CMK'nın 135 ve 140. maddelerindeki "kuvvetli şüphe sebepleri"nden muradının ne olduğu hususu öğretide oldukça tartışma konusu olmakla birlikte, burada Kanun Koyucunun söz konusu tedbirlerin aşırı biçimde ve sıklıkla kullanılmasının önüne geçebilmek amacıyla kuvvetli suç şüphesi şartını aradığı, ancak bu tedbirlere başvurulması için şüpheli veya sanık tarafından suçun işlendiği şüphesini kuvvetli bir şekilde ortaya koyacak delil ve emarelerin mevcut olması şeklinde anlaşılabilecek derece ve zorlukta bir koşul öngörmediği, aksini kabul halinde bu tedbirlere başvurulmasının neredeyse imkansız ve anlamsız hale geleceği, kaldı ki maddelerdeki kuvvetli şüphe sebepleri terimi, şüpheli veya sanığın mahkûm edilmesi ihtimalinin yüksek olduğu biçiminde anlaşıldığı takdirde, bu aşamada söz konusu tedbirlere başvurmanın orantılılık ilkesi açısından da yerinde olmayacağı, zira şüpheli veya sanık hakkında, onun büyük ihtimalle mahkûm edilmesini gerektirecek yoğunlukta delile ulaşıldığına göre, artık bu tedbirlere başvurma gereğinin bulunmayacağı, yine bu tedbirlere başvurulabilmesi için kuvvetli şüphe şartının aranmasının tedbirlere başvuru koşullarından olan, başka yolla delil elde edilmesi olanağının bulunmaması biçimindeki ikincillik ilkesi ile de bağdaşmayacağını kabul etmek gerektiği…." 5. C.D., T. 17.01.2014, E. 2013/16791, K. 2014/516 (**UYAP**, 30.03.2015).

[938] İletişimin dinlenmesi ve kayda alınması CMK'nın 135/8'inci maddesinde belirtilen suçlar ile Esrar elde etmek amacıyla kenevir ekme suçu (2313 s. Kanun md. 23), 7258 s. Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 5'inci maddesindeki bazı suçlar bakımından mümkündür.

[939] Cihan Şahin, "Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları ile HSYK ve Yargıtay Üyelerinin İletişimlerinin Denetlenmesi", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 10, 2012, s. 576.
"CYY'nin 135. maddesinin birinci fıkrasındaki önlemlerden "iletişimin tespiti" işlemine tüm suçlar bakımından başvurulabilirken, "dinleme, kayda alma ve sinyal bilgileri" için yalnızca katalog suçlan bakımından başvurulabilecektir." 2. C.D., T. 25.06.2009, E. 2009/22575, K. 2009/31143 (**UYAP Mevzuat Programı**, 25.03.2015).

[940] ".. çözümlenmesi gereken önsorun, bir C.Savcısının "ilçede görev yapan bir bayan avukatla mesleğin gerektirdiğinden fazla samimi olduğu, bir düğüne gittiğinde eşiyle adı geçen avukatın masasında bir süre oturduğu ve aynı pistte oynadığı, kızını götürdüğü tenis kursunda görüştüğü, bu davranışları ile adliyede dedikodu çıkmasına sebebiyet verdiği" iddiasıyla 2802 sayılı Yasanın 82.maddesi uyarınca verilen soruşturma izni kapsamında, soruşturmanın muhatabı olan C.Savcısının telefonla iletişiminin tespiti için yetkili yargıç tarafından verilmiş bir karara gerek bulunup bulunmadığı, başka bir deyişle bu yolda bir istemde bulunulmasının mümkün olup olmadığıdır……..iletişimin

tespiti, savcının genel delil toplama yetkisi (CMK md. 160) kapsamında olup CMK'nın 135'inci maddesi uygulanmaz.[941]

Sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi, içeriğe müdahale edilmeksizin sinyal bilgilerinin iletişim sistemleri üzerinde bıraktığı izlerin tespit edilerek, bunlardan anlamlandırılan sonuçlar çıkarmak üzere gerçekleştirilen değerlendirme işlemleridir (İDGSTİY md. 4/1.ı). Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, savcı sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi yönünde karar verebilir.[942] Sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi bütün suçlar bakımından değil sadece CMK'nın 135/8'inci maddesinde sayılan suçlar

---

tespiti işlemi, soruşturma evresinde şüphelinin kullandığı telefonla yaptığı görüşmelere ilişkin detay bilgilerin yani telefonla yapılan bağlantıların kimlerle ve ne zaman yapıldığının belirlenmesi anlamına gelmekte olup, CYY.nın 135/6.maddesi kapsamında bulunmadığından, fıkrada sayılan suçlarla sınırlı kalınmaksızın aynı Yasanın 135/1.madde uyarınca karar verilmesine engel bir hal bulunmamaktadır. Ancak, CYY.nın 135/1.maddesinde yer alan düzenleme uyarınca, yanlızca şüpheli veya sanığın iletişiminin tespiti, kayda alınması, dinlenilmesi ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi olanaklıdır. Başka bir deyişle ancak CYY.nın "Tanımlar" başlıklı 2.maddesinin (a) ve (b) bentleri anlamında "şüpheli" ve "sanık" sıfatı bulunan kişiler hakkında ileşitimin tesbiti isteminde bulunulması mümkündür.Somut olayda hakkında soruşturma izni verilen C.Savcısının suç şüphesi altında bulunduğuna ilişkin bir bulgu ya da belgeye rastlanmadığı gibi, aksine soruşturma fezlekesinde "cezai yönden soruşturma açılmasını gerektiren somut bir delilin mevcut olmadığı, ancak eşi ile geçimsizliğini meslektaşlarına deşifre ederek, eşinin de aynı şekilde davranıp, bir bayan avukatın adını bazı hakim ve savcılarla paylaşması neticesinde subjektif değerlendirmelere neden olacak şekilde davranmaları ve adı geçen C.Savcısının çevresindeki insanlarla olan ilişkilerindeki ölçüyü mesleğinin gerektirdiği şekilde ayarlayamamasının ise disiplin yönünden kovuşturmayı gerektirdiği" belirtilmektedir. Yasanın buyurucu hükmüne göre suç şüphesi altında bulunmayan, yani şüpheli ve sanık sıfatı taşımayan bir kişi hakkında iletişimin tesbiti kararı verilmesi olanaklı değildir." 4. C.D., T. 06.11.2007, E. 2007/8700, K. 2007/8903 (**UYAP**, 29.05.2017).

941 "Hâkim kararı gerektiren iletişimin tespiti tedbirinin şüpheli veya sanık tarafından kullanılan telefonlar hakkında uygulanabileceği, anılan düzenlemelerde tanıkların telefonlarına yönelik bir tedbirden bahsedilmediği, bu durumda adı geçen tanığın telefonu açısından iletişimin tespiti uygulamasının mahkemenin genel soruşturması ve delil toplama yetkisi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği, mahkemenin ilgili kurumdan tanığın telefonu ile yapılan görüşmelerin kimle, ne zaman, hangi suretle yapıldığına ilişkin kayıtları içeren iletişimin teşkilini isteyebileceği gözetilmeden itirazın reddi yerine kabulüne karar verilmesinde isabet görülmemiştir." 1.C.D., T. 20.10.2010, E. 2010/4832, K. 2010/6800 (**UYAP**, 23.03.2015).

942 Yargıtay, belli bir zaman diliminde, belli bir yerde yapılan tüm görüşmelere ilişkin detayların temin edilip görüşme yapanlar arasında, örneğin hırsızlık suçundan sabıkalı kimse bulunup bulunmadığı, varsa bunların irtibatta bulundukları kişilerin kimler olduğuna ve benzeri eleme yapma ve bu kişi ya da kişiler üzerinde araştırmayı yoğunlaştırma işlemini, iletişimin tespiti olarak görmeyip tipik bir sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi işlemi olarak kabul etmiştir. Karar için bkz.13. C.D., T. 31.10.2012, E. 2011/19838, K. 2012/22352 (**UYAP**, 24.03.2015). Burada talep edilen bilgiler tüm GSM şirketlerinden belli zaman diliminde ve belli bir yerde yapılan bütün görüşmelere ilişkin arama, aranma saati ve sürelerine ilişkin bilgiler ile arayan, aranan abonelerin tümünün kimlik ve adres bilgileridir. İletişimin veya mobil telefonun yerinin tespitinde, somut telefon numarası ya da numaraları söz konusu iken sinyal bilgilerinin değerlendirilmesinde, belirli bir telefon numarası bulunmamaktadır. Belli bir yer ve zaman diliminde iletişimde bulunan bütün numaralar işlemin konusudur.

bakımından uygulanabilir. [943] Mobil telefonun yer tespiti, firari şüphelinin yakalanabilmesi için mobil telefonun yerinin tespit edilmesidir.[944] İletişimin tespitinin özel bir şeklidir. [945] Bu hususa ilişkin olarak verilen kararda mobil telefon numarası ve tespit işleminin süresi belirtilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, savcı mobil telefonun yer tespitine karar verebilir (CMK md. 135). Katalog suç sınırlaması olmaksızın bütün suçlar bakımından uygulanabilir. [946]

Mağdur ve tanığın iletişim tespitlerinde hâkim kararına gerek bulunmamaktadır. Savcı, CMK'nın 160-161'inci maddelerine istinaden, genel soruşturma yetkisi dâhilinde doğrudan temin edebilir. Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada savcı abone bilgileri, telefon numarası, elektronik cihaz bilgileri veya iletişim bağlantısının tespitine imkân veren kod gibi iletişimin tespiti kapsamı dışındaki bilgileri işletmecilerden talep edilebilir. Bu tür istemler işletmeciler tarafından derhal yerine getirilir (İDGSTİY md. 10). CMK'nın 135'inci maddesine göre verilen karar gereğince kayıtlar, savcılık tarafından görevlendirilen kişiler tarafından çözülerek metin hâline getirilir.[947] Tedbir esnasında, soruşturmayla ilgisi olmayan ancak CMK'nın 135/8'inci maddesinde sayılan suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delilin elde edilmesi halinde muhafaza altına alınır ve durum derhal savcıya bildirilir (CMK md. 138/2). Bu şekilde elde edilen kayıtlar delil

[943] Sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tabiri yerine "baz sorgusu" tabirinin kullanılması da hukuki değildir. Bkz. 13. C.D., T. 31.10.2012, E. 2011/19838, K. 2012/22352 (**UYAP**, 24.03.2015).

[944] Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik'in 3/1.j maddesinde konum verisi olarak yer alan ve "kamuya açık elektronik haberleşme hizmeti kullanıcısına ait bir cihazın coğrafi konumunu belirleyen ve elektronik haberleşme şebekesinde veya elektronik haberleşme hizmeti aracılığıyla işlenen belirli veri" şeklinde tanımlanan veri, mobil telefonun bıraktığı izdir. Mobil telefonun yeri firari durumdaki şüpheli veya sanığın yakalanması amacıyla başvurulan bir tedbir olduğundan, hükümlüler bu tedbirin dışındadır. Hükümlüler ile ilgili ayrı bir mevzuat düzenlemesinin yapılması isabetli olacaktır.

[945] 13. C.D., T. 31.10.2012, E. 2011/19838, K. 2012/22352 (**UYAP**, 22.03.2015).

[946] Yokuş Sevük, "Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi", s. 112, Doğan Soyaslan, "Adli Amaçlı İletişimin Dinlenmesi", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 11.
"CMK'nın 135. maddesinin son fıkrasında katalog suçun varlığından söz edilirken dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesinden söz edilmiştir. O nedenle tıpkı iletişimin tespitinde olduğu gibi, mobil telefonun yerinin tespitinde de katalog suçun varlığı gerekmez." 13. C.D., T. 31.10.2012, E. 2011/19838, K. 2012/22352 (**UYAP**, 22.03.2015).

[947] Türkçe dışındaki kayıtlar, tercüman aracılığı ile Türkçe'ye çevrilir.
"..sanıkların Kürtçe yaptıkları belirtilen konuşmaların yer aldığı CD'ler, tarafsız ve yeminli bilirkişi tarafından Türkçe'ye çevrildikten ve çelişkiler giderildikten sonra…" 8. C.D., T. 28.05.2012, E. 2010/12599, K. 2012/18087 (**UYAP**, 28.03.2015).

olarak kullanılabilir. CMK'nın 135/8'inci maddesinde sayılan suçlardan olmayıp suç vasfının değişmesi de söz konusu değil ise delil olarak kullanılamaz ve imhası gerekir.[948]

Adli amaçlı iletişimin denetlenmesi dışında önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi de mümkündür (2559 s. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu md. Ek 7, 2803 s. Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu md. Ek 5, 2937 s. Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu md. 6/2).[949] Kolluğun, suç işlenmeden önce gerekli tedbirleri alması önleyici kolluğun temel gerekliliğidir. Bu kapsamda bazı suçlar[950] hakkında istihbari bilgilerin elde edilmesi ve suçla etkin mücadele için iletişimin denetlenmesine başvurulmaktadır. Önleme amaçlı iletişimin denetlenmesine karar verme yetkisi Ankara Ağır Ceza Mahkemesi üyesine aittir.[951] Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk tarafından verilen karar hâkim onayına sunulur. Savcının bu konuda herhangi bir fonkiyonu mevcut değildir. Ancak kolluk önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi yolu ile elde ettiği bilgileri bilahare savcı ile

---

[948] "Rüşvet suçu 5271 sayılı CYY'nın 135/6. fıkrasında yer aldığından, bu suç yönünden iletişimin tespiti suretiyle elde edilen kanıt, CYY'nın 138/2. maddesi fıkrası uyarınca, hakkında iletişimin tespiti kararı bulunmayan kişi için de kanıt olarak değerlendirilir. Özel Dairece isnat edilen eylemlerin bir kısmından beraat bir kısmından ise suç niteliğinin değişmesi suretiyle görevi kötüye kullanma suçundan mahkûmiyet kararı tesis edilmiş ise de, başlangıçtaki iddia rüşvet suçuna yönelik olup, görevi kötüye kullanma suçunun özel bir biçimi olan rüşvet suçunun da çoğu zaman görevi kötüye kullanma suçuna dönüşmesi olanağı bulunduğundan, nitelik değiştirmesi olanağı bulunan suçlar yönünden de, elde edilen kanıtlar hukuka uygun delil olarak değerlendirilmelidir." Y.C.G.K., T. 12.06.2007, E. 2006/5-154,K. 2007/145 (**UYAP**, 30.03.2015).

"…çocukların cinsel istismarı suçu nedeniyle alınan mahkeme kararlarına istinaden fuhuş yaptığı iddia edilen kişilerin telefonlarının dinlenerek kayda alındığı, haklarında iletişimin dinlenmesi ve kayda alınması kararı olmayan sanık polis memurlarının da bu kişilerle telefonla görüşmeler yaptıkları iddia ve kabul edilerek görevde yetkiyi kötüye kullandıkları suçlamasıyla açılan davada kamu görevlisinin suçu bildirmemesi suçundan hükümler kurulduğunun anlaşılması karşısında; fuhuş yaptığı iddia edilen kişilerin telefon konuşmalarının sanık polis memurlarına yüklenen suçların katalog suçlardan olmaması da dikkate alındığında Anayasası'nın 20, 38/6, AİHS'nin 6, 8 ve CMK'nın 217/2. maddeleri uyarınca yasak kanıt niteliğinde olduğu ve sanıklar yönünden kanıt olamayacağı, ancak; yüklenen suçun oluşup oluşmadığının değerlendirilmesi açısından yasak kanıt olmayan iletişimin tespiti deliline ve fuhuş suçu sanıklarının tanıklığına başvurulmasının mümkün olduğu gözetilmeden eksik inceleme ve yasak kanıtlara itibar edilerek hüküm kurulması...." 4. C.D., T. 08.10.2012, E. 2011/3388, K. 2012/19768 (**UYAP**, 27.03.2015).

[949] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Handan Yokuş Sevük, "Kolluk Tarafından Suçun Önlenmesine Yönelik Yapılan İletişimin Denetlenmesine İlişkin Değerlendirmeler", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 67, 2006, s. 44. vd.

[950] Söz konusu suçlar için bkz. Terörle Mücadele Kanunu Geçici Madde 14, 2937 s. Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu md. 6/2.

[951] HSK, 26.05.2015 tarih ve 886 sayılı ile Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesini görevli ve yetkili kılmıştır. (R.G. 27.05.2015, 29368).

paylaşarak adli soruşturmanın başlamasını sağlamaktadır.[952] Önleme amaçlı dinleme kapsamında elde edilen bulgular ceza yargılamasında delil olarak kullanılamaz. Elde edilen bilgi ve kayıtlar gizlilik esasına göre korunmakta olup buna aykırı hareket edenler hakkında savcı doğrudan soruşturma yapma yetkisinie sahiptir.[953]

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti, en çok tartışılan koruma tedbirlerinin başında gelmektedir. Bu tedbir ile ilgili olarak uygulamada bir istikrar olduğu söylenemez. İstisnai bir koruma tedbiri olmasına karşın kolluğa delil toplama bakımından büyük bir rahatlık tanımaktadır. Bu nedenle kolluk, bu koruma tedbiri için bazen ısrarcı olabilmekedir. Kolluğun bu tercihindeki temel sebep savcıların bu koruma tedbirine karşı yaklaşımlarıdır. Savcıların burada sergilemesi gereken en doğru tutum aşırı yaklaşımlardan uzak durmaları olacaktır. Savcı, ne kolluğun bütün taleplerini incelemeksizin reddeden ne de incelemeksizin kabul eden pozisyonda olmalıdır. Maddi gerçeği araştırmakla görevli olan savcı, gerekli değerlendirmeyi yaptıktan sonra bir karara varmalıdır. Ancak bu değerlendirmeyi yaparken telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti tedbirinin istisnai ve ikincil mahiyette olduğunu hatırdan çıkarmamalıdır. Çünkü soruşturmaların bu şekilde yürütülmesi, birey hak ve özgürlüklerine olumsuz etkide bulunmaktadır. Öte yandan kolluğun olağan soruşturma yapma konusundaki yetkinliği azalmaktadır.

2.2.2.9. Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi

Gizli soruşturmacı, gerektiğinde örgüt içine sızmak, gözetlemek, izlemek, örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve örgütün işlediği suçlarla ilgili iz, eser, emare ve delilleri toplamak ve muhafaza altına almakla görevlendirilen, uydurma bir kimlik altında belli olmayan bir süre içinde faaliyet gösteren kamu görevlisidir

952 "Usulüne uygun olarak yapılan önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi sonucu elde edilen bulguların bir ceza soruşturması başlatılmasına dayanak oluşturabileceğinde duraksama bulunmamaktadır. Duraksama, bu tedbir yoluyla elde edilen bulguların bir ceza soruşturması veya kovuşturmasında delil olarak kullanılıp kullanılamayacağı noktasında toplanmaktadır….Yerel mahkeme tarafından, içeriği hükme esas alınan Van .. Ağır Ceza Mahkemesi'nin .. gün ve .. sayılı iletişimin tespiti kararının, 5397 sayılı Yasanın 2. maddesi ile 2803 sayılı Yasaya eklenen ek 5. madde uyarınca verilen önleme dinlemesi kararı niteliğinde olması karşısında, bu şekilde ulaşılan bulgular, yukarıdaki açıklanan ilkeler doğrultusunda ceza yargılamasında delil olarak kullanılamayacağından ve bu bulgulara dayalı hüküm kurulamayacağından…" Y.C.G.K., T. 17.05.2011, E. E. 2011/9-83, K. 2011/95 (**UYAP**, 02.07.2018).

953 Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 193, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 468.

(İDGSTİY md. 4/1.ç).[954] Kamu görevlisi olmayan kişiler muhbir olabilir.[955] İstisnai, özel ve ikincil bir koruma tedbiri[956] olan gizli soruşturmacı görevlendirilebilmesi için soruşturma konusu suçun işlendiği hususunda somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi[957] şartlarının bir arada bulunması gerekir.[958] Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde dahi savcılığın bu

---

[954] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 493 vd., Özbek, "Türk Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Ceza Sorumluluğu", s. 138.

"…uydurma kimlik sadece isim ve adres gibi verileri kapsamamaktadır. Aile durumu, başka kişisel veriler, meslek, iş yeri vs. durumları kapsar." Bkz. Gottfried Plagemann, "Alman Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Kullanılması ve Gizli Soruşturmacının Yetkileri", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 2, S. 1-2, s. 168.

[955] Özbek, "Türk Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Ceza Sorumluluğu", s. 138.

"Haber elemanı olan bir şahsın .. İlçe Jandarma Komutanlığına gelerek, Dilaver ve Yavuz isimli şahısların, Hürmüz Mezarlığında bulunan bir höyükte kaçak kazı yapmak istediklerini ve bu nedenle kendisinden yardım talep ettiklerini bildirmesi üzerine, .. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 11/08/2008 tarihinde, haber elemanı olan şahsın gizli soruşturmacı olarak atanması hususunda … Sulh Ceza Mahkemesinden talepte bulunulduğu ve buna istinaden Sarayköy Sulh Ceza Mahkemesinin 2008/330 değişik iş sayılı kararı ile aynı gün bu kişinin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilmesine karar verildiği……haber elemanı olan Hacı isimli kişinin diğer sanıkların kendisine kazı teklifinde bulunmaları üzerine soruşturmanın başladığı dikkate alındığında, kamu görevlisi olmamasına rağmen 5271 sayılı CMK'nın 139/1 maddesine aykırı olarak gizli soruşturmacı tayin edilmesinin elde edilen delilleri hükümsüz kılmayacağı, kaldı ki gizli soruşturmacı olarak atanan Hacı'nın, CMK'nın 139/1 ve ilgili yönetmeliğin 27. maddesinde belirtilen örgüte sızma, gözetleme, izleme, örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunma ve bu suçlarla ilgili delil, iz , eser ve emareleri toplama anlamına gelecek herhangi bir eyleminin de bulunmadığı, gizli soruşturma ile elde edilmiş delil bulunmadığı ayrıca dosya kapsamından, haber elemanı olan Hacı'nın suç işleme iradesi bulunmayan kişileri suç işlemeye yönlendirmesi gibi bir durumunda söz konusu olmadığı anlaşılmakla…" 12. C.D., T. 05.07.2013, E. 2012/19645, K. 2013/18508 (**UYAP**, 28.03.2015).

[956] Bu koruma tedbiri, a) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; 1. örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın uyuşturucu veya uyarıcı Madde imal ve ticareti (madde 188), 2. suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, Madde 220), 3. silahlı örgüt (Madde 314) veya bu örgütlere silah sağlama (Madde 315). b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da tanımlanan silah kaçakçılığı (Madde 12) suçları, c) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 68 ve 74'üncü Maddelerinde tanımlanan suçlar, Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 5'inci maddesindeki bazı suçlar hakkında uygulanabilmektedir.

[957] "Suçun işlendiğine yönelik kuvvetli delil olması ve başka surette delil elde edilmesinin de mümkün olmaması ve sanıkların gizli buluşarak faaliyetlerini sürdürmeleri ve dolayısıyla CMK.nun 135. maddesi uyarınca özel koruma tedbirinin yetersiz kalacağının anlaşılması karşısında suç delillerinin elde edilmesi amacıyla, CMK.nun 139. maddesine göre gizli soruşturmacı atanması isabetli görülmekle..." 8.C.D., T. 02.06.2011, E. 2009/5503, K. 2011/4264 (**UYAP**, 28.03.2015).

[958] Veli Özer Özbek, **Organize Suçlulukla Mücadelede Kullanılan Gizli Görevlinin Görevin Gerektirdiği Suçlar Bakımından Cezalandırılabilirliği**, Yetkin Yayınları, Ankara 2003, s. 29. "Kanun Koyucunun CMK'nın 135 ve 140. maddelerindeki "kuvvetli şüphe sebepleri"nden muradının ne olduğu hususu öğretide oldukça tartışma konusu olmakla birlikte, burada Kanun Koyucunun söz konusu tedbirlerin aşırı biçimde ve sıklıkla kullanılmasının önüne geçebilmek amacıyla kuvvetli suç şüphesi şartını aradığı, ancak bu tedbirlere başvurulması için şüpheli veya sanık tarafından suçun işlendiği şüphesini kuvvetli bir şekilde ortaya koyacak delil ve emarelerin mevcut olması şeklinde anlaşılabilecek derece ve zorlukta bir koşul öngörmediği, aksini kabul halinde bu tedbirlere başvurulmasının neredeyse imkansız ve anlamsız hale geleceği, kaldı ki maddelerdeki kuvvetli şüphe sebepleri terimi, şüpheli veya sanığın mahkûm edilmesi ihtimalinin yüksek olduğu biçiminde anlaşıldığı takdirde, bu aşamada söz konusu tedbirlere başvurmanın orantılılık ilkesi açısından da yerinde olmayacağı, zira şüpheli veya sanık hakkında, onun büyük

konuda karar verme yetkisi bulunmayıp hâkimden talep eder.[959] Savcının tedbire son vermesi ise mümkündür.[960] Gizli soruşturmacı görevlendirilmesine dair kararın, kanun yolu incelemesi için soruşturma dosyasında bulundurulması gerekir.[961] Gerektiğinde gizli soruşturmacı tanık olarak dinlenir (CMK md. 139/3).[962]

Yargıtay, gizli soruşturmacı tedbirine ancak CMK'nın 139'uncu maddesinde sayılan katalog içerisinde yer alan suçları işleyen örgüt ve örgüt mensubu suçlu aleyhine başvurulabileceği, örgüt faaliyeti kapsamında işlenmeyen suçlar yönünden gizli soruşturmacı görevlendirilemeyeceği yönünde karar vermektedir.[963] Bu tespit yerinde olup gizli soruşturmacının sadece örgütlü suçlar (uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu hariç) bakımından görevlendirilebileceği kabul edilmelidir. Uygulamada gizli soruşturmacı dışında haber elemanı[964] olarak işbirliği yapılan kişiler

---

ihtimalle mahkûm edilmesini gerektirecek yoğunlukta delile ulaşıldığına göre, artık bu tedbirlere başvurma gereğinin bulunmayacağı, yine bu tedbirlere başvurulabilmesi için kuvvetli şüphe şartının aranmasının tedbirlere başvuru koşullarından olan, başka yolla delil elde edilmesi olanağının bulunmaması biçimindeki ikincillik ilkesi ile de bağdaşmayacağını kabul etmek gerektiği…." 5. C.D., T. 17.01.2014, E. 2013/16791, K. 2014/516 (**UYAP**, 30.03.2015).

[959] Soruşturmacı, faaliyetlerini izlemekle görevlendirildiği örgüte ilişkin her türlü araştırmada bulunmak ve bu örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili delilleri toplamakla yükümlüdür. Gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kişinin ses, görüntü kaydı yapabilmesi için bu konuda ayrıca bir mahkeme kararı bulunması şarttır. Bkz. Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 538, 10. C.D., T. 11.07.2014, E. 2014/1, K. 2014/5430 (**UYAP**, 28.03.2015).

[960] Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 507.

[961] "Sanık hakkında hükme esas alınan CMK'nın 139. maddesi gereğince gizli soruşturmacı görevlendirilmesine ilişkin kararın denetime olanak sağlayacak biçimde dosya içerisinde bulundurulmaması ….." 10. C.D., T. 04.10.2013, E. 2012/18842, K. 2013/8634 (**UYAP**, 29.03.2015).

[962] "…görüntü kayıtları ile olayın aydınlanması mümkün olmadığı takdirde, sözü edilen raporu düzenleyen ve olayda gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen dört görevlinin tanık olarak dinlenmesi….." 10. C.D., 21.03.2012, E. 2012/263, K. 2012/6472 (**UYAP**, 29.03.2015).

[963] 18.C.D., T. 11.10.2017, E. 2015/43396, K. 2017/10779(**UYAP**, 26.04.2018). CMK'nın 139'uncu maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında, gizli soruşturmacının örgüt içerisinde nasıl hareket edeceği ve delil toplayacağının anlatılmış olması, söz konusu koruma tedbirinin sadece örgütlü suçlar bakımından uygulanabileceği şeklinde bir düşünceye sebep olmaktadır [Bu yöndeki görüş için bkz. Özbek, **Türk Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Ceza Sorumluluğu**, s. 148. Karar için bkz. 12. C.D., T. 20.09.2012, E. 2011/9793, K. 2012/19262 (**UYAP**, 28.03.2015)]. Maddenin son fıkrasında ise katalog suçlar belirtilirken suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunun yanısıra başka suçlara da yer verilmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarının başına "örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın" ibaresi eklenmiştir (CMK md. 139/7.a.1). Yapılan değişiklik bu konudaki tereddütleri tamamıyla sona erdirmemiş olmakla birlikte gizli soruşturmacının örgütlü suçlar bakımından uygulanması gereken bir koruma tedbiri olduğuna dair önemli bir düzenlemedir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları dışında gizli soruşturmanın sadece örgütlü suçlar bakımından uygulanacağı yönündeki kabul koruma tedbirinin amacıyla uyumludur [10. C.D., T. 11.07.2014, E. 2014/1, K. 2014/5430 (**UYAP**, 28.03.2015)].

[964] "Olay tarihinde Söğüt İlçe Jandarma Komutanlığına, Jandarma haber elemanı (İ) tarafından İnegöl İlçesinde ikamet eden sanığın elinde satmaya çalıştığı çeşitli dönemlere ait çok miktarda madeni sikke olduğunun bildirilmesi üzerine, haber elemanı (İ) tarafından sanık ile irtibata geçilerek sikkeleri pazarlamak amacıyla Söğüt İlçesine davet edildiği, sanığın teklifi kabul etmesiyle yine

bulunmaktadır.[965] Bunların görevlendirilmesi için herhangi bir mahkeme kararına gerek bulunmamaktadır. Çünkü mevzuatta böyle bir görevliye dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu tür işbirliği içinde olan ve kamu görevlisi sıfatı da bulunmayan kişilerin gizli soruşturmacı olarak kabulleri mümkün değildir. Ayrıca gizli soruşturmacı bütün suçlar bakımından görevlendirilemez.

Savcının genel soruşturma yetkileri dâhilinde bazı araştırma yöntemlerine başvurması mümkündür. Kimi zaman klasik yöntemler işin gerçeğini ortaya çıkarmada yeterli olmamaktadır. Bu konuda temel belirleyici olan husus bireyin hak ve özgürlüklerine olan müdahaledir. Adli kolluğun suç failleri ile temas etmesi ve suç tespiti için bazı girişimlerde bulunması gerekebilmektedir. Gizli soruşturmacı görevlendirme bir koruma tedbiri olup uygulama alanı sınırlıdır. Öte yandan gizli soruşturmacı görevlendirilmesindeki belirli alan ve keskin sınırlar bunun benzeri bir uygulamanın mümkün olup olmadığı hususunda da tereddütlere neden olmaktadır. Uygulamada kolluk görevlilerinin şüpheliler ile irtibata geçip kışkırtıcı ajan olarak delil topladıkları görülmektedir.[966] Bu uygulama genel soruşturma yetkisi

haber elemanı (R) tarafından sanığın araçla İnegöl'den alınarak Söğüt İlçesi Küre Beldesine getirildiği, sanığın içinde bulunduğu araçta usulüne uygun arama kararına istinaden yapılan aramada 266 adet sikkenin ele geçirildiği, dosya kapsamında mevcut bilirkişi raporunda söz konusu sikkelerden 72 tanesinin 2863 sayılı Kanun kapsamında olduğunun belirlendiği, sanığın kollukta verdiği ifadesinde, İlyas U. isimli şahsa para borcunun olduğunu, olay günü İlyas'ın ısrarla sikkeleri Küre'ye getirmesini istediğini, kendisinin de sikkeleri vermek için Küre beldesine gittiğini beyan etmesi karşısında, sanığın eyleminin 2863 sayılı Kanunun 67/2 maddesine temas eden suçu oluşturduğu gözetilmeksizin.…" 12. C.D., T. 19.04.2013, E. 2012/27621, K. 2013/10554 (**UYAP**, 29.03.2015).

[965] "Diğer yandan, akraba olan sanıklar Enver K. ve Mehmet Y., sanık Metin D.'in işletmeciliğini yaptığı kahvehanede otururlarken sanık Mehmet Y.'ın, sanık Mehmet K.'nu kast ederek elinde satılmak üzere sikkeler bulunan bir arkadaşı olduğundan söz ettiği, bunun üzerine sanık Enver'in, tarihi eser işinden anladığı düşüncesiyle sanık Metin'i yanlarına çağırarak konuyu ona ilettiği, Gölcük İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün 13/11/2007 tarihli cevabi yazısından, kolluk kuvvetlerine bağlı haber elemanı olarak çalıştığı anlaşılan sanık Metin tarafından durumdan haberdar edilen kolluk görevlilerinin alıcı kılığında olaya dahil oldukları, sanıklar Enver, Metin ve Mehmet K. ile birlikte alıcı kılığındaki kolluk görevlisinin, eserlerin alım satımı üzerine daha rahat konuşabilmek amacıyla sanık Mehmet Y.'ın idaresindeki araç ile olay yerine intikallerinin ve suça konu varlıkların kolluk görevlisine tesliminin akabinde adı geçen tüm sanıkların yakalandıkları anlaşılmakla; sanık Metin D. hakkında yapılan yargılama sonunda yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmadığı, sanığın olayın soruşturmasında muhbir olarak kullanıldığı gerekçeleri gösterilerek mahkemece kabul ve takdir kılınmış olduğundan, katılan vekilinin, sanık hakkında verilen beraat kararının kanuna aykırı olduğuna ilişkin yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle, beraate ilişkin hükmün isteme uygun olarak ONANMASINA…." 12. C.D., T. 04/04/2013, E. 2012/32381, K. 2013/8658 (**UYAP**, 29.03.2015).

[966] "Görevli kolluk memurlarının sanığın fuhuş yaptırdığı ihbarı üzerine müşteri olarak telefon ettikleri, sanığın teklifi kabul ederek iki kadın bulunduğunu gelebileceklerini ifade etmesinden sonra kolluk görevlilerinin giderek olayı tutanak altına alıp, fuhuş yaptırılan mağdurelerin kimliğini tespit ederek suça ilişkin delilleri tutanak altına alındığı olayda, ihbarın Tuğçe takma isimli kişi için yapılması,

dâhilindedir. [967] Kolluğun denetlemez bir biçimde bu yola başvurması bir takım ihlallere sebebiyet verme tehlikesi taşımaktadır. Soruşturmanın koordinatörü ve sahibi konumundaki savcının bilgisi ve talimatı dışında bu yöntemlere başvurulması ise öngörülen ceza muhakemesi sistemi ile örtüşmemektedir. Kolluğun bazen, araştırma görevini aşıp faili suç işlemeye azmettiren bir kışkırtıcı ajana dönüşmesi mümkündür. Hukuk devletinde, kamu gücünün suç azmettiricisi olması ve bunun neticesinde işlenen suça dair elde edilen delillerin hukuka uygunluğundan söz edilemez. [968] Bu

telefona Tuğçe takma adını kullanan sanık Özlem'in çıkması, kolluk görevlilerini sanığın kapıda karşılayıp ücreti de alması, keza fuhuş yapılan evin sanığın arkadaşı vasıtasıyla kiralanması, anlatımlar ve dosya içeriği birlikte değerlendirildiğinde, sanığın atılı suçu işlediği sabit olmakla, belirli suçlar için ve belirli usullere tâbi olan gizli soruşturmacı görevlendirilmesiyle ilgisi bulunmayan somut olayda, kolluk görevlisinin suçu ve failini belirleme, suçla ilgili delilleri toplama konusundaki genel görevi kapsamında, fuhuş suçuyla ilgili müşteri rolüne girerek sanığı araması sonucu elde edilen deliller hukuka uygun olup tespit edilen delillerin ve düzenlenen tutanağın geçerli olmadığı şeklindeki usul ve kanuna uygun olmayan gerekçeyle yazılı şekilde sanığın beraatine karar verilmesi…" 14. C.D., T. 25.09.2014, E. 2013/1690, K. 2014/10488 (**UYAP**, 28.03.2015).

[967] "Polisin, bir kişiyi suç işlemeye azmettirmeden veya teşvik etmeden, CMK'nın 164. maddesi ile 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 12 ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun ek 6. maddesi gereğince"suçu ve failini belirleme, suçla ilgili delilleri toplama" konusundaki genel görevi kapsamında, Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü emirleri doğrultusunda, uyuşturucu madde sattığına ilişkin ihbar veya istihbarî bilgi bulunan şüpheliden, alıcı rolüne girerek uyuşturucu madde alması mümkündür. Bu şekilde görev yapan polis, CMK'nın 139. maddesinde düzenlenen "gizli soruşturmacı" konumunda olmadığından, belirtilen işlemleri yapması için hâkim kararına gerek yoktur, somut olayda, alıcı rolüne giren polis memuru ile diğer kolluk görevlilerinin elde ettikleri delillerin hukuka uygun bulunduğu ve sanığın atılı suçu işlediğinin sabit olduğu gözetilmeden…" 10. C.D., T. 10.12.2013, E. 2010/402, K. 2013/11227 (**UYAP**, 29.03.2015).

[968] "…polis memurlarının suça kışkırttığı ve olayda onların müdahalesi olmadan da suçun işlenmiş olacağına dair hiçbir bulgu öne sürülmediğinden; iki polis memurunun hareketlerinin onların gizli ajanlığının ötesine geçtiği sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu müdahale ve onun tekzip edilmiş (karşı çıkılmış) ceza yargılaması sürecinde kullanılması, başvuranın adil yargılanma hakkından mahrum bırakıldığı iddiasının başlangıçtan beri doğru olduğu anlamına gelmektedir." Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Teixeira de Castro/Portekiz, T. 09.06.1998, Başvuru No: 44/1997/828/1034, prg.39 (**http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr**, 29.05.2017).

"Kamu görevlileri, görevlerini yerine getirirken Uluslararası Sözleşmeler, Anayasa ve yasalarla bağlı olup kabul edilen ilkelere aykırı davranamazlar. Bir kimseyi suça kışkırtma hukuka aykırıdır. Devlet organları, bireyleri kışkırtarak suç işlemelerini sağlayıp sonra yakalayıp cezalandırılmalarını isteyemezler. Böyle bir uygulama yani bireyin hileli davranışlarla aldatılarak suç işlemesinin sağlanması devlete olan güveni zayıflatacağı gibi temel hakları da ihlal edecektir. Suç işleme düşüncesi bulunmayan bir kişinin heyecanlandırılarak, tahrik edilerek, duygularından yararlanılarak kışkırtılıp suçüstü yakalatmak veya cezalandırılmasını sağlamak amacıyla bir suç işlemeye yöneltilmesi, suç işlemesine yardım edilmesi, suç işlemesi için olanak tanınması halinde ona verilecek ceza adil olmayacaktır. Zira fail tarafından, hiçbir etki olmadan özgür iradesiyle işlenmesine başlanmış bir fiil olmayıp kışkırtma olmadığı takdirde belki de bu suçun işlenmesi söz konusu olmayacaktır. Manevi duyguların ön plana çıkarılarak aldatılıp suç işletilmesi, özgür iradesinin etki altına alınması halinde suç kastı olaysal olarak değerlendirilmeli delillerin elde ediliş biçimi üzerinde durulmalı, hukuka aykırı olup olmadığı tartışılmalıdır. ..Failin, atılı suçu işlediğine dair yoğunlaşmış kuşku bulunması, bir soruşturmaya başlanmış olması halinde, bu kuşkuların giderilmesi için adli makamların bilgisi dahilinde gizli soruşturmacı, muhbir, gizli görevli kullanılması mümkündür. Görevlinin müdahalesi adil yargılama hakkını ihlal edici nitelikte olduğu takdirde, sanığın suçu işlediğini gösteren diğer delillerin mahkûmiyete yeterli olup olmadığı, suçun

yönteme ihtiyaç bulunmakla birlikte, sınırlarının ve usulünün iyi belirlenmesi gerekmektedir. Mevzuatta buna dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Kolluğun inisiyatif alarak mevzuatta bulunmayan araştırma yöntemlerine başvurması nedeniyle meydana gelmesi muhtemel sakıncaları tespit eden Yargıtay bazı kriterler oluşturmuştur.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 12.05.2015 tarih E. 2014/10-454/ K. 2015/156 sayılı kararı ile 18'inci Ceza Dairesinin 11.10.2017 tarih ve E. 2015/43396 / K. 2017/10779 sayılı kararında konu ayrıntılı olarak ele almıştır. Yargıtay'a göre CMK'nın 139'uncu maddesi dışındaki suçlar yönünden kolluk görevlilerinin CMK'nın 160 ve devamı maddeleri uyarınca savcının emri doğrultusunda ve genel yetkileri ile görevleri kapsamında, suç ve failini belirlemek ve suçla ilgili delilleri toplamak amacıyla şüpheli ile temas etmeleri mümkündür. Bu durumda görev yapan görevli gizli soruşturmacı değil "gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisi" olup gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisinin suça teşvik etmeden veya azmettirmeden elde ettiği deliller hukuka uygun olacaktır. Bu kişinin elde ettiği delillerin hukuka uygun kabul edilebilmesi için aşağıda belirtilen koşulların varlığı aranmaktadır:

1- Gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisi hiç bir zaman kışkırtıcı ajan gibi hareket edemez. Önceden failde bulunmayan suç işleme kastı yaratılarak, fail suç işlemeye azmettirilmemelidir. Her ne kadar organize suçlardaki artış uygun önlemler alınmasını gerektirse de adil yargılamadan vazgeçilmemeli bu nedenle amaca

---

nasıl işlendiği, suç eşyasının nerede ve nasıl bulunduğu, değerlendirilip sonucuna göre karar verilmelidir." 8. C.D., T. 21.05.2013, E. 2013/5397, K. 2013/15729 (**UYAP**, 29.03.2015).

"…tanık olarak dinlenen Süleyman T.'nın adliye çevresinde adli sicil kaydında geçmiş hükümlülüğü bulunduğu halde yokmuş gibi belge düzenleyen kişilerin bulunduğunu Jandarma görevlilerine bildirmesi, görevlilerin bu hususu Cumhuriyet savcılığına ilettikten sonra savcılığın talimatı ile soruşturmaya başlayarak tanık Süleyman'a seri numaraları alınmış 2.000,00 TL'yi teslim edip sanık Ali Y.A. ve temyize gelmeyen sanıklar Tayfun A. ve Metin S. ile irtibat kurmasını istemesi, sanıkların da Süleyman T.'nın adli sicil kaydında geçmiş hükümlüğü bulunmadığını gösterir sahte belgeyi hazırlayıp sunmasından sonra parayı almaları üzerine sanıkların yakalanmaları ve yapılan aramalarda kamu davasının dayanağını oluşturan iddianameye konu edilen bu belge dışında başka bir sahte belge veya suç unsuru tespit edilmemiş olması karşısında; sanık ve temyize gelmeyen diğer sanıklar hakkında kamu görevlisi olmayan, gizli soruşturmacı olarak da görevlendirilmeyen ve görevlendirildiğine ilişkin bir karar olmayan tanık Süleyman T.'nın kullanılması yoluyla suç işlettirilip, bu eylem nedeniyle ele geçen sahte belgenin dava konusu yapılması şeklindeki somut olayda; hukuka aykırı olarak elde edilen delile dayanılarak mahkumiyet hükmü kurulamayacağından, sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerekirken yazılı şekilde mahkumiyetine hükmedilmesi……" 11. C.D., T. 23.12.2014, E. 2013/976, K. 2014/22268 (**UYAP**, 29.03.2015).

ulaşmak uğruna adil yargılama hakkı feda edilerek polisin kışkırtması sonucu elde edilen delil meşru kabul edilmemelidir. Gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisi soruşturma sırasında pasif bir davranışta bulunmanın ötesine geçmemeli, suçun işlenmesine teşvik eder bir tarzda etki uygulamamalıdır.

2- CMK'nın 160 ve devamı maddeleri uyarınca savcı tarafından yapılan bir görevlendirmenin bulunması gerekir. CMK'nın 160 ve 161. maddeleri uyarınca savcının gizli soruşturma yapan adli kolluk görevlisi görevini, yazılı veya acele hallerde sözlü olarak vermesi gerekir. Savcının yazılı veya sözlü emri olmadan yine CMK'nın 161/2'nci maddesi uyarınca adli kolluk görevlisinin savcıya bilgi vermeden kimliğini gizleyerek adli işlem yapması hukuka aykırı olup elde ettiği delil de hukuka aykırı olduğundan, bu şekilde elde edilen CMK'nın 216/3'üncü maddesi gereği hükme esas alınamaz. Kimliğin gizlenerek adli işlem ifası olağan bir işlem olmayıp ikincil bir tedbirdir. Bu tedbirin gerekliliği ve orantılılığının mutlaka savcı tarafından denetlenmesi gerekir.

3- Kolluk görevlisinin tutanağı delil olarak kabul edildiğinde, diğer delillerle birlikte tutanağa da dayanılıyorsa mutlaka tutanak düzenleyiciler dinlenilmeli, sanığa, tutanak ve düzenleyicilerinin anlatımlarına karşı savunma yapma imkânı sağlanmalıdır.

Yargıtay 18'inci Ceza Dairesinin kararına konu olayda kolluk, fuhuş ihbarı üzerine, savcının CMK'nın 160 vd. maddelerine göre yaptığı yazılı veya sözlü bir görevlendirme bulunmaksızın, düzenlediği operasyon kapsamında şüphelinin kullandığı telefonu arayarak kendilerini müşteri olarak tanıtıp eve gitmek suretiyle fuhuş pazarlığı yapmış ve sonrasında kolluk personeli olduklarını açıklamıştır. Şüpheliler kolluğa getirildikten sonra haklarında savcının talimatıyla soruşturma işlemleri yapılmıştır. Savcının herhangi bir gizli görevli talimatı bulunmadığı için toplanan deliller hukuka aykırı bulunmuş ve mahkûmiyet kararı Yargıtay tarafından bozulmuştur.

2.2.2.10. Teknik Araçlarla İzleme

Teknik araçlarla izleme tedbiri ikincil nitelikte bir koruma tedbiri olup olağan yöntemler ile delil elde edilememesi[969] veya anılan yöntemler ile delil elde etme ihtimalinin bulunmaması halinde uygulanmaktadır.[970] Şüphelinin kamuya açık alandaki faaliyetleri ve işyerindeki faaliyetleri izlenmekte, kayda alınmaktadır (CMK md. 140).[971] Gizli soruşturmacı olarak görevlendirilen kişinin ses, görüntü kaydı yapabilmesi için bu konuda ayrıca teknik araçlarla izleme kararı alınmalıdır.[972] Soruşturma evresinde savcı, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu tedbire bizzat karar verebilir. Savcı tarafından verilen karar yirmi dört saat içinde sulh ceza hâkiminin onayına sunulur (CMK md. 140/2).

---

969 "Kanun Koyucunun CMK'nın 135 ve 140. maddelerindeki "kuvvetli şüphe sebepleri"nden muradının ne olduğu hususu öğretide oldukça tartışma konusu olmakla birlikte, burada Kanun Koyucunun söz konusu tedbirlerin aşırı biçimde ve sıklıkla kullanılmasının önüne geçebilmek amacıyla kuvvetli suç şüphesi şartını aradığı, ancak bu tedbirlere başvurulması için şüpheli veya sanık tarafından suçun işlendiği şüphesini kuvvetli bir şekilde ortaya koyacak delil ve emarelerin mevcut olması şeklinde anlaşılabilecek derece ve zorlukta bir koşul öngörmediği, aksini kabul halinde bu tedbirlere başvurulmasının neredeyse imkansız ve anlamsız hale geleceği, kaldı ki maddelerdeki kuvvetli şüphe sebepleri terimi, şüpheli veya sanığın mahkûm edilmesi ihtimalinin yüksek olduğu biçiminde anlaşıldığı takdirde, bu aşamada söz konusu tedbirlere başvurmanın orantılılık ilkesi açısından da yerinde olmayacağı, zira şüpheli veya sanık hakkında, onun büyük ihtimalle mahkûm edilmesini gerektirecek yoğunlukta delile ulaşıldığına göre, artık bu tedbirlere başvurma gereğinin bulunmayacağı, yine bu tedbirlere başvurulabilmesi için kuvvetli şüphe şartının aranmasının tedbirlere başvuru koşullarından olan, başka yolla delil elde edilmesi olanağının bulunmaması biçimindeki ikincillik ilkesi ile de bağdaşmayacağını kabul etmek gerektiği…." 5. C.D., T. 17.01.2014, E. 2013/16791, K. 2014/516 (**UYAP**, 30.03.2015).

970 Önleme amaçlı yapılan güvenlik kayıtları CMK hükümlerine tabi değildir. Ancak bu şekilde kaydedilen görüntülerin ceza muhakemesinde delil olarak kullanılıp kullanılmayacağı hususunun da yasal düzenlemeye kavuşturulması yerinde olacaktır. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 363-364. Teknik araçlarla izleme tedbiri; a) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan 1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80) ile organ veya doku ticareti (madde 91), 2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83), 3. Nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149) ile nitelikli dolandırıcılık (madde 158), 4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 5. Parada sahtecilik (madde 197), 6. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220, fıkra üç), 7. Fuhuş (madde 227), 8. İhaleye fesat karıştırma (madde 235), 9. Tefecilik (madde 241), 10. Rüşvet (madde 252), 11. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282), 12. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302), 13. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316), 14. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337), b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları, c) Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar[970], d) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 68 ve 74'üncü maddelerinde tanımlanan suçlar, e) esrar elde etmek amacıyla kenevir ekme suçu(2313 s. Kanun md. 23), f) Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 5'inci maddesindeki suçlar bakımından uygulanabilir.

971 Özellikle işyerindeki faaliyetlerin izlenmesi için işyerine en az iki kere gizlice girilip teknik donanımın kurulumu ve sökülmesi gerekmektedir. Bu tür bir işlem de doğal olarak bireyin haklarına önemli bir müdahale oluşturmaktadır.

972 Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 538.

Teknik araçlarla izleme birden fazla kişiyi kapsayabilir. Karar süresince, şüpheli/şüphelilerin işyeri[973] veya kamuya açık alanlardaki tüm eylemleri izlenebilir, görüntülenebilir ve kayda alınabilir. Konutun izlenmesi mümkün değildir (CMK md. 140/5). Ani gelişen ve bir daha delil elde etme imkânı bulunmayan hallerde, olayın mağduru veya tanıkları tarafından yapılan kamera veya ses kaydı delil olarak kullanılabilir.[974] Meşru savunma kapsamında kurulan görüntü veya ses kaydedici düzenekler ile elde edilen deliller hukuka uygun olup bu tarz bir kayıt suç teşkil etmeyecektir.[975]

2.2.2.11. Erişimin Engellenmesi

Erişimin engellenmesi bir koruma tedbiri olarak 5651 s. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un[976] 8'inci maddesinde düzenlenmiştir. Erişim, internet ortamına[977] bağlanarak kullanım olanağı kazanılmasını ifade eder (5651 s. Kanun md. 2/1.d). Erişimin engellenmesi, alan adından erişimin engellenmesi, IP adresinden[978]

---

[973] 5. C.D., T. 17.01.2012, E. 2011/11277, K. 2012/115 (**UYAP**, 30.03.2015).

[974] "…üç yıldan bu yana sanığın atılı suçu işlediğinden kuşkulandıklarını ileri süren adliyede görevli tanıkların ve konuyu ilettikleri aynı yerde görev yapan iş mahkemesi hakiminin yetkili makamlara başvurma imkanları olduğu ve bunun zorunlu bulunduğunu bildikleri veya bilmeleri gerektiği halde başvurmayarak bizzat elde ettikleri kamera kayıtlarının hukuka uygun kanıt olarak kabulünün mümkün olmadığı, kaldı ki sanığa atılı suç kamu güvenilirliğine karşı işlenebilen suçlar bölümünde yer almakta olup, olayın tanıkları olan kişilere yönelik olmadığı gibi kamera kaydı *ani gelişen ve bir daha elde edilme imkanı bulunmayan kanıt niteliğinde* sayılamayacağı gözetilerek, olayda bilgi sahibi olduğu anlaşılan mahkeme hakimi Halil B.'un tanıklığına başvurulması, dinlenen diğer tanık beyanlarıyla birlikte mevcut delillerin değerlendirilmesi ile sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri yerine eksik tahkikatla ve yazılı gerekçelerle mahkumiyet hükmü tesisi…." 5. C.D., T. 04.04.2013, E. 2012/15238, K. 2013/2735 (**UYAP**, 30.03.2015).

[975] "…kişinin, bir daha kanıt elde etme olanağının bulunmadığı ve yetkili makamlara başvurma imkanının olmadığı ani gelişen durumlarda, örneğin; kendisine karşı işlenmekte olan (cinsel saldırı, hakaret, tehdit, iftira veya şantaj gibi) bir suç söz konusu olduğunda ya da kendisine veya aile birliğine yönelen, onurunu zedeleyen, haksız bir saldırıyı önlemek için, kaybolma olasılığı bulunan kanıtların kaybolmasını engelleyip, yetkili makamlara sunarak güvence altına almak amacına dayalı olarak hukuka uygun delil kabul edilebileceği..." 12. C.D., T. 25.12.2012, E. 2011/13401, K. 2012/28421 (**UYAP**, 30.03.2015).

Eşler arasında sadakatten şüphelenilmesi halinde yapılan kayıtlar da suç teşkil etmemektedir. 12. C.D., T. 12.06.2012, E. 2012/13117, K. 2012/14791 (**UYAP**, 30.03.2015).

[976] R.G. 23.05.2007, 26530.

[977] İnternet ortamı; haberleşme ile kişisel veya kurumsal bilgisayar sistemleri dışında kalan ve kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortamı, ifade eder(5651 s. Kanun md. 2/1.g.).

[978] IP adresi (Internet Protocol Address) interneti ya da TCP/IP protokolünü kullanan diğer paket anahtarlamalı ağlara bağlı cihazların, ağ üzerinden birbirleri ile veri alışverişi yapmak için kullandıkları adrestir. Bkz. http://tr.wikipedia.org (31.03.2015).

erişimin engellenmesi, içeriğe (URL)[979] erişimin engellenmesi ve benzeri yöntemler kullanılarak erişimin engellenmesini ifade eder (5651 s. Kanun md. 2/1.o).

5651 sayılı Kanun'un 8/1.a,b maddesinde katalog halinde sayılan suçların işlendiği hususunda yeterli şüphe bulunması halinde erişimin engellenmesi tedbirine başvurulabilecektir.[980] Erişimin engellenmesi kararı soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi tarafından verilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı erişimin engellenmesine karar verebilir. Savcı tarafından verilen karar hâkim onayına sunulur. Kararlar infaz için Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna gönderilir. Konusu katalogda sayılan suçları oluşturan içeriğin yayından çıkarılması halinde; erişimin engellenmesi kararı soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır.[981] Soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi halinde, erişimin engellenmesi kararı kendiliğinden hükümsüz kalır. Savcı, kovuşturmaya yer olmadığı kararının bir örneğini Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna gönderir (5651 s. Kanun md. 8/7).[982]

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun [983] Ek 4/3'üncü maddesi, erişimin engellenmesi hususunda özel bir düzenlemedir. Hakkı ihlal edilen kişiler için iki aşamalı bir koruma sistemi getirilmiştir. İlk aşamada, hakkı ihlal edilenlerin içerik ve servis sağlayıcılara müracaat ederek ihlali sona erdirmelerini talep etmeleri

---

[979] URL adresi: İlgili içeriğin internette bulunduğu tam internet adresini ifade eder.(5651 s. Kanun md. 2/1.p)

[980] Kayıhan İçel, "Türkiye'de İnternet Ortamında İşlenen Suçlardan ve Kabahatlerden Sorumluluğun Genel Esasları-Erişimin Engellenmesi-İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkı", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 16, Güz 2009, s. 25.

5651 sayılı Kanun'un 8'inci maddesinde sayılanlar dışındaki suçlar bakımından uygulanacak usul 5651 sayılı Kanun'un 9 ve 9/A maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddelerdeki düzenlemeler yönünden savcının bir görevi bulunmamaktadır.

"…internet ortamında yapılan yayınlarınla ilgili erişimin engellenmesi kararı verilebilmesi için 5651 sayılı Internet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8. maddesinde belirtilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 84, 103/1, 190, 194, 226, 227 ve 228. maddelerinde sayılan suçlar ile 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'da yer alan fiilleri oluşturan yayınlarla ilgili olması gerektiği, bunların dışındaki hak ihlallerinde 5651 Kanun'un 9. maddesi ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre işlem yapılması gerektiği….." 7. C.D., T. 28.12.2011, E. 2009/18391, K. 2012/26 (**UYAP**, 31.03.2015).

[981] Kürşat Kayral, "İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi Kararları", **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan**, C. 2, (957-961), Türk Ceza Hukuku Derneği ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 958 vd.

[982] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 560-561.

[983] R.G. 13.12.1951, 7981.

gerekmektedir. İhlal 3 gün içinde durdurulmayıp devam ettirildiği takdirde savcıya müracaat edilmelidir. Müracaatta, servis sağlayıcısından bilgi içerik sağlayıcısına verilen hizmetin durdurulması talep edilecektir. Savcı talebi değerlendirir ve uygun gördüğü takdirde erişim engellenmesi talimatı verir. [984]

2.2.3. Önödeme ve Uzlaştırma

2.2.3.1. Önödeme

Önödeme, uzlaşma kapsamına girmeyen bazı suçlar yönünden, kanunda belirtilen usul dairesinde tespit edilen bir miktar paranın devlet hazinesine ödenmesi suretiyle fail hakkında kamu davasının açılmamasını veya devam eden davanın düşmesini sağlayan kurumdur. [985] Birey ve devlet arasında bir uzlaşmadır. [986] Önödeme, kamu davası açılmadan veya yargılama yapılmadan faili cezalandıran bir kurum olarak da kabul edilmektedir.[987] Önödeme alternatif bir çözüm yöntemi olup basit suçların mahkeme huzuruna götürülmeden elenmesini sağlamaktadır. Dava şartı olması nedeniyle kovuşturmadan önce başvurulması mecburidir (CMK md. 174/1.c). Önödeme, kanunda öngörülen cezanın herhangi bir bireysel değerlendirmeye ve farklılaşmaya gidilmeden hesaplanması suretiyle uygulanmaktadır. Önödeme için öngörülen bir denetim ve takip sistemi de bulunmamaktadır. Bu nedenle önödemenin

---

[984] Tekin Memiş, "Erişimin Engellenmesi, Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 3-4, 2009, s. 167, Savaş Bozbel, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, XII Levha Yayınları, İstanbul 2012, s. 532, Doğan Kılınç, "Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi ve İfade Hürriyeti", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 2, 2010, s. 410.

[985] Handan Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 52. 2004, s. 67-68, Yenisey ve Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 566, Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.182.

"Önödeme; uzlaşma dışında kalan, sadece adli para cezası veya hapis cezasının üst sınırı altı ayı aşmayan ..ceza öngörülen ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'un 75. maddesinin altıncı fıkrasında belirtilen .. suçları işlediği iddia edilen fail bakımından, kanundaki usullere göre belirlenen bir miktar paranın Devlet hazinesine ödenmesi ile kamu davasının açılmamasını veya açılmış olan davanın düşmesi sonucunu doğuran, devlet ile bireyin uzlaşması olarak nitelendirilebilecek bir kurumdur.

Müessese, tamamen işlendiği iddia olunan fiilin karşılığını oluşturan yaptırımın azlığı sebebiyle, devletin soruşturma ve kovuşturma safhalarında maddi gerçeğe ulaşmak adına yapacağı masraflar ile şüpheli ya da sanığın kendisini savunmak adına harcayacağı zaman ve giderler gözetildiğinde, sorunu sulh yoluyla çözmenin her iki taraf açısından daha ekonomik olduğu gerçeğine dayanır. " 19. C.D., T. 11.12.2017, E. 2016/2698, K. 2017/10771 (**UYAP**, 13.03.2018).

[986] Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hakiminin Ceza Kararnamesi", 68,Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 745.

[987] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 71.

seçenek bir ceza olduğu söylenemez. Yargıtayın 11.04.2983 tarih E. 1983/2-K.1983/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre önödeme soruşturma evresinde kamu davasının açılmasını engellerken bir ceza muhakemesi hukuku kurumu olup kovuşturma evresinde ise birey ile devlet arasıdaki ceza ilişkisini sona erdiren bir maddi ceza hukuku kurumudur.[988] Önödeme, kişisel hakların istenmesine, malın geri alınmasına ya da müsadereye engel olmaz. [989]

Uzlaşma kapsamında olan suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanunda öngörülen hapis cezasının üst sınırı 6 ayı aşmayan suçlar bakımından önödeme uygulanır (TCK md. 75/1). Bunun yanısıra, TCK'da yer alan, yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (md. 98/1), genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması (md. 171), çevrenin taksirle kirletilmesi (md.182/1), özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma (m. 264/1), suçu bildirmeme (md. 278/1-2) suçları ile Orman Kanunu'nun[990] 108/1'inci maddesinde yer alan suç önödemeye tâbidir (TCK md. 75/6).

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan önödeme bir muhakeme şartıdır.[991] Savcı soruşturma evresinde, önödeme kapsamındaki suçlar bakımından önödeme önerisinde bulunmak zorundadır. [992] Soruşturmanın hangi aşamasında savcının önödeme önerisinde bulunacağına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Soruşturmanın kurala bağlı olmama özelliği bu kurum bakımından da geçerlidir. Savcı soruşturmanın gidişatına ve şüphe durumuna göre zamanlamayı takdir edip uygun

---

[988] "Ön ödeme müessesesinin yapısının, usul hukuku kurumu mu, yoksa ceza hukuku kurumu mu olduğunun saptanmasının, meselenin çözümünde başvurulacak prensipler ve uygulanacak yorum kuralları açısından yararı vardır.
Bu açıdan madde metnine bakınca görüyoruz ki; önödeme:
1-Kamu davasının açılmasını önlemesi durumunda (usul hukuku kurumu),
2-Açılmış kamu davasını ortadan kaldırması durumunda ise ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğurduğundan (suç hukuku kurumudur).
Öyleyse yasamızdaki tedvin biçimine, geçirdiği aşamalara, gerekçe ve içeriğine göre Türk Hukukunda bu kurum, hem usule hem maddi ceza hukukuna ilişkin karma nitelikte bir düzenlemedir." Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ceza Bölümü Genel Kurulu (İBK), T. 11.04.1983, E. 1983/2, K.1983/2 (**www.yargitay.gov.tr**,13.03.2018)

[989] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.57, Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 514 vd., Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.143.

[990] R.G. 08.09.1956, 9402.

[991] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 77. Önödeme, kovuşturma mecburiyeti ilkesinin istisnalarından birisidir. Bkz. Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi", s. 67.

[992] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 514.

gördüğü zamanda önödemeyi teklif edecektir. Suçun işlendiği yönünde yeterli şüpheye ulaşılmadan, isnat güçlendirilmeden önödeme teklifinde bulunulmamalıdır.[993] Önödemeyi savcının ceza kararnamesi olarak kabul etmek doğru değildir.[994] Ceza kararnamesinde, yetkili kişi ya da makam cezayı verdikten sonra kişinin bunu kabul etmemesi halinde yargılama mercii devreye girer. Önödeme ise doğrudan verilen bir ceza olmayıp savcının şüpheli ile uzlaşma girişimidir. Şüphelinin teklifi kabul etmemesi halinde savcı kamu davası açar.[995]

Savcının önödeme önerisinde bulunabilmesi için öncelikle suçun önödeme kapsamında olan suçlardan olması gerekmektedir. Hem önödeme hem de uzlaşma kapsamında olan bir suç bakımından önödeme kurumunun uygulanması mümkün değildir (TCK md. 75/1). Uzlaşma daha önceliklidir. Çünkü uzlaşma kişiler arası bir anlaşmadır. Temel öncelik, suç mağdurunun zararının giderilmesidir. Devlet ise ikincil niteliktedir. İddianame düzenlenmesi için gerekli olan yeterli şüpheye (CMK md. 170/2) ulaşılamaması ya da dava zamanaşımının dolması halinde önödeme yoluna başvurulmadan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilerek soruşturma sonlandırılmalıdır.[996]

Önödeme teklifinde, şüphelinin ödemesi gereken para miktarı ve ödenmediği takdirde hakkında iddianame düzenleneceği uyarısı belirtilmelidir.[997] Sadece adli para cezası öngörülen suçlar yönünden ödenmesi gereken miktar; adlî para cezası sabit ise bu miktar, değilse alt sınırının günlüğü 20 TL (TCK md. 52/2)'den paraya çevrilmesi suretiyle bulunacak miktardır. Adli para cezaları için üst sınırın belirtildiği ancak alt sınırın belirtilmediği durumlarda alt sınır 5 gündür (TCK md. 52/1). Sadece hapis cezası öngörülen suçlar bakımından ödenmesi gereken miktar; cezanın alt sınırının günlüğü 30 TL'den paraya çevrilmesi suretiyle bulunacak miktardır. Alt sınırın belirtilmediği durumlarda, alt sınırın 1 ay olduğu kabul edilmelidir (TCK md. 49/1). Hapis cezası ve adli para cezasının seçimlik olarak öngörüldüğü durumlarda adli para cezası esas alınarak hesaplama yapılır (TCK md. 75/4). Hapis ve adli para cezasının

[993] Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi", s. 69.
[994] CMK'da ve CMUK'da savcının kararnamesi diye bir terim bulunmamaktadır. Bkz. Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi", s. 68.
[995] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 745.
[996] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 515.
[997] Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi", s. 69.

birlikte öngörüldüğü durumlarda ise hapis cezasının alt sınırının karşılığı olan gün sayısının 30 TL'den paraya çevrilmesi ve adli para cezasının alt sınırının toplamı önödeme önerisi olarak sunulur. Taksirli suçlar hariç olmak üzere, önödemeye bağlı olarak kovuşturmaya yer olmadığına veya kamu davasının düşmesine karar verildiği tarihten itibaren beş yıl içinde önödemeye tabi bir suçu işleyen faile teklif edilecek önödeme miktarı yarı oranında artırılır (TCK md. 75/1). Önödemeye konu suçun zincirleme şekilde işlenmesi, teşebbüs aşamasında kalması, failin yaş küçüklüğünden bahisle arttırım veya indirim yapılamaz.[998] Ancak kişinin kusur yeteneği araştırılmalıdır.[999] Şüpheli isnad edilen birden fazla suçun önödemeye tabi olması halinde; her suç için ayrı bir önödeme önerisi hazırlanabileceği gibi yüklenen suçlar için ödenmesi gereken miktarlar ayrı ayrı gösterilmek suretiyle tek öneri düzenlenip şüpheliye tebliğ edilebilir. Hesaplanan bütün miktarlara soruşturma giderleri eklenir. Tebligat hususunda Tebligat Kanunu'na[1000] göre işlem yapılır ve önödeme teklifi şüphelinin adresine gönderilir. Şüphelinin adliyede hazır bulunması halinde huzurda tebliğ de mümkündür (Tebligat Kanunu md. 41). Şüpheli, önödeme miktarını 10 gün içinde ödeyebilir. On günlük süre tebligatın yapıldığı günün ertesinde işlemeye başlar (CMK md. 39). Önödeme önerisi savcı tarafından imzalanır. Şüpheliye isnad edilen suç, ilgili sevk maddeleri, suç tarihi, ödenmesi gereken miktarın detayları, soruşturma giderleri belirtilmelidir. Miktarın eksik hesaplanması durumunda tamamlayıcı nitelikte bir önödeme önerisinin gönderilmesi mümkündür.[1001] Olması gerekenden fazla bir miktar alınmış ise bu da iade edilmelidir. Şüpheli önödeme önerisine konu para miktarını mal müdürlüğüne veya defterdarlığa yatıracaktır.[1002]

Özel kanun hükümleri uyarınca işin doğrudan mahkemeye intikal ettiği durumlarda savcılığın önödemede bulunma yetkisi ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Önödeme kovuşturma aşamasında da mümkün olduğu için bu durumda mahkeme

---

[998] "Her ne kadar sanığa her bir eylem karşılığı 500,00 Türk lirası için toplam 1.000,00 Türk lirası üzerinden önödeme teklifinde bulunulmuş ve sanık teklife uymamış ise de, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 75/1-a maddesi uyarınca yalnızca adli para cezası öngörülen suçlarda cezanın alt sınırının ödenmesinin yeterli olacağı, somut olayda sanığın eyleminin zincirleme şekilde tek bir suç olduğu gözetildiğinde cezanın alt sınırı olan 500,00 Türk lirası üzerinden önödeme teklifi yapılması ve sonucuna göre yargılamaya devam edilmesi gerektiğinin gözetilmemesinde…" 19. C.D., T. 09.10.2017, E. 2016/15692, K. 2017/7788 (**UYAP**, 13.03.2018).

[999] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 520.

[1000] R.G. 19.02.1959, 10139.

[1001] Aksi görüş için bkz. Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 520.

[1002] Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 189-190.

tarafından sanığa önödeme önerisinde bulunulacakır. Şüphelinin önödemeyi kabul etmesi ve talep edilen para miktarını ödemesi ile birlikte soruşturma kendiliğinden sona ermez. Ödeme belgesini alan savcı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vererek soruşturmayı sona erdirir. Şüphelinin önödemeye konu parayı ödemesi, suçu kabul ettiği anlamına gelmemektedir.[1003] Önödemeye istinaden verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar ile düşme kararları bunlara mahsus sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, sadece kişi hakkında önödeme değerlendirmesinde kullanılmak üzere hâkim ya da savcılar tarafından istenebilir (TCK md. 75/7).

Türk Ceza Kanunu'nun 75/6'ncı maddesinde katalog halinde sayılan yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması, çevrenin taksirle kirletilmesi, özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma, suçu bildirmeme suçları ile Orman Kanunu'nun 108/1'inci maddesinde yer alan suçun önödeme uygulandıktan sonraki 5 yıl içinde tekrar işlenmesi halinde önödeme hükümleri uygulanamaz (TCK md. 75/6). Kanuni düzenleme bazı tereddütlere neden olacak niteliktedir. Bahsekonu suçlar hakkında önödeme uygulanıp kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi ya da kovuşturma aşamasında iken düşme kararı verilmesi hallerinin bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tam olarak anlaşılmamaktadır. Örneğin soruşturma evresinde belirtilen suçlar için teklif edilen önödeme önerisinin kabul edilmemesi ve sonrasında kişi hakkında yargılama yapılıp ceza verilmesinin bu kapsamda olup olmadığı tereddütlüdür. Bir an için sadece önödemeye olumlu yanıt verilip soruşturmanın sonlandırıldığı ya da kamu

[1003] "…. davalı-sanık O...'a ceza davasında önödeme teklifinde bulunulmuş, sanık tarafından önödeme yerine getirildiğinden davanın ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir. Önödemeyi yerine getiren davalı-sanığın bu eylemi ile bir miktar kusurun kendisinde olduğunu kabul etmiş sayılmasına olanak var mıdır? Hemen belirtmek gerekir ki bir miktar kusuru kabul etmiş sayılması gerektiğine olanak yoktur. Zira önödeme ne bir mahkûmiyettir, ne de suçu kabul anlamındadır. Sadece işin uzamasını önlemek, basit olaylarda şahısların mahkemelere gidip gelmelerine mani olmak ve ağır suçlara daha fazla zaman ayırabilmek için kanun koyucu tarafından kabul edilmiş bir müessesedir. Önödeme ile kamu davası ortadan kalkmakta, yargılama yapılamamaktadır. Maddenin gerekçesinde, yargının iş yükünün azaltılması için önödemenin kabul edildiği vurgulanmıştır. Buna rağmen sanık istese bu kararı dahi temyiz edebilir. Önödeme; kamu davasının açılmasını önlemesi durumunda, usul hukuku kurumu, açılmış kamu davasını ortadan kaldırması durumunda ise, ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğuran suç hukuku kurumudur. Önödeme, hazırlık soruşturması sırasında veya Cumhuriyet Savcısının hazırlık soruşturmasında gereğini yapmadığı hallerde ya da doğrudan doğruya mahkemeye intikal eden işlerde, T.C.Y… ncu maddesindeki sınırlar dâhilinde kalan yaptırımlar söz konusu olduğunda, önemli davalara mahkemelerin daha fazla zaman ayırabilmesine olanak sağlamak için kabul edilmiş idari bir kurumdur." Y.H.G.K., T. 04.02.2009, E. 2008/4-823, K. 2009/50 (**UYAP**, 13.03.2018).

davasının düşürüldüğü durumların kastedildiği kabul edilse bile başka tereddütler bulunmaktadır. Suç tekrarından kastın aynı suçun tekrarı mı yoksa katalog suçlardan başka bir suçun işlenmesi mi olduğu açıklamaya ihtiyaç duymaktadır. Beş yıllık sürenin suç tarihinden veya karar tarihinden itibaren mi başlayacağı konusu açık değildir. Beş yıl dolduktan sonra katalog suçun tekrar işlenmesi halinde önödemenin uygulanıp uygulanmayacağı konusu da net olmayan bir diğer husustur. Mevcut düzenlemenin belirsizliğine rağmen önödeme ile ulaşılmak istenen hedef de dikkate alınarak bir değerlendirmede bulunmak mümkündür. Söz konusu düzenlemenin, önödeme önerisinin olumlu karşılanması üzerine verilen kararları hedeflediği, 5 yıllık sürenin şüpheli lehine yorum ilkesi uyarınca suç tarihinden itibaren başlayacağı, suç tekrarı ile kastedilenin aynı suç olduğu, 5 yıl tamamlandıktan sonra suç tekrarı halinde yeniden önödemeden istifade edilebileceği kanaatindeyim. Ancak doğru olan çözüm, mevzuatın tekrar gözden geçirilip tereddütlerin ortadan kaldırılmasıdır. [1004]

2.2.3.2. Uzlaştırma

Ceza muhakemesinin, suçtan kaynaklanan mağduriyeti gidermeyi hedeflemesi yaygınlık kazanan bir eğilimdir. Bu eğilimin yaygınlaşmasındaki temel sebep, ceza muhakemesinde mağdura önem verilmeye başlanmış olmasıdır. Ceza muhakemesinin mağduru gözardı etmesi, mağdurun hukuk sistemine olan güvenini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca mağdurun suç nedeniyle uğradığı zararı tazmin etmek için hukuk mahkemelerine başvurması veya faili bulması her zaman mümkün olmamaktadır. Uzlaştırma mağdurun zararını ceza muhakemesi içinde gidermeyi amaçlayan bir yöntemdir. Böylelikle kişilerin uzun yargılama süreçleri ile muhatap olması önlenmekte, onarıcı adalet ile uyuşmazlıklar karşılıklı anlaşma ile çözüme kavuşturulmaktadır.[1005]

Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş'e göre alternatif tedbirler, Avrupa'da yaygın bir şekilde uygulanan kovuşturma mecburiyeti ilkesiyle

[1004] TCK'nın 75'inci maddesinde değişiklik yapan 6763 s. Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un gerekçesinde de kapsamlı bir açıklama bulunmamaktadır. Bkz. https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss438.pdf (13.03.2018).

[1005] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 934-937, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 78.

çelişmemektedir.[1006] Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan uzlaştırma, Türk ceza muhakemesi sistemine ilk kez CMK ile girmiştir. 2005 yılından 2016 yılına kadar olan dönemde uzlaştırma, ceza adalet sisteminde beklenen olumlu etkiyi sağlayamamıştır. CMK'da 2016 yılında yapılan değişiklik [1007] ve eş zamanlı kurulan Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı[1008] ile uzlaştırmanın daha etkin bir uygulama imkânına ulaşması hedeflenmektedir. 2017 yılında Türkiye genelinde uzlaştırma bürolarına gelen toplam dosya sayısı 634.767, derdest dosya sayısı 182.793, uzlaşma teklifi kabul edilmeyen dosya sayısı 173.444, uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 223.469, uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 55061'dir.[1009]Cumhuriyet başsavcılıklarında bir uzlaştırma bürosunun kurulması kanuni bir zorunluluk haline gelmiştir (CMK md. 253/24). Uzlaştırma bürosunda yeteri kadar savcının görevlendirilmesi gerekmektedir. Uzlaştırma bürosunun iş ve işlemleri savcının denetimi altında ve yazı işleri müdürünün yönetiminde zabıt kâtibi ve diğer görevliler tarafından yürütülür (Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği md. 39/2).[1010]

2016 yılında yapılan değişiklikten önce uzlaşma ifadesi kullanılırken yeni düzenleme ile süreç uzlaştırma şeklinde isimlendirilmiştir.[1011] Ayrıca yeni suçların eklenmesi ve etkin pişmanlık uygulanan suçlar bakımından uzlaştırmanın uygulanmayacağını hüküm altına alan düzenlemeden vazgeçilmesi ile birlikte uzlaştırma kapsamına giren suçların sayısı artmıştır.[1012] Mevcut düzenlemeye göre

---

[1006] Alternatives to Prosecution. Bkz. https://wcd.coe.int (12.03.2018).

[1007] Söz konusu değişiklik için bkz. 6763 s. Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G. 02.12.2016, 29906) md. 34.

[1008] Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı; Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulmuştur.

[1009] http://www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/sayfalar/istatistik/turkiye-geneli.html (12.03.2018).

[1010] Yerdelen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, s. 111 vd.

[1011] Uzlaştırma, *uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelik'teki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini* ifade etmektedir (Yön. md. 4). Uzlaşma ise *uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelik'teki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını* ifade etmektedir (Yön. md. 4).

[1012] "02.12.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle Ceza Muhakemesi Kanununun 253. maddesinde değişiklik yapılarak madde içeriğinden "etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile" ibaresinin çıkarılması nedeniyle özel bir etkin pişmanlık hükmü olan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 354. maddesinin aynı Kanun'un 331 maddesinde düzenlenen suç yönünden uzlaştırma kurumunun uygulanmasına engel teşkil etmemesi, suçun işlenmesinden sonra fail ile mağdur arasındaki çekişmeyi bir uzlaştırmacının girişimiyle kısa zamanda tarafların özgür iradeleriyle ve adli merciler daha fazla meşgul edilmeden sonuçlandırmayı amaçlayan uzlaştırmanın soruşturma ve kovuşturmalarda mutlaka öncelikle uygulanması zorunlu

uzlaştırmaya tabi olan suçlar (CMK md. 253); şikâyete bağlı suçlar, TCK'da yer alan kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), taksirle yaralama (madde 89), tehdit (madde 106, birinci fıkra), konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), hırsızlık (madde 141), dolandırıcılık (madde 157), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanmasıdır (dördüncü fıkra hariç, madde 239).[1013] Şikâyete bağlı suçlarda, şikâyetin geri alınması halinde uzlaştırma sürecine başvurulamaz. Çünkü bu durumda suçun takibi söz konusu değildir.[1014]

Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar uzlaştırma kapsamındadır. Daha önce uzlaştırma kapsamında olmayıp yeni düzenleme ile uzlaştırma kapsamına alınan suçlara ilişkin kesinleşmiş hükümler hakkında TCK'nın 7/2'nci maddesi uyarınca lehe kanunun tespiti için uyarlama yargılaması yapılmalıdır. Çünkü uzlaştırma CMK'da düzenlenmiş olsa da fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi yönünden maddi ceza hukukuna ilişkindir.[1015] Uzlaşma, özel hukuk bakımından da sonuç doğurucu etkiye sahiptir. Uzlaşmanın sağlanması halinde bahsekonu suç nedeniyle

bir maddi ceza ve ceza muhakemesi hukuku kurumu olması ve İcra ve İflas Kanunu'nun 354. maddesinin yerine geçip anılan maddenin uygulanmasını ortadan kaldırmaması karşısında, sanıklar hakkında 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesiyle değişik CMK'nın 253, 254. maddelerinin uygulanması zorunluluğu…" 19. C.D., T. 20.02.2018, E. 2015/28094, K. 2018/1717 (**UYAP**, 12.03.2018).

[1013] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 942.

[1014] Ali Kemal Yıldız, "Uzlaşma-Şikâyet İlişkisi", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi**, Özel Sayı, 2010, s. 98 vd.

[1015] "6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 34 ve 35. maddeleriyle, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanun'un 253 ve 254. maddelerinde yapılan değişiklik çerçevesinde sanığa yükletilen TCK'nın 106/1-1. cümlesi kapsamındaki tehdit suçunun uzlaştırma kapsamına alındığının, her ne kadar uzlaştırma usul hukuku kurumu olarak düzenlenmiş ise de, fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi hukuka da ilişkin bulunması nedeniyle yürürlüğünden önceki olaylara uygulanabileceğinin, bu uygulamanın sadece görülmekte olan davalar bakımından geçerli olmayacağının, 5237 sayılı Kanun'un 7/2. maddesindeki "Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur." şeklinde düzenleme nedeniyle kesinleşen hükümlerde de uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiğinin anlaşılması karşısında…" 4.C.D., T. 08.02.2018, E. 2017/23361, K. 2018/2164 (**UYAP**, 13.03.2018).

tazminat davası açılamaz, açılmış olan davadan ise feragat edilmiş sayılır (CMK md. 253/19).[1016]

Uzlaştırma, bu konuda eğitim alan ve yazılı sınava tabi tutulan avukatlar veya hukuk öğrenimi gören profesyonel uzlaştırmacılar[1017] eliyle yürütülmektedir. Önceki düzenlemede kolluğun ve savcının uzlaşma teklifinde bulunma yetkisi yeni düzenlemeyle kaldırılmıştır. Başsavcılık bünyesindeki büro ayrımı, uzlaştırmanın kurumsal olarak ele alınmasının hedeflemektedir.[1018]

Soruşturmaya konu suçun işlendiği yönünde yeterli şüphenin elde edilememesi ya da kovuşturma olanağının bulunmaması durumunda souşturma dosyası uzlaştırma bürosuna gönderilmeden karara bağlanır. Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi suçlardan olması ve işlendiği yönünde yeterli şüphenin bulunması durumunda soruşturma dosyası gönderme kararı ile uzlaştırma bürosuna iletilmektedir (Yön. md. 10/2). Gönderme kararı başsavcı ya da başsavcı vekili tarafından –görüldü- işlemine tabi tutulmaktadır. Uzlaştırmaya tabi bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olduğu ve kapsama girmeyen suç hakkında ek kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği hâllerde dosya, bu karara karşı itiraz süresinin geçmesi veya itirazın reddedilmesi üzerine büroya gönderilir (Yön. md. 10/3). [1019]

Gönderme kararından önce bütün soruşturma asıl bürosu tarafından yapılmalıdır. Aksi halde uzlaşmaya tabi tüm suçlara ilişkin araştırmanın uzlaştırma bürosu tarafından yapılması gibi bir duruma sebebiyet verilecektir. Böylesi bir iş yükü de uzlaştırma bürosunu çalışamaz hale getirecektir. Gönderme kararına konu soruşturma dosyası adeta mahkemeye iletilecek iddianame niteliğinde olmalıdır. Dosyayı devralan uzlaştırma bürosu, soruşturma konusu eylemin yanlış vasıflandırıldığını ve bu nedenle uzlaşmaya tabi bir suç niteliğinde olmadığını belirterek dosyayı tekrar ilgili büroya iade edebilir. Ayrıca suçun sübutuna mutlak etki

[1016] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 317.
[1017] Uzlaştırmacı: Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişidir (Yön. md. 4).
[1018] Veli Özer Özbek, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Ceza Hukuku Dergisi**, C. 11, S. 32, Aralık 2016, s. 15.
[1019] Yerdelen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, s. 177.

edecek bir delilin toplanmamış olması da iade nedenidir (Yön. md.11). Bu iade sebebi iddianamenin iadesi sebebiyle benzerlik göstermektedir. İki büro arasındaki uyuşmazlığın ne şekilde çözüleceği konusunda CMK'da veya Yönetmelik'te bir hüküm yer almamaktadır. Kanımca, böyle bir hükme gerek bulunmamaktadır. Çünkü söz konusu bürolar aynı başsavcılık çatısı altında olup başsavcı üst amir olarak uyuşmazlığı çözebilme yetkisine sahiptir. Her iki büro başsavcı tarafından verilen yazılı talimata uygun hareket etmek zorundadır. Başvurabilecekleri bir kanun yolu bulunmamaktadır. [1020]

Uzlaştırma bürosunun temel amacı uyuşmazlıkları alternatif bir çözüm yöntemi olan uzlaşma ile sonuçlandırmaktır. Soruşturma dosyası listede bulunan bir uzlaştırmacıya teslim edilir. Uzlaştırmacı, taraflar ile irtibat kurup uzlaşma zemini arar. Uzlaştırmacı tereddüt ettiği konularda savcıya danışır. Savcının uzlaştırmacıya talimat verme yetkisi bulunmaktadır (CMK md. 253/14). Bu yetki, işin sahibinin savcılık kurumu olduğunu göstermektedir. Uzlaşma bürosu başsavcılığa bağlı bir büro olup onun kontrolündedir. Uzlaşmanın sağlanması durumunda uzlaştırmacı bir uzlaştırma raporu düzenler ve savcının bilgisine sunar. Savcı uzlaşmanın tarafların özgür iradesi dayandığını ve edimin hukuka ve ahlaka uygun olduğuna kanaat getirdiği takdirde uzlaştırma raporunu mühürleyip imzalar (Yön. md. 18/4). Uzlaşma teklifini reddeden taraflar, iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar, kendi aralarında anlaşıp uzlaşma belgesi sunabilirler (CMK md. 253/16). [1021]

Uzlaştırmanın başarılı bir şekilde tamamlanması ve tarafların uzlaşması halinde, uzlaştırma savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile soruşturmayı sonlandıracaktır (Yön. md. 20/1). Uzlaştırmanın başarısızlıkla sonuçlanması halinde ise uzlaştırma bürosu savcısı iddianame düzenleyerek kamu davası açacaktır (Yön. md. 21). CMK ve Yönetmelik'te açıklık bulunmayan bir diğer konu ise uzlaşmanın sağlanamaması halinde savcının yeterli şüphe konusunda tereddüte düşmesi durumudur. Savcının herhalükarda dava açması gerektiği yönünden bir kabul CMK sistemi ile bağdaşmayacaktır. Sonradan ortaya çıkabilecek bir delil ya da savcının yapacağı hukuki değerlendirmeye göre yeterli şüphenin oluşmadığı hallerin ortaya

[1020] Yerdelen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, s. 177, 181-182.
[1021] Yerdelen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, s. 174 vd.

çıkması mümkündür. Bu durumda uzlaştırma savcısı soruşturmayı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile bitirebilmelidir. Uzlaştırmanın sağlandığı ancak edimin süreli, ileri tarihli ya da taksitli olması halinde ise uzlaştırma savcısı kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermelidir (Yön. md. 20/2). Bu durumda edimin ifa edilip edilmediğinin takibi uzlaştırma bürosunun görevidir. Edimin yerine getirilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir. İhlal durumunda ise iddianame düzenlenecektir.

Gönderme kararı ile dosyayı teslim alan uzlaştırma bürosunun başka bir başsavcılığı yetkili veya görevli görmesi durumunda nasıl karar vereceği konusunda uzlaştırma mevzuatında bir düzenleme bulunmamaktadır. Yönetmelik'in 11'inci maddesinde belirtilen iade nedenlerinin sınırlı olduğu görülmektedir. İade nedenleri, soruşturma konusu suçun uzlaşma kapsamına girmiyor olması veya suçun sübutuna etki edeceği mutlak görülen bir delilin toplanmamış olmasıdır. Yönetmelik'te başka iade nedeni öngörülmemiştir. Ancak buradaki iade usulü iddianamenin iadesine benzer bir niteliğe sahip değildir. Başsavcılıkların birlik ve bölünmezliği dikkate alındığında farklı bürolar arasında keskin bir görev ayrımından söz edilemez. Bu nedenle Yönetmelik'te sayılmayan sebeplerden dolayı uzlaştırma bürosunun dosyayı geri iade etmesi mümkün olmalıdır. Örneğin uzlaştırma bürosu kendisine iletilen dosyanın yer bakımından başka bir başsavcılığın yetki alanına girdiği kanaatindeyse dosyayı iade etmelidir. Soruşturma bürosu ve uzlaştırma bürosu arasındaki dosya geçişlerinde başsavcı denetleyici konumdadır. Başsavcı herhangi bir uyuşmazlık tespit ettiğinde, 5235 s. Kanun'un 18/2'nci maddesinde hüküm altına alınan gözetim ve denetim yetkisine dayanarak müdahalede bulunabilir.

Uzlaştırma bürosu, sadece soruşturma evresinde değil kovuşturma evresinde de yetkilidir. Kamu davası açıldıktan sonra, kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamına girmesi, soruşturma evresinde uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak kovuşturma evresinde anlaşılması, savcı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir suçun varlığı, kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi nedeniyle kovuşturma evresinde de uzlaştırma yoluna başvurulabilmektedir (Yön. md. 22/1). Mahkeme,

gönderme ara kararı ile dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderir. Mahkemenin ara kararında kim ve hangi suçlar bakımından uzlaştırma işleminin yapılacağı belirtilmelidir. Tereddüt halinde savcı, bu konuda mahkemeden açıklama ister (Yön. md. 22/5). Talebe konu suçun açıkça uzlaşma kapsamında olmadığı kanaatine varan savcı, ara kararın yeniden değerlendirilmesi için mahkemeye başvurur (Yön. md. 22/6). Soruşturma evresinde uzlaştırma bürosu iade kararı verebilir iken kovuşturma evresine konu uzlaştırmalar bakımından mahkemeye yönelik olarak iade kararı verilmesi uygun görülmemiştir. Mahkemenin kararında ısrar etmesi halinde öngörülen bir kanun yolu bulunmamaktadır. Bu nedenle mahkemenin kararında ısrar etmesi durumunda uzlaştırma bürosunun uzlaştırma işlemlerine başlaması gerekmektedir.[1022]

Kovuşturmaya konu suç hakkında uzlaşma sağlanması halinde savcı dosyayı ve uzlaştırma raporunu mahkemeye gönderir (Yön. md. 25/3). Mahkeme uzlaştırma raporunu, tarafların özgür iradesine dayanması ve edimin hukuka ve ahlaka uygunluğu yönünden inceler. Soruşturma evresinde bu yetki uzlaştırma bürosu savcısına ait iken kovuşturmada bu yetki mahkemeye verilmiştir (Yön. md. 25/5). Uzlaştırmanın sağlanması ve edimin def'aten yerine getirilmesi durumunda mahkeme düşme kararı vererek kovuşturmayı sonlandırır (CMK md. 254). Edimin süreli, ileri tarihli ya da taksitli olması halinde ise CMK'nın 231'inci madesinde belirtilen diğer şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Edimin ifa edilmesi halinde hükmün açıklanmasını geri bırakılması kararı kaldırılır ve re'sen düşme kararı verilir. Taahhüt edilen edimin yerine getirilmemesi halinde ise hüküm açıklanır. Tarafların, uzlaşma teklifini reddetmesine rağmen hüküm verilinceye kadar kendi aralarında anlaştıklarını gösteren uzlaşma belgesini mahkemeye sunmaları mümkündür (Yön. md. 26). Uzlaşma belgesinin, kesinleşme tarihine kadar verilebilmesini öngören mevzuat değişikliği yapılması uzlaştırmanın genel amacıyla daha uyumlu olacaktır. [1023]

[1022] Yerdelen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, s. 272 vd.
[1023] Yerdelen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, s. 279-280.

2.2.4. Soruşturmadaki Kararlar

Savcı soruşturma evresinde delilleri toplar, gerekli olan koruma tedbirlerini alır ve bir sonuca ulaşır.[1024] Bu neticeyi anlatan işlem ve tasarruflar savcının fikri işlemleri olarak adlandırılır. Soruşturma evresini sona erdiren kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ve iddianame dışında fikri işlemler bulunmaktadır. Bunlar soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, fezleke, yetkisizlik, görevsizlik, idari yaptırım, işleme konulmama kararlarıdır. Uyuşturucu madde kullanımına ilişkin olarak savcının denetimli serbestlik tedbiri ve tedavi öngörerek kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermesi mümkündür (TCK md. 191). Belirtilen yükümlülükler birer yaptırım olmadığı için soruşturmayı yürüten ve kararı veren savcının farklı olmasına gerek bulunmamaktadır. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'e göre AİHS'in 5'inci ve 6'ncı maddeleri ile AİHM içtihatları uyarınca adli görevlere sahip olan savcının şüpheli hakkında birtakım yaptırımlar içeren kararlar verebilmesi için soruşturmanın başka bir savcı tarafından yürütülmüş olması gerekir. Ayrıca bu tür kararlara karşı yargısal mercilere başvuru imkânı da kısıtlanmamalıdır (Bordo Bildirisi prg. 7).[1025]

Savcının fikri işlemleri başsavcı onayına tâbidir. Savcılık kurumunun bütünlüğü ve hiyerarşisi uyarınca bu bir geçerlilik şartıdır. Başsavcı bu yetkiyi 5235 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinde hüküm altına alınan gözetim ve denetim düzenlemesinden almaktadır. Yargıtay 14.06.2017 tarih ve E. 2016/12980-K. 2017/5711 sayılı kararında konuyu ele almış ve savcılık kurumunun temel yapısı ile örtüşmeyen bir karar vermiştir. Söz konusu karara konu olayda savcı tarafından düzenlenen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar başsavcı onayına sunulmuş ve başsavcı kararı reddetmek isterken yanlışkla UYAP sisteminden onay sekmesini seçmiştir. Böylelikle karar otomasyon sisteminde onaylanmış ve UYAP yönetimi

[1024] Litvanya Cumhuriyeti Savcılık Kanunu'nun 3'üncü maddesine göre savcı kararlarında sağduyu ile hareket eder. Bağımsız bir şekilde, insan hakları ve suçsuzluk karinesine saygılı; düşünce, ırk, mensubiyet, milliyet, inanç, eğitim durumu, statü gibi farklılıkları nazara almaksızın karar verir.

[1025] On the Relations between Judges and Prosecutors in a Democratic Society. Bkz. https://wcd.coe.int (04.06.2017)

tarafından bahsekonu kararın silinemeyeceği belirtilmiştir. Bunun üzerine tutanak düzenlenerek evrak yeniden soruşturmaya kaydedilmiş ve savcı tarafından iddianame düzenlenmiştir. Mahkeme yeni bir delil ortaya çıkmadıkça aynı olaya ilişkin kamu davası açılamayacağından bahisle iddianameyi iade etmiştir. İddianameye itiraz reddedilmiş ve dosya kanun yararına bozma istemiyle Yargıtaya gönderilmiştir. Yargıtay konu hakkında kapsamlı bir değerlendirmede bulunmuştur.

Yargıtay suç soruşturmasında asıl yetkinin makam itibariyle süje olan Cumhuriyet savcısına tanındığını, başsavcının gözetim ve denetim yetkisinin suç soruşturmasının yürütülmesine ilişkin bir yetki olmayıp ancak adli teşkilatın işleyişine yönelik ve savcılık makamının idari işleyişine ilişkin konularla sınırlı olduğunu, aksi kabulde başsavcının soruşturmasının içeriğine bizzat müdahil olması ve her muhakeme işlemine bizzat onay vermesi gibi bir sonuca sebebiyet vereceğini, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verme yetkisinin bizzat savcıya ait olduğunu, CMK'da –görüldü/onay- gibi bir prosedürün öngörülmediğini, bu nedenle savcı tarafından onaylanmakla geçerlilik kazanan bir ceza muhakemesi işlemi olduğunu belirtmiştir. Cumhuriyet savcılarının ceza muhakemesini yürütürken kullandığı yetkiler CMK'dan doğan ve asli nitelikte yetkiler olup başsavcı adına yapılmamaktadır.

Yargıtay belirtilen kararda savcıları adeta hâkim gibi değerlendirmiş ve başsavcının amir konumunda olduğunu görmezden gelmiştir. Savcılık kurumunun ayırt edici vasıfları birlik-bölünmezlik ve hiyerarşidir. Her savcının kendi adına irade açıklamasından bulunabileceğini belirtmek savcılığın mevcut sistemini tamamen alt üst eden bir önermedir. Başsavcının denetim ve gözetim yetkisini sadece idari işler ile sınırlamak ve onu soruşturmadan ayırmak mümkün değildir. Bu nedenle bahsekonu Yargıtay kararı savcılık sistemi ile uyuşmamaktadır.

Türk ceza muhakemesi hukukunda genel ilke savcının soruşturma yapması ve sonrasında yeterli şüpheye kanaat getirmesi durumunda ise iddianame düzenlemesidir. 2015 yılında CMK'ya "basit yargılama" usulü getirilmesine ilişkin tasarı sonuçsuz kalmıştır. Söz konusu tasarıya göre 5 yıla kadar olan suçlar bakımından savcının basit yargılama usulünü tercih edip şüphelinin de rızasının bulunması kaydıyla,

mahkemeden talepte bulunabileceği öngörülmekteydi.[1026] Türk ceza muhakemesi hukukunda iddia pazarlığı yer almamaktadır. Oysa iddia pazarlığı Amerika'da alternatif bir cezalandırma yöntemi olarak ceza adalet sisteminin temeli durumundadır. İddia pazarlığı savcı ile şüpheli arasında varılan bir anlaşmadır. Şüpheli bu anlaşma ile daha az ceza alırken suçsuzluk karinesi ve adil yargılanma hakkından vazgeçer. Savcı ise mahkemede ispatı zor bir suç muhakemesini daha az bir ceza ile de olsa neticelendirmiş olur. Savcılık bütçesinin hesaplı kullanımı için sıklıkla başvurulan bir yoldur. Şüpheli hür beyanı ile gönüllü olarak anlaşmayı değerlendirir. Şüpheli, müdafi desteğinden yararlanır. Anlaşma hâkim onayına sunulur. Hapis cezası da dâhil olmak üzere verilen cezalar infaz edilir. Şüpheli kanun yolu denetiminden de vazgeçer. Böylelikle kısa süre içerisinde muhakeme sonlanır, mağdur taraf da tatmin olur.[1027]

Avrupa Konseyi üyeleri arasında Türkiye, Yunanistan ve Azerbaycan'da iddia pazarlığı uygulanmamaktadır. Diğer ülkelerde kısmen de olsa uygulama örnekleri bulunmaktadır. AİHM Natsvlishvili ve Togonidze/Gürcistan[1028] kararında ilk kez iddia pazarlığını adil yargılanma hakkı çerçevesinde ele almıştır.[1029] Mahkeme şüphelinin gönüllü olduğu, sonuçlar hakkında bilgilendirildiği, yeterli güvencelere sahip olduğunu belirterek, hâkim onayına tâbi iddia pazarlığının adil yargılanma hakkına aykırı olmadığına karar vermiştir. Mahkeme ayrıca iddia pazarlığının doğal sonucu olarak kanun yollarına başvuru, davanın incelenmesi gibi birtakım sanık haklarından vazgeçilmesini olağan bulmuştur.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda savcının yaptırım öngören bir kararname düzenleme yetkisi bulunmamaktadır. Mülga CMUK döneminde de savcının bu yönde bir kararname düzenlemesine imkân tanıyan bir savcı kararnamesi bulunmamaktadır.[1030] CMUK döneminde bu yetki sulh ceza hâkimine tanınmıştı (CMUK md. 386). Soruşturma evresinde savcı, sulh ceza mahkemesinin görev alanına

[1026] Tasarı hakkında bilgi için bkz. Hüseyin Şık, "Ceza Muhakemesi Kanunu ve Türk Ceza Kanununda Yapılması Düşünülen Değişikliklere İlişkin Değerlendirme ve Önerilerimiz", **Adalet Dergisi**, S. 54, Ocak 2016, s. 63.

[1027] Balo, **ABD Hukukunda Savcılık Kurumu**, s. 184 vd.

[1028] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Natsvlishvili ve Togonidze/Gürcistan, T. 29.04.2014, Başvuru No. 9043/05 (**http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142672**, 24.09.2017)

[1029] Samantha Joy Cheesman, **"A Comparative Analysis of Plea Bargaining and the Subsequent Tensions with an Effective and Fair Legal Defence"**, (PhD Thesis, University of Szeged, Szeged 2014), s. 228

[1030] Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi", s. 68.

giren suçlara dair kuvvetli deliller elde etmiş ve suçun aydınlatıldığına kanaat getirmiş ise işi mahkemeye götürmeye gerek görmeden sulh ceza hâkiminden evrak üzerinde bir karar vermesini isteyebilirdi. Sulh ceza hâkimi, şüphelinin kabul şartına bağlı olmak kaydıyla, duruşma yapmaksızın evrak üzerinden ceza verebilme yetkisine sahipti. Bu karara "sulh hâkiminin ceza kararnamesi" denilmekteydi. Bu karar hâkim tarafından verilmiş olsa da yargısal bir karar değil idari nitelikte bir karardır. Ceza kararnamesi ile üç aya kadar hafif hapis veya bir meslek ve sanatın icrasının tatiline veya müsadereye yahut bunlardan bir kaçına veya hepsine hükmedilmesi mümkündü. Bu usulün temel amacı basit nitelikteki suçları seri ve sade bir şekilde karara bağlamaktır. [1031]

2.2.4.1. Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığına Dair Karar

Kovuşturma mecburiyeti ilkesi uyarınca savcı herhangi bir ihbar ya da şikâyet dilekçesini almaktan imtina edemez. Aksi halde dilekçe hakkına aykırı davranmış olacaktır.[1032] Soyut, genel ve ilk bakışta temelsiz olduğu anlaşılan iddialar bakımından dâhi soruşturma yapılması gerekmektedir. Soruşturmaya konu kişi şüpheli sıfatını almakta ve resmi kayıtlarda şüpheli olarak arşivlenmektedir. İftira niteliği sonradan anlaşılsa bile bu kayıtlar mevcudiyetini korumaktadır. Lekelenmeme hakkı, itham eden kişinin takdirine bırakılmış olmaktadır.[1033]

Soruşturma evresinde her isnadın kamu davasına dönüşmesi mümkün değildir. İşin gerçeğini araştırmakla yükümlü olan savcı ihbar ya da şikâyet üzerine ceza hukuku kapsamında suç olabilecek eylemi soruşturup sonrasında ise bir karar vermektedir. Kovuşturma mecburiyeti ilkesinin en önemli sonucu, bütün iddiaların araştırılması mecburiyetidir. Savcı bazı hallerde şikâyeti aldığı ilk andan itibaren iddiaların soyut olduğunu değerlendirebilme bilgisine ve tecrübesine sahiptir. Öte yandan kimi suç isnatları teorik anlamda suç teşkil etse bile bariz şekilde işlenmemiş olduğu ortadadır. A isimli kişi tarafından telepatik yöntemlerle öldürüleceğini düşünen B'nin şikâyeti buna uygun bir kurgudur. Böyle bir şikâyeti alan savcının doğrudan soruşturmayı

[1031] Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi", s. 78-80.
[1032] Dilekçe hakkının ihlali ve dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi de suç olarak TCK'nın 121'inci maddesinde düzenlenlenmiştir.
[1033] Recep Gülşen, "Adli Soruşturmanın Başlaması", **Fasikül Hukuk Dergisi**, C. 3, S. 21, Ağustos 2011, s. 31.

sonuçlandırma yetkisine sahip olması önemli bir imkândır. Aksi halde A isimli kişinin kasten öldürmeye teşebbüs suçundan dolayı şüpheli sıfatıyla ifadesinin alınması söz konusu olacaktır. Ayrıca A'nın arşivlerde bu yönde bir kaydı oluşmuş olacaktır.

Uygulamada ceza hukukunun konusu olmayan birçok olay savcılığa intikal etmektedir. Savcılığa yapılan başvurular için herhangi bir harç alınmaması veya başvuru kolaylığı nedeniyle yoğun bir talep bulunmaktadır. Kamu hukuku, özel hukuk, suç, özel hukuk nizası gibi kavramları tam olarak bilmeyen toplum sosyolojisi en kolay yöntem olarak savcılığa başvuruyu tercih etmektedir. Yine eğitim düzeyi de bu konuda önemli bir etkendir. Eğitim düzeyi yükseldikçe başvuru yollarına ilişkin isabet oranı da artmaktadır. Ancak aksi yöndeki duruma tabi birey ise her olayı savcılığa intikal ettirmektedir. Kira parasını alamayan ev sahibi, eşinin kendisini aldattığını düşünen kişinin şikâyetleri buna örnektir. Bu tür şikâyetler, ilk bakışta suç teşkil etmediği anlaşılan olaylar olup herhangi bir delil araştırmasına gerek bulunmamaktadır. Temel değerlendirme suçun tipiklik unsuru üzerinden yapılmalıdır. Belirtilen eylemler herhangi bir suç kalıbına uymayıp yaptırıma tabi tutulması da düşünülemez. Bunun yanısıra BİMER(Başbakanlık İletişim Merkezi) benzeri ihbar hatlarına da birçok bildirim yapılmakta olup bu bildirimlerden suç teşkil ettiği düşünülenler savcılıklara gönderilmektedir. Bu şekilde iletilen şikâyetlerin büyük bir kısmı soyut ve dayanaksız iddialardan ibarettir. Yine uygulamadaki tecrübeler ışığında, bazı kişilerin benzer olaylar hakkında neredeyse birer hafta arayla şikâyet dilekçesi verdikleri, aynı iddiaları tekrar tekrar ifade ettikleri görülmektedir. [1034]

Bu tür sakıncaların önlenmesi ve soruşturmaların daha iyi yürütülmesi için bir ön aşama kabul edilmiştir. İhbar ya da şikâyetin ilk bakışta suç oluşturmadığının anlaşılması veya soyut, genel nitelikteki ithamlar için soruşturma evresine geçilmeden soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı vermek mümkün hale gelmiştir (CMK md. 158/6). [1035] Savcı bu tür durumlarda, soruşturma evresine başlamadan ihbar veya şikâyet hakkında ret kararı vermiş olacaktır. Soruşturmaya yapılmasına yer olmadığına dair kararda, şüpheli sıfatı kullanılamaz. İhbar edilen ya da şikâyet edilen ifadesi

[1034] Soruşturma konusu eylemin tipiklik unsuru bakımından değerlendirilmesi hakkında bilgi için bkz. Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 525 vd.

[1035] Söz konusu düzenleme, 694 sayılı KHK(R.G. 25.08.2017, 30165)'nın 145'inci maddesi ile eklenmiştir.

kullanılmalıdır. Arşiv soruşturmalarında bu fark önem taşımaktadır. İhbar veya şikâyetin kolluk tarafından alınmış olması halinde gerekli işlem ve düzeltmelerin yapılması için soruşturmaya yapılmasına yer olmadığına dair karar kolluğa da gönderilir (5320 s. Kanun md. 16/2).

Soruşturma dosyaları, UYAP sistemindeki soruşturma defteri üzerinden numara almakta ve takip edilmektedir. CMK'nın 158/6'ncı maddesinde soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararlarının ve bu kapsamdaki işlemlerin ayrı bir sisteme kaydedileceği belirtilmektedir. Savcılığın çalışma usulünde, gelen ihbar, şikâyetler, kolluk fezlekeleri numaralandırılmakta ve sonrasında ise ilgili savcılara dağıtılmaktadır. İhbar veya şikâyetin ilk anda soyut, genel olduğunun tespitinin müracaat savcısı tarafından takdir edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle her ihbar ve şikâyet soruşturma defterine kaydedilip ilgili savcısı tarafından değerlendirilmelidir. Savcı iddiaların soyut, genel veya ilk bakışta suç teşkil etmediğini düşündüğü takdirde soruşturmaya yer olmadığı kararı verir. UYAP otomasyon sistemi bu tarz kararları, karar yazımı ve onayından sonra başka bir dizin içerisine aktarabilir. Bahse konu kayıtlar sadece savcı, hâkim ve mahkeme tarafından görülebilir. Savcılığın değerlendirmesi iki yönden ele alınmalıdır. Başvuruya konu iddia suç teşkil etmiyorsa bir diğer ifade ile ceza hukukunun konusu değilse tipiklik unsuru ile değerlendirme yapılmalıdır. Ancak iddiaya konu soyut eylem teorik olarak suç teşkil ediyorsa şüphe derecesi bakımından değerlendirilmelidir. Savcının soruşturmaya başlaması suç işlendiği izlenimi olan basit şüpheyle mümkündür (CMK md. 160). Soruşturmaya yer olmadığına dair karar, basit şüphe aşamasına geçilemediğini göstermektedir. Böylelikle soruşturma ile soruşturma öncesi kısım arasına bir ayrım konulmuş olmaktadır. Savcı soruşturmaya yer olmadığına dair karar verirken şüphe derecesinin basit şüphe boyutuna ulaşmadığını tespit etmektedir.[1036]

Soruşturmaya yer olmadığı kararları, CMK'nın 173'üncü maddesinde belirtilen denetime tâbidir. İhbar edene veya şikâyetçiye tebliğ edilir. İhbar edilene/şikâyet edilene tebliğ edilmez. İtirazın sulh ceza hâkimliği tarafından kabul edilmesi halinde soruşturma evresine başlanır. Yargısal denetim dışında, başsavcıya yapılacak başvuru ile denetim mümkündür. Ayrıca başsavcı ya da savcı, kararı re'sen

[1036] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 218-219.

kaldırabilir. İstisnaları saklı kalmak kaydıyla, kamu görevlileri hakkında görev suçları nedeniyle soruşturma yapılabilmesi için soruşturma iznine gerek bulunmaktadır (4483 s. Kanun). Savcının doğrudan soruşturma izni talep etmeye gerek duymaması ya da idarenin soruşturma izni vermemesi ve yapılan itirazın idari yargı tarafından reddedilmesi halinde soruşturma evresine geçilmemiş olmaktadır. Uygulamada bu tür durumlarda savcı –işleme konulmama kararı- vermektedir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilemez. Çünkü soruşturma evresine geçilmemiştir. Dolayısıyla soruşturma evresinden önceki aşamadan sözedilmektedir. Bu nedenle yeni düzenleme uyarınca bu tür durumlarda soruşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi düşünülse de kanımca bu mümkün değildir. İşleme konulmama kararları için öngörülen bir kanun yolu bulunmamaktadır.[1037] Ancak soruşturmaya yer olmadığına dair kararlar bakımından CMK'nın 173'üncü maddesinde öngörülen itiraz yolu işlemektedir (CMK md. 158/6). [1038]

2.2.4.2. Kamu Davası Açılmasının Ertelenmesi Kararı

Kovuşturma mecburiyeti ilkesini benimseyen ceza muhakemesi bazı hallerde takdirilik ilkesinin uygulanmasına izin vermektedir. [1039] Etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık hallerinde takdiren kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilir (CMK md. 171/1). Kamu davasının açılması iddianamenin kabulü ile mümkündür.

[1037] İbrahim Kılıçaslan, "AİHM Kararları Işığında Etkin Soruşturma 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Açısından Bir Değerlendirme", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 12, S. 132, Ağustos 2017, s. 103.

[1038] "4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrasında, Cumhuriyet başsavcılıklarınca ihbar veya şikayetin işleme konulmamasına karar verilmesi halinde, bu kararın ihbar veya şikayette bulunana bildirileceği hükme bağlanmış olup, anılan Kanunda, Cumhuriyet Başsavcılarının bu kararlarına karşı herhangi bir itiraz yolu öngörülmediğinden, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının …..sayılı şikayetin işleme konulmamasına ilişkin kararına şikayetçilerin vekilleri tarafından yapılan itirazların incelenmeksizin reddine…" Danıştay 1. D., T. 06.03.2013, E. 2013/258, K. 2013/294 (**UYAP**, 24.06.2018).

Benzer yönde karar için bkz. Danıştay 1. D., T. 17.12.2015, E. 2015/2139, K. 2015/1774 (**UYAP**, 24.06.2018).

[1039] Birleşik Krallık'ta şüpheli hakkında dava açılmadan önce ihtar verilebilmektedir. İhtar için gereken koşullar; şüphelinin yüklenen suçu işlediği hususunda yeterli delilin bulunması, ihtar hususunda yetkili kişinin(kolluk, soruşturma yetkilisi, savcı veya savcının yetkilendirdiği kimse) yeterli delil bulunduğuna, suç yönünden ihtar ile yetinilmesi gerektiğine kanaat getirmesi, şüphelinin ikrarda bulunması, yetkili kimsenin şüpheliyi, tedbirlere uymadığı takdirde hakkında dava açılacağı hususunda uyarması, şüphelinin, içeriğinde; suçun detayları, suç ikrarı, ihtara rıza gösterdiğine dair ibare ve ihtara bağlanan sonuçlar bulunan belgeyi imzalamasıdır. Bkz.House of Commons Justice Committee, The Crown Prosecution Service: Gatekeeper of the Criminal Justice System, http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmjust/186/186.pdf, (24.08.2017).

Doğru terminoloji "iddianame düzenlenmesinin ertelenmesi" şeklinde olmalıdır. Takdirilik ilkesinin bir diğer yönü kamu davası açılmasının takdiren ertelenmesidir. [1040] Kamu davasının erteleneceği haller arasına uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçu ile uzlaşmaya konu edimin süreli olması hali de eklenmiştir.

Soruşturması şikâyete bağlı suç 1 yıl veya daha az süreli hapis cezası gerektirmelidir. Adli para cezası öngörülen suçlar bakımından erteleme söz konusu olamaz. Suçun uzlaşmaya tabi olması ertelemeye engel değildir.[1041] Şüpheli daha önce kasıtlı bir suçtan hapis cezasına mahkûm olmamalıdır. Objektif bir şarttır. Adli sicilden silinme şartları oluşmuş suçlar dikkate alınmaz. Kasıtlı suçtan adli para cezası da ertelemeye engel değildir. Mahkûmiyet kesinleşmiş olmalıdır.[1042]

Kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatine varılmalıdır.[1043] Şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olmalıdır. Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir. Ertelemenin şüpheli kabulüne bağlı kılındığı görülmektedir. Zarar giderimini kabul etmeyen şüpheli ertelemeye de rıza göstermediğini ifade etmiş olmaktadır. Kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı itiraza tâbidir. Erteleme süresi yetişkin şüpheliler için 5 yıl, suça sürüklenen çocuklar bakımından ise 3 yıldır (5395 s. Kanun md 19). Erteleme süresi içerisinde şüpheli, kasıtlı bir suç işlemediği takdirde soruşturma, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile sonuçlandırılır.[1044]

[1040] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 106.

"…şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenebileceğinin düzenlenmiş olması karşısında, erteleme hususunun Cumhuriyet savcısının takdirine bağlı olduğu ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmesi konusunda Cumhuriyet savcısının zorlanamayacağı dikkate alınmaksızın,…" 6. C.D., T. 06.11.2007, E. 2006/12779, K. 2007/8696 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1041] İlgili madde gerekçesi; "…uzlaşma kapsamına giren bütün suçlar ile, uzlaşma kapsamında olmasa dahi, üst sınırı iki yıl(Gerekçenin hazırlanmasında 2 yıl olan üst sınır daha sonra 1 yıla çekilmiştir) ve daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlar bu kapsamdadır. Ancak uzlaşma kapsamına giren suçlar söz konusu olduğunda, öncelikle uzlaşma usulü denenmek zorundadır. Nitekim bu hususu vurgulamak üzere, üçüncü fıkrada, uzlaşmaya ilişkin hükümlerin saklı olduğu belirtilmektedir." şeklindedir.

[1042] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 592.

[1043] "…suça sürüklenen çocuğun suç işlemedeki kararlılığına göre kamu davasının ertelenmesi halinde suç işlemekten çekineceği kanaati oluşmadığı gerekçesi ile kamu davası açıldığı, C.Savcısının dava açmaktaki takdirinde usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığından…" 2. C.D., T. 04.07.2006, E. 2006/6339, K. 2006/12924 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1044] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 593.

Erteleme kararı verilebilmesi için yeterli şüphe bulunmalıdır. Aksi halde doğrudan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. Soruşturmada gerekli bulunan bütün delillerin toplanması gerekir. Zaman geçtikçe birtakım delillere ulaşılması imkânsız hale gelecektir. Erteleme süresi boyunca dava zamanaşımı durur. Erteleme kararları mahsus sicile kaydedilir (Adli Sicil Kanunu md. 6/1). Mağdurun şikâyetini geri aldığı durumlarda erteleme kararı kaldırılır ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. Kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı savcının takdirine bırakılmış bir kurumdur. [1045]

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma suçu bakımından kamu davası açılmasının ertelenmesi ile ilgili zorunlu bir düzenlemeye gidilmiştir. Savcı denetimli serbestlik tedbirine ve tedaviye karar verebilir. Erteleme süresi içinde aynı suçun işlenmesi ya da denetimli serbestlik tedbirine aykırı davranılması halinde kamu davası açılır. İki kere işlenen bir suçtan dolayı tek kamu davası ve tek ceza söz konusu olmaktadır. Ertelemeyi bu şekilde ihlal edip hakkında kamu davası açılan kişi bir daha kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumundan yararlanamaz (TCK 191/6). Erteleme kararı için şüpheli rızasına gerek bulunmamaktadır. Savcı uyuşturucu madde hakkında bilirkişi incelemesi yaptırıp şüpheliden kan, idrar, saç örneği almalıdır. Erteleme kararı başka bir kasıtlı suçun işlenmesi nedeniyle kaldırılamaz. Erteleme süresi yetişkinler için 5 yıl, suça sürüklenen çocuklar için 3 yıldır. Erteleme kararının iyi halli geçirilmesi halinde kovuşturmama kararı verilecektir. Elkonulan uyuşturucu madde varsa erteleme süresi içinde görevli ve yetkili mahkeme olan asliye ceza mahkemesinden müsadere talebinde bulunulmalıdır.[1046]

2.2.4.3. Fezleke Düzenlemek

Fezleke özet, hülasa anlamına gelmektedir. [1047] Savcının yanında bulunduğu mahkemeye açamadığı kamu davasına ilişkin soruşturma dosyasını, ilgili mahkeme

[1045] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 513.
[1046] Erol Cihan, Ezgi Cankurt ve Tülay Kitapçıoğlu, "Denetimli Serbestlik", **Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2, S. 3, Haziran 2016, s. 61, Soner Hamza Çetin, "Kullanmak İçin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak ya da Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu (TCK m.191)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 65, S. 4, 2016, s. 1360 vd.
[1047] http://tdk.gov.tr (24.09.2015).

nezdindeki başsavcılığa göndermesi işlemidir. [1048] Soruşturma evrakı fezleke adı verilen evraka eklenerek ilgili başsavcılığa gönderilir. Özellikle ağır ceza mahkemesi bulunmayan ilçelerde savcı ağır cezalık suçlar için fezleke hazırlar. Devletin güvenliğine karşı suçlar ile terör suçları hakkında soruşturma yapma yetkisi il başsavcılıklarına verilmiştir. Bu tür suçlara ilişkin soruşturmalar fezleke ile il başsavcılığına gönderilmelidir (5235 s. Kanun md. 21/4). 5235 sayılı Kanun'un 21'inci maddesinde fezleke değil düşünce yazısı ifadesi tercih edilmiştir.[1049]

Bazı suçlar bakımından ihtisas mahkemeleri öngörülmüş olup bu mahkemelere dava açılabilmesi için soruşturmanın fezleke ile ilgili başsavcılığa gönderilmesi gerekmektedir. [1050] Fikri ve sınai haklardan kaynaklı soruşturmalar fezleke ile ağır ceza merkezindeki başsavcılıklara gönderilir.[1051] Ağır ceza merkezindeki başsavcının, bağlı adliyelerdeki başsavcılar ve savcılar hakkında sicil doldurma yetkisi ve amirlik durumu, bazen fezlekelerin yeterli gerekçe olmadan iade edilmesine neden olmaktadır. Bağlı başsavcılığın temel yükümlülüğü acil ve zorunlu işleri yapıp fezleke düzenlemektir.[1052] Eksiklik halinde ağır ceza merkezinde başsavcılık istinabe suretiyle bağlı başsavcılıktan tamamlanmasını ister. Fakat uygulamada istinabe yazmak yerine, ağır ceza başsavcılığı evrakı yetkisizlik kararıyla bağlı başsavcılığa iade etmekte ve eksiklerin tamamlanmasını istemektedir. [1053] Ağır ceza başsavcılığı, bağlı başsavcılığın suç nitelemesine müdahale edebilir. Fezleke, ağır ceza başsavcılığı için bağlayıcı bir nitelik taşımamaktadır. Asliye ceza başsavcılığı, fezleke düzenlemek

[1048] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 121.
[1049] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 224.
[1050] Örneğin 5411 s. Bankacılık Kanunu'nun (R.G. 01.11.2005, 25983) 164'üncü maddesine göre ağır cezalık bankacılık suçlarına ilişkin davalar bağlı ildeki 1 numaralı ağır ceza mahkemelerinde görülür. İlçede bulunan bankada meydana gelen eyleme dair soruşturma evrakı fezlekeyle il başsavcılığına gönderilir.
[1051] "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 24.03.2005 tarih ve 188 sayılı kararında; ihtisas mahkemesi kurulmayan yerlerde 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundan kaynaklanan ceza davalarında görevli ve yetkili mahkeme olarak, bir asliye ceza mahkemesi olan yerlerde bu mahkemenin, iki asliye ceza mahkemesi varsa 1 nolu asliye ceza mahkemesinin, ikiden fazla asliye ceza mahkemesi varsa 3 nolu asliye ceza mahkemesinin yetkilendirilmesine, ilgili mahkemelerin yargı çevrelerinin ise adli yargı adalet komisyonlarının merkez ve mülhakatları olan ilçeleri kapsayacak şekilde belirlenmesine karar verilmiş bulunduğundan, görevsizlik kararı verilip dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesi gerekirken, yargılamaya devam edilerek yazılı şekilde karar verilmesi…" 7. C.D., T. 26.06.2012, E. 2012/18750, K. 2012/20673 (**UYAP**, 24.09.2015).
[1052] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 121.
[1053] HSK'nın 18.10.2011 tarihli mülga 10 sayılı Genelgesi bu konuda ayrıntılı bir izahat sunmaktadır.

suretiyle aslında soruşturma konusu eylem hakkındaki düşüncesini üst savcılığa sunmaktadır.[1054]

2.2.4.4. Yetkisizlik Kararı

Savcılar yetki bakımından mahkemelere ilişkin yer bakımından yetki kuralına tâbidir.[1055] Bulundukları yer ile adli yönden kendilerine bağlı ilçelerin idari sınırları içerisinde yetkilidirler (5235 s. Kanun md. 21/1). Suçun başka adli sınırlar içerisinde işlenmesi halinde soruşturma evrakı yetkisizlik kararıyla ilgili yer başsavcılığına gönderilir. Savcılıklar arasındaki yetki uyuşmazlığının çözümü konusundaki yasal boşluk çözüme kavuşturulmuştur (CMK'nın 161/7). İkinci yetkisizlik kararını veren savcılık aynı zamanda yetkili savcılığın belirlenmesi için soruşturma dosyasını en yakın ağır ceza mahkemesine gönderir.[1056] Mahkeme yetki bakımından üçüncü bir başsavcılığın yetkili olduğuna da karar verebilir. Mahkemece verilen karar soruşturma evresi bakımından kesin olup öngörülmüş olağan bir kanun yolu bulunmamaktadır. [1057] Soruşturmaya başlayan savcılık yetkisiz olsa dahi kaybolması muhtemel işlemler ile acil koruma tedbirlerine başvurmak zorundadır. [1058]

2.2.4.5. Görevsizlik Kararı

Savcı soruşturma konusu eylemin adli yargının görevine girmediğini farkettiği anda görevsizlik kararı verip soruşturma dosyasını ilgili mercie gönderir. Ancak savcı acil işlemleri yapmak ve kaybolması muhtemel delilleri toplamak zorundadır. Yine adli yargının görevinde kalmakla birlikte ayrı bir ihtisas gerektiren durumlarda da görevsizlik kararı verilecektir.[1059]

[1054] Fezleke işleminin denetimi hakkında geniş bilgi için tezin Savcılık İşlemlerinin Denetimi kısmına bkz.

[1055] Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması", s. 203.

[1056] 5.C.D., T. 19.10.2015, E. 2015/9668, K. 2015/15277 (**UYAP**, 12.03.2016).

[1057] Yetkisizlik işleminin denetimi hakkında geniş bilgi için tezin Savcılık İşlemlerinin Denetimi kısmına bkz.

[1058] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 222, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 232, Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 97-98, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 243.

[1059] Örneğin vali ile ilgili şikâyet alan savcı herhangi bir işlem yapmaksızın evrakı görevsizlik kararı ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderecektir.

Savcı, eylemin kabahat olduğunu tespit ettiği takdirde idari yaptırım kararı verebileceği gibi dosyayı ilgili idareye de yollayabilir (KK md. 23). Eğer idareye gönderme düşüncesinde ise savcı dosyayı görevsizlik kararı ile göndermelidir.[1060] Savcılık ile idare arasında görevsizlik konusunda çıkabilecek uyuşmazlıkları çözebilecek bir merci bulunmamaktadır. 1684 sayılı Umumi Mahkemeler ve Karar Hâkimleri ve Mustantiklerle Umumi ve Hususi Kaza Salahiyetini Haiz Makamlar Arasındaki İhtilafın Halli Hakkında Kanun'a[1061] göre mahkemeler ile idare arasındaki görev uyuşmazlıklarını çözme konusunda yetkili merci Yargıtay Ceza Genel Kuruludur. Başsavcılıklar yargı mercii niteliğinde olmadığından 1684 sayılı Kanun uygulanamaz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 30.10.2007 tarih ve 235/218 E./K. sayılı kararında savcılıklar ile idare arasındaki uyuşmazlıklarda görevli olmadığına hükmetmiştir.[1062]

2.2.4.6. İdari Yaptırım Kararı

Savcı idari yaptırım kararı verme yetkisini sahiptir. Bu yetki özel bir kanun ile yetki tanınması veya Kabahatler Kanunu'ndaki genel yetkiden kaynaklanmaktadır (Kabahatler Kanunu md. 23).[1063] Örneğin Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 175'inci maddesine göre seçim kabahatlerine ilişkin idari para cezası verme yetkisi savcıya aittir.[1064] Savcı kabahate ilişkin incelemeyi yapar ve gerekli gördüğü takdirde idari yaptırım kararı verir. Savcının bu kararına karşı başvuru kanun yoluna gidilebilir (Kabahatler Kanunu md. 27).

[1060] "..hurdaya ayrılmış aracına taktığı .. plakanın, sahte olup olmadığı ve aldatma yeteneğinin bulunup bulunmadığı konusunda bilirkişi incelemesi yaptırılarak;
1-Plakanın sahte olarak yapıldığının anlaşılması halinde sahtecilik suçunun oluşacağı,
2-Plakanın sahte olmayıp başka araçtan sökülerek takıldığının belirlenmesi halinde ise;
eylemin 2918 sayılı Yasa'nın 21 ve 23. maddeleri uyarınca işlem yapılmak üzere görevsizlik kararı verilmesi gerektiği.." 4.C.D., T.07.11.2006, E. 2005/9845, K. 2006/15960 (**AKİP**, 05.03.2016).

[1061] R.G. 10.06.1930, 1516.

[1062] "Cumhuriyet Başsavcılığı 5235 sayılı Yasa'nın 16. maddesi uyarınca, mahkemeler yanında yer alan, adli ve idari görevlerle donatılmış bir organdır. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Kabahatler Yasası'nın 23. maddesinde, Cumhuriyet Savcısı da, yasada açık hüküm bulunan hallerde idari yaptırım kararı vermekle yetkili kılınmış ise de, yargısal işlem özelliği taşımayan ve salt idari yaptırım kararı vermekle sınırlı bulunan bu yetki, Cumhuriyet Savcılığı'nı, yargı yetkisini haiz makam konumuna dönüştürmemiştir. .. 1684 sayılı Yasa'nın 1. maddesi kapsamında yer almamaktadır." Y.C.G.K., T. 30.10.2007, E. 2007/YYB-235, K. 2007/218 (**AKİP**, 28.05.2017).

[1063] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 49.

[1064] Benzer yetki için bkz. Çek Kanunu md. 7/9-10.

Kabahatler Kanunu'nun 23'üncü maddesi idari yaptırım konusunda yetki veren genel bir hükümdür.[1065] Savcıya iki durumda idari yaptırım kararı verme yetkisi tanınmaktadır. Bunlardan ilki, soruşturmada suçun yanısıra bir kabahatin de işlenmiş olmasıdır (Kabahatler Kanunu md. 23/2). Savcı idari yaptırım kararını bizzat verebileceği gibi ilgili kamu kurum veya kuruluşuna da bırakabilir. Savcının hangi seçeneği tercih edeceği kendi takdirindedir. Örneğin kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçu konulu bir soruşturmada, kumar oynayanların eylemleri kabahat türündedir (Kabahatler Kanunu md. 34). Savcı bu kabahat hakkında idari yaptırım uygulayabileceği gibi bunu ilgili birime bildirmekle de yetinebilir.

Soruşturma konusu eylemin suç değil kabahat olduğunun anlaşılması halinde savcı idari yaptırım kararını bizzat vermek zorundadır. Örneğin kurusıkı tabanca ile yerleşim yerinde ateş etme eyleminin suç değil kabahat olduğunun anlaşılması halinde böyle bir durum bulunmaktadır.[1066] Savcı şüpheli hakkında genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu nedeniyle kovuşturmama kararı vermeli ve gürültü kabahati nedeniyle de idari yaptırıma karar vermelidir. Kovuşturmama kararına gerek bulunmadığı, idari yaptırım kararı ile soruşturmanın nihayete erdirilebileceği şeklinde yöntem yerinde değildir.[1067]

[1065] "C. Savcısı, 5326 sayılı Kabahatler Yasasının 23. maddesi uyarınca kanunda açıkça hüküm bulunan hallerde bir kabahat dolayısıyla idarî yaptırım uygulaması yapabilir ya da bir suç dolayısıyla başlatılan soruşturma kapsamında bir kabahatin işlendiğini öğrenmesi halinde idarî yaptırım kararı verebilir. Dolayısıyla somut olayda söz konusu olan C. Savcısının bir suç soruşturması dolayısıyla ya da bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırması olmayıp, kabahat oluşturduğuna ilişkin bir kanaatle gürültü eylemine ilişkin kolluktan yaptırım uygulanmasını istemesi ancak bir ihbar niteliğindedir. " 4. C.D., T. 08.07.2008, E. 2008/9666, K. 2008/15900 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1066] "Ateşlenebilen bir silahın işlevine uygun ve sonuç doğurmaya elverişli bulunmayan "kuru-sıkı" olarak tabir edilen tabanca ile yerleşik yerde ateş etme şeklindeki eylem, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 36/1. madde ve fıkrasında tanımı yapılan gürültüye neden olma kapsamında olup, idari yaptırımı gerektirdiği ve anılan Yasa'nın 18/1. madde ve fıkrası hükmü gözönüne alındığında mülkiyetin kamuya geçirilmesinin de mümkün olmadığı gözetilmeden, eylemin nitelendirilmesinde yanılgıya düşülerek sanığın 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 170/1-c maddesi uyarınca cezalandırılmasına ve "kuru-sıkı" mermilerin de iadesi yerine müsaderesine karar verilmesi…" 8.C.D., T. 09.03.2009, E. 2008/6539, K. 2009/3413 (**AKİP**, 20.05.2017).

[1067] Kabahatler Kanunu'nun 27/6'ncı maddesi ile kanun yolu açıklığa kavuşturulmuştur. Söz konusu karar başlığı "Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar ve İdari Yaptırım Kararı" şeklinde olmalıdır. Kararda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile birlikte idari yaptırım kararı da varsa itiraz CMK'nın 173'üncü maddesine göre incelenecektir. Sadece idari yaptırım kararı varsa Kabahatler Kanunu'nun 27/1'inci maddesi uyarınca kanun yolu "başvuru"dur.

2.2.4.7. İşleme Konulmama Kararı

Adli soruşturmalarda temel kural savcının herhangi bir merciden izin almaksızın doğrudan soruşturmaya başlamasıdır. Ancak bazı kişi ve suçlar bakımından özel soruşturma usulleri oluşturulmuştur. Gerekli izin mekanizması işletilmeden soruşturmaya başlanması mümkün değildir.[1068]

Kamu görevlilerinin görev suçlarından dolayı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a göre izin talep edilmektedir. Savcı soruşturmaya başlamak için Kanun'un 3'üncü maddesinde belirtilen mercilerden soruşturma izni ister. İzin verilirse soruşturmaya başlar. İzin verilmediği takdirde savcı bu karara karşı idari yargı nezdinde itiraz eder veya kararı yerinde bularak işlemi kaldırır.[1069]

İzin verilmemesi halinde savcı adli soruşturma öncesi süreci "işleme konulmama kararı" ile sonlandırır. Adli soruşturma başlamadığı için bu karara kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı denilmemektedir.[1070] İşleme konulmama kararına karşı CMK'nın 173'üncü maddesinde belirtilen itiraz usulü veya idari yargı yoluna başvuru yolu işlemeyecektir.[1071] [1072] Aksi halde sulh ceza hâkimliği idari

---

[1068] "Ülkemizdeki kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle işledikleri suçlar açısından uygulanan soruşturma yöntemi çeşitli özel yasalarda belirtilmiştir. Özel soruşturma yöntemlerini düzenleyen yasalar içinde en çok uygulananı 4483 sayılı olanıdır. Cumhuriyet savcısının görevi nedeniyle suç işlediği ileri sürülen anılan yasa kapsamındaki bir kamu görevlisi hakkında doğrudan soruşturma yapması olanaklı değildir. Yasada belirtilen yetkili merciin vereceği soruşturma izni kararının kesinleşmesi üzerine Cumhuriyet savcısı soruşturmaya başlayacaktır." 4.C.D., T. 21.04.2011, E. 2010/30142, K. 2011/5459 (**UYAP**, 27.04.2018).

[1069] Ahmet Adil Kubat, "Memurin Muhakemat Kanunu ve Cumhuriyet Savcıları", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 1997, s. 52, Seçkin Yavuzdoğan, "İngiltere'de Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, Özel Sayı, 2010(Basım Yılı: 2012), s. 1255.

[1070] 4. C.D., T. 28.05.2006, E. 2006/4098, K. 2006/13142 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1071] "4483 sayılı Yasa uygulamasında yetkili merci olarak belirtilmemiş olan Cumhuriyet başsavcılarının bu kararlarına karşı anılan Yasa kapsamında herhangi bir itiraz yolu da öngörülmemiştir. Dosyanın incelenmesinden, şikâyetçi ...'in hakkında soruşturma izni istenenlerle ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığı şikayet sonucunda, 4483 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrası uyarınca şikayetin işleme konulmamasına karar verildiği ve adı geçenin bu karara itiraz ettiği anlaşılmaktadır… Cumhuriyet başsavcılarının işleme konulmama kararlarına karşı 4483 sayılı Kanunda herhangi bir itiraz yolu öngörülmediğinden, Ankara Cumhuriyet Başsavcısı tarafından verilen .. karara yapılan itirazın incelenmeksizin reddine...." Danıştay 1. D., T. 03.03.2005, E. 2004/794 , K. 2005/301 (**UYAP**,25.09.2015).

[1072] "4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrasında, Cumhuriyet başsavcılıklarınca ihbar veya şikayetin işleme konulmamasına karar verilmesi halinde, bu kararın ihbar veya şikayette bulunana bildirileceği hükme bağlanmış olup, anılan Kanunda, Cumhuriyet Başsavcılarının bu kararlarına karşı herhangi

yargının yerine geçmiş olacaktır. Böyle bir itiraz dilekçesi alması halinde sulh ceza hâkimliğinin vereceği karar "inceleme yapılmasına yer olmadığına" şeklinde olmalıdır. Ret kararı dâhi verilemez. Aksi halde işin esası incelenmiş ve itiraz edenin de haklı bir kanun yoluna başvurmuş olduğu kabul edilmiş sayılır.[1073]

Soruşturulması izne bağlı olan suçlar bakımından da aynı usul takip edilmektedir. Örneğin Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama suçu (TCK md. 301) bakımından soruşturma yapılması Adalet Bakanının iznine tâbidir. Savcı mevcut bilgilerin soruşturma izni talep etmeyi gerektirir ciddiyette olmadığına veya ilk bakışta suçun oluşmadığına kanaat getirdiği takdirde işleme konulmama kararı verebilir. Adalet Bakanı tarafından soruşturma izni verilmeyen durumlarda da işleme konulmama kararı verilecektir.[1074]

Fail ya da fiil hakkında soruşturma izni istenmesi veya bu aşamaya gerek duymadan sürecin sonlandırılmaya karar verilmesi durumunda işlemin soruşturmaya yer olmadığına dair karar (CMK md. 158/6) ile bitirilip bitirilemeyeceği hususu üzerinde durulması gereken bir konudur. Aslında soruşturma evresi başlamadığı için bu aşamanın soruşturmaya yer olmadığına dair karar ile bitirilmesi tutarlı olabilir. Ancak soruşturmaya yer olmadığına dair kararları için CMK'nın 173'üncü maddesinde hüküm altına alınan itiraz yolunun uygulanabilir olması, bazı sorunlara sebep olabilir. Bu nedenle işleme konulmama kararı daha isabetli bir karar türüdür. Aksi halde yasa yolu açık olmayan kararlar için sulh ceza hâkimliği nezdinde itiraz yolu açılmış olacaktır.[1075]

---

bir itiraz yolu öngörülmediğinden, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının …..sayılı şikayetin işleme konulmamasına ilişkin kararına şikayetçilerin vekilleri tarafından yapılan itirazların incelenmeksizin reddine…" Danıştay 1. D., T. 06.03.2013, E. 2013/258, K. 2013/294 (**UYAP**, 24.06.2018).

Benzer yönde karar için bkz. Danıştay 1. D., T. 17.12.2015, E. 2015/2139, K. 2015/1774 (**UYAP**, 24.06.2018).

[1073] "…bu karar bir ceza soruşturmasına dayanmadığı ve kovuşturmasızlık kararı vasfında olmadığı için CMK'nın 172-173. maddeleri kapsamında itiraza konu bir karar sayılamayacağı gözetilerek itiraz merciince "inceleme yapılmasına yer olmadığına" karar verilmesi gerektiği halde yazılı biçimde itirazın kabulüne karar verilmesi…" 5. C.D., T. 16.05.2012, E. 2012/3839, K. 2012/5355 (**UYAP**, 25.09.2015).

[1074] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün "TCK'nın 299 ve 301'inci maddeleri gereğince soruşturma veya kovuşturma yapılması Adalet Bakanının iznine bağlı suçlar" konulu ve 18/1 sayılı Genelgesi.

[1075] Bu konuda yargı yolunun kapalı olduğu hususunda bkz. Danıştay 1. D., T. 03.03.2005, E. 2004/794 , K. 2005/301 (**UYAP**,25.09.2015).

2.2.4.8. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, soruşturma evresinde savcının itham için gerekli şüpheye kanaat getirmemesi, kovuşturma olanağının bulunmaması veya iddianame düzenlemekten takdiri olarak vazgeçmesi üzerine düzenlediği işlemdir. Savcı böylelikle cezai uyuşmazlığı kovuşturma evresine taşımamış olmaktadır. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı, adli olmakla birlikte yargı kararı değildir. Kesin hükmün sonuçlarını doğurmaz.[1076] Yeni ceza adalet sistemi savcıyı olabildiğince güçlü kılmıştır. Savcı kamu davasının açılıp açılmayacağı hususunda delil değerlendirme yetkisine sahiptir.[1077] Aksi halde tek görevi kolluk ile mahkeme arasında bir köprü olmakla sınırlı kalır.[1078] Yeterli şüphe oluşturacak delilin elde edilmemesi, kovuşturma imkânının bulunmaması ve takdiri hallerde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilir.[1079] Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda yeterli gerekçe olmalıdır. Karar suçtan zarar gören ve ifadesi alınmış bulunan şüpheliye tebliğ edilir (CMK md. 172/1). Kararda itiraz süresi ve mercii gösterilmelidir (Any. md. 40/2)[1080] Şüphelinin kamu görevlisi olması halinde kararın

[1076] Aksi görüş için bkz. "Kovuşturmaya yer olmadığı (kovuşturmama) kararı, kovuşturmaya yetkili makamın kovuşturmaya başlamayacağını, yani başlangıçta şüphelendiği kişiye hiç suç isnad etmeyeceğini bildiren yazılı işlemidir….CMK'ya göre kovuşturmaya yer olmadığı kararını kovuşturmaya yetkili makam olan Cumhuriyet Savcısı verir (md. 172/1). Cumhuriyet Savcısının verdiği bu karar "kesin hüküm etkisi" göstermektedir. Gerçekten kesinleşmiş bir kovuşturmaya yer olmadığı kararının varlığı ile ceza muhakemesi sona ermekte, yeni delil ortaya çıkması veya İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi kararıyla "etkin soruşturma yapılmadan bu kararın verildiğinin tespit edilmesi" halleri gerçekleşmeden muhakeme yeniden dirilmemektedir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

[1077] Aksi yönde karar için bkz. "Savcılık soruşturması aşaması açısından oldukça ayrıntılı bir şekilde olayın gelişim şekli ve olası sorumlu kişiler belirlenmiş olmakla birlikte, ilgili kişilerin cezai sorumluluklarının tespiti konusunda Ceza Mahkemesinde inceleme ve değerlendirme yapılması imkânını ortadan kaldıran KYO kararının verilmesinin, silah kullanan güvenlik güçlerinin hesap verebilirliğini ve soruşturma hakkında kamunun denetimini zayıflattığının kabul edilmesi gerekir… her ne kadar, somut olay kapsamında Savcılık tarafından yürütülen soruşturmada yaşanan ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konulmasını ve olası sorumlu kişilerin belirlenmesini sağlayabilecek nitelikte oldukça ayrıntılı bir incelemenin yapıldığı görülmekle birlikte, çok yönlü bu olayda olası cezai sorumluluğun kalkıp kalkmadığı konusunda bir ceza mahkemesinin kapsamlı bir inceleme ve değerlendirme yapması imkânını ortadan kaldıracak bir kararın verilmesi nedeniyle, etkili resmi bir soruşturma yürütülmediği ve yaşam hakkının usulî boyutunun ihlaline yol açıldığı kanaatine varılmıştır. " Anayasa Mahkemesi, Cemil Danışman Başvurusu, T. 16.07.2014, Başvuru No: 2013/6319, prg. 110 ve 118, (**R.G.,** 16/10/2014, 29147).

[1078] Savcının delil değerlendirme konusunda sınırlı yetkili olduğu hususunda bkz. Donay, **Güncelleştirilmiş Ceza Muhakemesi Yargılaması Hukuku**, s. 314.

[1079] Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)'e göre çocuklara ilişkin takdir yetkisinin bulunduğu durumlarda, savcı kamu davasının açılmasını son çare olarak düşünmelidir.

[1080] "Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarda, olayın ve isnadın anlatılması ve hangi sebeple bu sonuca ulaşıldığının gerekçeleriyle belirtilmesi, kararın kimlere tebliğ edileceği, hangi dairelere gönderileceği ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 40 ıncı maddesinin ikinci fıkrası hükmü

bir örneği 657 s. Devlet Memurları Kanunu'nun 131/son maddesi uyarınca ilgili Bakanlığa, kamu kurumuna veya kuruluşuna gönderilir. Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 16'ncı maddesi uyarınca kararın bir sureti, soruşturmada görev alan kolluk birimine iletilir. [1081]

2.2.4.8.1. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verilecek Haller

2.2.4.8.1.1. Yeterli Şüphe Oluşturacak Delile Ulaşılamaması

Savcı yürüttüğü soruşturma sonrasında suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturacak delil elde edememiş ise kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir (CMK md. 172/1). Yeterli şüphe oluşturacak delil, kovuşturma açılması halinde mahkûmiyet çıkma ihtimalinin beraat çıkma ihtimalinden yüksek olmasıdır.[1082]

Savcı etkin bir soruşturma sonrasında kararını vermelidir. Tüm yollara başvurmadan, yeterli şüpheyi oluşturacak delil elde edilemediğinden bahisle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilemez.[1083] Savcının değerlendirme yetkisi bulunmakla birlikte kovuşturma evresinde hâkim tarafından yapılan değerlendirmeden farklıdır. [1084] Savcı yeterli şüphe yönünden, hâkim ise mahkûmiyet yönünden

---

gereğince de bu işlemle ilgili olarak hangi kanun yollara ve mercilere başvurulabileceği ile başvuru süresinin karar metninin sonunda mutlaka gösterilmesi, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın mutlaka tebliğ edilmesi ve tebligat sonucunun takip olunması, isnat edilen suçla ilgili eksiklikler giderilmeksizin ve ileri sürülen iddiaların tamamı karşılanmadan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmemesi …" Bkz. HSK'nın 18.10.2011 tarihli ve 10 sayılı mülga Genelgesi.

[1081] Hasan Tahsin Gökcan, "Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 2012, s. 199, Fatih Birtek, "Cumhuriyet Savcısı'nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2(Özel Sayı), 2013, s. 963.

[1082] "Soruşturma evresi sonunda Cumhuriyet savcısının mevcut delillerle yaptığı değerlendirmeye göre; sanığın mahkûm olma olasılığı, beraat etme olasılığından daha kuvvetli ise kamu davası açılması için yeterli şüphe bulunduğu kabul edilmelidir." 11. C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017), Benzer karar için bkz. 4. C.D., T. 14.10.2009, E. 2009/22283, K. 2009/16336 (**UYAP**, 12.04.2016).

[1083] "CYY'nin 173. maddesi, C.Savcısının yaptığı "soruşturma" sonunda verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararının yargısal denetimini düzenlemiş ve merciin yapacağı inceleme sonunda vereceği kararın da kural olarak; "C.Savcısının iddianame düzenlemesini sağlama" ya da "kovuşturmama kararının yerinde bulunması" biçiminde sonuçlanmasını öngörmüştür. Ancak bu hükümlerin uygulanabilmesi için C.Savcısının yasaya uygun bir "soruşturma" yapmış olması zorunludur…Buna karşın, C.Savcısının CYY'nin kendisine yüklediği soruşturma görevini hiç yerine getirmediği, ortada yasaya uygun bir "soruşturma"nın bulunmadığı." 4. C.D. T. 14.11.2007, E. 2007/9636, K. 2007/9375 (**UYAP**, 19.05.2017).

[1084] Hollanda'da savcı, delillerin hukuka aykırı olması halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilmektedir. Tak, "Hollandalı Savcı: Bir Soruşturan ve Ceza Veren Görevli", s. 48.

değerlendirir. [1085] Kovuşturmaya yer olmadığı kararı ayrıntılı ve gerekçeli olmalıdır.[1086]

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru olarak intikal eden, internet üzerinden hakaret eylemi hakkında savcının bütün yollara başvurmasına rağmen faili bulamadığı ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verdiği olayda hak ihlali bulunmadığına hükmetmiştir. [1087] Yargıtay uygulaması ise tersi yöndedir. Özellikle internet üzerinden meçhul şüphelilerce gerçekleştirilen hakaret veya başka eylemler bakımından; failin belli olması halinde dava açılması, aksi halde dava zamanaşımı doluncaya kadar failin aranmasına devam edilmesi gerektiğine hükmetmiştir.[1088] Delil elde etmenin imkânsız olduğu durumlarda kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilebilmelidir. Ancak böyle bir ilke benimsendiği takdirde bütün meçhul şüphelilere ilişkin soruşturmaların sonlandırılması riski bulunmaktadır. Bu nedenle Yargıtay uygulaması CMK sistemine

---

[1085] "Cumhuriyet Savcısının delil değerlendirmesiyle, kovuşturma aşamasında hâkimin delilleri değerlendirmesi birbirinden farklı özelliklere sahiptir. CMK'nın 170/2. maddesine göre soruşturma aşamasında toplanan deliller kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturup oluşturmadıkları çerçevesinde incelemeye tabi tutulurken, kovuşturma aşamasında, isnad edilen suçun işlenip işlenmediği hususunda mahkûmiyete yeter olup olmadığı ve tam bir vicdani kanaat oluşturup oluşturmadığı çerçevesinde değerlendirilmektedir." 4. C.D., T. 05.01.2017, E. 2016/18139 , K. 2017/482 (**UYAP**, 19.05.2017).

[1086] Güleç, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi", s. 1450.

[1087]"İnternet küresel bir ağdır ve hiçbir sınırı yoktur. Bu nedenle İnternet ortamında yayımlanan ve başvurucuların iftira ve hakaret niteliğinde olduğunu ileri sürdüğü bir iddiaya karşı adli mekanizmaları devreye sokmak çoğu zaman güç veya çok maliyetli olabilir. Buna karşın kaçınılmaz olarak doğrudan etkili olan ciddi anlamda incitici veya temel haklara zarar veren müdahalelere karşı bireylerin ve kamunun korunmasının devletin yükümlülüklerinden olduğunun da kabul edilmesi gerekir…. Somut olayda Cumhuriyet Savcısı, İnternet üzerinden işlenen suçlara yönelik soruşturmalardaki güçlükleri de gözeterek Anayasa'da korunan temel hak ve özgürlükler bağlamında ciddi endişeler ortaya çıkarabilecek şekilde geniş kapsamda etkiler uyandırmayan ya da toplumsal menfaati etkilemeyen bir şikâyet hakkında soruşturmayı daha fazla sürdürmeyi reddetmiştir. Başvurucunun önemli olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kaldığına dair yeterli delil bulunmadığı, ayrıca şikâyet konusunun önemli bir ilkesel soruna yol açmadığı dikkate alındığında bir toplumda yaşıyor olmanın kabul edilebilir bir bedeli olarak görülebilecek olan -bir sözlü karşılaşmaya ilişkin olarak- soruşturmanın sürdürülmemesinde Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler bakımından bireyin menfaatleri ile toplumun menfaatleri arasında açık bir dengesizlik bulunduğu değerlendirilmemiştir." Anayasa Mahkemesi, Mustafa Tepeli Başvurusu, T. 01.03.2017, Başvuru no: 2014/5831, prg. 28-31 (**R.G.**, 06.06.2017, 30088).

[1088] "CMK'nın 172/1. maddesindeki, kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinin somut olayda mevcut olmadığı, dolayısıyla şüpheli veya şüphelilerin tespitine yönelik olarak gerekli tüm soruşturma işlemleri yapıldıktan sonra, şüpheli veya şüphelilerin tespiti halinde iddianame düzenlenmesi, şüpheli veya şüpheliler tespit edilemediği takdirde ise dava zamanaşımı süresince soruşturmaya devam edilmesi gerekmekte..." 18. C.D., T. 14.12.2015, E. 2015/10443, K. 2015/1335 (**UYAP**, 07.06.2017).

daha uygundur. Takdirilik sistemine yönelik bir yasa değişikliği bu konudaki sorunu çözebilir.

Savcı eylemin suç teşkil edip etmediğini ceza hukuku ilkelerine, suçun unsurlarına göre inceler. Şüphe derecesi kadar önemli olan suçun unsurları, ikincil nitelikte değildir. Şüphe derecesinden önce değerlendirilmelidir. [1089]

Hukuka aykırılık unsuru taşımayan eylem hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmelidir.[1090] Örneğin kendisine bıçakla saldıran kişiyi etkisiz hale getirmek için yaralayan failin eylemi TCK'nın 25'inci maddesi uyarınca meşru savunma kapsamında olup yaralama eylemi hukuka aykırılık öğesi bakımından oluşmayacaktır. Böyle bir eylem hakkında iddianame tanzim edilmesi mümkün değildir. CMK'nın 170/6'ncı maddesine göre iddianamenin sonuç kısmında soruşturmaya konu suç nedeniyle istenen ceza ve güvenlik tedbiri belirtilmelidir. Meşru savunma halinde talep edilebilir bir ceza veya güvenlik tedbiri de bulunmayacaktır. Bu nedenle suçun oluşmadığı hallerde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmelidir. [1091] Savcı, soruşturma konusu eylemi tipiklik ve manevi unsur bakımından değerlendirme yetkisine sahiptir.[1092]

2.2.4.8.1.2. Kovuşturma Olanağının Bulunmaması

Kovuşturma evresine geçebilmek için kovuşturma engelinin bulunmaması gerekir.[1093] Soruşturma konusu eylem hakkında dava zamanaşımı süresinin dolması, şüphelinin ölmesi, şikâyet koşulununun gerçekleşmemesi, bazı suçlar bakımından

---

[1089] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 94.

"…Adli Tıp Kurumu Trafik İhtisas Dairesi raporuna dayanarak verilmiş kovuşturmaya yer olmadığına dair 15.05.2007 tarihli kararda "şüphelinin olayın meydana gelişinde atfı kabil kusurunun bulunmadığı" gerekçesine dayanıldığı, 5271 sayılı CMK'nın 170/2 maddesi uyarınca soruşturma evresi sonunda toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturmaması nedeniyle iddianame düzenlenmediğinin…karar gerekçesinden açıkça anlaşıldığı..." 9. C.D., T. 18.03.2009, E. 2008/21903, K. 2009/3152 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1090] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 225.

[1091] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 94.

[1092] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 525 vd.

[1093] "Kovuşturma olanağının bulunmaması da soruşturma konusu olayla ilgili olarak kovuşturma yapılmasını engelleyen durumların ortaya çıkmasıdır. Kovuşturma olanağının bulunmaması, esasen dava şartlarının bulunmamasıdır. Dava şartları, mevcut olmadığında davanın açılmasına engel olan şartlardır ki şikâyet, dava süresi, izin, talep, kesin hüküm bulunmaması, derdest davanın olmaması, ön ödemenin yerine getirilmemesi veya uzlaşmanın bulunmaması gibi şartlardan birinin gerçekleşmemesi durumunda, kovuşturma olanağının bulunmadığından bahsedilebilir." 11. C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017).

kovuşturma izni alınamamış olması ya da özel olarak öngörülmüş muhakeme şartlarının gerçekleşmediği hallerde savcı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir. [1094] Şüphelinin tespit edilememesi nedeniyle, kovuşturma olanağı bulunmadığından bahisle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilemez. [1095] Önödeme ve uzlaştırma da muhakeme şartları arasındadır.[1096]

Türk Ceza Kanunu'nun 75'inci maddesinde düzenlenen önödeme kurumu kovuşturma evresine geçilmesini engelleyen bir muhakeme şartıdır. Önödeme teklif edilebilmesi için öncelikle yeterli şüphenin oluşması gerekir. Yeterli şüphe bulunan önödemelik suç bakımından savcı şüpheliye bir önödeme önerisi gönderir ve önerilen miktarın 10 gün içerisinde ödenmesini teklif eder. Şüpheli 10 gün içerisinde bu miktarı maliye hazinesine ödediği takdirde soruşturma kovuşturmaya yer olmadığını dair karar ile sonlandırılır. Aksi halde kamu davası açılmak üzere iddianame tanzim edilir. Önödeme teklif edilmeden hazırlanan iddianamenin mahkemece iadesi gerekir (CMK

[1094] "5187 sayılı Basın Yasasının 26/1. maddesinde basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayınlar yönünden iki ay, diğer basılmış eserler yönünden dört ay içinde açılması gerektiği belirtilmiştir. Anılan maddenin sonraki fıkralarında ise dava açma süresinin başlangıcıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.… Yasada belirtilen bu hak düşürücü dava açma süresinin başlangıcıyla ilgili ikinci fıkradaki hükme göre dava açma süresinin başlangıcı, eserin C. başsavcılığına teslim edildiği tarih, teslim edilmemişse öğrenildiği tarihtir. Aynı yasanın 10. maddesi uyarınca, basımcı, bastığı her türlü yayının imzalı iki nüshasını, dağıtım veya yayımın yapıldığı gün, mahallin Cumhuriyet Başsavcılığına teslim etmekle yükümlüdür. Fakat 26. maddenin 5. fıkrasında; kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda dava açma sürelerinin, suç için kanunun öngördüğü dava zamanaşımı süresini aşmamak şartıyla, suçun işlendiğinin öğrenildiği tarihte başlayacağı hükme bağlanmıştır. Şu halde Basın Yasasında dava açma süresinin başlangıcı yönünden şikâyete tabi suçlarla diğer suçlar arasında bir ayrım yapılmış, kamu adına kovuşturulması gerekli suçlar yönünden sürenin başlangıcı bakımından 26/2. maddedeki kural kabul edilmiştir. Şikâyete tabi suçlarda da süre başlangıcı için mağdurun fiili ve faili öğrenme tarihi esas alınmakla birlikte, bu öğrenme tarihinin ilgili suç için kanunda öngörülen dava zamanaşımı süresini aşmaması gerektiği ifade edilmiştir. Başka deyişle, basın yoluyla işlenen re'sen soruşturulması ve kovuşturulması zorunlu suçlarda olduğu gibi soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda da 2 aylık hak düşürücü dava açma süresi geçerli kılınmıştır." 4. C.D., T. 24.02.2010, E. 2010/1753, K. 2010/3239(**UYAP**, 20.05.2017).

[1095] "Her ne kadar ABD'nin hakaret suçlarına ilişkin istinabe taleplerine yanıt vermediğinden IP adresinin ve şüphelinin tespit edilemediği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmişse de, soruşturma dosyası kapsamında hiç bir soruşturma işlemi yapılmadan bu karar verilmiştir. Kaldı ki CMK'nın 172/1. maddesindeki, kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinin somut olayda mevcut olmadığı, dolayısıyla şüpheli veya şüphelilerin tespitine yönelik olarak gerekli tüm soruşturma işlemleri yapıldıktan sonra, şüpheli veya şüphelilerin tespiti halinde iddianame düzenlenmesi, şüpheli veya şüpheliler tespit edilemediği takdirde ise dava zamanaşımı süresince soruşturmaya devam edilmesi gerektiği anlaşılmakla…" 18.C.D., T. 18.12.2017, E. 2017/4818, K. 2017/15013 (**UYAP**, 26.03.2018).

[1096] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 80-81.

md. 174/1.c). Önödeme sonucu verilen kovuşturmaya yer olmadığını dair kararlar adli sicile işlenmez ancak mahsus bir sisteme kaydedilir (TCK md. 75/7).[1097]

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda uzlaştırma alternatif bir çözüm yöntemi ve muhakeme şartı olarak düzenlenmiştir. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş'e göre alternatif tedbirler, Avrupa'da yaygın bir şekilde uygulanan kovuşturma mecburiyeti ilkesiyle çelişmemektedir. Bu sistemi benimseyen ülkelerde bile mevzuat birtakım alternatif istisnalara sahiptir. Bunlar kovuşturmanın suç tekrarına engel olmayacağının bariz şekilde anlaşılması, mali ya da diğer tazmin türleri ile çocuk suçluların bulunduğu soruşturmalardır (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüşü prg. 10-11).Uzlaştırma şüpheli ile mağdur arasında gerçekleşen ve kovuşturmaya gerek bırakmayan bir çözüm türüdür.[1098] Uzlaştırma kapsamındaki bir suçun işlendiğine dair yeterli şüphenin bulunması halinde soruşturma dosyası uzlaştırma bürosuna devredilir. Uzlaştırmacı, taraflar arasında uzlaşmanın sağlanması için çalışır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin bir kerede yerine getirilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir (CMK md. 253/19). Edimin taksitlere bölünmesi veya süreklilik arzetmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığını dair karar verilmez, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir (CMK md. 253/19). Uzlaştırmaya başvurulmadan tanzim edilen iddinamenin iadesi gerekir (CMK md. 174/1.c). [1099]

Aynı eylem hakkında devam eden birden fazla soruşturma varsa bu soruşturmalar birleştirilmelidir. Ancak devam eden soruşturmaya konu olay hakkında daha önce açılan bir dava varsa mevcut soruşturma kovuşturmaya yer olmadığını dair

[1097] Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 361, Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması", s. 229.

[1098] Hangi suçlar bakımından uzlaşmanın mümkün olduğu CMK'nın 253'üncü maddesinde hüküm altına alınmıştır. "TCK'nın 119. maddesi kapsamında nitelikli konut dokunulmazlığını bozma suçu, CMK'nın 253/1. fıkrası □b□ bendi 3. nolu alt bendi kapsamı dışında olmakla; uzlaşma hükümlerinin uygulanmamasında bir isabetsizlik bulunmadığından..." 13. C.D., T. 09.09.2013, E. 2012/8974, K. 2013/23300 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1099] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 112, Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 213.

karar ile sonuçlandırılmalıdır. Çünkü aynı eyleme ilişkin olarak ikinci kez yargılama yapılamaz. [1100]

2.2.4.8.1.3. Takdir Yetkisinin Kullanılması

Türk ceza muhakemesi sisteminde temel kural kovuşturma mecburiyeti ilkesi olmakla birlikte takdirilik ilkesi uyarınca savcının takdir yetkisi kullanabileceği durumlar da bulunmaktadır.[1101] Savcı etkin pişmanlık veya şahsi cezasızlık hallerinde takdir yetkisini kullanıp kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir (CMK md. 171/1).[1102] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş'e göre etkin pişmanlık hallerinde kamu davası açılmayabilir. Bunun için gerekli olan şartlar suçun ağır bir nitelik taşımaması ve failin ilk kez suç işliyor olması, ikrarda bulunan şüphelinin kendi iradesiyle teslim olması, suçun ortaya çıkarılması için adli mercilerle işbirliği yapması, suçun artık sosyal tehlike teşkil etmiyor olmasıdır (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüşü prg. 39). Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik (1987/ 18) Tavsiye Kararı'na göre ceza adalet sistemine takdirilik sistemi getirilmeli ve uygulama alanı genişletilmelidir. Savcılık böyle durumlarda suçun işlendiğine dair yeterli delil elde ettiği takdirde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir. Takdirilik sistemi kamu yararı gibi genel bir temele dayanmalıdır. Takdirilik sisteminde keyfiliğin önlenmesi ve kanun önünde eşitliğin temini için suçun ağırlığı, şüphelinin kişiliği, dava açıldığı takdirde hükmedilmesi muhtemel ceza, muhtemel cezanın fail üzerindeki etkileri, mağdurun durumu dikkate alınmalıdır (Avrupa Konseyinin 1987/18 s. Tavsiye Kararı prg. 1-5). Takdirilik sistemi geçmişe göre daha çok uygulanmaktadır. [1103] Şüphelinin akıl hastası

[1100] Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 273.

[1101] "Kovuşturma mecburiyeti ilkesinin karşısında maslahata uygunluk ilkesi bulunur. Bu ilkeye göre ise bir suçun işlendiği haberinin alınması üzerine, bu fiilleri takibe yetkili makamlar tarafından derhal hazırlık soruşturmasına başlayıp başlamamakta; soruşturma neticesinde fiilin ve failin belli olması, yeterli suç şüphesinin bulunması durumunda savcının kamu davasını açıp açmamakta ve nihayet kamu davasını muhakeme sonuçlanıncaya kadar yürütüp yürütmemekte takdir yetkisi bulunmaktadır." Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 79.

[1102] "Maslahata uygunluk sisteminin yasada açıkça düzenlenmesi şarttır. Cumhuriyet savcısı bu tür bir takdir yetkisini ancak yasal bir düzenlemenin bulunması halinde kullanabilir." 16.C.D., T. 29.11.2017, E. 2016/7553, K. 2017/5508 (**UYAP**, 29.04.2018).

[1103] Fransa ceza muhakemesinde savcı; şüphelinin ilk kez suç işlemesi, işlenen suçun çok küçük zarara sebep olması, kamu güvenliğinin zarar görmediği hallerde, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir. Bu karar şüpheliye kesin bir bağışıklık tanımaz. Dava zamanaşımı süresince başsavcı bu kararı kaldırabilir. Bkz. Hodgson, "The French Prosecutor in Question", s. 1369 vd., Ploscowe,

olduğunun tespiti halinde savcı takdir hakkını kullanarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar veremez. [1104] Çünkü böyle bir fail hakkında kamu davası açılması halinde güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi mümkündür. [1105] Savcının takdir hakkını kullanarak kamu davası açmaktan vazgeçebilmesi için öngörülen iki şart, etkin pişmanlık veya şahsi cezasızlık halidir.[1106] Savcı soruşturma hakkında takdir yetkisini kullanarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verse de soruşturmaya konu suç hakkındaki araştırmayı eksiksiz yapmakla yükümlüdür.[1107]

2.2.4.8.1.3.1. Etkin pişmanlık hali

Etkin pişmanlık, suçun tamamlanmasından sonra cezayı kaldıran ya da azaltan hallerdir. Etkin pişmanlık, maddi ceza hukukuna ait bir kurumdur. TCK'da genel bir etkin pişmanlık hükmü bulunmamaktadır. Bunun yerine bazı suçlar için etkin pişmanlık hali özel olarak hüküm altına alınmıştır. Etkin pişmanlık için öngörülen ortak bir usul bulunmamaktadır. Mağdur zararının giderilmesi, yetkili mercilerin haberdar edilmesi, imara aykırı yapının ortadan kaldırılması gibi özel düzenlemeler mevcuttur. Suç politikasının amaçladığı hedef doğrultusunda suça münhhasır birtakım

"Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure", s. 387, Cavarlay, "The Prosecution Service Function within the French Criminal Justice System", s. 185.

[1104] "Akıl hastalığı bir şahsi cezasızlık sebebi olmayıp kusurluluğu ortadan kaldıran bir haldir, bu nedenle Cumhuriyet savcısı CMK'nın 171. maddesi hükmüne dayanarak takdir yetkisini kullanıp suçu işlediği tarihte akıl hastası olan fail hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar veremez, soruşturma evresi sonunda toplanan deliller suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa iddianame düzenlemek suretiyle dava açmak zorundadır." 9. C.D., T. 16.03.2009, E. 2008/14239, K. 2010/3154 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1105] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 228, Mustafa T. Yücel, "Kamu Davasının Açılmasında Takdirilik Sistemi: Japonya Modeli", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 5, 1992, s. 772, Mustafa Özen,"Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 3-4, 2009, s. 48.

[1106] "Türk Ceza Kanununun kabul ettiği suç teorisi uyarınca, suçun kanuni tanımında yer alan unsurların gerçekleşmesiyle, ortaya cezalandırmayı gerektirir bir haksızlık çıkmakta ve kusurluluğu kaldıran bir sebebin bulunmaması halinde, fail hakkında bir ceza ya da güvenlik tedbirine hükmolunmaktadır. Fakat bazı hallerde kanun koyucu, failin cezalandırılması için başka birtakım unsurların da bulunması veyahut bulunmamasını aramıştır. İşte haksızlık ve kusur isnadı dışında kalan bu gibi hususlar "suçun unsurları dışında kalan hâller" başlığı altında ele alınmaktadır. Bunlardan failin cezalandırılması için gerekli olanlara "objektif cezalandırılabilme şartları," bulunmaması gerekenlere ise "şahsi cezasızlık sebepleri" ya da "cezayı kaldıran veya azaltan şahsi sebepler" denilmektedir." Y.C.G.K.,T.13.06.2017,E.2017/6-654, K.2017/333(**UYAP**, 29.04.2018).

[1107] "CMK'nın 172. maddesinde, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın soruşturma evresi sonunda verileceği belirtilmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ister yeterli şüphenin veya kanuni şartların bulunmaması, ister maslahata uygunluk esasları bazında verilecek olsun, öncelik soruşturmanın, yani soruşturmaya konu olan araştırmanın eksiksiz olarak yapılması zorunludur." 16.C.D., T. 29.11.2017, E. 2016/7553, K. 2017/5508 (**UYAP**, 29.04.2018).

pişmanlık halleri öngörülmüştür.[1108] Cezanın kaldırılması veya cezada indirime gidilmesi hususunda ortak bir hüküm söz konusu değildir.[1109]

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "kamu davasını açmada takdir yetkisi" başlıklı 171/1'inci maddesi "*Cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir*." şeklindedir. Etkin pişmanlığın hangi türleri için kamu davası açmada takdir yetkisinin bulunduğu hususunda maddede herhangi bir açıklık bulunmamaktadır.[1110]

Etkin pişmanlığın sınırları maddi ceza hukuku tarafından çizilmektedir. Bu nedenle ceza muhakemesindeki değerlendirmeden önce savcı maddi ceza hukukuna dair ilkere müracaat etmelidir. Örneğin malvarlığına karşı işlenen suçlar için düzenlenen ve birçok suçu kapsayan etkin pişmanlık türünde (TCK md. 168), failin bizzat pişmanlık göstermesini aranmaktadır. Belirtilen pişmanlığın sözle ifade edilmesi zorunlu olmayıp aynen iade veya zararın tazmini bu kapsamda yeterli olacaktır.[1111] Zararın fail yakınları tarafından karşılanması da mümkündür.[1112] Önemli olan husus, şüphelinin buna açıkça karşı koymamasıdır. Maddi ceza hukuku yönünden konu böyle olmakla birlikte savcının takdir hakkı kapsamında iddianame

---

[1108] "İşledikleri suç nedeniyle şahısların cezalandırılması kural olmakla birlikte, bir kısım şartların gerçekleşmesi durumunda kişi hakkında ceza davasının açılmasından, açılmış olan davanın devamından ve sonuçta ceza verilmesinden veya mahkûm olunan cezanın infazından vazgeçilmesi izlenen suç politikasının bir gereğidir." Y.C.G.K.,T.13.06.2017,E.2017/6-654, K.2017/333(**UYAP**, 29.04.2018).

[1109] Artuk, Gökcen ve Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 572-573.

[1110] Bu konuda bkz. Vesile Sonay Evik, "Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı ve Denetimi", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.11, S.147, Kasım 2016, s. 15.

[1111] "…iade ve tazminin cebri icra yoluyla gerçekleştirilmesi, zararın failin rızası hilafına veya ondan habersiz olarak üçüncü kişilerce giderilmesi, eşyanın failin yakalanmamak için kaçarken atması sonucu veya kaçarken yakalanan failin üzerinde ele geçirilmiş olması gibi hallerde, failin gerçek anlamda pişmanlığından söz edilemeyeceğinden, TCK'nun 168. maddesinin uygulanma şartları oluşmayacaktır. Bununla birlikte, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesi için mağdurun uğradığı zararın aynen geri verme veya tazmin suretiyle giderilmesi şartı yerine getirilirken duyulan pişmanlığın mutlaka sözle ifade edilmesi zorunluluğu bulunmayıp, davranışlar yoluyla da gösterilebileceği; yine sanığın en azından pişmanlığını ya da iade ve tazmine rıza gösterdiğini ortaya koyacak söz veya davranışlarda bulunması, karşı duruş sergilememesi koşuluyla, suç nedeniyle meydana gelen zararın, sanık adına, üçüncü kişilerce giderilmesi halinde de sanık hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması olayın özelliklerine göre mümkün olabilecektir." Y.C.G.K.,T.13.06.2017,E.2017/6-654, K.2017/333(**UYAP**, 29.04.2018).

[1112] "öncelikle katılan kuruma karşı işlenen her bir eylem yönünden zararın ne zaman kimin tarafından karşılandığı kesin olarak saptanıp sonucuna göre sanık hakkında TCK'nın 168. maddesinin değerlendirilmesi gerekirken zararın bizzat sanık tarafından karşılanmadığı şeklinde yasal olmayan gerekçeyleuygulanmaması"13.C.D.,T.18.02.2016,E.2015/15569,K.2016/2581(**UYAP**,29.04.2018)

düzenlemekten vazgeçebilmesi için şüphelinin pişmanlık gösterdiğini tetkik etmesi yerinde olacaktır. Madde metninde açıkça ifade edilmemiş ise de takdirilik sistemindeki temel gaye şüpheliye bir şans daha tanımaktır. Dolayısıyla şüphelinin de eylemleri ile bu yönde istekli olduğunu göstermesi takdirilik sisteminin amacı ile uyumlu olacaktır.[1113]

Etkin pişmanlık halinde, suç için öngörülen cezanın indirimi ya da hiç ceza verilmemesi söz konusu olmaktadır. Savcının hangi hallerde kamu davası açmada takdir yetkisini kullanacağı hususu açık değildir. Bir görüşe[1114] göre etkin pişmanlıkta salt hiçbir ceza öngörülmüyorsa savcı herhangi bir takdir yetkisine sahip olmayıp soruşturmayı mecburen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla sonuçlandırmak zorundadır. Örneğin organ veya doku ticaret suçunda öngörülen etkin pişmanlık hükmü (TCK md. 93/1) "*Organ veya dokularını satan kişi, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu merciine haber vererek suçluların yakalanmalarını kolaylaştırırsa, hakkında cezaya hükmolunmaz*." şeklindedir. Bu görüş uyarınca, böylesi bir durumda savcının kamu davası açması mümkün değildir. Dolayısıyla mecburen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek zorundadır.

Belirtilen görüşün bazı sorunlu yönleri bulunmaktadır. Öncelikle bu görüşün CMK'nın 170/6'ncı maddesi ile uyumlu olduğu görülmektedir. Sözü edilen hüküm, "*İddianamenin sonuç kısmında, işlenen suç dolayısıyla ilgili kanunda öngörülen ceza ve güvenlik tedbirlerinden hangilerine hükmedilmesinin istendiği; suçun tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, ilgili tüzel kişi hakkında uygulanabilecek olan güvenlik tedbiri açıkça belirtilir*." şeklindedir. Etkinlik pişmanlığın olduğu ve herhangi bir ceza öngörülmesinin mümkün olmadığı bir suç hakkında iddianame düzenlendiğinde, sonuç kısmından bir cezanın istenmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle savcının mecburen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verdiği değerlendirilebilir. Ancak kanunkoyucunun, etkin pişmanlık halinde, kamu davası açılmasının açıkça yasakladığı hükümler bulunmaktadır. İmar kirliliğine neden olma

[1113] Serkan Meraklı, "**Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi**", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011), s. 101.

[1114] Feyzioğlu, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler", s. 34.

suçunda etkin pişmanlığı düzenleyen hüküm (TCK md. 184/5), *"Kişinin, ruhsatsız ya da ruhsata aykırı olarak yaptığı veya yaptırdığı binayı imar plânına ve ruhsatına uygun hale getirmesi halinde, bir ve ikinci fıkra hükümleri gereğince kamu davası açılmaz, açılmış olan kamu davası düşer, mahkum olunan ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar."* şeklinde olup savcının kamu davası açmasını yasaklamıştır. Benzer bir düzenleme karşılıksız yararlanma suçu (TCK md. 163) için de hüküm altına alınmıştır (TCK md. 168/5).[1115] Nitekim bu örneklerde de görüleceği üzere, kanunkoyucu kamu davası açılmasını açıkça istemediği durumlarda bunu şüpheye mahal bırakmayacak biçimde hüküm altına almıştır. Bunun yanısıra savcının mecburen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermesi gerektiği yönündeki görüş şüpheli lehine gibi görünse de aslında aleyhe bir duruma sebebiyet vermektedir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın CMK'nın 171/1'inci maddesine göre değil genel kurala (CMK md. 172) istinaden verilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı denetim yolu açılmış olacaktır. Oysa karar takdiren verildiğinde, bu karara karşı kovuşturma davasının açılması mümkün olmayacaktır (CMK md. 173/5). Bu nedenle, etkin pişmanlık durumunda cezasızlık öngörülmesi halinde savcı mecburen değil takdiren kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermelidir.

Etkin pişmanlık hali, ceza indirimi ve cezasızlık halini seçenekli olarak mümkün kılabilir. Etkin pişmanlık halinde ceza indiriminin yanısıra ceza verilmeyebileceği de hüküm altına alınmışssa savcı CMK'nın 171/1'inci maddesi uyarınca kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir. Takdirilik sisteminin uygulama alanının genişletilmesi çabası ve madde metninde de kısıtlayıcı bir hükmün bulunmaması nedeniyle bu sonuca ulaşılmaktadır. Çünkü bu durumda dahi savcı eğer takdir yetkisini kullanamayacaksa anılan hükmün uygulama imkânı çok sınırlı bir alana çekilmiş olacaktır. Savcının, şüpheliyi etkin pişmanlığa yönlendirmek gibi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ayrıca pişmanlığın kişiden gelmesinin daha önemli olduğu dikkate alındığında savcıya böyle bir yükümlülük yüklenmemesi doğru bir

[1115] TCK'nın 168/5'inci maddesi "Karşılıksız yararlanma suçunda, fail, azmettiren veya yardım edenin pişmanlık göstererek mağdurun, kamunun veya özel hukuk tüzel kişisinin uğradığı zararı, soruşturma tamamlanmadan önce tamamen tazmin etmesi halinde kamu davası açılmaz; zararın hüküm verilinceye kadar tamamen tazmin edilmesi halinde ise, verilecek ceza üçte birine kadar indirilir. Ancak kişi, bu fıkra hükmünden iki defadan fazla yararlanamaz." şeklindedir.

yaklaşımdır. Ancak savcının telkinden ziyade hatırlatmada bulunmasını yasaklayan bir hüküm de bulunmamaktadır.[1116]

Sadece ceza indirimi öngörülen etkin pişmanlık hallerinde kamu davasının açılması mecburidir. Bu durumda eylemi değerlendirip gerekli indirimi yapma yetkisi hâkime aittir. Savcının böyle bir değerlendirme yapıp kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermesi mümkün değildir. Çünkü böyle bir eylem hakkında kamu davası açıldığında dahi hâkimin ceza vermeme imkânı bulunmamaktadır. Savcıyı hâkim yerine koyup bir değerlendirme yetkisi vermek de doğru olmayacaktır. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu için öngörülen etkin pişmanlıkta ceza verilmeceği (TCK md. 221/4) ve fakat etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine hükmolunacağı belirtilmiştir (TCK md. 221/5). Denetimli serbestlik bir yaptırım olduğu için savcı bu durumda kamu davası açmak zorundadır. Savcının böyle bir yükümlülüğe karar verme yetkisi bulunmamaktadır.

2.2.4.8.1.3.2. Şahsi cezasızlık halleri

Şahsi cezasızlık halleri, suç anında mevcut olan belirli bireysel özellikler, ilişkiler veya durumların mevcudiyeti sebebiyle haksızlık içeriği var olan suçun cezalandırılmamasını ya da cezasından indirim yapılması sonucunu doğuran hallerdir.[1117] Türk ceza hukukunun genel hükümleri arasında şahsi cezasızlığa ilişkin genel bir kural söz konusu değildir. Taksirli suçlar hakkındaki düzenleme saklı kalmak kaydıyla bazı suçlar için öngörülen şahsi cezasızlık halleri bulunmaktadır. Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunda (TCK md. 165) eşyayı satan kişinin aynı zamanda ilk suça iştirak etmiş olması, malvarlığına karşı işlenen suçlarda yakın akrabalık (TCK md. 167), kişinin kendi işlediği suçun delillerini gizlemesi, değiştirmesi (TCK md. 281/1), yalan tanıklıkta yakın akrabalık (TCK md. 273), suçluyu kayırmada yakın akrabalık (TCK md. 283) şahsi cezasızlık hallerine verilebilecek örneklerdir. Karşılıklı hakaret de özel bir haksız tahrik hali olup şahsi cezasızlık kapsamında kalmaktadır.[1118]

[1116] Benzer grş. için bkz. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 105, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 522-523.
[1117] Artuk, Gökcen ve Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 571.
[1118] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 591.

Savcının takdir yetkisine dayanarak kamu davası açmayabileceği bir diğer hal şahsi cezasızlık durumudur. Şahsi cezasızlık halinde herhangi bir ceza öngörülmüyorsa savcı takdir yetkisine dayanarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir. Cezasızlık ve ceza indirimi birarada bulunuyorsa savcı yine takdir yetkisini kullanabilir. Örneğin karşılıklı hakaret durumunda (TCK md. 129/3) savcı kamu davası açmayabilir. Ancak sadece ceza indirimi öngörülen durumlarda savcı kamu davasını açmak zorundadır. Aksi halde savcı, hâkim yerine geçip yargısal bir değerlendirmede bulunmuş olacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 22/6'ncı maddesinde bütün taksirli suçlar bakımından uygulanması mümkün olan bir şahsi cezasızlık hali hüküm altına alınmıştır.[1119] Mülga TCK'da bir karşılığı bulunmayan 22/6'ncı maddenin gerekçesi, "*Örneğin ülkemizde özellikle kırsal bölgelerde rastlandığı üzere, taksirli suçlarda failin meydana gelen netice itibarıyla bizzat kendisinin ve aile bireylerinin ağır derecede mağduriyete uğradıkları görülmektedir. Söz gelimi, köylü kadınların gündelik uğraşları ve hayat zorlukları itibarıyla, sayısı çok kere üç dörtten fazlasına varan küçük çocuklarına gerekli dikkati ve itinayı gösterememeleri sonucu, çocukların yaralandıkları veya öldükleri görülmektedir. Aynı şekilde meydana gelen trafik kazalarında da benzer olaylara rastlanmaktadır. Bu gibi hâllerde ananın taksirli suçtan dolayı kovuşturmaya uğraması ve cezaya mahkûm edilmesi, esasen suçtan dolayı evladını kaybetmesi sonucu uğradığı ızdırabı şiddetlendirmekle kalmamakta, ayrıca, ailenin tümüyle ağır derecede mağduriyete düşmesine neden olmaktadır*." şeklindedir.

Türk Ceza Kanunu'nun 22/6'ncı maddesi, "*Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevî durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir hâlinde verilecek ceza yarıdan altıda bire kadar indirilebilir.*" şeklindedir. Taksirli hareket sonucu meydana gelen neticenin fail ile birlikte başka kimselerin de mağduriyetine sebebiyet vermesi halinde bu şahsi cezasızlık hali uygulanamaz. Madde metninde yer alan "kişisel ve ailevi" ibaresi, bu şahsi cezasızlık

[1119] Artuk, Gökcen ve Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 571.

halini aile yakınları ile sınırlamaktadır.[1120] Aksi halde çok geniş bir alana yayılması söz konusu olacaktır. Failin taksirli eylem nedeniyle duyduğu üzüntü ve acı cezaya hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede olmalıdır. Trafik kazasında eşini kaybedip mutlu olan kişi hakkında bu hüküm tatbik edilmeyecektir.[1121]

Kanuni düzenlemeye göre belirtilen koşulların oluşması halinde fail hakkında ceza verilmez. Bu tür durumlarda savcı takdiren kamu davası açmama yetkisine sahiptir. Örneğin çocuğunu kaybeden bir anne hakkında savcı doğrudan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilir. Taksirli eylemi nedeniyle çocuğunun ölümüne sebep olan annenin vicdani olarak çektiği üzüntünün üzerine bir de ceza verilmesine gerek bulunmamaktadır. Ancak bilinçli taksir halinde savcı kamu davası açmak zorundadır. Hâkim uygun bir ceza indirimine karar verecektir. Nitekim savcının bu yönde bir yargısal yetkisi bulunmamaktadır.

2.2.4.8.2. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Hukuki Niteliği

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar adli nitelik taşımasına rağmen yargısal bir karar değildir.[1122] Adli-idari nitelikte karma bir karardır.[1123] Bu tespit savcılığın yapısından kaynaklanan bir sonuçtur. Kesin yargı kararı olmayıp belirlenen kurallar dâhilinde gözden geçirilebilir.[1124] Yeni delilin ortaya çıkması ve sulh ceza

---

[1120]TCK'nın 22/6'ncı maddesindeki durum yakın ailevi ilişkiler dâhilinde değerlendiriliyor iken; bunun aksine verilen Yargıtay kararı da mevcuttur. Bkz. 12. C.D., T. 29.09.2011, E. 2011/1881, K. 2011/2020 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1121] Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 150-151.

[1122] "Kanunumuz, dava açma yetkisi gibi, isnattan sonra onu geri alarak dava açmama yetkisini de savcıya vermiştir. Savcının verdiği bu hüküm, idari nitelikte bir karar olduğundan kararname diye anılmalı ve kovuşturmaya son verdiği için de "kovuşturmaya sonverme kararnamesi" diye adlandırılmalı idi. Ceza Muhakemesi Kanunumuz, "başlangıç soruşturmasının" sonunda verilmesi gereken "kovuşturmama kararnamesi" ile, kısa soruşturma sonunda verilmesi gereken "kovuşturmaya sonverme kararnamesi" arasında ayırım yapmamış, her iki halde de "kovuşturmaya yer olmadığına" karar verilir demiştir (CMK 172). Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar(CMK 172/1) verildikten sonra, yeni delil meydana çıkmadıkça aynı fiilden dolayı kamu davası açılamaz (CMK 172/2). Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 57.

"…takipsizlik kararları hüküm niteliğinde olmayıp hükmün sonuçlarını doğurmayacağı gözönüne alındığında…" 10.C.D., 24.02.1993, E. 1992/14561, K. 1993/2250 (**AKİP**, 19.05.2017).

[1123] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 595. Soyaslan, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı "yarı idari" olarak nitelemektedir. Bkz. Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 361. Ayrıca bkz. Vesile Sonay Evik, "Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı ve Denetimi", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, S. 147, s. 12.

[1124] "Kovuşturmaya yer olmadığı şeklindeki kararların ilgili mercilerce istenmesi hâlinde, karara itiraz edilip edilmediği, edilmişse sonucunun kararın altına şerh edilmesi, Ceza Muhakemesi Kanununun 173 üncü maddesinin altıncı fıkrasında belirtilen hâl dışında her zaman yeniden ele alınabilecek

hâkiminin kararıyla kovuşturmaya yer olmadığına dair karar kaldırılabilir (CMK'nın 172/2[1125]).[1126]

Kovuşturmaya yer olmadığı kararında, şüphelinin suçlu olduğu yönünde ifadelerden kaçınılmalıdır. Peltereau-Viellenuve/İsviçre [1127] kararına konu olayda, savcı bir din adamı hakkında cinsel istismar suçundan soruşturma yapar ancak dava zamanaşımının dolması nedeniyle kamu davası açamaz. Savcı kovuşturmama kararında şüphelinin yüklenen suçu işlediğini ancak zamanaşımı nedeniyle dava açılamadığını belirtir. AİHM, şüpheli hakkında böyle kesin bir ifadede bulunmanın suçsuzluk karinesini ihlal ettiğini belirtmiştir. Şüphe derecesinden bahsedilebileceği ifade edilmiştir.[1128]

2.2.4.8.3. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın Denetimi

2.2.4.8.3.1. Yargısal denetim

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar suçtan zarar gören ile ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye tebliğ edilmelidir (CMK md. 172/1). Kararda

nitelikteki bu kararlar için kesinleşme ifadesinin kullanılmaması …" Bkz. HSK'nın 18.10.2011 tarihli ve 10 sayılı mülga Genelgesi.

[1125] CMK'nın 172/2'nci maddesinin ilk halinde sulh ceza hâkimliğinin iznine gerek bulunmamaktadır. Ancak maddede yapılan değişiklik(680 s. KHK md. 10, R.G. 06.01.2017, 29940) ile yeni delilin yanısıra sulh ceza hâkimliğinin izni de gerekli görülmüştür.

[1126] "…daha sonra yapılan hukuki değerlendirmede ise eylemin suç oluşturduğu kanaatine ulaşılarak kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılarak, sanık hakkında iddianame düzenlendiği ve yapılan yargılama sonucu da mahkemece mahkûmiyetine karar verildiğinin anlaşıldığına göre; Cumhuriyet Savcısı tarafından yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesinden değil de, yapılan hukuki değerlendirme sonucu zuhulen eylemin suç oluşturmadığına ilişkin olarak verilmiş olması karşısında, zuhulen verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın yeniden ele alınması için ayrıca yeni bir delilin bulunmasına gerek olmadığından…." 14. C.D., T. 27.06.2013, E. 2011/22542, K. 2013/8224 (**UYAP**, 20.02.2016).

[1127] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Peltereau-Viellenuve/İsviçre, T. 28.10.2014, Başvuru No: 60101/09 (**http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147605**, 20.06.2016).

[1128] "Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı yasa koyucu yalnızca suçtan zarar görene itirazda bulunma hakkı vermiş olup, şüphelinin bu karara karşı itiraz hakkı bulunmamaktadır. Yasa koyucu tarafından şüpheliye kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz hakkı tanınmadığı hususu gözönünde bulundurulduğunda, bu kararlarda özenli bir dil kullanılarak, eylemin sabit olduğuna yönelik tespitlere yer verilmemelidir." Y.C.G.K., T. 12.04.2011, E. 2010/7-218, K. 2011/50 (**UYAP**, 25.05.2017).

itiraz[1129] süresi ve itiraz mercii gösterilir (CMK md. 172/1.son cümle).[1130] İtiraz usulü, CMK'nın 173'üncü maddesinde düzenlenmiştir.[1131] Suçtan zarar gören tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içerisinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz edebilir.[1132] İtirazda olaylar ve deliller belirtilir. İtiraz mercii taleple bağlı değildir. Şüphelinin karara ve gerekçeye itiraz hakkı bulunmamaktadır.[1133] Ancak bazı hukuka ağır aykırılıklar halinde, örneğin soruşturma ile ilgisi bulunmayan bir kişinin şüpheli olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda yer alması halinde şüpheli itiraz

[1129] "Hernekadar Kanun bu başvuruyu "itiraz" olarak nitelendirmekte ise de, aslında bu bir itiraz değildir. Zira, itiraz ancak yargılama makamının kararına karşı başvurulabilen bir kanun yoludur. Oysa burada savcılığın vermiş olduğu bir karar söz konusudur. Dolayısıyla bu karara karşı kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza yargıçlığına yapılan başvuru, kamu davasının açılıp açılmaması konusundaki uyuşmazlığın çözümü için yargılama makamına yapılan başvuru olduğundan bir tali ceza davasıdır ve buna "kovuşturma davası" adı da verilmektedir." Bkz. Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 273-274.

[1130] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'e göre savcının verdiği kovuşturmama kararları için yargısal denetim imkânı sunulmalıdır (Bordo Bildirisi prg. 1).

[1131] "Her ne kadar maddede yasa yolu itiraz olarak adlandırılmışsa da ortada dar ve teknik anlamda bir hâkim kararı bulunmadığı için, vaki başvuru teknik olarak itiraz olmayıp, öğretide "kovuşturma davası" olarak da adlandırılan, idari bir makamın kararına karşı açılan tali bir ceza davası niteliğinde bulunmaktadır." 11.C.D., T. 17.11.2014, E. 2014/15688, K. 2014/19372 (**UYAP**, 29.03.2018).

[1132] "Ceza muhakemesi hukukunda genel olarak zarar gören; "mağdur", "şikâyetçi" veya "suçtan zarar gören şahıs" olarak adlandırılmıştır. Her zaman zarar gören ferdin tespiti mümkün olmamakla birlikte, bu durum onun mevcut olmaması demek değildir…Zarar gören fert durumunda kimin olacağı, bir başka ifade ile suçtan zarar görenin nasıl belirleneceği önem arz etmektedir. Çoğu kez "tecavüz olunan şahıs", "suçtan zarar gören kimse" veya "mağdur veya şikâyetçi" olarak adlandırılan zarar gören ferde, ceza muhakemesinde bazı haklar tanınmış, ödevler verilmişken, her hak veya ödevde Kanun Koyucunun değişik ölçütler ile davranması olanaklıdır. Mesela; şikâyet hakkı tanınırken veya kamu davasına katılma hakkı verilirken değişik ölçütlerin kullanılması mümkündür. Gerçekten de "suçtan zarar gören" kavramı ihtiyaca göre belirlenmelidir. Örneğin; hâkimin davaya bakamayacağı halleri düzenleyen CMK'nın 22. maddesinin söz konusu olması durumunda, hâkimlerin objektifliğini en iyi sağlama amacı, en geniş yorumu gerektirir. Buna karşın kamu davasına katılmanın sakıncalarını en aza indirmek içinse dar yorum yolu seçilmelidir. Nitekim Ceza Genel Kurulu da 15.07.2008 gün ve 2008/9-95 Esas, 2008/195 Karar sayılı ilamında; hâkimlerin, "bir olayda suçtan zarar göreni belirlerken, sanığa yüklenilen ve cezalandırılması istenilen fiille haklı bir çıkarı zedelenen kişinin ceza koğuşturması konusundaki isteğini göz önünde tutmak ve bu haklı görüldüğünde kişiye suçtan zarar görme niteliği tanımak durumunda" olduğunu vurgulamıştır." 11. C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017).

[1133] "Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı yasa koyucu yalnızca suçtan zarar görene itirazda bulunma hakkı vermiş olup, şüphelinin bu karara karşı itiraz hakkı bulunmamaktadır. Yasa koyucu tarafından şüpheliye kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz hakkı tanınmadığı hususu gözönünde bulundurulduğunda, bu kararlarda özenli bir dil kullanılarak, eylemin sabit olduğuna yönelik tespitlere yer verilmemelidir…Şüphelinin, askerlikten kurtulmak için hile yapma suçundan hakkında .. yapılan soruşturma sonucunda dava zamanaşımının dolduğundan bahisle…verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı itiraz hakkı bulunmadığından…..Ağır Ceza Mahkemesince şüphelinin itirazının reddi yerine kabulü ile kovuşturmaya yer olmadığına kararının gerekçesinin değiştirilmesi usul ve yasaya aykırıdır." Y.C.G.K., T. 12.04.2011, E. 2010/7-218, K. 2011/50 (**UYAP**, 25.05.2017).

hakkına sahip olacaktır. [1134] Ayrıca karara itiraz edildiği hususu şüpheliye bildirilmez.[1135] İtirazları inceleme yetkisi ağır ceza mahkemesine ait iken bu yetki 6545 s. Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun[1136] ile savcının görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine verilmiştir. İtiraz dilekçesinin, kararı veren başsavcılığa verilmesi şart değildir. Başka yerdeki bir başsavcılık aracılığıyla da itiraz dilekçesi muhabere defterine kayıt suretiyle ilgili başsavcılığa gönderilebilir. İtiraz dilekçesi savcı tarafından tarih yazılmak suretiyle havale edilir ve taranarak UYAP sistemine eklenir. İtiraz harca tâbi değildir. Ancak itiraz reddedildiği takdirde sulh ceza hâkimi, itiraz edeni giderleri ödemeye mahkûm edebilir. Sulh ceza hâkimliği tarafından bu yönde verilen bir karar yoksa savcılığın re'sen harç tahsil yetkisi bulunmamaktadır. İtirazın sonucu, ilgili savcılık tarafından itiraz edene ve şüpheliye tebliğ edilir. Sulh ceza hâkimliğinin kararı kesindir.[1137]

İtiraz mercii bazı hallerde kararını vermeden önce ilgili savcılığa soruşturmanın genişletilmesi talimatı da verebilmektedir (CMK md. 173/3). Savcı talimat doğrultusunda gerekli işlemleri yapar ve yeni bir karar oluşturmaksızın,

---

[1134] "Somut olayda; Milli Eğitim Müdürlüğü ön soruşturmasında bilgilerine başvurulan ve haklarında suç duyurusu bulunmamasına karşın, Cumhuriyet savcılığınca düzenlenen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda adları şüpheli olarak gösterilen ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... ve ...'un adlarının şüpheli olarak gösterilmesine yönelik itirazlarını, 5271 sayılı CMK'nın 172 ve 173. maddelerinde belirtilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz mahiyetinde değil, kararda, haklarında suç duyurusu bulunmamasına rağmen isimlerinin şüpheli olarak gösterilmesine yönelik olarak görmek ve kabul etmek gerekmektedir. Aksi halde, kararda itiraz edenlerin isimlerinin şüpheli olarak kalması, ileride tazminata konu olabileceği gibi kişinin onur ve haysiyetini de zedeleyebilecektir. Bu tür yazımların önüne geçebilmek için şüpheliye itiraz hakkının tanınması, anayasa ile tanımış olan ve AİHS'de de ayrıntılı olarak yer verilen adil yargılanma hakkının korunması ve yetkili makamlara başvuru hakkının tanınması açısından önem arzetmektedir. AİHS'in 6. maddesinin kapsamı Mahkemenin içtihatlarıyla sürekli genişletilmektedir. Ayrıca; Milli Eğitim Müdürlüğü ön soruşturmasında ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... ve ...'un bilgilerine başvurulduğu, isimlerinin suç duyurusunda yer almadığı ve ön soruşturmada şüphelilere isnad olunan herhangi bir eylemin bulunmadığı anlaşılmıştır. Bu bilgiler ışığında; İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılan ön soruşturmada bilgilerine başvurulan ve haklarında her hangi bir suç isnadı bulunmayıp suç duyurusunda isimleri de yer almayan ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... ve ...'un Cumhuriyet savcılığınca adlarının şüpheli olarak gösterilmesine dair karara yaptıkları itirazların, mercii tarafından bu kişilerin talebi yönünden değerlendirmesi..." 4.C.D., T. 11.01.2018, E. 2017/22730, K. 2018/469(**UYAP**, 26.03.2018).

[1135] Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 173/2'nci maddesine göre mahkeme itiraz konusunda açıklamada bulunması için şüpheliyi haberdar edebilir.

[1136] R.G. 28.06.2014, 29044.

[1137] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 230, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 599.

yeniden değerlendirme için dosyayı itiraz merciine gönderir. Sulh ceza hâkimliği de mevcut duruma göre bir karar verir. [1138]

İtiraz merciinin verdiği karara karşı, olağanüstü yasa yolları dışında olağan bir yasa yolu öngörülmemiştir. İtirazın kabulü halinde savcı kamu davası açmak zorundadır. Ancak bazı durumlarda kabul kararına rağmen kamu davası açılamaz. Örneğin faili meçhul olaylarda kamu davasının açılması mümkün değildir. Çünkü kimliği belirlenmiş bir şüpheli bulunmamaktadır. Fail bulununcaya ve herhalde dava zamanaşımı doluncaya kadar soruşturma devam eder. [1139]

Uygulamada itirazlar bazen şartlı olarak kabul edilmektedir. İtiraz mercii bazı delillerin toplanmadığını ve deliller toplandıktan sonra karar verilmesi gerektiğini belirtip itirazı kabul etmektedir. [1140] İtiraz merciince belirtilen deliller toplandıktan sonra kamu davası açılabileceği gibi yeniden kovuşturmaya yer olmadığına dair karar da verilebilir. [1141] Etkin pişmanlık veya şahsi cezasızlık nedeniyle verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı yargısal denetim yolu kapalıdır (CMK md. 173/5). [1142] Yanlış vasıflandırma yapılmış ise bu kararlar da yargısal

[1138] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 598.

[1139] Uygulamada "daimi arama" denilmektedir. Kolluk tarafından yapılan araştırmalara ilişkin tutanaklar dönemsel olarak savcılığa iletilir.

[1140] "CMK.'nın 173/3. maddesinin .. hükmü ilk bakışta, lafsen yorumlandığında, itiraz mercii Sulh Ceza Hakimliğinin kararını vermek için soruşturmanın genişletilmesine gerek görmesi halinde dosyayı Cumhuriyet Savcısına iade etme yetkisinin bulunmadığı sonucuna varılabilir. Ancak, itiraz merciince eksik soruşturma yapıldığının tespit edilmesi halinde mercii tarafından ne şekilde karar verileceği hususunun CMK.'nın soruşturma evresine ilişkin diğer maddeleri de göz önüne alınarak çözümlenmesi yerinde olacaktır…….çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkındaki cezai sorumluluk, idari yaptırım sorumluluğuna dönüştürülerek, çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişi hakkında Cumhuriyet Savcısı tarafından idari yaptırım niteliğinde "çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı" kararı verilebileceği öngörülmüştür. Somut olayda, karşılıksız çek keşide etme eylemi nedeniyle şikâyet dilekçesi verilmesi üzerine, Cumhuriyet Savcısının dilekçede belirtilen iddialara karşın,"...karşılıksız çek keşide etme eyleminin suç olmaktan çıkarıldığı ve kabahate dönüştürüldüğü..." gerekçesiyle verdiği kovuşturmaya yer olmadığına dair kararının, CMK. kapsamında etkin bir soruşturmaya dayandırılmadan, yetersiz araştırmaya dayalı olarak verildiği anlaşılmaktadır. Cumhuriyet Savcısı tarafından maddi gerçeğe ulaşma amacına yönelik olarak gerekli kanıtların toplanmadığı hatta buna teşebbüs bile edilmediği çok açık olarak anlaşılmakta ve soruşturma evresinin tamamlanmadığı net bir biçimde tespit edilmekteyse, soruşturma evresi Cumhuriyet Savcısınca tamamlanmalıdır. Aksinin kabulü halinde, soruşturma safhasının asıl yetkilisi olan Cumhuriyet Savcısı varken itiraz mercii Sulh Ceza Hakimliğinin soruşturmayı yapması sonucuna ulaşılır ki bu CMK.'nın getirdiği sisteme ve yasanın amacına aykırı olacaktır." 19. C.D., T. 02.06.2016, E. 2015/17688, K. 2016/18983 (**UYAP**, 25.05.2017).

[1141] Y.C.G.K., T. 04.12.2007, E. 2007/2-247, 2007/257 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1142] "CMK'nın 171. maddesi, Cumhuriyet savcısına yargısal denetime tabi olmayan bir kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilme yetkisi tanımış olup, bu biçimde verilen karara karşı yani Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanarak verdiği kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı

denetime tabi olacaktır. Eylemin mutlak butlan ile sakatlığı söz konusu olur. Bu durumda itiraz halinde, yetkili merci kabul edilmezlik kararı ile butlanı re'sen tespit edebilir. Ayrıca başsavcı da idari yönden denetleyebilir.[1143] Başsavcı amir olarak bu yetkiyi kullanacaktır. CMK'nın mehazı olan Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki 153/b maddesine göre savcının takdiri olarak kamu davası açmama yetkisini kullanması, bahsekonu suç hakkında yargılama yapmaya yetkili mahkemenin kabulüne bağlıdır.[1144] Böylelikle savcının takdir yetkisi yargısal denetime tâbi kılınmış olmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından, etkin soruşturma yapılmadığından bahisle verilen ihlal kararlarının kesinleşmesinden sonra 3 ay içerisinde, talep halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar kaldırılır ve yeniden soruşturma açılır (CMK md. 172/3).[1145] Etkin soruşturma yükümlülüğü, pozitif bir yükümlülüktür. Kanuni düzenlemede bazı belirsizlikler bulunmaktadır. Dava zamanaşımının durup durmayacağı veya kimin talepte bulunacağı açıklanmamıştır. Sadece hak ihlali için AİHM'e başvuranların değil, kanun yollarına ilişkin CMK'nın 260-263'ncü maddelerinin kıyasen uygulanması yerinde olacaktır. Anayasa Mahkemesi tarafından etkin soruşturma eksikliği nedeniyle verilen ihlal kararlarında da benzer usul izlenebilir (6216 s. Kanun md. 50/1).[1146]

CMK'nın 173. maddesinde öngörülen itiraz yoluna başvurulamaz." 11. C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017).

Birleşmiş Milletler Savcılığın Dürüstlük ve Kapasitesinin İyileştirilmesi Suretiyle Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Güçlendirilmesi Kararı (17/1)'na göre takdirilik sisteminin kabul edildiği ülkelerde; verilen kararlar bağımsız bir denetime tabi tutulmalı, politik etkilerden korunmalıdır (BM'nin 17/1 s. Kararı prg. 2).

[1143] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 228.

[1144] Feridun Yenisey ve Salih Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu StrafprozeBordnung (StPO)**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2015, s. 240.

[1145] "CMK'nın 172. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verdikten sonra yeni delil meydana çıkmadıkça ya da kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın etkin soruşturma yapılmadan verildiğinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmesi üzerine, kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde talep edilmedikçe aynı fiilden dolayı soruşturma açılamaz. Aksi takdirde belirtilen hususlar gerçekleşmeden kovuşturmaya yer olmadığına dair karardan sonra yeniden dosya ele alınarak kamu davası açılması halinde usulüne uygun açılmış bir kamu davasının bulunduğundan söz edilemeyecektir." 9. C.D., T. 01.12.2015, E. 2015/15958, K. 2015/7361 (**UYAP**, 25.05.2017).

[1146] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 229-230.

2.2.4.8.3.2. İdari denetim

Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların idari yönden denetimi mümkündür.[1147] Denetim başsavcı tarafından yapılmaktadır.[1148] Adalet Bakanı için öngörülen bir denetim yetkisi bulunmamaktadır.[1149]

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 172/2'nci maddesinde 680 s. Kanun Hükmünde Kararname'nin[1150] 10'uncu maddesi ile yapılan son değişiklik ile idari denetimdeki usul değişmiştir. Önceki düzenlemede, yeni delil ortaya çıkmadıkça aynı olaya ilişkin olarak kamu davasının açılamayacağı hüküm altına alınmıştı.[1151] Yapılan

---

[1147] Tosun, **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Muhakemenin Yürüyüşü**, s. 7.

"21.04.2008 tarihinde yapılan denetim sırasında Adalet Başmüfettişi ve Cumhuriyet Başsavcısının yeterli delil toplanmadığı tavsiyesi üzerine kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılmasına karar verildiği, bu defa yeni bir delil de elde edilmemesine rağmen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçlarından Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığınca …iddianame ile kamu davası açıldığı anlaşılmakla; 5271 sayılı CMK.nın 172/2. maddesine göre kovuşturmaya yer olmadığına karar verildikten sonra yeni bir delil meydana çıkmadıkça aynı fiilden dolayı kamu davası açılamayacağı, aynı Kanunun 173/1. maddesine göre mağdurenin kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren mağdurun onbeş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet Savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz hakkının bulunduğu, kovuşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin kararın tebliğ sonucu itiraz edilmeden kesinleşmesi veya itirazın merciince reddedilmesi halinde, yeni delil elde edilmeden açılan kamu davasının reddinin gerekeceği, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve çocuğun nitelikli cinsel istismarı suçlarından kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair kararın mağdureye veya kanuni temsilcilerine tebliğ edildiğine dair tebligat parçasının bulunmadığı gözetilerek tebligat yapılıp yapılmadığı, kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair kararın kesinleşip kesinleşmediği araştırılarak, tebligat yapılmamış ise kovuşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin kararın mağdureye tebliği ile karara itiraz halinde itiraz sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken, iddianame düzenlemek için yeterli "yeni" delil bulunmadıkça, idari denetim diye ifade edilen Başsavcının denetimi yoluyla ya da başka herhangi bir yolla, kovuşturmaya yer olmadığı kararını ortadan kaldırarak iddianame düzenlenemeyeceği gözetilmeden, Adalet Başmüfettişi ve Cumhuriyet Başsavcısının tavsiyesi üzerine yeni delil de elde edilmemesine rağmen açılan kamu davasında yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması" 14. C.D., T. 23.01.2014, E. 2013/10820, K. 2014/755 (**UYAP**, 25.05.2017).

"Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra geri alınması şeklinde bir yol CMK sisteminde kabul edilmemiş olup, bu karara karşı başvurulabilecek tek hukuki çare doktrinde "kovuşturma davası" olarak da adlandırılan "itiraz" denetim yoludur." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

[1148] Ulusal mevzuatta başsavcı denetimine dair somut bir düzenleme bulunmamaktadır. Alman ceza muhakemesi hukukunda, suçtan zarar gören veya suç duyurusunda bulunan kişi, kovuşturmama kararına karşı iki hafta içinde savcının üst amirine itirazda bulunur (StPO md. 172/1). Talebinde reddi halinde bir ay içinde mahkemeye itirazda bulunur. Bir avukat tarafından imzalanması gereken talepte; itirazın dayanağı olan söz konusu olaylar ve deliller belirtilir (StPO md. 172/3).

[1149] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 228.
Toroslu/Feyzioğlu'na göre Adalet Bakanı kovuşturmaya yer olmadığı kararının kaldırılıp soruşturmaya devam edilmesini savcıdan isteyebilir. Ancak kamu davası açması yönünde talimat veremez. Bkz. Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 273.

[1150] R.G. 06.01.2017, 29940.

[1151] Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 174/2'nci maddesine göre reddedilen talep üzerine yeniden kamu davası açılabilmesi için yeni olaylar veya delillerin bulunması gerekir.

son değişiklik ile yeni delilin yanısıra sulh ceza hâkimi tarafından karar verilmedikçe aynı olaya ilişkin olarak kamu davasının açılamayacağı belirtilmiştir. Kamu davasının açılması aynı zamanda var olan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın da kaldırılması anlamına gelmektedir. CMK'nın 172'nci maddesindeki hüküm herhangi bir yargısal denetime tâbi tutulmamış kararlar içindir. İtiraz mercii tarafından reddedilen itiraza konu kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara ilişkin düzenleme için de aynı usul geçerlidir (CMK md. 173/6). Yasal değişiklik ile birlikte bütün kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların kaldırılabilmesi, yeni delil bulunmasına ve sulh ceza hâkiminin kararına bağlanmış olmaktadır.

Başsavcının denetim yapabileceğine ilişkin bir düzenleme CMK'da yer almamaktadır. [1152] Savcılık teşkilatının doğal bir neticesi olarak bu sonuca ulaşılmaktadır. Savcı tarafından verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın hukuken değer kazanabilmesi başsavcı tarafından onaylanmasına bağlıdır. Başsavcı UYAP sistemi üzerinden gelen kararı inceledikten sonra onaylama veya geri çevirme yetkisine sahiptir. Bu yetki 5235 s. Kanun'un 18'inci maddesinden kaynaklanmaktadır. Başsavcı savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisine sahiptir. [1153] Gözetim ve denetim yetkisi kararları denetleme imkânı da

[1152] CMK'nın, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların denetimi ile ilgili madde gerekçesi "Madde, itiraz hakkını esasta suçtan zarar gören şikâyetçiye ve şikâyetçisi bulunmayan hâllerde karar veren Cumhuriyet savcısının bağlı olduğu ağır ceza mahkemesi nezdindeki Cumhuriyet başsavcısına vermiş bulunmaktadır. İtiraz süresi, kararın tebliği tarihinden itibaren onbeş gündür. İtiraz mercii, Cumhuriyet savcısının mensup olduğu ağır ceza işlerini gören mahkeme dairesine en yakın bulunan ağır ceza işlerini gören mahkemenin başkanıdır." şeklinde olup mevcut mevzuat ile bağdaşmamaktadır.

[1153] "Balıkesir C.Savcısı H…P.. tarafından yürütülen soruşturma sonucunda 30.11.2006 gün ve 6962-3097 sayılı iddianame ile; …… uyarınca cezalandırılması talep edilmiştir. O dönemde Balıkesir İl Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yapan A.. K… tarafından iddianamelere "görüldü" yapılmış ve kamu davasının açılması sağlanmıştır. Daha sonra, Yerel Mahkemece verilen bir kısım sanıkların beraatlarına, bir kısmının ise cezalandırılmalarına ilişkin hükmün o yer C.savcısı, katılanlar vekili ve sanıklar müdafiileri tarafından temyiz edilmesi üzerine, Yargıtay 3. Ceza Dairesinde temyiz incelemesi yapıldığı sırada, Daire Üyesi A..K… de inceleme yapan kurulda yer almış ve hükümlerin onanmasına karar verilmiştir. Görüldüğü gibi, gerek soruşturma aşamasında yargılama konusu uyuşmazlık hakkında görüş bildirip, tavsiyede bulunma hakkına sahip olan ve soruşturma sonucunda düzenlenen iddianameye görüldü yaparak "olur vermekle" o görüşü benimseyen, gerekse kovuşturma aşamasında benimsediği bu görüşü sürdürecek C.savcısını da belirleme hak ve yetkisine sahip İl Cumhuriyet Başsavcısının, 5271 sayılı CYY'nın 22/1-g maddesi uyarınca aynı davada C.savcısı olarak görev yapması nedeniyle Hâkim olarak görev yapmasına olanak bulunmamaktadır."Y.C.G.K., T.03.03.2009, E. 2009/3-21, K. 2009/46 (**UYAP**, 26.02.2016).

sağlamaktadır.[1154] Başsavcılık makamının temel fonksiyonu yapılan soruşturmaları denetlemektir.[1155]

Suçtan zarar gören, başsavcıya müracaat edip kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın yeniden incelenmesini her zaman talep edebilir.[1156] Yeni bir delilin[1157] varlığı, mevcut delilin gözardı edilmesi [1158], mevzuatın veya eylemin yanlış yorumlanması hallerinden birisi söz konusu ise kovuşturmaya yer olmadığı kararının kaldırılması için gerekli işlemleri yapar.[1159] Başsavcı bizzat ya da savcı aracılığıyla sulh ceza hâkimliğinden kararın kaldırılmasını talep eder.

Başsavcı denetimi yargısal denetimden bağışık olan kovuşturmaya yer olmadığı kararları bakımından da etkili olacaktır (CMK md. 173/5). Sulh ceza hâkiminin kararına gerek bulunmamaktadır. Çünkü söz konusu kararlar takdiri olup sulh ceza hâkiminin denetimine tabi değildir. Olumlu ya da olumsuz muhakeme şartlarının gerçekleşmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı kaldırılabilir.

[1154] Adalete Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 30.01.2006 tarih ve 002512 sayılı Görüş yazısında Cumhuriyet başsavcısının görüldü yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir.

[1155] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 596.

Fransa'da soruşturma sonucunda verilen kovuşturmama kararı, şüpheliye kesin bir bağışıklık tanımaz. Dava zamanaşımı süresince başsavcı bu kararı kaldırabilir. Bkz. Hodgson, "The French Prosecutor in Question", s. 1369 vd., Marguery, **Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems**, s.77 vd., Cavarlay, "The Prosecution Service Function within the French Criminal Justice System", s. 185.

[1156] Güleç, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi", s. 1455.

[1157] "Yeni delil, sonradan elde edilen, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği sırada mevcut olmayan delildir." Bkz. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 111.

[1158] "…yeni delil ortaya çıkmadıkça, aynı fiilden dolayı kamu davası açılamaz. Buna göre, kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği sırada dosyada mevcut olmayan, mevcut olmakla birlikte varlığı bilinmeyen, sonradan elde edilen veya dosyada bulunmakla birlikte hiçbir biçimde değerlendirilmeyen delilin, yeni bir delil olarak kabulü mümkündür." 11. C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017),

[1159] "…daha sonra yapılan hukuki değerlendirmede ise eylemin suç oluşturduğu kanaatine ulaşılarak kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılarak, sanık hakkında iddianame düzenlendiği ve yapılan yargılama sonucu da mahkemece mahkûmiyetine karar verildiğinin anlaşıldığına göre; Cumhuriyet Savcısı tarafından yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesinden değil de, yapılan hukuki değerlendirme sonucu zuhulen eylemin suç oluşturmadığına ilişkin olarak verilmiş olması karşısında, zuhulen verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın yeniden ele alınması için ayrıca yeni bir delilin bulunmasına gerek olmadığından…." 14. C.D., T. 27.06.2013, E. 2011/22542, K. 2013/8224 (**UYAP**, 20.02.2016).

Adalete Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 20.04.2005 tarih ve 18862 sayılı Görüş yazısında, başsavcının idari denetim yoluyla kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı kaldırabileceği belirtilmiştir.

Bunun için yeni delile ve sulh ceza hâkiminin kararına gerek bulunmamaktadır.[1160] Teorik olarak başsavcı denetimi mümkün olmakla birlikte uygulamada nadir rastlanan bir denetimdir.

Hâkimler ve Savcılar Kuruluna bağlı müfettişler belli zaman aralıkları ile adliyeleri denetler. Savcılığın bütün kararlarını inceleme ve düzeltilmesi yönünde tavsiyede bulunma yetkisine sahiptir. Tavsiyeler bağlayıcıdır. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nin[1161] 32/5'inci maddesine göre önceki denetimde bildirilen tavsiyelerin gereğini yerine getirmeyenler hakkında soruşturma işlemlerine başlanır. Yargısal denetimden geçmeyen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılması hususunda verilen bir tavsiyeye uyulması zorunludur. Savcı tavsiyeye itiraz edebilir (Teftiş Yön. md. 32/8). Aksi halde savcı, kararın kaldırılması için CMK'nın 172/2'nci maddesi uyarınca sulh ceza hâkiminden talepte bulunmalıdır.[1162]

2.2.4.8.3.3. Kararın re'sen kaldırılması

Savcı bizzat verdiği veya yeni işbölümü sebebiyle başka savcıdan teslim aldığı soruşturma dosyalarındaki kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların kaldırılması için CMK'nın 172/2'nci maddesi uyarınca re'sen sulh ceza hâkimine başvuruda bulunabilir. Başvurusunda yeni delili, görmezden gelinen delili veya yanlış vasıflandırmayı belirtmek zorundadır. Sulh ceza hâkimi olumlu karar verdiği takdirde soruşturmaya kaldığı yerden devam eder ve gerekirse kamu davası açar. Kanunda bu yönde bir hüküm bulunmamakla birlikte, şüphelinin savunma hakkını kullanabilmesi, suçtan zarar görenin ise delillerini ibraz edebilmesi için kaldırma kararının taraflara tebliğ edilmesi, adil yargılanma hakkının bir gereğidir.[1163]

[1160] "CMK'nın 172. maddesinin 2. fıkrası ve 173. maddenin 6. fıkrası, delil yetersizliği nedeniyle verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar üzerine kamu davası açılabilmesini, yeni delil elde edilebilmesi koşuluna bağlamıştır. Ancak, 172. maddenin 1. fıkrasının ikinci cümlesindeki kovuşturma olanağının bulunmaması hallerinde verilecek olan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların Cumhuriyet savcısınca, re'sen veya vaki itirazın kabulü üzerine yeniden ele alınması ve kamu davası açılması her hangi bir ön koşula bağlanmamıştır." 11. C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017).

[1161] R.G. 09.04.2011, 27900.

[1162] Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın denetimi hususunda Adalet Bakanı'nın herhangi bir yetkisinin bulunmadığına dair görüş için bkz. Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 543.

[1163] "Cumhuriyet savcısının kovuşturmama kararı, idari nitelikte olduğundan, kesin hüküm halini almaz. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı, kendiliğinden veya ilgilinin isteği üzerine, kovuşturmama kararını

Muhakeme şartları nedeniyle verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılabilmesi için yeni delile gerek bulunmamaktadır. Olumlu ya da olumsuz muhakeme şartının gerçekleşmesi aranır.[1164]

2.2.4.9. İddianame

Savcı, delillerin mahkûmiyet için yeterli şüphe oluşturduğunu düşünüyorsa şüpheli hakkında kamu davası açmak için suç ithamı içeren bir belge düzenler (CMK md. 170/1).[1165] Bu yazılı iddiaya iddianame denir. [1166] İddianame, savcının şüphelinin yargılanmasını hâkimden istemesi nedeniyle bir mütalaa ve aynı zamanda yargılanması gerektiğine kanaat getirmiş olmakla bir karardır. [1167] İddianamenin hüküm doğurması mahkemenin kabulüne bağlı olup kabul kararı *kurucu şart* niteliğindedir. [1168] Soruşturmanın ve kovuşturmanın resmiliği ilkesi uyarınca savcı dava açma tekeline sahiptir.[1169] CMK'da şahsi davaya yer verilmemiştir. İddianame kamu davası açma tekelinin en önemli aracıdır. [1170] Yeterli şüphe, mahkûmiyet ihtimalinin beraat ihtimalinden yüksek olmasıdır. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılık adil, tarafsız, objektif olmalı,

---

geri alabilir ve soruşturmaya devam edebilir, hatta yeni bir delil ortaya çıkması şartıyla, aynı fiilden dolayı kamu davasını açabilir." Bkz. Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 272.

[1164] "…kovuşturma olanağının bulunmaması hallerinde verilecek olan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların Cumhuriyet savcısınca, re'sen veya vaki itirazın kabulü üzerine yeniden ele alınması ve kamu davası açılması her hangi bir ön koşula bağlanmamıştır." 11. C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017).

[1165] Tezcan, "Fransa'da ve Belçika'da Savcılık", s. 36, Şükrü İlci, "CMK'nda İddianamenin İadesi", Eric Hilgendorf (Ed.), Yener Ünver (Ed.), **Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku-Das Strafrecht im deutsch-türkischen Rechtsvergleich(Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan)**, C. 3, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s. 867, Yokuş Sevük, "Çocuk Yargılaması Hukukunda Hazırlık Soruşturması", s. 225.
"…170/2.madde hükmünden anlaşıldığı üzere, suçun işlendiği hususunda "yeterli delil" değil, daha geniş anlam içeren "yeterli şüphe" bulunması, savcının dava açan iddianameyi düzenlemesi için gerekli ve zorunlu koşul olarak kabul edilmiştir." 4. C.D., T. 03.07.2007, E. 2007/4520, K. 2007/6315 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1166] "…iddianame bir suç için yargılamanın başlayabilmesini sağlayan dava şartıdır." 6. C.D., T. 12.01.2015, E. 2014/13261, K. 2015/114 (**UYAP**, 01.03.2016).
Portekiz'de, sorguya alınan şüpheli hakkındaki iddianamenin en geç 10 gün içerisinde düzenlenmesi gerekir. İddianamede şüphelinin kimlik bilgileri, isnada konu eylem, istenen ceza, suçun işlendiği yer-zaman, sevk maddeleri, tanık listesi, bilirkişilerin isimleri, tarih-imza yer alır(Portekiz Ceza Muhakemesi Kanunu md. 283). Bkz. http://www.gddc.pt (24.08.2017).

[1167] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 256.

[1168] Metin Feyzioğlu, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler", **Ceza Hukuku Dergisi**, C.1, S.1, Ekim 2006, s. 31.

[1169] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 227.

[1170] "İddia görevinin idariliği ilkesi gereğince dava açma ve yürütme görevleri idari nitelikte kabul edilmektedir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

AİHS'te belirtilen haklara uymalı ve korumalı, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamalı, temelsiz isnatlara dayanarak kamu davası açmamalı, delillerin istisnasız olarak hukuka uygun şekilde toplanmasını sağlamalıdır.[1171]

Savcı iddianameyi UYAP sistemi üzerinde başsavcıya veya ilgili başsavcı vekiline iletir. Belirtilen kişiler iddianameyi inceler ve yerinde görürse onaylar. Onaydan sonra iddianame UYAP dağıtım sistemi ile görevli mahkemeye gönderilir. Başsavcıya verilen ve uygulamada "görüldü" olarak adlandırılan bu yetki 5235 s. Kanun'un 18'inci maddesindeki gözetim ve denetim yetkisinin bir sonucudur.[1172] Başsavcının iddianameyi kovuşturmaya yer olmadığına dair karara dönüştürülmek üzere geri çevirmesi tereddütlü bir konudur. Venedik Komisyonu'nun Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Raporu'na göre başsavcılık teşkilatındaki dâhili bağımsızlığın bir sonucu olarak savcı hiyerarşik üstlerden gelen talimatları yerine getirmekte olup yersiz talimatların engellenmesi için savcı birtakım güvencelere sahip olmalı ve aynı zamanda mevzuat uyarınca yürütmek zorunda olduğu soruşturma için önceden onay almak ya da işlemlerinin uygun görülmesini beklemek zorunda kalmamalıdır.[1173] Ancak Türk ceza muhakemesinde başsavcıya tanınan gözetim ve denetim yetkisi buna imkân verir niteliktedir. Bütün işlemler UYAP sistemi üzerinden yapılmakta olup kayıt altına alınmaktadır. Başsavcının bu yetkiyi hukuka aykırı şekilde kullandığını düşünen savcı HSK'ya gerekli bildirimde bulunabilir. Bu yönüyle denetime elverişlidir. Başsavcı iddianameyi neden geri çevirdiğini UYAP sistemi üzerinden açıklamak zorundadır. Başsavcı iddianameye konu soruşturma dosyasını bizzat üzerine alarak ya da başka savcıya vererek karara bağlayabilir.[1174] Uygulamada iddianamelere pek müdahale edilmemektedir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın iddianameye çevrilmek üzere iadesi daha yaygın bir uygulamadır. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın sulh ceza hâkimliği tarafından kaldırılması üzerine hazırlanan iddianame kanuni bir

[1171] The role of public prosecution in the criminal justice system recommendation rec(2000)19. Bkz. https://rm.coe.int/16804be55a (01.04.2018).
[1172] Y.C.G.K., T.03.03.2009, E. 2009/3-21, K. 2009/46 (**UYAP**, 26.02.2016).
[1173] Bkz. Venedik Raporu prg. 31-32.
[1174] Aksi görüş için bkz. Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 174.

zorunluluğun sonucudur. Savcının veya başsavcının karara aykırı hareket etmesi mümkün değildir. [1175]

2.2.4.9.1. İddianamenin Unsurları

2.2.4.9.1.1. Şekil unsuru

İddianamenin belge düzeni hakkında mevzuatta bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak hangi bilgilerin iddianamede bulunması gerektiği hüküm altına alınmıştır (CMK md. 170).[1176] Eksiklik halinde, görevli ve yetkili mahkeme iddianameyi iade edebilir. İddianamede yer alması gereken bilgiler şüphelinin kimliği, müdafii, maktul, mağdur veya suçtan zarar görenin kimliği,[1177] mağdurun veya suçtan zarar görenin vekili veya kanunî temsilcisi, açıklanmasında sakınca bulunmaması halinde ihbarda bulunan kişinin kimliği, şikâyette bulunan kişinin kimliği, şikâyet tarihi, yüklenen suç ve uygulanması gereken kanun maddeleri, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, suçun delilleri, şüphelinin tutuklu olup olmadığı, tutuklanmış ise gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunlara ilişkin sürelerdir (CMK md. 170).[1178] UYAP sisteminde iddianame şablonu bulunmaktadır. Bilgilerin kenar başlıklar halinde iddianamede yer alması şart değildir. Örneğin suçun işlendiği yer ayrıntılı olarak olay anlatımı kısmında dile getirilmiş ise artık bir eksiklikten ve iade sebebinden

[1175] İddianamenin denetimi hakkında geniş bilgi için tezin Savcılık İşlemlerinin Denetimi kısmına bkz.

[1176] Savcı iddia görevi kamu adına yaptığını belirtmek için iddianamenin davacı kısmına Kamu Hukuku anlamına gelen K.H. yazmaktadır.

[1177] "Her ne kadar, 5271 sayılı Kanun'un 170. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde, mağdurun kimliği iddianamede bulunması gereken unsurlar arasında sayılmış ise de; bunun yapılan soruşturma sonucunda mağdurun kimliğinin elde edilmesi durumuna ilişkin olduğu, yapılan bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen mağdurun kimliğinin tespit edilememesinin şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesine engel durum oluşturmayacağı açıktır. Ceza yargılaması için diğer asli unsurların bulunduğu bir durumda, zorunluluktan kaynaklanan bu eksiklik ceza yargılamasının yapılmasına engel teşkil etmeyecektir. Somut olay ve dosya kapsamındaki bilgilere göre; olay yeri olan.……İlköğretim Okulu yanında evleri olan Gülcan ve Özkan'ın, sözü edilen okul bahçesi içerisindeki yangın merdiveninin altında şüphelinin, yapılan bütün araştırmalara rağmen açık kimlik bilgilerine ulaşılamayan 7-10 yaşlarındaki üç kız çocuğundan birinin ağzına cinsel organını soktuğunu gördükten sonra bu fiile engel olmak için tanıklardan Özkan'ın olay yerine koşması üzerine şüphelinin kaçtığı yönünde tanıklık yapmaları yanında ayrıca, suç yerinden alınan meni lekelerinden iki tanesinin şüpheliden alınan kan numunesinden izole edilen DNA'larla genetik özellikler itibariyle uyumlu olduğunun belirlendiği, yapılan bu saptamanın da tanıkların anlatmış oldukları olayla uyumluluk arz ettiği, esasen ve gerçekte ortada suçun mağdurunun var olduğu, fakat yapılan bütün araştırma ve soruşturmaya rağmen kimlik bilgilerinin tespit edilemediği ve yapılan soruşturmada toplanan delillerin kamu davasının açılmasına ilişkin yeterli şüphe oluşturması karşısında…." 14.C.D., T. 11.10.2011, E. 2011/14137, K. 2011/626 (**UYAP**, 12.03.2016).

[1178] İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "iddianamenin içeriği" başlıklı 325'inci maddesi CMK'nın 170'nci maddesi ile benzer mahiyettedir.

bahsedilemez.[1179] İddianamenin altında savcının ismi ve elektronik imza ile imzalandığı ibaresi yer alır. UYAP sisteminde elektronik imza kullanarak onay zincirinde yer alan başsavcının "görüldü" şerhi[1180] koymasına da gerek bulunmamaktadır.

İddianame mahkemeye gönderilirken ekinde soruşturma evrakı da bulunur. Kamu davasına konu olacak eylem ve faile ilişkin detaylar soruşturma evrakında yer almaktadır. Soruşturmada yapılan tüm işlemler için tutunak düzenlenmesi emredici bir hükümdür (CMK md. 169/2). Öte yandan savcılık soruşturmayı yürürtürken bazı kurum ya da kişilerden bilgi talebinde bulunabilmektedir. Ceza muhakemesinin amacı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olup bunun için başvurulan ispat araçlarından biri de belgelerdir. Bu nedenle belgelerin güvenilirliği de denetlenmektedir. Güvenilirliğin denetlenebilmesi için, belgenin aslının veya bunun mümkün olmaması halinde aslına uygunluğu yetkili makam veya kişilerce onaylanmış örnek ya da kopyalarının dosyaya konulması gerekir.[1181] Soruşturma evresinin önemli belgelerinden olan ekspertiz raporu[1182], suç tutanağı[1183], müdafi dilekçesi[1184], doktor raporu[1185], sosyal inceleme raporu[1186], parmak izi raporu[1187], yer gösterme tutanağı[1188], arama tutanağının[1189] aslı ya da onaylı sureti dosyada bulundurulmalıdır. İddianamede savcı imzasının bulunması zorunludur. UYAP sisteminin bütün adli teşkilatta uygulanması ve elektronik imza uygulamasına başlanması nedeniyle, iddianame otomasyon sistemi üzerinden mahkemeye iletilmektedir (CMK md. 38/A). Mahkeme, iddianamede savcının elektronik imzasının bulunup bulunmadığına da sistem üzerinden kontrol etmelidir. Elektronik imzalı iddianame için savcının ıslak imzasına gerek bulunmamaktadır. Ancak mahkeme iddianameyi fiziki olarak sanığa tebliğ için gönderdiğinde, dijital aslı ile uyumlu olduğunu fiziki evraka şerh olarak düşmelidir.

[1179] 6. C.D., T. 18.11.2009, E. 2007/18694, K. 2009/15252 (**UYAP**, 01.03.2016).
[1180] UYAP sisteminden önce, başsavcının iddianame üzerine "görüldü" ifadesi ile tarihi yazıp imzalaması işlemidir.
[1181] Y.C.G.K., T. 06.05.2014, E. 2012/6-1552, K. 2014/239 (**UYAP**, 01.04.2018).
[1182] 8.C.D., T. 24. 20.2017, E. 2016/5678, K. 2017/11793(**UYAP**, 01.04.2018).
[1183] 2.C.D., T. 10. 05.2017, E. 2017/2096, K. 2017/5362 (**UYAP**, 01.04.2018).
[1184] 4.C.D., T. 13.11.2017, E. 2017/206, K. 2017/24727 (**UYAP**, 01.04.2018).
[1185] 2.C.D., T. 15.11.2017, E. 2015/12052, K. 2017/11876 (**UYAP**, 01.04.2018).
[1186] 2.C.D., T. 23.01.2018, E. 2015/1697, K. 2018/120 (**UYAP**, 01.04.2018).
[1187] 2.C.D., T. 13.09.2017, E. 2017/2918, K. 2017/8018 (**UYAP**, 01.04.2018).
[1188] 1. C.D., T. 13.02.2008, E. 2007/3603, K. 2008/911 (**UYAP**, 01.04.2018).
[1189] 2.C.D., T. 21.11.2017, E. 2015/184, K. 2017/12109 (**UYAP**, 01.04.2018).

Soruşturma evrakının belge aslından ya da onaylı suretlerden oluşması gerektiği belirtilmiş ise de bazen işin esasına etkili olmayan evrakların fotokopisi de yeterli olabilir. Örneğin yürütülen soruşturmadaki kanaati güçlendiren ve bilgi mahiyetinde faydalı olacağı düşünülerek dosya arasına alınan bir başka savcılık ya da mahkeme dosyasının onaysız fotokopileri de değerlendirmeye alınabilir. Bu tür evraklar savcı ya da mahkeme tarafından imzalı üst yazı ile geldiği için doğruluğu da teyid edilmiş olmaktadır.[1190]

2.2.4.9.1.2. İrade unsuru

Mahkeme iddianamede anlatılan fiil ve fail ile bağlıdır (CMK md. 225/1).[1191] İddianamede anlatılmayan eylem ve failler için ek iddianame düzenlenmelidir.[1192] Bu ihtiyacı gören mahkeme savcılığa suç duyurusunda bulunulmalıdır.[1193] Mahkemenin ek iddianame talebinde bulunması tarafsızlığa aykırıdır.[1194] Maddi unsur bakımından

---

[1190] "Bununla birlikte davanın esasına müessir olmayan ve hükme de dayanak yapılmayan veya işin esasının başka delillerle de çözülebildiği durumlarda onaysız fotokopi belgelerin bulunması gerçeğe ulaşma sonucunu da etkilemeyecektir. Öte yandan başka bir mahkeme veya C. Savcılığından imzalı bir üst yazıyla gönderilmiş onaysız fotokopi belgelerin içeriklerinin dosyada asılları yer alan diğer belgelerle teyit edilmesi, bu belgelerde yer alan bilgilere yönelik bir itirazın bulunmaması, sahtelik iddiası ya da şüphesinin olmaması gibi belirli durumlarda da bu belgelerin hükme esas alınması mümkün olabilecektir." Y.C.G.K., T. 06.05.2014, E. 2012/6-1552, K. 2014/239 (**UYAP**, 01.04.2018).

[1191] Y.C.G.K., T. 17.02.2015, E. 2013/727, K. 2015/1 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1192] "Dava konusu eylemin iddianamede açıkca ve bağımsız biçimde gösterilmesi gerekir. Başka bir olayın anlatımı sırasında yapılan açıklamalara dayanılarak sanık hakkında o suçtan da kamu davası açıldığının kabulüne olanak bulunmamaktadır. Somut olayda hırsızlık suçundan düzenlenen iddianamede konut dokunulmazlığını bozma suçundan da bahsedilmesi, konut dokunulmazlığını bozma suçundan dava açıldığı anlamına gelmeyeceği gözetildiğinde konut dokunulmazlığını bozma suçundan ek iddianame düzenlenmesi sağlanarak hüküm kurulması gerekirken ek savunma ile yetinilerek yazılı şekilde hüküm kurulması…" 2. C.D., T. 23.03.2017, E. 2014/31551, K. 2017/3390 (**UYAP**, 26.05.2017), "…Bir olayın açıklanması sırasında başka bir olaydan sözedilmesi, o olay hakkında dava açıldığını göstermez. Dava konusu yapılacak eylemin, iddianame, yargılamanın gerekliliği kararı ya da şahsi dava dilekçesinde bağımsız olarak ve başka bir olaya dayalı olmadan açıklanması gerekir." Y.C.G.K., T. 28.03.1994, E. 1994/4-59, K.1994/82 (**AKİP**, 27.05.2017).

[1193] Alman ceza muhakemesinde savcı, mahkemenin yetkili olması ve sanığın kabulü ile birtakım ek eylemleri muhakemeye dâhil edebilir. Savcı ek iddianameyi duruşma esnasında sözlü olarak tutanağa geçirilebilir (StPO md. 266).

[1194] "CMK'da ek iddianame ile ilgili açık bir düzenleme bulunmamakta olup, bu uygulamanın aynı Kanun'un duruşmaların bir oturumda bitirilmesi amaçlayan sistemine uygun düşmediği, ek iddianame talebinin yeni CMK'daki hâkimlerin tarafsızlığını sağlamaya yönelik hükümler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararları ve … Birleşmiş Milletler Bangolar Yargı Etiği İlkeleri nazara alındığında, hâkimlerin dava konusu ve taraflarla ilgili tarafsız olması ilkesine ters düştüğü, ek iddianame talebi ile mahkeme baştan iddianamenin düzenlenmesini istemekle bir nevi suçun sübuta erdiğini belirterek baştan sanığın mahkûmiyetine dair görüşünü ortaya koyar nitelikte görüş belirtmiş olduğu ve ek iddianame uygulamasının, iddianamenin kabulü ile hâkim önüne gelen iddianamede gösterilen suça ilişkin olarak fiil ve fail hakkında karar verilmesini öngören CMK'nın 225. maddesine açıkça aykırılık oluşturduğu, bu maddeye göre hükmün konusunun iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin yargılama olduğu, bununla beraber mahkeme hâkimlerinin

önem taşıyan olay anlatımı öz ve fakat bütün önemli hususları içerir nitelikte olmalıdır.[1195] Olay yalın bir dille anlatılmalı ve konuyla ilgisi bulunmayan kişisel bilgilere yer vermekten kaçınılmalıdır.[1196] Adil yargılanma hakkı uyarınca şüpheli, isnad edilen suç hakkında bilgi sahibi olmalıdır.[1197] Savcı hukuk düzeni içerisinde suçluluğu kanıtlanmamış birisini itham edebilme tekeline sahip kişidir. Dolayısıyla suçsuzluk karinesi bakımından özel bir yeri bulunmaktadır.[1198] Ancak bu ayrıcalık kullanılan dilin özensiz olmasını gerektirmez.[1199] Özellikle iddianamelerde, "kanıtlanmıştır, sübut bulmuştur" şeklindeki ifadelerden kaçınılmalıdır. AİHM, Daktaras/Litvanya[1200] kararında ihlal kararı vermemiş ise de savcının soruşturma evresinde kullandığı "ispatlanmıştır" ifadesini talihsiz bir ifade olarak nitelemiştir.[1201]

---

yargılama esnasında sanıkların iddianamedeki suçtan başka suç işlendiklerini düşünüyorlarsa, bu konuda sadece Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunabilecekleri, iddianame düzenleyip düzenlememek savcının görevi ve takdirinde olduğundan, ek iddianame düzenlenmesi talebinin yapılamayacağı nazara alınmadan yazılı şekilde uygulama yapılması…" 3. C.D., T. 29.06.2009, E. 2009/27, K. 2009/13450 (**UYAP**, 26.05.2017).

[1195] Tosun, **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Muhakemenin Yürüyüşü**, s. 30.

[1196] "…Cumhuriyet savcıları da, zorunluluk ve gereklilik ilkelerine uygun hareketle özenli davranmalı, kişilerin gizli veya özel hayat alanına ait olan, haberleşme içerikleri, kişiler arasındaki konuşmalar, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerle ilgili bilgi ve belgelere iddianame içeriğinde yer vermelerinin gerekli olması halinde, maruz kalınan suçlar bakımından kişilerin onur ve saygınlığını en az zedeleyecek şekilde yer vermeli, zorunluluk ve gereklilik bulunmadıkça yer vermemelidir." 12. C.D., T. 11.11.2015, E. 2015/13049, K. 2015/17584 (**UYAP**, 02.06.2017).

".. ilgisiz iletişim tespit tutanaklarına iddianamede yer vermelerinden dolayı tazminat davası açılan Cumhuriyet savcılarının cevap dilekçelerinde iddianameye konulacak iletişim tespit tutanaklarının belirleme işlemlerinin kendileri tarafından yapılmadığının ileri sürülmesi karşısında CMK'nın 170/1. maddesine aykırı davranıldığının anlaşılması…" 16. C.D., T. 21.04.2016, E. 2015/4672, K. 2016/2330 (**UYAP**, 28.05.2017).

[1197] "… iddianamede, sanığın iftira suçunu oluşturan herhangi bir eyleminden bahsedilmeksizin sadece mağdur ve sanıkların ifadelerine yer verilerek, Milli Eğitim Müdürlüğü müfettişinin iddialarla ilgili işlem yapılmasına yer olmadığına dair raporundan bahsedilerek sevk maddelerine göre cezalandırma isteme şeklindeki iddianamenin suç yükleme niteliğinde sayılamayacağı, dolayısıyla anılan belgenin hukuken iddianame sayılamayacağı gözetilmeden usulüne uygun açılmamış bir davada hüküm kurularak AİHS'nin adil yargılanmayı düzenleyen 6. maddesine aykırı davranılması…" 4.C.D., T.11.06.2012, E.2010/21275, K. 2012/13997 (**UYAP**, 12.04.2016).

Yakın tarihte binlerce sayfalık iddianamelerin kolluk fezlekelerinden kopyalanmak suretiyle tanzim edildiği görülmektedir. Bkz. http://www.ntv.com.tr/turkiye/2nci-ergenekonda-iddianame-okundu,rEKkiRRl9kWb5pYJpwhaxw (28.05.2016).

[1198] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş'e göre suçsuzluk karinesi sadece mahkemeler için değil savcılar için de bağlayıcıdır. Bu nedenle ihlal oluşturacak ifade ve tutumlardan kaçınılmalıdır (Ceza Soruşturmalarında Savcıların Rolüne Dair Görüş prg 31-32).

[1199] Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları (Budapeşte Kuralları)'na göre savcılar adil yargılanma hakkını desteklemek, suçsuzluk karinesine saygı duymak zorundadır.

[1200] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Daktaras/Litvanya, T.17.01.2001, Başvuru no: 42095/98 (**http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58855**, 05.03.2016).

[1201] Andrew Stumer, **The Presumption of Innocence: Evidential and Human Rights Perspectives**, Hart Publishing, Oxford and Portland-Oregon 2010, s. 91.

Olay deliller ile ilişkilendirilerek açıklanmalıdır (CMK md. 170/4). İddianame nitelikli ve gerekçeli olmalıdır. Sonuç bölümünde, şüphelinin aleyhine ve lehine olan hususlara yer verilmelidir (CMK md. 170/5). Soruşturmaya başlarken de aynı ilke geçerlidir (CMK md. 160/2).[1202] Hükmedilmesi talep edilen ceza veya güvenlik tedbirleri belirtilmelidir (CMK md. 170/6). Savcı, iddianamede eylemi vasıflandırırken cezanın belirlenmesindeki kriterleri gözetmeli ve mahkemeye tüm yönleri ile ele alınmış bir hukuki değerlendirme sunmalıdır (TCK md. 61).

Mahkemece kabul edilmemiş olan iddianamenin şüpheliye tebliği mümkün değildir. Eylem bazında hukuki kesintiden bahsedilebilmesi için iddianamenin kabul edilmesi gerekir.[1203] İddianamenin kabulü ile birlikte şüpheli, sanık kategorisine geçer. Eğer sanık bir kamu görevlisi ise mahkeme iddianamenin bir örneğini ilgili Bakanlığa, kamu kurumuna veya kuruluşuna gönderir (DMK md. 131/son).

2.2.4.9.2. İddianamenin İadesi ve İtiraz Usulü

2.2.4.9.2.1. İade sebepleri

İddianamenin iadesi CMK'nın getirdiği önemli yeniliklerdendir.[1204] Bu düzenlemenin temel amacı etkin soruşturma yapılmadan hazırlanan iddianamelerin engellenmesi ve lekelenmeme hakkının korunmasıdır.[1205] Kovuşturma evresinde delil toplama faaliyeti ile uğraşmamak için iddianamenin iadesi etkin bir araç olarak

---

[1202] Savcının lehe ve aleyhe delilleri toplayacağına ilişkin hükmün; "hayali bir hüküm" olduğu, uygulamada sadece aleyhe delillerin toplandığı belirtilmektedir. Bkz. Michele Caianiello, "The Italian Public Prosecutor: An Inquisitorial Figure in Adversarial Proceedings?", http://ssrn.com/abstract=1976204 (10.09.2017), s. 2.

[1203] "1412 sayılı CMUK'nda iddianamenin kabulü kurumuna yer verilmemesi nedeniyle Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen iddianamenin mahkemeye verilmesiyle kamu davasının açıldığının kabul edildiği, ancak 5271 sayılı CMK'nun 175. maddesinde iddianamenin kabulü kurumuna yer verilmesi nedeniyle kamu davasının açılmasının iddianamenin kabulü koşuluna bağlandığı görülmektedir. Diğer bir anlatımla kovuşturmanın başlaması için düzenlenen iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi şarttır. Bu nedenle 01.06.2005 tarihinden sonra düzenlenen iddianamelerin hukuki kesinti oluşturabilmesi için mahkemece kabul edilmiş olması gerekir." Y.C.G.K., T. 17.03.2015, E. 2014/37 , K. 2015/47 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1204] Savcılık dışında mahkemeye iddianame yerine geçen belge gönderme yetkisine sahip makamların dava açma belgeleri iade edilemez. Kanun sadece iddianamenin iadesini düzenlemiştir. Bkz. Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.279.

[1205] 2017 yılında toplam 566.306 kişi hakkında beraat kararı verilmiş olup bu sayı toplamın yüzde 17,1'i oranındadır. Bu oran yıllar itibariyle; 2006'da yüzde 19,9, 2007'de yüzde 18,4, 2008'de yüzde 21,2, 2009'da yüzde 19,5, 2010'da yüzde 20,3, 2011'de yüzde 20,7, 2012'de yüzde 21,4, 2013'te yüzde 19,5, 2014'te yüzde 20,5, 2015'te yüzde 20,6, 2015'te yüzde 20,6, 2016'da yüzde 19,8'dir. Bkz. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, **Adli İstatistikler 2017**, s.32.

kullanılmaktadır. [1206] Mahkeme iddianameyi soruşturma dosyası ile birlikte inceler ve yasada belirtilen eksiklikler varsa iade eder. [1207] İade sebepleri iddianamenin şekli ve maddi unsurlarında eksiklik bulunması, suçun sübutuna mutlak etki edecek delilin toplanmaması[1208], önödeme veya uzlaşmaya başvurulmamasıdır.[1209]Şüpheli ifadesinin alınmamış olması sıklıkla başvurulan iade sebeplerindendir.[1210] Temel ölçü savcının ifade almak için bütün soruşturma imkânlarını kullanmasıdır. [1211] Suçun hukuki

[1206] 2017 yılında toplam 37.301 iddianame iade edilmiştir. Bkz. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, **Adli İstatistikler 2017**, Ankara 2017, s. 9.

[1207] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 546, Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 601, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.578

[1208] "Yasanın 170/2. maddesine göre soruşturma evresi sonucunda toplanan kanıtlar suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa Cumhuriyet Savcısının bir iddianame düzenleyeceğinin hükme bağlandığı, Cumhuriyet Savcısından yeni delil yaratması beklenemeyeceğinden iddianamede gösterilen kanıtların hükümlülüğe yeter nitelikte olmadığı gerekçesiyle iddianamenin iade edilemeyeceği, elde edilen kanıtları yorumlayarak faili ve suç niteliğini takdir ve belirlemenin Mahkemenin görevine gireceği.." 6.C.D., T.08.06.2010, E.2008/28378, K.2010/8800(**UYAP**,01.03.2016), "…yasanın 174/1. maddesinin ise hangi hallerde iddianamenin iadesine karar verileceğinin belirtildiği, anılan maddelerde "kollukça dinlenen ve yemin verilmeyen beyanların tanık beyanı ve delil olarak değerlendirilememesine" yer verilmediği cihetle iddianamenin iadesi sebebi olamayacağı gözetilerek…" 5. C.D., T. 17.09.2007, E. 2007/9330, K. 2007/6297 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1209] "…iddianamenin iadesi sebepleri arasında mağdurenin gerçek yaşına ilişkin raporun aldırılması ile beden ve ruh sağlığı yönünden raporunun aldırılması hususlarının yer almadığı gibi yargılama aşamasında davayı gören mahkeme tarafından anılan raporların aldırılabileceğinin gözetilmemesinde,.." 5. C.D., T. 13.05.2008, E. 2008/6146, K. 2008/4302 (**UYAP**, 27.05.2017).

[1210] Uygulamada sık karşılaşılan iade sebeplerinden birisi; geçici doktor raporu ile iddianame düzenlenmesidir. Kasten veya taksirle meydana gelen yaralamalarda bu sorun söz konusu olmaktadır. Yargıtayın istikrar kazanan içtihatları doğrultusunda sorun çözülmüş ve mahkemenin kovuşturma evresinde kesin hekim raporu alabileceği bu nedenle iade gerekçesi olamayacağı ifade edilmiştir: "…kesin rapor, aynı fıkranın (b) bendinde belirtilen, suçun sübutuna etki edecek delillerden de olmayıp, anılan maddenin 2. fıkrasında, suçun hukuki nitelendirmesi sebebiyle iddianamenin iade edilemeyeceğinin de düzenlenmesi karşısında, hukuki nitelendirmede değişiklik olması halinde mahkemenin görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli mahkemeye göndermesi mümkün olmakla, sırf suçun hukuki nitelendirmesinin değişebileceği gerekçesiyle iddianamenin iadesi kararı verilemeyeceğinden…" 2. C.D., T. 26.05.2010, E. 2010/15596, K. 2010/16779 (**UYAP**, 12.03.2016). Benzer nitelikte karar için bkz. 2.C.D., T. 26.05.2010, E. 2010/15596, K. 2010/16779 (**UYAP**, 11.03.2016).

4483 s. Kanun'a göre soruşturma izni alınmadan düzenlenen iddianamenin iadesi gerekir: "Soruşturma izni alınması gerekliliğinin iddianamenin iadesi nedeni olup olmayacağı konusuna gelince; 4483 sayılı Yasa ve benzeri özel soruşturma usulünü düzenleyen diğer yasalar gereğince, ilgili idari merci tarafından soruşturma ve/veya kovuşturma izni verilmeksizin ceza soruşturması yürütülemeyeceğinden ve soruşturma ve kovuşturma şartlarının gerçekleşmediği hallerini de içerecek şekilde 5271 sayılı Yasa'nın 172/1. maddesinde "kovuşturma olanağının bulunmaması hallerinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir" hükmü de gözetildiğinde Ceza Yargılama Yasası'nın 174. maddesinde açıkça belirtilmemekle birlikte, iddianamenin iadesi kurumuna ilişkin yasal düzenlemenin amacı gözetildiğinde soruşturma ve kovuşturma şartı niteliğinde bulunması nedeniyle, 4483 sayılı Yasa uyarınca soruşturma izni alınmamasının da iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul edilmesi bir zorunluluk olarak kabul edilmelidir." 4. C.D., T. 03.05.2012, E. 2012/5915, K. 2012/10384 (**UYAP**, 12.03.2016).

[1211] Vesile Sonay Evik, "İddianamenin İadesi", **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan**, C. 2, (811-829), Türk Ceza Hukuku Derneği ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 816.

nitelendirilmesinden dolayı iddianame iade edilemez.[1212] Ancak suç vasıflandırmasına göre seçilen mahkeme doğru mahkeme değil ise iade mümkündür.[1213]

2.2.4.9.2.2. İadeye itiraz

Savcı iade kararına itiraz edebilir (CMK md.174/5). Mağdur ya da vekilinin itiraz yetkisi bulunmamaktadır. İtiraz CMK'nın 268'inci maddesinde belirtilen usule göre yapılacaktır. Savcının itirazı haklı görüldüğü takdirde dosya mahkemesine gönderilir ve mahkemece iddianame kabul edilir. İtirazın reddi halinde savcı eksiklikleri tamamladıktan sonra kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebileceği gibi iddianame de düzenleyebilir.[1214]

Bazı durumlarda savcı, mahkemenin iade gerekçelerini yerinde görür ve itiraz yoluna başvurmaksızın eksikleri tamamlar. Mahkeme ilk iade kararında belirttiği gerekçeler ile bağlı olup yeni gerekçeler öne sürüp tekrar iade yoluna gidemez.

2.2.4.9.3. İddianamenin Kabulü ve Kamu Davasının Açılması

Kamu davasının açılması için iddianamenin kabul edilmesi gerekir.[1215] Bu nedenle savcının görevleri tanımlanırken "kamu davası açmak" değil " iddianame düzenleme" ifadesinin kullanılması yerinde olacaktır. İddianamenin kabulü ile birlikte

---

"….iddianamenin iadesi nedenleri arasında "Şüphelinin dinlenmemesi" yer almayıp, yüklenen suçu öğrenmesi ve lehine olan kanıtların belirlenip toplanması yönünden dinlenmesi gerekmekte ise de , uzun süre kaçan, adresini gizleyen hakkında yakalama kararı çıkarılan, kanıtların toplanmasını ve dava açılmasını engelleyen şüphelinin, kovuşturma evresinde kendisini savunması, delillerini sunması olanaklıdır. Yakalanamayan şüphelinin mutlaka dinlenmesini aramak, davaların zamanaşımına uğramasına neden olabileceği gibi, Ceza Muhakemesi Kanununda yer alan sanığın yokluğunda karar verilmesine olanak tanıyan hükümleri ile gaipler ve kaçaklar hakkındaki yargılama usullerinin uygulanmasını da engelleyecektir..." 11. C.D., T. 28.06.2006, E. 2006/4042, K. 2006/6162 (**UYAP**, 01.03.2016)

[1212] " C. Savcılığının sözü edilen eylem nedeniyle adli görevi savsamak suretiyle kötüye kullanma suçundan iddianame ile açtığı kamu davasında, eylemin, "gürültü kabahati için yaptırım uygulatmayarak idari görevi savsama niteliği taşıdığı ve 4483 sayılı Yasa gereği son soruşturma izni alınması gerektiği" düşüncesiyle iddianamenin iadesine karar verilmesi hukuka aykırıdır. Zira mahkemece, suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilemez." 4. C.D., T. 08.07.2008, E. 2008/9666, K. 2008/15900 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1213] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 100, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 588, Mustafa Özen, "Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi" **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3, 2009, s. 24. Örnek karar için bkz. 3. C. D., T. 27.06.2007, E. 2007/8659, K. 2007/5291 (**UYAP**, 12.03.2016).

[1214] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 589.

[1215] "CMK ile savcının doğrudan dava açma yetkisi elinden alınmıştır. Dava iddianamenin kabulü ile açılmış sayılır." Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 82. Bu konuda bkz. Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 99.

soruşturma sona erer ve kovuşturma evresi başlar. Soruşturmanın gizliliği de iddianamenin kabulü ile birlikte sona erer. İddianamenin bir sureti soruşturmada görev alan kolluk birimine gönderilir (5320 s. Kanun md. 16). Eğer sanık bir kamu görevlisi ise mahkeme iddianamenin bir örneğini de ilgili Bakanlığa, kamu kurumuna veya kuruluşuna gönderir (DMK md. 131/son). [1216]

2.2.5. Savcılık İşlemlerinin Denetimi

2.2.5.1. Ceza Muhakemesi İşlemleri

Ceza muhakemesi işlemlerinin geçerlilik şartları, unsurları ve unsurlarda eksiklik bulunması halinde işlem akıbetinin ne olacağı konusunda CMK'da bir düzenleme bulunmamaktadır. Ceza muhakemesi mevzuatında bu yönde bir düzenleme bulunmaması, muhakeme işlemleri kavramını gerekli kılmıştır. Öğretinin geliştirdiği muhakeme işlemleri teorisi işlemleri sınıflandırmayı ve hukuka aykırılık taşıyan işlemlerin sonucunu belirlemeyi hedeflemektedir. Soruşurma ve kovuşturma evrelerinde, birçok işlem bulunmaktadır. Bunlardan hangisinin muhakeme işlemi olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak genel kabul gören tanıma göre muhakeme işlemleri iddia, savunma ya da yargılama süjeleri tarafından muhakemede sonuç doğurucu etkiye sahip irade açıklamalarıdır. Ceza muhakemesi ilişkisinin kurulması, değiştirilmesi veya sona erdirilmesi muhakeme işlemlerinin muhtemel sonuçlarıdır. Muhakemenin ilerleyişi ve sonuca ulaşması için muhakeme işlemlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Aksi halde muhakeme sürecinin ilerleyişinden söz edilemez.[1217]

Hukuki işlemler için öngörülen temel gereklilikler irade unsuru ve hukuki sonuç doğurmasıdır. [1218] Muhakeme işlemlerini diğer muhakeme faaliyetlerinden ayıran temel ölçüt muhakeme işlemlerinin etkili olması, diğer bir ifade ile sonuç

[1216] A. Caner Yenidünya, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi", http://www.e-akademi.org (05.03.2016).

[1217] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 18, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 159, Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 279, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 117, Güneş Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, Yetkin Yayınları, Ankara 2015, s. 17.

[1218] Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 262.

doğurmasıdır. Muhakeme işleminin etkili olabilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir:[1219]

İşlem sahibinin işlem yeteneğine sahip olması: İşlemi yapan kişi muhakeme süjesi olmalıdır. Ceza muhakemesine katılan her kişinin işlemi bir muhakeme işlemi değildir. Örneğin, bilirkişi ya da tanık süje olmayıp delil vasıtası olarak muhakemeye katılmaktadır.[1220]

İşlemin açık olması: Yapılan işlemin objektif içeriğinin anlaşılabilir olması gerekmekte olup bu amaçla yorum yöntemlerine başvurulabilir. Yorum yapılırken irade açıklayan kişinin eylemleri, uygulanabilecek mevzuat ve yan olgulara dair bilgiler birarada değerlendirilir.[1221]

İşlemin koşula bağlı olmaması: Kamu hukukuna dâhil olan muhakemenin, hukuki güvenliği sağlayabilmesi için öngörülebilir ve şüpheden uzak olması gerekir. Yapılan işlemin iradeye uygun şekilde ortaya çıkması için işlem açık olmalı ve herhangi bir koşula göre değişkenlik göstermemelidir. Bu kuralın istisnaları bulunmaktadır. Örneğin müdafi, savunma yaparken sanık beraat etmediği takdirde yeni bir tanık dinletmek istediğini bildirebilir.[1222]

Geri alınabilir bir niteliğe sahip olması: Muhakeme işleminin lüzumu halinde geri alınabilmesi mümkün olmalıdır. Ancak bu kural genel nitelikte olup istisnaları mevcuttur. Örneğin hükmün mahkeme tarafından geri alınması mümkün değildir.[1223]

İşlemin irade unsuru sakatlanmamış olmalıdır: Muhakeme işleminin manevi (ruhi) unsurunu oluşturan iradenin herhangi bir etki altında kalmadan açığa çıkmış olması beklenmektedir. Ancak bütün irade yanılmalarının, işlemlerin geçerliliğini sakatlayacağı konusu tartışmalıdır. Tehdit ya da hile ile irade sakatlanması durumu kısmen kabul edilse de hata halinde aynı etkinin doğacağı söylenemez.[1224]

[1219] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 160.
[1220] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 656.
[1221] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 18.
[1222] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 258.
[1223] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 160.
[1224] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 160.

Muhakeme işlemleri için genel olarak öngörülmüş bir şekil şartı bulunmamaktadır: İşlemin niteliğine göre muhakeme işlemleri sözlü-yazılı, açık-örtülü, icrai-ihmali şekilde olabilir. Yasal düzenleme bu konuda belirleyici konumdadır. İşlemler soruşturma evresinin genelinde yazılı, kovuşturmada ise sözlüdür.[1225]

2.2.5.1.1. Ceza Muhakemesi İşlemlerinin Unsurları

Ceza muhakemesi işlemi, bir hukuki işlem olması nedeniyle hukuk düzeninin sonuç bağladığı insan davranışıdır. Bütün hukuki işlemler gibi ceza muhakemesi işleminin temel unsuru iradedir. Kanun bazı işlemlerin belli şekillerde yapılmasını aramaktadır. Bu nedenle muhakeme işleminin geçerlilik kazanabilmesi için mevzuatın öngördüğü şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak ceza muhakemesi işleminin iki temel unsuru, irade ve şekildir.[12261227]

2.2.5.1.1.1. İrade unsuru

İrade unsuru, işlemin ruhi unsuru veya fikri unsuru olarak da adlandırılmaktadır. Hukuki işlemlerin temel gerekliği belli bir isteğe ve bilinçli isteme dayanmasıdır. Aynı unsur ceza muhakemesi işlemleri için de aranmaktadır. İrade ile iradenin dışavurumu arasında tam bir uyum olmalıdır. İradenin icrai olarak açıklanması işin tabiatı gereği ise de ihmali olarak açıklanmasının mümkün olup olmadığı tereddütlüdür. Muhakeme süjesinin, herhangi bir harekette bulunmadığı halde, muhakeme işlemine esas teşkil eden bir irade açıklamasında bulunduğu hususu tartışmalıdır. İhmali davranış ile irade açıklamasının mümkün olamayacağını belirtmek, belirsiz sayıdaki olasılık içinde akılcı bir yaklaşım değildir. Örneğin, CMK'nın 158/6'ncı maddesinde yer alan "*Yürütülen soruşturma sonucunda kovuşturma evresine geçildikten sonra suçun şikâyete bağlı olduğunun anlaşılması halinde; mağdur açıkça şikâyetten vazgeçmediği takdirde, yargılamaya devam*

[1225] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 160.

[1226] "Ceza muhakemesi hukuku faaliyetleri "ceza muhakemesi işlemi teorisi" adlı bir sistem içinde yürütülür. Bu bağlamda, hukuki işlem ve tabii ki ceza muhakemesi işlemi ruhi unsuru oluşturan irade beyanı ile hareket ve neticeden oluşan maddi unsurdan müteşekkildir. Yazılı bir muhakeme işleminin geçerlilik şartı, işlemi gerçekleştirmiş olanın elinde olan hususları kanunun aradığı şekil ve şartlara uygun olarak yapmasıdır." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 26.03.2018).

[1227] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 147.

olunur." şeklindeki hüküm, ihmali davranışa bir sonuç bağlamaktadır. Şikâyet icrai bir eylem olmasına karşın mağdurun herhangi bir icrai davranışta bulunmadan şikâyetçi olması varsayımı üzerinden hareket edilmektedir. Bu yönüyle ihmali bir davranış ile irade açıklanmış olmaktadır.[1228]

Muhakeme işleminin temeli olan irade hiçbir baskı altında olmamalı ve herhangi bir şarta bağlı kılınmamalıdır. İradenin ve nihayetinde muhakeme işleminin sakatlanmaması için belirtilen gerekliliklere dikkat edilmelidir. İrade konusunda tereddüt edilmemesi için açıkça ortaya konulmalıdır. İrade beyanında bulunacak süje, irade açıklayabilme ehliyetine sahip olmalıdır.[1229]

2.2.5.1.1.2. Şekil unsuru

Ceza muhakemesi işlemi sadece iradeden ibaret olmayıp bu iradenin mevzuatın öngördüğü şekilde açıklanması gerekmektedir. [1230] İradenin öngörülen şekilde ortaya konulmaması ve şekil yönünden sakatlık taşıması halinde işlemin geçerliliği etkilenecektir. Resmi dil Türkçe (AY md. 3/1) olduğu için sözlü ya da yazılı işlemlerin Türkçe olarak yapılması gerekmektedir. Türkçe bilmeyen ya da kendisini yeterince ifade edemeyen kişilerin, muhakeme işlemleri hakkında bilgi sahibi olabilmesi için tercüme yardımı sağlanır (CMK md. 202, 324/5, AİHS md. 6/3.e). Ancak tercüme hizmeti, muhakeme işleminin yabancı dilde düzenlenmesi anlamına gelmemektedir. Muhakeme işleminin hangi süre içerisinde, kim tarafından ve nasıl meydana getirileceği ile içeriği şekil şartlarındandır. Örneğin, mahkeme tarafından savcıya tebliğ edilen yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında, savcının görüş bildirme süresi yedi gündür (CMK md. 319/2). Savcı bu süre dâhilinde görüşünü bildirmelidir.[1231]

Yazılı olması gereken işlemlerde, iradenin imza ile tasdik etmesi gerekmektedir. [1232] Aksi halde iradenin kime ait olduğunun tespiti tereddütlü hale

---

[1228] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 147, Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 17-18.

[1229] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 660.

[1230] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 147.

[1231] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 257, Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 161, Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 661, Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 19.

[1232] "Esaslı işlemlerden olan, kamu davasının açılmasını sağlayan .. iddianamenin 1 ve 2. sayfalarında Cumhuriyet Savcısının, sanıklar Hızır, Hasan ve İbrahim'in sorgusunun yapıldığı, dosyanın 86. sırasında bulunan tarihsiz Sulh Ceza Mahkemesi sorgu tutanağının 1 ve 2. sayfalarında katip

gelecektir. Böylesi bir tereddüt muhakeme işleminde bulunması gereken açıklık ile örtüşmemektedir. Bu nedenle işlemin geçerliliğinden bahsedilemez. İşlemin tamamının el yazısı eseri olmasına gerek bulunmamaktadır.

Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nin bütün adalet teşkilatında kullanılması nedeniyle ceza muhakemesi işlemlerinin otomasyon sisteminde yapılmasına ve elektronik imza ile imzalanması uygulamasına geçilmiştir (CMK md. 38/A). İstisnaları olmakla birlikte her türlü ceza muhakemesi işlemi UYAP üzerinden yapılmaktadır. UYAP kayıtları ile fiziki evrak arasında çelişki halinde UYAP'ta kayıtlı olan güvenli elektronik imzalı belge geçerli kabul edilir (CMK md. 38/A/5). Soruşturma evresi gizli olmakla birlikte (CMK md. 157), bir kısım koruma tedbirleri yönünden gizliliğe daha fazla riayet edilmesi gerekir. Özellikle terör suçları ya da örgütlü suçlarda, telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi, teknik araçlarla izleme, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbirlerinde soruşturmanın gizliliğinin ihlal edilmemesi için bazı işlemler UYAP haricinde yapılabilmektedir (İDGSTİY md. 5/4, 15/4). Muhakeme işlemlerinin salt UYAP haricinde yapılmış olması o işlemi sakatlamaz. Ancak Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Daire Başkanlığının "UYAP uygulamaları" konulu 124/1 No'lu Genelge'sinde, hâkim ve savcıların muhakeme işlemlerini UYAP ortamında düzenlemeleri istenmiştir. Genelge'nin idari mahiyette olması, hâkim ve savcıların uymasını gerekli kılmaktadır. Aksi davranış işlemin sıhhatini etkilemese de sorumluluk doğurucu bir etkiye sahip olabilir. Hâkimler ve Savcılar Kurulu müfettişleri teftişlerde, UYAP'ın kullanılması ve bu konuya ilişkin kanun ve diğer mevzuata (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uyulup uyulmadığı hususlarını denetler (Tef. Yön. md. 5).

2.2.5.1.2. Ceza Muhakemesi işlemlerinin Sınıflandırılması

2.2.5.1.2.1. İşlemin şekline göre sınıflandırılma

Ceza muhakemesi işlemleri şekil yönünden sözlü, yazılı, hareketli ve elektronik işlemler biçiminde sınıflandırılabilir. Kovuşturma evresinde muhakeme

imzasının bulunmaması ve bu imza eksikliği giderilmeden hüküm tesisi…" 1. C.D., T. 20.05.1996, E. 1996/1609, K. 1996/1777(**http://www.hukuki.net**, 25.03.2018).

işlemleri genel itibariyle sözlüdür.[1233] Sözlülük kuralı uyarınca duruşmadaki işlemlerin sözlü olarak tesis edildiği görülmektedir. Aksine bir düzenleme bulunmadığı müddetçe, duruşmada sözlülük kuralının işlemesi temel ilkedir.[1234] Geçmişte yaşanan bir olayın canlandırılmasını temsil eden duruşmada, sözlü işlemlerin maddi gerçeğe ulaşmada daha etkili olduğu kabul edilmektedir.[1235] Sanığın sorgusu, savcının mütalaada bulunması, tanığın dinlenmesi sözlü işlemlerdir. Şüpheli/sanık sözlü işlem niteliğindeki ifade/sorgu esnasında sözlü beyan yerine yazılı metin veremez.[1236] Susma hakkı saklı kalmak kaydıyla, ifade ve sorgu gibi işlemlerin geçerlilik kazanabilmesi için sözlü yapılmaları gerekir. Bu işleme ilave olmak üzere yazılı beyan sunulması mümkündür. Sözlü işlemlerin yazılı hale getirilerek belgelenmesinde bir sakınca bulunmamaktadır. Hatta bu bir gerekliliktir (CMK md. 169, 219). Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde buna ihtiyaç duyulmaktadır.[1237]

Yazılı işlemlerde, yazılılık geçerlilik şartıdır. Yazılı işlemler iki şekilde ortaya çıkabilir. Bunlardan ilki doğrudan yazılı olarak tesis edilen işlemlerdir. İddianame, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, tutuklama kararı buna örnektir. Diğeri ise sözlü işlemin sonradan yazılı hale getirilmesi. Tutanak düzenleme şeklindeki bu işlem türü sözlü işlemin karakterini ve gerekliliğini değiştirmemektedir. Örneğin ifade alınması, duruşma gibi işlemler buna örnektir. Soruşturma evresindeki temel kural yazılılıktır. Delillerin toplanma aşamasında olduğu bu evrede, talepler ve kararlar yazılı şekle tabidir. Soruşturmadaki yazılılık özelliği, kovuşturma evresinde sözlülüğe dönüşür. Bazı istisnai durumlarda sözlü yapılması gereken işlemlerin yazılı olarak yerine getirilmesi mümkündür. Örneğin sağır ve dilsiz tanık beyanının alınması yazılı

[1233] "Duruşmanın sözlülüğü ilkesi: İlke, delillerin doğrudan doğruyalığı ile yakından ilgili bir ilkedir ve dosyadaki tüm delillerin duruşmada dinlenmesini, okunmasını ve tartışılmasını ifade eder. Bu nedenle tanıklar duruşmada kural olarak dinlenir; tanıklık edecekleri olaya ilişkin yazılı açıklamada bulunamazlar." 6.C.D., T. 18.04.2017, E. 2016/6833, K. 2017/1003(**UYAP**, 26.03.2018).

[1234] CMK'nın "duruşmanın açıklığı" başlıklık madde(182) gerekçesi; "Duruşma aşamasının genel karakterleri, bütün karşılaştırmalı ceza usulü mevzuatında, açıklık, sözlülük (şifahîlik), tartışmalılık (diyalog) ve işi bir duruşmada bitirme (Fransızca deyimi ile concentation)dir. Açıklık, şifahîlik, tartışmalılık usulde egemen ithamî niteliğe bağlıdır." şeklindedir.

[1235] "Adil yargılama; yalnızca davanın erken sonuçlandırılması olmayıp, sanık ile katılana tüm haklarını tamamen kullanma imkânı sağlanarak yargılamanın en az giderle ve en kısa zamanda sonuçlandırılması olduğundan, modern hukuk sistemlerinde sözlülük, doğrudanlık ve yüz yüzelik ilkeleri kabul edilmiştir." 4.C.D., T. 07.04.2016, E. 2016/4687, K. 2016/6618 (**UYAP**, 25.03.2018).

[1236] Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 136/17inci maddesine göre şüpheli yazılı ifade verme hakkına sahip olup ifadeden önce bu hakka sahip olduğu hususu kendisine hatırlatılır.

[1237] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 657, Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 45-46.

işleme başvurulur (CMK md. 56). Yazılı işlemde irade sahibi olan kişi bu işlemi imzası ile tasdik etmelidir. Yazılı işlemler kanun yolu incelemeleri ve taraf denetimi için dosya içerisinde muhafaza edilir.[1238] Yazılı işlemin resmi makama verilmesi söz konusu olduğunda, teslim alınmış olması için ilgili makam tarafından havale edilmelidir. Mahkemeye ya da savcılığa hitaben düzenlenen dilekçelerde havalenin hâkim ya da savcı tarafından yapılması gerekir. Hakim ya da savcı bu yetkisini yazı işleri müdürüne devredebilir (Kal.Hiz. Yön. md. 105). [1239]

Hareketli (eylemli) işlemler, vücut hareketleri ile oluşturulan işlemlerdir. Hareket ifadesi ile kastedilen, söz ya da yazı dışındaki eylemlerdir. Örneğin keşif hareketli bir işlem olup beş duyu organı ile yapılan bir araştırmadır. Hareketli işlemler, genellikle yazılı bir işleme dayanmaktadır. Örneğin arama, elkoyma, yakalama eylemli işlemler olup bu işlemlerin temelinde yazılı olarak düzenlenmiş arama kararı, elkoyma kararı, yakalama emri bulunmaktadır. Kimi zaman sözlü bir işlem üzerine de hareketli işlem gerçekleştirilmiş olabilir. Örneğin savcı acil durumlarda ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluğa verdiği tailamatları sözlük olarak iletebilmektedir. Hareketli işlemler düzenlendikten sonra yazılı hale getirilir. Bu yönüyle sözlü işlemlere benzemektedir.[1240]

Elektronik işlemler, teknolojinin ilerlemesi ve ceza adalet sisteminde otomasyon sisteminin kullanılmaya başlanması ile ortaya çıkmıştır. Bilgi İşlem Daire Başkanlığı 09/02/2006 tarihli "Uyap uygulamaları" konulu ve 124 No'lu Genelge'sini bütün adli teşkilata göndererek, UYAP sisteminin oluşturulması ve kullanılması hedefini duyurmuştur. Aradan geçen süre zarfında UYAP sistemi uygulanmış ve ilgili kanunlarda gereken düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda 2012 yılında[1241] CMK'ya 38/A maddesi eklenmiş olup muhakeme işlemlerinin UYAP sisteminde yapılması

[1238] "Hükme esas alınan belgelerden olan … tarihli yer gösterme tutanağının ve .. tarihli olay yeri inceleme ve keşif tutanağının Cumhuriyet Savcısı tarafından imzasız bırakılarak 5271 sayılı CMK.nun 169 maddesine aykırı davranılması…" 1. C.D., T. 23.03.2010, E. 2008/2884, K. 2010/1727 (UYAP, 25.03.2018).

[1239] Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 46-47.

[1240] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 31, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 117.

[1241] Bkz. Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun md. 95 (R.G. 05.07.2012, 28344).

yönündeki usul hüküm altına alınmıştır. Elektronik işlemlerin aynı zamanda yazılı işlem niteliğinde olduğu belirtilebilir ise de güvenli elektronik imza ile imzalanmış olup sayısal veri tabanında oluşturulan işlemlerin ayrı bir başlık altında ele alınması yerinde olacaktır. Elektronik ortamda oluşturulan işlemlerin fiziki çıktısı alındığında, aslının aynısı olduğu belirtilerek hâkim, savcı ya da görevlendirilen kişi tarafından imzalanmalıdır (CMK md. 38/A/8). UYAP kayıtları ile fiziki evrak arasında çelişki halinde UYAP'ta kayıtlı olan güvenli elektronik imzalı belge geçerli kabul edilir (CMK md. 38/A/5). Böylesi bir kabulün ceza muhakemesindeki delil serbestliği ilkesine aykırı olduğu belirtilmiş ise de Anayasa Mahkemesi söz konusu yasal düzenlemenin aksi her zaman ispatlanabilecek bir karine hükmünde olması nedeniyle delil serbestisine aykırılık oluşturmadığına hükmetmiştir. [1242]

2.2.5.1.2.2. İşlemi yapan makama göre sınıflandırılma

Muhakeme işlemleri, ceza muhakemesi süjelerinin dışa vuran iradeleriyle meydana gelmektedir. İşlemin hangi makam tarafından gerçekleştirildiği şeklinde bir sınıflandırma yapılıdığında yargılama makamı işlemleri, iddia makamı işlemleri, savunma makamı işlemleri olduğu görülmektedir.[1243]

Yargılama makamının işlemleri kanunda sistematik şekilde düzenlenmiş değildir. Bu sebeple ceza muhakemesi işlemlerinin öğreti tarafından oluşturulmuş olması da dikkate alınarak bazı sınıflandırmalar yapılabilir. Öncelikle yargı makamının işlemleri fikri ve fiili işlemler olarak ikiye ayrılabilir. Fikri işlemler, hâkimin çeşitli seçenekler arasından seçip verdiği kararlardır. Fiili işlemler ise kararlar dışında yargılama makamının maddi hareketleri şeklinde gerçekleşen işlemlerdir.

[1242] "Kanun'un 38/A maddesinin dava konusu (5) numaralı fıkrasında, güvenli elektronik imza ile imzalanmış belge ile elle atılan imzalı belgenin içeriğinin çelişmesi hâlinde, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sisteminde kayıtlı olan güvenli elektronik imzalı nüshanın geçerli kabul edileceği kuralına yer verilmiştir. Ancak bu kural elektronik imzalı belge ile ıslak imzalı belge arasında fark bulunması hâlinde elektronik imzalı belgenin geçerli olacağı yönünde aksi her zaman ispatlanabilecek bir karine hükmünde olup bunun ceza muhakemesinde ıslak imzalı belgenin delil olarak değerlendirilmesini önleyen bir yönü bulunmamaktadır. Dolayısıyla ıslak imzalı belge ile elektronik imzalı belgenin çeliştiği bir hususun, ceza muhakemesi davasına konu olması hâlinde, ıslak imzalı belgenin doğruluğunu iddia eden tarafın iddiasını her türlü delille ispatlaması mümkün olduğu gibi, tarafların içeriği elektronik imzalı belgeyle çelişen ıslak imzalı belgeyi delil olarak göstermesine engel bir durum da bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın ceza muhakemesinde her şeyin delil olabileceği yönündeki "*delil serbestliği*" ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır." Anayasa Mahkemesi, T. 04.07.2013, E. 2012/100, K. 2013/84 (**R.G.,** 02.08.2013, 28726).

[1243] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 31.

Keşif, duruşma idaresi, yüzleştirme gibi işlemler fiili işlem niteliğindedir. Hâkim veya savcının arama işleminde hazır bulunması mümkün ise de zor kullanma yetkisinden yoksun oldukları için bu eylemli işlemi bizzat yapmaları mümkün değildir.[1244] Yargılama makamının fikri işlemleri yargılama kararları-idari kararlar, hâkimlik kararları-mahkeme kararları, ara karar-son karar, duruşmalı verilen kararlar-duruşmasız verilen kararlar, soruşturma evresinde verilen kararlar-kovuşturma evresinde verilen kararlar, müzakere-oy verme şeklinde alt sınıflandırmaya tâbi tutulabilir.[1245]

İddia makamı, toplumsal iddia makamı olan savcı ve ferdi iddia makamı olan katılandan oluşmaktadır. Savcılık işlemleri ayrı başlık altında detaylı olarak incelenecektir.

Savunma makamı işlemleri, şüpheli, sanık ya da müdafi tarafından savunma amacıyla gerçekleştirdiği işlemlerdir. Savunma işlemleri delil ortaya koyma, muhakemede bazı istemlerde bulunmak veya kanun yollarına başvurma şeklinde ortaya çıkmaktadır.[1246]

2.2.5.1.2.3. İşlemin gizli ya da aleni olmasına göre sınıflandırılma

Ceza muhakemesinde benimsenen işbirliği sisteminin en büyük özelliği, tahkik ve itham sistemindeki birtakım ilkeleri başarılı bir şekilde biraraya getirmiş olmasıdır. Tahkik sisteminin özelliği olan yazılılık ve gizlilik soruşturma evresi için korunurken itham sisteminin temel özellikleri olan alenilik ve sözlülük kovuşturma evresinde uygulanmaktadır.[1247] Bu temel ayrım ve uygulamaya uygun olarak ceza muhakemesi işlemeleri düzenlenmektedir. Muhakeme işlemleri gizli ya da aleni olmasına göre sınıflandırılabilmektedir.[1248]

Muhakeme işlemlerini aleni olması, muhakeme süjelerinin ve üçüncü kişilerin işlemlerden haberdar olması ya da işlem sırasında hazır bulunma imkânına sahip

[1244] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 1238.
[1245] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 659, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.119, Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 55 vd.
[1246] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 230.
[1247] Devrim Aydın, "Ceza Muhakemesi Sistemleri", **Ceza Hukuku Dergisi**, C. 11, S. 31, Ağustos 2016, s. 211.
[1248] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 279.

olabilmesidir. Duruşma bunun en bariz örneğidir. Duruşmanın herkese açık olması, duruşma ile ilgili bulunmayan bir kişinin duruşma salonunda bulunmasını gerektirmez. Bu konudaki temel şart, bir kimsenin duruşma salonuna girebilmesi ve yapılan işlemleri izleyebilmesidir. Aleniyetin temini için işlem sırasında hazır bulunmak ya da işlemi görmek yeterli olmayıp konuşulanların duyulması ve paylaşılması imkânının da tanınması gerekir. Duruşma düzenini sağlamak amacıyla örneğin sarhoş kişilerin ya da giyimi[1249] itibariyle uygun olmayan kişilerin duruşmaya alınmaması aleniyet ilkesini zedelemez ve işlemi sakatlamaz.[1250] Aleniyet ilkesi, yargılamaların toplum tarafından denetimini sağlayıp kapalı kapılar arkasında gizli yargılamaların önüne geçmeyi temin eder.[1251]

Gizli işlemler ise genel itibariyle soruşturma evresindeki işlemlerdir. Bu tür işlemler gizli yapılmadığında, muhtemel sonucun olumsuz yönde etkilenebileceği işlemlerdir. İletişimin denetlenmesi ya da arama kararının şüpheliye ya da bir başkasına bildirilmesi halinde birtakım delillerin karartılması söz konusu olabilir. Kovuşturma evresinde duruşmalar kural olarak aleni olsa da genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin gerekli kıldığı hâllerde duruşma kapalı yapılabilir (CMK md. 182/2). Suça sürüklenen çocuk yargılamalarında ise duruşmaların kapalı yapılması zorunludur (CMK md. 185). Duruşmanın kapalı yapılmış olması işlemi gizli kılmaz. Çünkü sanık ve müdafi hazır bulup içerik hakkında bilgi edinme hakkına sahiptir.[1252]

2.2.5.1.3. Ceza Muhakemesi İşlemlerindeki Hukuka Aykırılıkların Sonuçları

2.2.5.1.3.1. Yokluk

Ceza muhakemesi işlemlenin unsurlarında ağır hukuka aykırılık bulunması halinde işlem hakkında uygulanacak yaptırım yokluk yaptırımıdır. Örneğin savcının

---

[1249] Pejmürde kıyafetli kişilerin duruşma salonuna alınmaması halinde alaniyet ilkesi ile kişilerin onurunun zedelenmesi arasındaki denge hakkında bkz. Handan Yokuş Sevük, "Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aleniyet İlkesi", **Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 750-751.

[1250] Hüseyin Turan, "Adil Yargılanma Hakkının Bir Unsuru Olarak Aleni Yargılanma Hakkı", **Ceza Hukuku Dergisi**, C. 4, S. 9, Nisan 2009, s. 252.

[1251] Hamide Zafer, "Medya Özgürlüğü ve Adli Haberlerin Verilişi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Selahettin Sulhi Tekinay'a Armağan)**, C.11, S. 1-3 (Özel Sayı), 1999, s. 765-766.

[1252] Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 42.

tutuklama kararı vermesi ya da hâkimin sanık hakkında mevzuatta olmayan sürgün cezasına hükmetmesi halinde işlemin yok hükmünde olduğundan söz edilecektir.[1253] İrade açıklamaya ehil olmayan makamın kararı da yok hükmündedir.[1254] Yokluk, hukuk düzeni içinde hukuki işlemleri için öngörülen en ağır yaptırımdır. Kanunda hangi hallerde yokluğun söz konusu olacağına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Yokluğun içeriği öğreti ve uygulama tarafından şekillendirilmektedir. Yokluk ile sakat bir işlemin kurulduğu andan itibaren hüküm ifade etmediği kabul edilmektedir. Herhangi bir sakatlığın mevzuatta öngörülen kanunyolları ile giderilmesi mümkünse yokluktan sözedilemez. Bir işlemin yokluğu, işlemi yapan süje dışında bir muhakeme süjesi tarafından tespit edilmelidir. Bu konuda hâkimin kararı esas alınmalıdır. Yargıtayın fonksiyonu ise tartışmalıdır. Yargıtayın yokluk ile malul bir işlemi, denetim suretiyle ele alıp yokluğu tespit etmesinin aynı zamanda o işleme bir varlık tanıması manasına geleceği ileri sürülerek Yargıtayın yokluk konusunda herhangi bir rol üstlenmemesi gerektiği savunulmaktadır. Ancak yokluk ile sakat bir işlemin de ortada kalması söz konusu olacaktır. Bu nedenle Yargıtayın işlemin yok hükmünde olduğunu tespit edip kanunyolu başvurusunu reddetmesi uygun bir çözüm yöntemi olabilir. Yargıtay işlemin yokluğunu tespit edip "hukuki değerden yoksun", "yok hükmünde" şeklinde ifadeleri tercih etmektedir.[1255]

Savcılıklar arası yetki uyuşmazlığı çıktığı takdirde, ikinci yetkisizlik kararını veren savcılık yetkili başsavcılığın tespiti amacıyla dosyayı re'sen, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine gönderir (CMK md. 161/7). Ağır ceza mahkemesi tarafından verilen karar kesin nitelikte olup bu

[1253] "Nitelikli dolandırıcılık ve resmi belgede sahtecilik suçları açısından, tamamen sahte olan çek nedeniyle, sanığa atılı suçlardan doğrudan zarar görmeyen ... A. Ş'nin davaya katılamayacağı gözetilmeden verilen katılma kararı hukuken geçersiz ve yok hükmünde olup temyiz hakkı vermeyeceğinden katılan vekilinin anılan suçtan kurulan hükümlere yönelik temyiz isteminin 5320 sayılı Kanun'un 8/1. maddesi gereğince uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK'un 321. 317. maddesi uyarınca isteme aykırı olarak reddine…" 15.C.D., T. 13.11.2017, E. 2017/27191, K. 2017/23001(**UYAP**, 26.03.2018).

[1254] "Kesinleşen hükümlerde infaza ilişkin olarak verilen kararlara 5275 sayılı Yasanın 98. ila 101. maddeleri uyarınca itiraz mümkün olup temyiz olanağı bulunmadığından; itirazı inceleme mercii olmadığı halde itirazın reddine ilişkin .. ek kararın yok hükmünde olduğu gözetilerek, hükümlünün isteminin .. reddine, mercide yanılma nedeniyle CMK.nun 264. maddesi gözetilerek istemin itiraz olarak kabulüyle gereğinin mahallinde yerine getirilmesi için dosyanın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine…" 8.C.D., T. 02.10.2017,E.2017/18668, K. 2017/10703(**UYAP**, 26.03.2018).

[1255] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 36.2, Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 135.

karara karşı itiraz edilmesi ya da buna aykırı bir yetkisizlik kararı verilmesi mümkün değildir. Yargıtay, bu yetki tespiti kararına aykırı nitelik taşıyan başsavcılığın yetkisizlik kararı ile müteakip ağır ceza mahkemesi kararını yok hükmünde saymıştır. Yargıtay bu tespiti yaparken kanun yolunu kabul etmeyip red kararı içinde konuyu incelemiştir.[1256] Red kararı, bir kabul edilmezlik kararıdır.

İşlemi yapan süjenin kendi işleminin yokluğunu tespit etmesi mümkün değildir. Yokluk yaptırımı ağır bir yaptırım olduğu için bütün muhakeme süjelerinin bu konuya ihtiyatlı yaklaşmaları gerekmektedir. Örneğin bir mahkûmiyet ilamını teslim alan savcılık kurumunun, söz konusu ilamın yokluğundan bahisle doğrudan doğruya infaz etmeme yoluna gitmesi hukuk düzeni içinde kaosa neden olabilecek bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle denetim mekanizmaları kullanılarak sorun üst mercilere iletilmeli ve iddialar onların nezdinde dile getirilmelidir.[1257]

2.2.5.1.3.2. Butlan

Yokluk yaptırımı gerektirecek düzeyde olmayıp daha hafif hukuka aykırılıklar içeren işlemlerin iptal edilmesine butlan denir. Butlanın hangi hallerde söz konusu olacağı hususunda mevzuatta bir düzenleme bulunmamaktadır. Butlan nedeniyle işlemi iptal etme yetkisi hâkime aittir. Butlanın yokluktan temel farkı, işlemin iptal edilinceye kadar hüküm ifade etmesidir. Yoklukta ise işlem hiç doğmamış kabul edilir. Butlan yaptırımı mutlak ve nisbi butlan olarak ikiye ayrılmaktadır. Mutlak butlan hali, hâkim tarafından re'sen nazara alınacak ağırlıktaki hukuka aykırılıklar için söz konusu olur. Hâkimin gaip sanık hakkında duruşma açıp mahkûmiyet kararı vermesi işlemi mutlak butlan ile sakattır. Nisbi butlan ise taraflarca ileri sürülmedikçe hâkim tarafından dikkate alınamayan hukuka aykırılıklar için kullanılmaktadır. Örneğin

[1256] "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 161/7. maddesi uyarınca Cumhuriyet savcılıkları arasında çıkan yetki uyuşmazlığının çözümü için dosyanın gönderildiği İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesince verilen 05.01.2016 gün ve 2016/10 değişik iş sayılı kararın kesin nitelikte olması karşısında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından verilen 03.03.2016 tarih ve 2016/16525-2016/2823 sayılı ve Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen 16.03.2016 gün ve 2016/2844-254 sayılı yetkisizlik kararları ile Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 29.03.2016 tarih ve 2016/507 değişik iş sayılı kararı hukuki değerden yoksun ve yok hükmünde olup, hukuken varlık kazanmayan bir kararın kanun yararına bozma istemine konu edilmesinin de mümkün olmadığı anlaşıldığından, Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesinin hukuki değerden yoksun ve yok hükmündeki 29.03.2016 tarih ve 2016/507 değişik iş sayılı kararına yönelik yapılan kanun yararına bozma talebinin reddine…" 15.C.D., T.27.11.2017, E. 2017/28946, K. 2017/24677(**UYAP**, 26.03.2018).

[1257] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 132.

iddianamenin sanığa tebliğ tarihi ile duruşma günü arasında en az bir haftalık sürenin bulunması gerekir (CMK md. 176). Buna riayet edilmemesi halinde nisbi butlan söz konusu olmaktadır. Hâkim bunu re'sen dikkate alamayıp sanığın talebi üzerine duruşmaya ara verebilir (CMK md. 190/2). Butlan özel taraflarca yerine getirilen işlemler bakımından değil genellikle hâkim ya da savcının işlemleri için söz konusu olmaktadır.[1258]

Butlana ilişkin tespit yokluk tespitinden farklıdır. Yoklukta, kanun yolu talebi kabul edilemezlik kararı ile reddedilir. Butlanda ise işin içeriğine girilip bir değerlendirme yapılarak neticeye ulaşılır. Butlan ile sakat işlemin iptal edilinceye kadar geçerli olması, içerik bakımından değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Örneğin soruşturmada ihbar ya da şikâyet edilenler arasında bulunmayıp kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda ismi şüpheli olarak yer alan kişinin durumu butlana örnektir. Olağan koşullar altında şüphelinin kovuşturmaya yer olmadığına dair karara ve gerekçesine itiraz hakkı bulunmamaktadır. Ancak belirtildiği üzere ağır bir hukuka aykırılık hali varsa şüphelinin de itiraz hakkı doğar. Bu nedenle kovuşturma davasında, butlan sebebiyle şüphelinin itiraz hakkının bulunduğu kabul edilmelidir. [1259]

[1258] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.II, s. 241, Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 286-287.

[1259] "Somut olayda; Milli Eğitim Müdürlüğü ön soruşturmasında bilgilerine başvurulan ve haklarında suç duyurusu bulunmamasına karşın, Cumhuriyet savcılığınca düzenlenen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda adları şüpheli olarak gösterilen ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... ve ...'un adlarının şüpheli olarak gösterilmesine yönelik itirazlarını, 5271 sayılı CMK'nın 172 ve 173. maddelerinde belirtilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz mahiyetinde değil, kararda, haklarında suç duyurusu bulunmamasına rağmen isimlerinin şüpheli olarak gösterilmesine yönelik olarak görmek ve kabul etmek gerekmektedir. Aksi halde, kararda itiraz edenlerin isimlerinin şüpheli olarak kalması, ileride tazminata konu olabileceği gibi kişinin onur ve haysiyetini de zedeleyebilecektir. Bu tür yazımların önüne geçebilmek için şüpheliye itiraz hakkının tanınması, anayasa ile tanımış olan ve AİHS'de de ayrıntılı olarak yer verilen adil yargılanma hakkının korunması ve yetkili makamlara başvuru hakkının tanınması açısından önem arzetmektedir. AİHS'in 6. maddesinin kapsamı Mahkemenin içtihatlarıyla sürekli genişletilmektedir.
Ayrıca; Milli Eğitim Müdürlüğü ön soruşturmasında ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... ve ...'un bilgilerine başvurulduğu, isimlerinin suç duyurusunda yer almadığı ve ön soruşturmada şüphelilere isnad olunan herhangi bir eylemin bulunmadığı anlaşılmıştır.
Bu bilgiler ışığında; İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılan ön soruşturmada bilgilerine başvurulan ve haklarında her hangi bir suç isnadı bulunmayıp suç duyurusunda isimleri de yer almayan ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... ve ...'un Cumhuriyet savcılığınca adlarının şüpheli olarak gösterilmesine dair karara yaptıkları itirazların, mercii tarafından bu kişilerin talebi yönünden değerlendirmesi..." 4.C.D., T. 11.01.2018, E. 2017/22730, K. 2018/469 (**UYAP**, 26.03.2018).

2.2.5.1.3.3. Hakdüşümü

Hakdüşümü, belli bir süre zarfında yapılması gereken muhakeme işleminin bu süre içinde yapılmaması halinde uygulanan hukuki yaptırımdır. Şikâyet için öngörülen 6 aylık sürenin dolması, kanun yolları için gözetilmesi gereken sürenin kaçırılması halinde bir hakkın ya da yetkinin kaybından sözedilecektir.[1260] Süre dolduktan sonra yapılan başvurular geçersiz olacaktır. Sadece belli bir süre içinde işlemi yapmamak değil bazen bir hakkın kullanımından vazgeçmek şeklinde de ortaya çıkabilir. Örneğin şikâyet hakkından vazgeçme durumunda kişi şikâyet hakkını kaybetmektedir. Hakdüşümü hususunda CMK'da öngörülen genel bir sistematik bulunmamaktadır. Hakdüşümü, kanunen öngörülen bir kayıp olduğu için tarafların karşılıklı mutabakatı ile bunu bertaraf etmeleri mümkün değildir. Hakdüşürücü süreyi herhangi bir kusuru olmaksızın kaçıran kişi *eski hale getirme* talebinde bulunabilir (CMK md. 40-41).[1261] Muhakeme sürecinde öngörülen bütün süreler bir yaptırıma tabi değildir. Bazen herhangi bir yaptırımı bulunmayan düzenleyici süreler de bulunmaktadır. Bu sürelere uyulmaması halinde bir hakkın ya da yetkinin kaybından sözedilemez. Örneğin Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 95'inci maddesinde, hâkim ve savcılara ait davaların acele işlerden olup kanuni zaruretlerden doğan engel olmadıkça bu davaların üç aydan fazla devam etmemesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu davaların üç aydan fazla sürmesi halinde bir hakdüşümünden sözedilemez. Çünkü belirtilen süre düzenleyici niteliktedir.[1262]

[1260] "5187 sayılı Basın Kanununun 26/1 maddesinin suç tarihinde yürürlükte olan hükmü karşısında, sanıklar hakkında iki aylık hak düşürücü süre içerisinde açılmayan kamu davalarının muhakeme şartının gerçekleşmemesi nedeniyle düşürülmesi gerektiği gözetilmeden, yargılamaya devam edilerek beraat hükmü kurulması…" 18.C.D., T. 29.06.2015, E. 2015/3403, K. 2015/3584 (**UYAP**, 26.03.2018).

[1261] "…eski hale getirme, esasen bir süreye uyamayan kişinin kaybettiği hakkı ona yeniden sağlama olanağı veren bir kurum olup, hak düşürücü süreyi kusursuz olarak geçirmiş olan kişi eski hale getirme isteminde bulunabilir. Eski hale getirmenin usulü ise 41. maddede düzenlenmiş olup, buna göre kusursuz olarak hak düşürücü bir süreyi kaçıran kişinin, engelin kalkmasından itibaren 7 gün içinde dilekçeyle eski hale getirme ve süresi kaçırılmasaydı hangi işlem yapılacaksa o işlemin de yapılması isteminde bulunması zorunludur." Y.C.G.K., T. 28.09.2010, E.2010/5.MD-140, K. 2010/178 (**UYAP**, 26.03.2018).

[1262] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 286, Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 269-270, Yenidünya ve İçer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 231.

2.2.5.1.3.4. Kabul edilmezlik

Geri çevrilebilme şeklinde de adlandırılan kabul edilmezlik müeyyidesi yokluk, butlan ve hakdüşümüne göre daha hafif bir yaptırımdır. Bu yaptırım ceza muhakemesinin tarafı olan şüpheli, sanık, müdafi, savcı veya katılan tarafından sunulan talebin (işlemin) geçersizlik halidir. Örneğin savcı tarafından düzenlenen bir iddianamenin gerekli unsurları taşımaması halinde mahkemece iade edilmesi bir kabul edilmezlik kararıdır. Yargılama makamı taleplerinin de bazen kabul edilmezlik müeyyidesi ile karşılaşması mümkündür. Örneğin görev ya da yetki uyuşmazlığı başlatan hâkim işlemleri için bu yaptırım türü uygulanabilir. Bir işlemin süre şartı, içeriği, yetki unsuru, ehliyet gibi bileşenleri kabul edilmezlik bakımından yaptırıma tabi olabilir.[1263] Kabul edilmezlik re'sen ya da tarafların ileri sürmesi ile dikkate alınır. CMK'da kabul edilmezlik yaptırımına ilişkin bir sistematik bulunmamaktadır. Kabul edilmezliğe karar verecek olan merci, talebi değerlendirme yetkisine sahip olan mercidir. Kabul edilmezliğe konu bir işlemin kabul edilmesi halinde hukuka aykırılık ortadan kalkar. Örneğin savcılık tarafından düzenlenen bir iddianame önödeme usulü uygulanmadan mahkemeye sunulmuş ve mahkeme de yanlışlıkla iddianamenin kabulüne karar vermiş ise artık iddianamenin kabul edilmezliğinden söz edilemez. Mahkemenin kabulü ile birlikte söz konusu hukuka aykırık ortadan kalkmış olur. Kabul edilmezlik yaptırımı ile kabul edilmezlik kararı birbirinden farklıdır. Kabul edilmezik kararı, kabul edilmezlik yaptırım gerektiren işlemlerin yanısıra diğerleri için de söz konusu olabilmektedir. Örneğin yokluk, butlan ya da hakdüşümü gibi sakatlıkları bulunan işlemlerin kabul edilmezliğine karar verilir. Bu yaptırımlara konu işlemler hakkında kabul edilebilirlik kararı vermek, onları hukuka uygun hale

[1263] "4483 sayılı Yasa uygulamasında yetkili merci olarak belirtilmemiş olan Cumhuriyet başsavcılarının bu kararlarına karşı anılan Yasa kapsamında herhangi bir itiraz yolu da öngörülmemiştir. Dosyanın incelenmesinden, şikâyetçi ...'in hakkında soruşturma izni istenenlerle ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığı şikayet sonucunda, 4483 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrası uyarınca şikayetin işleme konulmamasına karar verildiği ve adı geçenin bu karara itiraz ettiği anlaşılmaktadır… Cumhuriyet başsavcılarının işleme konulmama kararlarına karşı 4483 sayılı Kanunda herhangi bir itiraz yolu öngörülmediğinden, Ankara Cumhuriyet Başsavcısı tarafından verilen .. karara yapılan itirazın incelenmeksizin reddine...." Danıştay 1. D., T. 03.03.2005, E. 2004/794 , K. 2005/301 (**UYAP**, 26.03.2018), "…bu karar bir ceza soruşturmasına dayanmadığı ve kovuşturmasızlık kararı vasfında olmadığı için CMK'nın 172-173. maddeleri kapsamında itiraza konu bir karar sayılamayacağı gözetilerek itiraz merciince "inceleme yapılmasına yer olmadığına" karar verilmesi gerektiği halde yazılı biçimde itirazın kabulüne karar verilmesi…" 5. C.D., T. 16.05.2012, E. 2012/3839, K. 2012/5355 (**UYAP**, 25.09.2015).

getirmez. Ancak kabul edilmezlik yaptırımına konu bir işlem, kabul edildiği takdirde hukuka uygun hale gelir.[1264]

2.2.5.1.4. Ceza Muhakemesi İşlemlerindeki Hukuka Aykırılıkların Giderilmesi

Ceza muhakemesi işlemlerinin yokluk, butlan, hak düşümü ya da kabul edilmezlik yaptırımlarına tabi olması, bir işlemin reddi ya da inkârı anlamına gelmektedir. Bir işlemin yaptırım sebebiyle red ya da inkârından önce de hukuka aykırılıkları kaldırmanın bazı yöntem ve çareleri bulunmaktadır. Bu giderim, işlemi yapan süje ya da başka bir süje tarafından yapılması şeklinde farklılık göstermektedir. Ceza muhakemesi işlemlerindeki hukuka aykırılıkları giderme yöntemleri geri alma, yenileme, düzeltme, bozma, iyileştirme ve çevirmedir.[1265]

Geri alma, işlem sahibi süjenin bahsekonu işlemdeki hukuka aykırılık nedeniyle işlemi ortadan kaldırmasıdır. Ortadan kaldırılan işlemin yerine yenisi tesis edilmez. Örneğin kovuşturma evresinde tutuklama kararı veren mahkemenin tutuklama kararını kaldırması geri almadır.[1266]

Yenileme, işlemi yapan süjenin söz konusu işlemi hukuka uygun şekilde yeniden tesis etmesidir. Yenileme konusunda en yaygın örnek, yeminle dinlenmesi gereken tanığın yeminsiz olarak dinlenmesi ve sonrasında ise bu işlemin yeminli olarak tekrarlanmasıdır.[1267]

Düzeltme, işlemi yapan süje tarafından söz konusu işlemin hukuka aykırı kısmının hukuka uygun hale getirilmesidir. Sanığın bildirdiği tanık adresinin yanlışlığını farkedip doğru adresi vermesi buna örnektir.[1268]

[1264] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 287, Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 152-155.
[1265] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 37, Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 133.
[1266] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 133.
[1267] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.II, s. 242.
[1268] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 37.

Bozma, başka bir makamın aykırı bulduğu işlemi ortadan kaldırmasıdır. Bu durumda işlemi yerine getiren ilk süje yeni bir karar vermek zorundadır. Yargıtayın mahkeme kararlarına ilişkin bozmaları buna örnektir.[1269]

İyileştirme, başka bir merciin işlemi incelemesi ve hukuka aykırı bulduğu işlemi kaldırıp yerine yenisini düzenlemesidir. Yargıtayın düzelterek onama kararları, bölge adliye mahkemesinin kararları, itiraz merciinin kararları iyileştirme niteliğindedir. [1270]

Çevirme, işleme dayanak teşkil eden irade korunmakla beraber, başka süje tarafından işlemin farklı bir işlem gibi kabul edilmesidir. İtiraza tabi bir karar için sanığın temyiz dilekçesi vermesi halinde işlem itiraz olarak kabul edilir ve müteakip işlemler bu çevirme doğrultusunda devam eder. [1271]

2.2.5.2. Savcılık İşlemleri

Toplumsal iddia makamı olan ve muhakemede süje olarak yer alan savcılığın düzenlediği işlemler ceza muhakemesi işlemidir. CMK'da savcılık işlemlerini sınıflandıran veya sistematik yönden ele alan bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanun'da kullanılan terminoloji yönünden de birlik bulunmamaktadır. Örneğin bazı maddelerde savcılık işlemleri için "karar" ifadesi kullanılırken (CMK md. 129/1), diğerlerinde "emir" ifadesi tercih edilmiştir (CMK md. 129/2). Farklı terminoloji kullanımı bilinçli bir tercih olmayıp hata eseri olarak yorumlanabilir.[1272]

Savcılık işlemleri, kamu davası açılıp açılmayacağına yönelik araştırmalar ile uyuşmazlığın çözümüne ya da ihtamın sonlandırılmasına yönelik görüş ve kararlar şeklinde olmaktadır. Elde edilen delilllerden bir sonuca ulaşmayı hedefleyen ve bir

---

[1269] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 168.
[1270] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.II, s. 242.
[1271] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 168. "Somut olayda; yasa yolunun "temyiz" yerine "itiraz" olarak, merciinin ise "Yargıtay" yerine"Ağır Ceza Mahkemesi"olarak gösterilmesi dışında, yasa yolu süresi ve yasa yoluna kimlerin ne şekilde başvurabilecekleri ayrıntılı ve doğru olarak gösterilmiş, karar sanığa usulüne uygun tebliğ edilmiş, ancak süresinde herhangi bir yasa yoluna başvuran olmamıştır. Şu durumda, yapılan uygulama hukuka uygun sayılmalı ve temyiz yasa yolu süresi geçirildiği için hükmün kesinleştiği kabul edilmelidir." 8.C.D., T. 21.11.2017, E. 2017/16960, K. 2017/13086(**UYAP**, 26.03.2018).
[1272] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 159, Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 70-71.

fikri çıkarsamayı içeren işlemler fikri işlemler şeklinde vasıflandırılmaktadır. Soruşturma evresinde delillerin toplanmasına ve ithamın devam edip etmeyeceğine yönelik araştırma faaliyetleri ise fiili işlemler şeklinde sınıflandırılmaktadır.[1273]

2.2.5.2.1. Fikri İşlemler

Fikri işlemler, psikolojik yönden hüküm şeklinde ortaya çıkan işlem türüdür.[1274] Savcılığın delilleri değerlendirip mantık ve hukuk süzgecinden geçirip açığa vurduğu irade *görüş* veya *karar* şeklinde olabilir. Savcılık görüşleri ve kararları yargısal olmamakla birlikte saf idari işlem niteliğinde de değildir. Bu nedenle savcılık işlemleri aleyhine idari yargı yoluna başvurulamaz. Savcılık kararlarının idari yönü de dikkate alınarak "kararname" ifadesinin kullanılması gerektiği yönünde bir görüş[1275] bulunmaktadır. İddianame, davaname, esas hakkındaki mütalaa birer savcılık görüşüdür. İddianame yazılı bir görüş olmakla beraber aynı zamanda kovuşturma aşamasına geçilmesi gerektiğini belirten bir karar niteliğindedir. [1276]

Savcılığın mütalaa olarak beyan ettiği görüşler yasal dayanağını mevzuattan almaktadır. Kovuşturma evresinde, duruşmada verilecek bir karar için savcının sözlü görüşü, duruşma dışı kararlar için ise yazılı ya da sözlü görüşü alınır (CMK md. 33). Soruşturma evresinde savcının mütaalasını zorunlu gören düzenlemeler mevcuttur. Örneğin, sulh ceza hâkimliği şüphelinin gözlem altına alınması hususunda karar vermeden önce savcının bu konudaki görüşüne başvurur (CMK md. 74/1). Ceza muhakemesinde ve özellikle kovuşturma evresindeki kollokyumu temin etmede en önemli katkı savcının esas hakkındaki mütalaasıdır. Savcılık mütalaası mahkeme hükmünün esaslı unsurudur. Hâkim bu mütalaaya uymak zorunda olmamakla birlikte savcının esas hakkındaki mütalaasını almadan karar veremez.[1277]

[1273] Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 70-71.

[1274] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 33.

[1275] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 33, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 159.

[1276] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 256, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 159, Ünver ve Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 120-121.

[1277] "Ceza muhakemesinin amacı olan somut gerçeğin ortaya çıkarılması için delillerin duruşmada ortaya konulmasından sonra, bu delillerden sonuç çıkarma, yani tartışma safhası başlamaktadır. Böylece ortaya konulan delillerle ilgili taraflara 5271 sayılı CMK'nun 216/1. maddesinde belirtilen sıraya göre söz hakkı verilecek ve tartışma imkanı sağlanacaktır. Tartışma safhası tamamlandıktan sonra, önce bireysel iddia makamını temsil eden katılan ve vekili, sonra da kamusal iddia makamını

Savcılığın soruşturma evresinde, ithamı sonlandırmak, kamu davasının açılmasını ertelemek, kovuşturma evresine geçilmesini, yer ve madde bakımından yetki kurallarına göre soruşturmayı başka savcılığa havale etme yönündeki işlemleri birer karar niteliğindedir. Karar kelimesi yerine kararname ifadesinin kullanılması önerilmekte ise de CMK'daki düzenlemeye uygun olarak karar ibaresini kullanmak yerinde olacaktır. Belirtilen işlemler için mevzuatta karar ibaresi kullanılmıştır: soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar (CMK md. 158/6, 5320 s. Kanun md. 16/2), kovuşturmaya yer olmadığına dair karar (CMK md. Md. 172), yetkisizlik kararı(CMK md. 161/7), görevsizlik kararı(Kal. Hiz.Yön.md. 108), idari yaptırım kararı (Kal. Hiz. Yön. md. 128), kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin karar (Kal. Hiz. Yön. md. 134).[1278] İddianameye lafzi yönden karar ibaresi eklenmemiş olmakla beraber iddianame kamu davasını açan işlem olduğu için CMK'nın 160/1'inci maddesinde "*kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek*" ifadesi kullanılmıştır. Fezleke için ise 5235 s. Kanun'un 21/2'nci maddesinde düşünce yazısı ibaresi tercih edilmiştir.

2.2.5.2.2. Fiili İşlemler

Savcının temel işlevi, bir suç işlendiği izlenimi veren hali öğrendiğinde, kamu davası açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere işin gerçeğini araştırmaktır (CMK md. 160/1).[1279] Maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla savcının yaptığı araştırma faaliyetleri ve gereksinim duyduğu koruma tedbirlerine ilişkin işlemler, fiili işlem

---

temsil eden Cumhuriyet savcısı esas hakkındaki görüşünü beyan edecektir. Soruşturma aşamasında elde ettiği delillerden ulaştığı sonuca göre iddianameyi hazırlamakla görevli iddia makamı, bu suretle CMK'nun 225/1. maddesi uyarınca kovuşturma aşamasının sınırlarını belirlemektedir. Kovuşturma safhası sonunda da iddia makamı, duruşmaya getirilip tartışılan delilleri değerlendirerek esasa ilişkin iddialarını mütalaası ile ortaya koyacak, sanık veya müdafii de buna ilişkin savunmasını yapabilecektir. Bu, tez (yani iddia) ile antitezin (yani savunmanın) çatışmasıyla, sonuca (yani karara) ulaşılan bir süreç olan muhakeme sonucunda sağlıklı bir karara ulaşabilmenin gerekli ve zorunlu şartıdır……..Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki görüşü alınmadan mahkumiyet hükmü kurulması ve …. isabetsizliklerinden bozulmasına…" Y.C.G.K., T. 27.05.2014, E. 2013/746, K. 2014/282(**UYAP**, 23.03.2018).

[1278] Ayrıca Kal. Hiz. Yön.'de soruşturma evrakının birleştirilmesi (md. 132) veya ayrılmasına (md. 133) "karar" verileceği hüküm altına alınmıştır.

[1279] "Cumhuriyet Savcısı kendisine yapılan suç duyurusu veya şikâyet üzerine suçun gerçekten işlenip işlenmediğinin tespiti için hemen işin gerçeğini araştırmaya başlamalı ve maddi gerçeğin ortaya çıkmasına yarayan tüm yasal yöntemlere başvurmalıdır. Toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturduğu kanısına ulaştığında iddianame düzenleyerek kamu davası açması, aksi halde ise anılan Kanun'un 172. maddesi gereği kovuşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar vermesi gerekmektedir." 8.C.D., T. 01.02.2018, E. 2017/10668, K. 2018/870 (**UYAP**, 27.03.2018).

olarak kabul edilmektedir. Yazılı ya da sözlü vaziyette sunulan mütalaa beyanlarının fiili bir yönü bulunsa da fikri yönü daha baskındır. Suçüstü ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, savcıya ulaşılamaması veya olayın kapsam itibariyle savcının işgücünü aşması durumunda sulh ceza hâkimi, savcının fiili işlemlerini yerine getirebilir (CMK md. 163). Sulh ceza hâkimi *zorunlu savcı* olarak görev yapmış olmaktadır.[1280] Günümüzdeki savcı sayısı ve iletişim imkânları dikkate alındığında bu hükmün fiilen uygulanma kabiliyeti bulunmamaktadır.[1281]

Araştırma faaliyetinin temel hedefi soruşturmaya konu fiil ve failin tespiti ile buna dair delillerin ortaya çıkarılmasıdır. Savcı araştırma faaliyeti esnasında sadece aleyhe olan delilleri değil lehe delilleri de toplamak zorundadır (CMK md. 160/2). Savcı, fiili işlemlerden olan araştırma faaliyetlerini bizzat yapabileceği gibi mevzuat imkân verdiği ölçüde emri altındaki adli kolluğa da yaptırabilir. Savcının soruşturmadaki temel araştırma faaliyetleri şüpheli ifadesine başvurma, mağdur ve tanık beyanı alma, beden muayenesi, vücuttan örnek alma, şüphelinin fizik kimliğinin tespiti, keşif, yer gösterme, bilirkişiye başvurma, adli muayene ve otopsi, gözlem altına alma ve teşhistir.[1282]

Koruma tedbirleri, soruşturmadaki delillerin korunmasını sağlayan ve genellikle kişi hak ve hürriyetlerine müdahale niteliği taşıyan işlemlerdir. Savcılar, koruma tedbirlerinin bir kısmına bizzat karar verme yetkisine sahipken birçoğu için hâkimden talepte bulunur. Savcı gözaltı, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde olmak kaydıyla arama, elkoyma, iletişimin denetlenmesi, teknik araçlarla izleme, erişimin engellenmesine karar verebilir. Yakalama, tutuklama, adli kontrol, şirket yönetimi için kayyım tayini, gizli soruşturmacı görevlendirme tedbirleri için savcı, hâkimden talepte bulunur. [1283]

2.2.5.3. Savcılık İşlemlerinin Denetimi

Savcılık işlemleri birey hakkında önemli sonuçlar doğuran işlemlerdir. Kamu gücünü kullanan bütün otoriteler gibi savcılık kurumunun da denetime ve sınırlanmaya

[1280] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 145.
[1281] Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 75-76.
[1282] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 117-121.
[1283] Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 77.

ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak ceza muhakemesi sisteminde savcılığın birtakım işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetlemek amacıyla kurulan genel bir başvuru mekanizması söz konusu değildir. Savcılık hiyerarşisinin bu konudaki fonksiyon ayrıca ele alınacaktır. Alman ceza muhakemesi hukukunda sorgu hâkimi, savcılığın talep ettiği işlemlerin hukuka uygunluğunu denetler, amaca uygunluğunu denetleyemez. Örneğin savcılığın talep ettiği "hâkimce ifade alınması" işlemini, lüzumsuz olduğu gerekçesiyle ya da savcılığın bizzat da yapılabileceği gerekçesiyle reddedemez. Hâkimin, savcılığın kararlarıyla bağlı olması hâkimin bağımsızlığı ilkesini zedelemez, çünkü sorgu hâkimi yargı faaliyeti değil idari faaliyet gerçekleştirmektedir.[1284]

Savcının soruşturma evresinde hızlı hareket edip bazı delilleri hukuka uygun olarak toplaması genel ilkedir. Hukuka aykırı bir delil toplama yönteminin korunmayacağı ve yargılamada bu delillere itibar edilemeyeceği ortadadır. Ancak öte yandan soruşturmanın temel koordinatörü olan savcıya, belli bir hareket alanı tanımaya ihtiyaç bulunmaktadır. Hâkim tarafından yapılan denetim amaca uygunluktan ziyade hukuka uygunluk denetimine yönelmelidir. [1285] Savcı soruşturmanın bütününü değerlendirip belirlediği stratejiye göre hareket etmektedir. Savcı, resmin tamamını görüp buna göre zamanlama ve müdahalelerini gerçekleştirmektedir. Soruşturmanın kurala bağlı olmama ilkesinin en büyük özelliği ve nedeni de budur. [1286] Savcılık kurumu, hesap sorulamaz bir süje olmamakla birlikte soruşturmayı sağlıklı ve fonksiyonel yönden bağımsız şekilde yürütebilmesi için bu özerkliğe gereksinim duymaktadır. Ceza muhakemesi sisteminde savcıyı yavaşlatacak denetim mekanizmaları bu nedenle pek tercih edilmemektedir.

[1284] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 57.

[1285] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 57.

[1286] "maddi gerçeğe ulaşmak için nasıl bir yol izleyeceğine ve hangi kanıtların toplanması gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Aslında suçların çeşitliliği ve toplumsal yaşamın karmaşıklığı göz önüne alındığında böyle bir düzenlemenin çok da isabetli olmayacağı kuşkusuzdur. Cumhuriyet savcısının maddi gerçeğin ortaya çıkartılması amacına yönelik olarak hangi tür olaylarda hangi yolları takip edeceğine ilişkin mevzuatta bir açıklık bulunmamakla birlikte bu husus tamamen bilinmeyen bir konu da değildir. Daha önce karşılaşılan benzer olaylardaki hareket tarzı yoluyla kazanılan ve mesleki birikim olarak isimlendirilebilecek tecrübe, yargısal kararlar ve öğreti, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için Cumhuriyet savcısının yolunu aydınlatmaktadır." Y.C.G.K., T. 04.12.2007, E. 2007/2-247, 2007/257 (**UYAP**, 27.08.2017).

Savcılığın yürüttüğü soruşturmada aşırı müdahaleye ve denetime maruz kalmadan süreci yürütmesi arzu edilen bir durumdur. Ancak bu yetkinin bazen kötüye kullanılması ve bunun sonucunda bireysel hakların ihlal edilmesi söz konusu olabilir. Almanya'da savcılık işlemlerine karşı öngörülen genel bir başvuru yolu olmamakla birlikte, ağır tedbirler yönünden iptal davası açılmasının mümkün olabileceği yönünde bir uygulamaya başlanmıştır. Alman Anayasa Mahkemesi, aksi halde kişinin savcılık işlemlerine karşı savunmasız kalacağını belirtmektedir.[1287]

2.2.5.3.1. Savcılık Teşkilatının İşlemlere Etkisi

Savcılık teşkilatı, başsavcı ve yeteri kadarı savcıdan oluşmaktadır. Bu teşkilatlanma iç hiyerarşi bakımından farklı sonuçlar doğursa da dışarıya yansıyan tek irade bulunmaktadır.[1288] Başsavcının savcılar üzerindeki gözetim ve denetim yetkisi, savcılara yönelik bir işbölümü ve çalışma yönergesi hazırlama yetkisini de içermektedir. Savcılığın birlik ve bölünmezliğini sağlama konusunda başsavcı, temel sorumlu olsa da bütün savcıların bu bütünlüğe uygun hareket etmesi beklenir. Başsavcıların işbölümü yaparken nasıl bir görev dağılımı yapacakları konusunda mevzuatta öngörülen bir düzenleme bulunmamaktadır. Başsavcıların mevzuat tarafından öngörülen büroları (çocuk bürosu, uzlaştırma bürosu, fikri ve sınai haklar bürosu vb.) kurma mecburiyeti bulunmakta ise de hangi büroda kaç savcı bulunacağı veya yerin ihtiyaçlarına göre hangi büroların kurulması gerektiği tamamen başsavcının takdirindedir. Başsavcının savcılar için görev dağılımı yaparken teamülen savcıların mesleki kıdem ve liyakatlarını gözetmesi beklenmekte ise de buna aykırı bir tasarrufunu engelleyen mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır.[1289]

İşbölümü konusunda geniş bir takdir yetkisine sahip olan başsavcının çalışma yönergesi hazırlama konusundaki sınırları ya da sınırsızlıkları incelenmeye değer bir

---

[1287] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 660.

[1288] "İddia (savcılık) makamı bir kül, bütün olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda ceza muhakemesi faaliyetinin yürütülmesi kural olarak Cumhuriyet savcıları tarafından yerine getirilmektedir. Cumhuriyet başsavcısı ile savcılar arasındaki ilişki ise "bölünmezlik ilkesi" adı altında açıklanmakta; savcılık teşkilatı kendi içinde hiyerarşik yapıya sahip bir bütün olarak adlandırılmaktadır... Bölünmezlik ilkesi anlamında savcılar bir bütün içinde kaynaşmakta, makam (savcılık) itibariyle süjelik ilkesinden hareketle her bir savcı tek başına ceza muhakemesi faaliyetine katılabilmekte; muhakeme işlemi gerçekleştirebilmektedir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 24.03.2018).

[1289] Başsavcının hiyerarşik konumu için bkz. Öztürk, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti**, s. 152.

diğer konudur. Başsavcının savcılar üzerindeki denetim ve gözetim yetkisi, sınırları tam olarak netleşmeyen bir hiyerarşi yetkisi tanımaktadır. Bu yetkinin adli görevler bakımından geçerli olup olmadığı önemli bir ayrım niteliğindedir. Savcının fikri işlemleri başsavcının denetiminden geçmektedir. Nitekim UYAP sistemi de bu kabule göre oluşturulmuştur. Savcı tarafından düzenlenen bir iddianamenin, mahkemeye ulaşabilmesi için başsavcı veya başsavcı vekilinin onayından geçmesi gerekmektedir. Başsavcının bu konudaki yetkisinin kaynağı bir yana, bu onay aşamasından önce iddianamenin geçerliliği hususu bir başka tartışmalı konudur. Daha açık bir ifadeyle, başsavcının onayından önce iddianame olarak düzenlenen işlem iddianame niteliğine kavuşmuş mudur sorusu söz konusu olmaktadır.[1290] Ayrıca bu işlemin tamamlanma aşaması da farklı cevaplar bulabilir.

Savcı, iddianame düzenleme ya da kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verme yetkisini CMK'dan almaktadır. Yargıtay bu konuyu etraflıca ele aldığı kararında, savcının fikri işlemler konusundaki yetkisini, başsavcının icazetine ihtiyaç duymayan ve onun tarafından müdahalesi mümkün olmayan bir yetki şeklinde kabul etmiştir: "*-Ceza muhakemesi işlemi teorisi- sistemi içinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verme yetkisi CMK'nın 172/1. maddesiyle açıkça ve bizatihi Cumhuriyet Savcısına verilmiştir. Cumhuriyet savcısı makam itibariyle süje olarak tek başına gerçekleştireceği bir muhakeme işlemi ile bu kararı verebileceğine kuşku bulunmamaktadır. CMK, bu işlemi geçerlilik şartı olarak sadece "yazılı olma" şartına tabi tutmuş; Cumhuriyet başsavcısı veya vekili tarafından yapılacak "görüldü" veya "onay" prosedürü gibi başkaca bir şarta bağlamamıştır*.".[1291] Yargıtay kararı savcılık teşkilatı ile örtüşmeyen bir sistemi benimsemektedir. Bu karar doğrultusunda gelişen bir uygulama birtakım yanıtsız soruları da beraberinde getirecektir. Örneğin başsavcı işbölümü yapma, soruşturma dosyalarını savcılara dağıtma ya da gerekli gördüğü soruşturma dosyasını bizzat yürütme yetkisine sahipken fikri işlem niteliğindeki kararlarda söz hakkından yoksun olduğu söylenemez. Aksi halde, savcıların da adeta

[1290] "Bir diğer anlatımla, … Cumhuriyet Başsavcısı'nın UYAP sistemi üzerinden yapacağı "onay" veya "iade" işleminin söz edilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar üzerinde hukuken herhangi bir tesiri de olmayacaktır. Cumhuriyet savcılarının ceza muhakemesi yürütürken kullandığı yetki CMK'dan doğan ve asli nitelikte bir yetkidir; Cumhuriyet başsavcısına veya vekiline niyabet etme niteliğinde değildir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 24.03.2018).

[1291] 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 24.03.2018).

hâkimler gibi hiyerarşik bir düzene tabi olmaksızın soruşturma yürütme ve karar verme yetkisine sahip olduğu gibi bir sonuca ulaşılacaktır. Yine başsavcının gözetim ve denetim yetkisini idari boyuta indirgemek[1292] ve soruşturmalar yönünden hiçbir yetkisinin bulunmadığını belirtmek de savcılık teşkilatının özgün yapısı ile örtüşmemektedir.

Savcının fikri işlemlerinin geçerlilik kazanabilmesi için başsavcının onayına tabi kılmak savcılık teşkilatının yapısı ve niteliği ile uyumludur. Savcıların iç hiyerarşide bağımsız olmadıkları yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle savcı tarafından tesis edilen bir fikri işlemin hüküm doğurması için başsavcı tarafından onaylanması gerekir. Ancak savcının bir kalem memuru ya da yazı işleri müdürü olmadığı da unutulmamalıdır. Savcı kovuşturma mecburiyeti ilkesine göre hareket edip mevcut delilleri hukuki vasıflandırmaya tabi tutarak fikri bir neticeye ulaşır. Başsavcının bu yöndeki faaliyetleri dikkate alıp işlemin geri çevrilmesi konusunda titizlik göstermesi gerekir. Başsavcının temel dayanak noktası maddi olayın değerlendirilmesi ve hukuki vasıflandırma ile sınırlı olmalı. Bunları aşar vaziyette, örneğin şüphelinin yörede nüfuzlu bir insan olduğundan bahisle iddianameyi geri çevirmesi söz konusu olamaz. Başsavcının fikri işlemler konusundaki gözetim ve denetim yetkisinin makul bir ölçüde yorumlanıp buna göre bir neticeye ulaşılması gerekir.

Başsavcı yazılı fikri işlemler konusunda onay yetkisine sahip olsa da sözlü mütalaalar konusunda savcıların tarihsel gelenekten ve mesleki özerklikten kaynaklanan bir özgürlükleri mevcuttur. [1293] Başsavcının, savcıya hangi yönde mütalaa vereceğine ilişkin talimat vermesini yasaklayan bir hüküm söz konusu değildir. Yazılı bir görüş varsa savcı bunu mahkemeye sunmak zorundadır. Ancak savcının kendi vicdanına göre düşüncelerini belirtme hakkı bulunmaktadır. Ceza

[1292] "CMK sistemimiz suç soruşturmasında makam itibariyle süje olarak asıl yetkiyi Cumhuriyet Savcısına tanımıştır. Cumhuriyet Başsavcısının gözetim ve denetim yetkisi ise bizatihi suç soruşturmasının yürütülmesine ilişkin bir yetki olmayıp ancak adli teşkilatın işleyişine yönelik 2802 ve 5235 sayılı Kanunlardan doğan ve savcılık makamının idari işleyişine ilişkin konularla sınırlı olan yetkilerdir. Aksini düşünmek suç soruşturmasının içeriğine Cumhuriyet Başsavcılarının bizzat müdahil olmaları, her muhakeme işlemine bizzat onay vermeleri gibi bir düşünceyi akla getirebilecektir ki CMK sistemimizin böyle bir düşünceyi benimsediğini gösteren hiçbir somut dayanak mevcut değildir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 24.03.2018).

[1293] Smedovska ve Falletti, **Report on the Prosecution Service in France**, s. 184.

Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılar talimata rağmen duruşmada özgürce beyanda bulunabilmeli, kendilerine verilen talimatların yazılı olmasını talep edip hukuka ve vicdanına uygun bulmadığı talimatlar konusunda başka bir savcının görevlendirilmesini talep etme hakkına sahip olmalıdır.[1294]

Türk ceza muhakemesinde, savcı tarafından oluşturulan fikri işlemlerin başsavcı onayına tabi olması istikrar kazanmış bir uygulamadır. Başsavcının böyle bir yetkiye sahip olup olmadığı konusundaki tartışm uygulamada sık rastlanan bir sorun değildir. Fiili işlemler konusunda ise savcılar doğrudan işlem tesis etme yetkisine ve pratiğine sahiptir. Başsavcılığın teşkilat yapısı dikkate alındığında başsavcının bu işlemleri de kendi onayına tabi tutması mümkün müdür sorusu gündeme gelebilmektedir. Örneğin savcı, başsavcının onayı olmadan gözaltı kararı verebilme yetkisinden yoksun bırakılabilir mi? Başsavcı böyle bir çalışma yönergesi düzenleyip kolluğa bu yönde bir talimat iletebilir mi? Hatta koruma tedbiri taleplerinin sulh ceza hâkimliğine iletilmeden önce başsavcı onayından geçmesi şeklinde bir uygulama yapılabilir mi? Yaygın bir sorun olmamakla birlikte, bazen bu tür sorunların ortaya çıkması mümkündür. Başavcının soruşturma dosyasını savcıdan alıp bizzat yürütme ya da başka bir savcıya devredebilme yetkisi bulunmaktadır. Bu yetkinin temel kaynağı savcılığın teşkilat yapısı ve başsavcının gözetim ve denetim yetkisidir. Ancak savcının bütün işlemleri bakımından başsavcının icazetini gerekli kılan bir uygulama yapılması mümkün değildir. Kovuşturma mecburiyeti ilkesine göre araştırma faaliyetleri yürütüp koruma tedbirlerine başvuran savcının her işleminin başsavcı vesayeti ile yürümesi savcının özgün niteliğini olumsuz etkileyecektir. Aksi halde savcı sadece başsavcının iradesinin kaleme alan bir kamu görevlisine dönüşecektir. Hâlbuki CMK'nın öngördüğü sistem, savcılar üzerine inşa edilmiştir. Kanunkoyucu bazı sorunlar hakkında bilinçli bir sessizliği tercih edip bu konularda düzenleme yapmaktan geri durmuştur. Örneğin başsavcı onayının hangi işlemler bakımından gerekli ve mümkün olduğunu düzenleme imkânı varken bu konuyu uygulamanın takdirine havale etmiştir. Fikri işlemler konusunda başsavcının onay yetkisine ve bu onayın meşru olduğuna dair genel teamül olmakla beraber geri kalan fiili işlemler

[1294] Bkz. Tavsiye Kararı (2000/19) prg. 10,13.

bakımından aynı uygulama söz konusu değildir. Nitekim her soruşturma dosyasındaki fiili işlem sayısı dikkate alındığında, başsavcının bütün dosyaların içeriğine vakıf olup işlemleri kontrol etmesi ve onaylaması zaman bakımından imkânsızdır. Öte yandan Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 6/3'üncü maddesinde yapılan değişiklik ile "C*eza Muhakemesi Kanununun 135 inci maddesinin altıncı fıkrasında sayılan suçlar nedeniyle yapılan soruşturmaların aşamaları hakkında Cumhuriyet savcısı tarafından doğrudan veya varsa ilgili Cumhuriyet başsavcı vekili aracılığıyla Cumhuriyet başsavcısına yazılı olarak bilgi verilmesi zorunludur. Bu bildirim yazıları görüldü şerhinden sonra soruşturma dosyasında muhafaza edilir.*" şeklindeki hüküm getirilmiştir.[1295] Savcının, CMK'nın 135/6'ncı[1296] maddesi kapsamına giren suç soruşturmaları hakkında başsavcıya yazılı bilgi vermesi, başsavcıdan görüldü şerhi alması öngörülmüştür. Bu değişiklik yerine, CMK'nın 135/6'ncı maddesi kapsamındaki suç soruşturmaları bakımından tüm fiili işlemleri başsavcının onayına tabi kılan bir hüküm getirilememiştir. Dolayısıyla Yönetmelik'te böyle bir düzenlemenin mümkün olmayacağı konusundan tereddüt bulunmamaktadır. Yargıtay, savcının soruşturma yürütme ve işlem yapma yetkisinin CMK'dan kaynaklanan asli bir yetki olduğunu, başsavcının bu yetkiye müdahale imkânının bulunmadığını, aksi halde her savcılık işlemi için başsavcı onayını gerekli gören ve Kanun'da bulunmayan bir sonuca ulaşılacağına karar vermiştir:

"*İddia görevinin idariliği ilkesi gereğince dava açma ve yürütme görevleri*

[1295] Danıştay 10. Dairesinin 13.02.2014 tarihli ve E. 2014/49 sayılı, 27.12.2013 tarihli ve E. 2013/8108 sayılı, 27.12.2013 tarihli ve E. 2013/8166 sayılı, 17.11.2014 tarihli ve E.2014/5442 sayılı kararları ile maddenin yürütülmesi durdurulmuştur.

[1296] CMK'nın 135'inci maddesinde sayılan suçlar; a) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; 1. göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80), ile organ veya doku ticareti (madde 91, 2. kasten öldürme (madde 81, 82, 83), 3. işkence (madde 94, 95), 4. cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102), 5. çocukların cinsel istismarı (madde 103), 6. nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149),ile nitelikli dolandırıcılık (madde 158), 7. uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 8. parada sahtecilik (madde 197), 9. suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220, fıkra üç), 10. fuhuş (madde 227), 11. ihaleye fesat karıştırma (madde 235), 12. tefecilik (madde 241), 13. rüşvet (madde 252), 14. suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282), 15. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302), 16. Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316),17. Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları, b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları, c) Bankalar Kanunu'nun 22 nci Maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu, d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar, e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 68 ve 74 üncü Maddelerinde tanımlanan suçlardır.

idari nitelikte kabul edilmektedir…..Bu anlamda Cumhuriyet Başsavcılarına Cumhuriyet Savcıları üzerinde tanınan "gözetim ve denetim" yetkisinin ilk bakışta bu idari yetki kapsamında bulunduğu akla gelebilecektir. Ancak unutulmamalıdır ki CMK'da suç soruşturmasını yürütme yetkisi doğrudan ve bizzat Cumhuriyet Savcılarına verilmiştir. Gerçekten CMK'da tam 212 defa "Cumhuriyet Savcısı" ndan söz edilmesine rağmen sadece 3 maddede Cumhuriyet başsavcısından söz edilmektedir (md. 92: gözaltı işlemlerinin denetimi, md. 161: Cumhuriyet Savcısının görev ve yetkileri ve md. 166: Değerlendirme raporu yetkisi başlıklı maddelerde).……CMUK döneminde var olan "Adalet Bakanına Cumhuriyet Savcısına dava aç emri verebilme yetkisi" tanıyan düzenleme 21/07/2004 tarih ve 5219 sayılı Kanun'la yürürlükten kaldırılmış ve CMK'da da bir daha kabul edilmemiştir. Bu itibarla, anayasal devlet düzeni içerisinde yürütmeye yakın olarak nitelendirilse de fonksiyon olarak adalet organına yakın olarak kabul edilen Cumhuriyet Savcılığı makamının ….yürüttüğü ceza muhakemesi işlemlerinin içeriğine Cumhuriyet Başsavcısının müdahale etmesine imkan tanıyan bir ceza muhakemesi kuralı mevzuatımızda mevcut değildir. Hal böyle olunca, "hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı" (Anayasa md. 6) ilkesi uyarınca kanunlarla açıkça verilmeyen bir yetkinin kullanılması da kabul edilemeyecektir.……CMK'nun benimsediği makam itibariyle süjelik sistemi ve bölünmezlik ilkesi anlamında, her bir savcı tek başına ceza muhakemesi faaliyetine katılabilmekte; muhakeme işlemi gerçekleştirebilmekte, süjeyi temsil edebilmektedir. Nitekim CMK'nın sürekli "Cumhuriyet Savcısı"na vurgu yapan düzenlemelerinden de açıkça anlaşılacağı üzere sistemimiz suç soruşturmasında makam itibariyle süje olarak asıl yetkiyi Cumhuriyet savcısına tanımıştır. Cumhuriyet Başsavcısının gözetim ve denetim yetkisi ise bizatihi suç soruşturmasının yürütülmesine ilişkin bir yetki olmayıp ancak adli teşkilatın işleyişine yönelik 2802 ve 5235 sayılı Kanunlardan doğan ve savcılık makamının idari işleyişi ile sınırlı olarak tanınmış yetkilerdir. Aksini düşünmek suç soruşturmasının içeriğine Cumhuriyet başsavcılarının bizzat müdahil olmaları, her muhakeme işlemine bizzat onay vermeleri gibi bir düşünceyi akla getirebilecektir ki CMK'nın böyle bir düşünceyi benimsediğini gösteren hiçbir somut dayanak mevcut değildir.".[1297]

[1297] 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 24.03.2018).

Avrupa Konseyinin danışma organı olan Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu), hâkimler ve savcılar hakkında Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Raporunda[1298] savcının mevzuat uyarınca yürütmek zorunda olduğu soruşturma için önceden onay almak ya da işlemlerinin uygun görülmesini beklemek zorunda olmadığını belirtmektedir. Bu yetki dâhili bağımsızlığın sonucudur. [1299]

2.2.5.3.2. Savcılık İşlemlerine Karşı İdari Yargı Yoluna Başvuru

Toplumsal iddia makamı olan savcılık bir muhakeme süjesi olup işlem yapma yetkisine sahiptir. Savcılık kurumunun kendine özgü yapısı savcılık işlemlerinin denetimine de yansımaktadır. Savcılığın iddia makamı olarak yerine getirdiği işlemler yargısal olmamakla birlikte sıradan bir idari işlem de değildir. [1300] İşlemler genel itibariyle adli niteliktedir. Fikri işlemler veya fiili işlemler, bir uyuşmazlığı yargılama yaparak çözecek işlemler değildir. Savcılık adli bir organ olmasına rağmen yargılama makamı değildir.[1301]

Hâkimlik ve mahkeme kararlarına karşı başvurulacak kanun yolu belli bir sistematik için düzenlenmiştir. Örneğin hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir (CMK md. 267). Savcılık işlemlerine karşı öngörülen genel bir başvuru sistematiği bulunmamaktadır. Bu nedenle savcılık işlemlerinden hangisi aleyhine başvuru yoluna gidilebileceği özel düzenlemeler ile hüküm altına alınmıştır. Savcılık kurumunun niteliği itibariyle, herhangi bir başvuru yolu öngörülmeyen işlemler için idari yargı yoluna gidilmesi de mümkün değildir. Savcılık kurumu kendine özgü bir yapıya sahip olup adli bir organdır. Savcılığın muhakeme işlemleri dar anlamda idare hukuku kapsamında

[1298] Raporun tamamı için bkz. http://www.venice.coe.int (06.06.2017).

[1299] Venedik Komisyonu Raporu prg. 31.

[1300] "Fonksiyonel bakımdan yargı organları, yasama ve yürütmeden ayrı, bağımsız bir organdır. Yargının, yargılama süreci ile ilgili işlemleri, Anayasa'nın 125. maddesinde öngörülen "idari işlemler" kapsamına girmemektedir. İdari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olan, ancak, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığı'nın ajanı konumunda olmayan savcıların verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığı'nın sorumlu tutulmasına olanak bulunmamaktadır. Ancak; savcıların yargılama fonksiyonu dışında, yasalarla verilmiş idari görevleri de bulunduğundan, yaptıkları idari görevler nedeniyle ve bu kapsamda tesis edilen işlemlerden dolayı Adalet Bakanlığının sorumlu tutulabileceği açıktır." Danıştay 10. D., T. 09.12.2013, E. 2009/9560, K. 2013/8793(**UYAP**, 07.04.2018).

[1301] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, no. 33.1, Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 9-10.

olmayıp ceza muhakemesi kapsamında kalmaktadır. İdarenin genel karakteri siyasi iradeyi yansıtmasıdır. Yürütme içinde yer alan idare, temelde bu hedef doğrultusundda hareket eder. Savcılık kurumunun da teorik yönden yürütme erkine dâhil olduğu kabul edilse de diğer idari organların aksine devletin siyasi iradesini temsil etmeyip hukuk iradesini temsil eder.[1302] Bu yönü itibariyle savcılık kurumunun işlemleri idari işlemlerden ayrılmakta ve bir özgünlük sergilemektedir. Savcılık kurumu mahkeme olmamakla birlikte, her işlemi idari yargı mercileri tarafından denetlenebilecek idare organı da değildir. Savcılığın salt idari işlemlerinin idari yargı denetimine tabi olacağı konusunda tereddüt bulunmamamktadır. Örneğin, savcının personel hakkında verdiği bir disiplin cezası yönünden idari yargı yoluna başvurmak mümkündür. Ancak soruşturma ve kovuşturma evresine ilişkin işlemler ile infaz aşamasına dair tasarruflar ilgili mevzuatta öngörülen başvuru yollarına tabidir.

Savcılığın bazı işlemleri için nasıl bir başvuru yoluna müracaat edileceği hususunda mevzuatta açık hükümler bulunmaktadır. Örneğin savcının gözaltı kararına ya da kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı başvuru yolu açıkça hüküm alınmıştır. Bazı işlemler bakımından ise herhangi bir başvuru yolunun bulunmadığı belirtilmiştir. Savcının takdir yetkisine istinaden verdiği kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı kovuşturma davası açılamaz (CMK md. 173/5). Türk ceza muhakemesi sistemindeki temel düzenleme bu ayrıma göre şekillenmiştir. Savcılık işlemleri için mevzuat tarafından açıkça öngörülen bir başvuru yolu varsa bu yola başvurulmalı aksi halde savcılık teşkilatının hiyerarşik yapısına müracaat edilmelidir. Bu nedenle ceza muhakemesi içinde öngörülmeyen bir bir başvuru için idari yargıya başvurmak savcılığın yapısı ile bağdaşmamaktadır. Danıştay, soruşturma izni verilmediği için savcı tarafından verilen işleme konulmama kararına karşı idari yargı yoluna başvurulamayacağına karar vermiştir.[1303] Kararda da belirtildiği üzere savcılık işlemine karşı başvuru yolunun mevzuatta öngörülmüş olması gerekmektedir.

[1302] Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", s. 6.

[1303] "4483 sayılı Yasa uygulamasında yetkili merci olarak belirtilmemiş olan Cumhuriyet başsavcılarının bu kararlarına karşı anılan Yasa kapsamında herhangi bir itiraz yolu da öngörülmemiştir. Dosyanın incelenmesinden, şikâyetçi ...'in hakkında soruşturma izni istenenlerle ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığı şikâyet sonucunda, 4483 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin son fıkrası uyarınca şikâyetin işleme konulmamasına karar verildiği ve adı geçenin bu karara itiraz ettiği anlaşılmaktadır… Cumhuriyet başsavcılarının işleme konulmama kararlarına karşı 4483 sayılı Kanunda herhangi bir itiraz yolu öngörülmediğinden, Ankara Cumhuriyet

Savcılık işlemlerinin idari yargı denetimine tabi olduğunu kabul etmek, adli yargı ve idari yargı arasında bir takım uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına da sebebiyet verecektir. Örneğin savcı tarafından verilen arama kararına karşı idari yargı yolunun açık olduğu kabul edildiği takdirde bazı sorunlar ortaya çıkabilir. Arama kararının hukuka uygunluğu konusunda verilen bir idari yargı kararı ile kamu davası açıldıktan sonra bu aramadan kaynaklı elde edilen delilin hukuka aykırılığına karar veren ceza mahkemesi kararı arasındaki çelişki muhakemenin bütününü etkileyebilir. Savcılık işlemlerinin idari yargı denetimine tâbi kılmak, ilk bakışta birey hak ve özgürlükleri bakımından teminatlı bir yöntem gibi görünse de bazı açmazları beraberinde getirecektir. Bu nedenle savcılık işlemlerine karşı başvuru yolunun adli yargı içinde aranması yerinde olacaktır.[1304]

2.2.5.3.3. Fikri İşlemlerin Denetimi

Savcılığın mütalaa ve kararları fikri işlemlerdendir. Savcı soruşturma ve kovuşturma evrelerinde fikri işlem düzenleme yetkisine sahiptir. Bu işlemlerin denetlenmesine veya ne şekilde denetleneceğine ilişkin genel bir başvuru usulü bulunmamaktadır. Ceza muhakemesinde savcılık kararlarına karşı genel bir başvuru yolu yerine özel düzenlemler ile başvuru yolunun açıldığı görülmektedir. Örneğin kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı başvuru yolu CMK'da özel bir düzenleme olarak yer almıştır (CMK md. 173).

2.2.5.3.3.1. İddianame

Fikri işlemlerden olan iddianame, savcının yazılı mütalaası olmasının yanısıra şüphelinin yargılanması gerektiğini belirten bir karar niteliği de taşımaktadır. [1305] İddianame soruşturma evresinin özelliğine uygun olarak, şüpheyi tamamen sona erdiren, maddi gerçeğe ulaşan bir belge değildir. Soruşturma evresinin temel işlevi, nihai maddi gerçeği ortaya koymaktan ziyade, şüphe derecesine göre hareket etmektir.[1306] Şüphelinin mahkeme önünde yargılanmasını hedefleyen iddianame için

---

Başsavcısı tarafından verilen .. karara yapılan itirazın incelenmeksizin reddine....” Danıştay 1. D., T. 03.03.2005, E. 2004/794 , K. 2005/301 (**UYAP**,25.09.2015).

[1304] “Yargılama usulü içinde düzenlenen bir konunun idari alan sayılabilmesi için ise, bu konuların neler olduğunun ve sınırlarının Yasa koyucu tarafından açıkça gösterilmesi zorunludur.” Danıştay İd.D.D.K., T. 20.11.2012, E. 2008/2358, K. 2012/2133 (**UYAP**, 31.03.2018).

[1305] Yurtcan, **Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 256.

[1306] Yokuş Sevük, “Soruşturma Evresine Hâkim Olan İlkeler”, s. 13.

gerekli olan şüphenin derecesi yeterli şüphedir. Yeterli şüphe, şüphelinin mahkûm olma ihtimalinin beraat etme ihtimalinden daha yüksek olmasıdır. Ancak nihai mahkeme kararında var olması gereken kesinlik iddinamede bulunamaz. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi, iddianame tertibinde dikkate alınmaz. İddianame, mahkeme tarafından kabul edilen ya da var olan eksiklerin tamamlanması için iade edilen bir hukuki işlemdir.[1307]

İddianame düzenlendikten sonra şüpheli veya müdafii bundan haberdar olsa bile iddianameye karşı başvurulabilecek kanuni bir yol bulunmamaktadır. İddianame idari bir işlem olmayıp idari yargı yoluyla incelenmesi mümkün değildir. [1308] İddianamenin değerlendirilmesi, kovuşturma evresini yürütecek olan mahkemeye tanınmıştır. Mahkeme, CMK'nın zorunlu gördüğü unsurları inceleyip kabul ya da iade eder (CMK md. 174-175). Bu aşamadaki değerlendirme öğreti tarafından ara muhakeme olarak adlandırılmaktadır. [1309] Bu değerlendirme aşamasında şüpheli, müdafi, mağdur ya da vekilinin birtakım açıklayıcı nitelikteki bilgileri mahkemeye ulaştırması mümkün ise de ara muhakemenin tarafı olarak kabul edilmeleri mümkün değildir. Ara muhakeme sonucunda verilecek olan karara karşı belirtilen süjelerin başvuru yolu bulunmamaktadır. Mahkeme iddianamenin kabulüne karar verdiği anda kamu davası açılmış sayılacaktır. İddianamenin kabulü kararının bir mahkeme kararı olduğundan bahisle itiraz edilebileceği düşünülse de kamu davasının açılmış olması itiraz mekanizmasını burada işlemez hale getirmektedir. Aksi kabul halinde iddianamenin kabulü kararının kaldırılması ve açılmış olan kamu davasının açılmamış sayılması gibi bir durumla karşı karşıya kalınacacaktır. Bu nedenle CMK düzenlemesi ve sistematiğine uygun olarak, iddianamenin kabulü ile birlikte sanık talep ve itirazlarını esas mahkeme huzurunda dile getirecektir. Bu imkân savunma hakkı mahiyetinden olup iddianamedeki iddialara karşı bir başvuru mekanizması

[1307] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, 42-43.

[1308] "…iddianame idari bir işlem olmayıp, bu işlemin iptalinin dava konusu edilmesi de olanaklı değildir. İddianamenin kabulü ya da reddi yargı faaliyeti içinde ve kanunda yer alan koşullarla ancak mahkeme kararıyla mümkündür. İddianame, yargılamanın başlayıp yürütülmesindeki rolü nedeniyle yargılamaya dâhildir ve yargılamadan ayrı düşünülemeyecek nitelikte olması nedeniyle de idari faaliyet kapsamında değerlendirilemez." Y.H.G.K., T. 07.10.2009, E. 2009/4-361 (Bidayet), K. 2009/399 (**UYAP**, 30.03.2018).

[1309] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 547.

niteliğindedir. Kovuşturma evresinde sanığın temel amacı iddianamedeki iddiaları ortadan kaldırmaktır.

Türk ceza muhakemesinde, kabul kararından önce iddianame şüpheliye tebliğ edilmez. Bu nedenle şüpheli ara muhakemeye herhangi bir talep ya da savunma iletememektedir. Alman ceza muhakemesinde iddianamenin kabul ya da reddini değerlendirme yetkisine sahip olan mahkeme, iddianameyi şüpheliye tebliğ edip onun da taleplerini sunmasına imkân tanımaktadır (StPO md. 201). Silahların eşitliği ve genel itibariyle adil yargılanma hakkı bakımından yerinde bir düzenlemedir.

Savcı tarafından düzenlenen iddianame bir fikri işlem olması nedeniyle başsavcının değerlendirme ve onayıyla mahkemeye iletilmektedir. İddianame sadece savcı imzasını taşısa da elektronik ortamda başsavcının da elektronik imzalı onayıyla hüküm kazanmaktadır. İddianamenin başsavcılıktan çıkıp mahkemeye iletilen hali aslında başsavcının da iradesini taşımaktadır. İddianamenin başsavcılıktan çıktıktan sonra değerlendirilmesi mahkemeye aittir. Şüpheli ya da müdafiin başsavcıya başvurup iddianameyi geri almasını talep etmesi ve başsavcının da bu talebe uygun olarak iddianameyi mahkemeden geri çekmesi mümkün değildir.[1310] Talep üzerine veya re'sen böyle bir geri alma işlemi yapılamaz. Çünkü iddianamenin mahkemeye ulaşması ile birlikte artık değerlendirme yetkisi mahkemeye geçmektedir. CMK'nın bu konudaki sistematiği gayet açıktır. Öte yandan idari bir tasarım olan UYAP yönetim otoritesinin iddianameyi iptal etmesi veya geri çekmesi de mümkün değildir.[1311]

İddianamenin, CMK'da öngörülen iade sebepleri dışında birtakım hukuka aykırılıklar içermesi halinde ceza muhakemesi işlemleri için geçerli olan yaptırımlar söz konusu olacaktır. Örneğin savcının 12 yaşından küçük çocuk için idianame

[1310] "Savcının takdir hakkı kamu davası açmaya yeter şüphenin bulunup bulunmadığına yönelik olup açılan davayı geri alma hakkını kapsamamaktadır." 18.C.D., T. 18.12.2017, E. 2017/4819, K. 2017/15005 (**UYAP**, 29.03.2018).

[1311] "Giresun Cumhuriyet Başsavcısı tarafından 20/01/2015 tarihinde UYAP uygulamaları düzeltme talep formu tanzim edilerek; 2014/… soruşturma nolu dosyada Cumhuriyet Başsavcısı tarafından yapılan görüldü işlemi sırasında, verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın eksik soruşturma nedeniyle iade edilecekken, sehven iade et butonu yerine onay butonuna basıldığı belirtilerek kapanan dosyanın açık hale getirilmesi talep edilmiştir. 21/01/2015 tarihinde UYAP uzman kullanıcısının cevabı yazısında; kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın silinmesi işleminin UYAP sisteminde mümkün olmadığı belirtilmiştir." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 29.03.2018).

düzenlemesi halinde söz konusu iddianame yok hükmündedir. Bu durumda iddianameyi inceleyen mahkeme, yokluğu tespit edip iddianameyi iade etmelidir. Mahkeme, iade kararında CMK'nın 174'üncü maddesinde sayılan sebeplerle bağlı değildir. Mahkemenin iade kararı, hukuka aykırılık yaptırımı olan yokluğu tespit eden bir kabul edilmezlik kararıdır. Basın suçları için öngörülen sürede iddianamenin düzenlenmiş olması halinde yine iade yoluna gidilmesi gerekmektedir. Burada da hakdüşürücü süreye uyulmadığı için hakdüşümü yaptırımı ortaya çıkacaktır. Savcı iddianamede kullandığı ifadaleri özenle seçmeli ve soruşturma ile ilgisi olmayan ve herhangi bir katkısı da bulunmayan ifadeleri kullanmaktan kaçınmalıdır. Aksi halde bu işleme ilişkin olarak devletin tazminat sorumluluğu doğacaktır. Yargıtay iddianamede mağdur olarak yer alan kişiye ilişkin fişleme kayıtlarının herhangi bir değerlendirme ve gerekçe belirtilmeksizin iddianamede yer almasında kamusal bir yarar bulunmadığını, özensiz bir davranış olduğunu belirterek tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir.[1312]

[1312] "…ceza yargılama mevzuatımızda kişilerin gizli veya özel hayatı ile ilgili kabul edilebilecek bilgiler ile kişilerin onur ve saygınlığını zedeleyecek ifade ve ibarelerin iddianamede bulunmasını yasaklayıcı pozitif bir hukuk kuralı bulunmamaktadır. Ancak, böyle bir düzenlemenin bulunmaması kişilerle ilgili her türlü bilginin iddianamede gösterilmesini hukuka uygun kılmakta mıdır? Başka bir anlatımla diğer kişilerden beklenen, özel hayata saygı, onur ve saygınlığı zedeleyici davranışlardan kaçınma özen ve yükümlülüğü Cumhuriyet savcısı veya hakimden beklenmeyecek midir?…. Cumhuriyet savcıları da, zorunluluk ve gereklilik ilkelerine uygun hareketle özenli davranmalı, kişilerin gizli veya özel hayat alanına ait olan, haberleşme içerikleri, kişiler arasındaki konuşmalar, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerle ilgili bilgi ve belgelere iddianame içeriğinde yer vermelerinin gerekli olması halinde, maruz kalınan suçlar bakımından kişilerin onur ve saygınlığını en az zedeleyecek şekilde yer vermeli, zorunluluk ve gereklilik bulunmadıkça yer vermemelidir. Gereklilik ve zorunluluğun belirlenmesinde ise suçun sübutu ve nitelendirilmesine etki ölçüsüyle hareket edilmeli, isnat edilen suçun niteliği, tarafların davadaki konumları, kişilerin ileriki yaşamlarındaki etkileri, cinsiyeti, yaşı gibi özellikleri göz önünde bulundurulmalı yer verilmesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşıldığı takdirde ise bireysel hakları en az ihlal edecek ve bu ihlali haklı gösterecek bir yöntem benimsenmelidir. Yargılama makamları da, kamusal ve özel yararlar arasındaki dengeyi gözeterek, özel bilgilerin kamuya yayılmasının önüne geçecek tedbirleri almalı, gerek kararlarında gerekse yargılamada bu hususlarda daha dikkatli ve özenli davranmalıdır.… iddianamede mağdur olarak gösterilen davacı hakkında tutulan fişleme kayıtlarının iddianamede aynen yer alması, içeriğiyle ilgili hiçbir değerlendirme yapılmaksızın ve değer yargısında bulunulmaksızın CMK'nın 141/3. fıkrası uyarınca tazminatı gerektirmektedir. Zira sanıklara isnat edilen suç gözetildiğinde, bu kayıtların iddianamede aynen yer alması gerekmediği gibi, aynen yer almasında kamusal bir yarar da bulunmamaktadır. Yargılama faaliyetlerinden kaynaklanan ve emredici veya yasaklayıcı bir norm bulunmaması nedeniyle, kişisel kusur veya haksız fiil kapsamında değerlendirilemeyecek bu özensiz davranış nedeniyle doğan zararın giderilmesinde, Devletin kusursuz sorumluluğu söz konusu olup, yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda oluşan bu tür zararların tazminat hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde Devlet tarafından karşılanması gerekmektedir." 12. C.D., T. 11.11.2015, E. 2015/13049, K. 2015/17584 (**UYAP**, 01.04.2018).

2.2.5.3.3.2. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, soruşturmayı sonlandıran bir savcılık işlemidir. Savcı bu karar ile ithamını sonlandırmakta ve şüpheliyi sanık statüsüne sokmadan soruşturmayı neticeye ulaştırmaktadır. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar yeterli şüpheye ulaşılamaması, muhakeme şartlarının gerçekleşmemesi, uzlaşmanın sağlanması, şüphelinin önödemeyi kabul etmesi, etkin pişmanlık ya da şahsi cezasızlık hallerine bağlı takdir yetkisinin kullanılmasına bağlı olarak verilebilmektedir.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, savcılık işlemi olup başvuru yolu açıkça düzenlenmiştir (CMK md. 173). Savcının bu kararı başsavcının denetim ve onayından geçmektedir. Hüküm ifade edebilmesi için başsavcı onayı gereklidir. Yargıtay, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın savcının asli yetkisinden kaynaklandığını, başsavcı onayının herhangi bir hukuki yönü ve gerekliliği bulunmadığını belirtmiştir.[1313] Başsavcılık teşkilatının birlik ve bölünmezlik özelliği ile başsavcının savcılar üzerindeki gözetim ve denetim yetkisi dikkate alındığında Yargıtay kararının aksine olan uygulamanın daha yerinde olacağı görülmektedir. Başsavcı, savcı tarafından onaya sunulan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı maddi olgular ve hukuki niteleme bakımından denetleme yetkisine sahiptir. Başsavcı, gerekçesi ile birlikte kararı savcıya geri çevirebilir. Başsavcı bu işlemi UYAP üzerinden yazılı olarak yapmaktadır. Bu nedenle içeriği suç teşkil etmediği müddetçe savcı tarafından bu talimata riayet edilmelidir (Anayasa md. 137/1). Yargıtay kararının savcılık teşkilatı ile uyumlu olmadığı belirtilmiş ise de bu konuda tereddüt oluşturacak başka hususlar da bulunmaktadır. Kanun gerekçeleri bağlayıcı olmasa da yol gösterici mahiyettedir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların denetimi ile ilgili CMK'nın madde gerekçesi "*Madde, itiraz hakkını esasta suçtan zarar gören şikâyetçiye ve şikâyetçisi bulunmayan hâllerde karar veren Cumhuriyet savcısının*

[1313] "-Ceza muhakemesi işlemi teorisi- sistemi içinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verme yetkisi CMK'nın 172/1. maddesiyle açıkça ve bizatihi Cumhuriyet Savcısına verilmiştir. Cumhuriyet savcısı makam itibariyle süje olarak tek başına gerçekleştireceği bir muhakeme işlemi ile bu kararı verebileceğine kuşku bulunmamaktadır. CMK, bu işlemi geçerlilik şartı olarak sadece "yazılı olma" şartına tabi tutmuş; Cumhuriyet başsavcısı veya vekili tarafından yapılacak "görüldü" veya "onay" prosedürü gibi başkaca bir şarta bağlamamıştır." 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 24.03.2018).

bağlı olduğu ağır ceza mahkemesi nezdindeki Cumhuriyet başsavcısına vermiş bulunmaktadır." şeklinde olup mevcut mevzuat ile bağdaşmamaktadır.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar, yargısal ve teknik anlamıyla bir hâkimlik kararı olmamasına rağmen CMK'daki başvuru yolu itiraz olarak adlandırılmıştır. [1314] Öğreti bu başvuru yolu için kovuşturma davası ifadesini tercih etmektedir.[1315] Söz konusu denetim yargısal bir denetimdir. Suçtan zarar gören kişi bu yola başvurulabilir. Mevzuata göre şüphelinin karara ve kararın gerekçesine itiraz hakkı bulunmamaktadır. [1316] Ancak bazı hukuka ağır aykırılıklar halinde, örneğin soruşturma ile ilgisi bulunmayan bir kişinin şüpheli olarak kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda yer alması halinde, şüpheli itiraz hakkına sahip olacaktır.[1317]

Savcının etkin pişmanlık veya şahsi cezasızlık hallerine istinaden takdir yetkisini kullanarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermesi halinde bu karar için yargısal denetim yolu kapalıdır (CMK md. 173/5). Yargısal denetim yolu kapalı olmakla birlikte, başsavcılık teşkilatının yapısından ve iç hiyerarşisinden kaynaklanan yapısı nedeniyle başsavcıya başvurulabilir. Başsavcının bu tür kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı kaldırabilmesi için sulh ceza hâkiminin kararına gerek

---

[1314] "Her ne kadar maddede yasa yolu itiraz olarak adlandırılmışsa da ortada dar ve teknik anlamda bir hâkim kararı bulunmadığı için, vaki başvuru teknik olarak itiraz olmayıp, öğretide "kovuşturma davası" olarak da adlandırılan, idari bir makamın kararına karşı açılan tali bir ceza davası niteliğinde bulunmaktadır." 11.C.D., T. 17.11.2014, E. 2014/15688, K. 2014/19372 (**UYAP**, 29.03.2018).

[1315] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 274.

[1316] Y.C.G.K., T. 12.04.2011, E. 2010/7-218, K. 2011/50 (**UYAP**, 29.03.2018).

[1317] "Somut olayda; Milli Eğitim Müdürlüğü ön soruşturmasında bilgilerine başvurulan ve haklarında suç duyurusu bulunmamasına karşın, Cumhuriyet savcılığınca düzenlenen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda adları şüpheli olarak gösterilen ..., ..., ..., ..., ..., ..., …, ..., ..., ... ve ...'un adlarının şüpheli olarak gösterilmesine yönelik itirazlarını, 5271 sayılı CMK'nın 172 ve 173. maddelerinde belirtilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz mahiyetinde değil, kararda, haklarında suç duyurusu bulunmamasına rağmen isimlerinin şüpheli olarak gösterilmesine yönelik olarak görmek ve kabul etmek gerekmektedir. Aksi halde, kararda itiraz edenlerin isimlerinin şüpheli olarak kalması, ileride tazminata konu olabileceği gibi kişinin onur ve haysiyetini de zedeleyebilecektir. Bu tür yazımların önüne geçebilmek için şüpheliye itiraz hakkının tanınması, anayasa ile tanımış olan ve AİHS'de de ayrıntılı olarak yer verilen adil yargılanma hakkının korunması ve yetkili makamlara başvuru hakkının tanınması açısından önem arzetmektedir. AİHS'in 6. maddesinin kapsamı Mahkemenin içtihatlarıyla sürekli genişletilmektedir.
Ayrıca; Milli Eğitim Müdürlüğü ön soruşturmasında ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... ve ...'un bilgilerine başvurulduğu, isimlerinin suç duyurusunda yer almadığı ve ön soruşturmada şüphelilere isnad olunan herhangi bir eylemin bulunmadığı anlaşılmıştır.
Bu bilgiler ışığında; İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılan ön soruşturmada bilgilerine başvurulan ve haklarında her hangi bir suç isnadı bulunmayıp suç duyurusunda isimleri de yer almayan ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ..., ... ve ...'un Cumhuriyet savcılığınca adlarının şüpheli olarak gösterilmesine dair karara yaptıkları itirazların, mercii tarafından bu kişilerin talebi yönünden değerlendirmesi..." 4.C.D., T. 11.01.2018, E. 2017/22730, K. 2018/469(**UYAP**, 26.03.2018).

bulunmamaktadır. Çünkü söz konusu kararlar takdiri olup sulh ceza hâkiminin denetimine tabi değildir.

Takdiren verilenler dışındaki kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar için de başsavcı denetimi mümkündür. Suçtan zarar gören, başsavcıya müracaat edip kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın yeniden incelenmesini her zaman talep edebilir. Başsavcı yeni bir delilin[1318] varlığı, mevcut delilin gözardı edilmesi[1319], mevzuatın veya eylemin yanlış yorumlanması hallerinden birisi söz konusu ise kovuşturmaya yer olmadığı kararının kaldırılması için gerekli işlemleri yapar.[1320] Başsavcı bizzat ya da savcı aracılığıyla sulh ceza hâkimliğinden kararın kaldırılmasını talep eder. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılabilmesi için sulh ceza hâkimliğinin kararı zorunludur (CMK md. 172/2). Başsavcı denetimini önemli kılan en önemli husus, süre sınırlaması olmaksızın sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunabilme imkânıdır.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar aleyhine idari yargı yoluna başvurulması mümkün değildir. Savcılığın, ithamda bulunmama kararı yargısal olmasa da adli-idari bir karar niteliğindedir.[1321] Bu nedenle adli yargı içindeki kovuşturma davasının konusu olabilir.

[1318] "Yeni delil, sonradan elde edilen, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği sırada mevcut olmayan delildir." Bkz. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 111.

[1319] "…yeni delil ortaya çıkmadıkça, aynı fiilden dolayı kamu davası açılamaz. Buna göre, kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği sırada dosyada mevcut olmayan, mevcut olmakla birlikte varlığı bilinmeyen, sonradan elde edilen veya dosyada bulunmakla birlikte hiçbir biçimde değerlendirilmeyen delilin, yeni bir delil olarak kabulü mümkündür." 11. C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017),

[1320] "…daha sonra yapılan hukuki değerlendirmede ise eylemin suç oluşturduğu kanaatine ulaşılarak kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılarak, sanık hakkında iddianame düzenlendiği ve yapılan yargılama sonucu da mahkemece mahkûmiyetine karar verildiğinin anlaşıldığına göre; Cumhuriyet Savcısı tarafından yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesinden değil de, yapılan hukuki değerlendirme sonucu zuhulen eylemin suç oluşturmadığına ilişkin olarak verilmiş olması karşısında, zuhulen verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın yeniden ele alınması için ayrıca yeni bir delilin bulunmasına gerek olmadığından…." 14. C.D., T. 27.06.2013, E. 2011/22542, K. 2013/8224 (**UYAP**, 20.02.2016).

Adalete Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 20.04.2005 tarih ve 18862 sayılı Görüş yazısında, başsavcının idari denetim yoluyla kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı kaldırabileceği belirtilmiştir.

[1321] Toroslu/Feyzioğlu'na göre kovuşturmaya yer olmadığına dair karar idari niteliktedir. Bkz. Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 272

2.2.5.3.3.3. Yetkisizlik kararı

Her savcılık bulunduğu il ya da ilçenin sınırları içinde yetkili olup suçun başka bir yargı çevresinde işlenmiş olması halinde soruşturma dosyası yetkili başsavcılığa gönderilmektedir (5235 s. Kanun md. 21). Savcılıklar arasındaki yetki uyuşmazlığının çözümü konusunda öngörülen başvuru yöntemi otomatik bir başvuru yoludur (CMK md. 161/7). İkinci yetkisizlik kararını veren savcılık, aynı zamanda yetkili başsavcılığın belirlenmesi için dosyayı görev yaptığı adli yargı çevresindeki ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine gönderir. Ağır ceza mahkemesinin verdiği karar soruşturma evresi için kesin nitelikte olup aleyhe itiraz yoluna gidilemez. Bu aşamadan sonra başsavcılığın bu karara aykırı bir yetkisizlik kararı vermesi veya yeni bir mahkeme kararı yok hükmünde olacaktır. [1322] Ağır ceza mahkemesi başsavcılıkları ile bağlı asliye ceza mahkemeleri arasındaki yetki uyuşmazlıkları genel itibariyle aradaki hiyerarşik üstünlük ile çözülmektedir. Başsavcı, bağlı adliyelerdeki başsavcı ve savcılar üzerinde gözetim ve denetim yetkisine sahip olsa da aradaki yetki uyuşmazlıklarının genel usul (CMK md. 161/7) ile çözülmesi mümkündür.

Şüpheli ya da mağdurun, yetki belirlemesi konusundaki başvuru yoluna müracaat etmesi mümkün değildir. Ancak beliritlen kişilerin devam eden bir soruşturmada savcılık makamına bavurarak, dosyanın ilgili başsavcılığa gönderilmesini istemesi mümkündür. Bu talep savcıya ya da başsavcıya iletilebilir. Savcılığın bu yöndeki bir talebi reddetmesi halinde başvurulabilecek bir yol olup olmadığı sorunun net bir yanıtı mevzuatta bulunmamaktadır. Kanun'da açık bir düzenleme olmadığı için sulh ceza hâkimliğine başvurulması mümkün değildir. Ayrıca talebin reddi, adli soruşturma ile ilgili olduğu için idari yargı yoluna müracaat edilmesi de mümkün değildir. Dolayısıyla yetki itirazlarının kovuşturma evresine

[1322] "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 161/7. maddesi uyarınca Cumhuriyet savcılıkları arasında çıkan yetki uyuşmazlığının çözümü için dosyanın gönderildiği İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesince verilen 05.01.2016 gün ve 2016/10 değişik iş sayılı kararın kesin nitelikte olması karşısında, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından verilen 03.03.2016 tarih ve 2016/16525-2016/2823 sayılı ve Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen 16.03.2016 gün ve 2016/2844-254 sayılı yetkisizlik kararları ile Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 29.03.2016 tarih ve 2016/507 değişik iş sayılı kararı hukuki değerden yoksun ve yok hükmünde olup, hukuken varlık kazanmayan bir kararın kanun yararına bozma istemine konu edilmesinin de mümkün olmadığı anlaşıldığından, Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesinin hukuki değerden yoksun ve yok hükmündeki 29.03.2016 tarih ve 2016/507 değişik iş sayılı kararına yönelik yapılan kanun yararına bozma talebinin reddine…" 15.C.D., T.27.11.2017, E. 2017/28946, K. 2017/24677(**UYAP**, 26.03.2018).

kalması halinde sanık, mahkemenin yer bakımından yetkisine itirazda bulunabilir (CMK md. 18).

2.2.5.3.3.4. Fezleke

Fezleke, savcının yanında yer aldığı mahkemeye açamadığı kamu davasına ilişkin soruşturma dosyasını, görevli ve yetkili mahkeme nezdindeki başsavcılığa göndermesidir. [1323] Soruşturmayı sonlandırmamakla beraber fikri bir işlemdir. Özellikle ağır ceza mahkemesi bulunmayan ilçelerde savcı ağır cezalık suçlar için fezleke hazırlayıp bağlı bulunduğu ağır ceza mahkemesi başsavcılığına gönderir. Soruşturma dosyasını titizlikle takip eden bir şüpheli ya da müdafii fezleke işleminden haberdar olabilir. Şüphelinin fezleke aleyhine başvurması için öngörülen bir başvuru yolu bulunmamaktadır. Ancak fezlekenin geri iadesi için şüphelinin ağır ceza başsavcılığından talepte bulunmasını yasaklayan bir hüküm de bulunmamaktadır. Fezleke düzenlenmesi adli bir işlem olduğu için idari yargıya taşınması mümkün değildir. Ağır ceza mahkemesi başsavcılığı ile asliye ceza başsavcılığı arasında fezleke konusunda bir uyuşmazlık çıktığında bu sorunun çözümü başsavcılığın hiyerarşik yapısında saklıdır. Ağır ceza mahkemesi nezdinde görev yapan başsavcı, ağır ceza mahkemesinin yargı çevresindeki başsavcıların ve savcıların amiri konumunda olup gözetim ve denetim yetkisine sahiptir (5235 s. Kanun md. 18/2). Başsavcının, bağlı adliyedeki başsavcı ve savcılar hakkında hal kağıdı düzenleme yetkisi de bulunmaktadır (2802 s. Kanun md. 23). Aradaki bu hiyerarşiye istinaden başsavcının fezleke hakkındaki kararı, fiili olarak bağlayıcı bir nitelik taşıyacaktır.

Ağır ceza mahkemesi başsavcılığı ile asliye ceza başsavcılığı arasındaki fezleke uyuşmazlığını, yetki uyuşmazlığı şeklinde değerlendirip çözümü konusunda ağır ceza mahkemesine başvurulması düşünülebilir. Ancak bu şekilde bir çözüm yöntemi iki başsavcılık arasındaki hiyerarşik yetki de dikkate alındığında, olumsuz sonuçlar doğurabilir. Ağır ceza mahkemesinin, üst başsavcılığı yetkili görmesi durumunda, anılan başsavcılığın fezlekeyi hiyerarşik yönden denetleme yetkisine müdahale edilmiş olacaktır. Dolayısıyla bu sorunun başsavcılığın teşkilat yapısına uygun bir şekilde çözülmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyim.

[1323] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 121.

2.2.5.3.3.5. Esas hakkındaki mütalaa

Savcı duruşmadaki ara kararlar ya da hüküm için görüşünü açıklar (CMK md. 33). Hüküm için verdiği görüş, esas hakkındaki mütalaa şeklinde adlandırılmaktadır. Bu işlem savcının sözlü bir fikri işlemi olup yargılamadaki kollokyumu sağlayan en önemli araçtır. Savcının mütalaasına karşı öngörülmüş bir başvuru yolu söz konusu değildir. Aslında böyle bir yola gerek de duyulmamaktadır. Duruşmada taraflar tezlerini dile getirmekte olup iddia makamı da tezini esas hakkındaki mütalaa yolu ile açıklamaktadır. Mütalaadan sonra savunma makamına söz hakkı tanınmakta ve mütalaaya karşı diyecekleri sorulmaktadır (CMK md. 216). Böylelikle yargılama makamı, tez ve antitezi birlikte değerlendirip bir sonuca ulaşmaktadır.

2.2.5.3.4. Fiili İşlemlerin Denetimi

2.2.5.3.4.1. Araştırma faaliyetleri

Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinde bir sonuca ulaşabilmesi, fiil ve faile yönelik araştırmaları yapması ile mümkündür. Araştırma faaliyetleri sözlü ya da yazılı olabilir. Savcının araştırma faaliyetlerine karşı öngörülmüş genel bir başvuru yolu bulunmamaktadır.

Savcının araştırma işlemlerinden birisi bilirkişiye başvurmaktır. Çözümü uzmanlık gerektiren konularda savcı bilirkişinin görüşünü alır. CMK'da savcı için red veya çekinme sebebi öngörülmezken bilirkişinin reddi ya da çekinmesi mümkündür. Soruşturma evresinde bilirkişinin reddi işlemi savcı tarafından değerlendirilir. Cumhuriyet savcısınca kabul edilmeyen ret istemi sulh ceza hâkimince incelenir (CMK md. 69/3). Ret istemi savcı tarafından kabul edilmediğinde, bu istem doğrudan sulh ceza hâkimliğine taşınır. Dolayısıyla öngörülen yol, savcılık kararına karşı öngörülen bir yol olmayıp istemin ikinci kez değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ancak sulh ceza hâkimliği dolaylı olarak savcılık kararının yerindeliğini de değerlendirmiş olmaktadır.

Savcılığın şüpheli, tanık ya da mağduru ifade için çağırması, ifadelerini alıp beyanlarına başvurması birer araştırma işlemidir. Bu işlemlerinin hukuka aykırılığı halinde başvurulması mümkün bir yol bulunmamaktadır. Ancak bu işlemler bakımından söz konusu olan bir hukuka aykırılık varsa bunların hükme esas alınması

konusunda itirazlar dile getirilebilir. Örneğin şüphelinin ikinci kez ifadesinin alınması gerektiğinde bu ifadenin kolluk tarafından alınması mümkün olmayıp söz konusu ifade yok hükmündedir.[1324] Bu nedenle hukuka aykırı delil niteliğine dönüşen ifade hukuken denetlenmiş olmaktadır. Savcı ayrıca hukuka aykırı delilleri iddianamede ele alıp niçin hukuka aykırı olduğunu açıklamalıdır. Hukuka aykırı delilin dosyadan çıkarılması yönünde bir talep ile karşılaşan savcının bu konuda vermesi gereken karar konusunda mevzuatta bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak savcının nihai karar verici olmadığı dikkate alındığında, hukuka aykırılığı iddia edilen delilin dosyada tutulması ve mahkeme tarafından da incelenmesine fırsat tanınması yerinde olacaktır. Savcılığın, hukuka aykırı delili dosyada tutma kararına karşı sulh ceza hakimliğine başvurulması mümkün değildir.[1325] Bu yönde bir başvurunun mümkün olabilmesi için bu hususun Kanun'da açıkça öngörülmesi gerekmektedir. Aksi halde, bu yönde bir uygulama kabul edildiğinde savcılığın bütün işlemlerine karşı sulh ceza hâkimine başvuru imkânının bulunduğunu kabul etmek gerekecektir.

Bir suça ilişkin delil elde etmek amacıyla şüpheli ya da mağdurun beden muayenesinin yapılması, vücuttan örnek alınması konusunda gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı yetkilidir. Savcı bu kararı 24 saat içinde sulh ceza hâkiminin denetimine sunmak zorundadır. Aksi halde savcılık kararı hükümsüz hale gelecektir (CMK md. 75, 76). Buradaki hükümsüzlük, işlemin baştan itibaren yok hükmünde olduğu anlamına gelmemektedir.[1326]

2.2.5.3.4.2. Koruma tedbiri işlemleri

Koruma tedbirleri, soruşturma konusu işin gerçeğini ortaya çıkarmak bakımından büyük önem taşımaktadır. Savcının bizzat karar verebileceği koruma tedbirleri olmakla birlikte önemli bir kısmı için hâkimden talepte bulunmaktadır. Koruma tedbirleri kişinin hak ve özgürlüklerine müdahale teşkil eden fiili işlemlerdir. Bireyin bu müdahaleler karşısında korunmasız kalmaması için savcılık tarafından başvurulan koruma tedbirlerinin denetimi önem arz etmektedir.

[1324] *6. C.D., T. 05.05.2011, E. 2010/30146, K. 2011/6501 (**UYAP**, 30.03.2018).*

[1325] Aksi görüş için bkz. Fatih Birtek, **AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat**, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 300, dn. 79.

[1326] Okuyucu Ergün, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, s. 134.

Kişi özgürlüğünü kısıtlayan ve savcının uygulamada sıkça başvurduğu koruma tedbiri gözaltı işlemidir. Savcı soruşturma için zorunlu olması ve kişinin suçu işlediği yönünde somut delillerin bulunması durumundan gözaltı tedbirine başvurur (CMK md. 91/2). Toplu suçlarda gözaltı süresinin toplam 3 gün uzatılması mümkündür. Savcının gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılması kararına karşı yakalanan kişi, müdafii veya Kanun'da sayılan yakınları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir (CMK md. 91/5). Hâkim, evrak üzerinden incelemeyi yapıp en geç 24 saat içinde başvuruyu sonuçlandırır. Hâkim başvuruyu yerinde görmediği takdirde reddeder. Ancak başvurunun haklılığına kanaat getiren hâkim gözaltına alınan kişinin soruşturma evrakı ile birlikte savcılıkta hazır bulundurulmasına karar verir (CMK md. 91/5).

Savcının fiili işlemlerinden olan arama tedbiri, delil ya da faile ulaşmak için başvurulan bir işlemdir. Soruşturma evresinde arama kararı verme yetkisi kural olarak sulh ceza hâkimine aittir (CMK md. 119). Ancak gecikmesinden sakınca bulunan hallerde savcı arama emri düzenleme yetkisine sahiptir. Savcı tarafından verilen arama emrinin, yerinde olup olmadığı ve aramanın yapılış usulünün hukuka uygunluğunu denetlemeye imkân veren bir mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır.[1327] Savcının elkoyma emri sulh ceza hâkiminin onayına tabi iken arama için böyle bir denetim öngörülmemiştir. Aslında Anayasa'da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen arama emrinin de hâkim onayına tabi olacağı hüküm altına alınması karşın CMK'da böyle bir düzenleme yapılmamıştır. Yargıtay, savcı tarafından verilen arama emri için hâkim onayına gerek bulunmadığını kabul etmektedir.[1328] İşlemin geçerliliği için

[1327] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 659.

[1328] "Anayasası'nın 20/2. ve 21. maddelerinde yer alan '...gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; ... Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.' hükümleri ile AİHS'nin 8/2. maddesi elkoyma ile ilgilidir.5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 127/3. maddesinde yer alan 'Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar.' şeklindeki düzenleme ile yalnızca el koyma kararlarının hâkim onayına tâbi kılındığı gibi gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet Savcısının verdiği arama kararlarının icrasından sonra hâkim onayına sunulması halinde kararın onaylanmadığı halde yalnızca arama işleminin hukuka aykırılığının tespiti mahiyetinde anlam ifade edeceği ve bu şekilde oluşacak durum tespitinin yürütülen soruşturma açısından hukukî yarar sağlamayacağı aynı yasanın 119. maddesinde de gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcının yazılı emri ile arama yapılabileceği hükmü yer almaktadır. Açıklanan nedenlerle itirazın reddi yerine kabulüne karar verilmesi…." 8. C.D., T. 04.07.2013, E. 2013/6604, K. 2013/20065,

hâkim onayına gerek bulunmamaktadır. Ancak arama emrinin gerekliliği ve aramanın yapılış şekli ile ilgili olarak, elkoyma tedbirine kıyasen sulh ceza hâkimliğinin denetim ve onayını kabul etmek yerinde olacaktır.[1329] Özellik şüpheli ve müdafiin, savcı tarafından verilen arama emrine yönelik itirazlarının bu doğrultuda ele alınıp sulh ceza hâkimliğince değerlendirilmesi isabetli bir uygulama olacaktır. Bununla birlikte Yargıtay kararında isabetle belirtildiği üzeren, aramanın geçerlilik kazanması için hâkim onayına gerek bulunmamaktadır.

Savcının koruma tedbirleri bakımından yetkiler soruşturma evresindeki hâkimiyeti ile koşuttur. Bir koruma tedbirinin gerekli olup olmadığı hususunda temel belirleyici savcıdır. Eğer bir tedbirin gereksiz olduğuna inanıyorsa bu tedbire son verebilir. Bunun yanısıra savcı, bazen talep ettiği koruma tedbirine ilişkin kararın uygulanmasına gerek görmeyebilir. Örneğin talep edildiği anda soruşturma için gerekli olan arama tedbirinin sonradan soruşturma için gerekli olmaması ya da zamanlamanın soruşturma bakımından olumsuz doğurma ihtimali söz konusu olabilir. İşte bu tür durumlarda savcı soruşturma evresindeki hâkim kararını icra etmeyebilir. Ancak savcı bu yönde bir tasarrufta bulunurken hangi gerekçe ile kararı icra etmediği hususunu sulh ceza hâkiminin bilgisine sunmalıdır. Sonraki taleplerde sulh ceza hâkimliğinin konu hakkında bilgi sahibi olması için bu bilgilendirme önem taşımaktadır.

2.2.5.3.5. Savcılık Kurumunun Diğer İşlemlerinin Denetimi

Savcılık kurumu, fikri ya da fiili işlem olarak sınıflandırılabilecek olanlar dışında da birtakım irade açıklamalarında bulunabilmektedir. Örneğin soruşturma dosyasının bir suretini isteyen tarafa, savcının verdiği yanıt bu nitelikte bir irade açıklamasıdır. Kovuşturma evresi ve mahkemelerin işlemleri sıkı şekil kurallarına ve ayrıntılı bir usule bağlanmış olmasına karşın savcılıkta böyle bir düzenleme yolu tercih edilmemiştir. Genel itibariyle çözüm, savcılığın kendi özgün yapısına bırakılmıştır.

Soruşturma evresini yürütmek, dosyaları ve delilleri muhafaza etme görevi savcılık kurumuna aittir. Savunma hakkının etkin şekilde kullanılabilmesi için şüpheli

[1329] Pınar Bacaksız ve Veli Özer Özbek, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama", **Ceza Hukuku Dergisi**, C.1, S. 1, Ekim 2006, s. 204.

ya da müdafi, soruşturma dosyasını inceleme veya dosyadan suret alma talebinde bulunabilir. Soruşturma evresi kural olarak gizlidir (CMK md. 157). Fakat soruşturmada süje olan savunma makamı gerekli bilgileri alabilir. Lüzumu halinde ve katalog suçlara[1330] ilişkin soruşturmalarda savcı, soruşturmanın savunma makamına karşı gizlenmesi gerektiği düşüncesinden hareketle, sulh ceza hâkimliğinden savunma makamının dosyaya erişiminin kısıtlanmasını talep edebilir (CMK md. 153). Böyle bir kısıtlamanın olmadığı durumlarda şüpheli ya da müdafi dosyayı inceleme ve suret alma hakkına sahiptir (Kal. Hiz. Yön. md. 137). Ön büronun kurulduğu adliyelerde bu başvurular ön büro memurları tarafından yerine getirilir. Tereddüt halinde dosya savcısına bilgi verilip talimatı doğrultusunda hareket edilir (Kal. Hiz. Yön. md. 136). Dosyadan suret alınması savcının iznine tabi değildir. Kural böyle olmakla beraber savcının dosyadan suret verilmesini uygun görmemesi halinde nasıl bir başvuru yoluna müracaat edileceği hususu söz konusu olacaktır.

Savcının, soruşturma dosyasını inceletmemesi veya dosyadan suret vermemesi mevzuata aykırı olacaktır. Savcının bu işlemi, ağır ve bariz bir yetki tecavüzü niteliğinde olduğu için yok hükmündedir. Bu yokluğun kim tarafından tespit edileceği ayrı bir konu olmakla birlikte öncelikle muhtemel başvuru imkânları ele alınmalıdır. Savcının bu işlemine karşı amir konumundaki başsavcıya müracaat edilebilir. Başsavcı, savcıya gerekli talimatı verebilme yetkisine sahiptir. Başsavcının talimatı savcı için bağlayıcıdır. Örnek olayda, iş sahibinin savcıyı HSK'ya şikâyet etmesi bir denetim mekanizması olmasa bile disiplin ve cezai sorumluluk yönünden bir yöntem olarak düşünülebilir. Savcılara yönelik olarak doğrudan tazminat talepli bir dava açılması mümkün olmayıp adli işlemler bakımından husumet maliye hazinesine yöneltilerek dava açılabilmektedir (CMK md. 141/3). Savcının herhangi bir haklı sebep olmaksızın dosyadan suret vermemesinin yok hükmünde olduğu belirtilmişti.

[1330] Dosyaya erişimin kısıtlanması; a) Türk Ceza Kanununda yer alan; 1. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83), 2. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102), 3. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 5. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220), 6. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308), 7. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316), 8. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 326, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337), b) 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları, c) Bankacılık Kanununun 160 ıncı maddesinde tanımlanan zimmet suçu, d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan suçlar bakımından söz konusu olabilir.

Bir hukuki işlemin yokluğunu tespitte, hâkim kararı esastır. Soruşturma dosyasına erişim konusunda kısıtlama kararı verme yetkisi sulh ceza hâkimliğindedir. Yetkide paralellik ve ceza muhakemesinde mümkün olan kıyas yöntemi ile savcının böylesi bir red kararı sulh ceza hâkimliğince denetlenebilmelidir. Sulh ceza hâkimliği bu durumda, savcılık işleminin ağır hukuka aykırılık içerdiğini ve bu nedenle yok hükmünde olduğunu belirterek başvuruyu reddetmelidir.

Hâkim, bilirkişi ve zabıt kâtibinin redde mümkün iken savcı için böyle bir imkân tanınmamıştır.[1331] Savcının muhakemede taraf olması nedeniyle böyle bir düzenleme yapılmadığı kabul edilmektedir. Savcının objektif davranması beklense de aksi yönde hareket etmesi mümkündür. Savcının tarafgir ya da hasmane bir tutum sergilediğini düşünen savunma ya da ferdi iddia makamı, savcının reddini istediğinde bu talebin akıbeti hakkında öngörülen bir mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır. Soruşturma evresinde şüphelinin savcıyı reddi halinde başvurabileceği ilk kişi başsavcıdır. Başsavcılık kurumunun uyumlu bir yekilde çalışmasından sorumlu olan başsavcı böyle bir talep ile karşılaştığında bunu dikkate alıp bir tasarrufta bulunabilir. Başsavcı soruşturmayı savcıdan alıp başka bir savcıya verebilir, savcıyı uyarmakla yetinebilir veya red talebini yersiz bularak herhangi bir işlem yapmayabilir. Başsavcı bu işlemleri amir olması sebebiyle yapabilmektedir. Başsavcının, kendisine ulaşan red talebinin haksız bulup kabul etmemesi halinde başvurulabilecek bir kanun yolu bulunmamaktadır. Bu işlem adli bir içerik taşıdığı için başsavcı tarafından verilen kararın idari yargıya taşınması da söz konusu değildir. Savcının tarafsız davranmadığı ve bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yoluna gidilmesi mümkündür. Anayasa Mahkemesi, savcının bizzat mağdur olduğu bir soruşturmada, kendisini mağdur olarak gösterip iddianame düzenlemesini adil yargılama hakkının ihlali olarak görmemiştir.[1332]

[1331] "5271 sayılı CMK'da davaya bakacak hâkim ya da duruşmalarda bulunacak zabıt kâtibi ile ilgili olduğu gibi, soruşturmayı yürütecek olan Cumhuriyet Savcısı ile ilgili olarak "Cumhuriyet Savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmediği, Cumhuriyet Savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumda olduğu bir soruşturmayı yürütmesinin ve sonuçlandırmasının yasal olarak mümkün bulunduğu…" Bkz. Anayasa Mahkemesi, Emin Aydın Başvurusu, T. 25.06.2015, Başvuru no: 2013/3178, prg. 17, (**R.G.,** 9/09/2015, 29480).

[1332] "27. Bahsi geçen savcı, soruşturma işlemi olarak önce başvurucunun ifadesini almak istemiş, başvurucu susma hakkını kullanarak ifade vermemiş; ikinci olarak ise başvurucu hakkında iddianame düzenleyerek ceza davası açmıştır. Söz konusu soruşturma işlemi hakkında inceleme yapan HSYK, Cumhuriyet savcısının 5271 Kanun'un 160. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki (§

Soruşturma evresinde tutuklanan şüphelinin savcı tarafından serbest bırakılması mümkündür. Savcı, tutuklamanın gereksiz olduğu kanaatinde ise şüpheliyi re'sen serbest bırakma yetkisini sahiptir. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği takdirde de şüpheli serbest kalır (CMK md. 103/2). Savcının tutuklu şüpheliyi re'sen serbest bırakması uygulamada pek rastlanan bir yöntem değildir. Sık başvurulan bir yetki olmasa da CMK savcıya bu yetkiyi vermektedir. Savcının serbest bırakma kararına karşı suçtan zarar görenin başvuracağı bir yol bulunmamaktadır. Çünkü soruşturma evresinde bir kişinin tutuklanmasını talep etme yetkisi sadece savcıya tanınmıştır (CMK md. 101/1).

21) yükümlülüğüne aykırı davrandığının, soruşturmada normalin dışında ve taraflı davrandığının tespit edilemediğine karar vermiştir (§ 17).

28. Bir Cumhuriyet savcısının herhangi bir olayın hem mağduru veya müştekisi hem de soruşturmasını yürüten kişisi olması istenir bir durum olmamakla birlikte Türk Ceza Hukuku sisteminde "Cumhuriyet savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmemiştir. Cumhuriyet savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumda olduğu bir soruşturmayı yürütmesi ve sonuçlandırması yasal olarak mümkündür. Buna karşın Anayasa Mahkemesi, böyle bir durumun Anayasa'ya ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarında ortaya konan ölçütlere uygunluğunu ve yargılamanın adilliğine etkisini her zaman denetler.

29. Yukarda zikredilen HSYK kararı da göz önüne alındığında mevcut başvuruda asıl olarak, başvurucunun yazdığı gazete yazısından dolayı Cumhuriyet savcısının kamu davası açması ve başvurucunun cezalandırılması suretiyle müdahale edilen ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiası değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğüne yargı kararları ile yapılan müdahalelerde soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin de inceleme sırasında göz önünde bulundurulması gerektiğinden mevcut davanın koşullarında, başvurucunun yazmış olduğu bir gazete makalesinin mağduru olduğunu iddia eden Cumhuriyet savcısının, hakkında iddianame düzenlemesinin adil yargılama hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyetinin daha fazla irdelenmesine gerek görülmemiştir." Anayasa Mahkemesi, Emin Aydın Başvurusu, T. 25.06.2015, Başvuru no: 2013/3178, prg. 27-29, (**R.G.,** 9/09/2015, 29480).

2.3. SAVCILIK KURUMUNUN KOVUŞTURMA EVRESİNDEKİ GÖREV VE YETKİLERİ

Ceza muhakemesinin ikinci evresi olan kovuşturma evresi, iddianamenin kabulü ile başlayıp hükmün kesinleşmesi ile sonlanan evredir (CMK md. 2/1.f). Bu evrede temel süje, yargılama makamı olan mahkemedir. Savcı, süreci bizzat yönlendiren değil talep eden, görüş bildiren, kanun yollarına başvuran konumundadır. Kovuşturma evresinde yapılan duruşmalar ile deliller tartışılmakta ve sözlülük ilkesi uyarınca işlemler yürütülmektedir. Savcının özellikle ilk derece mahkemelerindeki duruşmalarda büyük katkı sunma imkânı bulunmaktadır. İşbirliği sistemini benimseyen modern ceza muhakemesi sisteminin sunduğu en büyük imkân ve ulaşmaya çalıştığı hedef, tez-antitez-sentez kolokyumudur. Delillerin tartışılması esnasında savcı, tezini dile getirir ve savunma makamı tarafından ileri sürülen hususlar konusunda da fikrini beyan eder. İddia ile savunma arasındaki bu ilişki bir rekabet olmayıp silahların eşitliği ilkesine göre şekillenen ve çelişme ilkesi ile desteklenen bir maddi gerçeğe ulaşma çabasıdır. Uygulamada savcıların kovuşturma evresine katılmaya pek de istekli olmadıkları görülmektedir. Çünkü savcı, kovuşturmayı sadece mahkemeye ait bir evre olarak algılamaktadır. Bu nedenle kendisini adeta usulen olması gereken bir konumda hissetmektedir. Bu düşüncenin oluşmasında adli pratik önemli bir etkendir. Duruşmayı yöneten hâkim bazen savcının ağzından mütalaa

yazdırabilmekte veya önceden hazırladığı mütalaayı savcıya sunup uygun olup olmadığını sormaktadır. Bu uygulamayı derinleştiren bir diğer etken ise savcıların kovuşturma evresinde doğrudan soru sorma hakkını etkin şekilde kullandığı veya kapsamlı bir mütalaa sunduğunda, yargılama makamının bazen bu durumdan hoşnut olmamasıdır. [1333]

Uygulamada görülen bir diğer yanlış ise savcıların yalnızca soruşturma veya kovuşturma evrelerinden birisini odaklanmalıdır. Uzun süre aynı evrede görev yapan savcı, diğer evredeki işleyiş hakkındaki yetkinliğini kaybetmektedir. Savcının soruşturma evresinde etkin bir fonksiyon göstermesi, kovuşturma evresine hâkim olması ile mümkündür. Özellikle kovuşturma evresinde tecrübe edeceği hususlar, soruşturma evresini yönetmede büyük katkı sağlayacaktır. Örneğin hukuka aykırı delillerin ne şekilde değerlendirildiği konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmayan savcı, soruşturma evresini başarılı şekilde yönetemez. Bu sorunu çözmede en önemli yöntem savcıların dönüşümlü zaman aralıkları ile soruşturma ve kovuşturma evrelerinde görevlendirilmeleridir. Kovuşturma evresinde savcıların ifa ettiği fonksiyonlardan bir diğeri kanun yollarına başvurudur. Savcıların, kanun yolu mercii tarafından yapılan not değerlendirmesi yüzünden kanun yoluna gitmekte tereddüt ettikleri görülmektedir. Bunun yanısıra kimi zaman savcıların, terfide değerlendirme kriteri olan kanun yoluna başvuru şartını karşılamak için usulen kanun yollarına başvurdukları gözlemlenmektedir. Bu tür başvurular, kovuşturma sürecini gereksiz şekilde uzatmakta ve maddi gerçeğe ulaşma amacına hizmet etmemektedir. Savcıların kanun yollarına başvuruda kaygı duymamaları veya gereksiz yere kanun yollarına başvuru ihtiyacı hissetmemeleri için terfi sisteminin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Burada temel eksen savcının sayısal olarak kanun yolundan iş geçirmesi değil kovuşturma evresindeki etkinliğini derinlemesine inceleyen bir terfi sistemidir.

[1333] İşbirliği sisteminde savcılığın fonksiyonu hakkında bkz. Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 89, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 44.

2.3.1. İlk Derece Mahkemesindeki Görev Ve Yetkileri

2.3.1.1. Duruşmalara Katılmak

Kamu davasını yürütme mecburiyeti ilkesi uyarınca savcı kamu davasını takip etmek zorundadır.[1334] İlk derece ceza mahkemeleri asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleridir. İhtisas mahkemelerine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, asliye ceza mahkemeleri tek hâkimden, ağır ceza mahkemeleri ise başkan ve üyelerden oluşmaktadır. Cumhuriyet savcısının ilk derece mahkemelerindeki en önemli görevi duruşmalara katılmaktır. Duruşmada iddia makamını temsil eder. Birden fazla savcı hazır bulunabilir (CMK md. 189). Oturumların hepsinde aynı savcının bulunmasına gerek bulunmayıp farklı savcılar iddia makamını temsil edebilir. Savcının duruşmada bulunmaması kesin bozma nedenidir (CMK md. 289/1.e). Savcının temel çabası, sanığın suçluluğu konusunda yargılama makamının şüphesini psikolojik olarak güçlendirmektir.[1335] Duruşma düzenini bozmamak kaydıyla sanığa, katılana, tanığa, bilirkişiye ve duruşmada bulunan diğer kişilere doğrudan soru yöneltebilir (CMK md. 201). Savcı kovuşturma evresinde talep eden konumundadır. Ancak savcının elde ettiği delilleri mahkemeye sunma imkânı bulunduğundan bu konuda re'sen araştırma yapması da mümkündür.[1336] Ancak savcının bu imkana sahip olması, uygulamada karşılık bulan ve uygulanan bir yöntem değildir. Savcı taleplerini mahkemenin değerlendirmesine sunar.[1337] Savcı duruşma esnasında tespit ettiği bir usulsüzlük konusunda derhal uyarıda bulunmakla yükümlüdür.[1338]

Savcının duruşmaya girmeden önce kovuşturma dosyaları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Uygulamadaki teamül, mahkeme hâkiminin dosyaları incelemesi ve duruşmadan makul bir süre önce dosyaları fiziki olarak duruşma savcısına göndermesidir. Savcının duruşmaya katılımı için herhangi bir tebligat yapılmaz. Ayrıca savcı duruşma dosyalarına UYAP aracılığıyla dijital olarak ulaşma

[1334] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 644.
[1335] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.II, s. 107.
[1336] Erem, **Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması Hukuku**, s. 300.
[1337] Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 177.
[1338] Roxin ve Schünemann, **Strafverfahrensrecht**, s. 47.

imkânına sahiptir. Hangi savcının duruşma savcısı olacağı ise başsavcı tarafından yapılan iş bölümü ile belirlenir.

Soruşturma evresindeki iş yükünün ülke genelinde artması üzerine kanun koyucu tarafından savcıların geçici olarak asliye ceza mahkemelerinden çıkarılmasına karar verilmiştir. İlk uygulaması 2011-2014 yılları arasında gerçekleşen düzenleme, 2019 yılının sonuna kadar uzatılmıştır (5320 s. Kanun md. Geçici 9). Anayasa Mahkemesi, düzenlemenin Anayasa'ya uygun olduğuna karar vermiştir.[1339] İş yükü bakımından savcıları rahatlatmış ve soruşturma evresine odaklanmayı sağlamış ise de savcının duruşmada bulunmaması büyük bir eksikliktir. Lehe ve aleyhe değerlendirmeyi yapan, çelişmeli muhakemeye katkı sağlayan savcının duruşmalara katılması muhakemenin gereklerindendir. Hâkim, savcının yapması gereken işleri de üstlenmekte ve tahkik benzeri bir sisteme dönülmektedir.[1340] AİHM Ozerov/Rusya kararında savcının yokluğunda yapılan yargılamada, savcı tarafından dile getirilmesi iddiaların hâkim tarafından üstlenildiğini, bunun da hâkim tarafsızlığı ile bağdaşmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.[1341]

Savcılar 31 Aralık 2019 tarihine kadar asliye ceza mahkemesi duruşmalarına giremeyecektir. Tutuklama, salıverme kararları ile verilen hüküm dosya üzerinden incelenmek üzere savcılık makamına gönderilmektedir. Katılma hususunda savcının

[1339] "Cumhuriyet savcısı, ceza muhakemesinin gayesini gerçekleştirmek için sanığın lehine ve aleyhine deliller ileri sürebilen, taleplerde bulunabilen, asıl amacı muhakeme diyalektiğinin sağlanması olan, kendine has statü içinde bir ceza muhakemesi süjesidir. Ceza muhakemesinin gayesi maddi gerçeği araştırmaktır. Ceza muhakemesi hukukunda hakikati araştırarak gerçeğe ulaşma, kolektif yargılama yöntemi ile sağlanmaktadır. Kolektif yargılama, hükmün verilmesine, iddia, savunma ve yargılama makamlarının birlikte katılmasını ifade eder. Kolektif yargılama yapmanın metodu, hüküm verme faaliyetine katılacakların düşüncelerini karşılıklı olarak bildirerek, bütün süjelerin birbirlerinin fikirlerini öğrenmeleridir. Günümüzde iddia, kolektif hüküm verme faaliyetinin ve bunun sonucunda maddi gerçeğe ulaşmanın vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmektedir. İddia makamı bu görevini yalnızca duruşmalara katılarak yerine getirmez. Bununla birlikte maddi gerçeğin araştırılmasını amaç edinen bir soruşturma yapılması, böyle bir soruşturmadan elde edilen, sanığın lehindeki ve aleyhindeki bütün delillerin hâkim veya mahkemeye sunulması, bu delillerin tartışılmasının sağlanması, kararlara karşı yasa yollarına gidilmesi suretiyle de iddia makamı fonksiyonunu yerine getirir." Anayasa Mahkemesi, T. 19.01.2012, E. 2011/43, K. 2012/10 (**R.G.**, 05.04.2012, 28225).

[1340] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 648.

[1341] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Ozerov/Rusya, T. 18.05.2010, Başvuru no: 64962/01 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 25.09.2015).

görüşüne başvurulmayacaktır. Savcılar ağır ceza mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinin duruşmalarına girmeye devam etmektedir. [1342]

Savcının duruşmada nerede oturacağına dair mevzuatta herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. İstikrar kazanan adli teamüle göre hâkimin sağında ve aynı seviyede oturmaktadır. Oturma düzeninin silahların eşitliği ile örtüşmediğinden bahisle mesele AİHM'e de taşınmıştır. AİHM, Diriöz/Türkiye[1343] kararında oturma düzeninin savcıya fiziken bir avantaj sağlasa da silahların eşitliği bakımından ayrıcalıklı bir durum sunmadığını belirtmiş ve ihlal bulunmadığına hükmetmiştir. Savcı mahkemeye hitap ederken ayağa kalkmak zorunda değildir. Savcı duruşma niteliğinde olan keşfe bizzat iştirak edebileceği gibi sonradan kendisine ibraz edilen keşif zaptına "görüldü" yapmakla da yetinebilir.[1344] Yine talimat duruşmalarında da aynı usul geçerlidir.

2.3.1.2. Esas Hakkındaki Mütalaa Sunmak

Savcı duruşmada özgürce beyanda bulunma hakkına sahiptir. Yargılamadaki ara kararlar bakımından mütalaada bulunmakla (CMK md. 33) birlikte asıl önemli görevi hükümden önce esas hakkında mütalaada bulunmaktır. Bu aşama, muhakemede diyalektiğin sağlandığı en önemli aşamadır. Hâkim esas hakkında karar verilebilir olduğuna kanaat getirdiği anda savcıdan esas hakkındaki mütalaasını ister. Mütalaa, herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı düşünme ile oluşan görüş ve yorum manasına gelir. [1345] Savcı mevcut yargılama ve delillerin karar vermeye yeterli olduğu kanaatinde ise esas hakkındaki mütalaasını sunar. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılar yargılama esnasında objektif ve adil olmalı, adil bir karara ulaşılabilmesi için olaya ve hukuka ilişkin bilgisini mahkemeye sunmalıdır. Savcı, duruşmalara hazırlıklı çıkmak zorundadır. Esas hakkındaki mütalaa aşamasında savcının süre istemesi Teftiş Kurulu tarafından eleştiri konusu yapılmaktadır. Savcı karar vermeye imkân bulunmadığını düşünüyorsa

[1342] Çocuk mahkemelerinde ve çocuk mahkemesi sıfatı ile kovuşturma yapan asliye ceza mahkemelerinde savcı bulunmaz (ÇKK md. 25/1).
[1343] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Diriöz/Türkiye, T. 31.05.2012, Başvuru no: 38560/04 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 25.09.2015).
[1344] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 284.
[1345] http://tdk.gov.tr (25.09.2015).

tahkikatın genişletilmesi talebinde bulunur ve yapılması gereken işlemler varsa bunların tamamlanmasını mahkemeden ister. Mahkeme bu talebi kabul edip istem gibi işlem yapabileceği gibi dosyanın tamamlandığını belirtip esas hakkında mütalaa verilmesi hususunda ısrar edebilir. Böyle bir durumda savcı esas hakkındaki mütalaasını sunmak zorundadır. Eksik gördüğü hususları ise kanun yoluna başvururken dile getirebilir.[1346]

Savcı esas hakkındaki mütalaasını sunarken iddianame ile bağlı değildir. Sanık hakkında beraat kararı verilmesini de isteyebilir. İddianamede şüphelinin cezalandırılması isteminde bulunanan savcının, kovuşturma evresinde delillerde herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen beraat talebinde bulunması bir paradokstur. Delillerin kovuşturma evresinde doğrudanlık ilkesi uyarınca huzurda tekrar tartışılması üzerine savcının fikrini değiştirmesi mümkündür. Ancak bu çelişkinin oluşmaması için soruşturma evresinin iyi değerlendirilmesi ve iddianame düzenlenirken yeterli şüphe kriterinin doğru tespit edilmesi gerekmektedir. Öte yandan Türk ceza muhakemesi pratiğinde savcının, "*Bir de mahkeme görsün*." şeklindeki yaygın alışkanlık ile bu duruma sebebiyet verdiği kanaatindeyim. İddianamedeki suç vasfının doğru olmadığını düşünüyorsa, sanığa yeni suç vasfı sebebiyle ek savunma hakkı tanınmasını mahkemeden istemelidir (CMK md. 226). Eğer bunu ilk olarak esas hakkındaki mütalaasında beyan etmiş ise mütalaanın mutlaka sanığa veya müdafiine bilidirilmesi gerekir. Bu bilgi aktarımını yapacak olan da mahkemedir. Kovuşturma evresinin sevk ve idaresinden mahkeme sorumludur. Savcı esas hakkındaki mütalaasında, olayı kısaca özetler ve hüküm talebini dile getirir. Şayet sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesini talep ediyorsa ilgili mevzuatı belirtmelidir. Yine lehe durumlar varsa onu da dile getirmeli ve belirttiği düzenlemelere ilişkin mevzuatı ifade etmelidir. Savcı kararı mahkeme takdirine bırakamaz. Mütalaasında somut taleplerde bulunmalıdır .[1347]

[1346] Keyman, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, s. 258 vd.

[1347] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 670-671.
"1412 sayılı CYUY'nın 251. ve 5271 sayılı CYY'nın 216. maddeleri benzer şekilde düzenlenmiş olmalarına rağmen her iki Yasada da, C.Savcısının esas hakkındaki mütalaasının ne şekilde olacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak ceza yargılaması kurallarının her konuyu ayrıntısıyla düzenlemesi beklenmemelidir. Bu nedenle usûl yasalarının düzenlemediği alanlar kişi hak ve özgürlüklerine aykırı olmamak ve yasanın ruhuna uygun olmak koşuluyla yorum ve kıyasla doldurulmakta ve bu uygulamalar benimsendikçe teamüle dönüşmektedir. Uygulamada esas

Başsavcının, savcıya hangi yönde mütalaa vereceğine ilişkin talimat vermesini yasaklayan bir hüküm söz konusu değildir. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılar kendilerine verilen talimatların yazılı olmasını talep etme, hukuka ve vicdanına uygun görmediği talimatlar konusunda başka bir savcının görevlendirilmesini isteme hakkına sahip olmalı, talimata rağmen duruşmada özgürce beyanda bulunabilmelidir. Yazılı bir görüş varsa savcı bunu mahkemeye sunmak zorundadır. Aksi halde disiplin sorumluluğu söz konusu olacaktır. Ancak savcının kendi vicdanına göre düşüncelerini belirtme hakkı da bulunmaktadır. Bu gelenek tarihsel bir kural olup mesleki özerkliğin gereğidir.[1348]

Karar vermek üzere müzakereye çekilen mahkeme heyetine savcı iştirak edemez. Bu hususta avukat ile aynı hassasiyeti göstermek zorundadır. [1349] Uygulamada, mahkeme karar için gizli müzakereye geçtiğinde savcının da buna eşlik etmesi muhakame süjelerinin konumu ile uyumlu değildir. Savcı silahların eşitliği ilkesine, meslek etiğine ve adil yargılanma hakkına riayet edip gereken özeni göstermelidir. Buna aykırı davranışlar adil yargılanma hakkını ihlal edici niteliktedir.

2.3.1.3. Kanun Yollarına Başvurmak

İlk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların maddi ve/veya hukuksal açıdan denetimini öngören hukuki çarelere kanun yolu (denetim muhakemesi) denir.[1350] İtiraz, istinaf, temyiz kesinleşmemiş kararlara karşı başvurulabilen olağan kanun yollarıdır. Olağanüstü itiraz, kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi ise olağanüstü kanun yollarıdır.

---

hakkındaki görüşün mahkûmiyet yönünde olması durumunda, uygulanması talep edilen yasa ve maddelerinin açıkça belirtilmesi yerleşik ve benimsenmiş bir yöntemdir. Öte yandan, iddia makamının esasa ilişkin görüşünü anlaşılır ve açık bir biçimde sunmasının savunma hakkının kullanılmasıyla da ilintili olduğunda kuşku yoktur. Zira sağlıklı bir savunma ancak sağlıklı bir iddia üzerine oturtulabilir. Kamusal iddia makamını temsil eden C.Savcısı, karar verilmeden önce, toplanan kanıtlara göre esasa ilişkin görüşünü açık ve anlaşılır bir biçimde ve eğer görüşü mahkûmiyete ilişkin ise mevzuatta yer alan yasa ve maddelerini de göstermek suretiyle açıklamak zorundadır….somut olayda beyan edilen "mahkememizce önceden verilen karar gibi hüküm kurulması mütalaa olunur" şeklindeki sözlerin esas hakkında mütalaa olarak geçerli ve yeterli kabul edilmesi olanağı bulunmamaktadır." Y.C.G.K., T. 03.03.2009, E. 2008/1-185, K. 2009/48 (**UYAP**, 21.05.2017).

[1348] Smedovska ve Falletti, **Report on the Prosecution Service in France**, s. 184.

[1349] Gökcen ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 293.

[1350] Öztürk ve Diğerleri, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 640.

Davasız yargılama olmaz ilkesi kanun yolu denetiminde de geçerlidir. Ancak 15 yıl ve daha fazla hapis cezaları bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir (CMK md. 272/1).[1351] Kanun yoluna başvurma hakkına sahip olanlar savcı, sanık, katılan, katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar, müdafi ya da vekil, sanığın yasal temsilcisi veya eşidir (CMK md. 260-262). Sanığın kanun yoluna başvurabilmesi için hukuki bir yararının bulunması gerekir. Bu nedenle kendi aleyhine başvuruda bulunamaz. Savcı temyiz başvurusunda gerekçe göstermek zorundadır. Savcının temyiz talebinde gerekçe bulunmaması halinde, temyiz başvurusu için belirlenen sürenin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesine bu nedenleri içeren bir ek dilekçe vermesi gerekmektedir (CMK md. 295).[1352] Temyizde gerekçe ile bağlılık ilkesi, savcılar hakkında da işlemektedir (CMK md. 301).[1353] Bu nedenle savcılar, temyiz taleplerini kapsamlı ve açık gerekçelerle hazırlamalıdır. Uygulamada, savcıların "*usul ve yasaya aykırı kararın bozulması*" şeklindeki temyiz talepleri bu gerekliliği karşılamamaktadır. Temyizde re'sen incelemeyi mümkün kılan CMUK'un 320'inci maddesine benzer bir hüküm CMK'da yer almamaktadır.[1354]

Savcılık bir bütün olduğu için aynı konuda farklı kanun yollarına başvurulmamalıdır. Duruşmaya katılan savcı kanun yollarına başvurmadığı takdirde aynı yerdeki diğer savcılar kanun yollarına müracaat edebilir.[1355] Üst savcılığın kanun yollarına başvuru yetkisi, mahkeme yanındaki savcılığın yetkisinden bağımsızdır.

Savcının kanun yollarına başvurması konusunda bir yükümlülük bulunmamaktadır.[1356] Objektif işlem yükümlülüğü bulunan savcı bu konuda takdir

---

[1351] Sanık hakkında farklı suçlardan verilen cezaların toplamı değil, tek bir suç için verilen hapis cezası 15 yıl veya üstü olmalıdır.

[1352] Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 824.

[1353] "Kanunun 301. maddesinin "Yargıtay, yalnız temyiz başvurusunda belirtilen hususlar ile temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa, temyiz başvurusunda bunu belirten olaylar hakkında incelemeler yapar." şeklinde düzenlendiği de gözetilerek Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı'nın temyiz isteminin sanıklar hakkında TCK'nın 168/1-4 maddesinin uygulanıp uygulanmayacağının araştırılıp tartışılmamasına yönelik olduğu belirlenerek…" 13.C.D., T. 05.06.2018, E. 2017/6003, K. 2018/8916 (**UYAP**, 26.06.2018).

[1354] Öztürk ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 740.

[1355] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 245.
"CYUY.sında "hükmün bizzat duruşmaya çıkan C.Savcısı tarafından temyiz edileceğine" ilişkin bir koşulun yer almadığı…" Y.C.G.K., T. 03.04.2001, E. 2001/6-46, K. 2001/52 (**AKİP**, 30.09.2017).

[1356] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 32.

hakkına sahiptir.[1357] Kişisel bir yararının bulunması aranmaz. Sanığın lehine ya da aleyhine başvuruda bulunabilir. Temel amaç maddi gerçeğin ortaya çıkması ve hukukun yeknesak uygulanmasıdır. Savcının istemine uygun bir karara karşı başka bir savcının kanun yoluna başvurabilmesi mümkündür. Aslında savcılık kurumunun bütünlüğü dikkate alındığında, duruşmaya katılan savcının savcılık adına irade beyan ettiği ortadadır. Buna karşın başka bir savcının ya da başsavcının kanun yoluna başvuruda bulunması savcılık sisteminin yapısı ile örtüşmemektedir. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılar kanun yollarına başvurma hakkına sahip olmakla birlikte mahkeme kararlarının bütününü şüphe altında bırakacak bir tutum içinde olmamalıdır. Örneğin savcı, somut bir karara karşı kanun yoluna başvururken doğrudan mahkemeyi hedef alıp mahkemenin zaten adaletsiz bir mahkeme olduğunu, mahkemenin bütün kararlarının hukuka aykırı olduğu şeklinde bir genelleme yapamaz.

Savcı sanık aleyhine başvuruda bulunduğunda hükmün sanık lehine bozulması mümkündür.[1358] Lehe başvuruda hükmün sanık aleyhine bozulması mümkün ise de ceza ağırlaştırılamaz. [1359] Savcı kanun yolu başvurusunu, kesinleşmeden önce, kendiliğinden geri alabilir. Ancak sanık lehine yapılan başvuruda istemi geri alabilmesi için sanığın rızası şarttır (CMK md. 266/1). Başvuruda hem lehe hem de aleyhe başvuru varsa yine sanık rızasının alınması gerekir. Savcının sadece sanık lehine başvurduğu durumlarda, başka aleyhe başvuru yoksa aleyhe değiştirme yasağı dikkate alınacaktır. [1360] Cezanın korunması kaydıyla, suç niteliğinin doğru tespit edilmesi için hükmün bozulması belirtilen ilkeyi ihlal etmez.[1361]

İlk derece mahkemelerinin ara kararları, açıkça öngörülmüş olmak kaydıyla, itiraz kanun yoluna tâbidir. Bu yönde bir düzenleme yoksa ara kararlar, esas hükümle

---

[1357] Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU-CMK)**, C.I, s. 23.

[1358] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 255.

Alman ceza muhakemesinde, savcının kanun yoluna başvurduğu her karar sanık lehine değiştirilebilir veya bozulabilir(StPO md. 301).

[1359] Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 367.

[1360] Öztürk ve Diğerleri, Nazari ve **Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 668.

[1361] "Sanığın, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçundan 5237 sayılı TCK'nun 170/1-c ve 62. maddeleri uyarınca beş ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ilişkin yerel mahkeme hükmünün, Özel Dairece, eylemin daha ağır cezayı gerektiren ve aynı kanunun 106/2-a maddesinde düzenlenen silahla tehdit suçuna uyduğunun kabulü ile hükmün yalnızca sanık lehine temyiz edilmiş olması nedeniyle ceza miktarı yönüyle kazanılmış hak saklı tutulmak şartıyla bozulmasına karar verilmesi gerekirken, eleştirilerek onanması isabetli değildir." Y.C.G.K., T. 28.05.2013, E. 2013/8-167, K. 2013/262(**UYAP**, 22.08.2017).

Benzer düzenleme için bkz. StPO md. 331.

birlikte istinaf kanun yoluna tâbidir. Savcı itiraz yoluna başvurabilir. İtirazın durdurma etkisi söz konusu değildir.[1362] Savcının hazır bulunduğu duruşmada kararlar yüze karşı bildirilmiş sayılır. Dosyanın ayrıca savcıya "görüldü" işlemi için gönderilmesine gerek bulunmamaktadır. UYAP sisteminde savcı ilgili mahkeme dosyalarını görebilme imkânına sahiptir. [1363]

Savcıların asliye ceza mahkemesi duruşmalarından çıkarılması ile birlikte yargılama sürecinde tutuklama ve salıverme kararları incelenmek üzere savcıya gönderilmektedir. Bunun dışındaki ara kararlar gönderilmemektedir. Ancak savcı UYAP sistemi üzerinden diğer ara kararları görüp itiraz yoluna başvurabilir.

Asliye ceza mahkemelerine yönelik geçici düzenleme nedeniyle son kararlar da kanun yolu denetimi için savcılığa gönderilir. Savcının dosyayı teslim aldığı tarih tebliğ tarihi olarak kabul edilir (7201 s. Tebligat Kanunu md. 43). Eğer kararı yerinde görürse, "görüldü" şerhini hükmün üzerine yazıp imzalar ve ayrıca UYAP sisteminden de işlemin yapıldığına dair evrakı elektronik imzayla onaylar. Kararda bir takım hukuka aykırılıklar olduğunu düşünüyorsa gerekli kanun yoluna başvurur. Kanun yolunda hata başvuruyu geçersiz kılmaz (CMK md. 264). Bu kural savcı için de geçerlidir.[1364]

Son karar savcının hazır bulunduğu duruşmada verilmiş ise savcı gerekçeli kararı görmek üzere, süre tutum dilekçesi verebilir. Mahkeme 15 gün içinde gerekçeyi hazırlayıp dosyaya koymak zorundadır (CMK md. 232/3). Ağır ceza merkezinde bulunan savcılar, bağlı adliyelerdeki asliye ceza mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilir (CMK md 260/2).

Savcının bazen olağanüstü kanun yollarına da başvurması gerekmektedir. En çok başvurulan olağanüstü kanun yolu kanun yararına bozmadır. Hâkim ya da

---

[1362] Bu kuralın istisnası, gözlem altına alınma kararına yapılan itirazdır (CMK md. 74/4).

[1363] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 191.

[1364] "01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren ve tüm ceza mevzuatını yenileyerek onun yerine geçen ve daha sonraki evrede artan bir hızla devam eden değişim karşısında, yasa yolu düzenlemelerinin kapsamının yasalardaki yetersizlik ve karmaşa itibariyle Yargıtay İçtihatlarıyla belirlendiği gerçeği de gözetildiğinde, C.Savcılarının da yasa yolu belirlemelerinde yoğunlukla yanılgıya düşebildiği, bir gerçektir. Böyle bir süreçte, anılan İBK(22.01.1962 tarih ve 2/1 sayılı)'nın geçerliliği benimsendiğinde, yasa yolu başvurusunun en önemli süjelerinden olan C.Savcılarının hatalı hüküm ve kararları denetleme, yasaya aykırılıkları düzelttirme haklarının önemli ölçüde ellerinden alınacağı, ceza yargısının temel amaçlarından olan maddi ve hukuki gerçeğe en kısa zamanda ulaşma hedefinden uzaklaşılacağı gözetilmen, bu nedenle de yürürlükte olduğu evrede dahi, haklı eleştirilerin hedefi olan anılan İBK'nın geçersiz hale geldiği görüşüne yandaş olunmalıdır." Y.C.G.K., T. 05.02.2008, E. 2007/7-266, K. 2008/13 (**UYAP**, 22.08.2017).

mahkeme tarafından verilmiş olup istinaf veya temyiz değerlendirmesinden geçmeden kesinleşen kararlara karşı bu yola başvurulabilir (CMK md. 309). İlk derece mahkemeleri nezdindeki savcılık bu yola doğrudan başvuran konumunda değildir. Savcılık re'sen ya da bildirim üzerine tespit ettiği hukuka aykırılıklara dair görüşünü eklemek suretiyle dosyayı Adalet Bakanlığına gönderir.[1365] Bakanlık bu ihbarı yerinde gördüğü takdirde yazılı olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına bildirimde bulunur. Başsavcılık bozma nedenlerini aynen yazıp ilgili ceza dairesine iletmek zorundadır. Geri çevirme yetkisi bulunmamaktadır.[1366]

2.3.2. İstinaf Kanun Yolundaki Görev Ve Yetkileri

İstinaf, bir kanun yolu olarak 2016 yılı itibariyle uygulanmaya başlamıştır. Bölge adliye mahkemesi nezdinde başsavcılık kurumu bulunmaktadır. İstinafa konu yerel mahkeme dosyası doğrudan bölge adliye mahkemesine gider. Başsavcılığın tebliğname hazırlaması şeklindeki düzenlemeden vazgeçilmiştir (CMK md. 277, 5235 s. Kanun md. 40-41). Olay yargılaması da yapan bölge adliye mahkemeleri duruşma yapar (CMK md. 280-281). Bu duruşmalarda iddia makamı, istinaf savcıları tarafından temsil edilir (5235 s. Kanun md. 40-41). Savcılık makamı, ilk derece mahkemesinde kullandığı yetkileri burada da kullanır.

İstinafa ilişkin ilk düzenlemede yer almamakla birlikte CMK'ya sonradan eklenen 308/A[1367] maddesi ile bölge adliye başsavcılığına olağanüstü bir kanun yolu olan itiraz yetkisi tanınmıştır. Bölge adliye mahkemelerinin ceza daireleri tarafından verilen ve kesin nitelikte olan kararlarına karşı başsavcılık re'sen ya da talep üzerine 30 gün içinde itirazda bulunma hakkına sahiptir. Sanık lehine olan başvurularda süre koşulu aranmamaktadır. Söz konusu düzenleme Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına tanınan itiraz yetkisi (CMK md. 308) ile benzerlik göstermektedir.

[1365] Kanun yararına bozma taleplerinin hazırlanması hakkında bilgi için bkz. Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 16 no'lu Genelgesi.
[1366] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 302.
[1367] 20/07/2017 tarih ve 7035 sayılı Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemelerinin İşleyişinde Ortaya Çıkan Sorunların Giderilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun(R.G., 05.08.2017, 30145) ile eklenmiştir.

2.3.3. Temyiz Kanun Yolundaki Görev Ve Yetkileri

Yargıtayda ayrı bir başsavcılık makamı mevcuttur. Başsavcılığın taşra savcıları üzerinden herhangi bir hiyerarşik yetkisi bulunmamaktadır. Temyiz edilen mahkeme kararları öncelikle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gelir. Başsavcılık, düşüncelerini içerir yazılı bir tebliğname hazırlar ve dosya ile birlikte görevli ceza dairesine gönderir.[1368] Yargılamada kollektifliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Savcı tebliğname hazırlarken temyiz talebindeki sebeplerle bağlı değildir. Tebliğnamenin bir sureti ilgiliye de tebliğ edilir. Ceza dairesi, dosyayı tebliğnameyi ile birlikte inceler ve dosya üzerinden bir karar verir. Dosya üzerinden yapılan bu değerlendirmede savcı bulunmaz. Ancak dosyanın duruşmalı olarak incelenmesi halinde savcı iddia makamını temsil eder. Yine Yargıtayın ilk derece mahkemesi olarak baktığı ceza davalarında, iddia makamı Yargıtay savcıları tarafından temsil edilir. [1369]

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, ceza dairelerince verilen bir karara karşı 30 gün içinde Ceza Genel Kuruluna itirazda bulunabilir (CMK md. 308). Söz konusu itiraz olağanüstü bir kanun yolu olup içtihat birliğinin sağlanması ve denetlenmesi bakımından başsavcılığın kullandığı önemli bir yoldur.

Başsavcılık, Adalet Bakanlığınca iletilen kanun yararına bozma taleplerini ilgili ceza dairesine iletmek zorundadır (CMK md. 309/2). Bu konuda takdir yetkisi bulunmamaktadır. Başsavcılık bu talep dışında kendisi de re'sen kanun yararına bozma yoluna başvurabilir (CMK md. 310). Kanun yararına başvurulabilmesi için

---

[1368] "CMK'nın 14, 297, 300, 308. maddelerinde ve Yargıtay Kanunu'nun 27. maddesinde ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından söz edilmektedir. Kanun koyucu Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına yetki ve görev verdiği durumlarda bunu açıkça belirtmiş Yargıtay Cumhuriyet savcılarına tek başlarına kullanabilecekleri bir yetki tanımamıştır. Bu itibarla Yargıtay Cumhuriyet Savcıları "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yerine" yani "niyabeten" ceza muhakemesi faaliyeti yürütmektedirler. Halbuki ilk derece mahkemeleri nezdinde görev yapan Cumhuriyet Savcıları yönünden durum böyle değildir. İlk derece mahkemeleri nezdinde görev yapan Cumhuriyet Savcıları niyabeten değil, CMK'dan doğan ve asli nitelikte olan bir yetkiyi kullanmaktadırlar. CMK sistemi ceza muhakemesini yürütme görevini aslen Cumhuriyet Savcısına tanımıştır, Cumhuriyet Başsavcısına bizzat yetki tanıdığı durumları ise söz edilen 92, 161 ve 166. maddelerinde açıkça belirtmiştir. Bu sebeplerle ilk derece mahkemeleri nezdinde görev yapan Cumhuriyet Savcılarının ceza muhakemesi yürütürken kullandığı yetki Yargıtay Cumhuriyet Savcılarının kullandığı yetkiden oldukça farklı olup Kanundan doğan ve asli niteliktedir, Cumhuriyet başsavcısına veya vekiline niyabet etme niteliğinde değildir. " 19. C.D., T. 14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

[1369] Şahin ve Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, s. 287, Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.361.

hâkim ya da mahkeme kararının istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş olması gerekir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SAVCILIK KURUMUNUN ÖZEL HUKUKTAKİ GÖREVLERİ, İNFAZ HUKUKUNDAKİ GÖREVLERİ, İDARİ GÖREVLERİ, SAVCININ SORUMLULUĞU

3.1. GENEL OLARAK

Türk hukukunda savcılık kurumunun temel faaliyet alanı ceza muhakemesi olmasına karşın özel hukukta ve infaz hukukunda yerine getirmesi gereken bazı görevleri bulunmaktadır. Bunun yanısıra savcının idari nitelikte sayılabilecek görevleri de mevcuttur. Savcının, geniş bir alana yayılan bu görev dağılımı kapsamında, özel hukukta düzenlenen bazı davaların açılması veya açılmış bazı davaların duruşmasına katılma, cezaların infazı, infaz kurumu personeli üzerinde disiplin amirliği, infaz kurumlarının denetimi, icra ve iflas dairelerinin denetimi, noterlerin denetimi, emanet dairesinin denetimi, nezarethane ve ifade alma odalarının denetimi, temsil ve uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan görevleri yerine getirdiği görülmektedir.

Kamu gücü kullanan savcının genel bir yargı bağışıklığı bulunmamaktadır. Hukuk devleti içerisinde bunun olması da beklenemez. Savcılar yerine getirdikleri veya ihmal ettikleri görevleri bakımından sorumluluk altındadır. Bu sorumluluk disiplin, hukuki ve cezai sorumluluk olarak çeşitlenmektedir. Diğer kamu görevlilerine göre farklı bir rejime tabi olan savcılar hakkındaki yasal süreç de farklılık göstermektedir. Sorumluluk bahsinde en önemli husus savcıyı baskı altına almak ile adeta sorumluluktan bağışık tutma arasındaki dengeyi sağlamaktır. Savcının herhangi bir çekince taşımadan görev icra etmesi ve etkin bir soruşturma yürütebilmesi için

sorumluluk sınırlarının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Ancak öte yandan savcının kendisini hesap sorulamaz hissetmesi halinde ise bireyin hak ve özgürlüklerine aşırı müdahalelerde bulunması söz konusu olmaktadır. Hukukun savcılardan temel beklentisi, adil bir yargılamaya yardımcı olmalarıdır. Adalete hizmet etmekle görevli savcının hangi saikle olursa olsun görev tanımının dışına çıkması veya buna teşebbüs etmesi sorumluluğu gerektirecektir.

3.2. SAVCILIK KURUMUNUN ÖZEL HUKUKTAKİ GÖREVLERİ

Savcılık kurumunun temel fonksiyonu ve teşkilatlanması ceza muhakemesi hukuku kaynaklıdır. Görev ve yetkilerinin büyük bölümü ceza muhakemesi ile ilgilidir. Kamu düzenini ilgilendiren bazı durumlarda özel hukuk alanında da görevleri bulunmaktadır. Ceza Adalet Sistemi Dışında Savcılığın Rolüne Dair (2012/11) Tavsiye Kararı'na göre savcı ceza muhakemesinde olduğu gibi görevini kovuşturma mecburiyeti ilkesine göre objektif, dürüst ve tarafsız bir şekilde yerine getirmelidir. Savcıların özel hukukta yetkisini belirten temel hüküm 6100 s. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun[1370] 70'nci maddesidir. Kanunda açıkta öngörülmesi kaydıyla savcı hukuk davası açar veya devam etmekte olan hukuk davasında taraf olarak yer alır. Kamu düzenini ilgilendiren bütün özel hukuk davalarında savcının yer alması mümkün değildir. Yetkili olduğunun, kanunda açıkça belirtilmesi gerekir. Ayrıca savcının yer aldığı davalarda taraflar serbestçe tasarrufta bulunamazlar. [1371] AİHM,

[1370] R.G. 04.02.2011, 27836.

[1371] Madde gerekçesi "Cumhuriyet savcısının, hukuk davalarında yer almasının temelinde, kamu düzeninin korunması düşüncesi yatar. Ancak, kamu düzenini ilgilendiren her konuda Cumhuriyet savcısının görevli olduğuna ilişkin bir ilke olmadığı gibi, böyle bir kanun hükmünün konulması da hukuk davalarının niteliği ile bağdaşmaz. Sadece kanunda açıkça öngörülen hâllerde Cumhuriyet savcısının dava açması ve açılan davalarda taraf olarak yer alması kabul edilmiştir. Cumhuriyet savcısı, hukuk davası açılması için gerekli şartların varlığı hâlinde, dava açmak zorundadır. Cumhuriyet savcısı, yer aldığı hukuk davalarında, dava açma, kanun yollarına başvurma, delillerin toplanmasını isteme gibi "taraf" olmaya bağlanan her türlü yetkiyi kullanabilir. Maddî hukuk ilişkisinin tarafı olmamaları, şeklî esasa bağlı "taraf olma" niteliğine engel teşkil etmemektedir. Öğretide, dava dilekçesinde davalı veya davacı olarak gösterilmek, usulî bir kavram olan "taraf sayılmak için yeterli kabul edilmektedir. Maddî hukuk ilişkisine yabancı üçüncü kişilerin davadaki konumlarını açıklamak için kullanılan "davayı takip yetkisi" kavramıyla kanunen kendilerine görev verilen üçüncü kişilerin durumları açıklığa kavuşturulmuş, bu esas, öğretide ve uygulamada kabul görmüştür. Bu nedenle, uygulamadaki tereddütleri ortadan kaldırmak, Cumhuriyet savcılarının hukuk davalarındaki görevlerinin niteliğini ve temelini açıklığa kavuşturmak için, taraf olduklarının açıkça belirtilmesine gerek duyulmuştur. Ayrıca kanunda açıkça öngörülen hâllerde, açtığı veya açılmış bir hukuk davasında Cumhuriyet savcısının yer alması, kanunî bir zorunluluk olarak öngörülmüştür. Cumhuriyet savcısı kendiliğinden veya resmî dairenin bildirimde bulunması üzerine hukuk davası açar. Resmî dairenin ihbarı üzerine, dava açılmaması hâlinde bir itiraz yolunun

Batsanina/Rusya kararında özel hukuk davalarında görevli savcının silahların eşitliği ilkesine aykırı davranmadığı takdirde adil yargılanma hakkı yönünden ihlal olmayacağına hükmetmiştir.[1372]

3.2.1. Medeni Hukuktaki Görevleri

3.2.1.1. Evliliğin Mutlak Butlanı Davası

Evlenme akdinde bazı olumlu ve olumsuz şartların bulunması gerekir. Kanuni gereklilik olan bu şartların bazen gözden kaçtığı ve evlilik akdinin tesis edildiği görülmektedir. Kamu düzenini ilgilendiren bu tür hukuka aykırılık hallerinin önüne geçilmesi için evlilik bağının mutlak butlan yaptırımı ile ortadan kaldırılması öngörülmüştür. Kamu düzenine ilişkin olması nedeniyle savcıya da görev verilmiştir. Mutlak butlan sebepleri, eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması, ayırt etme gücünden sürekli yoksun bulunması, evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması, engel olacak derecede hısımlığın bulunmasıdır (TMK md. 145).[1373]

Belirtilen sebeplerden herhangi birisinin varlığı evliliği kendiliğinden sona erdirmez. Mutlak butlan hali, dava neticesinde mümkün olacaktır. Mutlak butlan kararı verilinceye kadar, geçerli bir evliliğin bütün sonuçları doğar (TMK md. 156).[1374]

Savcı mutlak butlan davasını evlilik devam ettiği sürece re'sen veya ihbar üzerine açabilir (TMK md. 146). Dava için hak düşürücü bir süre bulunmamaktır. Uygulamada davaname olarak adlandırılan dilekçe ile açılan dava aile mahkemesinde

---

öngörülmesi, kamu düzeninin korunması ve keyfiliğin önlenmesi açısından faydalı görülmüştür. Yalnız, burada işin mahiyeti icabı, itirazın asliye hukuk hâkimi tarafından incelenmesi gerekmektedir. İtiraz usulüne ilişkin olarak, ayrıntılı hükümler konulması yerine, bu ihtiyacı karşılayacak nitelikte olan Ceza Muhakemesi Kanununun 172 ve 173 üncü maddelerinin kıyasen uygulanması kabul edilmiştir. Resmî daire dışındaki gerçek veya tüzel kişilerin hukukî menfaatlerinin bulunması hâlinde, doğrudan dava açabilecekleri dikkate alınarak, ihbar veya şikâyetleri üzerine Cumhuriyet savcısının dava açmaması durumunda, onlara bir itiraz hakkının tanınmasına gerek görülmemiştir. Kamu düzeninin korunmasının özel önem taşıması ve kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması nedeniyle, Cumhuriyet savcısının yer aldığı dava ve işler üzerinde, tarafların serbestçe tasarruf yetkilerinin bulunmadığının açıkça belirtilmesinde yarar görülmüştür." şeklindedir.

[1372] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Batsanina/Rusya, T. 26.05.2009, Başvuru No: 3932/02, prg. 27 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 06.06.2017).

[1373] Yılmaz, **Savcıların Hukuk Davalarındaki Görevleri**, s. 265, Şakir Berki, "Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 19, S. 1, 1962, s. 202, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 230.

[1374] Saldırım, **Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri**, s. 77.

görülür.[1375] Söz konusu dava bakımından kovuşturma mecburiyeti geçerlidir (HMK md. 70/2). Savcı davayı açmakla yetinmez aynı zamanda duruşmaya da katılmak zorundadır.[1376] Kendisi tarafından açılmamış bulunan mutlak butlan davalarının duruşmasında da hazır bulunur.[1377] Savcı, dava sonucunuda verilen hükme karşı kanun yoluna gidebilir. Savcının bütün mutlak butlan davalarında hazır bulunması TMK'nın getirdiği sisteme uygundur.[1378] Davada her iki eş de davalıdır.[1379] Nüfus idaresi mutlak butlan davalarından davalı olamaz.[1380] Savcı sona ermiş bir evlilik ile ilgili olarak mutlak butlan davası açamaz (TMK'nın 147/1).

3.2.1.2. Evlenmeyle Soybağının Kurulmasına İtiraz Davası

Soybağı, evlilik içerisinde doğan çocuğun anne baba ile kurduğu yasal ve biyolojik bağdır. Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının evlenmesi durumunda evlilik içinde doğan çocuklarla aynı hükümlere tâbi olur (TMK md. 292).Soybağının kurulmasına itiraz davası, evlilik harici dünyaya gelen çocuğun evliliğin tarafı olan babadan olmadığı iddiasıyla açılan davadır. Kamu düzenine ilişkindir. Savcı bu davayı davaname adı verilen dilekçe ile açar. Savcı başka davacı tarafından açılan veya

---

[1375] 2.H.D., T. 15.02.2012, E. 2010/16478, K.2012/2701 (**UYAP**, 29.09.2015).

[1376] "Dava eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede yakın hısımlığın bulunması (TMK md. 145/4) sebebine dayalı olarak açılan mutlak butlan davası olup K.. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından davaname ile açılmıştır. Cumhuriyet savcısı, kanunda açıkça öngörülen hallerde hukuk davası açar veya açılmış olan hukuk davasında taraf olarak yer alır (HMK md. 70/1). Mutlak butlan davası açma Cumhuriyet savcısı için bir görev olduğundan (TMK md. 146/1) açılan davanın duruşmalarında hazır bulunması zorunluluktur. Bu nedenle; Cumhuriyet Savcısının karar verilen son celseye katılımı sağlanılmadan yokluğunda yargılamaya devamla hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup …" 2. H.D., T. 13.01.2014, E. 2013/14764 , K. 2014/2 (**UYAP**, 27.09.2015).

[1377] "Cumhuriyet Savcısı, kanunda açıkça öngörülen hallerde hukuk davası açar veya açılmış olan hukuk davasında taraf olarak yer alır (HMK. md. 70/1). Mutlak butlan davası açma Cumhuriyet savcısı için bir görev olduğundan (TMK.md.146/1) duruşmalarda hazır bulunma da görevin doğal sonucu olarak bir zorunluluktur. Kamu adına açılan bir dava dosyasının ise işlemden kaldırılması (HMK.md.150) mümkün değildir. Bu nedenle Cumhuriyet Başsavcılığının duruşmalara katılması sağlanmadan yokluğunda yargılamaya devamla hüküm kurulması doğru görülmemiştir." 2.H.D., T. 28.03.2013, E. 2012/8443, K. 2013/8515 (**UYAP**, 29.09.2015).

[1378] Saldırım, **Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri**, s. 89.

[1379] "Dava ve taraf ehliyeti kamu düzenine ilişkin olup yargılamanın her aşamasında resen göz önüne alınır. Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan davanın davalıları evli görünen eşlerdir. Davalı olarak gösterilen Nüfus Müdürlüğünün bu davada taraf ehliyeti yoktur. Mahkemece davalı Nüfus İdaresi hakkındaki davanın husumet ehliyeti nedeniyle reddi gerekirken …" 2.H.D., T. 16.02.2009, E. 2007/16792, 2009/2155 (**UYAP**, 29.09.2015).

[1380] "Dava sonucu evliliğin iptaline karar verilmesi durumunda bu kararın nüfusa tescil edilecek olması da nüfus idaresinin "hasım" olmasını gerektirmez. Bu nedenle nüfus idaresi hakkındaki davanın husumet yokluğu sebebiyle reddi gerekirken…." 2.H.D., T. 13.10.2010, E. 2009/19010, K. 2010/20908 (**UYAP**, 29.09.2015).

kendisi tarafından açılan bu davanın duruşmalarına da katılır.[1381] Aksi halde mahkeme usulüne uygun teşekkül etmemiş olacaktır. Savcının davadan feragat etme yetkisi bulunmamaktadır. İspat yükü davacı konumundaki savcıya aittir.[1382] Kocanın baba olmadığını ispat etmelidir.[1383]

Baba olmadığı iddia edilen kişi, anne ve çocuk davalı durumunda olacaktır. Çocuk ölmüş ise onun altsoyu davalı olur. Görevli mahkeme aile mahkemesidir. Aile mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk mahkemesi, aile mahkemesi sıfatıyla davayı yürütecektir. Hak düşürücü süre hususunda, TMK'nın 294/3'üncü maddesinde belirtilen kıyas doğrultusunda TMK'nın 300'üncü maddesindeki hüküm uygulanacaktır.[1384]

3.2.1.3. Tanımanın İptali Davası

Evlilik dışı çocuk ile baba arasındaki soybağının tesisi anlamına gelen tanıma, yenilik doğurucu bir irade beyanıdır. Tanımanın gerçeğe uygun olmaması halinde tanımanın iptali davası söz konusu olacaktır. Dava türü inşai mahiyettedir (TMK md. 297-300).[1385] Savcı davayı açarken tanıyanın baba olmadığını iddia eder ve bunun ispatı için çabalar. Kamu düzenine ilişkin bu davadan savcının feragat etmesi veya tahkime gitmesi mümkün değildir. Anne ve çocuk davalı konumundadır. Hâkim re'sen araştırma ilkesine göre delil toplar. Bu ilke ışığında DNA incelemesi gibi yöntemlere de başvurulabilir.[1386] Davalının bu incelemeyi kabul etmemesi halinde davacı iddiasını ispat etmiş sayılacaktır (TMK md. 284). Dava hakkı, davacının tanımayı öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK md. 300/2).[1387]

[1381] Y.H.G.K., T. 07.03.2012, E. 2011/2-775, K. 2012/116 (**UYAP**, 01.03.2016)
[1382] 2. H.D., T. 20.01.2010, E. 2009/21306, K. 2010/961 (**UYAP**, 01.03.2016).
[1383] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 230.
[1384] 2. H.D., T. 31.01.2005, E. 2004/15122, K.2005/953 (**UYAP**, 01.03.2016).
[1385] İbrahim Özbay ve Şerife Aksan Nar, "Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Tanımanın İptali Davası ve Bu Davada Uygulanacak Usul", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 3–4, 2010, s. 195.
[1386] Arif Barış Özbilen, "Vücut Bütünlüğüne Yönelik Müdahalelerin Hukuka Uygunluğu Bakımından Rızanın Aranmadığı Hâller", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 24, 2013/2, s. 109.
[1387] 2. H.D., T. 02.06.2010, E. 2010/6778, K. 2010/10856 (**UYAP**, 01.03.2016).

3.2.1.4. Babalık Davası

Anne veya çocuk, baba olduğu düşünülen kişiye, eğer bu kişi ölmüş ise onun mirasçılarına karşı davayı açabilir. Babalık davası savcıya ihbar edilir (TMK md. 301).[1388] Savcının bu davayı açma yetkisi söz konusu değildir. İhbar üzerine savcı duruşmaya katılır. İhbar ile güdülen temel amaç savcının yargılamaya katılması ve kamu düzenine aykırı durumlara müdahalede bulunmasıdır.[1389]

TMK'nın 302'nci maddesinde babalık ile ilgili birtakım karinelere yer verilmiş ise de savcı DNA incelemesi yaptırılması gibi yöntemlerden vazgeçmemelidir (HMK md. 292).[1390] Görevli mahkeme aile mahkemesidir.[1391]

3.2.1.5. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması

Evlat edinen ile evlatlık arasında bakım ve eğitim ilişkisinin kurulmaması (TMK md. 305), yaş farkının yeterli miktarda olmaması (TMK md. 308), evlilik süresinin yerine getirilmemiş olması (TMK md. 306), evlat edinme hususunda aranan asgari yaş haddinin yerine getirilmemesi (TMK md. 306, 307) gibi sebepler evlatlık ilişkisinin kaldırılma sebepleridir. Esasa ilişkin eksiklikler nedeniyle savcı evlatlık ilişkisinin kaldırılması için dava açabilir (TMK md. 318). Eksikler tamamlanmış ya da sadece usuli eksiklikler varsa savcı dava açamaz.

Savcının açacağı davada evlat edinen ve evlatlık davalı konumundadır. Bu dava bakımından hak düşürücü süre, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl geçmekle sona erer (TMK md. 319).[1392] Dava,

---

[1388] 18. H.D., T. 20.01.2015, E. 2014/11445, K. 2015/769 (**UYAP**, 02.03.2016), "Mahkemece işin esası incelenerek hazine ve Cumhuriyet savcılığına ihbarda bulunmak suretiyle taraf teşkilinin sağlanması,taraf delillerinin toplanması, DNA incelemesi yapılması ve sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile ret hükmü kurulması…" 18. H.D., T. 13.01.2015, E. 2014/12202, K. 2015/286 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1389] "İhbar üzerine müdahale isteyip davaya katılmayan Cumhuriyet Savcısının hükmü temyiz yetkisi bulunmadığından dilekçenin reddine karar verilmesi.." 2. H.D., T.08.06.2006, E. 2006/8272 2006/9081 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1390] 2. H.D., T. 12.04.2012, E. 2011/1980, K. 2012/9434 (**UYAP**, 02.03.2016), "…babalık davası kamu düzeni ile ilgili olduğundan … davalının davayı kabul etmesi hukuki sonuç doğurmamaktadır. Mahkemece taraflardan delillerin sorulup toplanması, kan ve genetik bulgular yönünden kendiliğinden inceleme yapılması gerekirken bu hususunda gözardı edilmesi doğru bulunmamıştır…." 2. H.D., T. 12.09.2005, E. 2005/9793, K. 2005/11787 (**UYAP**, 04.10.2015).

[1391] 2. H.D., T. 01.03.2012, E. 2010/18623, K. 2012/4404 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1392] Anayasa Mahkemesi, T. 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203 (**R.G.**, 13.07.2013, 28705).

yetkili aile mahkemesinde görülür (TMK md. 283). Savcının gerek davaname[1393] ile açtığı davaya, gerekse diğer ilgililer tarafından açılan evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının duruşmalarına katılıp katılmaması hususunda bir hüküm bulunmamaktadır. İlk derece mahkemelerinin kararlarına bakıldığında savcının duruşmalara katılmadığı, Yargıtayın ise bu konuda herhangi bir bozma kararı vermediği görülmektedir. [1394] Kamu düzenine ilişkin bu davalarda savcının hazır bulunması yerinde olacaktır. Şayet savcı duruşmaya katılmıyor ise hükmün savcıya tebliğ edilmesi gerekmektedir.[1395]

3.2.1.6. Derneklerin Feshi Davası

Dernekler en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında, hukuka ve ahlaka aykırı olmayan bir amacı gerçekleştirmek üzere oluşturdukları tüzel kişiliktir (TMK md. 56). Örgütlenme özgürlüğünün asli unsurlarıdır. Derneklerin sona erme halleri, kendiliğinden sona erme (TMK md. 87), genel kurul kararı ile sona erme (TMK md. 88), mahkeme kararı ile sona erme (TMK md. 89) şeklindedir. Genel kurul kararı ile sona ermede savcının herhangi bir görevi bulunmamaktadır. Ancak diğer iki halde savcıya verilen bir görev mevcut değildir.[1396]

Kendiliğinden sona erme halleri amacın gerçekleşmesi, gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkması veya sürenin dolması, ilk genel kurulun zamanında yapılmaması, zorunlu organların oluşturulmaması, ödemede acze düşülmesi, yönetim

---

[1393] "Dava, Cumhuriyet savcısı tarafından "davaname" ile açılmıştır. Evlat edinme, küçüğün ana ve babasının rızasını gerektirir (TMK 309/1). Rızanın aranmamasını gerektiren yasal sebepler (TMK m 311) bulunmadıkça veya bu yönde alınmış bir karar olmadıkça, ana ve babanın her ikisinin de rızasının alınması zorunludur. Davalılarca birlikte evlat edinilen küçük İrem'in, gerçekte dava dışı Nezih ve Kadriye'nin çocuğu olmadığı, çocuğun gerçek anne ve babasının davalılar Halime ve Muhittin olduğu hükmen belirlenmiş, İrem'in Nezih ve Kadriye üzerindeki nüfus kaydı iptal edilmiş, bu karar 12.07.2006 tarihinde kesinleşmiştir. Bu halde; Nezih ve Kadriye'nin kendilerine ait olmayan çocuğun evlat edinilmesine gösterdikleri rıza kanuna aykırı olup sonuç doğurmaz. Küçüğün ana ve babasının ise evlat edinmeye verilmiş bir rızaları bulunmamaktadır. Yasal sebep olmaksızın ana ve babanın rızası alınmadan kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını ise, rızası gerekenler isteyebilir (TMK m. 317). Cumhuriyet savcısının "rızası gerekenlerin rızasının alınmamış olmasına" dayanarak evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını istemesi yasal olarak mümkün değildir. Öyleyse Cumhuriyet savcısının salt bu sebebe dayalı olarak dava açma hakkı bulunmadığından reddi gerekirken.." 2. H.D., T. 14.06.2012, E. 2011/19471, K. 2012/16219 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1394] 2. H.D., T. 01.07.2009, E. 2008/9407, K. 2009/12910; 2. H.D., T. 03.02.2010, E. 2008/20343, K. 2010/1606 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1395] 2. H.D., T. 28.01.2013, E. 2012/1545, K. 2013/2170 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1396] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 230.

kurulu oluşturmanın imkânsız hâle gelmesi, genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamamasıdır (TMK md. 87). Savcı derneğin kendiliğinden sona erdiğinin tespitini davaname ile sulh hukuk mahkemesinden talep edebilir.

Dernek amacının kanuna veya ahlaka aykırı hale gelmesi halinde mahkeme derneğin feshine karar verir (TMK md. 89).[1397] Savcı davaname ile bu talebini asliye hukuk mahkemesine sunar.[1398] Savcı sona erme sebeplerini re'sen veya mülki amirliğin bildirimi ile öğrenebilir. Davada basit yargılama usulü uygulanır (Dernekler Kanunu md. 18). Savcı duruşmalarda hazır bulunur. Yasak ve sınırlamalara aykırılık hâlinde mahkeme, savcının istemiyle, dernek hakkında faaliyetten alıkoyma kararı verebilir (TMK md. 90/3).[1399]

3.2.1.7. Vakfın Dağıtılması Davası

Vakıflar tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Cumhuriyetin niteliklerine, Anayasa'nın temel ilkelerine, hukuka, ahlâka, millî birliğe ve menfaatlere aykırı veya belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek amacıyla vakıf kurulamaz (TMK md. 101).

Savcı vakfın kanuna aykırı amaç güttüğünü, yasak faaliyetlerde bulunduğunu tespit ettiği takdirde asliye hukuk mahkemesine vakfın dağıtılması yönünde dava açar (TMK md. 116). Savcı davayı davaname ile açar ve duruşmada hazır bulunur.

[1397] "Toplum genelinde ahlaksızlık olarak nitelenen olgu lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel olma ve bu sözcüklerin kullanılması değil, bu kişilerin yaşam tarzı ile diğer kişilerin lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüelliğe özendirici ve teşvik edici davranışlara yönlendirilmesidir. Anılan maddelerde hiçbir şekilde lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel yaşamı teşvik ve özendirmeden ve bu cinsel yönelimlerin yaygınlaştırımasından sözedilmemektedir. Kanunlarımızda da lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel kişilerin aralarında örgütlenerek birlik ve dayanışmalarını sağlama amacıyla dernek kuramayacaklarına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Hal böyle olunca davalı derneğin amaçlarının hukuka ve ahlaka aykırı olduğundan da söz edilemez." 7. H.D., T. 28.11.2008, E. 2008/4109, K. 2008/5196 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1398] Asliye Hukuk Mahkemesinin görevli olduğuna ilişkin karar için bkz. 18. H.D., T. 26.04.2012, E. 2012/3037 , K. 2012/4604(**UYAP**, 07.10.2015).

[1399] Mustafa Saldırım, "Cumhuriyet Savcısı'nın Özel Hukukta Dernek ve Sendika Tüzel Kişiliğinin Sona Erdirilmesine İlişkin Görevleri", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 59, 2005, s. 366.

3.2.2. Nüfus Davalarındaki Görevleri

3.2.2.1. İsim Değiştirme ve Düzeltme Davaları

Nüfus davalarının önemli bir kısmı isim değişikliğine ilişkindir.[1400] İsim değişikliği için dava açılması mecbudiridir (TMK md. 27, 5490 s. Nüfus Hizmetleri Kanunu md. 36). Kişinin sahip olduğu isim kanunlar ile belirtilen kurallara ve ahlaka aykırı bir nitelik taşıyorsa savcı da ismin değiştirilmesi için asliye hukuk mahkemesine davaname ile dava açma yetkisine sahiptir.[1401] Savcı bizzat açtığı veya başkası tarafından açılmış olan kayıt düzeltme davalarının duruşmalarına katılamaz.[1402] Nihai kararlar "görüldü" işlemi için savcıya gönderilir. Savcı gerek gördüğü takdirde kanun yoluna başvurur.

3.2.2.2. Yaş Düzeltme Davaları

Nüfus kayıtlarında yaş hususu hastane kayıtlarına göre düzenlenmekte ise de bütün doğumların hastanelerde veya sağlık kuruluşlarında gerçekleşmediği bir gerçektir. Özellikle kırsal bölgelerde doğum tarihlerinin yanlış bildirildiği, nüfus kayıtlarının gerçekle örtüşmediği görülmektedir. Bu tür yanlışlıkları gerek bildirim,

---

[1400] İsimden kasıt, ön isim ve soy isimdir(Soyadı Nizamnamesi md. 1).

".. nüfus kütüğünde "Çetin" olan soyadının "Şimşek" olarak değiştirilmesi istenmiştir. Davada yasal taraf olan Cumhuriyet Savcılığının temyiz hakkı nüfus kayıtlarında bir düzeltme yapılması halinde mümkündür. Dava reddedildiğine göre, nüfus kayıtlarında bir değişiklik söz konusu olmayacağından, mahkeme kararının temyizinde kamu yararını ilgilendiren bir husus bulunmadığından Cumhuriyet Savcılığı'nın temyiz isteminin REDDİNE…." 18. H.D., T. 24.01.2006, E. 2005/10851, K. 2006/196 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1401] "Davacı vekili dava dilekçesinde, davacının Türk vatandaşlığı yanında İsviçre vatandaşlığına sahip çifte vatandaş olduğunu, İsviçre'deki tüm kayıtlarda soyadının Danho olarak yer aldığını ve çevresinde bu soyismi ile tanındığını, bu soyisminin süryani vatandaşlar arasında sıkça kullanıldığını bildirerek "Özbakır" olan soyadının çevresinde tanındığı şekilde "Danho" olarak değiştirilmesini istemiş; mahkemece, davanın kabulü ile davacının soyadının –istem gibi- değiştirilmesine karar verilmiştir. 2525 Sayılı Soyadı Yasasının 3. ve Soyadı Tüzüğü'nün 7.maddelerinde "yabancı ırk ve ulus adları soyadı olarak kullanılamaz", yine Tüzüğün 5.maddesinde "yeni takılan soyadları Türk dilinden alınır" hükümlerine yer verilmiş olup, davacının almak istediği soyadının anılan Yasa ve tüzüğün sözü edilen hükümlerine aykırı olduğu gözetilmeden, "Özbakır" olan soyadının "Danho" olarak değiştirilmesine karar verilmiş bulunması usul ve yasaya aykırıdır."18. H.D., T. 31.01.2006, E. 2005/10821, K. 2006/428 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1402] Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36/1.a maddesinde, savcının bu davalara katılacağına ilişkin ibare, 6217 sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (R.G. 14.04.2011, 27905.)'un 31'inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Duruşmada nüfus müdürlüğü temsilcisi hazır bulunur. Ancak iddia makamını temsil sıfatı bulunmamaktadır.

"…kararın davalı Nüfus Müdürlüğü temsilcisinin yokluğunda verildiği anlaşılmıştır. Mahkemenin oluşumuna ilişkin açıklanan yasa hükmü dikkate alınmadan, nüfus idaresi temsilcisi yokluğunda yargılama yapılarak hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı bulunmuştur…" 18. H.D., T. 17.02.2011, E. 2010/13924, K. 2011/1963 (**UYAP**, 02.03.2016).

gerekse re'sen öğrenen savcı davaname ile dava açar.[1403] Yaş düzeltme davalarında görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Savcı bizzat açmış olsa bile bu davanın duruşmalarına katılmaz (Nüfus Hizmetleri Kanunu md. 36). Dava savcı tarafından açıldığı takdirde, dava masrafları suçüstü ödeneğinden karşılanır. Hüküm verilmesi halinde görüldü işleminin yapılması için dosya ilgili savcıya gönderilir. Savcı gerekli hallerde kanun yollarına başvurur.

Yaş düzeltme davaları konusunda sadece hukuk mahkemesinde değil ceza mahkemeleri de görevli ve yetkilidir.[1404] Ceza mahkemelerinin ek yetkisi kapsamında sanığın ya da mağdurun yaşı hakkında düzeltme kararı verilmesi mümkündür (CMK md. 218/2). Sanığın ya da mağdurun yaşı konusundaki tereddüt, kovuşturma konusu suçun nitelendirmesini etkiliyorsa mahkeme re'sen ya da talep üzerine bu konuda karar verebilir. Özellikle yaşın önemli bir unsur olduğu cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda bu yola başvurulmaktadır. Mahkeme bu konuda karar verirken Nüfus Hizmetleri Kanun'undaki usulü uygular.[1405] Savcı, yaş düzeltilmesi konusunda mahkemeden talepte bulunabilir ve duruşmada hazır bulunur. Ayrıca nüfus idaresinin temsilcisi de

[1403] "Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kamu adına davaname ile açılan nüfus kaydının düzeltilmesi davasının, taraflarca takip edilmese bile işlemden kaldırılmasına karar verilemeyeceği…" 18. H.D., T. 08.10.2009, E. 2009/3663, K. 2009/8032 (**UYAP**, 02.03.2016).

"Doğum tarihinin düzeltilmesine ilişkin davalar diğer kayıt düzeltme davaları gibi kamu düzeni ile yakından ilgili bulunduğundan, hâkim, istemle bağlı kalmayarak kendiliğinden de yapacağı araştırma ile elde edeceği bulgulara göre ve diğer kayıtlarla çelişki meydana getirmeyecek şekilde karar vermek zorundadır. Doğum tarihinin düzeltilmesi istenilen S. K.'a ait olup kemik grafileri de çekilmek suretiyle düzenlenen 20.09.2007 tarihli sağlık kurulu raporundan, adı geçenin 20 yaş ile uyumlu olduğu bildirildiğinden, doğum tarihinin istem gibi 24.11.1987 olarak düzeltilmesine karar verilmesi gerekirken, yerinde bulunmayan gerekçe ile davanın reddi doğru bulunmamıştır."18. H.D., T. 23.03.2009, E. 2009/2518, K. 2009/2958 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1404] "Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesi'ne sanık A.T. hakkında E.A.'ya karşı çocuğun cinsel istismarı ve kişiyi hürrriyetinden yoksun kılma suçlarından cezalandırılması istemi ile kamu davası açıldığı anlaşılmaktadır.5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanununun 218.maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespiti ile ilgili bir sorunla karşılaşılması durumunda mahkemenin ilgili yasada belirlenen usule göre bu sorunu çözerek hükmünü vermesi gerektiğinden, Asliye Hukuk Mahkemesince doğum tarihinin düzeltilmesi ile ilgili davaya Çanakkale Ağır Ceza Mahkemesinde bakılmak üzere görevsizlik kararı verilmesi yerine, mahkemece görev hususu gözardı edilerek yazılı şekilde karar verilmesi " 18.H.D., T. 07.12.2017, E. 2017/6562, K. 2017/16468 (**UYAP**, 26.06.2018).

[1405] " Müşteki Mustafa ve Mercan'ın beyanlarına göre evde doğduğu anlaşılan mağdurenin 15.09.1995 olan nüfus kaydının 15.09.1993 olarak düzeltildiği, ancak bu düzeltme sonrasında mağdurenin kardeşi Nihayet ile aynı gün doğmaları durumunun ortaya çıktığı anlaşılmakla, ceza mahkemelerinin CMK.nın 218/2. maddesi uyarınca yalnızca mağdur veya sanığın yaşının tespitiyle yetinmesi ve suçu buna göre nitelemesi gerekirken, yaş düzeltmesine de karar vermesi…" 14.C.D., T. 12.06.2014, E. 2012/10932, K. 2014/8020 (UYAP, 26.06.2018).

hazır bulundurulmalıdır.[1406] Mahkeme, yaş konusunu bekletici mesele yapıp hukuk mahkemesinde yargılama yapılmasını bekleyemez. Daha önce hukuk mahkemesi tarafından verilen bir yaş düzeltme kararı olsa bile ceza mahkemesi maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla yeniden yaş düzeltme konusunu ele alabilir.[1407] Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 36/1.b maddesinde yer alan "*Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir*." şeklindeki hüküm Anayasa Mahkemesi[1408] tarafından iptal edildiği için ceza mahkemesi tarafından aynı konuda verilen hüküm kanaatimce nüfus kütüğüne de işlenebilir. Soruşturma evresinde savcı, şüpheli ya da mağdurun yaşı konusunda tereddüt ettiği takdirde yaş düzeltme davasını asliye hukuk mahkemesi nezdinde davaname ile açmalıdır. Savcı bu davayı ceza mahkemesi nezdinde açamaz. Savcı, soruşturmada yaş konusunda tereddüt ettiği takdirde şüpheli ya da mağduru kemik yaşının belirlenmesi için hastaneye ya da Adli Tıp Kurumuna sevketmelidir. Böylelikle, savcı davaname ile açılan davanın kısa sürede sonuçlanmasına yardımcı olmuş olur.[1409]

[1406] "sanıklara atılı suçların unsurlarına etkisi ile uygulanacak kanun maddelerinin tespiti bakımından, mahkemece yaş tespiti konusundaki usule uyulup nüfus müdürlüğü temsilcisi duruşmaya çağrılarak katılımı sağlandıktan sonra bu hususta karar verilmesinin ardından sanıkların hukuki durumlarının değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden…" 14.C.D., T. 18.04.2018, E. 2018/1258, K. 2018/3000 (**UYAP**, 26.06.2018).

[1407] "Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarafından 21.11.2013 tarihinde onanmak suretiyle kesinleşmesinden sonra mağdur Yücel'in Gaziantep 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde yaş düzeltme davası açması ve Yücel K.'ın 21.07.1991 olan doğum tarihinin anılan mahkeme tarafından 16.07.2014 tarihinde verilen hüküm ile 21.05.1991 olarak değiştirilmesi ve bu kararın da temyiz edilmeyerek 23.08.2014 tarihinde kesinleşmesi üzerine sanık Ali K. müdafii tarafından 04.09.2014 tarihinde Gaziantep 2. Ağır Ceza Mahkemesine verilen bir dilekçeyle yargılamanın yenilenmesini talep etmesi üzerine talebin kabulü ile yeniden yargılama yapılarak hüküm kurulan dosyada; Yücel Kalın'ın yaş tashihine ilişkin olarak, Gaziantep 2. Asliye Hukuk Mahkemesi kararının; Yargıtay tarafından da onanmak suretiyle kesinleşen ağır ceza mahkemesi ilamını etkisiz kılmak için verilmiş bir karar izlenimi oluşturduğu, ceza muhakemesi ile ilgili tüm yaş düzeltme sorunlarının CMK'nun 218/2. maddesi gereği mutlak surette davaya bakacak yetkili ve görevli ceza mahkemesine ait olduğu, dolayısıyla hukuk hakiminin verdiği kararın ceza hakimini bağlamayacağı ve yaş tashihi iddiasının da ceza mahkemesinin çözmesi gereken sorun olduğu gerekçesiyle; Mağdur Yücel'in yaş tashihi ile ilgili doğum tutanağı var ise getirtilmesi, yok ise Adli Tıp Kurumu ilgili şubeden kemik grafi ve filmleri çektirilmek suretiyle görüş alınarak sonucuna göre hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması…" 1.C.D., T. 15.05.2018, E. 2016/2300, K. 2018/2296 (**UYAP**, 26.06.2018).

[1408] Bkz. Anayasa Mahkemesi, T. 30.03.2012, E. 2011/34, K. 2012/48 (**R.G.,** 06.10.2012, 28433).

[1409] Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 659, Bahattin Aras, "Hukuk ve Ceza Mahkemelerinin Yaş Tespiti Kararlarının Birbirine Etkisi", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S. 5, 2015, s. 100 vd.

3.2.2.3. Diğer Kayıt Düzeltme Davaları

İsim ve yaş tashihi davaları en çok rastlanan nüfus davaları olmakla birlikte bunun dışında da dava çeşitleri bulunmaktadır. [1410] Yukarıda belirtilen usul ve esaslar, kamu düzenine ilişkin diğer kayıt düzeltme davaları bakımından da işleyecektir. Cinsiyetin veya medeni durumun yanlış yazılması gibi dava türleri buna örnek gösterilebilir. [1411]

3.2.3. Diğer Özel Kanunlardaki Görevleri

3.2.3.1. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi

6284 s. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un[1412] temel amacı, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadınları, çocukları, aile bireylerini, ısrarlı takibe maruz kalanları korumaktır. [1413] Kanun kapsamına giren bir olayı öğrenen savcı, kolluğa 6284 s. Kanun'da öngörülen tedbirlerin uygulanması için mülki amirliğe ve aile mahkemesi hâkimine bildirimde bulunulması talimatı verebilir. Savcı, doğrudan kendisine ulaşan başvurularda kolluğu aracı kılmaksızın aile mahkemesi hâkimine ve mülki amirliğe bildirimde bulunur. Ancak olay kollukta başlayan bir soruşturma niteliğinde ise tedbirlerin en hızlı şekilde alınması için kolluk tarafından bildirimlerin yapılması Kanun'un amacına da uygun olacaktır. Savcı, kesinleşmiş zorlama hapsi kararlarını infaz eder (5275 s. Kanun md.

[1410] 18. H.D., T. 23.02.2006, E. 2006/923, K. 2006/1319 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1411] "Dava; davacının nüfus kütüğünde "dul" olarak yazılı bulunan medeni halinin "evli" olarak düzeltilmesi istemine ilişkindir. ... Türk vatandaşı olmak için yaptığı başvuru sırasında nüfus idaresine sunduğu dayanak belgelerinde kendisini "dul" olarak bildirmiştir. Bu durumda 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Yasasının 35 ve 36. maddelerine göre açılmış bir kayıt düzeltme davası söz konusudur." 18. H.D., T. 15.05.2007, E. 2007/4258, K. 2007/4334 (**UYAP**, 02.03.2016).

[1412] R.G. 20.03.2012, 28239.

[1413] Kanun'da yer alan birçok düzenleme idari mahiyettedir. Mağdura yönelik koruyucu tedbirler (6284 s. Kanun md. 3-4), faile yönelik ise önleyici tedbirler (6284 s. Kanun md. 5) öngörülmüştür. Koruyucu tedbirler bakımından mülki amirlik(6284 s. Kanun md. 3) ve aile mahkemesi hâkimine (6284 s. Kanun md. 4) birtakım yetkiler tanınmıştır. Önleyici tedbirler bakımından ise aile mahkemesi hâkimi (6284 s. Kanun md. 5) yetkili kılınmıştır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amirleri her iki tedbiri yönünden de yetkili kılınmıştır.
"Kanunun 4. maddesinde Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesinin hakim tarafından verilebilecek koruyucu tedbir kararlarından olduğu, ayrıca 8. maddenin 1. fıkrasında tedbir kararlarının en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hakiminden talep edilebileceği düzenlenmiş olduğuna göre, mahkemece, hakkında koruma ve gizlilik kararı verilen anne Hümeyra'ya yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilip, bu adrese dava dilekçesi, gerekçeli karar ve temyiz dilekçesinin tebliği gerçekleştirilip taraf teşkili sağlanmalıdır.…" 18. H.D., T. 14.09.2015, E. 2015/19, K. 2015/12692 (**UYAP**, 02.03.2016).

4). Mağdur lehine nafakaya hükmedilmesi halinde icra müdürlüğü re'sen icra takibi yapar. Takip için gerekli posta giderleri savcılığın suçüstü ödeneğinden karşılanır (6284 s. Kanun md. 18).[1414]

Uygulamada, eşler için en çok öngörülen tedbir kocanın evden uzaklaştırılmasıdır. Tedbirden sonra genellikle eşlerin barıştığı ve mağdurun rızası dâhilinde birlikte yaşadıkları gözlemlenmektedir. Mağdurun rızasına dayalı bu eylemin ihlal niteliğinde olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Olayın ve şiddetin niteliği büyük önem arz etmektedir. Mağdur, özgür ve herhangi bir baskı altında kalmadan rıza göstermiş ise rızası geçerli sayılmalı ve birlikte yaşamaları ihlal niteliğinde görülmemelidir. [1415] Eylemin ihlal niteliğinde kabul edilmesi halinde ise aile mahkemesi hâkimi tarafından zorlama hapsine karar verilecektir (6284 s. Kanun md. 13/1).[1416]

3.2.3.2. Sendikalar Kanunu'nda Öngörülen Haller

Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı faaliyette bulunan sendikaların kapatılmaları söz konusu olacaktır (Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu [1417] md. 31). Kapatma davası savcı tarafından değil Cumhuriyet başsavcısı tarafından açılır. Duruşmada iddia makamı başsavcı veya savcı tarafından temsil edilebilir. Görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Kanuna aykırı davranışları gerçekleştiren sendika görevlilerinin görevine mahkeme tarafından son verilir. Başsavcı davanameyi hazırlarken bireysel faaliyetleri iyi değerlendirmeli ve davanamede bunları ifade etmelidir.

[1414] Necla Öztürk, "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Daire Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.8, S.1, 2017, s. 7 vd.

[1415] Öztürk, "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Daire Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler", s. 26.

[1416] "Sanığın, hakkındaki müşterek haneden uzaklaştırma tedbir kararına aykırı davranarak gece vakti evin bahçesine girip, ikamete de girmeye çalışması şeklindeki eyleminden dolayı, bütün halinde hükümden sonra yürürlüğe giren 6234 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 13. maddesinde düzenlenen yaptırıma hükmedilmesi gerekirken, konut dokunulmazlığının ihlâli suçundan ve 4320 sayılı Kanuna muhalefet eylemlerinden ayrı ayrı karar verilmesi…" 18.C.D., T. 22.03.2017, E. 2015/15631, K. 2017/3258 (**UYAP**, 27.06.2018).

[1417] R.G. 07.11.2012, 28460.

3.3.SAVCILIK KURUMUNUN İNFAZ HUKUKUNDAKİ GÖREVLERİ

3.3.1. Cezaların İnfazı

Mahkemeler tarafından verilen cezaların infazında savcı yetki sahibidir. Cezaların infazı savcı tarafından izlenir ve denetlenir (5275 s. Kanun md. 5). Cezanın matematiksel hesabının yanısıra diğer işlemler konusunda da yetki ve yükümlülük öngörülmektedir.[1418] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş'e göre savcı, tarafsız ve bağımsız mahkeme tarafından hükmedilen ve zamanaşımını uğramamış olan cezanın infazında hükümlüye gereken tüm bilgileri vermeli, cezanın titizlikle infazını sağlamalı, cezaevi idaresi de infaza başlamadan önce hükmün yasallığını kontrol etmelidir. Ülkeden ülkeye değişmekle birlikte savcılar hükümlünün şartlı tahliyeye ayrılıp topluma karışmasında da söz sahibidir (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüşü prg. 17-21). Savcı infaz kurumlarında bulunanların mevzuatta ve mahkeme kararında belirtilenden daha fazla hak yoksunluğuna uğramamasını gözetir. Ayrıca hükmün tam olarak infazını sağlayarak toplumun korunmasını temin eder (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüşü prg. 31).[1419]

[1418] Avusturya'da cezaların infazı konusunda savcının herhangi bir gözetim ve denetim görevi bulunmamaktadır. Sadece koşullu salıverilme ve erteleme gibi infaz işlemlerinde savcının da görüşü sorulur. Hauptmann, "Avusturya'da Savcılık Yeni Tartışmalar ve Eski Sorunlar", s. 61-65, Kert ve Lehner, "Austria", s. 10,

[1419] Opinion No. 6 of the CCPE on the Relationship between Prosecutors and the Prison administration. Bkz. https://wcd.coe.int (14.03.2018).

3.3.1.1. Hapis Cezalarının İnfazı

Ceza mahkemeleri tarafından verilen mahkûmiyet kararları, kesinleşmedikçe infaz edilemez (5275 s. Kanun md. 4). Savcılığın infaz ile ilgili görevleri, kesinleşmeden sonra başlamaktadır. Mahkeme, ilamı kesinleşme şerhi ile birlikte bir hafta içerisinde infaz savcılığına gönderir.[1420] Savcı, önüne gelen kesinleşme şerhli ilamı inceler ve yapılması gereken işlemleri belirleyip ilamat defterine kaydını yaptırır. Sonrasında ise hükmün infazı için gerekli işlemleri başlatır. Mahkeme her hükümlü için ayrı ayrı olmak üzere infaz evrakı gönderir. Aynı hükümlünün birden fazla mahkûmiyeti varsa bu durumda her mahkûmiyet için ayrı ilam gönderir. Güvenlik tedbirleri için de ayrı ilam gönderilir. Her birisi ayrı ilamat numarası alır.[1421]

Savcı hapis cezasının miktarına göre çağrı kağıdı ile davet etme veya yakalama emri çıkarma yollarından birisini tercih eder. Çağrı kağıdı almasına rağmen 10 gün içinde müracaat etmeyen, kaçan, kaçma şüphesi oluşturacak hareketlerde bulunan hükümlü hakkında yakalama emri çıkarılır (5275 s. Kanun md. 19). Kasıtlı suçlarda 3 yıldan fazla, taksirli suçlarda ise 5 yıldan fazla olan hapis cezaları için savcı çağrı kâğıdına başvurmaksızın doğrudan yakalama emri çıkarır. Adli para cezasından çevrilen hapis cezalarında hükümlü için öncelikle çağrı kağıdı çıkarılır. Çağrı kağıdını alan hükümlü bulunduğu yer savcılığına müracaatta bulunabilir. Hükümlünün bu hakka sahip olduğu çağrı kağıdında belirtilmelidir. Savcılık, UYAP sistemi ile hükümlünün bilgilerini alır ve gerekli infaz işlemlerine başlar.[1422]

Savcılık, Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 161 no'lu Genelgesi'ne uygun olarak UYAP sistemi üzerinden hükümlü hakkında yakalama emri düzenler. Düzenlenen yakalama emri ayrıca hükümlünün bulunduğu yerdeki başsavcılığa

---

[1420] Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. HSK'nın 18.10.2011 tarih ve 6 nolu mülga Genelgesi.

[1421] Timur Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2015, s. 59. Veli Özer Özbek, **İnfaz Hukuku**, Geliştirilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2015, s. 75, Ali Rıza Çınar, "Özgürlüğü Bağlayıcı Cezalar(Hapis Cezaları) ve İnfazı", Adem Sözüer (Ed.), **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. 1, İstanbul 2015, s. 13, Murat Aksan, "Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma", Adem Sözüer (Ed.), **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. 1, İstanbul 2015, s. 40, Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 228.

[1422] Vehbi Kadri Kamer, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s. 100 vd.

gönderilmez. Yakalama emri suçun işlendiği yer, hükümlünün nüfusa kayıtlı olduğu yer, ikamet yeri kolluk birimlerine UYAP üzerinden gönderilir. Uyarıyı gören kolluk birimi, kendi yetki alanındaki kişiyi aramaya başlar. Bunun yanısıra hakkında yakalama emri düzenlenen hükümlü, UYAP sistemindeki kayıt nedeniyle kolluk kontrolü ya da resmi işlem esnasında da yakalanabilir.

Teslim veya yakalama sonucu ulaşılan hükümlü ilgili ceza infaz kurumuna gönderilir. Hükümlü aynı zamanda başka bir suçtan dolayı tutuklu ise bu durumda tutuklama müzekkeresinin infazı durur ve hüküm işlemeye başlar. Hükümlüye cezası hakkında bilgileri[1423] içerir bir belge verilir (5275 s. Kanun md. 20/4). Bu belge uygulamada müddetname olarak adlandırılır. Müddetname kuruma giriş işlemi yapıldıktan sonra düzenlenip hükümlüye tebliğ edilebilir. Hükümlü, müddetnamenin düzeltilmesini savcıdan talep edebilir. Savcının red kararına karşı hükümlü itiraz yoluna gidebilir (5275 s. Kanun md. 98, 101). [1424] Hapis cezalarının infazında hükümlünün ıslahı ve gelişme göstermesinin en önemli göstergesi koşullu salıvermedir. [1425] Hükümlünün koşullu salıverilmesinde temel unsur iyi hallilik değerlendirmesidir. CGTİHK'nin "Koşullu salıverilmede iyi hâlin saptanması" başlıklı 89'uncu maddesine göre hükümlünün, öngörülen süreleri, ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara içtenlikle uyarak, haklarını iyi niyetle kullanarak, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirerek geçirmiş ve toplumla bütünleşmeye hazır olduğunun disiplin kurulunun görüşü alınarak idare ve gözlem kurulunca saptanmış bulunması gerekir. Bu kriterlere göre hazırlanan rapor savcılığa sunulur ve savcılık da koşullu salıverme konusunda bir karar verilmesi için hükmü veren mahkemeye, hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerde bulunan aynı derecedeki mahkemeye başvurur.[1426]

[1423] Mahkeme kararının tam künyesi, şartlı tahliye tarihi, 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesi uyarınca muhtemel denetimli serbestliğe ayrılma tarihi, tahliye tarihi bilgileri yer almaktadır.

[1424] Veli Kafes, "Koşullu Salıverme", Adem Sözüer (Ed.), **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. 1, İstanbul 2015, s. 309 vd., 9. C.D., T. 07.10.2010, E. 2010/4365, K. 2010/10243 (**UYAP**, 12.03.2016).

[1425] M. Fahrettin Hekimoğlu, **Uygulamalı-İçtihatlı Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi**, Adalet Yayınevi, Ankara 2001, s. 184.

[1426] Ahmet Hulusi AKKAŞ, "Koşullu Salıverilme", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 1-2, 2008, s. 315.

Mahkeme, ceza infaz kurumunun idare ve gözlem kurulu (İnfaz Tüzüğü[1427] md. 40/1.j) tarafından hazırlanan raporu uygun bulursa hükümlünün koşullu salıverilmesine dosya üzerinden karar verir. Mahkeme, raporu uygun bulmadığı takdirde gerekçesini kararında gösterir (CGTİHK md. 107/11). Koşullu salıverme, infazın gevşetilmesinde en önemli araçtır.[1428] İnfaz hukuku yönünden büyük önem taşıyan koşullu salıvermede savcının etkin bir role sahip olmadığı görülmektedir. Savcının mevcut uygulamaya göre yegâne görevi, ceza infaz kurumundan gelen raporu üst yazıyla ile ilgili mahkemeye iletip karar talebinde bulunmaktır. Bu yönüyle savcının infaz ve iyi hal değerlendirmesinin dışında kaldığı görülmektedir. Özellikle iyi hale ilişkin değerlendirme yapılırken bir hukukçunun bulunmaması, büyük bir eksiklik olup savcının bu kurula hangi sebeple dâhil edilmemiş olduğu anlaşılamaktadır. Bu nedenle savcının da belirtilen değerlendirmeye müdahil olması ve kurulun birçok disiplinden farklı kişiyi barındırması yerinde bir düzenleme olacaktır. Bunun sağlanabilmesi için mevzuat düzenlemesine ihtiyaç bulunmaktadır.[1429]

3.3.1.2. Hapis Cezasının İnfazının Ertelenmesi

3.3.1.2.1. Hastalık Nedeniyle Erteleme

Akıl hastalığı, hastalık veya gebelik sebebiyle infazın ertelenmesi mümkündür (5275 s. Kanun md. 16). Her hastalık erteleme sebebi değildir. Akıl hastalığına tutulan hükümlülerin hapis cezasının infazı hükümlü iyileşinceye kadar geri bırakılır. Bu konuda karar verme yetkisi savcıya aittir. Savcı bu kararı verirken Adli Tıp

[1427] R.G. 06.04.2006, 26131.

[1428] İnfazın gevşetilmesi konusunda bkz. Erdal Yerdelen ve Ali Murat Nas, "Tutuklu ve Hükümlülere Verilen Mazeret İzinleri", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 34, Nisan 2018, s. 77.

[1429] Koşullu salıverme ve sorunlar hakkında bkz. Yvon Dandurand ve Diğerleri, **Conditional Release Violations, Suspensions and Revocations- A Comparative Analysis**, The International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, Vancouver/Canada 2008, s. 15, Mehmet Kurt, **Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları**, Adalet Yayınevi, Ankara 2007, s. 81 vd., Stephen Livingstone, Tim Owen QC, Alison Macdonald, **Prison Law**, 4 th Edition, Oxford University Press, New York, 2008, s. 498, Susan Easton, **Prisoners' Rights Principles and Practice, Routledge Press**, New York 2011, s. 121, Ahmet Caner Yenidünya, **Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme**, Legal Yayınları, İstanbul 2002, s. 51 vd.

Kurumunca düzenlenen veya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen hastanelerce düzenlenmiş olup Adli Tıp Kurumu tarafından onaylanan raporları dikkate alır.[1430]

Hükümlünün hastalanması infaza ara vermek için yeterli sebep değildir. İnfaz kurumunda gerekli tedavi yapılır. Ancak hastalık hükümlünün hayatı bakımından kesin bir tehlike oluşturuyorsa infaza ara verilir. Savcılık bu konuda yetkili olup re'sen karar verebilir. Savcı infaza ara verirken hükümlünün tâbi olacağı yükümlülükleri hem hükümlüye hem de yasal temsilcisine tebliğ eder. Sağlık raporunda belirtilen sürelerde ve en geç 1'er yıllık periyodlarla hükümlünün sağlık durumu kontrol edilir. İnfaza devam edip edemeyeceği denetlenir. Hükümlü infaza ara verme döneminde savcının belirlediği yükümlülüklere uymak zorundadır. Aksi halde savcı ara verme kararına kaldırabilir. Bu karara karşı infaz hâkimliğine başvurulması mümkündür.[1431]

Gebe olan veya doğumdan itibaren 6 ay geçmemiş bulunan kadınların kesinleşmiş hapis cezalarının infazı bu sürenin sonuna kadar geri bırakılır. Savcılık infazı ertelemek zorundadır. Kapalı ceza infaz kurumunda iken gebe kalan kadınlardan, koşullu salıverilmesine 6 yıldan fazla bir süre kalanlar ile tehlikeli kategoride değerlendirilenler, belirtilen ertelemeden yararlanamaz. Ancak gebelik dönemini ve doğumdan sonraki 6 aylık süreyi kendileri için ayrılan özel yerlerde geçirirler. [1432]

Hükümlünün ağır hastalık veya engellilik sebebiyle cezaevi koşullarında tek başına hayatını idame ettirememesi de infaza ara verme sebebidir. Tek başına hayatı idame ettirememe hususu Adli Tıp Kurumu tarafından tespit edilmelidir. Ayrıca hükümlü toplum güvenliği bakımından ağır ve somut tehlike de oluşturmamalıdır. Savcı bu konuda karar verirken hükümlü ile ilgili bir kolluk araştırması yaptırabilir.[1433]

[1430] Mustafa Artuç ve Cemil Gedikli, **Yeni Yargıtay Kararları Işığında TCK-CMK-CGİK- Çocuk Koruma Kanunu ve 5560 sayılı Kanunla Getirilen Yenilikler (Yeni Ceza Adalet Sistemi)**, 2. Baskı, Kartal Yayınevi, Ankara 2007, s. 644.

[1431] Timur Demirbaş, "Ceza İnfazına Ara Verilmesi", **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan**, C. I, (703-711), Türk Ceza Hukuku Derneği ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s.707

[1432] Kamer, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı**, s. 266.

[1433] 5275 sayılı Kanun'un 16'ncı maddesinde düzenlenen mazeretler nedeniyle erteleme talebinin savcılık makamı tarafından reddedilmesi halinde, 5275 s. Kanun'un 98/2'nci maddesinde hükmü altına alınan kanun yoluna başvurulabilir.

3.3.1.2.2. Hükümlünün Talebiyle İnfazın Ertelenmesi

Hükümlünün istemiyle infazın ertelenmesi mümkündür (5275 s. Kanun md. 17). İnfazdan önce ve infaz esnasında olmak üzere iki tür erteleme bulunmaktadır. [1434] Kasten işlenen suçlarda 3 yıl, taksirle işlenen suçlarda 5 yıl ve altındaki hapis cezalarının infazı hükümlünün istemiyle iki kez ertelenebilir. Bu konuda yetki savcıya aittir. Erteleme süresi içinde, kasten işlenen bir suçtan dolayı kamu davası açılması hâlinde erteleme kararı kaldırılarak infaza başlanır. Erteleme güvenceye veya başka bir şarta bağlanabilir. Savcı, hükümlünün talebi ile bağlı olup talepten fazla bir süre ertelemeye karar veremez. [1435] Güvence miktarının hangi ölçülere göre belirleneceği veya hangi durumlarda güvence parası talep edileceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. [1436] Terör suçları, örgütlü suçlar, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, mükerrirler, disiplin veya tazyik hapsine mahkûm olanlar hakkında erteleme uygulanamaz. Savcılığın takdirinde olan infaz ertelemesinin reddi halinde herhangi bir yasa yolu öngörülmemiştir. İnfaz henüz başlamadığından itirazın infaz hâkimliğince değerlendirilmesi de mümkün değildir. [1437] Savcı erteleme konusunda takdir yetkisini kullanırken hükmün infazı ile infazın hükümlü üzerindeki etkileri arasındaki hassas dengeyi gözetmeli ve buna göre bir karar vermelidir. Kabul edilebilir mazeretler dikkate alınmalı ancak hükümlünün, infazı sonuçsuz bırakacak girişimleri de öngörülmelidir. Savcı, hükümlü hakkında karar verirken kolluk araştırmasına başvurmalıdır. [1438]

Kasıtlı suçlarda 3 yıl, taksirle suçlarda 5 yıl ve altındaki hapis cezalarının infazına başlanmış ise bazı hallerde infaza ara verilmesi mümkündür. Hükümlünün yükseköğretimi bitirebilmesi, anne, baba, eş ya da çocuklardan birisinin ölümü, anne,

---

[1434] Ahmet Adil Kubat, **Cezaların İnfazı**, Adalet Yayınevi, Ankara 2005, s. 49,Kouşturma evresindeki erteleme için bkz. Haluk Çolak ve Uğurtan Altun, "Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi", **Adalet Dergisi**, S. 26, Eylül 2006, s. 9. Elvan Keçelioğlu, "5237 Sayılı TCK'da Hapis Cezalarının Ertelenmesi", Adem Sözüer (Ed.), **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. I, İstanbul 2015, s. 180

[1435] Kamer, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı**, s. 244.

[1436] Savcı hükümlünün mali durumunu inceleyip, gün para cezası limitleri arasında(20-100TL) bir miktarı güvence(Örnek: 500 gün x 30 TL=15.000,00) olarak belirleyebilir.

[1437] "Kanun'un …17. maddesinde, infazın ertelenmesi isteğine ilişkin olarak karar verme konusunda infazı yürüten Cumhuriyet Başsavcılığı'na takdir hakkı tanındığı, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca infazın ertelenmesine ilişkin istek hakkında verilen kararlara karşı herhangi bir kanun yolunun öngörülmediği gözetilmeden…" 10. C.D., T. 14.04.2014, E. 2014/2577, K. 2014/2611 (**UYAP**, 12.01.2016).

[1438] Kamer, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı**, s. 245.

baba, eş ya da çocukların sürekli hastalık veya malullükleri nedeniyle ailenin geçim kaynağı olan ticari faaliyetin veya tarım topraklarının işlenebilmesinin imkânsız hale gelmesi, hükümlüdeki hastalığın süreli bir tedaviyi gerektirmesi erteleme sebepleridir. İnfaza ara verme yetkisi savcılık makamına aittir. İki kere ara verilebilir.[1439] Talebin reddi halinde hükümlü infaz hâkimliği nezdinde itirazda bulunabilir.[1440] Savcının, erteleme kararı verirken gözetmesi gereken kirterler, bu ihtimal bakımından da geçerlidir.[1441]

3.3.1.3. Adli Para Cezalarının İnfazı

Adli para cezaları doğrudan verilen veya seçenek yaptırım olmak üzere ikiye ayrılır (TCK md. 50/1.a, 52).[1442] Savcılar adli para cezalarının infazı hususunda yetki sahibidir. Mahkeme tarafından verilip kesinleşen adli para cezası ilamları, infaz için savcılığa gönderilir. Savcı gelen ilamı inceler ve ilamat defterine kaydını yaptırır. Savcı, adli para cezasının ödenmesi için bir ödeme emri düzenler ve 30 gün içerisinde ödenmesi için bu ödeme emrini hükümlüye tebliğ eder (5275 s. Kanun md. 106/2). Mahkeme kararında herhangi bir taksitlendirmeye yer verilmemişse savcı, ilk taksidi 1 ay içinde ödenmek kaydıyla, geri kalan miktarın 1'er aylık dilimlerle iki taksit halinde ödenmesine karar verebilir (5275 s. Kanun md. 106/6).[1443]

Ödenmeyen adli para cezaları için kamuya yararlı işte çalışma alternatifi getirilmiştir.[1444] Savcı hükümlüye kamuya yararlı işte çalışma kararını tebliğ eder ve 10 gün içerisinde müracaatta bulunmasını ister. [1445] Davete uyulmadığı takdirde para cezasının hapis cezası olarak infaz edileceği ihtar edilir. Kamuya yararlı işte çalışma

[1439] Terör suçları, örgütlü suçlar, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, mükerrirler, disiplin veya tazyik hapsine mahkûm olanlar hakkında ara verme işlemi uygulanamaz.
[1440] 7. Ceza Dairesi, T. 01.12.2014, E. 2014/17363, K. 2014/20586 (**UYAP**, 12.01.2016).
[1441] Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, s. 503-504.
[1442] Soner Hamza Çetin, "Adli Para Cezası ve İnfazı", Adem Sözüer (Ed.), **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. I, İstanbul 2015, s. 107.
[1443] Kurt, **Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları**, s. 58.
[1444] 5275 s. Kanun'un 106/3'ncü maddesinde, 28.06.2014 tarih ve 6545 s. Kanun'un 81'inci maddesi ile yapılan değişiklikle; para cezasının ödenmemesi halinde yeni bir sistem öngörülmüştür. Değişiklikten önceki dönemde adli para cezalarının ödenmemesi halinde söz konusu ceza, hapis cezasına çevrilmekteydi. Savcı, para cezasını gün-para miktarına göre hesaplar ve hapis cezası olarak bunu hükümlüye gönderirdi.
[1445] Söz konusu kararın tebliği savcılık makamının görevidir. Bkz. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 16.10.2014 tarihli Görüş yazısı.

programı denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından koordine edilir. İki saatlik çalışma, 1 günlük hapis cezasının karşılığıdır. Hükümlü günde 8 saate kadar çalışabilir. Adli para cezasının kamuya yararlı işte çalışmaya çevrilmesi kararına yönelik herhangi bir kanun yolu öngörülmemiştir. Ancak var olan hesap ve maddi hatalar ile ilgili olarak savcılığa müracaat edilebilir. Kamuya yararlı işte çalışma sürecindeki işlemlere karşı infaz hizmetleri değerlendirme komisyonuna itirazda bulunulabilir. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin[1446] 48'inci maddesi uyarınca şikâyet yolu ile infaz hâkimliğine de başvurulabilir. Çocuklar hakkındaki adli para cezaları hapse çevrilemediği için kamuya yararlı işte çalışma tedbirine çevrilmesi de mümkün değildir (5275 s. Kanun md. 106/4). Savcı adli para cezasını ödemeyen çocuklar hakkında ilamları, tahsil edilmesi için mahallin en büyük mal memurluğuna gönderir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre tahsil yapılır (5275 s. Kanun md. 106/11). Hükümlünün ceza infaz kurumunda bulunması halinde kamuya yararlı işte çalıştırma kararı, hükümlü salıverilinceye kadar savcılığın ilamat bürosunda bekletilmelidir. [1447]

Çevirme kararları savcılık tarafından re'sen verilir. Mahkeme kararına gerek bulunmamaktadır. Adli para cezasından çevrilen hapis cezaları için 3 yıllık bir üst sınır öngörülmüştür (5275 s. Kanun md. 106/7). Birden fazla mahkûmiyet halinde ise sınır 5 yıla çıkmaktadır. Kamuya yararlı işte çalışma bakımından herhangi bir üst sınır öngörülmemiştir. Para cezasından çevrilen hapis cezaları bakımından, infazın ertelenmesi, koşullu salıverilme hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Hak yoksunlukları yönünden ise aslolan adli para cezasıdır. Basın Kanunu'nun 28'inci maddesine göre Kanun'da yer alan suçlar bakımından verilen adli para cezaları, ödenmediklerinden bahisle hapis cezasına çevrilemez. Özel bir hüküm olması nedeniyle infazda dikkat edilmesi gereken bir husustur. Aksi takdirde infaz savcısının idari ve adli sorumluluğu doğacaktır.

[1446] R.G. 05.03.2013, 28578.

[1447] Bu konudaki görüş için bkz. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 16.10.2014 tarihli Görüş yazısı.

3.3.2. Savcının Denetimli Serbestlik Tedbirlerine İlişkin Görevleri

Ceza infaz hukuku alanında 2005 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. Psiko-sosyal servisler, iyileştirme ve eğitim faaliyetleri güçlendirilmiş, alternatif infaz usullerine imkân tanınmıştır. Ceza infaz kurumları, hükümlünün topluma uyumunu zorlaştıran bir yapıya sahiptir.[1448] Denetimli serbetlik tedbirleri de bu kapsamda getirilen önemli bir kurumdur. Yasal dayanağı 5275 sayılı Kanun'un 104'üncü maddesi ve 5402 s. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu'dur.[1449]

Denetimli serbestlik, soruşturma, kovuşturma ve infaz evresinde başvurulan bir yöntemdir.[1450] Temel amaç şüpheli, sanık ya da hükümlüyü toplumdan tecrit etmeden tedbir veya ıslaha tâbi tutmaktır.[1451] Soruşturma ve kovuşturma evresindeki adli kontrol tedbirlerinin yerine getirilmesi, sosyal araştırma raporlarının hazırlanması, şüpheliye/sanığa psiko-sosyal destek verilmesi, suçtan zarar görene danışmanlık hizmeti sunulması denetimli serbestlik müdürlükleri aracılığıyla yerine getirilmektedir (5402 s. Kanun md. 12-13). İnfaz evresinde, tedavi, kamuya yararlı işte çalıştırma, bir meslek ve sanatın öğrenilmesi, denetim programı düzenlenmesi, koşullu salıverilmeden önce iyi halli hükümlüler için uygun denetimin yapılması denetimli serbestlik tedbirleri kapsamında uygulanmaktadır.[1452]

Ülke genelindeki denetimli serbestlik hizmetlerinin üst yönetim merkezi, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığıdır (5402 s. Kanun md. 9). Denetimli serbestlik hizmetleri taşra birimlerinde, adli yargı ilk derece mahkemeleri komisyonlarının bulunduğu yerde kurulan müdürlükler ve koruma kurulları aracılığıyla yerine getirilir. Denetimli

[1448] Yokuş Sevük, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya İle İletişimi", s. 335.

[1449] R.G. 20.07.2005, 25881.

[1450] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılık ve Çocuk Adalet Sistemi Hakkında Görüş'ün 34'üncü paragrafına göre denetimli serbestlik tedbiri, koşullu salıverme ve diğer alternatif infaz yöntemleri çocukların ıslah faaliyetlerinde etkin şekilde kullanılmalıdır.

[1451] Haluk Çolak ve Uğurhan Altun, "Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler", **Adalet Dergisi**, S. 25, 2006, s. 6, Vehbi Kadri Kamer, "Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi", **Adalet Dergisi**, S. 31, 2008, s. 69.

[1452] İbrahim Usta ve Hakan Öztürk, "Denetimli Serbestlik", **Ceza Hukuku Dergisi**, C. 5, S.13, Ağustos 2010, s. 14-15.

serbestlik müdürlükleri, başsavcılığa bağlıdır (5402 s. Kanun md. 10). Başsavcı ayrıca koruma kurullarına başkanlık eder. Savcılık, denetimli serbetlik müdürlüğünün genel işleyişinden sorumludur.

Savcılık soruşturma evresinde, adli kontrol tedbirlerinin uygulanması konusunda denetimli serbestlik müdürlüğü üzerinde doğrudan denetim ve gözetim yetkisine sahiptir. Gerekli görmesi halinde müdahalede bulunabilir. Denetimli serbestlik ile ilgili işlemlerin kolluk tarafından yerine getirilebilmesi için başsavcılığın aracı kılınması şarttır (5402 s. Kanun md. 25/1). Savcılığın kolluk ve denetimli serbestlik müdürlükleri üzerinde ortak amir konumunda olması böylesi bir aracılığı zorunlu kılmaktadır. Kovuşturma evresindeki adli kontrol tedbirlerine karar verme yetkisi mahkemeye ait olsa da infaz konusunda denetimli serbestlik müdürlükleri yetkilidir. Savcı da müdürlük işlemlerini takip edip müdahalede bulunma yetkisine sahiptir. İnfaz evresinde, özellikle koşullu salıverilmeden önceki erken tahliye hali (5275 s. Kanun md. 105/A) geniş bir uygulama alanına sahiptir. Kişinin erken tahliyeden yararlanabilmesi, iyi halli olması ve infaz hâkimliğinin bu konuda karar vermesine bağlıdır. Ceza infaz kurumu, iyi hale ilişkin idare ve gözlem kurulu kararını savcılığa iletir. Savcılık da uygun gördüğü takdirde hükümlünün erken tahliye olması için infaz hâkimliğinden talepte bulunur.[1453]

Hükümlünün infazdan sonraki hayatına uyum sağlaması ve özellikle iş sahibi olabilmesi, ıslah için önemli bir unsurdur (5275 s. Kanun md. 90, 91). Salıverilen hükümlünün iş bulması, meslek ve sanatıyla uyumlu bir iş kurması veya çevresi ile yaşayacağı bir takım sorunların çözümü konusunda *koruma kurulları* yetkilidir (5402 s. Kanun md. 15/1.d). Koruma kurulları, adalet komisyonu olan yerlerde oluşturumaktadır. Başsavcı ya da görevlendireceği başsavcı vekili veya savcı, kurula başkanlık eder (5402 s. Kanun md. 16/1). Koruma kurullarının görevleri şunlardır: *a) Müdürlüklerden iletilen suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunların çözümü ile ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği*

[1453] Faruk Turhan ve Abdurrahim Altıkat, "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.2, S.2, 2012, s. 11.

yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olmak, çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlamak, diğer hükümlülere bu konuda yardımcı olmaktır (5402 s. Kanun md. 17).[1454]

Denetimli serbestlik müdürlüklerinde çalışan kamu görevlileri, personel rejimi bakımından savcılığa bağlıdır. Denetimli serbestlik müdürünün birinci disiplin amiri savcı, ikinci disiplin amiri ise başsavcı ya da vekilidir. Yine diğer denetimli serbestlik personeli bakımından da savcılığın disiplin amirliği görevi bulunmaktadır.[1455]

3.3.3. Ceza İnfaz Kurumunun Yönetimi

3.3.3.1. Kurum Yönetimi

Ülke genelinde bulunan bütün ceza infaz kurumları Adalet Bakanlığına bağlıdır. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ceza infaz kurumları ve hizmetleri konusunda yetkili birimdir.[1456] Bu yetki kurum müdürleri eliyle kullanılmaktadır.[1457] Islah ve iyileştirme faaliyetleri hususunda politika belirleme ve uygulama Bakanlık yetkisindedir. Savcılığın, infaz içeriğine, iyileştirmeye ve psiko-sosyal servislerin işleyiş biçimine müdahale yetkisi bulunmamaktadır.[1458] Ancak infaz edilmesi gereken cezanın adil bir şekilde infazı, hükümlü ve tutuklu haklarının korunmasını teminle yükümlüdür. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş'e göre hükümlü ya da tutuklunun bireysel haklardan yoksun kalması hususunda savcı doğrudan sorumludur. Savcı her zaman yasallık ilkesine uyma, tarafsız davranma, herhangi bir etki altında kalmama, ayrımcılık yapmama mecburiyetindedir (Avrupa

[1454] Cihan, Cankurt ve Kitapçıoğlu, "Denetimli Serbestlik", s. 72.
[1455] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Adalet Bakanlığı Disiplin Yönetmeliği (R.G., 05.04.2017, 30029).
[1456] Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un(R.G. 07.04.1984, 18365.) 11'inci maddesinde Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün görevleri belirtilmiştir.
[1457] Müdürlerin görevleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük md. 19.
[1458] Aksi yönde uygulama örneği için bkz. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 31.08.2015 tarihli yazısı.

Savcıları Danışma Konseyinin Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüşü prg. 9-11).[1459]

Savcı infaz kurumları ve personeli üzerinde denetim ve gözetim yetkisine sahip olup bu yetki disiplin ve güvenlik ile sınırlıdır. Savcı kurumun mevzuata göre yönetilmesini ve infaz hizmetlerinin insan haklarına uygun olarak yerine getirilmesini ister ve denetler (İnfaz Tüzüğü md. 4/4). Gerekli gördüğü durumlarda Bakanlığa bilgi verir. Kurumdaki tüm görevliler başsavcının ya da cezaevi savcısının istediği her türlü bilgiyi vermekle yükümlüdür (İnfaz Tüzüğü md. 4/4.b). Savcı sık ve belirsiz aralıklarla ceza infaz kurumuna gidip gözlemlerde bulunur ve tespitlerini denetleme defterine yazar. Ayda en az bir kere yapılması gereken aramalarda savcının hazır bulunması önemli bir denetim yöntemidir. Savcı, infaz kurumunun idaresini bizzat üstlenen değil denetleyen konumundadır.[1460] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüş'e göre savcı tutukevlerinin mevzuata uygunluğu denetleme konusunda görevlendirildiği takdirde düzenli aralıklarla kurumu ziyaret etme, idarenin belgelerine ve kararlarına ulaşma, tutuklularla başbaşa görüşebilme, çalışanlardan açıklama isteme, tutuklama emri bulunmayıp da kurumda olanların süratle tahliyesi konusunda yetki sahibidir (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılar ve Cezaevi İdaresi Arasındaki İlişki Hakkında Görüşü prg. 24).[1461]

Tutuklu ve hükümlülerin dış dünya ile iletişim kurmalarında savcı yetki sahibidir. Savcı hükümlülere mazeret izni, özel izin veya iş arama izni verebilir (5275 s. Kanun md. 93). İzinde geçirilen süreler hükümlülükte geçmiş sayılır. Mazeret izinleri ölüm, hastalık ve olağandışı durumlar için öngörülmüştür. Hükümlülük süresinin beşte birini iyi halli geçiren hükümlülere; anne, baba, eş kardeş ya da çocuğunun ölümü nedeniyle 10 güne kadar mazerete izni verilebilir. Hükümlünün talebi hakkında karar verme yetkisi başsavcılığa aittir. Hükümlünün belirtilen yakınlarının hayati tehlike oluşturacak bir hastalığa yakalanmaları ya da su baskını,

[1459] Hekimoğlu, **Uygulamalı-İçtihatlı Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi**, s. 355.
[1460] Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, s. 489, Halil Polat, **Ceza İnfaz Kurumu Savcısı ve İnfaz Hâkiminin El Kitabı**, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 73.
İspanya'da ceza infaz kurumları savcı tarafından denetlenmektedir. Bkz. The Spanish Public Prosecution Service, PPT, http://rua.ua.es, (24.08.2017).
[1461] Özbek, **İnfaz Hukuku**, s. 287.

deprem gibi felakete maruz kaldıklarının belgelenmesi halinde 10 güne kadar mazeret izni verilebilir. Başsavcılık bu konuda öneride bulunur, Adalet Bakanlığı karar verir (5275 s. Kanun md 94).[1462]

Yüksek güvenlikli ceza infaz kurumundaki hükümlüler dâhil olmak üzere cezalarının beşte birini henüz infaz etmemiş olan hükümlülere[1463] eş, ikinci derece kan veya kayın hısmı ölümü nedeniyle 2 güne kadar cenazeye katılma izni verilebilir. Başsavcı hükümlüye bu izni verirken güvenlik yönünden sakınca bulunup bulunmadığına araştırır.[1464] Hükümlünün anne, baba, eş, kardeş, çocuk, kayınpeder, kayınvalidesinin yaşamsal tehlike oluşturacak önmeli bir hastalığın bulunması halinde her biri için 1 gün olmak üzere izin verilebilir. Bu konuda da yetki başsavcıya aittir. Tutuklunun eşi, ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından ölümü hâlinde, tutukluya 2 güne kadar cenaze izni verilebilir. İzin verme konusunda yetki soruşturma savcısına aittir. Jandarma görevlileri eşlik eder (5275 s. Kanun md 116/2).[1465]

Özel izin, açık ceza infaz kurumlarında bulunan ya da kapalı ceza infaz kurumunda olmakla birlikte açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanan hükümlülere, aile bağlarını güçlendirmek ve dış dünya ile uyum sağlamak amacıyla verilen bir izindir (5275 s. Kanun md. 95). Bu konuda karar verme yetkisi savcıya aittir. Yol hariç olmak üzere 3 güne kadar izin verilebilir. İzne giden hükümlüye kurum tarafından bir izin belgesi verilir. Hükümlü bu belgeyi, iznini geçireceği yerdeki başsavcılığa onaylatır. [1466]

Hükümlülük sürelerinin en az altı ayını kesintisiz geçirmiş olup koşullu salıverilmelerine bir ay kalan hükümlülerin tahliyeden sonra uyum sorunu ile karşılaşmamaları ve iş bulabilmeleri için iş arama izni verilebilir. Savcı bu konuda

[1462] Yerdelen ve Nas, "Tutuklu ve Hükümlülere Verilen Mazeret İzinleri", s. 94.
[1463] Ağırlıştırılmış müebbet hapis cezası alan hükümlüler bu haktan yararlanamaz.
[1464] Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 76'ncı maddesine göre tehlikeli hükümlü suçun nitelik ve işleniş şekline göre toplum için ciddi bir tehlike oluşturan veya kurumun güvenlik ve düzenini ihlal edebileceği konusunda delil veya ciddi emareler olan hükümlülerdir.
[1465] Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, s. 337 vd.
[1466] Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, s. 340.

yetki sahibi olup çalışma günleri içerisinde 8 saate kadar izin verebilir(5275 s. Kanun md. 96).[1467]

Ziyaret, tutuklu ve hükümlüler için diğer haberleşme imkânlarına göre daha güçlü bir sosyal iletişim biçimidir.[1468] Tutuklu ve hükümlülerin kimler tarafından, hangi zaman aralığı ve süre ile ziyaret edilebileceği mevzuatta düzenlenmiştir. Ziyaret hakkına sahip kişileri dışında veya bu hakka sahip kişilerin normal görüş zamanı dışındaki görüş talepleri hususunda karar verme yetkisi savcıya aittir. Savcı bu konuda takdir hakkına sahip olup izni yazılı olarak verir (5275 s. Kanun md. 83/2).[1469] Diplomatik temsilcilerin kendi ülke vatandaşı olan adli hükümlüleri, tutukluları ziyaret etmelerine izin verme yetkisi savcılığa aittir (Ziyaret Yönetmeliği md 28).[1470]

3.3.3.2. İnfaz Personeli Üzerindeki Yetkileri

Savcının ceza infaz kurumu personeli üzerindeki denetim ve gözetim yetkisinin en somut hali personel hakkında disiplin soruşturması yapmak ve gerektiği takdirde disiplin cezası vermektir.[1471] Ayrıca savcı, adalet komisyonları tarafından alınan personel hakkında doğrudan adli soruşturma yapma yetkisine de sahiptir (2802 s. HSK md. 116). Ancak Bakanlık tarafından atanan personel hakkında savcının doğrudan soruşturma yapmasına izin veren herhangi bir mevzuat hükmü bulunmamaktadır. Uygulamada, savcıların bu personel hakkında da adli görevden bahisle doğrudan soruşturma yaptıkları görülmektedir. Yargıtay 12. Ceza Dairesi vermiş olduğu kararda[1472], Bakanlık tarafından atanan personel için soruşturma izni alınması

[1467] Özbek, **İnfaz Hukuku**, s. 236.

[1468] Handan Yokuş Sevük, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya İle İletişimi", **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 3-4, 2003, s. 357.

[1469] Uzak mesafeden gelmiş olma, yeni tutuklanma hali gibi mazeretler uygulamada en çok rastlanan mazeret türleridir. Polat, **Ceza İnfaz Kurumu Savcısı ve İnfaz Hâkiminin El Kitabı**, s. 7.

[1470] Özbek, **İnfaz Hukuku**, s. 177 vd.

[1471] Disiplin hukuku ile ilgili temel mevzuat 657 s. DMK'dır. Disiplin cezaları Kanun'un 125'inci maddesinde düzenlenmiştir. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 01.01.2006 tarih ve 50 sayılı Disiplin Suç ve Cezalarına Ait Esaslar Hakkında Genelgesi de bu konuda ayrıntılı hükümler içermektedir.

[1472] "Ceza İnfaz Kurumu 2. Müdürü(ve işyurdu müdür yardımcısı) sanığın mahkumiyetine karar verilmiş ise de; taksirle yaralama suçunu CMK'nun 161/5. maddesi anlamında "adliye ile ilgili görev veya işler" kapsamında bulunmayan tamamen idari nitelikteki görevi nedeniyle işlediği ileri sürülen sanık hakkında 4483 sayılı Kanunun 3. maddesi uyarınca soruşturma izni alınmak üzere durma kararı verilmesi gerekirken, yargılamaya devamla yazılı şekilde hüküm tesisi…" 12.C.D., T. 12.01.2016, E. 2015/3432, K. 2016/143 (**UYAP**, 25.06.2018).

gerektiğine karar vermiştir. Bu karara göre 4483 sayılı Kanun'a göre mülki amirlikten izin alınması gerekmektedir. Ancak böylesi bir uygulama, ceza infaz kurumlarında görevli personelin fiili olarak mülki amirliğe bağlanması sonucunu doğuracaktır. Bu konuda en doğru çözüm doğrudan soruşturma yapmayı mümkün kılan bir mevzuat düzenlemesi yapılması veya soruşturma izni alınacaksa bu merciin adalet komisyonu ya da Ceza ve Tevkievleri Genel Müdürlüğü olmasıdır.[1473]

Adalet Bakanlığı Disiplin Yönetmeliği'nin [1474] ek cetvelinde infaz kurumlarında görevli personelin disiplin amirleri belirtilmiştir. Kurum müdürü hakkındaki uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları disiplin amiri olan savcı tarafından verilir. Kademe ilerlemesinin durdurulması veya meslekten çıkarma cezaları ise Bakanlık tarafından verilir. Savcı görevlendirdiği soruşturmacı eliyle disiplin soruşturmasını yapar (Dis. Yön. md. 23) Bakanlıkça atanan personelin birinci disiplin amiri kurumu müdürü, ikinci disiplin amiri ise savcıdır. Savcı adalet komisyonları tarafından atanan personelin üçüncü disiplin amiridir.[1475]

[1473] Ceza infaz kurumu personelinin görevleri için bkz. Özbek, **İnfaz Hukuku**, s. 287 vd.
[1474] R.G., 05.04.2017, 30029.
[1475] Demirbaş, **İnfaz Hukuku**, s. 489.

3.4. SAVCILIK KURUMUNUN İDARİ GÖREVLERİ

3.4.1. Temsil Görevi

3.4.1.1. Adalet Komisyonuna Katılmak

Ağır ceza mahkemelerinin bulunduğu yerlerde adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu bulunur. Komisyonun başkanı genel itibariyle ağır ceza mahkemesi başkanıdır ve HSK tarafından belirlenir. Kurulun bir asıl ve bir yedek üyesi de yine hâkimler arasında HSK tarafından belirlenir. Komisyonun üçüncü üyesi ise o yer Cumhuriyet başsavcısıdır. Başsavcının üyeliği hususunda herhangi bir görevlendirmeye gerek bulunmamaktadır. Komisyonunu tabii üyesidir (2802 s. Kanun md. 113). Başkanın yokluğunda hâkim üye başkanlık eder. Cumhuriyet başsavcısının yokluğunda onun yerine vekâlet eden savcı komisyona katılır.

Komisyonda bulunan her üyenin bir oy hakkı mevcuttur. Komisyonda kararlar salt çoğunluk ile alınır. Başsavcı yapılan bütün toplantılara katılma yetkisine sahiptir. Bazen komisyon kararı gerekmeyen, komisyon başkanı tarafından alınabilen kararlar bulunmaktadır. Başsavcının buna müdahale yetkisi söz konusu değildir.[1476]

Adalet komisyonunun memuriyete alım ve personel rejimi ile ilgili yetkileri bulunmaktadır. Adliye yönetimi konusunda bir yetkisi bulunmamaktadır. Komisyonun yargı çevresinde kâkim ve savcıların geçici görev ile yetkilendirmelerinde; hâkimler bakımından komisyon başkanı, savcılar yönünden ise başsavcı yetkilendirilmiştir. Bahse konu yetkilendirme komisyon kararı değildir (2802 s. Kanun md. 115).

[1476] Komisyonun görevleri Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 114'üncü maddesinde düzenlenmiştir.

Bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu; mahkeme başkanı, HSK tarafından belirlenen üye ve başsavcıdan oluşur. Başsavcı komisyonun doğal üyesidir. Başsavcının yokluğundan başsavcıvekili toplantılara katılır (5235 s. Kanun md. 31).

3.4.1.2. Resmi Törenlere Katılmak

Resmi törenlere katılma, protokole katılımdır. Protokoldeki öncelik makamın ağırlığının da bir göstergesidir. Adliyelerin milli bayramlarda, törenlerde, kabullerde, kim tarafından temsil edileceği protokol sıralaması ile çözülmektedir. Başkentte ve başkent dışında uygulanacak protokol sıralaması Ulusal ve Resmi Bayramlar ile Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği'nde[1477] düzenlenmiştir. Yönetmelik ekinde yer alan tebrikat sıralamasI, Cumhuriyet başsavcısı, adli yargı adalet komisyonu başkanı, bölge adliye ve bölge idare mahkemesi başkanları, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcısı, idare ve vergi mahkemeleri başkanları, üniversite rektörleri, baro başkanı şeklindedir. Adli yargı ilk derece mahkemeleri nezdinde yapan başsavcı, istinaf başsavcısına göre önceliklidir. Temsil adli yargı ilk derece düzeyine bırakılmıştır.

Başsavcının protokolde yargı erkini, yürütmeyi, adliyeyi veya savcılık makamını temsil ettiğine dair bir mevzuat hükmü bulunmamaktadır. 5235 s. Kanun'un 18'inci maddesinde başsavcının görevlerinden bir tanesinin de başsavcılığı temsil etmek olduğu belirtilmiştir. Bu hükmün adliyedeki iç işleyişe veya adliye dışına hitap ettiğine dair Kanun'da ya da gerekçede herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Yönetmelik ekindeki sıralama, tebrikata giriş sıralaması olmakla birlikte prokolde de aynı sıralamaya riayet edilir. Başsavcının temsil ettiği erk aslında yürütme erkidir. Başsavcılık faaliyetleri adli işlemler olmakla birlikte, yargısal işlemler değildir. Yargı erkini temsil edenler hâkimlerdir. [1478]

Yönetmelik'ten önce mülki amir, garnizon komutanı, belediye başkanı ve başsavcı diğer protokolün önünde, yanyana durmaktaydılar.[1479] Yönetmelik ile bu usule son verilmiştir. Cumhuriyet Bayramı ve Zafer Bayramı törenlerinde, anıta mülki

[1477] R.G. 05.05.2012, 28283.
[1478] Ali Altıntaş, "Protokol Sıradüzeni ve Ötelenen Yargıçlık", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 120, 2015, s. 186.
[1479] Uygulamada bu duruma dörtlü protokol denilmektedir.

amir, garnizon komutanı ve belediye başkanı çelenk koyar (Yönetmelik md. 4/2.b/1 ve 7/2.b/1.). Çelenk koyacaklar arasında başsavcı olmamakla birlikte diğer üç kişi ile birlikte protokol önünde durmasında bir mani bulunmamaktadır. Özellikle, çelenk koyamadığından bahisle törene katılmamazlık etmemelidir. Törenlere katılım takdiri değil, makamın gerekliliğidir. Uygunsuz davranışlar disiplin sorumluluğu doğuracaktır.[1480] Asliye ceza mahkemeleri nezdinde görev yapan ünvanlı başsavcının temsil yetkisini kullanması konusunda tartışma bulunmamaktadır. Ancak ünvanlı başsavcı bulunmayan yerlerde, kıdemli savcının temsil konusunda diğer savcılar ile bazı sorunlar yaşadığı görülmektedir. Kıdemli savcının, ünvanlı başsavcıya benzer yetkiler kullanması diğer savcıların itirazı ile karşılaşabilmektedir. Temsil ile kastedilen husus resmi törenlere katılım, kaymakam, belediye başkanı ve kollukla ilişkileri kapsamaktadır. Belirtilen kişiler tarafından sürekli kıdemli savcının muhatap alınması bu yöndeki sorunu büyütmektedir. Buna sebebiyet verilmemesi için en doğru çözüm, HSK'nın asliye ceza mahkemelerine ünvanlı başsavcı atamasıdır.

3.4.2. Denetim Görevi

3.4.2.1. Noter Denetimi

Noterler üçlü bir denetime tâbi tutulmaktadır. Türkiye Noterler Birliği ve adalet müfettişlerinin yanı sıra savcı da noterlikleri denetler. Noterlikler savcının sürekli denetimine tâbi olup yılda en az bir kez teftiş edilirler (Noterlik Kanunu[1481] md. 122/1). Yılda en az bir kere yapılması öngörülen bu denetim Mayıs ayında yapılır (Noterlik Kanunu Yönetmeliği md. 83.). Savcı bu mecburi denetim dışında Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünün 101 sayılı Genelgesine göre belirsiz aralıklarla denetim yapmalıdır. Savcı yaptığı denetimi 3 nüsha halinde tutanağa bağlar. Bir nüsha noterlikte, bir nüsha savcılıkta kalır. Geri kalan bir nüsha ise Adalet Bakanlığı Hukuk

[1480] "Cumhuriyet Başsavcılığını temsilen katıldığı 30 Ağustos 2006 tarihinde yapılan zafer bayramı çelenk koyma ve saygı duruşu törenine, protokol kurallarına aykırı bir şekilde kravatsız ve ceketsiz gömlekle iştirak etmek suretiyle törene katılan heyet ile vatandaşlar nezdinde adliyenin itibarını zedelediği, konusundan ibarettir… dosyadaki bilgi, belge, fotoğraf, tanık anlatımları ve adı geçen Cumhuriyet Savcısının savunması ile soruşturma maddesinin doğrulandığı ve bu şekilde ilgilinin kılık ve kıyafetinde mesleğin gerektirdiği saygınlığı gözetmediği …" HSYK 2. D., T. 28.05.2009, E. 2008/183, K. 140/Dis. (**http://www.hsyk.gov.tr**, 12.03.2016).

[1481] R.G. 05.02.1972, 14090.

İşleri Genel Müdürlüğüne gönderilir.[1482] Noterleri denetleme görevinin savcılara verilmiş olması kanaatimce savcılık mesleği ile bağdaşmamaktadır. Parasal konuları içeren evrakların savcı tarafından incelenmesi ve denetlenmesi pek gerçekçi görünmemektedir. Mali denetim ayrı bir ihtisas ve birikimi gerekli kılmaktadır. Noterler Birliğinin denetimi mevcutken savcının da bu görevle yükümlü kılınması, savcının emek ve mesaisini olumsuz yönde etkilemektedir. Savcının, soruşturma ve kovuşturma evrelerine gereken özeni gösterecek zamana sahip olabilmesi için bu tür denetim görevlerinden bağışık tutulması gerekmektedir. Uygulamada, savcı tarafından yapılan noter denetimlerinin usulen yapıldığı, tüm işlemleri içeren bir denetimin mümkün olmadığı izahtan varestedir.

3.4.2.2. İcra ve İflas Dairelerini Denetleme

Savcılar icra ve iflas dairelerini denetlemekle yükümlüdür. Savcı yılda en az bir kere bu denetimi yapmak zorundadır (İcra ve İflas Kanunu[1483] md. 13/1). Ancak bununla yetinmeyip belirsiz zamanlarda denetim yapmalıdır. İcra ve iflas daireleri savcının sürekli denetimi altındadır (İcra ve İflas Kanunu Yönetmeliği[1484] md. 102). Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 28/1 no'lu Genelgesine göre savcılar 3 ayda bir denetim yapmalıdır. Denetleme raporu, muhabere defterinden numara verilmek suretiyle UYAP sistemine eklenir. Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in 134/1.i ve 134/2 maddesi uyarınca denetim kartonunda fiziken muhafaza edilir.[1485] Noter denetimi kısmında belirtildiği üzere savcıların icra ve iflas dairelerini denetlemekle yükümlü kılınması, savcılık mesleği ile uyuşmamaktadır. Mali konularda yeterli donanıma sahip olmayan savcının, bu yöndeki denetimi usuli nitelikte kalmakta ve amacına ulaşmamaktadır. İcra ve iflas

[1482] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 228. Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün 20.01.2006 tarih ve 101 sayılı Genelgesinde noter denetiminde dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmiştir.

[1483] R.G. 19.06.1932, 2128.

[1484] R.G. 11.04.2005, 25783.

[1485] Gökcen, Alşahin ve Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.I, s. 228. İcra ve iflas Kanunu Yönetmeliği'nin 104-105'nci maddelerinde, denetimde dikkat edilmesi gereken hususlar düzenlemiştir.

dairelerinin denetimi konusunda da gerekli düzenleme yapılıp savcılar bu yükümlülükten kurtarılmalıdır.

Savcı icra müdürü veya personelinin disiplin amiri değildir (Adalet Bakanlığı Disiplin Yönetmeliği Ek Cetvel). İcra ve iflas dairesi görevlileri hakkında doğrudan adli soruşturma başlatma yetkisine sahiptir (2802 s. Kanun md. 116).

3.4.2.3. Nezarethane ve İfade Alma Odalarını Denetleme

Gözaltına alınan şüpheli, hürriyetinde yoksun bir kişi statüsünde olup kolluğun teminatı altındadır. Kolluğun bu süreç esnasında herhangi bir denetime tabi tutulmaması, birtakım işkence veya kötü muamele eylemlerine sebebiyet verebilmektedir. Birçok insan hakkı ihlalinin gözaltı sürecinde meydana gelmesi nazara alındığında denetim büyük önem arz etmektedir.[1486] Bu yönde bir ihtimali ortadan kaldırmak için savcı, nezarethaneleri ve varsa ifade alma odalarını denetleme yetkisi ile görevli kılınmıştır (YGİG md. 26). Savcı, denetim esnasında nezarethanenin fiziki koşullarını ve nezarethane ile ilgili belgeleri inceleyecektir.[1487]

Nezarethaneler en az 7 metrekare genişliğinde, 2,5 metre yüksekliğinde ve duvarlar arasında en az 2 metre mesafe olacak şekilde düzenlenmeli, doğal ışıklandırma ve havalandırma imkânları sağlanmalı, yeteri kadar sabit ve dayanıklı oturma yerleri bulundurulmalı, mevsim ve gözaltı yerlerinin maddî şartları da dikkate alınarak, geceyi gözaltında geçirecek şahıslar battaniye ve yatak temin edilmeli, tuvalet, banyo ve temizlik ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli tedbirler alınmalı, nezarethane girişine, onaylanmış nezarethane talimatı asılmalıdır (YGİY md. 25). Savcı, denetim esnasında bu fiziki şartların mevcudiyetini kontrol eder.

Aynı suçla ilgisi olanlar, birbirine hasım olanlar, erkek ve kadınlar bir araya konulmazlar, çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulur. Nezarethanede zarurî hâller dışında beşten fazla kişi bir arada bulundurulmaz. Tuvalet, temizlik gibi zorunlu ihtiyaçların giderilmesi görevli memurun gözetiminde sağlanır. Yiyecek ve içecekler önceden

---

[1486] Justice Rodney Madgwick, Frank Orton ve Paul Richmond, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Hâkim ve Avukatların Bağımsızlığı**, Cihan Deniz Zarakolu (Çev.), Belge Uluslararası Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 105.

[1487] Özbek ve Diğerleri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 319.

kontrol edilir. Gözaltına alınan kişinin kendisine zarar vermemesi için gerekli tedbirler alınır. Gözaltı işlemleri, *nezarete alınanların kaydına ait deftere* yazılmak suretiyle tespit edilir. Belirtilen deftere, gözaltına alınanların kimlik bilgileri, isnat edilen suç, gözaltına alınma nedeni, haber verilen Cumhuriyet savcısının adı ve soyadı, yakalamanın yeri, tarihi ve saati, giriş tarihi ve saati, hekim raporu, üst aramasında çıkan malzemeler, haber verilen yakını, çıkış saati gibi bilgiler işlenir (YGİY md. 11,12).

Savcı, tespitlerini nezarethaneye alınanlar defterine kaydeder. Kolluk, savcı tarafından tespit edilen fiziki eksikleri gidermek amacıyla gerekli girişimlerde bulunur. Öte yandan savcının nezarethane rejimi ile ilgili tespitleri kolluk tarafından derhal yerine getirilmelidir. Buna riayet etmeyen kolluğun adli ve idari sorumluluğu doğacaktır. Kolluğun, gözaltı ve nezarethaneye ilişkin işlemleri adli nitelikte olup savcı doğrudan soruşturmaya başlayabilir. Nezarethanedeki gayriinsani koşullar işkence veya kötü muamele ihtimalini gündeme getirecektir. Bu nedenle savcı, böylesi bir duruma meydan vermemek için nezarethane denetimini ciddiye alıp gereken tavsiyeleri açıkça ve çekinmeden belirtmelidir. Uygulamada bazen savcıların kolluk ile ilişkilerini bozmamak ve kolluğun tepkisini çekmemek amacıyla nezarethane denetimlerini usulen yaptıkları görülmektedir. Savcının bu tür ihmali davranışları sorumluluk doğurucu niteliktedir.[1488]

3.4.3. Diğer Görevleri

3.4.3.1. Adliye Binasının Yönetimi

Adliye binalarının kim tarafından idare edileceği hususunda kanun, tüzük veya yönetmelik düzeyinde bir mevzuat hükmü bulunmamaktadır. Bu husus zaman içinde gelişen teamüller ve ihtiyaca göre çıkarılan genelgeler, görüşler ile çözüme kavuşturulmuştur. Adli yargı komisyonlarının birtakım idari görevleri bulunmaktadır. Ancak adliye yönetimi Cumhuriyet başsavcısının yetkisindedir. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcılık

[1488] Nezarethane denetimleri için bkz. Ünver ve Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 340, Cengiz Başak, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gözaltında İnsan Hakları İhlalleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi**, C. 51, S. 4, 2002, s. 44.

faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için devlet savcılara gerekli bütçeyi ve imkânları sağlamalıdır. Bu konuda yakın işbirliği olmalıdır (Avrupa Konseyinin 2000/19 s. Tavsiye Kararı prg. 4). Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının 149 sayılı Genelgesine göre başsavcı harcama yetkilisidir.[1489] 144 sayılı Genelge'ye göre ödenek talepleri başsavcılık tarafından yapılmalıdır.[1490]

Hâkimlerin yargısal görevleri dikkate alındığında, adliye yönetimi, bütçe hazırlama, birtakım ihtiyaçların giderilmesi gibi hususların savcılar tarafından yerine getirilmesi yerinde bir yaklaşımdır. Hâkimler idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olmakla birlikte, bu tür işler için Bakanlık ile yoğun bir ilişki trafiği yargı bağımsızlığına aykırı olacaktır. Adalet Bakanlığı ile olan irtibatta, savcılar muhatap kabul edilmektedir. Yeni bir adliye binasının yapılması, ödenek talep edilmesi, adliyede oda tahsisi hususları savcılık tarafından yerine getirilmektedir.

3.4.3.2. Emanet Dairesine İlişkin Görevleri

Adalet emanet daireleri suç eşyasının muhafaza edildiği yerlerdir. Her başsavcılık nezdinde bir adalet emanet dairesi bulunur. Savcılığın sürekli gözetim ve denetimi altındadır. Emanet memurunun atanmayan yerlerde bu görev yazı işleri müdürü veya zabıt kâtibine tevdi edilir (Suç Eşyası Yönetmeliği md. 4). Suç eşyasının muhafaza edileceği yer penceresiz olmalıdır. Bu mümkün değilse dışarıdan sökülemeyecek şekilde demir parmaklıklı pencereli, çift kilitli veya demir kapılı, rutubetsiz, korunaklı bir yer olmalıdır. Savcı ilgili yerin bu şartları karşılayıp karşılamadığını denetlemek ve eksik olan hususları tamamlatmakla görevlidir.

Suç Eşyası Yönetmeliği'nde, suç eşyasının teslim alınması, muhafazası, müsaderesi, imhası, iadesi tasfiyesi ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. İş bölümünde bu konuda bir savcı görevlendirilir. Emanet daireleri adalet müfettişleri tarafından da denetlenmektedir (Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği md. 68).

[1489] Başsavcılık makamı bulunmayan yerlerde kıdemli savcı harcama yetkilisidir.

[1490] Ali Altıntaş, **Yargı Bağımsızlığı Bağlamında Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Adliye Yönetimi**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 216.

3.4.3.3. UYAP-Bilgi İşlem İle İlgili Görevleri

Adliyede bulunan başsavcılık ve mahkemelerin bütün işlemleri UYAP otomasyon sistemi üzerinde yapılmak zorundadır. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesinin (BİDB) 124/1 sayılı Genelgesi ile bu zorunluluk bütün adli teşkilata iletilmiştir. Her adliyede bu konu hakkında teknik sorumlular ve bu işlerden sorumlu bir savcının "UYAP Birim Sorumlusu" olarak görevlendirilmesi gerekmektedir (Bkz. 124/1 sayılı Genelge). Genelge'den anlaşılacağı üzere UYAP ve diğer teknik işlemler başsavcılığın yönetim ve kontrolü altındadır. Sadece teknik kısım itibariyle değil donanımın satın alınması konusunda da bu birim yetkilidir. Bilgi güvenliği konusunda zafiyete neden olunmaması için bu birimden sorumlu olacak savcının yeteri düzeyde bilişim konusunda bilgi sahibi olması yararlı olacaktır.

3.4.3.4. Muhabere Görevleri

Adliyenin idari yazışmaları savcı tarafından yerine getirilir. Belirtilen yazışmalar muhabere olarak adlandırılır. Bağlı adliyelerdeki savcılıklar istisnaları saklı kalmak kaydıyla, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 25/1 sayılı Genelgesi uyarınca HSK veya Adalet Bakanlığı ile olan yazışmalarında ağır ceza başsavcılığını aracı kılmak zorundadır. Adli soruşturma dışında, Cumhurbaşkanlığı, TBMM, Genelkurmay Başkanlığı, Bakanlıklar, uluslararası kurum ve kuruluşlar ile yapılan yazışmalarda Adalet Bakanlığı aracı kılınacaktır.

Mahkemeler yargılama esnasında infaz niteliği taşımayan yazışmaları doğrudan yapabilme yetkisine sahiptir (CMK md. 36). Ancak mağdurun kat'i rapor için hastaneye sevki gibi işlemler savcılık tarafından yerine getirilir.[1491] Adalet Bakanlığı, HSK ile yapılan yazışmalar, hâkim, savcı, avukat veya en üst dereceli kolluk amiri hakkında yapılan araştırma, inceleme ya da soruşturmalar için ayrı muhabere kaydı tutulur (Kalem Yön. md. 127/son). Uygulamada bakanlık muhabere kaydı şeklinde ifade edilmektedir.

[1491] Hangi kararların infaz mahiyetinde olduğu Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 12.12.2005 tarihli Görüş'ünde belirtilmiştir. Bkz. http://www.cigm.adalet.gov.tr/docs/gorus/cmk_36.pdf(31.10.2015).

3.4.3.5. Savcının Uluslararası Sözleşmeler ve Uluslararası Adli İşbirliği Kapsamındaki Görevleri

3.4.3.5.1. Uluslararası Sözleşmeler Kapsamındaki Görevleri

Savcının yabancı ülke ile irtibatlı nafaka alacaklarının tahsili ile çocuk kaçırılması konusunda birtakım görevleri bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, merkezi makam konumunda olup başsavcılıklar onun adına işlem tesis etmektedir. Başsavcılık dışında bu görevi yapabilecek başka bir merci de bulunmamaktadır. Bu nedenle başsavcılık bu konuda en uygun kurum niteliğindedir. Savcılığın kendine özgü yapısı bu tür durumlarda büyük kolaylık sağlamaktadır. Bakanlığın mahkemeye talimat vermesi mümkün değil iken bazı işlemler için savcılığa talimat verebilmesi mümkündür.

Çocuk kaçırılması konusunda Türkiye 25/10/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair Sözleşme'ye [1492] taraftır. Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar ise 5717 s. Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun[1493] ile hüküm altına alınmıştır. Sözleşme'nin öngördüğü yükümlülükler Merkezi Makam adına Cumhuriyet başavcılıkları tarafından yerine getirilmektedir (5717 s. Kanun md. 4/1). Savcı, Sözleşme kapsamında çocuğun iadesi veya şahsî ilişki hakkının kullanılması hususunda çocuğun bulunduğu yerin tespit edip çocuğun menfaatlerinin korunması amacıyla kolluğu ve diğer yetkili makamları görevlendirebilir. Savcı, çocuğun iade edilip edilmeyeceği ve şahsî ilişki konusunda karar verilmek üzere yetkili mahkemeye dava açar (5717 s. Kanun md. 5). Çocuğun iadesi ile ilgili dava savcı tarafından davaname ile açılır. Bu konuda görevli mahkeme aile mahkemesidir. Duruşma esnasında savcı da hazır bulunur.[1494] Savcı, davanameye yabancı merkezî makam veya başvuruda bulunan ya

[1492] R.G. 15.02.2000, 23965.
[1493] R.G. 04.12.2007, 26720.
[1494] "Yerel Mahkeme ile Özel Daire arasındaki uyuşmazlık Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi uyarınca çocuğun mutad meskene iadesi davasında, davanın merkezi makam adına mahalli Cumhuriyet Savcısının katılımı ve huzuru ile görülüp görülmediği noktasında toplanmaktadır. Eş söyleyişle Özel Daire, davanın Cumhuriyet Savcısının huzuru ile görülmediğini belirtirken, Yerel Mahkeme ise Cumhuriyet Savcısının katılımı ile yargılama yapıldığını ifade ederek önceki kararda direnmiştir…. Müzakereler sırasında bir kısım üyelerce, esasa girilmeden önce Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi ve 5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun hükümleri

da çocuğu yanında bulunduran kişinin ibraz ettiği belgeleri de ekler. Merkezi Makam tarafından gönderilmiş olan belgelerin tasdikli olmasına gerek bulunmamamaktadır (5717 s. Kanun md. 7). Savcı tarafından açılan çocuğun iadesi veya şahsi ilişki kurulmasına yönelik teminat, kefalet ve depozito istenemez (65/2 s. Genelge[1495] I-prg. 7). Mahkeme tarafından verilen geçici tedbir kararları, savcılık tarafından yerine getirilir (5717 s. Kanun md. 18/2).

Cumhuriyet başsavcılıkları, mutat meskeni Türkiye'de olup da velâyet hakkı ihlâl edilmek suretiyle başka bir Âkit Devlet ülkesine götürülen çocuğun geri dönmesinin sağlanmasında "Talep Eden Makam" konumundadır. Böyle bir başvuruda bulunulması halinde, Cumhuriyet başsavcılığı, çocuğun bulunduğu Devletin Sözleşmeye taraf olup olmadığını tespit ettikten sonra, belgelerin düzenlenmesinde talepte bulunana yardımcı olur ve belgeleri ilgili Devlet merkezî makamına iletilmek üzere Merkezi Makama (Adalet Bakanlığı) gönderecektir (65/2 s. Genelge II-1-A-prg. 2).

Çocuk, Türkiye'de bulunuyorsa yabancı devlet merkezi makamından alınan talebin Adalet Bakanlığı tarafından mahalli Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesini müteakiben, Cumhuriyet başsavcılığı "Talep Edilen Makam" olarak kaçıran kişinin rızası ile çocuğun teslimi veya taraflar arasında dostane bir çözümün sağlanması için

gözetildiğinde, çocuğun mutat meskene iadesine ilişkin davalarda Cumhuriyet Savcısının duruşmalara katılımının zorunlu olup olmadığının önsorun olarak ele alınması gerektiği ileri sürülmüş ise de, uyuşmazlığın davanın Cumhuriyet Savcısının huzuru ile görülüp görülmediğine ilişkin bulunması, daha açık ifadesiyle Yerel Mahkeme ile Özel Daire arasında davanın Cumhuriyet Savcısını huzuru ile görülüp görülmeyeceği değil, somut olay itibariyle uyuşmazlığın Cumhuriyet Savcısının duruşmalarda bulunup bulunmadığına yönelik olması ve uyuşmazlığın niteliği göz önüne alındığında bu konuda önsorun olmadığına oyçokluğu ile karar verilerek, işin esasının incelenmesine geçilmiştir. Eldeki olayda, önİnceleme ve tahkikat duruşmalarına Cumhuriyet Savcısının katılıp katılmadığı noktasında, elektronik(UYAP) ve fiziki ortamdaki duruşma tutanakları bakımından farklılıklar bulunduğu belirgindir. Açıklamak gerekirse; dosyada bulunan fiziki duruşma tutanaklarının başlık bölümleri incelendiğinde, Cumhuriyet Savcısının isminin bulunduğu anlaşılmaktadır. UYAP ortamındaki aynı tutanakların başlık bölümünde ise Cumhuriyet Savcısının ismi yer almamaktadır. Bu husus tutanaklar bakımından bir çelişki olduğunu göstermekle beraber; gerek UYAP ortamında bulunan, gerekse de fiziki ortamdaki (öninceleme duruşma tutanağı dışında) tahkikat duruşması zabıtlarında, Cumhuriyet Savcısının duruşmaya katılarak mütalaasını bildirdiği açık olup, bu konuda duruşma zabıtları arasında bir çelişki ya da farklılık bulunmamaktadır. Öte yandan, bozmadan sonra da Cumhuriyet Savcısının duruşmaya katılıp beyanda bulunması karşısında, işin esasının incelenmesi için dosyanın Özel Dairesine gönderilmesine karar vermek gerekmiştir." Y.H.G.K., T. 07.05.2014, E. 2014/2-683, K. 2014/616 (**UYAP**, 27.06.2018).

[1495] Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Kapsamı ve Uygulaması " konulu ve 65/2 sayılı Genelgesi.

çocuğu kaçıran kişinin bizzat beyanını alarak uzlaşma yolu ile çözüme ulaşmaya çalışır (65/2 s. Genelge II-1-A-prg. 7).

Uluslararası nafaka alacaklarının tahsili konusunda savcılara bir takım görevler yüklenmiştir. Türkiye, Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararasi Tahsiline İlişkin Sözleşme'ye[1496] taraftır. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün "Nafaka Alacaklarının Yabancı Devletlerde Tahsili" konulu 64/2 sayılı Genelgesine göre Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü merkezi makam, yerel başsavcılıklar ise duruma göre aracı kurum veya gönderici makamdır. Nafaka alacaklısı Türkiye'de ise savcılık gönderici makam olacaktır. Nafaka alacaklısı Türkiye dışında ve nafaka borçlusu Türkiye'de ise savcılık, aracı kurum sıfatını alır.

Savcının gönderici makam olarak en önemli görevi gerekli belgeleri Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin 1956 Tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde öngörülen biçimde düzenlettirip merkezi makam konumundaki Adalet Bakanlığına göndermektir. Savcılık belgeleri bizzat düzenlemek zorunda olmayıp yol gösterici niteliktedir. Belge örnekleri ve belgelerin ne şekilde tanzim edileceği 64/2 sayılı Genelge ekinde yer almaktadır.

Alacaklısı yabancı ülkede, borçlusu Türkiye'de bulunan nafaka alacaklarında savcılık aracı kurumdur. Alacaklının bulunduğu devlet nafaka talebini Adalet Bakanlığına gönderir. Adalet Bakanlığı gönderilen belgelerin Sözleşme'ye uygunluğunu kontrol ettikten sonra evrakları borçlunun bulunduğu yerdeki başsavcılığa gönderir. Savcılık nafakanın tahsili için gereken tedbirleri alır. Bu tedbirler kapsamında Adalet Bakanlığının onayını almak kaydıyla; sulh olmaya, nafaka davası açmaya, alınacak nafaka ilamının infazı amacıyla icra memurlukları aracılığıyla cebri icra yoluna başvurmaya yetkilidir. Savcı nafaka alacağını tahsil ettiği takdirde yabancı ülkedeki alacaklının hesabına havale eder ve durumu derhal Adalet Bakanlığına bildirir.

[1496] Bkz. Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararasi Tahsiline İlişkin Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (R.G. 05.05.2016, 29703).

Genelge'de ayrıca iki sözleşmeden daha bahsedilmektedir. Sözleşmelerden ilki Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Sözleşmesi'dir. Sözleşmenin amacı evlenmemiş, yirmi bir yaşını doldurmamış olan sahih ya da gayri sahih nesepli veya evlât edinilmiş bir çocuğun talebi üzerine verilen nafaka konusundaki kararların sözleşmeci taraflar arasında karşılıklı olarak tanınması ve yerin getirilmesinin sağlanmasıdır. Sözleşme bir merkezi makam öngörmemiştir. Ancak New York Sözleşmesi ile birlikte uygulandığından, talepler merkezî makamlar aracılığıyla yapılabilmektedir. Genelge'de belirtilen diğer sözleşme Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Lahey Sözleşmesi'dir. Sözleşmenin amacı aile ve akrabalık bağlarından kaynaklanan nafaka kararlarının tanınması ve tenfizidir. Merkezi bir makam öngörülmemiştir. New York Sözleşmesi ile birlikte uygulandığından benzer usul takip edilmektedir.

3.4.3.5.2. Cezaî Konularda Uluslararası Adli İşbirliği Kapsamındaki Görevleri

Cezai konularda uluslararası adli işbirliği, Türkiye'nin cezaî konularda diğer ülkelerle olan ilişkilerini ifade etmektedir. İşbirliği kapsamına adli yardımlaşma, iade, soruşturma veya kovuşturmanın devri, infazın devri, hükümlü nakli konuları girmektedir. Adli işbirliği yönünden savcılık, *adli merci* olarak kabul edilmektedir (6706 s. Cezaî Konularda Uluslararası Adli İşbirliği Kanunu [1497] md. 2/1.a).[1498]

Savcıların yürüttükleri soruşturma nedeniyle başka ülkede bulunan kişiler hakkında bir takım adli işlemler yapılmasına gereksinim duymaları mümkündür. Savcı, soruşturmanın sonuçlandırılması yönelik işlemler için adli yardımlaşma talebinde bulunur. Savcı, bu talebi doğrudan muhatap ülke makamına değil değerlendirilmek üzere Merkezi Makam (6706 s. Kanun md. 2/1.b) konumundaki Adalet Bakanlığına (Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü) iletir. Savcılık talebini olumlu bulan Adalet Bakanlığı, bu talebi muhatap ülkeye iletir. Türkiye'de bulunan bir yabancının başka bir ülkeye iadesi talebi Merkezi Makam

[1497] R.G. 05.05.2016, 29703.
[1498] Adli işbirliğinin kapsamı hakkında bkz. Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, **Uluslararası Ceza Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara 2009, s. 173 vd.

tarafından değerlendirilir. Gerekli şartları taşıyan talepler, yetkili ağır ceza mahkemesi nezdindeki Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir (6706 s. Kanun md. 13/2). İade kapsamındaki kişinin geçici tutuklaması hususunda ise İçişleri Bakanlığı kişiyi Cumhuriyet başsavcılığına sevkeder. Başsavcılık, tutuklama istemiyle kişiyi sulh ceza hâkimliğine gönderir (6706 s. Kanun md. 14). Cumhuriyet başsavcılığı, iade talebi hakkında karar verilmesi için kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesine talepte bulunur (6706 s. Kanun md. 15).[1499]

Adli işbirliği ve milletlerarası andlaşmalar kapsamında, soruşturmanın devri veya devralınması mümkündür. Savcı, şüphelinin yabancı devletin vatandaşı olması nedeniyle Türkiye'de hazır bulundurulamaması veya adlî yardımlaşma yoluyla savunmasının alınamaması, Türk vatandaşı olan şüphelinin yabancı devlette mutat olarak bulunması veya delillerin bu devlette olması nedeniyle devrin, gerçeğin ortaya çıkarılmasına imkân vermesi durumunda soruşturmanın yabancı devlete devredilmesini talep edebilir (6706 s. Kanun md. 24). Bu konuda değerlendirme yetkisi Merkezi Makama (Adalet Bakanlığı) ait olup olumlu bulması halinde talep ilgili devlete gönderilir. Bu süreç devam ederken savcı soruşturmayı yürütmeye devam eder. Soruşturmanın devri talebinin kabul edilmesi üzerine savcı, CMK'nın 171'inci maddesinde düzenlenen koşullara ve sonuçlara bakmaksızın, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verir. Yabancı adlî merci tarafından şüpheli hakkında dava açılması durumunda savcı kovuşturmaya yer olmadığına karar verir. Yabancı devlette dava açılmaması hâlinde, buna ilişkin kararın gerekçesi değerlendirilmek suretiyle soruşturmaya devam edilebilir (6706 s. Kanun md. 24).[1500]

3.4.3.6. Disiplin Amirliği

Savcılık faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için personele ihtiyaç bulunmaktadır. Savcı bu amaçla istihdam edilen personelin disiplin amiridir.[1501] Adalet Bakanlığı Disiplin Yönetmeliği'nin ekinde yer alan ayrıntılı tabloda;

[1499] Artuk, Gökcen ve Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s. 1091 vd.
[1500] Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, s. 109.
[1501] Ceza infaz kurumunda görev yapan personel ile ilgili hususlar infaz hukuku kısımnda ele alınmıştır.

Bölge adliye mahkemesi(BAM) başsavcılığında görevli yazı işleri müdürü, idari işler müdürü, Bakanlıkça ataması yapılan doktor, diş hekimi, mimar, mühendis müdür ve diğer personelin birinci disiplin amirinin savcı ya da başsavcı vekili olduğu, ikinci amirin ise başsavcı olduğu,

Ağır ceza başsavcılıklarında görevli yazı işleri müdürü, hekim, diş hekimi, mühendis, mimar, müdür, sayman, adli sicil biriminde görevli şube müdürü, bilgi işlem müdürü bakımından birinci disiplin amirinin savcı ya da başsavcı vekili olduğu, ikinci amirin ise başsavcı olduğu,

İlçe Cumhuriyet başsavcılıklarında görevli yazı müdürü bakımından birinci disiplin amirinin savcı ya da başsavcı olduğu, ikinci amirin ise ağır ceza başsavcısı olduğu,

Şube müdürlüğü kurulan denetimli serbestlik merkezlerinde görevli müdür bakımından; birinci disiplin amirinin savcı, ikinci amirin ise başsavcı veya vekilinin olduğu,

Büro kurulan denetimli serbestlik merkezlerinde görevli şef, sosyolog, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, öğretmen, diğer personel bakımından birinci disiplin amirinin müdür, ikinci amirin ise savcı olduğu belirtilmiştir.

Disiplin amirlerinin personele uyarma, kınama, aylıktan kesme cezası verme yetkisi bulunmaktadır [1502] Disiplin amiri olarak birden fazla kişinin belirtildiği durumlarda, yapılan işbölümüne göre hareket edilir(Disiplin Yön. md. 8/1). Disiplin soruşturması soruşturmacı tarafından yürütülür. Soruşturmacı olarak tayin edilecek kimsenin bulunmaması halinde savcı disiplin soruşturmasını bizzat yapar(Disiplin

[1502] "Disiplin cezalarını yetkili disiplin amirlerinin vermesi gerektiği, aksi halde tesis edilen ceza kararının yetki yönünden hukuka aykırı olacağı..." Danıştay 8. D., T. 19.06.2009, E. 2008/8588, K. 2009/384 (**http://www.edb.adalet.gov.tr**, 03.03.3016).

Yön. md. 23/1) [1503] Disiplin soruşturmasında savunma imkânı verilir. [1504] Savcının disiplin amiri olarak verdiği kararlara karşı idari yargıya yoluna başvurulabilir.

3.4.3.7. Basın Sözcülüğü

Soruşturmalar hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi için basın açıklaması yapılmaktadır. Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi ve Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Demokratik Bir Toplumda Hâkim ve Savcılar Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş (Bordo Bildirisi)'e göre kamuoyunun ceza adalet sisteminin işleyişi hakkında bilgilendirilmesi için medyaya bilgi verilmelidir. Ancak bu konuda suçsuzluk karinesine, özel ve aile yaşamı hakkına riayet edilmelidir. Medyayla ilişkiler konusunda savcılar ve hâkimler için ayrı bir klavuz hazırlanmalıdır (Bordo Bildirisi prg. 11). Basın açıklamasının adli organlarca yapılması yeni bir düzenlemedir. Bu konudaki boşluk daha önceleri mülki amirler tarafından doldurulmaktaydı. Adli soruşturmalarla ilgili kamuoyuna açıklama yapmak üzere basın sözcülüğü kurumu oluşturulmuştur. Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 153/1 No'lu Genelgesine göre soruşturma konusunda basın sözcülüğü görevi başsavcıya, başsavcı vekiline veya başsavcı tarafından görevlendirilen savcıya verilmiştir. Savcı tarafından yapılacak açıklamalar başsavcının bilgisi ve onayı dâhilinde yapılmalıdır.[1505]

Basın açıklamaları internet sitesinden yazılı veya doğrudan sözlü olarak yapılmaktadır. Sözlü açıklamalar kayıt altına alınmalıdır. Basın açıklamalarında, suçsuzluk karinesine ve soruşturmanın gizliliği ilkesine özen gösterilir. Şüphelinin kamuoyunda suçlu olarak damgalanmasına sebebiyet verilmemeli, lekelenmeme hakkına özen gösterilmelidir. Öte yandan savcı, soruşturmada gizli kalması gereken

[1503] "Disiplin cezası gerektiren herhangi bir fiilin öğrenilmesi hâlinde disiplin amirince bir soruşturmacı atanarak ayrıntılı bir soruşturma yapılması gerektiği, soruşturmacı atanmadan ve yöntemine uygun bir soruşturma yapılmadan disiplin cezası verilemeyeceği..." Danıştay 12. D., T. 18.11.2005,E.2002/2424,K.2005/4113 (**http://www.edb.adalet.gov.tr**, 03.03.3016).

[1504] "Memur hakkında disiplin soruşturması yapılmaksızın doğrudan savunması alınarak disiplin cezası verilmesinde hukuka uyarlık bulunmadığı..."Danıştay 12.D., T. 05/07/2005, E. 2002/1367, K. 2005/2816(**http://www.edb.adalet.gov.tr**, 03.03.3016).

[1505] Dilara Yüzer, "Basın Yoluyla Adli Haberlerin Verilişi ve Suçsuzluk Karinesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 15, Özel Sayı, 2013(Basım Yılı: 2014), s. 1670.

detaylar saklı kalmak kaydıyla, iletişimde geçerli ilke olan 5N1K esasına göre açıklamada bulunmalıdır. [1506]

Bölge adliye mahkemesi başsavcılığı tarafından yapılan soruşturmalarda, basın açıklaması benzer bir usul ile istinaf başsavcılığı tarafından yerine getirilecektir. Kovuşturma evresine ilişkin açıklama, adli yargı ilk derece mankemeleri komisyon başkanı veya bölge adliye mahkemesi başkanı tarafından yapılacaktır.

Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılar ve Medya Arasındaki İlişkiler Hakkında Görüş'e göre toplumun savcılık faaliyetleri hakkında medya vasıtasıyla bilgilendirilmesi için bir iletişim politikası oluşturulmalıdır. Savcılık ile medya arasındaki ilişkilerde adil yargılanma hakkı, ifade ve basın hürriyeti, bilgilenme hakkı, gizlilik, şeffaflık, suçsuzluk karinesi, silahların eşitliği, özel hayatın gizliliği, insan onuruna hassasiyet gösterilmelidir. Medya ile olan ilişkilerde sözcülerden veya uzman savcılardan yararlanma yoluna gidilmelidir. Savcılara iletişim konusunda eğitim verilmelidir. Medyaya bilgi verilmeden önce soruşturmada ilgili kişilerin bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Basın açıklamalarında teknolojiden yararlanılmalı ve savcılıklar için internet siteleri oluşturulmalıdır. Savcılar hangi bilgilerin medyayla paylaşılacağı hususunu ilgili kolluk veya yetkili birimle görüşebilir.

[1506] Barış Duman, "Adliye Basın Sözcülüğü", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 101, 2012, s. 306, Rezzan İtişgen, "Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 288)", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 111, 2014, s. 71.

3.5. SAVCININ SORUMLULUĞU

3.5.1. Disiplin Sorumluluğu

Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)'e göre savcı hakkındaki disiplin soruşturması yasaya veya yasaya uygun yönetmeliğe dayanmalıdır. Şikâyetler süratli, adil bir şekilde incelenmeli objektif bir karara varılmalıdır. Savcı hakkındaki disiplin kararı bağımsız bir bir gözden geçirmeye tabi olmalıdır. Kararlar hukuka, meslek ve etik ilkelere, Havana Kurallarına uygun olmalıdır. [1507] Savcıların görevlerini yaparken belli bir düzen ve disiplin altında olmaları kanuni ve hukuki bir ihtiyacın ürünüdür. 2802 s. HSK'nın 62'nci maddesinde, sıfat ve görev gereklerine aykırı davranış sergileyen savcıların tâbi olacakları disiplin cezaları belirtilmiştir. Kanun'da öngörülen disiplin cezaları, uyarma, aylıktan kesme, kınama, kademe

[1507] Geniş bilgi için bkz. Savcıların Rolüne Dair İlkeler(Havana Kuralları)

ilerlemesini durdurma, derece yükselmesini durdurma, yer değiştirme, meslekten çıkarmadır.[1508]

3.5.1.1. Disiplin Eylemleri ve Cezaları

3.5.1.1.1. Uyarma Cezası

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 63'üncü maddesine göre uyarma cezası; görevde daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.[1509] Savcılar hakkında verilebilecek en hafif disiplin cezası uyarma cezasıdır. Sayısal olarak diğer disiplin cezalarına göre daha çok başvurulan bir cezadır.[1510]

Kayıtsızlık ve Düzensizlik

Görevde kayıtsızlık ve düzensizlik adli işlemlerin geciktirilmesi halinde başvurulan ve disiplin cezalarında en sık temel alınan ölçüttür. Savcılık mesleğinin icrası sırasında gerekli hassasiyetin gösterilmesi, gecikmeye neden olunmaması yasal yükümlülüktür.[1511] Mevzuatın yorumlanması veya yanlış karar verilmesi disiplin cezası gerektirmese de ağır usul hataları bu kıstas dâhilinde değerlendirilebilir.[1512]

[1508] Savcıların disiplin sorumluluğu ile ilgili bilgi için bkz. Cengiz Topel Çiftçioğlu, "2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa Göre Hâkim ve Savcıların Disiplin Soruşturmaları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 1, 2011 (Basım Yılı: 2012), s. 127, Müslüm Akıncı, "Yargı Erki ve Sorumluluğu", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C.1, S. 3, 2010, s. 101, Sacit Kayasu, **2802 Sayılı Kanuna Göre Hâkim ve Savcıların İfade Hürriyeti**, Legal Yayınları, İstanbul, İstanbul 2012, s. 19, Selma Çetiner, **Yargı Etiği (Yargı Erki ve Değerler)**, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, s. 84.

[1509] Metin Günday, **İdare Hukuku**, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara 2003, s. 562.

[1510] Uyarma cezasını gerektiren eylemler, 2802 s. Kanun'un 63'üncü maddesinde; "a)Görevde kayıtsızlık ve düzensizlik, b) Meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş sahiplerine karşı kırıcı davranmak, c) Mazeretsiz olarak göreve geç gelmek ve görevden erken ayrılmak, d) Kanun, tüzük, yönetmelik karar ve talimatlarda açık olarak belirtilen konularda, işi uzatacak şekilde davranışlarda bulunmak, yazı ve tekitleri zamanında cevaplandırmamak, e) Bilirkişi seçimi ve görevlendirmesi sırasında kanunlarla belirlenen kurallara uymamak, f) Nitelik ve ağırlıkları itibariyle yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunmak" şeklinde düzenlenmiştir.

[1511] HSK 2. D., T. 17.11.2011, E.2011/148, K. 645, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(63)-uyarma/63-A/4.pdf**, 20.07.2014).

[1512] Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun İkinci Dairesi, Ağır Ceza Mahkemesinin küçüğün nitelikli cinsel istismarı suçuna ilişkin derdest dosyasının mağduresi olan…..'ın yaşının büyütülmesi için açılan hukuk davasında, usul hükümlerine riayet etmeksizin davanın kabulüne karar verdiğinde bahisle yürütülen disiplin soruşturmasında; CMK'nın 218 inci maddesinin ikinci fıkrasına ve diğer usul hükümlerine riayet etmeyen hâkimin 2802 s. HSK'nın 63/2.a maddesi gereğince uyarma cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. HSK 2.D., T. 12.05.2011, E. 2010/99, K. 212,(**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(63)-uyarma/63-A/5.pdf**, 20.07.2014).

Hâkimler ve Savcılar Kurulu, dönem içinde baktığı soruşturma evrakının 114 adetini 6 ay 22 gün ile 2 yıl 5 ay 3 güne varan sürelerde işlemsiz bırakan savcının uyarma cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.[1513]

Kırıcı Davranmak

Meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş sahiplerine karşı kırıcı davranmak da uyarma cezası gerektiren bir eylemdir. Adaletin temini ile görevli savcı insani ve mesleki nezakete uygun hareket etmelidir. Kırıcı davranışların kötü muamele boyutuna varması halinde kınama cezası söz konusu olacaktır.[1514]

Mesaiye Riayetsizlik

Alışkanlık haline getirilmemiş ve bir tam mesai günü teşkil etmeyen mesaiye geç başlama veya mesaiden erken ayrılma, uyarma cezası ile cezaandırılır.[1515] Mesaiye 1 veya 2 tam gün gelinmemiş ise aylıktan kesme cezası (HSK md. 64), 3-4 tam gün gelinmemesi halinde kınama (HSK md. 65/2.h), 4-9 tam gün gelinmemesi halinde kademe ilerlemesinin durdurulması (HSK md. 66/2.d), bir takvim yılı içinde toplam

---

[1513] HSK 2. D., T. 21.04.2011, E. 2010/40, K. 146, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(63)-uyarma/63-A/2.pdf,** 20.07.2014),
Benzer karar için bkz. HSK 2. D., T. 01/06/2011, E. 2010/111, K. 297, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(63)-uyarma/63-A/1.pdf**, 20.07.2014).

[1514] "Personeline karşı bağırıp çağırdığı, işlemleri yapılan evrakı yeniden tekrar tekrar yaptırdığı ve beğenmediği evrakı alıp fırlattığı, sergilediği sinirli tavırlar nedeniyle Yazı İşleri Müdürlerinin ağlamalarına sebep olacak şekilde emrindeki personeline kötü muamelede bulunduğu tanık beyanlarından anlaşılmakla ilgilinin, eylemine uyan 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 65 inci maddesinin ikinci fıkrasının (d) bendi gereğince "kınama" cezası ile cezalandırılmasına…" HSK 2.D., T. 19.01.2011, E. 2009/90, K. 2 (**http://www.hsyk.gov.tr//Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(65)-kinama/65-D/1.pdf**, 21.07.2014).

[1515] "Cumhuriyet savcısı ……'nın …. tarihinde mazeretsiz olarak görevinden erken ayrıldığı kanaatine varılmakla, eylemine uyan 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 63 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendi gereğince "uyarma" cezası ile cezalandırılmasına…" HSK 2.D., T. 02.06.2011, E. 2010/11, K. 302 (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/63-UYARMA/63-C/63-c.pdf**, 29.03.2016).

" Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi ve Adalet Komisyonu başkanı olan şüpheli hakkında anılan mahkemenin … dosyasında, sanık sıfatıyla hakkında sorgusunun yapılması amacıyla yakalama emri bulunan M.K'nin emniyet görevlilerince mesai saatinde adliyeye getirildiği sırada, görevinin başında bulunmaması nedeniyle başkanı bulunduğu ağır ceza heyetinin toplanamaması üzerine, adı geçenin sorgusu yapılmadan emniyet görevlilerince ertesi gün adliyeye getirilmek üzere götürülüp o gece gözaltında tutulmasına yol açmak suretiyle görevini kötüye kullandığı yönünde iddia edilen eylemde, şüphelinin adliyeden erken ayrılıp il dışına çıkarak mesaiye uymamasıyla ilgili yaptırımın Hakimler ve Savcılar Yasasının 63/c maddesi uyarınca disiplin cezasını gerektirmesi .." 4. C.D., T. 20.04.2011, E. 2010/4731, K. 2011/5343 (**UYAP**, 04.01.2015).

15 tam gün gelinmemesi durumunda derece ilerlemesinin durdurulması (HSK md. 67/2. a) cezası söz konusu olacaktır. Mesaiye geç gelmenin bir alışkanlık haline getirilmiş olması, uyarma cezası değil kademe ilerlemesinin durdurulması (HSK md. 66/2.a) cezasını gerektirir.[1516]

İşi Sürüncemede Bırakmak

İşi uzatacak şekilde davranışlarda bulunmak, yazı ve tekitleri zamanında cevaplandırmamak uyarı cezası ile cezalandırılmaktadır.[1517]

Bilirkişi seçimi ve görevlendirmesi sırasında kanunlarla belirlenen kurallara uymamak

Uyarma cezası gerektiren eylemler arasına 2016 yılındaki yasa değişikliği ile eklenmiştir.[1518] Bilirkişiye başvurulacak konuların belirlenmesi ve yine bilirkişi ile ilgili bütün hususlar bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Benzeri Eylemlerde Bulunmak

Disiplin eylemleri yönünden "kanunsuz ceza olmaz" ilkesi kabul edilmekle birlikte "kanunsuz suç olmaz" ilkesi uygulanmamaktadır. Kanunsuz ceza olmaz ilkesi uyarınca kanunda mevcut olmayan bir cezanın uygulanması mümkün değildir.[1519]

[1516] HSK 2. D., T. 29.03.2011, E. 2010/12, K. 97, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(66)-kademe-ilerlemesi-durdurulmasi/66-A/1.pdf**, 21.07.2014).

[1517] "…isnat olunan eylemlere ilişkin soruşturma dosyasının incelenmesi sonucunda; inceleme tutanakları ve tüm dosya kapsamı nazara alındığında ilgilinin mevzuatta açık olarak belirlenmiş konularda işi uzatacak şekilde davranışlarda bulunduğu anlaşıldığından tüm soruşturma maddeleri birlikte değerlendirilmek suretiyle eylemine uyan 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 63 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (d) bendi gereğince uyarma cezası ile cezalandırılmasına…" HSK2.D.,T.19.04.2012,E.2011/55,K.272,(**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/63-UYARMA/63-D/63-d.pdf**, 29.03.2016).

[1518] 6754 s. Bilirkişilik Kanunu'nun 37'nci maddesi ile eklenmiştir(R.G. 24.11.2016, 29898).

[1519] Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 659, Kadir Korkmaz, "Takdir Yetkisinin Disiplin Hukukunda Kullanımı ve Yargısal Denetimi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.13, S. 1-2, 2009, s. 246.

Savcıların disiplin sorumluluğu kapsamında bu nitelikte torba hükümler bulunmaktadır.[1520]

Hâkimler ve Savcılar Kurulu; eşine ait olan "……Anaokulu" isimli kreşin logosunu taşıyan araçla adliyeye gelip giden ve zaman zaman anaokulunun servis işlerini de yapan hâkim hakkında, hizmet içinde ve dışında resmi sıfatının gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışta bulunduğundan bahisle uyarma cezası vermiştir.[1521]

3.5.1.1.2. Aylıktan Kesme Cezası

Savcılar için öngörülen bir diğer disiplin cezası olan aylıktan kesme cezası, HSK'nın 64'üncü maddesinde "izinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın göreve (1 veya 2 gün) gelmeyenlerin aylıklarından her gün için bir günlüğünün kesilmesidir" şeklinde düzenlenmiştir.[1522] Burada "gün" kavramından anlaşılması gereken mesai

---

[1520] "İlgilinin talebinin Sulh Ceza Mahkemesince reddedilerek itirazın incelenmek üzere Nöbetçi Asliye Ceza Mahkemesine gönderilmiş olmasına rağmen itiraz sonucunu beklemeksizin doğrudan TİB Başkanlığına müracaat ederek adı geçenlerin telefon görüşme kayıtlarını getirttiği, acele hâlin ne olduğuna dair gerekçe göstermeksizin gece 03.10 sıralarında ismi ilk gönderilen ihbar mektubunda şüpheliler arasında bulunmayan bir şahsın …evinde arama yapılmasına sebebiyet verdiği, ayrıca el koymaya ilişkin herhangi bir hâkim kararı bulunmamasına rağmen hukuka aykırı bir şekilde şahsın evindeki masa üstü bilgisayarın harddiskine el konulmasına yol açtığı, iadesini sağlamadığı anlaşılmakla söz konusu eylemlerin bir bütün hâlinde değerlendirilmesinde….. 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 63 üncü maddesinin ikinci fıkrasının (e) bendi gereğince uyarma cezası ile cezalandırılmasına…" HSK 2.D., T. 25.02.2014, E.2013/272, K. 2014/105 (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/63-UYARMA/63-E/63-e.pdf**, 29.03.2016).
" 2'nci Asliye Hukuk Hâkimi … ile arasında 17/12/2008 tarihli iş bölümü tutanağını tanzim ettiği, bahse konu tutanağı gerekçe göstermek suretiyle görevsizlik kararı vererek dosyaları … 2'nci Asliye Hukuk Mahkemesine gönderdiği, bu Mahkemece anılan dava dosyalarında karşı görevsizlik kararı verilmesi üzerine dosyaların Yargıtay'a gitmesine ve böylece yargılamanın sebepsiz yere uzamasına neden olduğuna kanaat getirerek hâkimin 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 63/2.e maddesi gereğince "uyarma" cezası ile cezalandırılmasına.." HSK 2.D., T. 20.12.2011, E.2011/150, K. 731,(**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(63)-uyarma/63-E/2.pdf**, 20.07.2014).

[1521] HSK 2. D., T. 01.12.2011, E. 2011/58, K. 685, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(63)-uyarma/63-E/1.pdf**, 20.07.2014).

[1522] "…adı geçenin izin almaksızın ve hasta olduğunu kanıtlar mahiyette sevk veya rapor ibraz etmeksizin iki gün süreyle görevine gelmediği sabit olmakla, eylemine uyan 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 64 üncü maddesi uyarınca "iki gün süre ile aylıktan kesme" cezası ile cezalandırılmasına…." HSK 2. D., T. 17.09.2013, E. 2012/404, K. 2013/751 (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/64-AYLIKTAN-KESME/64.pdf**, 29.03.2016).

günüdür.[1523] Mesaide aksatılan gün kadar maaştan kesintiye gidilecektir. İki günü aşan devamsızlıklar daha ağır disiplin cezaları ile cezalandırılacaktır.

3.5.1.1.3. Kınama Cezası

Bütün kamu görevlileri için uygulanan bir disiplin cezası olan "kınama"; belli bir eylem veya davranışın kusurlu sayıldığının yazı ile savcıya bildirilmesidir.[1524] Diğer kamu görevlileri bakımında "uyarma" cezasından sonraki disiplin cezası olan "kınama" cezası, savcılar için "uyarma" ve "aylıktan kesme" cezasından sonra gelen bir silsile içerisinde düzenlenmiştir. Kınama cezası gerektiren eylemler HSK'nın 65/2'nci maddesinde hüküm altına alınmıştır.[1525]

Saygınlık ve Güven Duygusunu Sarsacak Davranışlar

Hizmet içinde ve dışında, resmi sıfatının gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunma kriterinde gözetilen husus, adalet hizmeti veren savcının gerek meslek hayatında gerekse özel yaşamında mesleğin saygınlığına uygun hareket etmesidir. Sadece kararları ile değil görünümü itibariyle de adil olması gereken savcının topluma güven duygusu vermesi aranmaktadır.[1526]

[1523] İsmail Ercan, "**Hâkim ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu**", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008), s. 42.

[1524] Bahtiyar Akyılmaz, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku Ve Uygulamadaki Sorunlar", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 6, S. 1-2, Haziran-Aralık 2002, s. 245.

[1525] 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 65/2'nci maddesi; "a) Hizmet içinde ve dışında, resmi sıfatının gerektirdiği saygınlık ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak. b) Kılık ve kıyafetinde mesleğin gerektirdiği saygınlığı gözetmemek, c) Devlete ait araç ve gereçleri özel işlerde kullanmak, d) Meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş sahiplerine kötü muamelede bulunmak, e) Eşlerinin, reşit olmayan veya kısıtlanmış çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini onbeş gün içinde Adalet Bakanlığına bildirmemek, f) Adalet Bakanlığının mevzuat uyarınca verdiği talimatı yerine getirmemek, büro ve Kalemlerin denetimini ihmal etmek, g) Görevin işbirliği ve uyum içerisinde yapılmasını engelleyici tutum ve davranışlarda bulunmak, h) İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın kesintisiz üç gün göreve gelmemek, ı) Nitelik ve ağırlıkları itibariyle yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunmak " şeklindedir.

[1526] Rahmi Mağat, "Yargıya Saygı", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3, 1980, s. 324.

".. suç işlemek amacıyla örgüt kurarak kredi kartı dolandırıcılığı eyleminden dolayı bir başka Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülmekte olan …soruşturması kapsamında bazı şahıslara ait telefonların merciinden izin alınmak suretiyle usulünce dinlenmesi sırasında, disiplin soruşturmasına konu Cumhuriyet savcısının, hakkında dinleme kararı bulunan kişiyi telefonlarının dinlendiğini ve dikkatli olması gerektiğini söylediği, bu hususunun iletişim tespit tutanağı, buna ilişkin CD ve savcının tevilli ikrarı ile sabit görüp, savcının 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 65/2.a maddesi uyarınca "kınama cezası" ile cezalandırılmasına.." HSK 2. D., T.

Kılık ve Kıyafetin Meslekle Uyumu

Kılık ve kıyafetinde mesleğin gerektirdiği saygınlığı gözetmemek kınama cezası gerektiren bir diğer eylemdir. Yerine getirdiği hizmetler itibariyle, içinde bulunduğu toplum tarafından izlenen savcının hal ve hareketlerinin yanında giyimine de özen göstermesi bir şart olarak öngörülmüştür. [1527] Kılık kıyafet hususunun, mesai içi ve mesai dışı olmak üzere iki yönü bulunmaktadır.

Mesai içinde normal kıyafet ve duruşmalarda bu kıyafetin üzerine giyilen cübbe bulunmaktadır. Savcıların mesai dâhilindeki giyimleri Hâkim ve Savcıların Resmi Kıyafet Yönetmeliği'nde[1528] düzenlenmiştir. Savcıların resmi kıyafeti; siyah parlak kumaştan yapılmış, geniş kollu, düğmesiz cübbedir. Savcıların cübbe altına giyecekleri kıyafetlerin niteliği hususunda ise kamu görevlilerinin giyimini düzenleyen Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik'in [1529] 5'inci maddesine atıf yapılmıştır. [1530] 08.10.2013 tarihli

15.03.2011, E. 2010/172, K. 74,(**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(65)-kinama/65-A/1.pdf**, 23.07.2014).

Cumhuriyet savcısı Sacit KAYASU 5 Ağustos 1999 tarihinde vatandaş sıfatıyla bir dilekçe yazıp, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Dilekçesinde 12 Eylül 1980 tarihinde yönetime el koyan Türk Silahlı Kuvvetlerinin komuta kademesindeki kişilerin yargılanmasını talep etmiştir. Dilekçesi nedeniyle hakkında disiplin soruşturma yapılan KAYASU 2802 s. Kanun'un 65/2.a maddesi uyarınca kınama cezası ile cezalandırılmıştır. HSK bahse konu dilekçede kullanılan ifadelerin devletin istikrarı ve bekası için çalışan bazı devlet adamlarına karşı hakaret niteliği taşıdığına karar vermiştir. AİHM, bu olaya dair başvuruyu incelerken, ihtilaf konusu metnin içeriğine ilişkin olarak bunların darbe sorumlularını eleştiren ve itham eden bir yapıda olduğunu hatırlatıp bununla birlikte sert bir tonda olduğu kadar zaman zaman alaycı da olan bu ifadeleri hakaret olarak nitelendirmenin güç olduğuna işaret etmiştir.
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kayasu-Türkiye Kararı, T. 13.11.2008, Başvuru no:64119/00 ve 76292/01 (**http://www.inhak.adalet.gov.tr/antalya/aihm_turkiye/kayasu.pdf**, 26.12.2014).

[1527] "Cumhuriyet Başsavcılığını temsilen katıldığı 30 Ağustos 2006 tarihinde yapılan Zafer Bayramı çelenk koyma ve saygı duruşu törenine, protokol kurallarına aykırı bir şekilde kravatsız ve ceketsiz gömlekle iştirak etmek suretiyle törene katılan heyet ile vatandaşlar nezdinde adliyenin itibarını zedelediği, konusundan ibarettir.…Cumhuriyet Savcısı …'a isnat olunan soruşturma konusu eylemle ilgili olarak yapılan inceleme ve değerlendirme sonucunda; dosyadaki bilgi, belge, fotoğraf, tanık anlatımları ve adı geçen Cumhuriyet Savcısının savunması ile soruşturma maddesinin doğrulandığı ve bu şekilde ilgilinin kılık ve kıyafetinde mesleğin gerektirdiği saygınlığı gözetmediği sonuç ve kanaatine varıldığından, hakkında 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 65 inci maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi gereğince kınama cezası verilmesine…" HSK 2. D., T. 28.05.2009, E. 2008/183, K. 140/Dis. (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/65-KINAMA/65-b.pdf**, 12.03.2016).

[1528] R.G. 29.03.1998, 23301.

[1529] R.G. 25.10.1982, 17849.

[1530] Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik'in 6'ncı maddesinde "Emniyet Hizmetleri Sınıfına mensup olanlar, hâkimler, savcılar, Türk Silâhlı Kuvvetlerinde görev yapanlar ilgili kurum ve kuruluşun özel yönetmeliklerinde belirtilen usul ve esaslara tabidirler" denilmek suretiyle ayrıksı bir hüküm getirilmiştir.

değişiklikten önce Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık ve Kıyafetine Dair Yönetmelik'in 5/1.a maddesinde kadınların görev yerinde daimi başı açık vaziyette bulunmaları mecburi tutulmuştu. Belirtilen değişiklik ile bu düzenlemeye son verilmiş olup kamu görevlilerinin başörtüsü ile görev yapmalarına imkân tanınmıştır. Yönetmelik'in 6'ncı maddesindeki hüküm de 08.10.2013 tarihindeki düzenleme ile getirilmiştir. Bu düzenleme ile güdülen amaç başörtüsü konusunda emniyet, silahlı kuvvetler ve hâkim ile savcılar yönünden farklı uygulamaları mümkün kılmaktır. Bahsekonu yönetmeliklerin yanı sıra mevcut mevzuatta kadın savcıların başörtüsü takmasını yasaklayan bir hüküm bulunmamaktadır. Hâkim ve savcıların başörtüsü takmasının, tarafsızlık algısını olumsuz yönde etkileyebileceği[1531] dile getirilmiş ise de mevcut durum itibariyle bunun önünde yasal ve etik bir engel olmadığı, aslolanın özgürlük olduğu ortadadır.

Savcının mesai dışındaki giyimine de dikkat etmesi gerekli görülmüştür. Ancak savcının özel yaşamını ihlale varan, kişisel tercihlerinden yoksun bırakan bir yorumdan kaçınılmalıdır. Aksi uygulamalar AİHS'in 8'inci maddesinde düzenlenen özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkını ihlal edecektir. AİHM, Türkiye'de meslekten ihraç edilen bir hâkim ile ilgili verdiği ihlal kararında "soruşturma çerçevesinde dinlenen tanıkların ifadelerinden anlaşılmaktadır ki; çok sayıda kişi, başvuranın mesleki ve özel yaşamındaki ilişkilerine, işindeki tutumuna, makyaj stiline, iş saatlerine riayetine, tatillerine dair söylentiler hakkında sorgulanmıştır" [1532] şeklindeki vurgu bu tarz müdahalelerin hukuki olmadığını ortaya koymuştur. Mesai dâhilindeki kılık kıyafet ile ilgili durum belirgin iken mesai dışındaki vaziyet belirsizdir.

Devlete Ait Araç ve Gereçleri Özel İşlerde Kullanma

Görevde kullanılması amacıyla verilen araç ve gereçlerin özel işlerde kullanması disiplin sorumluluğunu gerektirmektedir Kullanım zimmet boyutuna varmış ise daha ağır nitelikteki disiplin cezaları söz konusu olacaktır.

[1531] Ersan Şen, "Hâkimin/Savcının Din ve Vicdan Hürriyeti", http://t24.com.tr/yazarlar/ersan-sen/hakiminsavcinin-din-ve-vicdan-hurriyeti,7617 (23.07.2014).

[1532] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Özpınar/Türkiye, T.19.10.2010, Başvuru no. 20999/04, prg. 75,(**Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2. S.1, 2012).

Kötü Muamelede Bulunmak

Meslektaşlarına, emrindeki personele, görevi nedeniyle muhatap olduğu kişilere veya iş sahiplerine kötü muamelede bulunmak, kırıcı davranmanın daha ağır hali olup rahatsız edici tutum ve davranışları ifade eder.[1533] Şayet yapılan eylem kırıcı davranma düzeyinde ise uyarma cezası söz konusu olacaktır. Ancak eylem kötü muamele boyutuna varmış ise kınama cezası verilecektir.[1534]

Hâkimler ve Savcılar Kurulu, bir hâkim ile ilgili yürütülen disiplin soruşturmasında, personeline karşı bağırıp çağırdığı, işlemleri yapılan evrakı yeniden tekrar tekrar yaptırdığı ve beğenmediği evrakı alıp fırlattığı, sergilediği sinirli tavırlar

---

[1533] Ercan, **Hâkim ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu**, s. 44.

[1534] "..Asliye Ceza Mahkemesi hâkimlerinin izinli veya raporlu olmaları nedeniyle çıkamadıkları duruşmalara arızî olarak görevlendirilen hakimin, bu mahkemelerde görev yapan zabıt Kâtipleri ….'a; sanık, müşteki, tanık ve iddia makamını temsilen katılan Cumhuriyet Savcısının huzurunda, tolerans noktasında kalan küçük hataların yapılmasını müteakip sürekli olarak "*Bunlar beceriksiz, bunlar kâtip mi? Benim kâtibim bunlara beş basar*", "*Size yazmasını kim öğretti?*", "*Benim kâtibim olsaydın seni mahkemeden kovardım, beceriksizsin*" veya "*Aptal aptal yazıyorsun*" diyerek küçük düşürücü sözler söylediği, hatta bir kısım zabıt kâtiplerinin duruşmadan sonra ağlamalarına neden olduğu, istinabe evrakının tensip tutanağını tanzim ettirdiği sırada evrak elinde olduğu ve bir şey söylemediği hâlde zabıt kâtibi….. 'na "*Ne duruyorsun, niye yazmıyorsun?*" dediği, cevaben ilgili evrakın önünde olmaması nedeniyle yazamadığını belirten zabıt kâtibini "*Şimdiye kadar niye yazmadın, ne beceriksizsin*" şeklinde azarladığı, duruşmada söylediğini zapta geçiren zabıt kâtibi…..'a taraf ve vekillerinin önünde "*Benim söylemediğim bir şeyi niye yazıyorsun, ben böyle bir şey söylemedim*" dediği, duruşma Savcısının "Hâkim bey, senin ağzından çıkanı yazdı, niye kızıyorsun?" demesi üzerine de "*Ben böyle mi söylemişim!*" diyerek duruşmaya katılanların huzurunda zabıt kâtibini suçlayarak küçük düşürdüğü, zabıt kâtibi … ile çıktığı duruşmada sanık haklarının hatırlatılmasına yönelik ifadelerin tutanağa geçirilmesi sırasında "*Niye bunu yazmıyorsun, benden mi bekliyorsun? Daha öğrenemedin mi sanık haklarını?*" dediği, başka bir duruşmada ise söylemeden yazdığından dolayı "*Ben bir şey söyledim mi ki yazıyorsun, sanık haklarını ben söylersem yazacaksın*" diyerek azarladığı, kendi mahkeme kâtiplerinden ……'a; zabıt kâtibi …..'a duruşma sırasında zapta geçirdiği sanık savunmalarını veya müştekinin beyanlarını okuturken metni dinlememesinden dolayı 2-3 defa daha okuttuğu, kâtibin tekrar tekrar okuması nedeniyle insanların önünde küçük düşürüldüğüne dair beyanına rağmen bu eylemini devam ettirdiği, sesi çıkmadığında da "*Bağır, herkes duysun, sesli sesli bağır*" şeklinde tüm tarafların önünde personelini rencide ettiği, zabıt kâtibi …..'a; aday memur olduğu dönemde yazdığı hatalı müzekkere ve tensipleri, kâğıdı normal yırtma şeklinin dışında parçalayarak yüzüne savurduğu ceza mahkemesi kalemlerinin tek çatı altında olması nedeniyle içerisinde herkesin duyacağı şekilde "*Sen nasıl kâtipsin, seni hangi Adalet Komisyonu aldı? Torpille gelince böyle olur, seni alan komisyonun Allah belâsını versin, göreceksin, senin asaletini tasdik etmeyeceğim*", "*Beceriksiz, geri zekâlı, sen boşuna okumuşsun, senin okulunu kapatmak lâzım, okuduğun okul mu? Senden bir bok olmaz*" şeklinde bağırıp, azarlayarak hakaret ve tehdit ettiği, kalemde bir iş verdikten sonra tüm memur arkadaşlarının önünde herkese dönerek ve eliyle işaret ederek "*Sait mi? Kesin yanlış yapar*" şeklinde kırıcı yaklaşım tarzı sergilediği, kalemde bütün çalışan memurlarının önünde ve duyacakları şekilde ilgili kâtibe "*Senin eben güzel mi?*" dediği iddiası ile ilgili olarak .. hâkimin maiyetinde ve diğer mahkemelerde çalışan personele karşı kötü muamelede bulunduğundan 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 65/2.d maddesi uyarınca "kınama" cezası ile cezalandırılmasına…" HSK 2.D., T. 08.02.2011, E. 2010/129, K. 38, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(65)-kinama/65-D/2.pdf**, 24.07.2014).

nedeniyle yazı işleri müdürlerinin ağlamalarına sebep olacak şekilde emrindeki personeline kötü muamelede bulunduğuna kanaat getirip kınama cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.[1535]

Yakınlarının Kazanç Getiren Faaliyetleri

Eşlerinin, reşit olmayan veya kısıtlanmış çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini on beş gün içinde Adalet Bakanlığına bildirmemek de kınamayı gerektiren bir diğer durumdur. Kamu görevlisi olan savcılar 3628 s. Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu [1536] gereğince mal beyanında bulunmak zorundadır. Savcının kendi adına belirlenen durum ve sürelerde mal beyanında bulunmaması Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 66/1.c maddesi uyarınca kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren bir eylemdir. Ancak savcının eşi, reşit olmayan veya kısıtlanmış çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini on beş gün içinde Adalet Bakanlığına bildirmemesi kınama cezası ile cezalandırılmaktadır.

Talimatlara Riayetsizlik ve Denetimin İhmali

Adalet Bakanlığının mevzuat uyarınca verdiği talimatı yerine getirmemek, büro ve kalemlerin denetimini ihmal etme eylemleri kınama cezası gerektiren fiillerdir. Adalet Bakanlığı tarafından mevzuata uygun olarak verilen talimatların savcı tarafından yerine getirilmesi mecburidir. Adliye nezdinde veya dışındaki büroların denetlenmesi, savcılık kaleminin denetlenmesi savcının görevleri arasındadır.

Bölge Adliye ve Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik'in[1537] 8'inci maddesine göre savcılık yazı işleri birimi, savcının sürekli denetimi altındadır. Yapılan denetimlere ilişkin tutanaklar, denetim kartonunda muhafaza edilir. Noterlik Kanunu'nun[1538] 122'nci maddesi uyarınca savcının sürekli

[1535] HSK 2. D., T. 19.01.2011, E. 2009/90, K. 2, (**http://www.hsyk.gov.tr//Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(65)-kinama/65-D/1.pdf**, 24.07.2014).
[1536] R.G. 04.05.1990, 20508.
[1537] R.G. 06.08.2015, 29437.
[1538] R.G. 05.02.1972, 14090.

denetimine tabi olan noterler ile İcra İflas Kanunu Yönetmeliği'nin[1539] 102-105'inci maddeleri uyarınca savcının denetimine tabi olan icra ve iflas daireleri "büro" tanımı içerisindedir. Noterlikler ve icra daireleri hakkında gerekli denetimin zamanında yapılması ve tanzim edilen tutanağın denetim kartonunda muhafaza edilmesi gerekir.

İşbirliği ve Uyuma Aykırı Davranışlar

Görevin işbirliği ve uyum içerisinde yapılmasını engelleyici tutum ve davranışlarda bulunmak kınama gerektiren bir eylemdir. Savcılık teşkilatının bütünlüğü dikkate alındığında bu kriterin büyük öneme sahip olduğu ortadadır. Ancak hangi eylemlerin bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği hususunda bir açıklık bulunmamaktadır. Bu eylem yorumlanırken medeni tartışma ve fikir sunma hususlarının bu kapsamda görülmemesi doğru bir yaklaşım olacaktır. Örneğin, başsavcı tarafından yapılan iş bölümünü adil bulmayan savcı bu konudaki fikirlerini ifade edebilir, gerekçelerini ortaya koyabilir veya mevcut bir uygulamaya yönelik rahatsızlığını dile getirebilir. Bunlar disiplin cezası gerektiren eylemler değildir. Kişisel boyuta varan ve savcılık teşkilatının çalışma uyumunu bozan eylemler bu kapsamda değerlendirilip disiplin cezasına konu olabilir.

Mazeretsiz ve Kesintisiz Üç Gün Göreve Gelmemek

İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın kesintisiz üç gün göreve gelmemek kınama cezası gerektiren bir diğer eylemdir. Şayet üç günlük devamsızlık kesintisiz bir blok halinde değil de parçalı vaziyette yapılmış ise aylıktan kesme cezası söz konusu olacaktır (HSK md. 64). Hâkimler ve Savcılar Kurulu, 2802 s. Kanun'un 70/1'inci maddesi uyarınca bir derece daha ağır ceza olan kınama cezası verme yetkisine sahiptir.[1540]

[1539] R.G. 11.04.2005, 25783.

[1540] Hâkimler ve Savcılar Kurulu 4 ayrı günde mesaiye tam gün gelmeyen savcı ile ilgili yürütülen disiplin soruşturmasında; 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 64'üncü maddesi uyarınca savcının "bir gün süreyle aylıktan kesme" cezası ile cezalandırılmasına, farklı tarihlerde mesaiye gelmemesinin, aynı nitelikte cezayı gerektiren birden fazla eylem olması nedeniyle 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 70/1'inci maddesi uyarınca cezasının bir derece ağırlaştırılarak "kınama" cezası ile cezalandırılmasına(oy çokluğu ile) karar vermiştir. HSK 2. D., T. 29.03.2011, E. 2010/12, K. 97,(**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(70)bir-ust-alt-derece-verilemsi/70-1/4.pdf**, 25.07.2014).

Benzeri Eylemlerde Bulunma

Nitelik ve ağırlıkları itibariyle yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunma kriteri; Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 65'inci maddesinde sayılan somut eylemlere benzer nitelik ve ağırlıktaki fiillerin kınama cezasıyla cezalandırılmasına olanak sağlayan bir hükümdür. Kıyas yöntemi ile fiiller belirlenmiş olacaktır. Yoruma açık olan, objektif kıstasları bulunmayan bu bent savcılık teminatını ihlal eder niteliktedir. Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulunun kınama cezası verirken en çok başvurduğu ölçüt olması da bu kaygıyı arttırmaktadır.[1541]

Bu bent özellikle soruşturma evrakını makul bir mazeret bulunmaksızın işlemsiz bırakıp birikmeye neden olunması halinde uygulanmaktadır. Evrak sayısı ve sürenin uzunluğuna nazara alınarak; vahametin daha az olduğu durumlarda "uyarma" cezası, ihmalin yüksek boyutta olması durumunda ise "kınama" cezası söz konusu olmaktadır.

3.5.1.1.4. Kademe İlerlemesini Durdurma Cezası

Savcılar yılda bir kez kademe ilerlemesi ve iki yılda bir derece yükselmesi alır (HSK md. 18). Bulundukları kademede en az bir yıl çalışmış olmaları veya çalışmış sayılmaları; kademe ilerlemesine engel kesinleşmiş mahkeme hükmü veya disiplin cezası bulunmayan savcılar kademe ilerlemesini hakeder (HSK md. 19). Bu şartları taşıyanlar, bir yıllık ilerleme süresini doldurdukları tarihte, başka bir işleme gerek olmaksızın bir ileri kademeye geçmiş sayılır (HSK md. 20). Ayrıca yüksek lisans eğitimini tamamlayanlara da bir kademe verilir (HSK md. 31/4).

[1541] Hâkimler ve Savcılar Kurulu, soruşturma evraklarında gecikmeye neden olan bir savcı ile ilgili yürütülen disiplin soruşturmasında; savcının iş bölümü uyarınca elinde bulunan 406 adet soruşturma evrakından 300 adet soruşturma evrakını, 1 ay 24 gün ile 1 yıl 2 ay 6 gün arasında değişen sürelerle işlemsiz bıraktığını tespit edip, 2802 s. HSK'nın 65/2.ı maddesi uyarınca kınama cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. HSK 2. D., T. 31.03.2011, E. 2010/105, K. 2011/108,(**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(65)-kinama/65-I/3.pdf**, 25.07.2014).

Hâkimler ve Savcılar Kurulu, yine bir savcı ile ilgili disiplin soruşturmasında; savcının, iş bölümü uyarınca elinde bulunan 545 adet soruşturma evrakından, toplam 331 adet soruşturma evrakını iki yıl beş aya varan sürelerle işlemsiz bıraktığı, bu kapsamda gerçekleşen eyleminde kusurlu sayılması gerektiği kanaatine vararak 2802 s. HSK'nın 65/2.ı maddesi uyarınca kınama cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. HSK 2. D., T. 21.04.2014, E. 2010/55, K. 159, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(65)-kinama/65-I/4.pdf**, 25.07.2014).

Kademe ilerlemesini durdurma, savcının bulunduğu kademede ilerlemesinin bir yıl süre ile durdurulmasıdır (2802 sayılı HSK md. 66).[1542]

Mesaiye Riayetsizlik Alışkanlığı

Mazeretsiz olarak göreve geç gelmeyi veya erken ayrılmayı alışkanlık haline getirmek kademe ilerlemesini durdurma cezasını gerektiren bir eylemdir. Uyarma cezası gerektiren eylem (HSK md. 63/2.c) ile buradaki eylem arasındaki fark işe geç gelme veya erken ayrılmanın alışkanlık boyutuna ulaşıp ulaşmadığıdır. Mesaiye geç gelme veya mesaiden erken ayrılma ile ilgili bir süre belirlenmemiştir. Belirlenmesi de mümkün değildir. Gecikme ve erken ayrılma niteliğindeki eylemler her somut olayda değerlendirilecektir.

Savcının mesaiye 2 saat geç gelmesi ancak bunu telafi etmek amacıyla mesainin bitiminden sonra 2 saat çalışması cezayı engellemez. Tespit edilen mesai saatleri iş sahiplerinin ve personelin riayet ettiği ve kendilerini ona göre ayarladıkları saatlerdir. Savcı da buna uymak mecburiyetindedir.[1543]

Şahsi Bütçesine Dair Eylemler

Ödeme gücünün üstünde borçlanmak suretiyle borçlarını ödeyemez duruma düşmek veya kesinleşmiş borcunu kasten ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olma eylemleri kademe ilerlemesini durdurma ceza gerektiren fiillerdir. Savcının geliri ile uygun olmayan aşırı bir borçlanma içine girmesi bu bent kapsamına girer. Yine kesinleşen bir borcunu kasten ödemeyen savcı da bu disiplin cezasına muhatap olacaktır. İcra takibine maruz kalan savcının takibe itiraz hakkı

[1542] Kademe ilerlemesini durdurma cezası gerektiren disiplin eylemleri 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 66'ncı maddesinde; "a) Mazeretsiz olarak göreve geç gelmeyi veya erken ayrılmayı alışkanlık haline getirmek, b) Ödeme gücünün üstünde borçlanmak suretiyle borçlarını ödeyemez duruma düşmek veya kesinleşmiş borcunu kasden ödemeyerek hakkında yasal yollara başvurulmasına neden olmak, c) Belirlenen durum ve sürelerde mal beyanında bulunmamak, d) İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın kesintisiz 4 - 9 gün göreve gelmemek, e) Nitelik ve ağırlıkları itibariyle yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunmak" şeklinde düzenlenmiştir.

[1543] HSK, göreve başladığı 20.10.2008 tarihinden 2009 yılı Nisan ayına kadar mesaiye öğleye doğru gelmeyi alışkanlık edindiği iddia edilen bir savcı hakkında yürütülen disiplin soruşturmasında, Başsavcı talimatıyla yazı işleri müdürü tarafından tanzim edilen tutanak ve tanık beyanları ışığında eylemi sabit görüp, savcının 2802 s. HSK'nın 66/2.a gereğince kademe ilerlemesini durdurma cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. HSK 2. D., T. 29.03.2011, E. 2010/12, K. 97, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(66)-kademe-ilerlemesi-durdurulmasi/66-A/1.pdf**, 25.07.2014).

olmadığı ve doğrudan borcu ödemeye mecbur olduğu şeklindeki bir sonuca varılamaz. İcra ve İflas Kanunu'ndaki itiraz ve dava haklarını kullanma hakkına sahiptir. Tüm yollar tükendikten sonra kesinleşen borcunu ödememesi halinde bu bende göre disiplin soruşturmasına başvurulacaktır.[1544] Borcun ödenememesi hali yangın, doğal felaket, ölüm gibi mücbir sebeplerden kaynaklanmış ise ceza verilmemesi yoluna gidilmelidir.[1545]

Mal Beyanında Bulunmama

Belirlenen durum ve sürelerde mal beyanında bulunmama, kademe ilerlemesini durdurma cezasını gerektiren bir diğer eylemdir. Kamu görevi icra eden savcı, 3628 s. Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'na göre belirlenen süre içerisinde mal bildiriminde bulunmak zorundadır.

Mazeretsiz ve Kesintisiz 4-9 Gün Göreve Gelmemek

İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın kesintisiz 4-9 gün göreve gelmemek de kademe ilerlemesini durdurma cezasını gerektiren bir eylemdir. Belirtilen sürelerde kesintisiz vaziyette mesaiye tamamıyla devamsızlık yapmak bu cezayı gerektirir.

Benzeri Eylemlerde Bulunmak

Nitelik ve ağırlıkları itibariyle yukarıda belirtilen benzeri eylemlerde bulunmak torba bir hüküm olarak bu ceza için de öngörülmüştür. Daha önce bu hükümle ilgili yapılan açıklamalara müracaat edilebilir. Yaptırım değişse de öngörülen düzenleme türü aynı niteliktedir.

[1544] HSK 2. D., T. 29.06.2011, E. 2011/33, K. 402, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(66)-kademe-ilerlemesi-durdurulmasi/66-B/1.pdf**, 09.11.2014), HSK 2. D., T. 03.05.2011, E. 2010/78, K. 178, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(70)bir-ust-alt-derece-verilemsi/70-1/1.pdf**, 09.11.2014).

[1545] Hüsnü Aldemir, "Hâkimlerin ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu", **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, S. 78, Şubat 2013, s. 68.

3.5.1.1.5. Derece Yükselmesini Durdurma Cezası

Savcılar iki yılda bir derece yükselmesi yapar (HSK md. 18). Mevcut derecesi içinde iki yıl bulunmuş veya bulunmuş sayılan, yükselmeye engel kesinleşmiş yargı hükmü veya disiplin cezası bulunmayan, derece yükselme ilkelerinde aranan koşulları taşıyan savcılar hakkında derece yükselmesi gerçekleştirilir (HSK md. 21). Ayrıca doktora eğitimini tamamlayan savcılara da bir derece verilir (2802 sayılı HSK md. 31/4).[1546]

Derece yükselmesini durdurma, savcının bir üst dereceye yükselmesinin iki yıl süre ile durdurulmasıdır (HSK md. 67).[1547]

Bir Takvim Yılı İçinde Toplam On Beş Gün Göreve Gelmeme

İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın bir takvim yılı[1548] içinde toplam on beş gün göreve gelmeme eylemi derece yükselmesini durdurma cezası gerektirir. Devamsızlığın kesintisiz olmasına gerek bulunmamaktadır.

Kazanç Getirici Uygunsuz Faaliyetlerde Bulunma

Meslek mensuplarına yasaklanmış veya mesleğin gerekleriyle bağdaşmayan kazanç getirici faaliyetlerde bulunma hali derece yükselmesini durdurma cezası gerektiren bir eylemdir. Bir kamu görevlisi olan savcı icra ettiği görevin hassasiyeti nedeniyle kazanç getirici bir faaliyette bulunamaz.

Savcıların görev dışında yapabilecekleri faaliyetler, HSK'da yer almıştır (md. 48). Örneğin savcıların Türkiye Adalet Akademisi bünyesinde ders vermeleri ve emekleri karşılığında ücret almaları mümkündür (4954 s. Kanun md. 22.). Savcılar kanunlarda belirlenenlerden başka, resmi ve özel hiçbir görev alamazlar, kazanç getirici faaliyetlerde bulunamazlar (HSK md. 48/4). Yürürlükteki mevzuata göre

[1546] Ancak, yüksek lisans öğrenimi ile Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsünün yüksek lisans programını bitirip bir kademe ilerlemesinden yararlananlara, doktora yapmaları hâlinde bir kademe ilerlemesi uygulanır (HSK md. 31/4-2.cümle).

[1547] Derece yükselmesini durdurma cezası gerektiren disiplin eylemleri Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 67'nci maddesinde; "a) İzinsiz veya kabul edilir mazereti olmaksızın, bir takvim yılı içinde, toplam onbeş gün göreve gelmemek, b) Meslek mensuplarına yasaklanmış veya mesleğin gerekleriyle bağdaşmayan kazanç getirici faaliyetlerde bulunmak" şeklinde düzenlenmiştir.

[1548] Takvim yılı 1 Ocak ile 31 Aralık arasıdır.

savcılar bilimsel nitelikte üretimde bulunabilir ve bunun karşılığı olan bedeli alabilirler. Bu serbesti 1982 Anayasası'nın 27'nci maddesinde de yer alan bilim özgürlüğünün bir sonucudur. [1549]

3.5.1.1.6. Yer Değiştirme Cezası

Savcılar hakkında uygulanması mümkün olan disiplin cezalarından birisi de yer değiştirme cezasıdır. HSK'nın 35/2'nci maddesinde adli yargı teşkilatı bulunan yerlerin coğrafi ve diğer imkânlar dikkate alınarak bölgelere ayrılacağı ve belirlenen bölgelerdeki görev sürelerinin saptanacağı hüküm altına alınmıştır. Hâkimler ve Savcılar Kurulu buna dair düzenlemeyi Hâkimler ve Cumhuriyet Savcıları Hakkında Uygulanacak Atama ve Nakil Yönetmeliği'nde [1550] yapmıştır. Bu Yönetmelik ile adalet teşkilatı 5 bölgeye ayrılmıştır. Birinci bölge en iyi bölge olup diğer bölgeler buna göre sıralanmaktadır. Bölgeler için öngörülen süre tamamlandığında bir üst bölgeye geçiş hakkı elde edilmektedir. [1551]

Yer değiştirme cezası, bulunulan bölgenin en az bir derece altındaki bir bölgeye o bölgedeki asgari hizmet süresi kadar kalmak üzere atanmak suretiyle görev yerinin değiştirilmesidir (HSK md. 68). Bu cezayı alan savcı, cezanın kesinleşmesini izleyen inceleme tarihinden itibaren iki yıl süre ile kademe ilerlemesi ve derece yükselmesi incelemesine tâbi tutulmaz (HSK md. 30/3), birinci sınıfa da ayrılamaz (HSK md. 32/1.d).[1552]

Mesleki veya Kişisel Saygınlığı Yitirmek

[1549] Nihat Bulut, "Bilim Özgürlüğü: İçeriği ve Sınırlandırılması Sorunu", **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 9, S. 1-2, 2005, s. 27.

[1550] R.G. 19.02.1988, 19730.

[1551] Gülener, **Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi**, s. 229.

[1552] Yer değiştirme cezası gerektiren eylemler, 2802 s. HSK'nın 68'inci maddesinde; "a) Kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle mesleğin şeref ve nüfuzunu veya şahsi onur ve saygınlığını yitirmek, b) Yaptıkları işler veya davranışlarıyla görevini doğru ve tarafsız yapamayacağı kanısını uyandırmak, c) Hatır ve gönüle bakarak veya kişisel duygulara kapılarak görev yaptığı kanısını uyandırmak, d) Göreve dokunacak surette ve kendi kusurlarından dolayı meslektaşlarıyla geçimsiz ve dirliksiz olmak, e) Madde tayin ve deliller elde edilmemiş olsa bile, rüşvet aldığı veya irtikapta bulunduğu kanısını uyandırmak, f) Doğrudan doğruya veya aracı eliyle hediye istemek ve görev sırasında olmasa dahi çıkar sağlamak amacı ile verilen hediyeyi kabul veya iş sahiplerinden borç istemek veya almak" şeklinde düzenlenmiştir.

Kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle mesleğin şeref ve nüfuzunu veya şahsi onur ve saygınlığını yitirmek, yer değiştirme cezası gerektiren bir eylemdir. Disiplin cezasını gerektiren eylemlerde dikkat çeken husus, farklı disiplin cezası maddelerinde yer alan eylemlerin birbirine yakınlığı ve her türlü yoruma açık belirsizliğidir. Bu bentte yer alan "kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle" ibaresi iki hususa hitap etmektedir. Bunlar; "mesleğin şeref ve nüfuzunu….yitirmek" ve "şahsi onur ve saygınlığını yitirmek"tir.[1553] Arapça bir kelime olan şeref kelimesi, sözlük anlamı olarak "başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur veya toplumca benimsenmiş iyi şöhret" [1554] manasına gelmekte olup bireyin içinde yaşadığı ortamda sahip olduğu moral, entellektüel, fizik ve diğer niteliklerin birleşimidir.[1555] Mesleki şeref ise kişinin yerine getirdiği işten kaynaklanan bir şeref ve haysiyet türüdür.[1556] Nüfuz kelimesi, sözlük anlamı olarak "söz geçirme, güçlü olma, erk" [1557] manasına gelmektedir.

"Kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle mesleğin şeref ve nüfuzunu yitirme" fiili uluslararası ilkelerde de benimsenen bir kriterdir. Budapeşte Kuralları'nda, savcıların her zaman yüksek mesleki standartlara bağlı kalıp mesleklerinin onuru ve şerefini koruyacakları, her zaman profesyonel davranacakları, dürüstlük ve özenin yüksek standartlarını uygulayacakları, kişisel veya mali çıkarlarının veya ailevi, sosyal ya da diğer ilişkilerinin, tutumunu uygunsuz bir biçimde etkilemesine izin vermeyecekleri, kendilerinin, ailelerinin veya iş ortaklarının kişisel, özel ve mali çıkarları ile ilgili olan davalarda görev yapmaktan kaçınacakları ifade edilmiştir. [1558] Sergilediği kusurlu, uygunsuz eylem ve ilişkileri ile icra ettiği mesleğin şerefini ve etkisini yitiren savcı, yer değiştirme cezası ile cezalandırılacaktır.[1559]

[1553] Ercan, **Hâkim ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu**, s. 50.

[1554] http://www.tdk.gov.tr (23.11.2014)

[1555] Nevzat Toroslu, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Savaş Yayınevi, Ankara 2005, s. 99.

[1556] Özcan Atalay, "Özel Yaşamın (Şeref ve Haysiyetin) Zedelenmesi Halinde Manevi Zararın Tazmini", **Yargıtay Dergisi**, S.4, Ocak 1975, s. 883.

[1557] http://www.tdk.gov.tr (30.11.2014).

[1558] http://www.coe.int (03.12.2014).

[1559] HSK fuhuş için yer temin etmek suçlarından yürüttüğü soruşturma kapsamında, mahkeme kararıyla iletişimlerinin tespitlerine karar verilen şüphelilerden …, evinin idarî bir işlemle kapatılması üzerine, ortak arkadaşları .. aracılığıyla Cumhuriyet Savcısı ….. ile görüştüğü, adı geçen Cumhuriyet savcısının yaptığı işin niteliği gereği, tüm etkinliklerinde yakışıksız ve yakışık almayacak görüntüler içerisinde olmaktan kaçınması, resmî ve özel yaşamındaki ilişkilerinde herkesten dikkatli ve özenli olması, ilişkilerini ölçülü yakınlıkları aşmayacak şekilde kurması gerekmesine rağmen, mesleğin

"Kusurlu veya uygunsuz hareket ve ilişkileriyle şahsi onur ve saygınlığını yitirmek" eylemi ise mesleğin şeref ve nüfuzu dışında savcının toplum içinde bir birey olarak saygınlığını yitirmesidir. Savcının özel yaşamındaki eylem ve ilişkilerini dikkatli bir şekilde kurgulamasına yöneliktir. Mesleki ve özel hayatın kesiştiği noktalarda uygunsuz eylem ve davranışlar; hem mesleki bakımdan hem de şahsi onur bakımından savcıyı olumsuz etkileyecektir. Budapeşte Kuralları'nda savcıların, özel yaşamlarındaki eylemleriyle savcılık hizmetinin dürüstlüğünü, adilliğini ve tarafsızlığını tehlikeye atmamaları, her zaman hukuka saygı duymaları ve itaat etmeleri, mesleklerine yönelik kamu güvenini muhafaza edecek ve geliştirecek şekilde hareket etmeleri gerektiği belirtilmiştir.[1560]

Doğru ve Tarafsız Olmama Kanısı Uyandırmak

Yaptığı işler veya sergilediği davranışlarıyla görevini doğru ve tarafsız yapamayacağı kanısını uyandırmak yer değiştirme cezası gerektiren bir eylemdir.[1561] Savcılık kurumu ceza muhakemesinde şekli manada taraf olsa da tarafsız davranmak zorundadır.[1562] CMK'nın 160/2'nci maddesinde savcının şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayıp şüpheli haklarını koruyacağı hüküm altına alınmıştır. Tarafsızlık, yansızlık anlamına gelmekte olup adil ve önyargısız olmayı gerektirmektedir. Savcı mağdura ve şüpheliye karşı aynı mesafede ve objektiflikte olmak zorundadır.

şeref ve nüfuzunu veya şahsi onur ve saygınlığını yitirecek şekilde adı geçen bayanın işini takip ettiğini ve edeceğini söyleyerek, işlem yapanları şikâyet etmesi konusunda yol gösterip telkinde bulunduğu, bu münasebetle ….., para karşılığında erkeklerle birlikte olan bir bayanı ayarlamasına zemin hazırladığı tanık beyanları, telefon görüşme tutanakları ile dosya içerisindeki bilgi ve belgelerden anlaşılmakla, eylemine uyan 2802 s. HSK'nın 68/2.a maddesi uyarınca yer değiştirme cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. HSK 2. D., T. 12.05.2011, E. 2010/76, K. 220, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(68)-yer-degistirme/68-A/1.pdf**, 30.11.2014)

[1560] http://www.coe.int (03.12.2014).

[1561] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü'ne göre savcılar tarafsız olmalı ve görünmelidir. Bu ilkeyle bağdaşmayan siyasi faaliyetlerden uzak durmalıdır. Mesleki etik ve davranış kuralları belirlenmelidir. Savcılar suçsuzluk karinesi, adil yargılanma hakkı, silahların eşitliği, kuvvetler ayrılığı, mahkemelerin bağımsızlığına riayet etmelidir (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü prg. 6-8).

[1562] Ceza Muhakemesi Kanunu'nun ilk tasarı metninde yer alan "Cumhuriyet savcısı taraf değildir" hükmü Kanun'a alınmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Centel, **Adil Yargılanma Hakkı ile Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma**, s. 199.

Tarafsızlık, öznel ve nesnel olmak üzere iki yöne sahiptir. Savcının kişisel olarak sahip olduğu tutum ve yaklaşım öznel niteliği teşkil eder.[1563] Ancak bir savcının kişisel olarak tarafsız olması, önyargılardan arınmış olması tek başına yeterli değildir. Bu tavır içinde olduğunu göstermesi, muhatabında da bu izlenimi uyandırması gerekir. İşte bu da nesnel tarafsızlığı teşkil eder.

Budapeşte Kuralları'nın 3'üncü bölümünde savcıların, AİHS'in 6'ncı maddesinde ve AİHM içtihatlarında açıkça kabul edilen adil yargılanma hakkını destekleyecekleri, görevlerini tarafsız şekilde icra edecekleri, özel yaşamlarındaki faaliyetlerle savcılık hizmetinin dürüstlüğünü, adilliğini ve tarafsızlığını tehlikeye atmamaları gerektiği dile getirilmiştir.[1564]

Savcıların Rolüne Dair İlkeler (Havana Kuralları)'in 13/a maddesinde savcıların görevlerini tarafsızlık ile yerine getirecekleri, her türlü siyasal, sosyal, dinsel, ırksal, kültürel, cinsiyetçi veya başkaca bir ayrımcılıktan kaçınacakları düzenlenmiştir.

Savcı görevini doğru ve tarafsız icra edemeyeceği şeklindeki genel bir kanı uyandırmış ise yer değiştirme cezası ile cezalandırılacaktır.[1565]

Şahsi İlişkilerin Tesirinde Kaldığı Kanısını Uyandırmak

Hatır ve gönüle bakarak veya kişisel duygulara kapılarak görev yaptığı kanısını uyandırmak da yer değiştirme cezası gerektiren bir eylemdir. Hatır ve gönül kelimeleri aynı anlama gelmekte[1566] olup bir arada kullanılmaları anlam güçlendirmesi içindir. Savcı bir başkasına olan minnet hissi ile hareket edemez. Savcının bir kimseye karşı

[1563] Şeref Gözübüyük ve Feyyaz Gölcüklü, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi**, Turhan Kitabevi, 5. Bası, Ankara 2004, s. 282.

[1564] http://www.coe.int (06.12.2014).

[1565] Cezanın ağırlığı nedeniyle yaptırıma tabi tutulacak olan eylemin iyi yorumlanması gerekir. Örneğin küçük bir ilçede görev icra eden ve çok fazla yer seçeneği olmayan bir savcının, herhangi bir soruşturma veyahut kovuşturma dosyasında taraf olan bir kimseye ait işyerinden hizmet veya mal satın alması bu bendin uygulanmasına sebebiyet vermez.

[1566] http://www.tdk.gov.tr (06.12.2014).

olan sevgisi, nefreti onun yapacağı iş ve işlemlerde belirleyici olamaz. Aksi davranış savcıya ve adli mercilere olan güvenin zedelenmesine sebebiyet verecektir. [1567]

Meslektaşlarıyla Geçimsiz ve Dirliksiz Olmak

Bu eylemden dolayı cezaya hükmedilebilmesi için savcının kendi kusurundan kaynaklı olarak meslektaşlarıyla geçimsiz olması ve bunun da göreve zarar verecek boyutta olması şarttır. Meslektaşlara karşı kırıcı olmak uyarma cezasını (HSK md. 63/1.b), kötü muamelede bulunmak (HSK md. 65/1.d), görevin işbirliği ve uyum içerisinde yapılmasını engelleyici tutum ve davranışlarda bulunmak ise kınama cezasını (HSK md. 65/1.g) gerektirir. Yer değiştirme cezası gerektiren eylemin belirtilen koşulları bir arada barındırması, uyarma ve kınama cezalarında belirtilen eylemleri aşar vaziyette olması gerekir.

Başsavcının kontrolündeki savcılık kurumu uyumlu çalışmalıdır. Savcıların geçimsiz olması ve bunun da savcılık faaliyetlerine olumsuz etki etmesi halinde disiplin yaptırımı söz konusu olacaktır. Dile getirilen her itiraz geçimsizlik olarak algılanamaz.

Rüşvet Aldığı veya İrtikâpta Bulunduğu Kanısını Uyandırmak

Madde tayini bir kimseye belli bir fiil tayini ve isnadında bulunulmasıdır.[1568] Herhangi bir somut isnat ve delil bulunmasa bile bir savcının rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısı uyanmış ise yer değiştirme cezası söz konusu olacaktır. Rüşvet ve irtikâp suçları yaptırımları bakımından ağır suçlar olup böylesi suçlar bakımından herhangi bir somut isnat bulunmadan ve delile ulaşılmadan yer değiştirme cezasına hükmedilmesi ağır bir idari cezadır. Bu tür durumlarda eldeki verilerin titizlikle değerlendirilmesi, böylesi bir kanının oluşmasında savcının kusurlu olup olmadığının tespiti şarttır.[1569]

[1567] Hâkim ve savcıların toplumdaki tavır ve davranışları hakkındaki değerlendirme için bkz. Osman Can, **Darbe Yargısının Sonu/ Karargâh Yargısından Halkın Yargısına**, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 135 vd.

[1568] Y.C.G.K., T. 23.11.1992, E. 1992/283, K. 1992/306 (**AKİP**, 07.12.2014).

[1569] Cezai Adalet Sisteminde Savcılığın Rolü ile İlgili Üye Devletlere Sunduğu Tavsiye Kararı'nın 5/e paragrafında, savcılar hakkında yürütülen disiplin soruşturmalarının yasayla düzenlenmesi, adil ve tarafsız bir merci tarafından yürütülmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu eyleme dair disiplin

Hediye veya Borç İlişkisi

Bu bentte iki eylem bulunmaktadır. Bunlardan ilki savcının doğrudan doğruya veya aracı eliyle hediye istemek ve görev sırasında olmasa dahi çıkar sağlamak amacı ile verilen hediyeyi kabulu, diğeri ise iş sahiplerinden borç istemek veya almaktır.[1570] DMK'nın 29'uncu maddesinde Kamu Görevlileri Etik Kurulunun hediye alma yasağının kapsamını belirleme konusunda yetkili olduğu düzenlenmiştir. Kamu Görevlileri Etik Kurulu, 5176 s. Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun[1571] ile oluşturulmuştur. Kurul kamu görevlilerinin etik davranışlarını denetleme yetkisine sahiptir. Savcılar bu Kanun'un dışında tutulmuştur (5176 s. Kanun md. 1/3).

Budapeşte Kuralları'nın 4'üncü bölümünde savcıların, üçüncü kişilerden, teşvik ve konukseverlik, herhangi bir hediye, ödül, menfaat kabul etmemeleri gerektiği hüküm altına alınmıştır.[1572]

Disiplin soruşturmasına konu hediye kabul etme eylemi savcının icra ettiği görev, asgari nezaket kuralları, hayatın olağan akışı ve bir kamu görevlisinde olması gereken asgari gerekliliklere göre değerlendirilmelidir.

İş sahiplerinden borç istemek veya almak yer değiştirme cezası gerektiren bir diğer eylemdir. Savcının adil bir soruşturma yapabilmesi veya işlem tesis ederken adil davranabilmesi için hiç kimseye karşı minnet altında bulunmaması şarttır. İş sahipleri ifadesi ile kastedilen doğrudan savcıyla muhatap olacak kişi değildir. Başka bir savcının yürüttüğü soruşturma dosyasında şüpheli olan veya aynı adliyede bir

soruşturmasının Tavsiye kararı doğrultusunda yapılması ve savcı tarafından icra edilen eylemin, her zaman hoşnutsuz kimseler yaratmaya müsait olduğu hususu akıldan çıkarılmamalıdır. Bir takım söylentilerin, böylesi bir hoşnutsuzluğun eseri ve hatta iftira olabileceği unutulmamalıdır.

[1570] Devlet namına görev icra eden kamu görevlilerinin hediye almaları tarih boyunca tartışılan hassas bir konu olmuştur. 18'inci yüzyılın başında Osmanlı Devletinde görev icra eden Defterdar Sarı Mehmet Paşa, Devlet Adamına Öğütler Osmanlılarda Devlet Düzeni isimli kitabında; "Allah korusun kanuna göre yapılması lâzım gelen işleri rüşvet ile geri bırakıp yasaya aykırı kötü bir işi işleme kadar büyük bir günah yoktur ve devlet sahiplerine rüşvet hastalığı gibi ilacı müşkül belki ilâcı yok bir devasız hastalık yoktur, iyi düşünüp bundan son derece perhiz etmek ve çekinmek lâzımdır. Meğerki kişinin kendi dostu bir hediye getire, bu hediyeyi almakta sakınca yoktur. O da bir nesne dolayısıyla olmaya; ancak sevginin artmasını sağlamak niyeti ile ola" demektedir. Defterdar Sarı Mehmet Paşa, **Devlet Adamına Öğütler Osmanlılarda Devlet Düzeni**, Hüseyin Ragıp Uğural (Çev.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969, s. 48.

[1571] R.G. 08.06.2004, 25486.

[1572] http://www.coe.int (14.12.2014).

mahkemede taraf olarak yer alan kişiden borç alınması ya da talep edilmesi halinde de iş sahibi koşulu gerçekleşmiş olacaktır. [1573]

Meslekten Çıkarma Yerine Verilen Yer Değiştirme Cezası

2802 s. HSK'nın meslekten çıkarma cezası başlıklı 69'uncu maddesinde; bazı hallerde meslekten çıkarma cezası yerine, yer değiştirme cezasına hükmedileceği şeklinde bir düzenleme (2802 s. Kanun md. 69/2-2.cümle) bulunmaktadır. 2802 s. HSK'nın 8/1.h maddesinde sayılan suçlar hariç olmak üzere herhangi bir kasıtlı suçtan dolayı mahkûmiyet cezası alan savcı hakkındaki ceza TCK'nın 51'inci maddesi uyarınca ertelenmiş, TCK'nın 50'nci maddesindeki tedbirlerden birine çevrilmiş veya yüz seksen günden fazla adli para cezası ise meslekten çıkarma cezası değil yer değiştirme cezası verilir.

3.5.1.1.7. Meslekten Çıkarma Cezası

Meslekten çıkarma cezası bir daha mesleğe alınmamak üzere göreve son verilmesidir (HSK md. 69/1). Meslekten çıkarılan savcı, Avukatlık Kanunu'nun[1574] 5/1.b maddesine göre avukat da olamaz. Ancak diğer memuriyetlere girmesi mümkündür.[1575]

[1573] HSK; çalıştığı adliyenin çeşitli mahkemelerinde ve Cumhuriyet Başsavcılığında dosyaları bulunan kişiden 3000 TL ödünç para aldığına kanaat getirip hâkimin 2802 s. HSK'nın 68/2.f maddesi uyarınca yer değiştirme cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. HSK 2. D., T. 03.03.2011, E. 2010/53, K. 71, (**http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/disiplin-kararlari/dagilim/(68)-yer-degistirme/68-F/1.pdf,** 14.12.2014).

[1574] R.G. 07.04.1969, 13168.

[1575] Meslekten çıkarma cezası, 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 69'uncu maddesinde;

"68 inci maddenin (e) bendinde yazılı hallerden dolayı hangi sınıf ve derecede olursa olsun iki defa, diğer hallerden dolayı bir derecede iki veya derece ve sınıf kaydı aranmaksızın üç defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olmak veya taksirli suçlar hariç olmak üzere, altı aydan fazla hapis veya affa uğramış olsa bile 8 inci maddenin (h) bendinde yazılı suçlardan biri ile kesin hüküm giymek meslekten çıkarılmayı gerektirir. Ancak, verilen cezanın 8 inci maddenin (h) bendinde yazılı suçlardan dolayı verilmemiş olması ve cezanın ertelenmiş, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesindeki tedbirlerden birine çevrilmiş veya yüzseksen günden fazla adlî para cezası olması halinde meslekten çıkarma cezası yerine, yer değiştirme cezası verilir.

Birinci fıkra dışında kalan ceza mahkûmiyetlerinin ertelenmiş veya 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesindeki ceza veya tedbirlere çevrilmiş olup olmadığına bakılmaksızın suçun niteliğine göre 64, 65, 66, 67 veya 68 inci maddelerde sayılan disiplin cezalarından biri verilir. Hükümlülüğü gerektiren suç, mesleğin şeref ve onurunu bozan veya mesleğe olan genel saygı ve güveni gideren nitelikte görülürse, Kanunda daha alt derecede bir disiplin cezası öngörülmemiş olmak kaydıyla, cezanın miktarına ve ertelenmiş veya 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 nci

Belli Sayıda Disiplin Cezası Almış Olmak

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 68/2.e maddesinde yer alan "Madde tayin ve deliller elde edilmemiş olsa bile, rüşvet aldığı veya irtikâpta bulunduğu kanısını uyandırmak" şeklindeki eylemden dolayı hangi sınıf ve derecede olursa olsun iki defa yer değiştirme veya derece ilerlemesini durdurma cezası alan savcı meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılacaktır. HSK'nın 68/2.e maddesindeki hüküm genel itibariyle önemli görülmüş ve farklı değerlendirmelere tabi tutulmuştur.[1576]

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 68'inci maddesindeki "2/e" bendi hariç olmak üzere, diğer bentlerinden dolayı bir derecede iki defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olmak yine belirtilen hallerden dolayı derece ve sınıf kaydı aranmaksızın üç defa yer değiştirme veya derece yükselmesinin durdurulması cezası almış olmak meslekten çıkarma cezası gerektiren bir haldir.

Hükümlülük

Taksirli suçtan dolayı mahkûm olunan ceza türü ve miktarı ne olursa olsun meslekten çıkarma cezası söz konusu olmayacaktır. HSK'nın 8/1.h maddesinde sayılan suçlar hariç olmak üzere kasıtlı suçlardan dolayı altı aydan fazla hapis cezası alan savcı meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılacaktır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde ortada açıklanan bir hüküm bulunmadığından askıdaki hükmün sonuç doğurması kabul edilemez (CMK md. 231/5). [1577]

maddesindeki ceza veya tedbirlerden birine çevrilmiş olup olmadığına bakılmaksızın, meslekten çıkarma cezası verilir.
Disiplin cezasının uygulanmasını gerektiren fiil suç teşkil etmezse ve hükümlülüğü gerektirmese bile mesleğin şeref ve onurunu ve memuriyet nüfuz ve itibarını bozacak nitelikte görüldüğü takdirde de meslekten çıkarma cezası verilir." şeklinde düzenlenmiştir.

[1576] Örneğin 2802 s. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun Geçici 19/3'üncü maddesi, "14/2/2005 tarihinden 1/9/2013 tarihine kadar işlenmiş fiillerden dolayı Kanunun 65 inci maddesi, 66 ncı maddesi, 67 nci maddesi ve (e) ve (f) bentleri hariç 68 inci maddesi uyarınca verilip kesinleşmiş bulunan disiplin cezaları ile Kanunun 69 uncu maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi ve üçüncü fıkrası uyarınca verilmiş cezalar, hakkında ceza tertip olunanın, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış gün içinde başvurusu üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Genel Kurulunca incelenir." şeklinde olup 68/2.e maddesi farklı bir uygulamaya tabi tutulmuştur.

[1577] Artuç, **Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması**, s. 171.

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 8/1.h maddesinde sayılan suçlar sınırlı olarak sayılmış olup bu suçlardan dolayı ceza alan savcı meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılacaktır.[1578] Hükmedilen cezanın para cezası veyahut hapis cezası olması önemli değildir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması halinde ise ortada açıklanan bir hüküm bulunmadığından askıdaki hükmün sonuç doğurması kabul edilemez.

Meslekten Çıkarma Yerine Verilen Yer Değiştirme

Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 8/1.h maddesinde sayılan suçlar hariç olmak üzere, herhangi bir kasıtlı suçtan dolayı mahkûmiyet cezası alan savcı hakkındaki ceza TCK'nın 51'inci maddesi uyarınca ertelenmiş, TCK'nın 50'nci maddesindeki tedbirlerden birine çevrilmiş veyahut yüz seksen günden fazla adli para cezası ise; meslekten çıkarma cezası değil yer değiştirme cezası verilir. Erteleme TCK'nın 51'inci maddesinde düzenlenmiştir. Hapis cezasının ertelenmesi, sanıklar yönünden mutlak bir hak olmayıp hâkimin takdiri kapsamında kalan bir kurumdur. Seçenek tedbirler ise TCK'nın 50'nci maddesinde düzenlenmiştir. Seçenek yaptırıma çevrilen hapis cezası ile ilgili olarak meslekten çıkarma cezası değil yer değiştirme cezası söz konusu olacaktır.

Savcının kasıtlı bir suçtan dolayı 180 günden fazla adli para cezasına mahkûmiyeti halinde yer değiştirme cezası söz konusu olacaktır. Adli para cezasının 180 günden az olması halinde ise 2802 s. HSK'nın 69/3'üncü maddesi uyarınca daha hafif nitelikteki diğer disiplin cezalarına müracaat edilecektir.

Hükümlülük Türüne Göre Ceza Tayini

"Birinci fıkra dışında kalan" ibaresinde, gerçekte kastedilen fıkra birinci fıkra[1579] değil ikinci fıkradır. Metinde yapılan maddi bir hata söz konusudur. 2802 s. HSK'nın 69/2'nci maddesinde sayılan suçlar ve mahkûmiyet türleri dışında, bir suçtan dolayı ceza alan savcı hakkında aylıktan kesme (md. 64), kınama (md. 65), kademe ilerlemesini durdurma (md. 66), derece yükselmesini durdurma (md.67), yer

[1578] Bu konuda kararlar için bkz. Danıştay İdare D.Gen.Kur., T. 15.09.2000, E. 2000/594, K.2000/949 (**UYAP**, 17.12.2014), Danıştay 8. D., T. 10.04.2008, E. 2007/2252, K. 2008/2695 (**AKİP,** 17.12.2014), Y.C.G.K., T. 02.07.2014, E. 2013/5.MD-540, K. 2014/339 (**UYAP**, 01.03.2016).

[1579] 2802 s. HSK'nın 69'uncu maddesindeki 1'inci fıkra "Meslekten çıkarma: Bir daha mesleğe alınmamak üzere göreve son verilmesidir" şeklindedir.

değiştirme(md. 68) cezalarından uygun olanına hükmedilecektir. Hâkimler ve Savcılar Kurulu suçun niteliğine ve ağırlığına göre uygun gördüğü ve tahdidi olarak sayılandisiplin cezalarından birisine karar verecektir. Uyarma cezasına yer verilmemiştir.

Hükümlülük Türünün Mesleğin Şeref ve Güvenilirliğini Etkilemesi

Savcının icra ettiği görevin toplumdaki nedeniyle bazen mahkûm olunan cezanın niceliğinden ziyade suçun niteliğine önem verilmiştir. Söz konusu suç "mesleğin şeref ve onurunu bozan" veya "mesleğe olan genel saygı ve güveni gideren" nitelikte ise meslekten çıkarma cezası gündeme gelecektir. Ancak Kanun'da daha alt derecede bir disiplin cezasının öngörülmemiş olması şarttır. Belirtilen bu şart dışında suç nedeniyle hükmedilen cezanın miktarı, ertelenmiş olması veya seçenek yaptırımlara çevrilmiş olup olmadığına bakılmaksızın, meslekten çıkarma cezası verilebilecektir. Örneğin, yanında çalışan kâtibe karşı cinsel taciz suçunu işleyen ve bu suçtan dolayı mahkûm olup cezası kesinleşen savcı hakkında meslekten çıkarma cezası verilebilecektir. İşlenen suç mesleğin şeref ve onurunu zedeler niteliktedir.[1580]

Suç Teşkil Etmese de Mesleğin Şerefini İhlal Eden Eylemler

[1580] Sacit Kayasu Adana'da savcı olarak görev yaparken 28 Mart 2000 tarihinde; 1980 darbesinin baş sorumlusu olan Kenan Evren hakkında mülga 765 s. TCK'nın 146 ve 147'nci maddeleri kapsamında iddianame düzenlemiştir. Yine aynı tarihte Kayasu bu iddianamesi ile ilgili olarak kendi evinde basına bilgi vermiştir. Adana Cumhuriyet Başsavcısı uygulamada "görüldü" olarak tabir edilen kontrol esnasında bu iddianameyi savcıdan gelen bir ihbar dilekçesi olarak kabul edip, 1982 Anayasası'nın Geçici 15'inci maddesi uyarınca takipsizlik kararı vermiştir. Bu eyleme ilişkin olarak savcı Kayasu hakkında disiplin soruşturması ve yine mülga 765 s. TCK'nın 159(Devlet Organlarını Aşağılama) ve 240(Görevi Kötüye Kullanma)'ıncı maddelerinden dolayı cezai soruşturma başlatılmıştır. Her iki suçtan dolayı mahkûm olan Kayasu, Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından 2802 s. HSK'nın 69'uncu maddesi uyarınca meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılmıştır. Yaptığı itirazlar da reddedilmiş, disiplin cezası kesinleşmiştir. Avukat olma hakkından yoksun kalmıştır(Avukatlık Kanunu md. 5/1.b). Belirtilen dönemde, meslekten çıkarma cezalarına karşı yasal olarak yargı mercilerine başvuru imkânı bulunmamaktaydı. Kayasu, iç hukuktaki itiraz prosedürünü tamamladıktan sonra hak ihlali iddiasıyla AİHM'e başvurmuştur. AİHM 1982 Anayasası'nın Geçici 15'inci maddesine dair bir değerlendirme yapamayacağını belirtmiş; başvuruyu, basına yapılan açıklama açısından ifade özgürlüğü(AİHS md. 10) ve itiraz merciinin niteliği bakımından ise etkili başvuru hakkı(AİHS md. 13) yönünden ele alıp incelemiş ve her iki yönden de ihlal kararı vermiştir.

Karar için bkz.Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kayasu/Türkiye Kararı, T. 13.11.2008, Başvuru no:64119/00 ve 76292/01 (**http://www.inhak.adalet.gov.tr/antalya/aihm_turkiye/kayasu.pdf**, 28.12.2014).

Meslekten çıkarma cezasını gerektiren eylemlerin genel olarak suç teşkil etmesi gerektiği görülmektedir. Bu genel kuralın istisnasını teşkil eden hükme göre disiplin soruşturmasına konu eylem suç teşkil etmese ve hükümlülüğü gerektirmese bile "mesleğin şeref ve onurunu ve memuriyet nüfuz ve itibarını bozacak" nitelikte ise meslekten çıkarma cezası söz konusu olacaktır. Budapeşte Kuralları'nın 2'nci bölümüne göre savcılar her zaman mesleklerinin onurunu ve şerefini korumakla yükümlüdürler. İç hukukta ve Budapeşte Kuralları'ndaki hüküm bu şekilde olmakla birlikte bahse konu düzenleme oldukça geniş bir takdir hakkı sunmaktadır. Suç teşkil etmeyen bir eylemden dolayı bir savcının meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılabilmesi savcılık teminatını ihlal eden bir hükümdür. Ülkemizde bu hükmün uygulandığı ve meslekten çıkarma cezaları verildiği görülmektedir.

AİHM yapılan bir ihlal başvurusu ile ilgili olarak verdiği kararda "Söz konusu fıkranın yeterli bir açıklıkla kanunun uygulanmasına yönelik temel unsurları ortaya koyduğu konusunda şüphelerinin olduğunu açıklamak zorundadır."[1581] demek suretiyle bu hükmün belirsizliğine vurgu yapmıştır. [1582]

3.5.2. Hukuki Sorumluluk

Savcıların disiplin ve cezai sorumluluklarının yanısıra hukuki sorumlulukları da bulunmaktadır. Bu sorumluluk kamu görevi yapmanın neticesidir. Kamu hizmeti sunan devlet, görevlendirdiği kişilerin eyleminden de sorumlu olacaktır. Mevzuatta savcıların adli işlemlerinden dolayı sorumluluklarını düzenleyen hükümler bulunmakla birlikte, idari görevleri sebebiyle sorumluluğu düzenleyen somut normlar

[1581] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Özpınar/Türkiye Kararı, T.19.10.2010, Başvuru no. 20999/04, prg. 54,(**Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2. S.1, 2012).

[1582] AİHM, özel yaşamın korunması hakkı ile ilgili değerlendirmesinde;"Gerçekten, bazı ifadeler, başvuranın şerefini lekelemeye elverişlidir…. Kuşkusuz, müfettiş, bu ifadelerden sorumlu tutulamaz. Bununla beraber, başvurana yüklenen olaylar göz önünde tutulduğunda, özellikle dört kişiyle yakın bir ilişki sürdürdüğüne dair yaygın inanışın doğmasına sebep olduğu bilindiğinde, müfettişin, tanıkları bu konular hakkında ifade vermeye yönlendirdiği düşünebilir. Mahkeme, bir yargıcı sahip olması gereken güven ve saygıya layık kılmayan bir tutumun mesleki ya da özel yaşamda benimsenmesi olgusunun, adli yetkinin saygınlığı üzerinde bazı etkileri olabileceğini anlamaktadır. Bununla birlikte, bir devlet memurunun özel hayatıyla ilgili davalarda, devlet memuru, belli bir ölçüde özel yaşamına ilişkin davranışlarının sonuçlarını öngörebilmeli ve gerektiğinde uygun garantilerden faydalanabilmelidir. Mahkemeye göre, aynı durumda, bir yargıcın özel yaşamını korumak için, gerekli önlemlerin iç hukukta öngörülmesi gerekmektedir." demek suretiyle ihlal kararı vermiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Özpınar/Türkiye Kararı, T.19.10.2010, Başvuru no. 20999/04, (**Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2. S.1, 2012).

bulunmamaktadır. Savcılığın yapısı, adli ve idari görev arasındaki belirsizlik hukuki sorumluluğa ilişkin uygulamaları da karmaşık hale getirmektedir.

3.5.2.1. Adli Görevler Yönünden

Savcıların adli karar ve işlemlerine ilişkin hukuki sorumluluk CMK'nın 141'inci maddesinde düzenlenmektedir. Belirtilen maddede bazı özel durumlar nedeniyle maddi ve manevi tazminat talep edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Maddenin 3'üncü fıkrasında ise daha geniş kapsamlı bir düzenleme yapılarak, savcıların soruşturma ve kovuşturma evresindeki bütün kararları ve işlemleri yönünden aynı usulün uygulanacağı belirtilmiştir. CMK 1'inci Kitap 4'üncü Kısım 7'nci Bölüm "Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat" başlığı taşımasına karşın 141/3'üncü madde sadece koruma tedbirlerini değil bütün soruşturma ve kovuşturma işlemlerini tazminat konusu yapmaktadır. Yargıtay mağdur kişiye ilişkin fişleme kayıtlarının herhangi bir değerlendirme ve gerekçe belirtilmeksizin iddianamede yer almasında kamusal bir yarar bulunmadığını, özensiz bir davranış olduğunu belirterek tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir.[1583]

[1583] "CMK'nın 141. maddesine 3. fıkra olarak eklenen hükümle, maddenin 1. fıkrasında yer almayan soruşturma ve kovuşturma işlemleri nedeniyle de Ağır Ceza Mahkemelerine dava açmak mümkün hale gelmiştir. Bunun için ön koşul, sorumluluk nedenine bakılmaksızın yapılan işlemin soruşturma veya kovuşturma sırasında yapılması ve işlem veya kararın hâkim veya Cumhuriyet savcısına ait olmasıdır.…Hâkim ve Cumhuriyet savcılarının işlem ve kararlarındaki her türlü hata, özensizlik veya yanlış, ilgililer açısından tazminat hakkını doğurmaz. Bu nedenle ilgilinin öncelikle bu işlem veya karar nedeniyle zarara uğradığını hukukun genel ilkeleri kapsamında ispatlaması gerekmektedir. Yine bu haller nedeniyle hükmedilen tazminatın ödenmesi dolayısıyla, Devletin ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısına rücu edebilmesi de ancak; CMK'nın 141/4. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi, başka bir anlatımla hakim veya Cumhuriyet savcısının icrai davranışla görevi kötüye kullanma suçundan mahkûm edilmesine bağlıdır. Tüm bu açıklamalar ışığında davacının talebi incelendiğinde, gerçekliği konusunda hiçbir değerlendirme yapılmaksızın ve bir değer yargısında bulunulmaksızın, iddianamede mağdur olarak gösterilen davacı hakkında tutulan fişleme kayıtlarının açıkça gösterilmesi suretiyle zarara uğradığı iddiasının, … CMK'nın 141. maddesine eklenen 3. fıkradaki … düzenleme uyarınca tazminat nedeni oluşturacağı anlaşılmakla, somut olayda davacının bu işlem nedeniyle zarara uğrayıp uğramadığının belirlenmesine geçilmiştir.…. ceza yargılama mevzuatımızda kişilerin gizli veya özel hayatı ile ilgili kabul edilebilecek bilgiler ile kişilerin onur ve saygınlığını zedeleyecek ifade ve ibarelerin iddianamede bulunmasını yasaklayıcı pozitif bir hukuk kuralı bulunmamaktadır. Ancak, böyle bir düzenlemenin bulunmaması kişilerle ilgili her türlü bilginin iddianamede gösterilmesini hukuka uygun kılmakta mıdır? Başka bir anlatımla diğer kişilerden beklenen, özel hayata saygı, onur ve saygınlığı zedeleyici davranışlardan kaçınma özen ve yükümlülüğü Cumhuriyet savcısı veya hakimden beklenmeyecek midir?…. Cumhuriyet savcıları da, zorunluluk ve gereklilik ilkelerine uygun hareketle özenli davranmalı, kişilerin gizli veya özel hayat alanına ait olan, haberleşme içerikleri, kişiler arasındaki konuşmalar, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerle ilgili bilgi ve belgelere iddianame içeriğinde yer vermelerinin gerekli olması halinde, maruz kalınan suçlar bakımından kişilerin onur ve saygınlığını en az zedeleyecek şekilde yer vermeli, zorunluluk ve gereklilik bulunmadıkça yer

Savcıların kişisel kusuru bulunsa dahi doğrudan kendilerine tazminat davası açılamaz (CMK md. 141/3). Tazminat davaları devlete karşı açılmalıdır. Devlet, tazminatı icrai hareketle görevini kötüye kullanan savcıya bir yıl içinde rücu eder. [1584] Görevi kötüye kullanma suçu icrai (TCK md. 257/1) veya ihmali (TCK md. 257/2) şekilde işlenebildiği halde, kanun koyucunun hangi sebeple icrai hareketleri rücu için şart koştuğu anlaşılamamaktadır. Bazı durumlarda ihmali eylemlerin icrai olanlara göre daha ağır sonuçlar doğurma ihtimali bulunmaktadır.

Bu davalar idari yargıda değil adli yargıda görülmektedir. 5320 sayılı Kanun'un Geçici 8 ve CMK'nın 142'nci maddesine göre görevli ve yetkili mahkeme; zarara uğrayanın oturduğu yerdeki ağır ceza mahkemesidir. [1585] Davalı Adalet Bakanlığı değil Maliye Hazinesi olacaktır. [1586] Savcı tarafından düzenlenen müddetname, infaza ilişkin olup idari işlem olarak kabul edilmemiştir.[1587]

---

vermemelidir. Gereklilik ve zorunluluğun belirlenmesinde ise suçun sübutu ve nitelendirilmesine etki ölçüsüyle hareket edilmeli, isnat edilen suçun niteliği, tarafların davadaki konumları, kişilerin ileriki yaşamlarındaki etkileri, cinsiyeti, yaşı gibi özellikleri göz önünde bulundurulmalı yer verilmesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşıldığı takdirde ise bireysel hakları en az ihlal edecek ve bu ihlali haklı gösterecek bir yöntem benimsenmelidir. Yargılama makamları da, kamusal ve özel yararlar arasındaki dengeyi gözeterek, özel bilgilerin kamuya yayılmasının önüne geçecek tedbirleri almalı, gerek kararlarında gerekse yargılamada bu hususlarda daha dikkatli ve özenli davranmalıdır.… iddianamede mağdur olarak gösterilen davacı hakkında tutulan fişleme kayıtlarının iddianamede aynen yer alması, içeriğiyle ilgili hiçbir değerlendirme yapılmaksızın ve değer yargısında bulunulmaksızın CMK'nın 141/3. fıkrası uyarınca tazminatı gerektirmektedir. Zira sanıklara isnat edilen suç gözetildiğinde, bu kayıtların iddianamede aynen yer alması gerekmediği gibi, aynen yer almasında kamusal bir yarar da bulunmamaktadır. Yargılama faaliyetlerinden kaynaklanan ve emredici veya yasaklayıcı bir norm bulunmaması nedeniyle, kişisel kusur veya haksız fiil kapsamında değerlendirilemeyecek bu özensiz davranış nedeniyle doğan zararın giderilmesinde, Devletin kusursuz sorumluluğu söz konusu olup, yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda oluşan bu tür zararların tazminat hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde Devlet tarafından karşılanması gerekmektedir." 12. C.D., T. 11.11.2015, E. 2015/13049, K. 2015/17584 (**UYAP**, 02.06.2017).

[1584] "Devletin ilgili hâkim veya Cumhuriyet savcısına rücu edebilmesi de ancak… icrai davranışla görevi kötüye kullanma suçundan mahkûm edilmesine bağlıdır." 12. C.D., T. 11.11.2015, E. 2015/13049, K. 2015/17584 (**UYAP**, 02.06.2017).

[1585] "ihbar edilen Cumhuriyet savcısının yargısal faaliyeti nedeniyle manevi tazminat istemiştir. Dava tarihinden sonra yürürlüğe giren .. 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile değiştirilen 5271 sayılı CMK 142 maddesi dikkate alındığında ..yargısal faaliyetleri (ile) ilgili bu tip davalarda görevli mahkemenin CMK 142 maddesi gereğince ağır ceza mahkemesi olduğu anlaşılmaktadır" Y.H.G.K., T. 20.01.2016, E. 2015/4-2951, K. 2016/9 (**UYAP**, 02.06.2017).

[1586] "İdari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olan, ancak, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığı'nın ajanı konumunda olmayan savcıların verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığı'nın sorumlu tutulmasına olanak bulunmamaktadır." Danıştay 10. D., E. 2009/9560, K. 2013/8793 (**UYAP**, 02.06.2017).

[1587] "…adli yargı mercilerinden olan Cumhuriyet Savcısı tarafından ..düzenlenen ve cezanın infazına ilişkin bilgiler içeren, bununla birlikte bir adli yargı işlemi niteliğinde olan hükmün kesinleşmesi

3.5.2.2. İdari Görevler Yönünden

Savcıların adli görevleri dışında idari görevleri de bulunmaktadır. Personel hakkındaki tasarruflar, Kabahatler Kanunu ve diğer özel kanunlara göre kullanılan idari yetkiler, idari yaptırımlar idari işlem kapsamındadır. İdari görevler sebebiyle hak ihlallerinin ortaya çıkması mümkündür. Anayasa'nın 40 ve 129/5'inci maddeleri uyarınca idarenin sorumluluğu söz konusu olacaktır. [1588]

İdare hukukunun temel kurallarına göre kişisel kusurlar dışında kamu görevlisi olan savcıya karşı doğrudan tazminat davası açılması mümkün değildir. [1589] Hak iddiasında bulunan kişi idare aleyhine tam yargı davası açabilir. Bu nitelikteki tam yargı davalarında hasım olarak Adalet Bakanlığı gösterilir.[1590] Adli işlemler nedeniyle açılan davalarda ise davalı hazinedir. Bu ayrımın yapılmasındaki temel etken idari işler yönünden savcının Adalet Bakanlığına bağlı olması ancak adli işler bakımından bir hiyerarşinin bulunmamasıdır. [1591]

---

sonrasında tanzim edilen müddetnamede şartla tahliye kararının da gecikmeli olarak (geçmişe yürürlü biçimde) verildiği, dolayısıyla buna bağlı olarak kişinin hürriyetinden yoksun bırakıldığı iddiasının ve bundan kaynaklanan zararın tazmini isteminin de adli yargı mercii tarafından değerlendirilmesi gerektiği infaz aşamasında tesis edilen Savcılık işlemi ile Ağır Ceza Mahkemesince verilen şartlı tahliye kararının birer idari işlem olarak kabulüne hukuken imkân bulunmadığı sonucuna varılmıştır." Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, T. 01.06.2015, E. 2015/390, K. 2015/402(**http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr**, 02.06.2017).

[1588] "Savcıların yargılama fonksiyonu dışında, yasalarla verilmiş idari görevleri de bulunduğundan, yaptıkları idari görevler nedeniyle ve bu kapsamda tesis edilen işlemlerden dolayı Adalet Bakanlığının sorumlu tutulabileceği açıktır. Ne var ki, idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olan, ancak, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığı'nın ajanı konumunda olmayan savcıların verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığı'nın sorumlu tutulmasına olanak bulunmamaktadır." Y.H.G.K., T. 07.10.2009, E. 2009/4-361(Bidayet),K. 2009/399 (**UYAP**, 23.08.2017).

[1589] İdarenin idari sorumluluğu konusunda geniş bilgi için bkz. Gözler ve Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, s. 745 vd.

[1590] ".. yaşamını yitiren …'a ait adres, telefon ve nüfus bilgilerine ulaşıldığı halde, yakınlarının tespiti noktasında gerekli araştırma yapılmayarak cenazenin savcılık talimatıyla kimsesizler mezarlığına gömüldüğü, gerekli araştırma yapılmamasının ise hizmet kusuru teşkil ettiği iddiasıyla, ölenin yakınları tarafından, duyulan üzüntü ve acı karşılığı manevi tazminat talep edildiği görülmektedir. Bu durumda Cumhuriyet Savcılığının yargılama fonksiyonu dışında kalan ve idari görevin icrasından kaynaklanan olayda, davalı idarenin hizmet kusuru bulunup bulunmadığı araştırılarak bir karar verilmesi gerekirken, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığının ajanı konumunda olmayan savcıların verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığının sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle davanın reddi yolunda verilen İdare Mahkemesi kararında yasal isabet görülmemiştir." Danıştay 10. D., T. 09.12.2013, E. 2009/9560, K. 2013/8793(**UYAP**, 21.08.2017).

[1591] "İdari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olan, ancak, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığı'nın ajanı konumunda olmayan savcıların verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığı'nın sorumlu tutulmasına olanak

Savcının gerekli araştırmayı yapmadan ölüyü kimsesizler mezarlığına gömdürmesi[1592], infaz edilen yakalama kararının düşümünü gerçekleştirmeyip kişinin yeniden hürriyetinden yoksun kalmasına sebebiyet verilmesi [1593] idari işlem niteliğinden görülmüştür. Aslında belirtilen her iki işlem de idari olmayıp adli nitelik taşımaktadır. Ölen kişi hakkında gerekli soruşturma işlemlerin yapıp kimliğini tespit etmeden defin ruhsatı düzenlemek ve infaz edilen yakalama emrinin sistemden düşümünü yapmak tamamen adli işlem niteliğindedir. Bu nedenle Danıştay kararının yerinde olmadığı kanaatindeyim. Tazminata hükmedilmesi halinde idare öder. Gerekli gördüğü takdirde savcıya rücu eder. Rücu konusunda idare hukukunun genel ilkelerine göre hareket edilir. İdari işlemler nedeniyle savcılara rücu konusunda konusunda özel bir hüküm bulunmamaktadır. CMK'nın 141/son maddesindeki düzenleme adli işlemlere ilişkindir. Uygulamada, idarenin ödemek zorunda olduğu tazminatı savcıya rücu ettiğine rastlanmamaktadır. İdarenin rücu konusundaki bu isteksizliği, savcıların hukuka aykırı işlemleri bakımından gereken caydırıcılığı sağlayamamaktadır.

3.5.3. Cezai Sorumluluk

3.5.3.1. Görev Suçları ve Görev Sırasında İşlenen Suçlar

Savcıların cezai sorumluluğu sadece görev suçu olarak düzenlenmemiş ayrıca görev sırasında işlediği bütün suçlar için ayrı bir soruşturma ve kovuşturma usulü düzenlenmiştir. Anayasa'nın 144 ve 159'uncu maddelerinde, 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun[1594] ile yapılan değişiklikten önce savcılar hakkında araştırma, inceleme ve soruşturma izni verilmesi konusunda tek yetkili merci Adalet Bakanlığıydı. Anayasa değişikliği ile savcıların idari görevleri nedeniyle izin verme yetkisi Adalet Bakanlığına, adli görevler bakımından Hâkimler ve Savcılar Kuruluna verilmiştir.

bulunmamaktadır. Ancak; savcıların yargılama fonksiyonu dışında, yasalarla verilmiş idari görevleri de bulunduğundan, yaptıkları idari görevler nedeniyle ve bu kapsamda tesis edilen işlemlerden dolayı Adalet Bakanlığının sorumlu tutulabileceği açıktır." Danıştay 10. D., T. 17.10.2007, E. 2007/1376, K. 2007/4756(**UYAP**, 21.08.2017).

[1592] Danıştay 10. D., T. 09.12.2013, E. 2009/9560, K. 2013/8793(**UYAP**, 21.08.2017).

[1593] Danıştay 10. D., T. 17.10.2007, E. 2007/1376, K. 2007/4756(**UYAP**, 21.08.2017).

[1594] R.G. 13.05.2010, 27580.

Ayrıca sıfat ve görevlerinin gereğine uymayan hal ve davranışlar nedeniyle izin verme yetkisi de HSK'ya aittir (6087 s. HSYKK md. 4/1.c).

3.5.3.1.1. Soruşturma Usulü

Savcıların idari görevleri hakkında ya da HSYKK'nın 4/1.c maddesinde belirtilen yerlerde görevli savcılar ile ilgili bir ihbar veya şikâyet dilekçesi alındığından herhangi bir işlem yapılmaksızın Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi gerekmektedir. Bildirim taşradaki başsavcılık tarafından yapılır. Adalet Bakanlığınca gerekli değerlendirme yapıldıktan sonra soruşturma izni verilir ya da verilmez.[1595] Belirtilen usul uygulanmadan savcı hakkında doğrudan soruşturma yapılamaz ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilemez.[1596] Avrupa Konseyine bağlı Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından oluşturulan Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü'ne göre savcılara genel bir dokunulmazlık tanınamaz ancak görev nedeniyle meydana gelen eylemlerine yönelik görev dokunulmazlığı öngörülebilir (Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri Görüşü prg. 10).

Savcıların görev suçları, görev sırasında işledikleri suçlar ve disiplin sorumluluğu gerektiren eylemler nedeniyle yapılan ihbarlar, şikâyetler HSK'ya

[1595] ".. savcılar hakkındaki ihbar ve şikayetler yalnızca ceza yargılamasını gerektiren bir suçla ilgili olmayıp, disiplin ihlaline veya idari bir önlemle sonuçlanabilecek hallere de ilişkin olabileceğinden ve bu farklı sonuçlar ancak yapılacak bir inceleme ve soruşturma sonucunda ortaya çıkabileceğinden, hakim ve savcılar hakkında verilecek inceleme veya soruşturma izninin yalnızca ceza yargılamasına ilişkin olduğunun kabulüne olanak bulunmamakta olup, bu nedenle söz konusu işlemlerin idari davaya konu edilebileceği açıktır." Danıştay İd.D.D.K., T. 19.06.2014, E. 2011/2480, K. 2014/2735 (**UYAP**, 01.06.2017).

[1596] "2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 82/1 maddesinde "Hakim ve savcıların görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçları, sıfat ve görevleri gereğine uymayan tutum ve davranışları nedeniyle, haklarında inceleme ve soruşturma yapılması Adalet Bakanlığının iznine bağlıdır...." hükmüne yer verilmiştir. .. 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanununun 4/1-c maddesi gereği hâkim ve savcıların görev sırasında veya görevlerinden dolayı işledikleri suçlarla ilgili inceleme ve soruşturma işlemlerini yürütmek Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na aittir. 6087 sayılı Kanunun 6/2-4. maddesi gereği soruşturma izni Kurul Başkanı tarafından, kovuşturma izni ise ise aynı kanunun 9/2. maddesi uyarınca Kurul 2. Dairesi tarafından verilir. Anılan yasal düzenleme uyarınca görevinden dolayı bir suç işlediği iddia edilen … hakkında Cumhuriyet Savcılarının re'sen soruşturma yapma ya da sona erdirme yetkileri bulunmamaktadır. Belirtilen yasa hükümlerine göre, soruşturmanın başlaması izin verilmesi koşuluna bağlıdır. İzin, soruşturma şartı niteliğindedir. Somut olayda işlem tarihine göre Adalet Bakanlığı izin vermedikçe soruşturma aşamasına geçilemeyeceğinden, şüpheli kişi veya kişiler hakkında Cumhuriyet Savcılığınca kovuşturmaya yer olmadığına kararı verilmesi de olanaklı değildir." 4. C.D., T. 02.07.2012, E. 2010/26298, K. 2012/15809 (**UYAP**, 31.05.2017).

bildirilir.[1597] Bu bildirimden sonra gerekli değerlendirme yapılır. HSK'nın ilgili dairesinin teklifi ve Başkanın oluru ile izin verilir ya da verilmez.

Her iki mekanizma için de geçerli olan üçlü bir aşama usulü bulunmaktadır. Bunlar araştırma, inceleme ve soruşturma iznidir. Değerlendirmeye alınan eylemle ilgili olarak araştırma ya da inceleme izni verildiği takdirde savcının savunması alınamaz. Savunma dışındaki diğer deliller toplanır ve fezleke ile yeniden Adalet Bakanlığına ya da HSK'ya gönderilir. Soruşturmaya gerek bulunup bulunmadığı hususundaki başsavcılık düşüncesi de fezlekede belirtilir. Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 166 No'lu Genelgesine göre inceleme, araştırma veya soruşturma konusunda soruşturmacı olarak görevlendirilen hâkim ya da savcı bütün işlemleri bizzat yapmalıdır. Savunmasını hazırlaması için kişiye asgari 3 gün süre verilir (2802 s. Kanun md. 84). Savcının eylemine iştirak edenler aynı meslekten olmasalar dahi belirtilen soruşturma usulüne tabi olacaktır (2802 s. Kanun md. 86).

Soruşturma izni veren birim, evrakı doğrudan savcının yargı çevresinin bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi başsavcılığına gönderir. Adalet Bakanlığında görevli olanlar için ise evrak Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Soruşturma evrakını alan savcılık 5 gün içinde iddianame düzenleyerek kovuşturma evresine geçilmesi veya geçilmemesine karar verilmek üzere bulunduğu yerdeki ağır ceza mahkemesine verir. İddianamenin bir örneği şüpheli savcıya tebliğ edilir (2802 s. Kanun md. 89). Savcının düzenlediği iddianame teknik anlamıyla bir iddianame değildir.[1598] Bu esnada delil toplama yetkisi

[1597] Görev sırasında işlenen suç örneği için bkz. "Asliye Ceza Mahkemesi hakimi olarak görev yapan sanığın, bu mahkemenin .. esas sayılı dosyasının duruşmasında tanık olarak dinlediği mağdurenin kimliğine el koyarak, mağdure ertesi gün kimliğini almak için odasına geldiğinde ona dosyadaki bazı belgeleri gösterip dava konusu hususlarla ilgili konuşmalar yaptığı, mağdurenin yanına yaklaşarak yanağından öptüğü, kolunu okşadığı, kollarından tutup; "Kadife gibi tenin var, çok tatlısın, ben çok beğendim bir kere dudağından öpebilir miyim, gıdığından öpebilir miyim" diyerek sarılmak için hamle yaptığı, mağdure kendini geri çektiğinde aleyhine tanıklık yaptığı kişiyi kastederek; "dava sana bağlı, ne kadar yatmasını istersin, ne kadar ceza vereyim söyle bakayım, ama sen çok güzel bir kızsın bu çocuk çıkarsa seni rahat bırakmaz, senin gibi güzel bir kızın zarar görmesini istemem" şeklinde sözler söylediği anlaşıldığından sanığın sarf ettiği sözler ve vücut dokunulmazlığının ihlâli niteliği taşıyan cinsel davranışlarla mağdureye karşı kamu görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle cinsel saldırı suçunu işlediğinin kabulü gerekmektedir." Y.C.G.K., T. 05.07.2013, E. 2013/14.MD-97, K. 2013/331(**UYAP**, 31.05.2017).

[1598] "...soruşturma usulünde Cumhuriyet savcılığınca son soruşturmanın açılmasına karar verilmesi talebini içerir iddianamenin davayı açan bir belge niteliğinde olmadığı, soruşturma evrakı içeriğine göre bir kısım delillerin toplanması gerekirse, evrak kendisine gelen Ağır Ceza Mahkemesinin bu

bulunmayan savcının, iddianameyi düzenlememe yetkisi söz konusu değildir. Şüpheli toplanmasını istediği delil varsa bu talebini ağır ceza mahkemesine iletir. Mahkeme başkanı gerekli gördüğü takdirde soruşturmayı genişletir ve yeni delil araştırması yapar. Mahkemenin vereceği karar sadece kovuşturmaya geçilmesi ya da geçilmemesidir. Başka bir karar verme yetkisi mevcut değildir.[1599] Bu merci tarafından verilen tutuklama, salıverme kararlarına ve kovuşturmaya geçilmemesi kararına karşı itiraz kanunyoluna başvurmak mümkündür. Kovuşturmaya geçilmesi kararı için öngörülen bir kanun yolu bulunmamaktadır (HSK md. 92).

Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü halindeki kişisel suç, görev suçu ya da görev sırasında işlenen suçlar yönünden genel hükümlere göre soruşturma yapılır.[1600] Ancak durum en kısa sürede Adalet Bakanlığına bildirilir (HSK md. 94). Savcı soruşturmayı bizzat yürütür. Ağır cezalık suçüstü hali dışında savcı yakalanamaz, üstü ve konutu aranamaz, sorgulanamaz. Buna aykırı davranan kolluk görevlileri hakkında doğrudan soruşturma ve kovuşturma yapılır (HSK md. 88).

Savcının görevli olduğu zaman dilimi çalışma saatlerine göre belirlenmektedir. Nöbet ya da başka bir sebeple mesai dışında görev devam ediyorsa yine görev esnasında sayılmaktadır.[1601]

---

delilleri toplayabileceği, son soruşturmanın açılması kararının davayı açan bir belge niteliğinde olduğu gözetilerek…" 16. C.D., T. 01.02.2016, E. 2015/33380, K. 2016/1432 (**UYAP**, 30.05.2017).

[1599] "2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 89. maddesi uyarınca son soruşturmanın açılması yada açılmasına yer olmadığı kararı verilmesi gerekirken yargılama yapmak beraat kararı veren" 4. C.D., T. 23.01.2007, E. 2006/9184, K. 2007/494 (**UYAP**, 30.05.2017).

[1600] "…ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçüstü halinde, herhangi bir izin sistemi getirilmediği gibi, suçun türüne veya yapılan göreve ya da sahip olunan ünvana ilişkin herhangi bir ayırım yapılmadığından hâkim ve Cumhuriyet savcılarının soruşturması genel hükümlere göre yapılacaktır." Y.C.G.K., T. 19.02.2013, E. 2011/5.MD-137, 2013/58 (**UYAP**, 29.05.2017).

[1601] "…gece 01.30-02.00 sıralarında sarhoş vaziyette kimlikleri meçhul iki şahısla birlikte adliyeye gelerek içeriye girmek istemesi ancak gece bekçisinin uyarıları üzerine adliyeye giremeyip, sarhoşluğun etkisiyle A. Cumhuriyet Başsavcısına, Ağır Ceza Mahkemesi Başkanına, diğer Hâkim ve Cumhuriyet Savcılarına sinkaflı sözlerle küfür edip adliyenin giriş kapısı tarafındaki ana caddeye bakan bahçesine aleni olarak küçük tuvaletini yapması şeklinde açıklanan yargılama konusu maddi olayda….Olay sırasında herhangi bir nedenle görevli olduğuna dair dosya içerisinde bilgi ve belge bulunmayan, bununla birlikte olaydaki konumu ve davranışları nedeniyle de adliyeye herhangi bir görevin ifası için gelmediği açıkça anlaşılan A…Cumhuriyet Savcısı olan sanığın, mesai saatleri dışında gece 01.30-02.00 sıralarında işlediği iddia edilen ve yukarıda açıklanan eylemlerinin görevinden doğduğunun veya görev sırasında işlendiğinin kabulü olanaklı değildir. Bu eylemler sanık Cumhuriyet savcısının kişisel suçu niteliğindedir." Y.C.G.K., T. 11.12.2007, E. 2007/YYB-222, K. 2007/273 (**UYAP**, 30.05.2017).

3.5.3.1.2. Kovuşturma Usulü

Şüphelinin bulunduğu yargı çevresindeki ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi kovuşturmaya karar verdiği takdirde kamu davası açılmış sayılır. Bu karar iddianame yerine geçmektedir. Birinci sınıfa ayrılmış olan savcılar ile ağır ceza mahkemesi heyetine dâhil olanlar için dosya yargılama yapılmak üzere Yargıtay ilgili ceza dairesine, diğer savcılar yönünden ise görev yapmakta oldukları ağır ceza mahkemesine gönderilir (HSK md 90). Savcı, hâkim olmamasına rağmen ağır ceza mahkemesinin duruşmalarına katılıyorsa heyetten sayılmaktadır. Başsavcı tarafından yapılan işbölümü belirleyici niteliktedir.[1602] Bu normun getirilmesindeki temel gaye savcının nezdinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesi tarafından yargılanması halinde doğabilecek sakıncaları ortadan kaldırmaktır. Birinci sınıfa ayrılan savcılar bakımından yargılama yetkisi Yargıtaya aittir. Hangi merci tarafından yargılama yapılacağı, kovuşturmaya geçiş anındaki göreve göre belirlenmektedir (HSK md. 91).

Kovuşturma kararından sonra dosya kovuşturma için savcının yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine gönderilir. İsnad edilen suçun niteliğine bakılmaksızın yargılama görevi ağır ceza mahkemesine verilmiştir. [1603] Kovuşturmanın bundan sonraki kısmı olağan bir şekilde devam eder. Herhangi bir farklı usul bulunmamaktadır. Savcılar hakkındaki davalar acele işlerden olup kanuni gereklerden kaynaklı bir engel bulunmadıkça 3 aydan fazla devam edemez. Kovuşturmanın aşamaları hakkında savcılık Adalet Bakanlığına düzenli olarak bilgi verir (HSK md. 95). Hüküm kesinleştikten sonra dava dosyası, disiplin sorumluluğunun tespiti amacıyla incelenmek üzere Adalet Bakanlığına gönderilir (HSK md. 96).

[1602] "…son soruşturmada görevli mahkemenin saptanması bakımından; Ceyhan Ağır Ceza Mahkemesince son soruşturmanın açılması kararının verildiği .. tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi bulunan Düzce adliyesinde Cumhuriyet Savcısı olarak görev yaptığı anlaşılan sanığın anılan tarihte Ağır Ceza Mahkemesi heyetine dahil olup olmadığı konusunda Düzce Cumhuriyet Başsavcılığından işbölümü ve görevlendirme belgelerinin temini ve sanığın birinci sınıfa ayrılıp ayrılmadığı hususunun da Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulundan sorulup tespiti gerekirken eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması…" 5. C.D., T. 25.03.2013, E. 2012/5778, K. 2013/2157 (**UYAP**, 31.05.2017).

[1603] İcra iflas suçları bakımından da ağır ceza mahkemesi görevlidir. Karar için bkz. 11. C.D., T. 20.02.2014, E. 2014/64, K. 2014/3045 (**UYAP**, 31.05.2017).

Şikâyetçinin disiplin cezası gerektiren kötüniyetli bir ihbarda bulunduğu ya da delil uydurduğunun anlaşılması halinde iftira suçundan dolayı sorumlu olacaktır. Ayrıca yapılan masraflardan da sorumlu olur. Bu kimseler hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması HSK'nın 76'ncı maddesi uyarınca Adalet Bakanlığının iznine tâbidir. Ayrıca soruşturma ve kovuşturma yetkisi savcının mensup olduğu mahkemeye en yakın ağır ceza merkezindeki savcılığa ve ilgili mahkemeye aittir.[1604] Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 166 No'lu Genelgesinin 17'nci maddesine göre isnad edilen asılsız eylemin suç niteliğinde olması halinde şikâyetçi hakkında genel hükümlere göre re'sen soruşturma ve kovuşturma yapılır.

Görev suçları bakımından en sık rastlanan suç görevi kötüye kullanma suçudur.[1605] Özellikle savcıların soruşturma evraklarını uzun süre işlemsiz bırakmaları ve gecikmeye neden olmaları görevi kötüye kullanma suçunu oluşturmaktadır. Soruşturma dosyalarında mağdur ve şüpheliler bakımından ortaya çıkan mağduriyet; görevi kötüye kullanma suçunda objektif cezalandırılabilme koşulu olan kişi mağduriyetini oluşturmaktadır.[1606]

[1604] "Katılan O.K.'ın suç tarihinde .. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı olması karşısında, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanun'un 76/3. maddesi uyarınca sanık hakkında iftira suçundan kovuşturma yapılmasının Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlı olduğu ve anılan Kanunun 76/4. maddesi gereğince kovuşturmanın şikayet olunan Hakimin mensup olduğu mahkemeye en yakın Ağır Ceza Mahkemesince yapılması gerektiği gözetilerek görevsizlik kararı verilmesi yerine, duruşmaya devamla yazılı şekilde hüküm kurulması…" 9. C.D., T. 15.01.2013, E. 2012/4949, K. 2013/777 (**UYAP**, 31.05.2017).

[1605] "…hâkimler ve savcılar Anayasa ve yasalarla kendilerine verilen görev ve yetkileri, yazılı olan veya olmayan ancak evrensel anlamda hâkim ve savcıları bağladığında da kuşku bulunmayan etik kurallara tabi olarak yerine getirmelidirler. Aksine davranışın ortaya çıkaracağı sonuçların 5237 sayılı TCY'nin 257. maddesinde açıklanan suç öğelerini içermesi durumunda da yetki ve görevin ihmalinden ya da kötüye kullanılmasından söz edilmesinin olanaklı bulunduğu açıktır." Y.C.G.K., T. 20.11.2007, E. 2007/5.MD-83, K. 2007/244 (**UYAP**, 04.08.2017).

[1606] "Suç tarihinde M.. Cumhuriyet savcısı olan ve 5237 sayılı TCY'nın 6/1-c maddesinde tanımlanan kamu görevlisi olduğunda duraksama bulunmayan sanık, 02.11.2007 ile 19.04.2010 tarihlerindeki dönem içinde sorumlu olduğu dosyalardan 87 adet soruşturma evrakında 2 aydan 2 yıl 1 aya varan sürelerle hiçbir işlem yapmamıştır. İşbölümü gereği kendisine düşen soruşturma evrakının akıbetini takip etmek, gereğini yapmak, olanaklı olan en kısa sürede sonuçlandırmak ve bu işlemler sırasında kalem personelini denetlemekle görevli ve yükümlü olduğu halde, görevini yasaların ve yönetmeliklerin öngördüğü şekilde yerine getirmemiş, kalem personelini denetlememiş, soruşturma evrakının akıbetini takip etmemiş ve 87 adet soruşturma evrakının işlemsiz kalmasına neden olmuştur. Sanık savunmalarında iş yoğunluğu nedeniyle bu durumun meydana geldiğini ve kastının olmadığını belirtmiş ise de, soruşturma evraklarının bir kısmının bir yılı, bir kısmının ise iki yılı aşan sürede işlemsiz kalması karşısında, iş yoğunluğu mazeretine dayalı savunma, makul ve hayatın olağan akışına uygun değildir. Bu nedenle sanığın görevinin gereğini yapmakta ihmal ve gecikme göstermek suretiyle yasaya aykırı davrandığı ortadadır…. sanığın soruşturma dosyalarıyla ilgili işlemleri zamanında yerine getirme konusunda gerekli hassasiyet, dikkat ve özeni göstermeyerek dosyaların taraflarının mağduriyetine neden olup olmadığının tartışılması gerekmektedir. Suç

3.5.3.2. Kişisel Suçlar

3.5.3.2.1. Soruşturma Usulü

Görev suçları ile görev sırasında işlenen suçlar dışındaki suçlar kişisel suç niteliğindedir. Savcıların kişisel suçları bakımından herhangi bir izin şartı öngörülmemiştir. Soruşturma, şüphelinin görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il başsavcılığı tarafından yapılacaktır. Adalet Bakanlığında görevli savcılar bakımından ise Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı görevlidir (HSK md. 93). Kişisel suçlarda savcı soruşturmayı bizzat yürütür. Koruma tedbirlerine başvurulabilir. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü halinde soruşturma genel hükümlere göre yapılır. [1607] Savcı hakkında düzenlenen iddianame ya da kovuşturmaya yer olmadığı kararından bir suret Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne gönderilir (166 No'lu Genelge md. 18).

Savcıların kabahat niteliğindeki eylemleri nedeniyle idari yaptırım kararı verilmesi konusunda, HSK'nın 93'üncü maddesi kıyasen uygulanmaktadır. Kabahat için kamu davası açılması mümkün olmayıp yetkili başsavcılık tarafından idari yaptırım kararı verilmelidir. [1608]

---

konusu 87 adet dosyadaki suçlardan dolayı mağdur olan kimselerin yasal haklarını elde etmeleri gecikmiş ve soruşturmaların olağan sürede sonuçlanmaması nedeniyle şüphelilerin hukuksal durumu da askıda tutularak bir an önce aklanmaları olanağının önüne geçilmiştir. Bu nedenle, işbölümü gereği sanık Cumhuriyet savcısına düşen soruşturma evrakından 87 adedinde haklarında işlem başlatılan şüphelilerin, makul bir sürede bir karar verilmemesi nedeniyle mağdur oldukları açık olduğu gibi, aynı soruşturmalardaki suç mağdurlarının işlemsiz bırakma eyleminden mağdur oldukları, buna göre bireysel hakların ihlal edildiği ve kişi mağduriyetinin gerçekleştiği konusunda kuşku bulunmamaktadır. Buna göre, somut olayda 5237 sayılı Türk Ceza Yasanın 257. maddesinde yer alan, "kişilerin mağduriyeti" öğesi gerçekleştiğinden..." Y.C.G.K., T. 13.02.2012, E. 2011/4. MD-492, K. 2012/87 (**UYAP**, 31.05.2017). Benzer karar için bkz. Y.C.G.K., T. 09.04.2013, E.2012/4.MD-1268, K. 2013/124 (**UYAP**, 31.05.2017).

[1607] "…ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçüstü halinde, herhangi bir izin sistemi getirilmediği gibi, suçun türüne veya yapılan göreve ya da sahip olunan ünvana ilişkin herhangi bir ayırım yapılmadığından hakim ve Cumhuriyet savcılarının soruşturması genel hükümlere göre yapılacaktır.…" Y.C.G.K., T. 19.02.2013, E. 2011/5.MD-137, 2013/58 (**UYAP**, 29.05.2017).

[1608] "2802 sayılı yasanın 93.maddesindeki "Hâkim ve Savcıların kişisel suçları hakkında soruşturma, ilgilinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısına ve son soruşturma o yer ağır ceza mahkemesine aittir. Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarındaki hâkim ve savcıların kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma Ankara Cumhuriyet Başsavcısı ve Ağır Ceza mahkemesine aittir" hükmü karşısında trafik zabıtasının eylemi tespite yönelik tutanak düzenlenmesinden sonraki işlemlerin anılan yasa maddesi hükümleri çerçevesinde yürütülmesinin gerekmesi…" 7. C.D., T. 19.10.2011, E. 2008/14514, K. 2011/17762 (**UYAP**, 31.05.2017).

3.5.3.2.2. Kovuşturma Usulü

Savcının kişisel suçları hakkındaki kamu davası sanığın görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki ağır ceza mahkemesinde görülecektir.[1609]İsnad edilen suçun niteliğine bakılmaksızın yargılama görevi ağır ceza mahkemesine verilmiştir.

Kovuşturmanın bundan sonraki kısmı olağan bir şekilde devam eder. Herhangi bir farklı usul bulunmamaktadır. Savcılar hakkındaki davalar acele işlerden olup kanuni gereklerden kaynaklı bir engel bulunmadıkça 3 aydan fazla devam edemez. Kovuşturmanın aşamaları hakkında savcılık, Adalet Bakanlığına düzenli olarak bilgi verir (2802 s. Kanun md. 95).

[1609] Adalet Bakanlığı merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarındaki savcıların kişisel suçları hakkında kovuşturma yetkisi Ankara ağır ceza mahkemesine aittir(2802 s. Kanun md. 93).

SONUÇ

Ceza adalet sisteminin etkin şekilde işlemesi bütün muhakeme süjelerinin etkinliği ile mümkündür. Soruşturma veya kovuşturma aşamasındaki dosya sayısının fazlalığı, adli sistemin verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir. 2017 yılı verilerine göre Cumhuriyet başsavcılıklarındaki toplam soruşturma sayısı 8.479.555, şüpheli gerçek kişi sayısı 11.985.118, mağdur/müşteki gerçek kişi sayısı 9.364.010'dur.[1610] 3.581.449 suç yönünden kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiş olup 2.412.249 suç hakkında ise kamu davası açılmıştır. Belirtilen istatistikler, adli sürece konu kişileri ve dolaylı da olsa onların yakınlarını ilgilendirmektedir. Bu nedenle savcılıkça verilen kararların ve yapılan işlemlerin toplumda geniş bir kitleyi etkilediği görülmektedir.

Toplumsal iddia makamı olan savcılık kurumunun bugünkü haline ulaşması asırlar sürmüştür. Fransa'da kralın menfaatlerini mahkemede korumak üzere görevlendirilen memurlar zamanla savcı konumuna yükselmiştir. Savcılık kurumu zamanla diğer ülkeler tarafından da benimsenmiş ve ceza adalet sistemine dâhil edilmiştir. Türk ceza muhakemesinde savcılık, 1876 Anayasası ile anayasal güvenceye kavuşmuştur. 1879 tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı, savcılık kurumunu ayrıntılı olarak düzenlemiş ve Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte savcılar görev yapmaya başlamıştır. Savcı için daha önce müddeiumumi ifadesi kullanılmış olup günümüzde Cumhuriyet savcısı terimi kullanılmaktadır. Cumhuriyet ibaresi, rejimi simgelemektedir.

Ceza muhakemesi, soruşturma ve kovuşturma evrelerinden oluşmaktadır. Soruşturmada güçlü bir konuma sahip olan savcı, soruşturma evresinin temel sorumlusudur. Savcının tek görevi iddianame düzenlemek değildir. Savcı,

[1610] Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, **Adli İstatistikler 2017**, s. 13,14,16.

uyuşmazlıkları soruşturma evresinde çözme konusunda güçlenmektedir. Savcıların ceza muhakemesindeki fonksiyonu dile getirilirken sıkça başvurulan bazı ifadeler bulunmaktadır: hukukun ve mahkemenin bekçisi, soruşturmanın imparatoru, eleme ve süzme fonksiyonu, soruşturmanın dinamosu. Bu ifadeler savcının işlevini ve ondan beklentiyi açıklamaktadır. Özellikle filtreleme görevi büyük önem taşımaktadır. Her uyuşmazlığın mahkemeye taşınması ceza adalet sistemindeki yoğunluğun artmasına sebep olmaktadır.

Savcılar kamu görevlisi olup devletten bağımsız değildir. Özlük hakları bakımından hâkimler ile savcılar aynı rejime tâbidir. Bağımsızlık ve teminat yönünden iki meslek grubu birbirinden ayrılmaktadır. Her iki meslek arasında geçişler mümkündür. Türk hukuk sisteminde hâkimlik ve savcılık meslekleri içiçe geçmiş vaziyettedir. Adli kültür ve teamüllerin yanısıra iki meslek arasındaki geçiş, aynı Kurula tâbi olma, aynı özlük haklarına sahip olma, duruşmadaki yakınlık, savunma makamına karşı benzer tepkileri gösterme gibi nedenlerden dolayı bu algı oluşmuştur. Bu algının meslek mensupları tarafından benimsenip yerleşmesi esaslı bir sorundur. Savcı ve hâkim arasındaki yakınlık, muhakemede olması gereken çelişme ilkesini olumsuz etkilemekte ve tekli bir yapıya doğru götürmektedir. Savcının hâkime benzemesi veya aksi durum, muhakemede istenen bir sonuç değildir. Savcı ve hâkimin yakın olması, savunma makamı üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Hâkimin, sürekli olarak savcıdan yana bir tutum içinde olması ve savunmayı önemsizleştirmesi olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Duruşma salonlarının tasarımında bile bazı eşitsiz durumlara rastlanmaktadır. Savcı ve müdafiin duruşmadaki oturma düzeni bazen sorun olabilmektedir. Temel sorun savcının müdafiden yüksek konumda olması değil, hâkime yakın olmasıdır. Bu yakınlık sadece fiziki yakınlığı değil ama aynı zamanda fikri bir yakınlığa da neden olmaktadır. Müdafiin dezavantajlı durumu düşmesine sebebiyet verilmektedir. Silahların eşitliği ilkesine göre savcı savunma makamı ile benzer şartlarda olmalıdır. Savcının hâkime çok yakın olduğu görülmektedir. Duruşmalarda esas hakkındaki mütalaadan önce hâkim ve savcının kürsüde sessizce görüş alışverişinde bulunmaları da başlıca şikâyet konuları arasındadır. Savcının oturduğu yer konusunda, AİHM Diriöz/Türkiye başvurusunda adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar

vermiştir. Karar bu yönde olsa da savunma makamının etkinliğini arttırmak ve silahların eşitliğini sağlamak amacıyla savcının hâkim ile aynı seviye ve kürsüde oturması uygulamasından vazgeçilmelidir.

Savcılar ve hâkimler birbirinden bağımsız olmalıdır. Bu husus Bordo Bildirisi'nde de belirtilmiştir (Bordo Bildirisi prg. 3). İki meslek arasındaki ilişkinin boyutu, savunma makamını aleyhine olmamalı ve onu etkisizleştirmemelidir. Muhakeme hukukundaki diyalektiğin[1611] sağlanması, süjelerin etkin şekilde katkı sunması, farklı tezlerin dile getirilmesi ile mümkündür. Savcılar ve hâkimler için öngörülen ortak üst Kurulun ayrılması faydalı olacağı kanaatindeyim. Hâkimler ve Savcılar Kurulunun her iki meslek bakımından söz sahibi olması, birliktelik algısını güçlendirmekte ve farklı bir bakışa imkân tanımamaktadır. Aynı disiplin cezaları, aynı soruşturma usülleri ve ortak kanunlar, aradaki farkı zamanla ortadan kaldırmıştır. Bu uygulama savcıyı, yargı mensubu olarak algılama sonucuna götürmüştür. Yasakoyucunun, savcıyı yargı görevi yapan kişiler arasında sayması da bu konuda destek sağlamıştır (TCK md. 6/1.d). Mevzuatımızda "magistracy/yüksek memur/adli görevli" şeklinde bir terminolojinin kullanılması, TCK'nın 6'ncı maddesinin de bu doğrultuda değiştirilmesi olumlu katkı sağlayacaktır. Şu an itibariyle savcılar ve hâkimler, işyeri olarak aynı adliye binasını kullanmaktadır. Savcıların fiziksel olarak farklı bir binada görev icra etmeleri önemli bir ilk adım olabilir. Bu ayrım hâkim ve savcı arasındaki yakınlığı azaltabilir. Güçler arasındaki fiziksel ve kavramsal ayrım, tezlerin rahatça ifade edilmesine imkân tanıyacaktır. Mevcut durumda müdafi kendisini adeta çemberin dışında hissetmektedir. Oysa savcının, hâkimlerden ayrılması müdafiin bu düşüncesini değiştirecektir. Böylesi bir durumda savcı ve müdafi adliyenin dışında eşit konumda olup mahkemeye aynı mesafede olacaktır. Bu denge de kurumsal savunma makamı olan müdafiin kendisini daha etkin hissetmesini

[1611] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Faruk Erem, "Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 34, S. 1, 1977, s. 1 vd. "Cumhuriyet savcısı, ceza muhakemesinin gayesini gerçekleştirmek için sanığın lehine ve aleyhine deliller ileri sürebilen, taleplerde bulunabilen, asıl amacı muhakeme diyalektiğinin sağlanması olan, kendine has statü içinde bir ceza muhakemesi süjesidir." Anayasa Mahkemesi, T. 19.01.2012, E. 2011/43, K. 2012/10 (**R.G.**, 05.04.2012, 28225).

sağlayacaktır. Savcı ve hâkim arasında söz ve fikir birliği bulunduğu şeklindeki bir intiba savunma makamını olumsuz etkilemektedir.

Ceza muhakemesi hukukunun geldiği nokta itibariyle savcılık kurumundan vazgeçilmesi veya onun katkısı olmadan muhakeme faaliyetinin icrası düşünülemez. Ceza adalet sisteminde hayati bir öneme sahip olan savcılığın, fonksiyonel yönden hangi erke dâhil olduğu açık değildir. Savcılığın sahip olduğu yetkiler ve bu yetkiye dayanarak tesis ettiği işlemler yargısal olmamakla birlikte alelade birer idari işlem de değildir. Savcılığın düzenlediği işlemler ve özellikle savcılık yapısında mevcut olan hiyerarşi de dikkate alındığında, savcılık kurumunun hangi erk içinde olduğu veya olması gerektiği hususu tereddütlü hale gelmektedir. Birçok adli görevi olan savcılık kurumunun yargı erkine dâhil edilmeye çalışılması, muhakemenin niteliğine katkı sağlamaz. Uluslararası belgelerde savcılığın yargı erkine dâhil edilmesi şeklinde bir çaba görülmemektedir. Hatta bazı metinlerde (Havana Kuralları) savcılığın kesin bir şekilde yargıdan ayrılması gerektiği belirtilmiştir (Havana Kuralları prg. 10). 1982 Anayasası'nda yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı hüküm altına alınmıştır (Any. md. 9). Kanaatimce, savcının hangi erk içinde yer aldığı tartışmasından daha önemli olan husus savcılık teminatlarının yeterli olup olmadığıdır. Savcılık kurumunun adil yargılamaya azami katkıyı sağlaması, objektif ve tarafsız bir şekilde görev yapabilmesi için yeterli teminatlar sağlanmalıdır. Savcılığın devlet teşkilatındaki yeri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Savcının yürütme erkine dâhil olduğu yönündeki görüş, işbirliğini benimseyen ceza muhakemesi sistemi ile uyumludur. Savcının sahip olduğu teminatlar onu idare karşısında korunaklı kılmaktadır.

Savcılar bağımsız olmayıp hiyerarşik bir düzen içinde yer almaktadır. Her savcılık teşkilatının başında bir başsavcı bulunur. Amir konumundaki başsavcı savcılara talimat verebilme yetkisine sahiptir. Ancak başsavcının vereceği talimatların nitelik ve kapsamını belirleyecek ayrıntılı bir mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır. Savcının, başsavcının gözetim ve denetim yetkisi (5235 s. Kanun md. 18) kapsamında hareket etmesi olağan bir durum ise de bu yetkinin sınırları açık değildir. Savcının hiyerarşik bir düzene tâbi olması nedeniyle, bağımsız olması beklenmemektedir. Ancak savcının bağımlı olduğu şeklinde bir anlayışa ve uygulamaya da yol

açılmamalıdır. Dışarıdan gelmesi muhtemel müdahaleler açık ve öngörülebilir şekilde mevzuatta belirtilmelidir. Savcıya iletilen talep ve talimatların yazılı olması hüküm altına alınmalıdır. Başsavcının savcılar üzerindeki yetkisi kesin sınırlarla belirlenmelidir. Aradaki hiyerarşi, başsavcının bireysel yorum ve hukuk anlayışına terkedilmemelidir. Özellikle savcının fikri işlemlerinden olan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ve iddianamelerde yapılan –görüldü- işlemi mevzuatta açıkça hüküm altına alınmalıdır. Bu husus savcılar ve başsavcı arasındaki sorunlu alanların başında gelmektedir.

Teşkilatlanma bakımından hiyerarşik bir düzene tâbi olan savcılık, bağımsız olmamakla beraber bir takım teminatlara sahiptir. Başsavcı, savcıların üstü konumundadır ve hukuka uygun talimatları bağlayıcı niteliktedir. Savcının yargı erkine dâhil olmadığının en büyük göstergesi bu hiyerarşik düzen ve amir konumundaki başsavcının talimat verebilme yetkisidir. Yargı erkinin asli unsuru olan hâkimler ve mahkemeler bakımından bu yönde bir hiyerarşik düzen mümkün değildir. Talimat verilmesi bir yana, hâkime telkinde dahi bulunulması mümkün değildir (Any. md. 138/2). Adil yargılanma hakkının en önemli unsuru tarafsız ve bağımsız bir hâkim huzuruna çıkmaktır. Dolayısıyla savcılık teşkilatı için öngörülen hiyerarşik düzen mahkemeler için söz konusu olamaz.

Savcılıkların teşkilatlanması mahkemelere bağlıdır (5235 s. Kanun md. 16). Mahkeme teşkilatı bulunmayan bir yerde savcılık kurulması mümkün değildir. İlk derece mahkemeleri, bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay nezdinde savcılık teşkilatı bulunmaktadır. Savcılık kurumunun mahkemeler nezdinde teşkilatlanmış olması, hâkim ve savcı arasında astlık üstlük ilişkisi yaratmamaktadır. Mahkeme tarafından verilen kararların savcılık tarafından yerine getirilmesi herhangi bir hiyerarşi belirtisi değildir. Savcı gerekli gördüğü takdirde hâkim ya da mahkeme kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilir. Savcılar kanun yollarına başvurma hakkına sahip olmakla birlikte mahkeme kararlarının bütününü şüphe altında bırakacak bir tutum içinde olmamalıdır. Örneğin savcı, somut bir karara karşı kanun yoluna başvururken doğrudan mahkemeyi hedef alıp mahkemenin zaten adaletsiz bir mahkeme olduğunu, mahkemenin bütün kararlarının hukuka aykırı olduğu şeklinde bir genelleme yapamaz.

Yasakoyucu, savcının muhakemede taraf olup olmadığı konusunda net bir irade göstermemiştir. Ancak öğretideki baskın görüşe göre savcı makam olarak taraf konumundadır. Taraf olması nedeniyle de savcının savunma makamınca reddi mümkün değildir. Savcının davayı kazanması ya da kaybetmesinden bahsedilemez. Tarafsız bir taraf olarak adil yargılamaya katkı sağlamakla yükümlüdür. Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Rolüne Dair (2000/19) Tavsiye Kararı'na göre savcı adil, tarafsız ve objektif olmalı, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamalıdır (Avrupa Konseyinin 2000/19 s. Tavsiye Kararı prg. 17-20). Savcının tarafgir bir tutum içinde olması savcının disiplin sorumluluğunu gerektirecektir (HSK md. 68/2.b)

Yargı yetkisi bulunmayan Hâkimler ve Savcılar Kurulu savcıların özlük ve disiplin rejimi hususunda yetkili birimdir. Sözü edilen Kurul, savcıyı meslekten çıkarmaya varan disiplin cezaları verebilme yetkisine sahiptir. Kurulun tayin ve terfi konusundaki yetkisi savcılar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. HSK'nın, başsavcı ünvanı vermede hangi kriterleri gözettiği hususunda bir mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır. Başsavcı atamada şeffaf bir değerlendirme süreci oluşturulmalıdır. Başsavcılık talebinde bulunanlar, taleplerini yazılı olarak iletmeli ve Kurul da önceden açıklanan kriterler ışığında talep sahiplerini mülakata davet etmelidir. Oluşturulacak bir değerlendirme heyeti, başsavcı adayını birebir gözlemleyip gerek hukuki bilgisi gerekse temsil kabiliyeti, protokol adabı, iş sahiplerine karşı tutum, insani ilişkiler, meslektaşlara yaklaşım bakımından değerlendirmelidir. Belirlenen kriterler puantaj usulü ile verisel hale getirilmelidir. Savcı idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olup (Anayasa md. 140/6, HSK md. 5), adli yönden direkt bir bağlılıktan söz edilemez. Bakanın başsavcı sıfatı bulunmamaktadır. Savcılara adli yönden ve özellikle de somut talimatlar verebilme yetkisi mevzuatta düzenlenmemiştir. Ancak bazı suçlar bakımından Adalet Bakanına tanınan talep yetkisi, savcı için bağlayıcı niteliktedir.

Savcılık kurumunun teşkilatlanmasında bazı sorunlar bulunmaktadır. Savcılıklar, ağır ceza mahkemeleri nezdinde, birbirinden bağımsız olarak teşkilatlanmış yapılardır. Bu ayrı yapıların üst bir çatı altında toplanması yerinde olacaktır. Bilimsel eserlerde de ileri sürülen Türkiye Başsavcılığının kurulması yerinde bir önermedir. Bu üst savcılık, savcıların meslekiçi eğitim, savcılıklar arası irtibatın daha sağlıklı şekilde işlemesi, ülke genelindeki savcılık politikalarının gözden

geçirilmesi ve uygulamada birliğin sağlanması, kurumsal teamüllerin oluşması gibi konularda önemli bir fonksiyon icra edecekektir.

Savcılık teşkilatında üzerinde durulması gereken bir diğer husus, asliye ceza başsavcılıkları ile mahrumiyet bölgelerindeki mahallere yapılan atamalardır. Henüz mesleğin başında iken atanan savcılar ya da başsavcılar, gerekli tecrübeden yoksun oldukları için hata yapma ihtimalleri yüksektir. Asliye ceza başsavcısının, savcılar hakkında hal kâğıdı düzenleme yetkisinin bulunmaması, gözetim ve denetim yetkisini işlevsiz kılmaktadır. Kanımca bu konuda en uygun çözüm, ağır ceza başsavcısının mülhakat savcıları hakkında hal kâğıdı doldururken asliye ceza başsavcısının yazılı görüşünü de almasıdır. HSK, asliye ceza başsavcısı atarken özellikle tecrübeli savcıları tercih etmelidir. HSK, mahrumiyet bölgesi olarak görülen bölgelerden olan ve özellikle terör eylemlerinin bulunduğu illere başsavcı atarken titiz hareket etmelidir. Gerekli hayat ve meslek tecrübesi, bilgi birikiminden yoksun bir başsavcı bu tür yerlerde görev icra ederken zorlanacaktır. Adliye dışındaki birim amirlerinin kıdem ve nitelikleri de bu konuda dikkate alınmalıdır. Başsavcı atamalarında oluşturulması gereken bir diğer ilke ise asliye ceza başsavcılığı yapmayan kişinin doğrudan ağır ceza başsavcısı olarak atanamamasıdır.

Suç işlendikten sonra devreye giren adli kolluk, savcının emri altındadır (CMK md. 164). Savcı fonksiyonel yönden adli kolluğu sevk ve idare etme yetkisine sahiptir. Adli faaliyetler dışında adli kolluk, kendi amirlerinin emrine tabidir. Sadece adli kolluk olarak görev yapmak üzere oluşturulmuş bir kolluk birimi bulunmamaktadır. Kolluk içerisindeki bir kısım personel adli kolluk olarak görevlendirilmektedir. Adli kolluk, yerine getirdiği faaliyetler bakımından savcının sürekli denetimi altındadır. Personel rejimi bakımından savcının bir yetkisi bulunmamaktadır. Adli kolluk savcının emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür. Ancak kimin adli kolluk olarak görevlendirileceği hususunda savcının bir yetkisi mevcut değildir. Mülki amirlik veya kolluk, hangi personelin adli kolluk olarak görev yapacağına karar verir ve savcının emrine sunar. Adli kolluğun tamamen savcıya bağlanmasının doğru bir tercih olmayacağı kanaatindeyim. Kriminalistik bilimine göre delil toplama konusunda uzmanlaşan kolluğun, savcı tarafından idaresi bazı aksamalara neden olabilir. Savcı hukukçu olup bazı teknik konular yönünden gerekli donanıma sahip

değildir. Hangi personelin adli kolluk olarak belirleneceği konusunda savcıya da söz hakkı tanınması yerinde olacaktır.

1990'lı yıllardan itibaren savcılık kurumu uluslararası metinlerin konusu olmaya başlamıştır. Ceza adalet sisteminin etkin kılınması için savcılık kurumunun güçlendirilmesine yönelik çabalar giderek artmaktadır. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi bu konuda birçok düzenleme yapmıştır. İlkelerdeki ortak beklenti, savcıların bağımsız veya yeterli teminata sahip olması, dışarıdan gelen müdahalelere karşı olabildiğince korunaklı kılınması ve uyuşmazlıkları çözme konusunda güçlendirilmeleridir.

Savcının temel görev ve yetkileri ceza muhakemesinde yer almaktadır. Kovuşturma mecburiyeti uyarınca savcı, suç haberi alır almaz araştırma faaliyetine başlayıp lehe ve aleyhe delilleri toplamalıdır. Savcının lehe olan delilleri toplayacağı şeklindeki hüküm adeta bir temenni ve hayali hükümdür. Savcı, aleyhe olan delilleri toplama konusunda gösterdiği hassasiyeti, lehe delilleri toplama konusunda göstermemektedir. Bu teamül kötü bir geleneğe dönüşmüş vaziyettedir. Bu uygulamayı değiştirmeye yönelik bir çaba veya mekanizmanın etkinliğine de rastlanmamaktadır. Bu konudaki farkındalığı arttırma konusunda, HSK Teftiş Kurulu Başkanlığının etkin bir denetim ve yönlendirme ile savcıları lehe delil toplama konusunda motive etmesinin, sorunu çözeceği kanaatindeyim. Ancak ne yazık ki Teftiş Kurulu mensubu olan müfettişler de aynı adli pratik içerisinden geldikleri için mevcut durumun sakıncalarını görememekte ve müdahale edememektedir. Lehe ve aleyhe delil toplama yönündeki yanlış uygulama, savcının fikri işlemlerinde de görülmektedir. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermek yerine iddianame düzenlenmesi daha güvenceli görülmektedir. Savcıların, yeterli şüphe boyutuna ulaşmadan iddianame düzenleme alışkanlığı birçok kişinin gereksiz şekilde mahkemelerde yargılanmasına neden olmaktadır. Savcı, düzenlediği iddianamenin etkisi hakkında yüksek bir farkındalık düzeyine sahip olmalıdır.

Savcının lehe olan delilleri toplaması, aleyhe delilleri toplaması kadar önemli ve zorunludur. Savcılar için ayrıcalıklı bazı durumları gerekçelendirmede en çok başvurulan husus, savcıların sadece aleyhe değil lehe olan delilleri de toplamasıdır. Savcıların konumunu güçlendiren bu temellendirme, uygulamada pek karşılık

bulmamaktadır. Lehe delil toplanması adeta takdiri bir yetki olarak görülmektedir. Teftişte bu konuya titizlik gösterilmeli, mahkemeler iddianame değerlendirmesi yaparken CMK'nın 170/5'inci maddesini gözetmelidir. Savcının delil değerlendirmedeki yektinliği, lehe ve aleyhe delilleri birlikte yorumlaması ile ortaya çıkmaktadır.

Savcının soruşturma evresinin imparatoru olduğu ifade edilse de CMK'nın yürürlük tarihinden itibaren bu yetkilerin aşamalı olarak sulh ceza hâkimlikleri lehine azaltıldığı görülmektedir. Koruma tedbirlerinin büyük kısmında, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların denetiminde, kaldırılmasında ve diğer itirazlarda sulh ceza hâkimlikleri önemli yetkilere sahiptir. Soruşturmanın seyri adeta sulh ceza hâkimi tarafından belirlenmektedir. Savcının *koordinatör* konumunda olduğunu söylemek mevcut durum ile daha uyumludur. Kişi hak ve hürriyetlerine müdahale teşkil eden konularda hâkimlik kararı alınması olumlu bir tercih ise de sorgu hâkimliği bulunmayan bir sistem içerisinde, hâkimin bu denli etkin olması, benimsenen sistem ile uyuşmamaktadır. Yargısal denetimden geçmeyen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların kaldırılıp yeniden soruşturmaya başlanmasında, yeni delilin varlığı yeterli görülmeli, sulh ceza hâkimliği kararını zorunlu kılan düzenlemeden vazgeçilmelidir (CMK md. 172/2) Sulh ceza hâkimliği kararı olmaksızın, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılamaması şüpheli bakımından bir teminat gibi görünse de savcılık teşkilatının temel niteliği ile uyuşmamaktadır. Savcılık kararlarını, mahkeme kararlarından ayıran en önemli husus adli-idari bir yapıya sahip olmalarıdır. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılması için bir yargı kararını gerekli görmek, bu kararlara yargısal fonksiyon tanıma anlamına gelmektedir.

Savcı, soruşturma evresinde delil elde etmek amacıyla araştırma işlemleri yapıp koruma tedbirlerine başvurur. Soruşturmanın temel koordinatörü konumundaki savcı genel bir araştırma yetkisine sahiptir (CMK md. 160). Ancak bazı araştırma yöntemleri için hâkim kararına ihtiyaç duyulmaktadır(Ör. Gözlem altına alma, beden muayenesi, vücuttan örnek alınması). Araştırma faaliyetleri yönünden kovuşturma mecburiyeti ilkesi geçerlidir. Savcı lehe ve aleyhe delilleri toplayıp adil bir yargılanma için gerekli özeni gösterir. Türk ceza muhakemesi hukukunda ve muhakeme

geleneğinde, yardımcı uzmanlara yer verilmemektedir. Bilirkişilik sadece teknik bilgi gerektiren hususlara mahsus kılınmıştır. Ancak bu yöndeki bir kısıtlama bazı gelişmelerin önünü tıkamaktadır. Türk ceza muhakemesi pratiği çok önemli bir kurum olan adli psikolojiye kapalıdır. Bunun temel sebebi kanaatimce uygulamacıların yanlış uygulamalarıdır. Çünkü adli psikologların bilirkişi olarak görevlendirilmeleri mümkündür. Delil toplanmasının yanısıra şüpheli, tanık, mağdur beyanı alınırken savcıya eşlik edip profil belirleme yönünde bir yardım, soruşturmanın kalitesini arttıracaktır. Türk ceza muhakemesinde, savcının, şüphelinin tavır ve davranışlarından ya da beden dilinden bir sonuç elde etmesi mümkün değildir. Nitekim ceza muhakemesindeki genel kabul de bu yöndedir. Ancak şüpheli ve mağdur hakkında profil belirlemek amacıyla bazı araçların uygulanması ve bu araçlar marifetiyle elde edilecek verilerin savcıya yol göstereceği de gözardı edilmemelidir. Adli psikoloğun hazırlayacağı rapor, savcı için bir karar destek işlevi görecektir. Anılan rapor tek başına sonuç vermese de önemli bir yardım aracı olarak kullanılabilir.

Bazı suçlar bakımından kolluğa gözaltı kararı verme yetkisi tanıyan düzenleme, CMK ile öngörülen ve savcıyı asli yetkili kılan sistem ile bağdaşmamaktadır (CMK md. 91/4). Bu düzenleme savcı ve kolluk arasında yetki kargaşasına neden olabileceği gibi insan hakkı ihlallerine de sebebiyet verebilir. Savcının bilgisi dışında, kolluk tarafından gözaltı kararı verilmesini mümkün kılan düzenlemeden (CMK md. 91/4) vazgeçilmelidir. CMK'nın getirdiği en büyük yenilik, savcıyı soruşturmanın temel sorumlusu yapmasıdır. Kolluğun, savcı denetiminde soruşturma yapması öngörülmüştür. Özellikle kolluk tarafından gerçekleştirilmesi muhtemel insan hakları ihlallerini önlemek amacıyla savcı her alanda yetkili kılınmıştır. CMK'nın ilk halinde bulunmayan bir kısım değişikliğin sonradan eklenmesi, hedeflenen amaç ile örtüşmemektedir. Birçok ihlalin gözaltı sürecinde yaşandığı gerçeği dikkate alınmalıdır. Kolluğun, uygulamada gözaltı yetkisini kullanmadığı da bir gerçektir. Kolluk, savcı tarafından verilecek bir gözaltı kararını daha teminatlı görmektedir. Bu nedenle uygulamada bir karşılığı bulunmayan bu düzenlemenin kaldırılması yerinde olacaktır.

Uzlaştırma ve önödeme alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri olarak uygulanmaktadır. Soruşturma evresinin bir çözüm merkezi haline gelebilmesi için bu

tür çözüm yöntemlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Savcının bu konudaki fonksiyonu büyük önem taşımaktadır. Bilhassa uzlaştırma ve önödeme konusunda yapılan son yasal değişiklikler (6763 s. Kanun) ile bu kurumların uygulama alanı genişletilmiş ve bu konudaki farkındalık düzeyi arttırılmıştır. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak kurulan Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, önödeme ve uzlaştırmanın etkin şekilde uygulanması temin etmek amacıyla kurulmuş olup uzlaştırma ve önödeme uygulamasındaki bariz artışa katkı sağlamıştır.

Savcı, soruşturma evresinde mevcut delilleri değerlendirip mantık çerçevesinde bir çıkarsamaya varmaktadır. Bu konuda temel belirleyici şüphe derecesidir. Şüphe, kovuşturma mecburiyeti ilkesinin geçerli olduğu ceza muhakemesinde savcının gözetmesi gereken temel belirleyicidir. Fikri işlemler kapsamında yaygınlık arz eden iki karar türü kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ve iddianamedir. Bunlar dışında kamu davasının açılmasının ertelenmesi, fezleke, yetkisizlik, görevsizlik, idari yaptırım, işleme konulmama kararı verilmektedir. Lekelenmeme hakkını korumak amacıyla asılsız iddialar ile başlatılan soruşturmaların önüne geçilebilmesi için soruşturmaya yer olmadığına dair karar türü de mevzuata girmiş bulunmaktadır (CMK md. 158/6). Böylece soruşturma evresinden önce bir değerlendirme aşaması eklenmiş olmaktadır.

Soruşturma konusu eylemle ilgisiz ayrıntıların iddianamede yer alması ilgililerin mağduriyetine sebebiyet vermektedir. İddianamelerde "kanıtlanmıştır, sübut bulmuştur" şeklindeki ifadeler suçsuzluk karinesine aykırılık teşkil etmektedir. Kamu davası açma görevinin savcıya ait olduğu belirtilmesine karşın (CMK md. 170/1), kamu davasının iddianamenin kabulü ile açılmış sayılacağı ifade edilmektedir (CMK md. 175/1). Teftiş sisteminde savcılığın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek yerine, dava açmaya yönlendirilmesi kovuşturma aşamasında iş yığılmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu uygulama, lekelenmeme hakkını da ihlal etmektedir.

Savcıların suçsuzluk karinesine uymak ve onu korumak zorunda olduğu uluslararası belgelerde kabul gören bir ilkedir. Bu ortak ilke doğrultusunda savcının iddianame ve kovuşturmaya yer olmadığı kararlarında kullandığı dil ve ifadeler önem taşımaktadır. Savcı, hakkında bir mahkûmiyet bulunmayan kişiye suç isnat edebilme ayrıcalığına sahip yegâne kamu görevlisidir. Bu yetkinin titizlik içinde kullanılması,

lekelenmeme hakkına dikkat edilmesi konusunda etik ilkelere ve somuk normlara ihtiyaç bulunmaktadır. Savcı iddianamede şüphe derecesini belirtilmekle yetinmelidir. Savcının esas hakkındaki mütalaada, ortaya koyduğu tezi güçlendirmek ve vicdani kanaatini tam anlamıyla ifade edebilmek için eylemin sübut bulduğunu belirtmesinde bir sakınca bulunmamaktadır.

Savcılığın adli nitelikteki işlemleri için öngörülen genel bir kanun yolu bulunmamaktadır. Somut konulara ilişkin düzenlemelerde, kanun yolları belirtilmektedir. Savcılık işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetlemek ve hak sahiplerine bu imkânı tanımak amacıyla genel bir kanun yolu getirilmelidir.

Temel kural kovuşturma mecburiyeti ilkesi olmasına karşın savcı cezayı kaldıran bir sebep olarak etkin pişmanlık veya şahsi cezasızlık halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilmektedir (CMK md. 171/1). Savcıların bu imkânı daha etkin şekilde kullanabilmeleri için hükmün detaylandırılması ve genel bir hüküm şeklinde düzenlenmesi yerinde olacaktır. Etkin pişmanlık ve şahsi cezasızlık halleriyle sınırlı olan bir uygulama ceza adalet sisteminde belirgin bir etki yaratmamaktadır.

Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların, idari denetim neticesinde veya re'sen kaldırılması konusunda sulh ceza hâkimliği kararının aranması, belirtilen kararlara kesin hüküm etkisi tanımaktadır. Savcılık kararlarını, mahkeme kararlarından ayıran önemli husus adli-idari bir yapıya sahip olmalarıdır. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kaldırılması için bir yargı kararını gerekli görmek, adeta bu kararlara yargısal fonksiyon tanıma anlamına gelmektedir. Takdiren verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara karşı itiraz yoluna gidilmesi mümkün değildir (CMK md. 173/5). Hangi sebeple başvuru yolununun kapatıldığı hususunda herhangi bir gerekçe bulunmamaktadır. Bu kararlara karşı itiraz yolunun açılması için mevzuat değişikliği yapılması hak arama özgürlüğü bakımından önemli bir adım olacaktır.

Ceza adalet sisteminde savcılık kurumunun etkinliğini ölçmede iki temel belirleyici mevcuttur. Bunlardan ilki uyuşmazlıkların soruşturma evresinde sonuçlandırılma oranıdır. İkincisi ise savcı tarafından açılan kamu davasında mahkemenin yeni delil araştırmasına ihtiyaç duymasıdır.

Uyuşmazlıkların soruşturma evresinde çözüme kavuşturulabilmesi, savcının sahip olduğu yetki ile mümkündür. CMK ile yetkileri artan savcılığın çözüm mercii haline getirildiği söylenemez. Yeni sistem ile benimsenen temel ilke savcının soruşturmaya hâkim olması, bütün işlemlerin onun bilgisi dâhilinde yapılmasıdır. 2005 yılında reform niteliğindeki mevzuat değişikliği ceza muhakemesi bakışında esaslı bir değişiklik getirmemiştir. Savcıyı etkin soruşturma yapmaya yönlendirecek birtakım kurallar getirilmesi, ceza adalet sistemini rahatlatmamaktadır. Kovuşturma mecburiyeti ilkesi uyarınca savcı, haber aldığı suçla ilgili gerekli araştırmayı yapıp işin gerçeğini tespit etmek zorundadır. Suçların sosyolojik önemi ve etki analizi yapılmadan bu ilke uygulanmaktadır. Suçların tespiti ve soruşturulması kadar önemli olan husus, tarafların makul bir süre içerisinde etkin hukuki çareler ile tatminidir. Uzun bir zamana yayılan süreç sonunda verilen karar tek başına bunu sağlamaya yetmemektedir.

Bütün suçların ayrım yapılmaksızın soruşturulmasını ve böylelikle kişiler arasında eşitlik sağlanmasını hedefleyen kovuşturma mecburiyeti ilkesi savcıya takdir hakkı tanımamaktadır. Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilmek için şüphe derecesi ve kovuşturma imkânı bulunup bulunmadığı hususları değerlendirilmektedir. Yeterli şüphe var ise savcı, iddianame düzenlemek zorundadır. Savcı, şüphe derecesine göre şüpheliyi mahkeme huzuruna çıkarıp çıkarmama değerlendirmesini yapmaktadır. Bu şekilde sınırlanmış bir yetki ceza adalet sistemindeki iş yükünü azaltmamaktadır. Kovuşturma mecburiyeti, hangi suçlara öncelik verileceği konusunda tercih imkânı bırakmamaktadır.

Kovuşturma mecburiyetinden kaynaklanan sorunların takdirilik ilkesi ile çözülmesi gerekir. Yaptırım içeren karar verme yetkisi savcıya tanınmadıkça, uyuşmazlıkların soruşturma evresinde çözülmesi mümkün değildir. Savcı, soruşturma evresinde şüpheli hakkında bazı yaptırımlara karar verip bunları uygulayabilmelidir. Avrupa Savcıları Danışma Konseyinin Kovuşturmaya Alternatifler Hakkında Görüş'ünde, savcının bu konuda gerekli yetkilerle donatılması gerektiği belirtilmektedir. Denetimli serbestlik sisteminin olabildiğince güçlendiği bir sistem içerisinde, savcılığın alternatif tedbirler ile soruşturmayı sonlandırması mümkün hale getirilmelidir.

Savcılığın ceza adalet sistemini, özellikle iş yükü yönünden rahatlatması, mahkemelere gönderilen dosyalarda iyi bir filtre görevi yapması, sahip olduğu yetkilerle doğru orantılıdır. Bu konuda sadece hukuk bilgisi değil değil günümüzde bilimin ulaştığı diğer imkânlar da kullanılmalıdır. Karar verme aşamasında savcıya yardımcı olacak bir karar destek mekanizmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu amaçla bir risk değerlendirme sistemi oluşturulmalıdır. Şüpheli hakkında verilecek bir yaptırım veya tedbir kararının olası etkileri veya ihlal edilme riskini hesaplayacak olan bu sistem sayesinde savcı ileriye yönelik bir öngörüde bulunabilir. Böylelikle vereceği kararı şekillendirirken risk değerlendirme sisteminin sağladığı bilgiler ışığında değerlendirmede bulunur. Risk değerlendirme sistemi multidisipliner bir ekip tarafından oluşturulmalıdır. Sadece istatistik uzmanı değil bunun yanısıra sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog ve ilgili olabilecek diğer uzmanlardan oluşan ekip geniş bir değerlendirme ile şüpheli hakkında bir kanaat belirtmelidir.

Savcının şüpheli hakkında birtakım yaptırım ya da tedbirlere karar verip bunların yerine getirilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verebilmesini öngören bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Kamuya yararlı bir kuruma ya da hazineye belirli bir meblağı ödeme, kamuya yararlı bir işte çalışma, fiilden meydana gelen zararı giderme, mağdurun zararını giderme, belirli eğitimlere katılma, trafik suçları bakımından failin bir kursa gönderilmesi ya da kaza neticesinde özürlü hale gelen bir mağdurla görüştürülmesi, böylelikle kusurlu eyleminin sonuçlarını görmesi, ebeveynlik kursuna gönderilmesi örnek niteliğindeki yaptırım ve tedbirler olabilir. Öngörülen sürede bu şartları yerine getiren şüpheli hakkında iddianame düzenlenmemelidir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan uzlaştırma, beklenen etkiye henüz ulaşamamıştır. Toplumun bu yöntemi benimseyip etkin şekilde başvurması için basitleştirilmesi önemli bir adım olacaktır. Tarafların iradesi önemli olmakla birlikte savcıyı güçlü kılan ve multidisipliner bir ekip ile birlikte verilecek karar daha hızlı bir etki gösterecektir.

Türk ceza adalet sisteminde 2005 yılında köklü bir mevzuat değişikliği yapılmıştır. Yeni sistemin iş yükünü azaltmadığı, daha önceki dönemde yaşanan bazı sorunların varlığını devam ettirdiği görülmektedir. Bazı suçlar için ceza miktarları arttırılmakta ancak ceza infaz kurumlarındaki kalabalıklaşma sebebiyle infaz

aşamasında farklı müdahaleler yapılmaktadır. Genel itibariyle çözüm merkezi kovuşturma evresi veya infaz aşamasında görülmüştür. Soruşturma evresinde savcının yetkilerin arttırılması bir yana sulh ceza hâkimliği veya kolluk lehine bu yetkiler azaltılmıştır. Sonuç olarak ceza adalet sistemi, caydırma veya rehabilite etme etkisinden yoksun kalmıştır. Uzun bir sürece yayılan soruşturma ve kovuşturma neticesinde verilen cezalar etkisiz hale getirilmektedir. Cezanın temel amaçlarından olan caydırma ve rehabilitede başarı sağlanamadığı gibi yargılama sürecinde ikincil travmalar yaşayan mağdurlar da gözetilmemiştir. Emek, mesai ve ekonomik kaynaklar sonuçsuz bir uğraş için harcanmaktadır. Mahkemelerde günden güne artan iş yükü, nitelikli kararlar verilmesinin önündeki en büyük engeldir. Ceza adalet sisteminin ağırlık noktası soruşturma evresi olmalıdır.

Avrupa Konseyine üye ülkeler arasında iddia pazarlığını uygulamayan üç ülkeden birisi Türkiye'dir. Bugüne kadar Türk ceza muhakemesi sisteminde uygulanmayan bu yöntemin sisteme dâhil edilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyim. Ancak iddia pazarlığının ceza adalet sisteminde başarı sağlaması ve toplum tarafından kabul görmesi için kapsamlı bir ön hazırlığa ihtiyaç bulunmaktadır. Buna ilişkin mevzuat değişikliğinden önce savcıların sistem hakkında yeterli donanıma kavuşturulması için eğitime tâbi tutulması gerekmektedir.

Kovuşturma evresinde savcının temel görevleri duruşmalara katılmak, esas hakkında mütalaada bulunmak ve gerekli gördüğü takdirde kanun yollarına başvurmaktır. Savcıların 31/12/2019 tarihine kadar asliye ceza mahkemesi duruşmalarına girmemesi hüküm altına alınmıştır (5320 s. Kanun Geçici md. 9). Savcıların geçici bir süre için de olsa asliye ceza mahkemeleri duruşmalarına katılmayacak olması çelişmeli yargılama yönünden büyük bir eksikliktir. Muhakemede olması gereken kollokyum sağlanamamakta, hâkim aynı zamanda savcılık görevini de üstlenmektedir. Anayasa Mahkemesi 19.01.2012 tarih ve E. 2011/4-K.2012/10 sayılı kararı ile bu konuya ilişkin yasal düzenlemeyi anayasaya aykırı bulmamış ise de benzer durum için AİHM tarafından verilen ihlal kararları (Krivoshapkin / Rusya, Ozerov/ Rusya) bulunmaktadır.

Bölge adliye mahkemelerince yapılan istinaf kanun yolu incelemesinde savcı duruşmalara katılır. Bölge adliye mahkemelerinde, savcıların tebliğname

hazırlamasına ilişkin düzenleme kaldırılmıştır. Kanun yolu başvurusu üzerine kovuşturma dosyaları doğrudan ilgili ceza dairesine gönderilmektedir. Muhakeme diyalektiği sağlanamamaktadır. İstinaf başsavcılarının yere savcılıklar üzerinde herhangi bir hiyerarşik yetkisi bulunmamaktadır. Fransa, Almanya, İspanya'da istinaf başsavcılıkları hiyerarşik üstünlüğe ve yetkilere sahiptir. Bu sistem, savcılıklar arasında uygulama birliğinin sağlanması, ülke genelinde etkili bir üst savcılığa olan ihtiyacın kısmen de olsa karşılanması için tercih edilebilir bir sistemdir.

Savcıların özel hukuktaki görevi ikincil niteliktedir. Kamu düzenini ilgilendirmesi ve kanunda açıkça belirtilmesi kaydıyla savcının birtakım görevleri bulunmaktadır. Savcının özel hukuktaki temel görevi bazı davaları açmak, duruşmalarına katılmak ve kanun yollarına başvurmaktır. Evliliğin mutlak butlanı davası, evlenmenin soybağıyla kurulmasına itiraz davası, tanımanın iptali davası, babalık davası, dernekleri feshi, vakfın dağıtılması, isim değiştirme ve düzeltme davası, yaş düzeltme davası savcının yetkili olduğu alanlardır. Ayrıca Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu ile Sendikalar Kanunu'nda öngörülen bazı yükümlülükleri bulunmaktadır.

Savcının infaz hukukundaki görevi karma niteliktedir. Kurum yönetimi idari, infaza dair bazı işlemler ise adli niteliktedir. Savcı, kurumu yöneten değil denetleyen konumundadır. Personel üzerindeki disiplin amirliği ile de bu denetim yetkisini etkin şekilde kullanabilmektedir. Bunun yanısıra savcının, kurum müdürü ve ikinci müdürler hakkında sicil fişi doldurmasını mümkün kılan bir yasal düzenleme yapılmasının yerinde olacağı kanaatindeyim. Yine müdürlerin atamalarında veya ikinci müdürlerin yükselmelerinde savcı görüşünün alınmaması kanaatimce büyük bir eksikliktir. Hapis cezalarının infazı savcının sürekli denetimi altındadır. Adli para cezası ve kamuya yararlı işte çalıştırma konusunda savcılık birtakım işlemleri yerine getirir. Denetimli serbestlik müdürlükleri savcılıklara bağlı olup onun denetimi altındadır. Savcılık hem denetimli serbestlik tedbirlerinin infazı hem de müdürlüklerin işleyişi bakımından yetki sahibidir. İnfaz hukukunda önemli bir kurum olan koşullu salıvermede savcılığın etkin bir rolü bulunmamaktadır. Temel işlevi ceza infaz kurumundan gelen iyi hal kararını görevli ve yetkili mahkemeye iletmekle sınırlı kalmaktadır. Hükümlünün istemi üzerine hapis cezanın infazının ertelenmesinde,

somut kriterler bulunmamaktadır. İnfaza başlamadan önceki erteleme talebinin reddine karşı başvurulacak bir kanun yolu da öngörülmemiştir. Hükümlülerin koşullu salıverilmesi veya denetimli serbestlik tedbirinden faydanalabilmesi için iyi halli olmaları gerekir. İyi hal kararı ceza infaz kurumunun eğitim ve gözlem kurulu tarafından verilmektedir. İnfazı daimi olarak gözetmekle yükümlü savcının bu sürece dâhil olmaması büyük bir eksikliktir. İyi hal kararının çok unsurlu bir kurul tarafından alınması ve kurulda savcının yer almasının isabetli olacağı kanaatindeyim.

Savcılığın temsil ve denetim görevi bulunmaktadır. İlk derece mahkemeleri ile bölge adliye mahkemeleri adalet komisyonlarından başsavcı doğal üyedir. Başsavcı resmi törenlere katılır ve protokolde önceliklidir. Noterler, icra ve iflas daireleri, nezarethaneler, ifade alma odaları savcının sürekli denetimi altındadır. Adliye binasının yönetimi, bütçenin idaresi, emanet dairesinin idaresi, muhabere, nafaka alacaklarının yabancı ülkelerde tahsili, disiplin amirliği ve basın sözcülüğü savcılığın idari görevleri arasındadır. Adliye yönetimi, bütçe kullanımı konusunda savcılığın tek yetkili olması, hâkimler ve savcılar arasında bazı yetki sorunlarına sebebiyet vermektedir. Hâkimler, adliye binasının işleyişine dair yetkilerin savcılık kurumuna ait olmasına itiraz etmektedir. İtirazın temel sebebi, bu yönetim yetkisinin fiili bir hiyerarşiye dönüşmesidir. Özellikle hâkimin ihtiyaç duyduğu her konuda savcılığa başvurma mecburiyetinde olması bu rahatsızlığı arttırmaktadır. Hâkimlerin kullanabileceği bir bütçe bulunmamaktadır. Kimi zaman hâkimin hangi odada oturacağına da savcılık karar vermektedir. İşte bu tür gündelik işler nedeniyle hâkim ve savcılar arasında bazı sorunların ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Resmi törenlerde de benzer durum yaşanmaktadır. Protokol sıramasında savcıların gerisinde kalan hâkimler, bunu fiili bir astlık-üstlük belirtisi olarak algılamaktadır. Adliye yönetimi ve temsil konusunda her iki meslek grubunu da tatmin edecek bir mevzuat düzenlemesi yerinde olacaktır. Bu konuda en isabetli yöntem profesyonel bir yöneticinin atanmasıdır. Böylelikle savcılar asli işleriyle ilgilenme imkânına kavuşacaktır. Savcıların özellikle noter ve icra-iflas dairelerini denetleme yükümlülüğüne derhal son verilmelidir. Mali konular savcıların mesleği ile bağdaşmamaktadır. Yine mali konulardan olan ihale işleri de savcılardan alınmalıdır. Savcının basın sözcülüğü Genelge düzeyinde hüküm altına alınmıştır. Bu konuda da daha üst seviyede bir mevzuat düzenlemesinin yapılması faydalı olacaktır.

Savcılık mesleğine girişte gereken şartlar sınavlarda başarılı olmak, öngörülen nitelikleri taşımak ve adaylık eğitiminin başarıyla tamamlamaktır. Savcıların disiplin sorumluluğunda yetkili merci Hâkimler ve Savcılar Kuruludur. Disiplin cezaları uyarma, aylıktan kesme, kınama, kademe ilerlemesinin durdurulması, derece ilerlemesinin durdurulması, yer değiştirme ve meslekten çıkarmadır. Meslekten çıkarma dışındaki disiplin cezaları için yargı yoluna başvurulamamaktadır. Disiplin cezası gerektiren eylemler belirsiz ve birbirine benzer niteliktedir. Birbirine yakın eylemler yönünden farklı kararlar verilebilmektedir. Bu belirsizlik meslekten çıkarma cezası için de geçerlidir. Savcının özlük haklarını doğrudan ilgilendiren ve hatta adli süreçteki tutumunu bile etkileyebilecek olan bu belirsizlik aynı zamanda keyfiliğe de açık bir durum yaratmaktadır. Mevzuatın ve uygulamanın hukuken öngörülebilir olmaması, savcılık teminatına aykırı bir nitelik taşımaktadır. Çünkü savcının kararlarından farklı saiklerle memnun olmayan HSK, savcı hakkında disiplin soruşturması başlatabilir. Bu girişim, dolaylı yoldan adli soruşturmalara müdahale anlamına gelecektir. Savcıların disiplin sorumluluğu daha belirgin ve öngörülebilir olmalıdır.

Savcıların hukuki sorumluluğu adli ve idari görevler yönünden ayrılmaktadır. Adli görev kapsamındaki bütün iş ve işlemler bakımından, kişisel kusurlar da dâhil olmak üzere idare sorumludur (CMK md. 141/3). Buna ilişkin davalar adli yargıda görülmektedir. İdari işlemler yönünden ise kişisel kusur hali saklı kalmak kaydıyla, idare sorumlu olmaktadır. Savcının bu yöndeki eylemleri nedeniyle, idari yargıda idare aleyhine dava açılması mümkündür. Her iki halde ödenen tazminat miktarı savcıya rücû edilebilir. Uygulamada rücu mekanizmasına başvurulmaması, savcıların özensiz davranmasını neden olmaktadır.

Savcının görev suçları ve görev sırasında işlediği suçlar ile kişisel suçlar bakımından farklı düzenlemeler öngörülmüştür. Göreve ilişkin ya da görev sırasındaki suçlar bakımından izin mekanizması bulunmaktadır. Bu konuda izin verme yetkisi de HSK'ya aittir (6087 s. HSYKK md. 4/1.c). Kişisel suçlarda ise yetki yönünden bir farklılaşma bulunmaktadır. Bütün kişisel suçlar ağır ceza mahkemesinde yargılanmaktadır.

KAYNAKÇA

AAKEN, Anne Van, Eli SALZBERGER, Stefan VOİGT, "The Prosecution of Public Figures and the Separation of Powers: Confusion within the Executive Branch - A Conceptual Framework", **Constitutional Political Economy,** Vol. 15, Iss. 3, 2004, s. 261-280.

ADALET BAKANLIĞI İç Denetim Birimi, **Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Hakları İnceleme Raporu(2013/3)**, 2013.

ADALET BAKANLIĞI Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü**, Adli İstatistikler 2017**, Ankara 2018.

AEBI, Marcelo F., Marc BALCELLS, "The Prosecution Service Function within the Spanish Criminal Justice System", **European Journal on Criminal Policy and Research**, Vol. 14, Iss. 2, 2008, s. 311-331.

AHISKALI, Recep, "Muhzır", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006.

AKAD, Mehmet, Abdullah DİNÇKOL, **1982 Anayasası Madde Gerekçeleri ve İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları**, Alkım Yayınevi, İstanbul 1998.

AKBULUT, İlhan, "İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 52, S. 1, 2003, s. 167-181.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, "1274/1858 Tarihli Ceza Kanunnamesinin Hukuki Kaynakları, Tatbik Şekli ve Men-i İrtikâb Kanunnamesi", **Belleten Dergisi**, C. 51, S. 199, 1987, s. 153-191.

AKINCI, Müslüm, "Yargı Erki ve Sorumluluğu", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, C.1, S. 3, 2010, s. 93-109.

AKKAŞ, Ahmet Hulusi, "Koşullu Salıverilme", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 1-2, 2008, s. 3105-335.

AKMAN, Mehmet, **Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması**, Eren Yayınları, İstanbul 2004.

AKSAN, Murat, "Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma", (Ed.):Adem Sözüer, **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları**

Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015), C. 1, İstanbul 2015, s. 39-68.

AKYEL, Recai, "Bir Hesap Yargısı Olarak Sayıştay", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 23 Ekim 2015, s. 1-22.

AKYILMAZ, Bahtiyar, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku Ve Uygulamadaki Sorunlar", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 6, S. 1-2, Haziran-Aralık 2002, s. 241-259.

AKYÜREK, Güçlü, "Ceza Yargılamasında Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi Sorunu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 101, 2012, s. 61-82.

AKZAMBAK, Mehmet, "Laikliğin Simgesi Söke Bölgesinden Kuvâ-yı Milliye", **Mahmut Esat Bozkut Anısına Armağan (1892-1943)**, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2008.

ALDEMİR, Hüsnü, "Hâkimlerin ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu", **Terazi Aylık Hukuk Dergisi**, S. 78, Şubat 2013, s. 64-80.

ALTINTAŞ, Ali, **Yargı Bağımsızlığı Bağlamında Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Adliye Yönetimi**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

ALTINTAŞ, Ali, "Protokol Sıradüzeni ve Ötelenen Yargıçlık", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 120, 2015, s. 173-208.

ANSAY, Sabri Şakir, **Hukuk Bilimine Başlangıç**, 7. Baskı, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara 1958.

ARAS, Bahattin, "Hukuk ve Ceza Mahkemelerinin Yaş Tespiti Kararlarının Birbirine Etkisi", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S. 5, 2015, s. 83-113.

ARTUÇ, Mustafa, Çetin AKKAYA, **2006 İçtihatları ile TCK CMK CGİK**, Kartal Yayınevi, Ankara 2007.

ARTUÇ, Mustafa, Cemil GEDİKLİ, **Yeni Yargıtay Kararları Işığında TCK-CMK-CGİK- Çocuk Koruma Kanunu ve 5560 sayılı Kanunla Getirilen Yenilikler (Yeni Ceza Adalet Sistemi)**, 2. Baskı, Kartal Yayınevi, Ankara 2007.

ARTUÇ, Mustafa, "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", (Ed.): Adem Sözüer, **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. 1, İstanbul 2015, s. 161-178.

ARTUK, Mehmet Emin, Ahmet Caner YENİDÜNYA, "Batı ve Türk Hukuklarında Savcılığın Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme", **İstanbul Barosu Dergisi,** C. 76, S. 1-3, 2002, s. 3-21.

ARTUK, Mehmet Emin, Ahmet GÖKCEN, A. Caner YENİDÜNYA, **5237 sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2005.

ARTUK, Mehmet Emin, Ahmet GÖKCEN, A. Caner YENİDÜNYA, **Türk Ceza Kanunu Şerhi**, C.I, Genişletilmiş ve Yargıtay Kararlarıyla Zenginleştirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

ARTUK, Mehmet Emin, Ahmet GÖKCEN, A. Caner YENİDÜNYA, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş 10. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

ASLAN, Muzaffer Yasin, " 'Yüce Divan' Olarak Anayasa Mahkemesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 82, 2009, s. 1-12.

ASLAN, Zehreddin, "Türk İdari Yargı Sisteminde Re'sen Araştırma İlkesi", **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S. 23-24, Ekim 2000-Mart 2001, s. 53-58.

ATALAY, Özcan, "Özel Yaşamın(Şeref ve Haysiyetin) Zedelenmesi Halinde Manevi Zararın Tazmini", **Yargıtay Dergisi**, S.4, Ocak 1975, s. 877-894.

ATILGAN, Eylem Ümit, Sedat YAĞCIOĞLU, Yaşar ÇAVDAR, **Çocuklarla Adli Görüşme İçin Rehber**, Çocuklar İçin Adalet Projesi, Ankara 2014.

AVCI, Mustafa, **Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Mimoza Yayınları, Konya 2010.

AYDIN, Murat, **Kamu Davasının Açılması ve İddianame**, Seçkin Yayınları, Ankara 2003.

AYDIN, Murat, "Ceza Muhakemesinde Basit Elkoyma Koruma Tedbiri", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 45-51.

AYDIN, Devrim, "Ceza Muhakemesi Sistemleri", **Ceza Hukuku Dergisi**, C. 11, S. 31, Ağustos 2016, s. 205-213.

AZARKAN, Ezeli, **Nuremberg'ten La Haye'ye: Uluslararası Ceza Mahkemeleri**, Beta Yayınları, İstanbul 2003.

BACAKSIZ, Pınar, Veli Özer ÖZBEK, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Arama", **Ceza Hukuku Dergisi**, C.1, S. 1, Ekim 2006, s. 145-206.

BALCI, Murat, **"**Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Bağlamında Makul Sürede Serbest Bırakılma Hakkı", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 12, 2010, s. 173-185.

BALCI, Murat, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Teşhis ve Yüzleştirme", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 12, 2010, s. 187-202.

BALCI, Emine, "Mahmut Esat Bozkurt ve Erken Cumhuriyet Dönemi Hukuk Değişimi", **Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi(15-18 Mayıs 2014, Sakarya) Bildiriler Kitabı-III**, İstanbul 2014, s. 57-68.

BALO, Yusuf Solmaz, **ABD Hukukunda Savcılık Kurumu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.

BALO, Yusuf Solmaz, "Tutuklama Koruma Tedbirinin Bireysel Başvuruya Konu Olması ve Anayasa Mahkemesi'nin İmtihanı", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 3, S. 1, 2015, s. 1-57.

BARAN ÇELİK, Neşe, "Güncel Gelişmeler Işığında Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 130, 2017, s. 357-418.

BAŞAK, Cengiz, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gözaltında İnsan Hakları İhlalleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi**, C. 51, S. 4, 2002, s. 41-72.

BAŞOĞLU, Tuncay, "Ta'zir", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 40, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2011.

BEDER, Bülent, Mehmet ALTUNDİŞ, "Yasama ve Yürütme Fonksiyonlarının Yargı Bağımsızlığına Müdahalesi", **Yasama Dergisi**, S. 13, 2009, s. 85-121.

BEREKET, Zuhal, Selami DEMİRKOL, "İdari Yargıda Savcılık Kurumu İdarenin Yargısal Denetiminde Etkinliğin Sağlanması Yolunda Somut Bir Öneri", **Danıştay Dergisi**, S. 90, 1996, s. 25-52.

BERKİ, Şakir, "Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 19, S. 1, 1962, s. 201-231.

BERKİN, Necmeddin M., "Hâkimler ve Savcılar Hukukuna Yenilik Getiren Hükümler", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 38, S. 1-3, 1973, s. 339-374.

BİLGE, Necip, "Son Anayasa Değişikliğine Göre Tabiî Hâkim ve Savcı Teminatı", **Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan**, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1972, s. 571-585.

BİLGİN, Orhan, "Yargı-Yargıç Bağımsızlığı", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 1998, s. 117-124.

BİRTEK, Fatih, "Cumhuriyet Savcısı'nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2(Özel Sayı), 2013, s. 953-990.

BİRTEK, Fatih, **AİHM, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararları Işığında Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat**, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

BOYNE, Shawn Marie, "Uncertainty and the Search for Truth at Trial: Defining Prosecutorial "Objectivity" in German Sexual Assault Cases", **Washington and Lee Law Review**, Vol. 67, Iss. 4, 2010, s. 1287-1359.

BOZBEL, Savaş, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, XII Levha Yayınları, İstanbul 2012.

BOZDAĞ, Ahmet, "Türk Ceza Hukukunda Avukatların Aranması", **Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler 2**, Danışman Yayınları, İstanbul 2006, s. 355-367.

BOZDAĞ, Ahmet, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Müdafi**, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

BRAUNEISEN, Achim, "Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Savcılık ve Polis Arasındaki İlişkiler", Nur Centel(Ed.), Eser Olgun(Çev.), **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular**, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi-1, XII Levha Yayınları, İstanbul 2015, s. 41-52.

BULENDA, Teodor, Beata GRUSZCZYNSKA, Andrzej KREMPLEWSKİ ve Piotr SOBOTA, "The Prosecution Service Function within the Polish Criminal Justice System", (Ed.): Jörg- Martin Jehle, (Ed.): Marianne Wade, **Coping with Overloaded Criminal Justice Systems**, Springer Yayınları, Göttingen/Germany 2006, s. 257-285.

BULUT, Nihat, "Bilim Özgürlüğü: İçeriği ve Sınırlandırılması Sorunu", **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 9, S. 1-2, 2005, s. 23-39.

CAIANIELLO, Michele,"The Italian Public Prosecutor: An Inquisitorial Figure in Adversarial Proceedings?", http://ssrn.com/abstract=1976204 (06.09.2017).

CAN, Osman, **Darbe Yargısının Sonu/ Karargah Yargısından Halkın Yargısına**, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2010(Darbe).

CAN, Osman, "Savcılık Kurumunu Tartışma Zamanı", **Akşam Gazetesi**, (19.04.2014)[Savcılık].

CANTEZ, M. Tahrir, **Tatbikatta C. Savcılarının Görevleri(Amme Davasının Hazırlanması) ve İnfaz Hukuku**, İskender Matbaası, İstanbul 1962.

CENGİZ, Serkan, Fahrettin DEMİRAĞ, Teoman ERGÜL, Jeremy MCBRIDE ve Durmuş TEZCAN, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 2008.

CENTEL, Nur, "Adil Yargılanma Hakkı ile Silahların Eşitliği Bağlamında Savcılık ve Savunma", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 186-219.

CENTEL, Nur, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2011, s. 48-92.

CENTEL, Nur, "Tutuklama Uygulamasında Sorunlar", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 71, S. 1, 206, 2013, s. 193-206.

CENTEL, Nur, "Ceza Soruşturmasında Müdafiin Rolüne Eleştirel Yaklaşım", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 72, s. 2, 2014, s. 703-724.

CENTEL, Nur, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", (Ed.):Nur Centel, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular**, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi-1, XII Levha Yayınları, İstanbul 2015, s. 87-113.

CENTEL, Nur, Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 13. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2016.

CEPEJ, **Report on "European Judicial Systems – Edition 2014 (2012 data): Efficiency and Quality of Justice"**, Strasbourg 2014.

CHEESMAN, Samantha Joy, "A Comparative Analysis of Plea Bargaining and the Subsequent Tensions with an Effective and Fair Legal Defence", (**PhD Thesis**, University of Szeged), Szeged 2014.

CİHAN, Erol, "Ceza Muhakemesi Hukukunun Gayesi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 28, S. 3-4, 1962, s. 701-712.

CİHAN, Erol, Ezgi CANKURT, Tülay KİTAPÇIOĞLU, "Denetimli Serbestlik", **Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2, S. 3, Haziran 2016, s. 51-75.

COŞKUN, Coşkun, **Ulus Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu**, Liberte Yayınları, Ankara 2009.

COUNCIL OF EUROPE, "**Fourth Evaluation Round 'Corruption Prevention in respect of Members of Parliament, Judges and Prosecutors' Evaluation Report Spain**", Strasbourg 2013.

COUNCIL OF EUROPE -Consultative Council of European Prosecutors(CCPE), **"Questionnaire with a view of the preparation of Opinion No. 7 on the management of the means of the prosecution services Replies from Spain"**, Strasbourg 2012.

COUNCIL OF EUROPE -Consultative Council of European Prosecutors(CCPE), **"Questionnaire with a view of the preparation of Opinion No. 7 on the management of the means of the prosecution services Replies from Portugal"**, Strasbourg 2012.

ÇAĞIL, Orhan Münir, "Garp Hukuk Tarihinde Cermen Devri", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 23, S. 1-2, 1958, s. 47-67.

ÇALIŞIR, Kurtuluş Tayanç, **Savcılar Özerk ve Bağımsız Olmalıdır**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

ÇELİK, Burak, **Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu: Yapısal Açıdan Karşılaştırmalı Bir İnceleme**, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2012.

ÇETİN, Soner Hamza, "Adli Para Cezası ve İnfazı", (Ed.): Adem Sözüer, (**Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. 1, İstanbul 2015, s. 99-160.

ÇETİN, Soner Hamza, "Kullanmak İçin Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak ya da Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu (TCK m.191)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 65, S. 4, 2016, s. 1353-1480.

ÇETİNER, Selma, **Yargı Etiği (Yargı Erki ve Değerler)**, Seçkin Yayınları, Ankara 2013.

ÇINAR, Ali Rıza, "Özgürlüğü Bağlayıcı Cezalar(Hapis Cezaları) ve İnfazı", (Ed.): Adem Sözüer, **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**,, C. 1, İstanbul 2015, s. 3-24.

ÇİFTÇİOĞLU, Cengiz Topel, "2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununa Göre Hâkim ve Savcıların Disiplin Soruşturmaları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 1, 2011 (Basım Yılı: 2012), s. 127-157.

ÇOLAK, Haluk, "Kolluk Teşkilat ve Adli Kolluk", **Sayıştay Dergisi**, S. 28, 1998, s. 85-91.

ÇOLAK, Haluk, Uğurtan ALTUN, "Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler", **Adalet Dergisi**, S. 25, 2006, s. 1-33.

ÇOLAK, Haluk, Uğurtan ALTUN, "Yeni Türk Ceza Kanununda Cezaların Ertelenmesi", **Adalet Dergisi**, S. 26, Eylül 2006, s. 1-26.

DANDURAND, Yvon, "The role of prosecutors in promoting and strengthening the rule of law", **Crime, Law and Social Change**, Vol. 47, Iss. 4, June 2007, s. 247-259.

DANDURAND, Yvon, Jeff CHRISTIAN, Danielle MURDOCH , Robert E. BROWN, Vivienne CHIN, **Conditional Release Violations, Suspensions and Revocations- A Comparative Analysis**, The International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy, Vancouver/Canada 2008.

DAVIS, Fredrick, "Common Law", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 15, S. 1-4, 1958, s. 67-78.

DE CAVRLAY, Bruno Aubusson, "The Prosecution Service Function within the French Criminal Justice System", Jörg- Martin Jehle(Ed.), Marianne Wade(Ed.), **Coping with Overloaded Criminal Justice Systems**, Springer Yayınları, Göttingen/Germany 2006, s. 185-205.

DEFTERDAR, Sarı Mehmet Paşa, **Devlet Adamına Öğütler Osmanlılarda Devlet Düzeni**, Çeviren(çev.): Hüseyin Ragıp UĞURAL, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1969.

DEĞİRMENCİ, Olgun, "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 77, 2008, s. 33-86.

DEMİR, Abdullah, **Medeni Yargılama Hukuku Osmanlı Mahkemesi**, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2010.

DEMİRBAŞ, Timur, "Ceza İnfazına Ara Verilmesi", **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan**, C. 1, Türk Ceza Hukuku Derneği ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 703-711.

DEMİRBAŞ, Timur, **Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması**, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2015.

DEMİRBAŞ, Timur, **İnfaz Hukuku**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2015.

DI FEDERICO, Giuseppe, "Recruitment, Professional Evaluation, Career and Discipline of Judges and Prosecutors in Italy", (Ed.): Giuseppe Di Federico, **Recruitment, Professional Evaluation and Career of Judges And Prosecutors in Europe:Austria, France, Germany, Italy, The Netherlands and Spain**, Research Institute on Judicial Systems (IRSIG) National Research Council (CNR) Yayınları, Bologna/İtalya 2005, 127-158.

DI FEDERICO, Giuseppe, "Prosecutorial Accountability, Independence and Effectiveness in Italy"**, Promoting Prosecutorial Accountability, Independence and Effectiveness**, Open Society Institute, Sofia 2008, s. 301-339.

DIPLOCK, Lord Justice, "Ulusal ve Uluslar-Üstü Hukuk Sistemlerinin Geçişmesi (Interpenetration) ", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Çeviren(çev.): M. Aydoğan Özman, C. 37, S. 1-4, 1980, s. 179-191.

DİNÇ, Güney, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Silahların Eşitliği", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 57, 2005, s. 283-306.

DONAY, Süheyl, **Güncelleştirilmiş Ceza Muhakemesi Yargılaması Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul 2015.

DOSWALD BECK, Louise, **Human Rights in Times of Conflict and Terrorism**, Oxford Universty Press, New York 2011.

DÖNMEZ, Burcu, "Sevk Tutuklaması", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 42-44.

DÖNMEZER, Sulhi, Sahir ERMAN, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım**, C. 1, 14. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1997.

DÖNMEZER, Sulhi, "Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler", **Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan**, Beta Yayınları, İstanbul 1998, s. 67-83.

DUMAN, Barış, "Adliye Basın Sözcülüğü", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 101, 2012, s. 293-316.

DURAN, Mustafa,, "Fransız Adli Yargı Sistemi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Ulusal Hâkimlik Okulu Hakkında Genel Bir İnceleme", **Adalet Dergisi**, S. 46, 2013, s. 1-16.

DURAN, Mustafa, "Fransız Adli Yargılama Sisteminde, Mahkeme Önünde Duruşmalı Yargılamaya, Savcılık Aşamasında Getirilen Alternatif Çözümler", **Adalet Dergisi**, S. 47, 2013, s. 1-12.

DURHAN, İbrahim, "**Yapısı ve İşleyişi İtibariyle Osmanlı Yargı Örgütü ve Tanzimat Dönemindeki Gelişmeler**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 1999.

DURHAN, İbrahim, "Tanzimat Döneminde Osmanlı Yargı Teşkilâtındaki Gelişmeler", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 3-4, 2008, s. 55-111.

DURSUN, Hasan, "Erkler Ayrılığı ve Yargıç Bağımsızlığı", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 80, 2009, s. 29-104.

DURSUN, İsmail, "Ceza Muhakemesinde Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini ve Nitelikleri", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 20, S. 3, 2014, 63-96.

DURSUN, Gizem, "Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması ve Konuya İlişkin Aihm Kararlarının İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 2955-2996.

EASTON, Susan, **Prisoners' Rights Principles and Practice, Routledge Press**, New York 2011.

EKİNCİ, Ekrem Buğra,, "Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 2001, s. 59-72.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, **Osmanlı Mahkemeleri(Tanzimat ve Sonrası)**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2004.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, **İslâm Hukuku**, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul 2006.

ELSNER, Beatrix, Julia PETERS, "The Prosecution Service Function within the German Criminal Justice System", (Ed.): Jörg- Martin Jehle, (Ed.): Marianne Wade (Ed.), **Coping with Overloaded Criminal Justice Systems**, Springer Yayınları, Göttingen/Germany 2006, s. 207-237.

ERCAN, İsmail, "**Hâkim ve Savcıların Disiplin Sorumluluğu**", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 2008.

EREM, Faruk, "Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 34, S. 1, 1977, s. 1-7.

EREM, Faruk, **Diyalektik Açıdan Ceza Yargılaması Hukuku**, 6. Baskı, Işın Yayıncılık, Ankara 1986.

EREM, Faruk, "Savunma ve Ceza Yargılamasının Temeldeki Kusurları", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 1, 1988, s. 91-99.

EREM, Faruk, Nevzat TOROSLU, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2000.

ERGÜL, Teoman, "Teminat Açısından Cumhuriyet Savcılığı", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 6, 1969, s. 1068-1074.

ERRERA, Roger, "The Recruitment, Training, Evaluation, Career and Accountability of Members of the Judiciary in France", (Ed.): Giuseppe Di Federico, **Recruitment, Professional Evaluation and Career of Judges And Prosecutors in Europe: Austria, France, Germany, Italy, The Netherlands and Spain**, Research Institute on Judicial Systems (IRSIG) National Research Council (CNR) Yayınları, Bologna/İtalya 2005, s. 43-68.

ERSOY, Uğur, "Bir Koruma Tedbiri Türü Olarak Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini (CMK m.133)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 65, S. 4, 2016, s. 3393-3431.

ERTUĞRUL, Hüseyin, "Ceza Muhakemesinde Katlanma Yükümlülüğü", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, S. 1-2, 2008, s. 687-699.

ESER, Albin, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Sanığın Hukuki Durumu", **Yargıtay Dergisi**, (Çev.): Nur Centel, S.16, 1990, s. 313-338.

EVİK, Vesile Sonay, "Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı ve Denetimi", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.11, S.147, Kasım 2016, s. 9-35.

FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık**, US-A Yayıncılık, Ankara 1996.

FEYZİOĞLU, Metin, "Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 48, S. 1-4, 1999, s. 135-163.

FEYZİOĞLU, Metin, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler**", Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 62, 2006, s. 27-61.

FEYZİOĞLU, Metin, "Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre İddianamenin Hazırlanmasına ve Kabulüne İlişkin Bazı Düşünceler", **Ceza Hukuku Dergisi**, C.1, S.1, Ekim 2006, s. 31-36.

FIRAT, Ahmet, "Yargı Etiği ve Meslekî Kimlik", http://www.teftis.adalet.gov.tr/etik.pdf (13.11.2014).

FREED, Doris Jonas, "Aspects of French Criminal Procedure", **Louisiana Law Review,** Vol. 17, Iss. 4, June 1957, s. 730-755.

GARNER, James W., "Criminal Procedure in France", **Yale Law Journal**, Vol. 25, No. 4, 1916, s. 256-284.

GILIERON, Gwladys, Martin KILLIAS, "The Prosecution Service Function within the Swiss Criminal Justice System", **European Journal on Criminal Policy and Research**,Vol. 14, Iss. 2, 2008, s. 333-352.

GÖĞER, Erdoğan, "Çifte Vatandaşlık", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 44, S. 1-4, 1995, s. 127-182.

GÖKCAN, Hasan Tahsin, "Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 2012, s. 195-206.

GÖKCEN, Ahmet, "**Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri**", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 1987.

GÖKCEN, Ahmet, "Adliye Teşkilatımızın Tarihi Gelişimi ve 1879 Tarihli Mehakim-i Nizamiyenin Teşkilatı Kanun-ı Muvakkatı", **Prof. Dr. Sahir Erman'a Armağan**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1999, s. 343-400.

GÖKCEN, Ahmet, Mehmet Emin ALŞAHİN, Kerim ÇAKIR, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

GÖKCEN, Ahmet, Murat BALCI, Mehmet Emin ALŞAHİN ve Kerim ÇAKIR, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

GÖKÇE, Abbas, "Danıştay Kanunsözcülüğü ve Varoluş Nedenleri", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 6, 1975, s. 840-846.

GÖKPINAR, Mahmut , "Ceza Muhakemesinde Savcılık", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 12, Nisan 2010, s. 203-217.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, "Ceza Muhakemeleri Usul Hukukunda Yeni Temayüller 1957 Fransız Ceza Muhakemeleri Usulu Kanunu", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,** C. 15, S. 2, 1960, s. 148-180.

GÖZLER, Kemal, "Vatandaşlık ve Milletvekilliği", **Liberal Düşünce Dergisi**, C.4, S.16, 1999, s. 90-91.

GÖZLER, Kemal, Gürsel KAPLAN, **İdare Hukuku Dersleri**, 19. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa 2017.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, **Yönetsel Yargı**, 15. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, Feyyaz GÖLCÜKLÜ, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi**, Turhan Kitabevi, 5. Bası, Ankara 2004.

GROSS, Samuel R., "Expert Evidence", **Wisconsin Law Review**, 1991, s. 1113-1232.

GROSS, Samuel R., Jennifer L. MNOOKİN, "Expert Information and Expert Evidence: A Preliminary Taxonomy", **Seton Hall Law Revıew**, C. 34, 2003-2004, s. 141-189.

GÜL, Abdulkadir, "Osmanlı Taşrasında Suç ve Suçlular (1919 Ocak Ayı Erzincan Sancağı Örneği)", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2013, s.1-29.

GÜLEÇ, Sesim Soyer, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 15, Özel Sayı, 2013(Basım Yılı: 2014), s. 1393-1464.

GÜLENER, Serdar, "Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 15, S. 2, Y. 2011, s. 215-252.

GÜLŞEN, Recep "Adli Soruşturmanın Başlaması", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 30-41.

GÜLŞEN, Recep, "Adli Soruşturmanın Başlaması", **Fasikül Hukuk Dergisi**, C. 3, S. 21, Ağustos 2011, s. 30-41.

GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, Güncelleştirilmiş 8. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara 2003.

GÜNEŞ, Umut, "Savcılığın Tarihsel Gelişimi", **Adalet Dergisi**, S. 30, 2008, s. 233-247.

HACIOĞLU, Burhan Caner, "**Türk Hukukunda Olan ve Olması Gereken Ön Soruşturma**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 1990.

HAİL, Mohammed Amin, **Savcının Hukuki Mahiyeti ve Ceza Muhakemesindeki Görev ve Yetkileri**, Teksir, Ankara 1974.

HAUPTMANN, Friedrich, "Avusturya'da Savcılık Yeni Tartışmalar ve Eski Sorunlar", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, (Çev.): Burak Çelik, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 58-68.

HAY, Douglas, "Controlling the English Prosecutor", **Osgoode Hall Law Journal**, Vol. 21, No.2, Article 2, September 1983, s. 165-186.

HEKİMOĞLU, M. Fahrettin, **Uygulamalı-İçtihatlı Ceza İnfaz Hukuku ve Cezaevi İdaresi**, Adalet Yayınevi, Ankara 2001.

HICKS, Stephen C., "Fukaha ve İslam", **Marmara Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, (Çev.): Kemal Şahin, C. 19, S. 3, 2013, s. 35-51.

HODGSON, Jacqueline S, "The French Prosecutor in Question", **Washington and Lee Law Review**, Vol. 67, Iss. 4, 2010, s. 1361-1411(Question).

HODGSON, Jacqueline, "Guilty Pleas and the Changing Role of the Prosecutor in French Criminal Justice", **Warwick School of Law Research Paper**, No.15, 2010, s. 1-18.

HOUSE OF COMMONS JUSTICE COMMİTTEE, **The Crown Prosecution Service: Gatekeeper of the Criminal Justice System**, http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmjust/186/186.pdf, (03.03.2016).

HUBER, Barbara, "Savcılık-Konumu, İşlev, Denetleme", (Konferans Metni), **Facultatis Decima Anniversaria Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 10.Yıl Armağanı,** Çeviren(çev.): Nur CENTEL, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1993, s. 353-381.

İÇEL, Kayıhan, "Savcılar için Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa Esasları 'Budapeşte İlkeleri' Işığında Savcıyı Ret Sorunu", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 14, 2008, s. 25-33.

İÇEL, Kayıhan, "Türkiye'de İnternet Ortamında İşlenen Suçlardan ve Kabahatlerden Sorumluluğun Genel Esasları-Erişimin Engellenmesi-İçeriğin Yayından Çıkarılması ve Cevap Hakkı", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 16, Güz 2009, s. 17-28.

İLCİ, Şükrü, "CMK'nda İddianamenin İadesi", (Ed.): Eric Hilgendorf, (Ed.): Yener Ünver(Ed.), **Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku-Das Strafrecht im deutsch-türkischen Rechtsvergleich(Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan)**, C. 3, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s. 867-888.

İNCEOĞLU, Sibel, **Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul 2012.

İTİŞGEN, Rezzan, "Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 288)", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 111, 2014, s. 61-76.

JEHLE, Jörg Martin, "Savcılık Örgütü'nün Rolüne İlişkin Avrupa Çapında Bir Karşılaştırma", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Gülşah Kurt (Çev.), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 69-90.

JENKS, Edward, "İngiliz Hukuku Hakkında Genel Bilgiler", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Çeviren(çev.): Mukbil ÖZYÖRÜK, C. 7, S. 1-2, 1950, s. 40-79.

JIMÉNEZ GONZÁLEZ, Eva María, "Elaboration of Criminal Profiles in Psychopathological Delinquents", Eva María Jiménez González(Ed.), Jose Luis Alba Robles(Ed.), **Criminology and Forensic Psychology**, Grupo Criminología Y Justicia Publish, 2014, s. 17-38.

JIMÉNEZ GONZÁLEZ, Eva María, **Profil Değerlendirme Aracı EL Kitabı/Profiling Assessment Tool Manual**, Ceza İnfaz Kurumlarında İnfaz Hizmetlerinin İyileştirilmesi Teknik Destek Projesi Yayını, Ankara 2017.

KABOĞLU, İbrahim, **Anayasa Yargısı**, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2000.

KAFES, Veli, "Koşullu Salıverme", (Ed.): Adem Sözüer, **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. 1, İstanbul 2015, s. 309-321.

KALABALIK, Halil, **İdari Yargılama Usulü Hukuku Mevzuat ve Soru İlaveli**, 2. Baskı, Değişim Yayınları, İstanbul 2006.

KAMER, Vehbi Kadir, **Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2007.

KAMER, Vehbi Kadir, "Ceza Adalet ve İnfaz Sistemi İçinde Denetimli Serbestlik Sisteminin Önemi", **Adalet Dergisi**, S. 31, 2008, s. 69-80.

KANBUR, Mehmet Nihat, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 19, 2012, s. 38-108.

KANLIGÖZ, Cihan, "1982 Anayasasına Göre Kamu Görevlisi Kavramının Anlam ve Kapsamı", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S. 3-4, 1993, s. 170-197.

KANTAR, Baha, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, C. II, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1946.

KAPLAN, Gürsel, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin İlgili Kararları Çerçevesinde Fransız Devlet Şûrası Nezdindeki 'Hükümet Komiseri' Hakkında Kısa Bir Değerlendirme", **Halûk KONURALP Anısına Armağan**, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s. 979-992.

KAPLAN, Gürsel, "'Danıştay Savcısının Düşüncesi'nin Taraflara Bildirilmemesi Adil Yargılanma Hakkını İhlâl Eder mi?", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 81, 2009, s. 1-20.

KARAARSLAN, Bekir, Mehmet Cengil ASLAN, Alper KETEN, Ömer Lütfi ÖZKAN, Onur EYİSOY, Mehmet KARASU, Ahmet BÜYÜKÇELİK ve Ahmet ASLAN, "Minnesota Otopsi Protokolü'ne Göre Yapılmış Cezaevi Ölümü Otopsilerinin Değerlendirilmesi: 13 Olgu Sunumu", **Adli Tıp Dergisi**, C. 28, S. 3, s. 294-301.

KARAGÜLMEZ, Ali, "Yer Gösterme İşlemi ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 85. Maddesinin İncelenmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S.57, 2005, s. 62-81.

KATOĞLU, Tuğrul, "Savcılık Üzerine Düşünceler", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, C. 19, S. 177, 1995, s. 21-29.

KATOĞLU, Tuğrul, "Bağımsız Yargıda Savcıların Yetkileri", **Mülkiyeliler Birliği Dergisi**, C. 20, S. 187, 1996, s. 24-46.

KATOĞLU, Tuğrul, "Tutuklama Tedbirine İlişkin Sorunlar", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 4, 2011, s.17-32 .

KAYASU, Sacit, **2802 Sayılı Kanuna Göre Hâkim ve Savcıların İfade Hürriyeti**, Legal Yayınları, İstanbul, İstanbul 2012.

KAYNAK, Ali Osman, "Hazırlık Soruşturmasında Savcının Takdir Yetkisi", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1998, s. 56-62.

KAYRAL, Kürşat, "İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi Kararları", **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan**, C. 2 (957-961), Türk Ceza Hukuku Derneği ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 957-961.

KEÇELİOĞLU, Elvan, "5237 Sayılı TCK'da Hapis Cezalarının Ertelenmesi", (Ed.): Adem Sözüer, **Ceza Hukuku Reformları Kongresi Ceza Hukuku Yaptırımları Kanunlar ve Uygulama (30 Mayıs-6 Haziran 2015)**, C. 1, İstanbul 2015, s. 179-203.

KERT, Robert, Andrea LEHNER, "**Austria**", (Ed.): Katalin Ligeti, **Toward a Prosecutor for the European Union**, Vol. 1, Hart Publishing, Oxford and Portland-Oregon 2013, s. 9-57.

KESER, Hayri, Fatma, NİYAZİOĞLU, "Türkiye'de Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2, S. 2, 2011, s. 119-157.

KESER, Hayri, "Demokrasi ve Hukuk Devleti İlkesi Arasındaki Etkileşim", **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 8, S. 2, Aralık 2013, s. 365-386.

KESKİN, İbrahim, **Yargısal ve İdari Görevleri Kapsamında Cumhuriyet Başsavcılığı Kurumunun Türk İdari Yapısındaki Yeri**, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

KESKİN, İbrahim, "Cumhuriyet Başsavcılığı Kurumunun Tarihi Gelişimi, Avrupa Ülkeleri ile Ülkemizdeki Yapısı", **Adalet Dergisi**, S. 48, 2014, s. 48-81.

KESKİN KİZİROĞLU, Serap, " 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Basit Arama (Adli Arama)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 58, S.1, 2009, s. 139-168.

KESKİNSOY, Ömer, "Hapis Cezalarının Ertelenmesi", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 2006, s. 45-54.

KESSLER, Isabel, "A Comparatıve Analysis Of Prosecution in Germany and the United Kingdom Searching For Truth or Getting A Conviction?", (Ed.): C. Ronald Huff, (Ed.): Martin Killias, **Wrongful Convıctıon International Perspectives on Miscarriages of Justice**, Temple University Press, Philadelphia 2008, s. 213-247.

KEYMAN, Selahattin, **Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık**, Sevinç Matbaası, Ankara 1970.

KILIÇASLAN, İbrahim, "AİHM Kararları Işığında Etkin Soruşturma 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Açısından Bir Değerlendirme", **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 12, S. 132, Ağustos 2017, s. 100-104.

KILIÇOĞLU, Ahmet M., "Hâkimlerin Hukuki Sorumluluğu", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 30, S.1-4, 1973, s. 231-269.

KILINÇ, Doğan, "Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta İnternet Sitelerine Erişimin Engellenmesi ve İfade Hürriyeti", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 2, 2010, s. 407-454.

KING, Edward, Joseph HAWLEY, "İngiliz (Common Law)'unun Gelişmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Çeviren(çev.): İlhan LÜTEM, C. 16, S. 1-4, 1959, s. 178-233.

KIZILKAYA, Ezgi, "Türk Hukuku ve Karşılaştırmalı Hukukta Arama, Elkoyma ve Gözaltı", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 89, 2010, s. 507-542.

KJELBY, Gert Johan, "Some Aspects of and Perspectives on the Public Prosecutor's Objectivity according to ECtHR Case-Law", **Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice**, Vol. 3, Iss. 1, 2015, s. 61-83.

KOCA, Mahmut, İlhan ÜZÜLMEZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

KOCAOĞLU, N. Kağan, "Roma Hukukunda Adlî Teşkilatlanma", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 2013, s. 185-200.

KOPARAN, Mehmet Reşat, "Bir Koruma Tedbiri Olarak Tutuklama", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 65, 2006, s. 154-172.

KORKMAZ, Kadir, "Takdir Yetkisinin Disiplin Hukukunda Kullanımı ve Yargısal Denetimi", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.13, S. 1-2, 2009, s. 241-252.

KORKMAZ, Fulya, "Adli Kontrol", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 1, Özel Sayı, 2015, s. 521-542.

KÖKSAL, Ayhan, "Anglo-Sakson Hukuku Ceza Muhakemesinde İtham Fonksiyonu", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 29, S. 1-2, 1963, s. 185-200.

KÖKSAL, Osman, "Adliye Örgütünün Problemleri ve Yapılması Gerekli Düzenlemelere Dair II. Abdülhamit'e Sunulan Bir Layiha", **Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi**, S. 9, 1998, s. 263-285.

KUBAT, Ahmet Adil, "Memurin Muhakemat Kanunu ve Cumhuriyet Savcıları", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 1, 1997, s. 52-53.

KUBAT, Ahmet Adil, **Cezaların İnfazı**, Adalet Yayınevi, Ankara 2005.

KUNTER, Nurullah, Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2007.

KUNTER, Nurullah, Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu(BAU-CMK)**, C. I, Beta Yayınevi, İstanbul 2013.

KURLAND, Philip B., D. W. M. WATERS, "Public Prosecutions in England,1854-79: An Essay in English Legislative History", **Duke Law Jurnal**, No. 4, 1959, s. 493-562.

KURT, Mehmet, **Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları**, Adalet Yayınevi, Ankara 2007.

KYPRIANOU, Despina, "Comparative Analysis of Prosecution Systems (Part I): Origins, Constitutional position and Organization of Prosecution Services", http://www.law.gov.cy/(11/07/2014) (Part I).

LANGBEIN, John H., "The Origins of Public Prosecution at Common Law", **The American Journal of Legal History**, Vol. 17, 1973, s. 313-335.

LANGBEIN, John H., **Comparative Criminal Procedure: GERMANY,** West Publishing Co.(American Casebook Series), Chicago 1977.

LIPPMAN, Matthew, "Islamic Criminal Law and Procedure: Religious Fundamentalism v. Modern Law", **Boston College International and Comparative Law Review**, Vol. 12, Iss. 1, Article 3, 1989, s. 29-62.

LIVINGSTONE, Stephen, Tim Owen QC, Alison MACDONALD, **Prison Law**, 4 th Edition, Oxford University Press, New York, 2008.

LÜTEM, İlhan, "Hususi Hukuk Sahasında Savcılık Müessesesi (Fransada ve Bizde)", **Adalet Dergisi**, S. 8, 1951, s. 1224-1253.

MADGWICK, Justice Rodney, Frank ORTON, Paul RİCHMOND, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Hâkim ve Avukatların Bağımsızlığı**, Çeviren(çev.): Cihan Deniz Zarakolu, Belge Uluslararası Yayıncılık, İstanbul 2001

MAĞAT, Rahmi, "Yargıya Saygı", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3, 1980, s. 323-324.

MALKOÇ, İsmail, "Kanunlarımızda Yüz Kızartıcı Suç Kavramı", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 4, 1989, s. 586-599.

MARGUERY, Tony Paul, "Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe; A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems" , (**PhD Thesis,** Groningen University), Groningen 2008.

MARTİN JEHLE, Jörg, "The Function of Public Prosecution within the Criminal Justice System", (Ed.): Jörg- Martin Jehle, (Ed.): Marianne Wade(Ed.), **Coping with Overloaded Criminal Justice Systems**, Springer Yayınları, Göttingen/Germany 2006, s. 3-25.

MERAKLI, Serkan, "**Cumhuriyet Savcısının Kamu Davası Açmada Takdir Yetkisi**", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 2011.

MEMİŞ, Tekin, "Erişimin Engellenmesi, Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 3-4, 2009, s. 161-176.

MINISTÈRE DE LA JUSTICE, **The Public Prosecutor in French Criminal Proceeding**, C:\Users\ab107660\Downloads\SI2061-AC-D15070709350 (1).pdf, (01.03.2016).

MINISTÈRE DE LA JUSTICE, **The French Legal System**, http://www.justice.gouv.fr/art_pix/french_legal_system.pdf , (01.03.2016).

MINISTRY OF JUSTİCE, **Examining the Prosecution Systems of England and Wales, Canada, Australia and Scotland**, http://www.justice.govt.nz/publications/global-publications/p/prosecution-review/examining-the-prosecution-systems-of-england-and-wales-canada-australia-and-scotland, (03.03.2016).

MIRABELLA, Julia Grace "Scales of Justice: Assessing Italian Criminal Procedure Through the Amanda Knox Trial", **Boston University International Law Journal**, Vol. 30, No. 1, 2012, s. 229-260.

MUMCUOĞLU, Maksut, "Hukuk Devletinde Bağımsız Yargının Yeri ve Bağımsız Yargının Türkiye'de Gelişimi", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1989, s. 262-306.

NALLINO, Carlo A., "İslâm Hukuku", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Çeviren(çev.):Akif Erginay, C. 11, S. 1-2, 1954, s. 543-562.

ODYAKMAZ, Zehra, "İdari Yargı", (Ed.): Serkan AĞAR, (Ed.): Oğuzhan GÜZEL, (Ed.): Mehpare ÇAPTUĞ, **İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 30. Yılında İdari Yargı Sempozyumu(9 MART 2012**), Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2012, s. 86-95.

OECD Directorate for Financial and Enterprise Affairs, **Portugal: Phase 2 Follow-up Report on the Implementation of the Phase 2 Recommendatıons on the Applications of the Convention and the 1997 Revised Recommendation on Combatıng Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions**, Fransa 2009.

OKUYUCU ERGÜN, Güneş, "Soruşturmanın Gizliliği", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 59, S. 2, 2010, s. 243-275.

OKUYUCU ERGÜN, Güneş, **Ceza Muhakemesi İşlemleri**, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.

ORTAYLI, İlber, "Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli ve Yargı Görevi", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 30, S. 1, 1975, s. 117-128.

OTACI, Cengiz, "Adli Yargı Hâkimlerinin Görevde Yükselme Şartlarının (Terfi Sisteminin) Yargı Bağımsızlığına Etkisi", (Ed.): Hayrettin Ökçesiz, (Ed.): Gülriz Uygur, (Ed.):Saim Üye, **Hukuka Felsefi ve Sosyolojik Bakışlar V (Sempozyum 13-17 Eylül 2010)**, İstanbul Barosu Yayınları -HFSA Bildiriler 2, İstanbul 2012, s. 156-171.

ÖNDER, Ali Rıza, "Yargı Görevinde <İnsan>", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 5, 1986, s. 649-654(İnsan).

ÖNTAN, Yaprak, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yer Gösterme İşlemi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 62, S. 4, 2013, s. 1087-1103.

ÖZAY, İl Han, "İdarî Kolluk Eylemlerinde Amaç", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Doğumunun 100.Yılında Atatürk'e Armağan, C. 45, S. 1-4, 1979-1981, s. 315-319.

ÖZBAY, İbrahim, Şerife AKSAN NAR, "Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Tanımanın İptali Davası ve Bu Davada Uygulanacak Usul", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 14, S. 3–4, 2010, s. 187-226.

ÖZBEK, Veli Özer, "Organize Suçlulukla Mücadelede Ön Alan Soruşturmaları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 2, 2002, s. 57-88.

ÖZBEK, Veli Özer, **Organize Suçlulukla Mücadelede Kullanılan Gizli Görevlinin Görevin Gerektirdiği Suçlar Bakımından Cezalandırılabilirliği**, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

ÖZBEK, Veli Özer, "Türk Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Ceza Sorumluluğu" **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 2, S. 1-2, 2004, s. 135-155.

ÖZBEK, Veli Özer, Mehmet Nihat KANBUR, Koray DOĞAN, Pınar BACAKSIZ ve İlker TEPE, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Güncellenmiş 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2012.

ÖZBEK, Veli Özer, **İnfaz Hukuku**, Geliştirilmiş ve Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2015.

ÖZBEK, Veli Özer, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumunun 6763 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **Ceza Hukuku Dergisi**, C. 11, S. 32, Aralık 2016, s. 7-28.

ÖZBEK, Veli Özer, Koray DOĞAN, Pınar BACAKSIZ ve İlker TEPE, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2017.

ÖZBİLEN, Arif Barış, "Vücut Bütünlüğüne Yönelik Müdahalelerin Hukuka Uygunluğu Bakımından Rızanın Aranmadığı Hâller", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 24, 2013/2, s. 99-124.

ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 8.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2004.

ÖZDEMİR, Şükrü, "Hukukçu Eğitimi", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 2, 1992, s. 167-218.

ÖZGÜVEN, A. Duygu, "Ceza Muhakemesi Kanunu Çerçevesinde Adli Kontrol", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 81, 2009, s. 1-42.

ÖZEK, Çetin, "Yargının İdari Denetimi", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 45-47, S. 1-4, 1979-1981, s. 915-980.

ÖZEN, Mustafa "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Üzerine Düşünceler", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 68, 2007, s. 393-408.

ÖZEN, Mustafa, "Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 13, S. 3-4, 2009, s. 41-68.

ÖZEN, Mustafa, "Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi" **Ankara Barosu Dergisi**, S. 3, 2009, s. 17-28.

ÖZER, Attila, **Türkiye'de ve Çeşitli Ülkelerde Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2009.

ÖZGENÇ, İzzet, **Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi Genel Hükümler**, 3. Baskı, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

ÖZKAYA, Eraslan, "Yargının Sorunları ve Yargı Bağımsızlığı", **Yeditepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.1, S. 1, 2004, s. 11-21.

ÖZTÜRK, Bahri, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti(Hazırlık Soruşturması)**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Ankara 1991.

ÖZTÜRK, Bahri, "Erzurum Erzincan Hattında Kaybolan Hukuk", **Fasikül Hukuk Dergisi**, C.2, S.4, Mart 2010, s. 14-16.

ÖZTÜRK, Bahri, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Özge SIRMA GEZER, Yasemin F. SAYGILAR KIRIT, Özdem ÖZAYDIN, Esra ALAN AKCAN ve Efser ERDEN TÜTÜNCÜ, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncellenmiş 10.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.

ÖZTÜRK, Necla, "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Daire Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.8, S.1, 2017, s. 1-32.

PAKSOY, Mustafa, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", **Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.7, S. 1, 2014, s. 45-66.

PAMUK, Gülfem, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklunun Salıverilme Talebinin İncelenme Usulü", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2011, s. 265-281.

PAPRZYCKI, Lech, "Polonya'da Savcılık Kurumunun Örgütlenme ve İşleyiş Biçimi, Değişim Perspektifleri", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, (Çev.): Burak Çelik, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 27-31.

PARLAR, Ali, Muzaffer HATİPOĞLU, **5237 Sayılı TCK'da Özel ve Genel Hükümler Açısından Ağır Ceza Davaları Madde Açıklamaları Yargıtay Ceza Genel Kurul ve Özel Daire Kararları**, Adalet Yayınları, Ankara 2007.

PARLAR, Ali, Muzaffer HATİPOĞLU, **5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu**, C. 1, Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, Ankara 2008.

PARRY, Clive, "İngiliz Hukuk Sistemi" (Konferans Metni), **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Çeviren(çev.):Fadıl H. SUR, C. 1, S. 3, 1943, s. 442-458.

PEHLİVAN, Ali, "Soruşturma Evresinde Müdafi ve Vekilin Evrak İnceleme Yetkisi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2(Özel Sayı), 2013, s. 1491-1539.

PETER, Johan, Wilhelm HILGER, "Organized Crime / Witness Protection in Germany", **116th International Training Course Visiting Experts' Papers,** United Nations Asia and Far East Institute Annual Report for 2001 and Resource Material Series No: 58, Fuchu Tokyo Japan, Ekim 2001, s. 99-105.

PETERS, Rudolph, **Crime and Punishment in Islamic Law Theory and Practice from the Sixteenth to the Twenty-first Century**, Cambridge Universty Press, Cambridge 2005.

PLAGEMANN, Gottfried, "Alman Hukuku'nda Gizli Soruşturmacının Kullanılması ve Gizli Soruşturmacının Yetkileri", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, C. 2, S. 1-2, s. 157-187.

PLOSCOWE, Morris, "Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure", **Journal of Criminal Law and Criminology**, Vol. 23, Iss. 3, 1932, s.372-394.

POLAT, Halil, **Ceza İnfaz Kurumu Savcısı ve İnfaz Hâkiminin El Kitabı**, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.

POLATER, Yusuf Ziya, "Askeri Yargıda Savcılık Kurumu ve Askeri Savcıların Bağımsızlığı", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S. 6, Aralık 2015, s. 431-461.

PROSECUTOR GENERAL'S OFFICE, **The Prosecution Service Organic Statute**, https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/ley24_2007_ingles.pdf?idFile=384035c2-92e7-4c2d-a752-e5c74356cbab, (04.03.2016).

RAPPE, Jukka, "Finlandiya'da Savcıların Statüsü ve Savcılık Örgütü", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, (Çev.): Burak Çelik, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 45-54.

ROXIN, Claus, Bernd SCHUNEMANN, **Strafverfahrensrecht**, 26. Auflage, Reemers Publishing Services GmbH, München 2009.

SALDIRIM, Mustafa,, "Cumhuriyet Savcısı'nın Özel Hukukta Dernek ve Sendika Tüzel Kişiliğinin Sona Erdirilmesine İlişkin Görevleri", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 59, 2005, s. 359-376.

SALDIRIM, Mustafa, **Özel Hukukta Cumhuriyet Savcısının Görevleri**, Turhan Kitabevi, Ankara 2005.

SALDIRIM, Mustafa, "Cumhuriyet Savcısının Hukukî Sorumluluğu", **Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan,** Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2008, s. 713-757.

SCACCİANOCE, Caterina Scaccianoce, "The Principle of Mandatory Criminal Prosecution and the Independence of Public Prosecutors in the Italian Criminal Justice System", **R*e*AIDP / *e*-RIAPL, http://www.penal.org/sites/default/files/files/CATERINA%20SCACCIANOCE%20formateado.pdf** (04.03.2016).

SCHACHT, Joseph, "İslam Hukukuna Sosyolojik Bakış", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, Çeviren(çev.):Bülent Uçar-Hakkı Arslan, S. 15, 2010, s. 101-125.

SCHWARZ, Andreas B., "İngiliz Hukuku ve Kontinantal Hukuk", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Çeviren(çev.):Hıfzı VELDET, C. 3, 1937, s. 215-236.

SELÇUK, Sami, **Kısıtlı Demokrasi Sancılı Hukuk**, Truva Yayınlar, Ankara 2009.

SENCER, Muzaffer, "Tanzimat'a Kadar Osmanlı Yönetim Sistemi", **Amme İdaresi Dergisi**, C. 17, S. 2, 1984, s. 21-44.

SEVER, Ömer, "**Hâkim Bağımsızlıgı ve Savcılık Teminatı**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 2007.

SEVİĞ, Vasfi Raşit, "X uncu Asırdan Günümüze Kadar Ceza Muhakemeleri Usulü ve Gelişmesi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 13, S. 3-4, 1956, s. 276-342.

SIEGISMUND, Eberhard, "The Public Prosecution Office in Germany: Legal Status, Functions and Organization", **Effective Administration of the Police and the Prosecution in Criminal Justice(Work Product of the 120th International Senıor Seminar)**, United Nations Asia and Far East Institute Annual Report for 2001 and Resource Material Series No: 60, Fuchu Tokyo Japan, Şubat 2003, s. 59-74.

SMEDOVSKA, Rada, Francois FALLETTİ, "Report on the Prosecution Service in France", **Promoting Prosecutorial Accountability, Independence and Effectiveness,** Open Society Institute, Sofia 2008, s. 175-210.

SMITH, Bruce P., "The Emergence of Public Prosecution in London, 1790-1850", **Yale Journal of Law & the Humanities**, Vol. 18, Iss. 1, Art. 2, 2006, s. 29-62.

SOBCZYK, Julita, "The Public Prosecution Authority in Poland –Organization and Tasks in Combating Crime", http://www.csd.bg/artShow.php?id=7166 (04.03.2016).

SONAY EVİK, Vesile, "İddianamenin İadesi", **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'e Armağan**, C. 2, (811-829), Türk Ceza Hukuku Derneği ve Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 811-829.

SONAY EVİK, Vesile, "Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı ve Denetimi", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, S. 147, s. 9-35.

SOYASLAN, Doğan, "Adli Amaçlı İletişimin Dinlenmesi", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 6-12(İletişimin Dinlenmesi).

SOYASLAN, Doğan, "Adli Kontrol", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 71, S. 1, 2013, s. 1109-1118(Adli Kontrol).

SOYASLAN, Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

SÖZÜER, Adem, "Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği ile Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu", **Anayasa Yargısı Dergisi**, C. 18, 2001, s. 219-252.

SPICE(THE INFORMATION CENTER), **The Scottish Criminal Justice System: The Public Prosecution System**, İskoçya 2012.

STEPHEN, James Fitzjames, **A History of The Criminal Law of England**, Vol. 1, Macmillan and Company, London 1883.

STUMER, Andrew, **The Presumption of Innocence: Evidential and Human Rights Perspectives**, Hart Publishing, Oxford and Portland-Oregon 2010.

ŞAHİN, Cihan, "Hâkim ve Cumhuriyet Savcıları ile HSYK ve Yargıtay Üyelerinin İletişimlerinin Denetlenmesi", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 10, 2012, s. 569-610.

ŞAHİN, Cumhur, "Polis Tarafından Yapılan Sanık Sorgusunun Mukayeseli Hukukta Düzenlenişi", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 4, S. 1-2, 1994, s. 61-90.

ŞAHİN, Cumhur, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. I, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 7. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.

ŞAHİN, Cumhur, Neslihan GÖKTÜRK, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C. II, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara 2017.

ŞAHİNKAYA, Yalçın, "**İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında ve Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi**", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul 2006(Suçsuzluk Karinesi).

ŞAHİNKAYA, Yalçın, "İspanya'da Hâkim ve Savcıların Eğitimi", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 2, 2010, s. 159-181(Eğitim).

ŞEN, Ersan, "Hâkimin/Savcının Din ve Vicdan Hürriyeti", http://t24.com.tr/yazarlar/ersan-sen/hakiminsavcinin-din-ve-vicdan-hurriyeti,7617 (23.07.2014) .

ŞEN, Ersan, "İnternet Hukuku ve Kişilik Haklarının Korunması", **Nevşehir Barosu Dergisi**, S. 1, 2014, s. 283-291.

ŞENTOP, Mustafa, **Osmanlı Yargı Sistemi ve Kazaskerlik**, Klasik Yayınları, İstanbul 2005.

ŞIK, Hüseyin, "Ceza Muhakemesi Kanunu ve Türk Ceza Kanununda Yapılması Düşünülen Değişikliklere İlişkin Değerlendirme ve Önerilerimiz", **Adalet Dergisi**, S. 54, Ocak 2016, s. 61-68.

TAK Peter J.P., "Hollandalı Savcı: Bir Soruşturan ve Ceza Veren Görevli", **Küresel Bakış**, (Çev.): Mahmut Erdemli, S. 12, 2014, s. 41-67.

TALEB Akila, Thomas AHLSTRAND, "The Public Prosecutor, its Role, Duties and Powers in the Pre-Trial Stage of the Criminal Justice Process – A Comparative Study of the French and the Swedish Legal Systems", **International Review of Penal Law**, Vol. 82, 2011, s. 523-540.

TANDOĞAN, Haluk, "Almanya'da Hukukçuların Yetiştirilmesi Sistemi ve Bunda Yapılması Düşünülen Reform", **Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.19, S.1, 1962, s. 461-478.

TAŞKIN, Mustafa, "Türk Hukukunda Adlî ve Önleme Amaçlı İletişimin Denetlenmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 2, Temmuz 2010, s. 477-506.

TAVAŞ, İbrahim Halil, "Meclis Soruşturmasında Hukuki Nitelik Sorunu", **Yasama Dergisi**, S. 3, 2006, s. 71-84.

TEN KATE, Warner(Openbaar Ministerie), **National Public Prosecutor's Office, http://www.swedenabroad.com/SelectImageX/230110/presentaionWtK.pdf**, (04.03.2016).

TEZCAN, Durmuş, "Fransa'da ve Belçika'da Savcılık", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 33-43.

TEZCAN, Durmuş, Mustafa Ruhan ERDEM, R. Murat ÖNOK, **Uluslararası Ceza Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara 2009.

TEZİÇ, Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 1997.

THE FRENCH LEGAL SYSTEM, Training of Judges and Personnel in the Justice System, Ministry of Justice, November 2012.

THE FRENCH LEGAL SYSTEM, Training of Judges and Personnel in the Justice System, Ministry of Justice, November 2012.

THE ITALIAN JUDICIAL SYSTEM, http://www.csm.it (04.03.2016).

The Relation between the Public Prosecutor and the Minister of Justice, http://www.euro-justice.com (12.07.2014).

THE REPUBLIC OF AUSTRIA FEDERAL MINISTRY OF JUSTICE, "**The Austrian Judicial System**" ,Viyana 2014.

THE SPANISH PUBLIC PROSECUTION SERVICE, PPT, http://rua.ua.es (04.03.2016).

TOROSLU, Nevzat, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Savaş Yayınevi, Ankara 2005.

TOROSLU, Nevzat, Metin FEYZİOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2016.

TOSUN, Öztekin, "Ceza Davasının Açılmasında Sistemler", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 34, S. 1-4, 1968, s. 42-71.

TOSUN, Öztekin, **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri Muhakemenin Yürüyüşü**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1973.

TUNÇ, Hasan, "Türk Hukukunda Tutuklama Kararlarına Karşı Bireysel Başvuru Hakkı", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 17, S. 1-2, 2013, s. 1643-1653.

TURABİ, Selami, "Hukukumuzda Yüz Kızartıcı Suç Kavramı ve Bir Öneri", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 19, Ağustos 2012, s. 153-172.

TURAN, Hüseyin, "Yargı Görevi ve Hizmeti", **Adalet Dergisi**, S. 21, 2005, s. 102-116.

TURAN, Hüseyin, "Adil Yargılanma Hakkının Bir Unsuru Olarak Aleni Yargılanma Hakkı", **Ceza Hukuku Dergisi**, C. 4, S. 9, Nisan 2009, s. 247-257.

TURHAN, Faruk, Abdurrahim ALTIKAT, "Yeni Bir Ceza İnfaz Usulü Olarak Denetimli Serbestlik ve Bu Usulden Yararlanma Şartları", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2, S. 2, 2012, s. 1-46.

TÜRK DİL KURUMU, **Türkçe Sözlük**, C.2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

UNITED NATIONS, **Conference of the States Parties to the United Nations Convention against Corruption**, Panama 2013.

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME, **The Status and Role of Prosecutors, A United Nations Office on Drugs and Crime and International Association of Prosecutors Guide**, Criminal Justice Handbook Series, Viyana, 2014

USTA, İbrahim, Hakan ÖZTÜRK, "Denetimli Serbestlik", **Ceza Hukuku Dergisi**, S. 13, 2010, s. 7-46.

ÜÇOK Coşkun, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler ", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 3, S. 1, 1946, s. 125-146.

ÜÇOK, Coşkun, "Alman Hukukunun Tarihi Gelişmesine Bir Bakış**", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 1-2, 1950, s. 292-321.

ÜÇOK, Coşkun, "Savcılıkların Avrupa Hukukunda Gelişmesi ve Türkiye'de Kuruluşu", **Ord. Prof. Dr. Sabri Şakir Ansay'ın Hatırasına Armağan,** Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1964, s. 35-48.

ÜNAL ÖZKORKUT, Nevin, "Savcılık, Avukatlık ve Noterlik Kurumlarının Osmanlı Devleti'ne Girişi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 52, S. 4, 2003, s. 147-154.

ÜNAL ÖZKORKUT, Nevin, "İslam Ceza Hukukunda Kadın", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 56, S. 2, 2007, s. 83-95.

ÜNÜVAR, Ümit, İ. Özgür CAN, Şebnem KORUR FİNCANCI, Metin BAKKALCI, Ahmet TELLİOĞLU, Bahattin ÖZDEMİR, Çağlar ÖZDEMİR, Elif KIRTEKE, Emre KAPKIN, Ertan GÜVEN, Halis ULAŞ, Hülya ÜÇPINAR, Kaan TOKER, Kemalettin ACAR, Kerem ALTIPARMAK, Münip ERMİŞ, Nadir ARICAN, Özkan YÜCEL, Sema İLHAN, S. Serhat GÜRPINAR, Sezai BERBER, Şükran İRENÇİN, Türkcan BAYKAL, Ufuk KATKICI, Ümit BİÇER ve Yalçın BÜYÜK, "İstanbul Protokolü Eğitimleri Öncesi Türkiye Genelinden Gözaltı Giriş Ve Çıkış Raporlarının Değerlendirilmesi", **Adli Tıp Bülteni**, C. 19, S.3, 2014, s. 154-160.

ÜNVER, Yener, Hakan HAKERİ, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

VILLIGER, Mark, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Bakış Açısıyla Savcı ve Silahların Eşitliği", **Bir Adli Organ Olarak Savcılık Sempozyumu(Ankara 7-9 Temmuz 2006)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006, s. 170-185.

WALKER, Jeffrey K., "The Rights of the Accused in Saudi Criminal Procedur", **Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review**, Vol. 15, Iss. 4, 1993, s. 863-884.

WEIGEND, Thomas, "Prosecution: Comparative Aspects" **Encyclopedia of Crime and Justice**, 2002, http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000208.html(13.07.2014).

WOHLERS, Wolfgang, "Alman Ceza Muhakemesi Hukukuna Göre Temel Sorunlar ve Elkoymanın ve Güncel Problemleri", Yener Ünver(Çev.), **Hukuk Köprüsü**, C.5, S. 9, Aralık 2015, s. 233-244.

WORRALL, John L., "Prosecution in America: A Historical and Comparative Account", (Ed.): John L. WORRALL, (Ed.): M. Elaine NUGENT BORAKOVE, **The Changing Role of the American Prosecutor,** State University of New York Press, Albany 2008, s.3-27.

YAVUZ, Hakan A., "Hollanda Adalet Sistemi Üzerine Notlar", **Adalet Dergisi**, S. 56, 2016, s. 23-54.

YAVUZDOĞAN, Seçkin, "İngiltere'de Bağımsız Kolluk Şikâyet Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 12, Özel Sayı, 2010(Basım Yılı: 2012), s. 1231-1256.

YENİDÜNYA, Ahmet Caner, **Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Şartla Salıverme**, Legal Yayınları, İstanbul 2002.

YENİDÜNYA, A. Caner, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kamu Davasının Açılması, İddianamenin Unsurları ve İadesi", http://www.e-akademi.org/makaleler/acyenidunya-1.htm#_ftn1 (05.03.2016).

YENİDÜNYA, A. Caner, Zafer İÇER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

YENİSEY, Feridun, "Ceza Yargılamasında ve Adli Teşkilatta Cumhuriyet Öncesi Durum ve Cumhuriyet'ten Sonraki Gelişmeler", **Doğumunun 100. Yılında Atatürk Sempozyumu, Atatürk ve Ceza Hukuku(15-18 Aralık 1981)**, İstanbul 1983, s. 39-65.

YENİSEY, Feridun, "Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu",**Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan)**, C. 19, S. 2(Özel Sayı), 2013, s. 453-469.

YENİSEY, Feridun, Ayşe NUHOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

YENİSEY, Feridun, Salih OKTAR, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu StrafprozeBordnung(StPO)**, 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2015.

YERDELEN, Erdal, **Soruşturma ve Koruma Tedbirleri**, Adil Yayınevi, Ankara 2006.

YERDELEN, Erdal, Ali Murat NAS, "Tutuklu ve Hükümlülere Verilen Mazeret İzinleri", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, S. 34, Nisan 2018, s. 75-121.

YERDELEN, Erdal, Mustafa Serdar ÖZBEK, Şeyda ALTUNBAŞ, Burak BOZ, Dilek Özge ERDEM ve Berna Ayşen YILMAZ, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

YILDIRIM, Akif, "Savcılık Kurumu ve Cumhuriyet Başsavcılarının Cumhuriyet Savcıları Üzerindeki Denetim ve Gözetim Yetkisi", **Adalet Dergisi**, S. 47, 2013, s. 108-135.

YILDIZ, Ali Kemal, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 10, s. 3-4, 2006, s. 273-345.

YILDIZ, Ali Kemal, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Keşif ve Yer Gösterme", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 65, S. 1, 2007, s. 127-174.

YILDIZ, Ali Kemal, "Uzlaşma-Şikâyet İlişkisi", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi**, Özel Sayı, 2010, s. 93-115.

YILDIZ, Ali Kemal, "Tutuklama Kararlarına Karşı Başvuru ve Denetim Yolları", **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.10, S.125, Ocak 2015, s. 131-140.

YILMAZ, Ejder, "Savcıların Hukuk Davalarındaki Görevleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 29, S. 1-2, 1972, s. 255-287.

YILMAZ, Metin, "Şurta", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 39, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2010.

YILMAZ, Halit, "Hâkim ve Savcı Adayı Alımında Mülâkat Sınavına İlişkin Hukuksal Sorunlar", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 93, 2011, s.35-52.

YILMAZLAR, Elif Gül, "Cumhuriyet Savcısının Konumlanışının Silahların Eşitliği Prensibine Aykırılığı", **Hukukçular Arası Makale Yarışması**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2014, s. 39-55.

YİĞİT, Uğur, "Anayasal İlkeler ve Etik Kuralları Çerçevesinde Savcının Soruşturma ve Davadan Reddi ile Çekinmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 85, 2009, s. 287-314.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım**, Beta Yayınları, İstanbul 1998.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklu ve Hükümlülerin Dış Dünya İle İletişimi", **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 3-4, 2003, s. 335-384.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Adil Yargılanma Kapsamında Ceza Yargılamasında Aleniyet İlkesi", **Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 747-764.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Çocuk Yargılaması Hukunda Hazırlık Soruşturması", **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.8, S. 1-2, 2004, s. 199-232.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hakiminin Ceza Kararnamesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 52. 2004, s. 66-88.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "5271 Sayılı CMK'da Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı", **Hukuki Perspektifler Dergisi**, S. 3, Nisan 2005, s. 63-70.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 64, S. 1, 2006, s. 49-107.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Kolluk Tarafından Suçun Önlenmesine Yönelik Yapılan İletişimin Denetlenmesine İlişkin Değerlendirmeler", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 67, 2006, s. 41-56.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Postada El Koyma ve Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 69, 2007, s. 97-124.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Gizli Tanıklık", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan)**, C.1, S.1, 2010, s. 615-625.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, "Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler", **Fasikül Aylık Hukuk Dergisi**, S. 21, Ağustos 2011, s. 13-29.

YURTCAN, Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 14. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

YURTCAN, Erdener, **Cumhuriyet Savcısının ve Ceza Yargıcının Başvuru Kitabı**, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.

YÜCEL, Mustafa T., "İsveç, Danimarka ve Hollanda'da Savcılık Kurumu", **Yargıtay Dergisi**, C. 15, S. 1-4, Ocak-Ekim 1989, s. 645-649.

YÜCEL, Mustafa T., "Kamu Davasının Açılmasında Takdirilik Sistemi: Japonya Modeli", **Ankara Barosu Dergisi**, S. 5, 1992, s. 771-781.

YÜCEL, Mustafa T., "Tutuklama Paradoksu", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 91, 2010, s. 291-299.

YÜKSEL, Saadet, "Türk Anayasa Hukukunda Hâkimlerin Bağımsızlığına Genel Bir Bakış", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. 70, S. 2, 2012, s. 71-98.

YÜZER, Dilara, "Basın Yoluyla Adli Haberlerin Verilişi ve Suçsuzluk Karinesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 15, Özel Sayı, 2013(Basım Yılı: 2014), s. 1653-1694.

ZAFER, Hamide, "Medya Özgürlüğü ve Adli Haberlerin Verilişi", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Selahettin Sulhi Tekinay'a Armağan)**, C.11, S. 1-3(Özel Sayı), 1999, s. 751-774.

ZAFER, Hamide, "Hükümlülerin İnfaz Kurumundan, Tutukluların Tutukevinden Adli İşlemler Nedeniyle Çıkartılmaları (CGİK m.92/2)", **Hukuk ve Adalet**, S. 9, 2007, s. 27-39.

ZAFER, Hamide, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", (Ed.): Nur Centel, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular**, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Konferansları Serisi-1, XII Levha Yayınları, İstanbul 2015, s. 1-26.

ZANDER, Michael, "The English Prosecution System", **Conference on the Prosecution System**, Rome 2008, s. 1-27.

DOLAYLI OLARAK YARARLANILAN KAYNAKLAR

PETERS, Karl, **Strafprozess**, 3. Auflage, Heidelberg-Karlsruhe 1981.

ROXIN, Claus, "Zur Rechtstellung der Staatsanwaltschaft Damals und Heute", **Deutsche Richterzeitung**, 1997, s. 109-121.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Özpınar/Türkiye Kararı, T.19.10.2010, Başvuru No: 20999/04, prg. 75,(**Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 2. S.1, 2012), s. 89-102.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kayasu/Türkiye Kararı, T. 13.11.2008, Başvuru No: 64119/00 ve 76292/01 (**http://www.inhak.adalet.gov.tr**, 26.12.2014), s. 1-22.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Aydemir-Türkiye Kararı, T. 24.05.2011, Başvuru No: 17811/04 (**http://www.inhak.adalet.gov.tr**, 17.01.2015), s. 1-22.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anık ve Diğerleri/Türkiye Kararı, T. 05.06.2007, Başvuru No: 63738/00 (**http://www.kararara.com**, 19.08.2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Finucane/Birleşik Krallık, T. 01.10.2003, Başvuru No: 29178/95 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 19.08.2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kaya/Türkiye, T. 18.02.1998, Başvuru No: 158/1996/777/978 (**http://hudoc.echr.coe.int,** 9.08.2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Jaloud/Hollanda, T. 20.11.2014, Başvuru No: 47708/08 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 19.08.2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Corbet ve Diğerleri/Fransa, T. 19.03.2015, Başvuru No: 7494/11, 7493/11 ve 7989/11 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 21.08.2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Cahit Solmaz/Türkiye, T. 14.06.2007, Başvuru No: 34623/03 (**http://digerlb.uyap.gov.tr**, 24.08.2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Remzi Aydın/Türkiye, T. 20.02.2007, Başvuru No: 30911/04 (**http://www.yargitay.gov.tr**, 24.08.2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Ozerov/Rusya, T. 18.05.2010, Başvuru No: 64962/01 (**http://hudoc.echr.coe.int,** 25.09.2015).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Diriöz/Türkiye Kararı, T. 31.05.2012, Başvuru No: 38560/04 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 20.02.2016).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Borgers/Belçika, T. 30.10.1991, Başvuru No: 12005/86(**http://hudoc.echr.coe.int,** 22.02.2016).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Murray/İngiltere, T. 28.10.1994, Başvuru No. 14310/88 (Cengiz, Demirağ, Ergül Mcbrıde ve Tezcan,), s. 20.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, T. 29.03.2010, Başvuru No: 3394/03, (**http://hudoc.echr.coe.int**, 03.03.3016).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Daktaras/Litvanya,T.17.01.2001, Başvuru no:4 2095/98 (**http://hudoc.echr.coe.int**, 05.03.2016).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Teixeira de Castro/Portekiz, T. 09/06/1998, Başvuru No: 44/1997/828/1034, (**http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr**, 29.05.2017).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Batsanina/Rusya, T. 26.05.2009, Başvuru No: 3932/02, (**http://hudoc.echr.coe.int**, 06.06.2017).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Natsvlishvili ve Togonidze/Gürcistan, T. 29.04.2014, Başvuru No: 9043/05 (**http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142672**, 24.09.2017).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Prager ve Oberschlick/Avusturya Kararı, T. 26.04.1995, Başvuru no: 15974/90 (**http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57926**, 11.03.2018).

Macaristan Anayasa Mahkemesi, T. 16.02.2004, No: 3/2004 (**http://www.mkab.hu**, 04.03.2016).

MAHKEME KARARLARI

Anayasa Mahkemesi, T. 20.01.2011, E. 2008/44, K. 2011/21 (**R.G.,** 11.04.2011, 27905).

Anayasa Mahkemesi, T. 04.07.2013, E. 2012/100, K. 2013/84 (**R.G.,** 02.08.2013, 28726).

Anayasa Mahkemesi, T. 27.12.1966, E. 1966/26, K. 1966/47 (**R.G.,** 10.07.1967, 12643).

Anayasa Mahkemesi, T. 29.04.1993, E. 1992/39, K.1993/19 (**R.G.**, 17.10.1995, 22436).

Anayasa Mahkemesi, T. 19.01.2012, E. 2011/43, K. 2012/10 (**R.G.**, 05.04.2012, 28225).

Anayasa Mahkemesi, T. 27.12.2012, E. 2012/35, K. 2012/203 (**R.G.**, 13.07.2013, 28705).

Anayasa Mahkemesi, T. 22.09.1964, E. 1963/140,K. 1964/62 (**R.G.**, 10.2.1965, 11925).

Anayasa Mahkemesi, T. 30.03.2012, E. 2011/34, K. 2012/48 (**R.G.,** 06.10.2012, 28433).

Anayasa Mahkemesi, Mehmet İlker Başbuğ Başvurusu, T. 06.03.2014, Başvuru No: 2014/912(**http://www.anayasa.gov.tr**, 03.03.2016).

Anayasa Mahkemesi, Tuna Ayçiçek Başvurusu, T. 24.01.2018, Başvuru No: 2014/6526, prg. 88 (**R.G.**, 20.01.2018, 30338).

Anayasa Mahkemesi, Mehmet Kaya ve Diğerleri Başvurusu, T. 20.05.2015, Başvuru No: 2013/6979, prg. 101-103, (**R.G.**, 10.08. 2015, 29441).

Anayasa Mahkemesi, Cemil Danışman Başvurusu, T. 16.07.2014, Başvuru No: 2013/6319, prg. 110 ve 118, (**R.G.**, 16.10.2014, 29147).

Anayasa Mahkemesi, Emin Aydın Başvurusu, T. 25.06.2015, Başvuru No: 2013/3178, (**R.G.**, 09.09.2015, 29480).

Anayasa Mahkemesi, Mustafa Tepeli Başvurusu, T. 01.03.2017, Başvuru No: 2014/5831, (**R.G.**, 06.06.2017, 30088).

Anayasa Mahkemesi, Baran Karadağ Başvurusu, T. 07.05.2017, Başvuru No. 2014/12906 (**R.G.**, 25.06.2015, 29397).

Anayasa Mahkemesi, Orhan Kılıç Başvurusu, T. 01.02.2018, Başvuru No: 2014/4704, prg. 53 (**R.G.**, 10.04.2018, 30387).

Anayasa Mahkemesi, Seçkin Sökmez Başvurusu, T. 27.12.2017, Başvuru No: 2014/16328, prg. 89 (**https://anayasa.gov.tr,** 22.06.2018).

Danıştay İd.D.D.K., T. 15.09.2000, E. 2000/594, K.2000/949 (**UYAP**, 01.07.2014).

Danıştay İd.D.D.K., T. 19.06.2014, E.2011/2480, K.2014/2735 (**UYAP**, 01.06.2017).

Danıştay İd.D.D.K., T.20.11.2012, E. 2008/2358, K. 2012/2133(**UYAP**, 31.03.2018).

Danıştay 8. D., T. 10.04.2008, E. 2007/2252, K. 2008/2695 (**AKİP**, 01.07.2014).

Danıştay 10. D., T. 13.03.2007, E. 2005/6392, K. 2007/948 (**http://www.istanbulbarosu.org.tr**, 07.02.2015).

Danıştay 8. D., T. 19.06.2009, E. 2008/8588, K. 2009/384 (**http://www.edb.adalet.gov.tr**, 03.03.3016).

Danıştay 12.D., T. 05/07/2005, E. 2002/1367, K. 2005/2816

(**http://www.edb.adalet.gov.tr**, 03.03.3016).

Danıştay 12. D., T. 18.11.2005,E.2002/2424,K.2005/4113 (**http://www.edb.adalet.gov.tr**, 03.03.3016).

Danıştay 10. D., E. 2009/9560, K. 2013/8793 (**UYAP**, 02.06.2017).

Danıştay 10. D., T. 09.12.2013, E. 2009/9560, K. 2013/8793(**UYAP**, 21.08.2017).

Danıştay 1.D., T.03.03.2005, E. 2004/794 K. 2005/301(**UYAP**, 25.03.2018).

Danıştay 1. D., T. 06.03.2013, E. 2013/258, K. 2013/294 (**UYAP**, 24.06.2018).

Danıştay 1. D., T. 17.12.2015, E. 2015/2139, K. 2015/1774 (**UYAP**, 24.06.2018).

Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, T. 01.06.2015, E. 2015/390, K. 2015/402(**http://kararlar.uyusmazlik.gov.tr**, 02.06.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 20.11.2007, E. 2007/5.MD-83, K.2007/244(**UYAP**, 06.12.2014).

Yargıtay C.G.K., T. 23.11.1992, E. 1992/283, K. 1992/306 (**AKİP**, 07.12.2014).

Yargıtay 4. C.D., T. 20.04.2011, E. 2010/4731, K. 2011/5343 (**UYAP**, 04.01.2015).

Yargıtay C.G.K., T. 19.02.2013, E. 2011/5.MD-137, K.2013/58(**UYAP**, 06.01.2015).

Yargıtay 10. C.D., T. 01.02.2011, E.2010/20393, K.2011/1573 (**UYAP**, 17.01.2015).

Yargıtay 12. C.D., T.24.12.2013, E. 2013/9105, K. 2013/30731 (**KİBB**, 17.01.2015).

Yargıtay 2. C.D., T. 20.11.2013, E.2012/29290, K. 2013/27219 (**KİBB**, 17.01.2015).

Yargıtay C.G.K., T. 13.03.2012, E. 2011/8-278, K. 2012/96 (**UYAP**, 20.01.2015).

Yargıtay 7. C.D., T. 08.12.2014, E. 2014/1269, K. 2014/20809 (**UYAP**, 07.02.2015).

Yargıtay 8. C.D., T. 04.07.2013, E. 2013/6604, K. 2013/20065 (**UYAP**, 07.02.2015).

Yargıtay 4. C.D., T. 31.5.2006, E. 2006/3595, K. 2006/11718 (**Artuç ve Akkaya**, s. 705-706).

Yargıtay C.G.K., T. 25.11.2014, E. 2013/9-841, K. 2014/513 (**UYAP**, 21.02.2015).

Yargıtay C.G.K., T.25.11.2014, E.2013/610, K. 2014/512 (**UYAP**, 21.02.2015).

Yargıtay C.G.K., T. 17.05.2011, E. 2011/9-93, K. 2011/95 (**UYAP**, 21.03.2015).

Yargıtay 13. C.D., T.31.10.2012, E.2011/19838, K.2012/22352(**UYAP**, 22.03.2015).

Yargıtay C.G.K., T. 21.06.2011, E.2010/5.MD-187,K.2011/131(**UYAP**, 22.03.2015).

Yargıtay 1. C.D., T.20.10.2010, E. 2010/4832, K. 2010/6800 (**UYAP**, 23.03.2015).

Yargıtay 2. C.D., T. 25.06.2009, E.2009/22575, K.2009/31143 (**UYAP**, 25.03.2015).

Yargıtay 4. C.D., T. 08.10.2012, E. 2011/3388, K. 2012/19768 (**UYAP**, 27.03.2015).

Yargıtay 8. C.D., T. 02.06.2011, E. 2009/5503, K. 2011/4264 (**UYAP**, 28.03.2015).

Yargıtay 8. C.D., T.28.05.2012, E.2010/12599, K.2012/18087 (**UYAP**, 28.03.2015).

Yargıtay 12.C.D., T.05.07.2013, E.2012/19645, K.2013/18508 (**UYAP**, 28.03.2015).

Yargıtay 12. C.D., T.27.11.2012, E.2012/13246, K.2012/25388(**UYAP**, 28.03.2015).

Yargıtay 10. C.D., T. 11.07.2014, E. 2014/1, K. 2014/5430 (**UYAP**, 28.03.2015).

Yargıtay 12. C.D., T.20.09.2012, E.2011/9793, K. 2012/19262 (**UYAP**, 28.03.2015).

Yargıtay 14. C.D., T.25.09.2014, E.2013/1690, K. 2014/10488 (**UYAP**, 28.03.2015).

Yargıtay 12. C.D., T.04/04/2013, E.2012/32381, K. 2013/8658 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 8. C.D., T. 21.05.2013, E. 2013/5397, K. 2013/15729 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 10. C.D., T. 10.12.2013, E. 2010/402, K. 2013/11227 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 10. C.D., 21.03.2012, E. 2012/263, K. 2012/6472 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 10. C.D., T. 04.10.2013, E.2012/18842, K.2013/8634 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 5. C.D., T. 23.09.2010, E. 2010/4850, K. 2010/6848 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 11. C.D., T. 23.12.2014, E. 2013/976, K. 2014/22268 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 12.C.D., T.19.04.2013, E.2012/27621, K.2013/10554 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 12.C.D., T.03.07.2013, E.2012/31713, K.2013/18231 (**UYAP**, 29.03.2015).

Yargıtay 5. C.D., T. 17.01.2014, E. 2013/16791, K. 2014/516 (**UYAP**, 30.03.2015).

Yargıtay C.G.K., T. 12.06.2007, E. 2006/5-154,K. 2007/145 (**UYAP**, 30.03.2015).

Yargıtay 5. C.D., T. 17.01.2012, E. 2011/11277, K. 2012/115 (**UYAP**, 30.03.2015).

Yargıtay 5. C.D., T. 04.04.2013, E. 2012/15238, K. 2013/2735 (**UYAP**, 30.03.2015).

Yargıtay 12. C.D., T.25.12.2012, E.2011/13401, K.2012/28421(**UYAP**, 30.03.2015).

Yargıtay 12. C.D.,T.12.06.2012, E. 2012/13117, K.2012/14791(**UYAP**, 30.03.2015).

Yargıtay 7. C.D., T. 28.12.2011, E. 2009/18391, K. 2012/26 (**UYAP**, 31.03.2015).

Yargıtay C.G.K., T. 18.03.2008, E. 2007/4.MD-89, K. 2008/54 (**UYAP**, 24.05.2015).

Yargıtay 8. C.D., T. 30.06.2006, E. 2006/4669, K. 2006/5927 (**UYAP**, 24.05.2015).

Yargıtay 13. C.D., T. 02.02.2012, E. 2011/4303, K. 2012/1890 (**UYAP**, 04.07.2015).

Yargıtay 1. C.D., T. 13.02.2008, E. 2007/3603, K. 2008/911 (**UYAP**, 04.07.2015).

Yargıtay 1. C.D., T. 23.03.2010, E. 2008/2884, K. 2010/1727 (**UYAP**, 04.07.2015).

Yargıtay 6. C.D., T. 12.02.2009, E. 2007/8759, K. 2009/2306 (**UYAP**, 04.07.2015).

Yargıtay C.G.K., T. 25.03.2014, E. 2013/12-9, K. 2014/138 (**UYAP**, 13.07.2015).

Yargıtay 9. C.D., T. 17.10.2007, E. 2007/8344, K. 2007/7208 (**UYAP**, 13.07.2015).

Yargıtay 5. C.D., T. 04.06.2013, E. 2012/6687, K. 2013/6122 (**UYAP**, 28.07.2015).

Yargıtay 1. C.D., T. 20.12.2006, E. 2006/939, K. 2006/5874 (**UYAP**, 28.07.2015).

Yargıtay 1. C.D., 04.06.2008, E. 2008/64, K. 2008/4692 (**UYAP**, 28.07.2015).

Yargıtay 9. C.D., T. 27.03.2007, E. 2007/1270, K. 2007/2555 (**UYAP**, 28.07.2015).

Yargıtay C.G.K., T. 15.04.2008, E. 2008/6-70, K. 2008/84 (**UYAP**, 20.08.2015).

Yargıtay 12.C.D., T.17.09.2012, E.2012/20227, K.2012/18818 (**UYAP**, 23.08.2015).

Yargıtay C.G.K.,T.27.05.2008, E.2007/4.MD-220, K.2008/145 (**UYAP**, 24.08.2015).

Yargıtay 9. C.D., T. 18.02.2013, E. 2012/9924, K. 2013/2390 (**UYAP**, 21.09.2015).

Yargıtay 7. C.D., T.26.06.2012, E.2012/18750, K. 2012/20673 (**UYAP**, 24.09.2015).

Yargıtay 5. C.D., T. 16.05.2012, E. 2012/3839, K. 2012/5355 (**UYAP**, 25.09.2015).

Yargıtay 2. H.D., T. 13.01.2014, E. 2013/14764 E. , K. 2014/2 (**UYAP**, 27.09.2015).

Yargıtay 2.H.D., T. 13.10.2010, E.2009/19010, K.2010/20908 (**UYAP**, 29.09.2015).

Yargıtay 2.H.D., T. 15.02.2012, E. 2010/16478, K. 2012/2701 (**UYAP**, 29.09.2015).

Yargıtay 2.H.D., T. 16.02.2009, E. 2007/16792, 2009/2155 (**UYAP**, 29.09.2015).

Yargıtay 2.H.D., T. 28.03.2013, E. 2012/8443, K. 2013/8515 (**UYAP**, 29.09.2015).

Yargıtay 2. H.D., T. 12.09.2005, E. 2005/9793, K. 2005/11787 (**UYAP**, 04.10.2015).

Yargıtay 18. H.D., T. 26.04.2012, E. 2012/3037 , K. 2012/4604(**UYAP**, 07.10.2015).

Yargıtay 10. C.D., T. 14.04.2014, E. 2014/2577, K. 2014/2611 (**UYAP**, 12.01.2016).

Yargıtay 7.C.D., T.01.12.2014, E.2014/17363, K.2014/20586 (**UYAP**, 2.01.2016).

Yargıtay 14. C.D., T. 27.06.2013, E.2011/22542, K.2013/8224 (**UYAP**, 20.02.2016).

Yargıtay 14. C.D., T. 23.01.2014, E. 2013/10820, K. 2014/755 (**UYAP**, 20.02.2016).

Yargıtay C.G.K., T.03.03.2009, E. 2009/3-21, K. 2009/46 (**UYAP**, 20.02.2016).

Yargıtay 5. C.D., T.12.01.2015 , E. 2015/175, K. 2015/723 (**UYAP**, 25.02.2016).

Yargıtay C.G.K., T. 17.03.2015, E. 2014/37 , K. 2015/47 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 6.C.D., T. 08.06.2010, E. 2008/28378,K.2010/8800(**UYAP**,01.03.2016).

Yargıtay 5. C.D., T. 17.09.2007, E. 2007/9330, K. 2007/6297 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 11. C.D., T. 28.06.2006, E. 2006/4042, K. 2006/6162 (**UYAP**, 01.03.2016)

Yargıtay 6. C.D., T. 18.11.2009, E.2007/18694,K. 2009/15252 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 6. C.D., T. 12.01.2015, E. 2014/13261, K. 2015/114 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay C.G.K., T. 17.02.2015, E. 2013/727, K. 2015/1 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay C.G.K., T. 04.12.2007, E. 2007/2-247, 2007/257 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 4. C.D., T. 28.05.2006, E. 2006/4098, K. 2006/13142 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 9. C.D., T. 18.03.2009, E. 2008/21903, K. 2009/3152 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 9. C.D., T. 16.03.2009, E. 2008/14239, K. 2010/3154 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 12. C.D., T. 29.09.2011, E. 2011/1881, K. 2011/2020 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 4. C.D., T. 03.07.2007, E. 2007/4520, K. 2007/6315 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 13.C.D., T. 09.09.2013, E.2012/8974, K. 2013/23300 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 4. C.D., T. 08.07.2008, E. 2008/9666, K. 2008/15900 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 4.C.D., T.15.10.2008, E. 2008/15465, K.2008/18602(**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 2. C.D., T. 04.07.2006, E. 2006/6339, K. 2006/12924 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 6. C.D., T.06.11.2007, E. 2006/12779, K. 2007/8696 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay H.G.K.,T.07.10.2009,E.2009/4-361(Bd.), K.2009/399(**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay C.G.K., T.02.07.2014,E.2013/5.MD-540, K.2014/339 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 9. C.D., T. 01.07.2009, E. 2009/8701, K. 2009/7816 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 6. C.D., T. 11.04.2011, E. 2009/18701, K. 2011/5063 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 12.C.D.,T.16.02.2012, E. 2011/9089, K. 2012/3203 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 13. C.D., T.07.11.2012, E.2012/17565, K.2012/23123(**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 13. C.D., T.03.12.2012, E.2011/22452,K.2012/25819 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 20. C.D., T. 11.06.2015, E. 2015/7414, K. 2015/1953 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 5. C.D., T. 17.09.2007, E. 2007/9330, K. 2007/6297 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T. 20.01.2010, E. 2009/21306, K. 2010/961 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T. 31.01.2005, E. 2004/15122, K.2005/953 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay H.G.K., T. 07.03.2012, E. 2011/2-775, K. 2012/116 (**UYAP**, 01.03.2016)

Yargıtay 2. H.D., T. 02.06.2010, E. 2010/6778, K. 2010/10856 (**UYAP**, 01.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T. 01.03.2012, E. 2010/18623, K. 2012/4404 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T.08.06.2006, E. 2006/8272 2006/9081 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T. 12.04.2012, E. 2011/1980, K. 2012/9434 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T. 02.03.2006, E. 2006/1223, K. 2006/2652 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T. 13.01.2015, E. 2014/12202, K. 2015/286 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T. 20.01.2015, E. 2014/11445, K. 2015/769 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T. 01.07.2009, E.2008/9407, K. 2009/12910 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T. 03.02.2010, E. 2008/20343, K. 2010/1606 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 2. H.D., T. 28.01.2013, E. 2012/1545, K. 2013/2170 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 7. H.D., T. 28.11.2008, E. 2008/4109, K. 2008/5196 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D.,T.17.02.2011, E. 2010/13924, K. 2011/1963 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T. 23.02.2006, E. 2006/923, K. 2006/1319 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T. 15.05.2007, E. 2007/4258, K. 2007/4334 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T.01.11.2007, E.2007/8756, K.2007/9108 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T. 23.03.2009, E. 2009/2518, K. 2009/2958 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T. 08.10.2009, E. 2009/3663, K. 2009/8032 (**UYAP**, 02.03.2016)

Yargıtay 18. H.D., T. 24.01.2006, E. 2005/10851, K. 2006/196 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T. 31.01.2006, E. 2005/10821, K. 2006/428 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 7. C.D., T. 21.03.2012, E. 2012/2478, K. 2012/7682 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 18. H.D., T. 14.09.2015, E. 2015/19, K. 2015/12692 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 7. H.D., T. 24.02.2011, E. 2010/6536, K. 2011/1033 (**UYAP**, 02.03.2016).

Yargıtay 9. C.D.,T. 19.02.2013, E. 2012/11308, K. 2013/2553 (**UYAP**, 03.03.2016).

Yargıtay 6. C.D., T. 18.01.2012, E. 2011/18820, K. 2012/529 (**UYAP**, 05.03.2016).

Yargıtay 4.C.D., T.07.11.2006, E. 2005/9845, K. 2006/15960 (**AKİP**, 05.03.2016).

Yargıtay H.G.K., T. 25.02.2015, E. 2014/1055, K. 2015/848 (**UYAP**, 05.03.2016).

Yargıtay 2.C.D., T.26.05.2010, E. 2010/15596, K. 2010/16779 (**UYAP**, 11.03.2016).

Yargıtay C.G.K., T. 07.04.2009, E. 2009/2-24 , K. 2009/91 (**UYAP**, 11.03.2016).

Yargıtay 9. C.D., T. 07.10.2010, E. 2010/4365, K. 2010/10243 (**UYAP**, 12.03.2016).

Yargıtay 2. C.D., T.26.05.2010, E.2010/15596, K. 2010/16779 (**UYAP**, 12.03.2016).

Yargıtay 3. C. D., T. 27.06.2007, E. 2007/8659, K. 2007/5291 (**UYAP**, 12.03.2016).

Yargıtay 4. C.D., T. 03.05.2012, E. 2012/5915, K. 2012/10384 (**UYAP**, 12.03.2016).

Yargıtay 14. C.D., T. 11.10.2011, E. 2011/14137, K. 2011/626 (**UYAP**, 12.03.2016).

Yargıtay 6. C.D.,T. 18.01.2012, E. 2011/18820, K. 2012/529(**UYAP**, 12.03.2016).

Yargıtay 14. C.D., T. 18.01.2012, E. 2011/21581, K. 2012/400 (**UYAP**, 13.02.2016).

Yargıtay 5.C.D., T. 19.10.2015, E. 2015/9668, K. 2015/15277 (**UYAP**, 12.03.2016).

Yargıtay 4.C.D., T.11.06.2012, E.2010/21275, K. 2012/13997 (**UYAP**, 12.04.2016).

Yargıtay 4. C.D., T.14.10.2009, E. 2009/22283, K.2009/16336 (**UYAP**, 12.04.2016).

Yargıtay C.G.K., T. 17.02.2015, E. 2013/6-667, K. 2015/5 (**UYAP**, 17.05.2016).

Yargıtay 3. C.D., T.25.11.2015, E. 2015/31171, K. 2015/33726(**UYAP**, 11.05.2017).

Yargıtay 6. C.D., T. 05.05.2011, E. 2010/30146, K. 2011/6501 (**UYAP**, 11.05.2017).

Yargıtay 16.C.D., T. 21.04.2016, E. 2015/4672, K. 2016/2330 (**UYAP**, 12.05.2017).

Yargıtay 4. C.D. T. 14.11.2007, E. 2007/9636, K. 2007/9375 (**UYAP**, 19.05.2017).

Yargıtay 4. C.D., T. 05.01.2017, E. 2016/18139, K. 2017/482 (**UYAP**, 19.05.2017).

Yargıtay 10.C.D., 24.02.1993, E. 1992/14561, K. 1993/2250 (**AKİP**, 19.05.2017).

Yargıtay 4. C.D., T. 24.02.2010, E. 2010/1753, K. 2010/3239(**UYAP**, 20.05.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 03.03.2009, E. 2008/1-185, K. 2009/48 (**UYAP**, 21.05.2017).

Yargıtay11.C.D., T. 14.06.2010, E. 2009/16787, K. 2010/7000 (**UYAP**, 24.05.2017).

Yargıtay 4. C.D., T. 28.01.2010, E. 2008/3152, K. 2010/856(**UYAP**, 25.05.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 12.04.2011, E. 2010/7-218, K. 2011/50 (**UYAP**, 25.05.2017).

Yargıtay 9. C.D., T. 01.12.2015, E. 2015/15958, K. 2015/7361 (**UYAP**, 25.05.2017).

Yargıtay 19.C.D., T.02.06.2016, E.2015/17688, K.2016/18983 (**UYAP**, 25.05.2017).

Yargıtay 2. C.D., T. 23.03.2017, E. 2014/31551, K. 2017/3390 (**UYAP**, 26.05.2017).

Yargıtay 3. C.D., T. 29.06.2009, E. 2009/27, K. 2009/13450 (**UYAP**, 26.05.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 28.03.1994, E. 1994/4-59, K.1994/82 (**AKİP**, 27.05.2017).

Yargıtay 5. C.D., T. 13.05.2008, E. 2008/6146, K. 2008/4302 (**UYAP**, 27.05.2017).

Yargıtay 18. C.D., T.13.12.2016, E.2016/17804, K.2016/19040(**UYAP**, 28.05.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 30.10.2007, E. 2007/YYB-235, K.2007/218(**AKİP**, 28.05.2017).

Yargıtay 4. C.D., T. 06.11.2007, E. 2007/8700, K. 2007/8903 (**UYAP**, 29.05.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 19.02.2013, E. 2011/5.MD-137, 2013/58 (**UYAP**, 29.05.2017).

Yargıtay 16.C.D., T. 01.02.2016, E. 2015/33380, K. 2016/1432(**UYAP**, 30.05.2017).

Yargıtay 4. C.D., T. 23.01.2007, E. 2006/9184, K. 2007/494 (**UYAP**, 30.05.2017).

Yargıtay C.G.K., T.11.12.2007, E. 2007/YYB-222, K.2007/273(**UYAP**, 30.05.2017).

Yargıtay 7.C.D., T. 19.10.2011, E. 2008/14514, K. 2011/17762(**UYAP**, 31.05.2017).

Yargıtay 11. C.D., T. 20.02.2014, E. 2014/64, K. 2014/3045 (**UYAP**, 31.05.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 13.02.2012, E. 2011/4.MD-492, K.2012/87(**UYAP**, 31.05.2017).

Yargıtay C.G.K.,T.09.04.2013,E.2012/4.MD-1268, K.2013/124(**UYAP**, 31.05.2017).

Yargıtay 4. C.D., T. 02.07.2012, E. 2010/26298, K.2012/15809(**UYAP**, 31.05.2017).

Yargıtay 5. C.D., T. 25.03.2013, E. 2012/5778, K. 2013/2157 (**UYAP**, 31.05.2017).

Yargıtay C.G.K., T.05.07.2013, E.2013/14.MD-97, K.2013/331(**UYAP**, 31.05.2017).

Yargıtay 9. C.D., T. 15.01.2013, E. 2012/4949, K. 2013/777 (**UYAP**, 31.05.2017).

Yargıtay H.G.K., T. 20.01.2016, E. 2015/4-2951, K. 2016/9 (**UYAP**, 02.06.2017).

Yargıtay 12. C.D., T.11.11.2015, E.2015/13049, K.2015/17584(**UYAP**, 02.06.2017).

Yargıtay 18. C.D., T. 14.12.2015, E.2015/10443, K.2015/1335(**UYAP**, 07.06.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 24.11.2014, E. 2013/9-610, K. 2014/512 (**UYAP**, 11.06.2017).

Yargıtay 12. C.D., T.24.12.2013, E.2013/9105, K.2013/30731 (**UYAP**, 11.06.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 05.02.2008, E. 2007/7-266, K. 2008/13 (**UYAP**, 22.08.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 28.05.2013, E. 2013/8-167, K. 2013/262(**UYAP**, 22.08.2017).

Yargıtay 4.C.D., T. 09.02.2017, E. 2014/34811, K. 2017/3790 (**UYAP**, 16.09.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 03.04.2001, E. 2001/6-46, K. 2001/52 (**AKİP**, 30.09.2017).

Yargıtay 19.C.D., T.14.06.2017, E. 2016/12980, K. 2017/5711 (**UYAP**, 04.11.2017).

Yargıtay C.G.K., T. 19.04.2011, E. 2010/7-250, K. 2011/53 (**UYAP**, 11.03.2018).

Yargıtay 4.C.D., T. 08.02.2018, E. 2017/23361, K. 2018/2164 (**UYAP**, 13.03.2018).

Yargıtay 19. C.D., T. 20.02.2018, E. 2015/28094, K.2018/1717(**UYAP**, 13.03.2018).

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ceza Bölümü Genel Kurulu(İBK), T. 11.04.1983, E. 1983/2, K.1983/2 (**www.yargitay.gov.tr**,13.03.2018)

Yargıtay H.G.K., T. 04.02.2009, E. 2008/4-823, K. 2009/50(**UYAP**, 13.03.2018).

Yargıtay 19.C.D., T.09.10.2017, E. 2016/15692, K. 2017/7788 (**UYAP**, 13.03.2018).

Yargıtay 19.C.D., T. 11.12.2017, E. 2016/2698, K. 2017/10771(**UYAP**, 13.03.2018).

Yargıtay 11.C.D., T. 30.09.2015, E.2013/14425, K.2015/28932(**UYAP**, 17.03.2018).

Yargıtay 4. C.D., T. 25.06.2008, E. 2008/872, K. 2008/14514 (**UYAP**, 17.03.2018).

Yargıtay 4. C.D., T. 22.03.2011, E. 2011/5530, K. 2011/3575 (**UYAP**, 18.03.2018).

Yargıtay 9. C.D., T. 19.03.2014, E. 2013/13360, K. 2014/3151(**UYAP**, 18.03.2018).

Yargıtay 11.C.D., T. 16.02.2015, E.2014/17833, K.2015/16180(**UYAP**, 18.03.2018).

Yargıtay 20. C.D., T. 27.10.2015, E. 2015/134, K. 2015/4358 (**UYAP**, 18.03.2018).

Yargıtay C.G.K., T. 27.05.2014, E. 2013/746, K. 2014/282(**UYAP**, 23.03.2018).

Yargıtay 1.C.D., T.20.05.1996, E.1996/1609, K. 1996/1777(**http://www.hukuki.net**, 25.03.2018).

Yargıtay 4.C.D., T. 07.04.2016, E. 2016/4687, K. 2016/6618(**UYAP**, 25.03.2018).

Yargıtay 4.C.D., T. 11.01.2018, E. 2017/22730, K. 2018/469(**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay 18.C.D., T. 18.12.2017, E. 2017/4818, K.2017/15013 (**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay 6.C.D., T. 18.04.2017, E. 2016/6833, K. 2017/1003(**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay 15.C.D., T.27.11.2017, E.2017/28946, K. 2017/24677(**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay 15.C.D., T.13.11.2017, E.2017/27191, K. 2017/23001(**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay 8.C.D., T. 02.10.2017,E.2017/18668, K. 2017/10703(**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay 18.C.D., T. 29.06.2015, E. 2015/3403, K. 2015/3584(**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay C.G.K., T.28.09.2010, E.2010/5.MD-140, K.2010/178(**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay 8.C.D., T. 21.11.2017, E. 2017/16960, K. 2017/13086(**UYAP**, 26.03.2018).

Yargıtay 8.C.D., T. 01.02.2018, E. 2017/10668, K. 2018/870(**UYAP**, 27.03.2018).

Yargıtay 11.C.D., T. 17.11.2014, E.2014/15688, K.2014/19372(**UYAP**, 29.03.2018).

Yargıtay 18.C.D., T. 18.12.2017, E. 2017/4819, K. 2017/15005(**UYAP**, 29.03.2018).

Yargıtay 6. C.D., T. 05.05.2011, E. 2010/30146, K. 2011/6501(**UYAP**, 30.03.2018).

Yargıtay C.G.K., T. 06.05.2014, E. 2012/6-1552, K. 2014/239 (**UYAP**, 01.04.2018).

Yargıtay 8.C.D., T. 24. 20.2017, E. 2016/5678, K. 2017/11793(**UYAP**, 01.04.2018).

Yargıtay 2.C.D., T. 10. 05.2017, E. 2017/2096, K. 2017/5362 (**UYAP**, 01.04.2018).

Yargıtay 4.C.D., T. 13.11.2017, E. 2017/206, K. 2017/24727 (**UYAP**, 01.04.2018).

Yargıtay 2.C.D., T. 15.11.2017, E. 2015/12052, K.2017/11876 (**UYAP**, 01.04.2018).

Yargıtay 2.C.D., T. 23.01.2018, E. 2015/1697, K. 2018/120 (**UYAP**, 01.04.2018).

Yargıtay 2.C.D., T. 13.09.2017, E. 2017/2918, K. 2017/8018 (**UYAP**, 01.04.2018).

Yargıtay 2.C.D., T. 21.11.2017, E. 2015/184, K. 2017/12109 (**UYAP**, 01.04.2018).

Yargıtay 16.C.D., T. 06.03.2017, E. 2016/6720, K. 2017/979 (**UYAP**, 05.04.2018).

Yargıtay 13.C.D., T. 18.01.2016, E. 2015/13861, K. 2016/582 (**UYAP**, 05.04.2018).

Yargıtay 22.C.D., T. 04.04.2016, E. 2015/11603, K. 2016/5120(**UYAP**, 05.04.2018).

Yargıtay 8.C.D., T. 25.01.2013, E. 2012/27606, K. 2013/3178(**UYAP**, 05.04.2018).

Yargıtay 18.C.D., T. 18.12.2017, E. 2017/4819, K. 2017/15005(**UYAP**, 07.04.2018).

Yargıtay C.G.K., T. 01.02.2011, E. 2010/1-253, K. 2011/11 (**UYAP**, 07.04.2018).

Yargıtay 6.C.D., T. 21.02.2018, E. 2017/4005, K. 2018/1641 (**UYAP**, 08.4.2018).

Yargıtay 16.C.D., T. 23.10.2015, E. 2015/4909, K. 2015/3274 (**UYAP**, 09.04.2018).

Yargıtay 3.C.D., T. 27.10.2015, E. 2015/10905, K. 2015/29981 (**UYAP**,11.04.2018).

Yargıtay 3.C.D., T. 15.11.2017, E. 2017/15851, K. 2017/14757(**UYAP**, 11.04.2018).

Yargıtay 7.C.D., T. 17.02.2014, E. 2013/21557, K. 2014/2098 (**UYAP**, 26.04.2018).

Yargıtay 16.C.D., T. 29.11.2017, E. 2016/7553, K. 2017/5508 (**UYAP**, 29.04.2018).

Yargıtay 12.C.D., T. 12.01.2016, E. 2015/3432, K. 2016/143 (**UYAP**, 25.06.2018).

Yargıtay 13.C.D., T. 05.06.2018, E. 2017/6003, K. 2018/8916 (UYAP, 26.06.2018).

Yargıtay 18.H.D., T. 07.12.2017, E. 2017/6562, K.2017/16468 (**UYAP**, 26.06.2018).

Yargıtay 14.C.D., T. 12.06.2014, E. 2012/10932, K.2014/8020 (UYAP, 26.06.2018).

Yargıtay 1.C.D., T. 15.05.2018, E. 2016/2300, K. 2018/2296 (**UYAP**, 26.06.2018).

Yargıtay 14.C.D., T. 18.04.2018, E. 2018/1258, K. 2018/3000 (**UYAP**, 26.06.2018).

Yargıtay 18.C.D., T. 22.03.2017, E. 2015/15631, K.2017/3258 (**UYAP**, 27.06.2018).

Yargıtay H.G.K., T. 07.05.2014, E. 2014/2-683, K. 2014/616 (**UYAP**, 27.06.2018).

HÂKİMLER VE SAVCILAR KURULU KARARLARI

HSYK 2. D., T. 12.05.2011, E. 2010/99, K. 212, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 20.07.2014).

HSYK 2. D., T. 29.03.2011, E. 2010/12, K. 97, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 21.07.2014).

HSYK 2. D., T. 21.04.2011, E. 2010/40, K. 146, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 20.07.2014).

HSYK 2. D., T. 01.12.2011, E. 2011/58, K. 685, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 20.07.2014).

HSYK 2. D., T. 17.11.2011, E.2011/148, K. 645, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 20.07.2014).

HSYK 2. D., T. 01/06/2011, E. 2010/111, K. 297, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 20.07.2014).

HSYK 2.D., T. 12.05.2011, E. 2010/99, K. 212, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 20.07.2014).

HSYK 2.D., T. 20.12.2011, E.2011/150, K. 731, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 20.07.2014).

HSYK 2. D., T. 15.03.2011, E. 2010/172, K. 74, (**http://www.hsyk.gov.tr**, 23.07.2014).

HSYK 2. D., T. 08.02.2011, E. 2010/129, K. 38, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 24.07.2014).

HSYK 2. D., T. 19.01.2011, E. 2009/90, K. 2, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 24.07.2014).

HSYK 2. D., T. 29.03.2011, E. 2010/12, K. 97,(**http://www.hsyk.gov.tr,** 25.07.2014).

HSYK 2. D., T. 31.03.2011, E. 2010/105, K. 2011/108,(**http://www.hsyk.gov.tr,** 25.07.2014).

HSYK 2. D., T. 21.04.2014, E. 2010/55, K. 159, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 25.07.2014).

HSYK 2. D., T. 29.03.2011, E. 2010/12, K. 97, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 25.07.2014).

HSYK 2. D., T. 29.06.2011, E. 2011/33, K. 402, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 09.11.2014).

HSYK 2. D., T. 03.05.2011, E. 2010/78, K. 178, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 09.11.2014).

HSYK 2. D., T. 12.05.2011, E. 2010/76, K. 220, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 30.11.2014).

HSYK 2. D., T. 03.03.2011, E. 2010/53, K. 71, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 14.12.2014).

HSYK 2. D., T. 03.05.2011, E. 2010/78, K. 178, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 02.01.2015).

HSYK 2. D., T. 29.03.2011, E. 2010/12, K. 97, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 02.01.2015).

HSYK 2. D., T. 08.02.2011, E. 2009/69, K. 33/Dis, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 02.01.2015).

HSYK 2. D., T. 28.05.2009, E. 2008/183, K. 140/Dis. (**http://www.hsyk.gov.tr**, 12.03.2016).

HSYK 2.D., T. 02.06.2011, E. 2010/11, K. 302 (**http://www.hsyk.gov.tr,** 29.03.2016).

HSYK 2. D., T. 19.04.2012, E. 2011/55, K. 272, (**http://www.hsyk.gov.tr,** 29.03.2016).

HSYK 2.D., T. 25.02.2014, E.2013/272, K. 2014/105 (**http://www.hsyk.gov.tr,** 29.03.2016).

HSYK 2. D., T. 17.09.2013, E. 2012/404, K. 2013/751 (**http://www.hsyk.gov.tr**, 29.03.2016).

İNTERNET KAYNAKLARI VE VERİ TABANLARI

Açıklamalı Kanun-İçtihat Programı (AKİP) (01.07.2014).

Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (KİBB) (17.01.2015).

Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) 06.12.2014).

http://www.gesetze-im-internet.de (12.07.2014).

http://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de (12.07.2014).

http://www.tbmm.gov.tr (16.07.2014).

http://www.taa.gov.tr (28.06.2016).

http://www.tdk.gov.tr (17.02.2016).

http://www.coe.int (19.08.2015).

http://www.ohchr.org (03.06.2017).

http://www.haberturk.com (20.08.2015).

http://tr.wikipedia.org (31.03.2015).

http://www.legislationline.org (04.03.2016).

http://www.adalet.gov.tr (04.03.2016).

https://www.fiscal.es (04.03.2016).

https://www.gov.uk (03.01.2016).